Sven Wimnell 6 februari 2020: Samhällsplaneringens problem. Inrikes och utrikes 5 december 2019-16 januari 2020. Kapitel 5: Sjukvård och hälsovård. Kapitel 6: Försvar. Kapitel 7: brott och polis.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq5-7.pdf

Den närmast föregående utredningen i projektet om samhällsplaneringens problem var:

Sven Wimnell. 15 december 2019:
Klimat, rasism och klasshat, utrikes politik, inrikespoli-tik.
Aktörer: EU, riksdagen, regeringen, myndigheter, kommuner, företag m m och Verksamheter som styr utvecklingen.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzp.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Kapitel 1: Om världen och optimister och pessimister om världen, Agenda 2030 och klimatet**

71 **Kapitel 2: Om Sverigedemokraterna och deras rasism och om klasser och klasshat.**

104 **Kapitel 3: Något litet om utrikes förhållanden**

175 **Kapitel 4: Om inrikes förhållanden och inrikespolitik**.

236 **Kapitel 5: Aktörer i svenska politiken**

406 -446 **Kapitel 6: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.**

Utredningen nu är en fortsättning och är upplagd på samma sätt. Men har kompletterats och delats upp på flera kapitel.

Kapitel 1 gäller fortfarande klimat och något om världen och FNs 17 mål.
Kapitel 2 har delats upp i följande kapitel:
Kapitel 2: Mänskliga verksamheter
Kapitel 3: Mänskliga rättigheter, rasism och demokrati
Kapitel 4: Skolor, forskning och kultur
Kapitel 5: Sjukvård od
Kapitel 6: Försvar
Kapitel 7: Brott och polis.

Det tidigare Kapitlet 6:Människornas levnadsförhållanden ingår nu i kapitel 2

Kapitel 3 om utrikes förhållanden har blivit
Kapitel 8: Utrikes föhållanden.

Kapitel 4 om inrikes förhållanden och inrikespolitk har blivit
Kapitel 9: Inrikes förhållanden och inrikespolitik

Kapitel 10: Partiledardebatt i riksdagen.

Kapitlen 11-13 är kopior av artiklar med ungefär följande innehåll:
Kapitel 11: Fysiska och sociala miljöer, bostäder. migration, relationer
Kapitel 12: Transporter, kommunikationer
Kapitel 13: Näringsliv, arbetsmarknad. lön. Pengar

Kapitel 14:Aktörer i svenska politiken, är samma som tidigare kapitel 5, men avsnittet om Sveriges kommuner och landsting. SKL har ändrats till Sveriges kommuner och regioner. SKR.

Kapitel 15: Avslutning med några artiklar efter den 16 januari 2020.

Det sammanlagda innehållet i kapitlen 1 - 15 är mycket stort och har delats upp i ett antal dokument på vardera högst 10 MB.

Kapitel 1: Klimat och något om världen och FNs 17 mål, och
Kapitel 2: Mänskliga verksamheter, ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq1+2.pdf

Kapitel 3: Mänskliga rättigheter, rasism och demokrati, och
Kapitel 4: Skolor, forskning och kultur , ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq3+4.pdf

Kapitel 5: Sjukvård od,
Kapitel 6: Försvar, och
Kapitel 7: Brott och polis. Ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq5-7.pdf

Kapitel 8: Utrikes föhållanden. Ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq8.pdf

Kapitel 9: Inrikes förhållanden och inrikespolitik,
Kapitel 10: Partiledardebatt i riksdagen,
Kapitel 11: Fysiska och sociala miljöer, bostäder. migration, relationer
Kapitel 12: Transporter, kommunikationer
Kapitel 13: Näringsliv, arbetsmarknad. lön. pengar. ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq9-13.pdf

Kapitel 14: Aktörer i svenska politiken, och
Kapitel 15: Artiklar efter 16 januari 2020. ingår i
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Kapitel 5: Sjukvård och hälsovård

Lena Hallengren

Socialminister
Socialdepartementet

"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Folkhälsa och sjukvård

Sjukvård handlar om de insatser som görs för att vårda dem som är sjuka och att utveckla vården. Vården ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig och erbjudas utifrån behov på lika villkor. Folkhälsa handlar om de insatser som görs för att förebygga ohälsa och omfattar allt från breda insatser för att främja folkhälsan till specifika frågor som alkohol, tobak, spelberoende och skydd mot smittsamma sjukdomar.

Om folkhälsa och sjukvård

Relaterad navigering

- **Folkhälsa och sjukvård i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

•

Ansvariga för folkhälsa och sjukvård

Genvägar

- **Artikel: Erkännande av brittiska yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården vid avtalslöst brexit**
- **Försäkringskassans information för dig som arbetar med hälso- och sjukvård (forsakringskassan.se)**
- **Könsdysfori - frågor och svar**

•

•**Funktionshinder**

Funktionshinderspolitiken utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Politiken tar tillvara de rättigheter och intressen som personer med funktionsnedsättningar har i samhället. Flera områden omfattas av politiken, till exempel arbetsmarknadspolitiken eller utbildningspolitiken.

Om funktionshinder

Relaterad navigering

- **Funktionshinder i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
•

Ansvariga för funktionshinder

Genvägar

- **En funktionshinderspolitik för ett Sverige som håller ihop**
- **Assistansersättning och LSS**

Socialtjänst inklusive äldreomsorg

Socialtjänst inklusive äldreomsorg handlar om samhällets stöd och hjälp till människor som är särskilt utsatta eller i svårigheter. Området omfattar individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg.

Om socialtjänst inklusive äldreomsorg

Relaterad navigering

- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
•

Ansvariga för socialtjänst inklusive äldreomsorg

Genvägar

- **Trygghet och livskvalitet för äldre**
- **Assistansersättning och LSS**
- **E-hälsa - digitalisering i socialtjänst och hälso- och sjukvård**
- **Sverige samverkar med Bulgarien och Rumänien om utsatta EU-medborgare**
- **Regeringen stödjer arbetet med ensamkommande barn**
- **Riksnormen för försörjningsstöd**
- **Min insats på Socialstyrelsens webbplats**
- **Webbfilm med Lena Hallengren: För att utveckla välfärden behövs ett starkt samhälle**

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet

”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**
-

•**Socialförsäkringar**

Socialförsäkringen handlar om att ge ekonomisk trygghet vid sjukdom, ålderdom och när barnen är små. Området omfattar sjukförsäkringen, pensionerna samt föräldraförsäkring och bidrag till föräldrar.

Om socialförsäkringar

Relaterad navigering

- **Socialförsäkringar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för socialförsäkringar

Genvägar

- **Prisbasbelopp för år 2020**
- **Inkomstbasbelopp och inkomstindex för år 2020**
- **Pensionsgruppen**
- **Hållbara pensioner**
- **Jämställda pensioner**
- **Insatser för pensionärer 2015-2018**
- **En modern föräldraförsäkring**
- **Samling för friska arbetsplatser**
- **Åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro**

Spelpolitik

Området spelpolitik handlar om att förebygga spelberoende och att skapa en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen värnas genom att efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former.

Om spelpolitik

Relaterad navigering

- **Spelpolitik i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för spelpolitik

Genvägar

- **Om regeringens arbete med en omreglerad spelmarknad**

Innehåll i :Sven Wimnell 22 april 2019:
Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa.
Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf

Sida

2 **Innehåll**

6 **Botadsbidrag för barnfamiljer och barnlösa i förvärvslivsåldrar**

7 Årskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
7 Konsumentverket: Exempel: Vad det kan kosta för en 20-åring med egen inkomst att bo hos föräldrar eller ha eget boende

8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Skatter och marginalskatter
8 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Överskott och underskott
9 Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler. Kvinnor och män 20-64 år. Kr/år
10 Från skatteverket.se Inkomståret 2019
11 Vad ingår i skattetabellerna?

12 **Bostadsbidragen för barnfamiljer**
12 Kostnader för barn 2019
13 Socialförsäkringsbalk (2010:110) t.o.m. SFS 2018:1952 Avd. G BostadsstödAVD.13
14 Bostadsbidragen
15 2019. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Tabell
15 Ett resonemang om inkomster vid avtrappningsbörjan.
16 Levnadskostnader
17 SCB-statistik 2013 om antalet hushåll

17 Barnkostnader. Ensam med 1 barn.
19 Kostnad för ett barn. Genomsnitt för åldrar 0-18 år. Ensam förälder.
19 För makar/sambor med 1 barn

20 Stockholm barntillsynskostnader
22 barnomsorgsguiden.se
23 Försäkringskassan 2019. Aktuella belopp.

24 Ensam med 2 och 3 barn
25 Makar/sambor med 2 och 3 barn
26 Barnkostnader. Sammanfattning.
27 Förslag för 2019
27 Socialförsäkringsbalken om kapital

28 **Bostadsbidrag för barnlösa. ickepensionärer.**
29 forsakringskassan.se Bostadsbidrag till unga (under 29 år)
30 Socialförsäkringsbalk (2010:110). Kapitler om barnlösa

31 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar.

31 Ungdomsbostadsbidragen. Barnlösa 18 - 29 års ålder.
32 Socialförsäkringsbalken om kapital

34 **Bostadtillägg och garantipension för pensionärer.**
35 Personer 55 år och äldre efter ålder, kön och typ av pension
38 Fastställd förvärvsinkomst 2017.Andelen personer efter inkomst och kön

41 Regeringen:Tydligare mål och uppföljning för Pensionsmyndigheten
42 Promemoria Socialdepartementet. Socialförsäkringsenheten Förbättrat grundskydd för pensionärer
42 Innehåll
43 Inledning
48 Förslag för ett förbättrat grundskydd
59 Promemoria Socialdepartementet Socialförsäkringsenheten Förbättrat grundskydd för pensionärer Promemoria 1 februari 2019 Tabell 4.2 Typfall med effekter av förslagen

59 Verkan av kapital
61 I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.
61 Om en lång historia om pensionärer

63 Regeringskansliet. Blocköverskridande överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner
67 Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner
75 Stora möjligheter att få fler över 65 år att jobba vidare

78 Socialförsäkringsbalk (2010:110)
81 66 kap. Garantipension för den som är född 1937 eller tidigare
84 Varken regeringen, myndigheterna eller de politiska partierna har några offentliga redovisningar om pensionärernas levnadskostnader. Kapitler i socialförsäkringsbalken

84 Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
84 Fakta om bostadstillägg
98 pensionsmyndigheten.se 1 april 2019. Som mest kan garantipensionen bli 8 254 kronor för ensamstående och 7 363 kronor i månaden för gifta

99 Garantipensioner. Ensam 2019
99 Bostadstillägg Ensam 2019
99 Marginaleffekter av skatt och bostadstillägg 2019
100 2019. Ensam pensionär över 65 år Två tabeller

101 Månadskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
101 Pensionärer 2019 Månadskostnader
102 Årskostnader år 2019, förvärvsarbetande icke-pensionärer.
102 Årskostnader år 2019, pensionärer.
103 Årskostnaderna för pensionärer 2020
103 Ensam väntad ändring 2020

106 Tabell 33 Skatteavdrag för månadslön 2019 Tabell 33
112 Från pensionsmyndigheten.se 21 mars 2019
Sidor i pensionsmyndigheten.se

120 **Kopior av tidigare utredningar om systemet för pensionärernas pensioner och bostadstillägg.**
121 Systemet för pensionärernas bostadstillägg.
122 Förbättringar för pensionärer med låga inkomster införs.
123 Bostadstillägg för pensionärer
123 I samband med småhus finns två sätt att bo. (8 april 2004).
124 Viktiga händelser i bostadstilläggens historia. (8 april 2004).
I 1990 års skattereform ändrades kapitalinkomstbeskattningen.
130 Andra påpekanden o förslag. (8 april 2004.)

131 Summa marginaleffekt 2004. (Från sid 3405)
132 Ingen i regeringen eller riksdagen har visat tillräckligt intresse för de lägsta inkomsterna.
133 Januari 2013: Förslagen för bostadstilläggen på sid 95 i http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf bör bli att man helt slopar reglerna som föreskriver att kapital/förmögenheter och fastigheter ska påverka bostadstilläggen.
136 Så beräknar vi dina inkomster
Från pensionsmyndigheten 6 feb 2013
138 Så beräknar vi din bostadskostnad (6 feb 2013)
140 Så mycket kan du få i bostadstillägg
141 Så beräknar vi ditt bostadstillägg
143 Avtrappningsregler

144 Många anser att pensionärerna halkar efter i välfärden. Att öka bostadstilläggen något och sänka skatten något för dem är gott och väl, men det är dags ta bort den grovt snedvridande effekten av regeln att 15% av kapital ska ses som inkomst. Regeln bör snarast tas bort.

145 **Kopior av tidigare utredningar om mänskliga verksamheter som styr världen.**

146 **Sven Wimnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?**

148 **Inkomstskatterna**
150 Mer om skatter och bidrag.
153 Fastighetsskatter och förmögenhetsskatter.
156 Nyss har nämnts om kapital

157 **Statsråd och myndigheter**
157 Politikområden för politiken 21 januari 2019
159 Myndigheter
178 Länsstyrelserna

184 **Befolkning och bostäder**
184 Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i bostäderna.
185 641- 642 Det börjar med maten.
185 643. När det gäller bostaden har boverket krav
186 644. Teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.
186 645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.
186 646 Utveckling av de inre verkligheterna
189 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
189 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
189 649 Personvård: barn, hemsjukvård o d

190 SCB Statistiska Centralbyrån. Om allt och hyror

196 Befolkningsstorlek per kommun, 2015
197 Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
197 Antal hushåll efter hushållstyp

202 De föreslagna nya lägenhetstyperna
204 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
205 Bostad 2 rum och kök i större skala
206 Bostad 3 rum och kök i större skala
207 Fyra rum och kök.
208 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
209 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
210 Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning

211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
212 Det är viktigt med rejäla balkonger
213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
214 Trångboddhet

219 **Systemet för mänskliga verksamheter**.
219 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
220 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
223 Utvecklingens krafter.
224 Systemet för mänskliga verksamheter.
227 Den fundamentala påverkanskedjan
228 Schema över påverkans och förändringsproblem
229 Politiska och opolitiska planeringar
230 Samband mellan huvudområdena
231 Samhällsplaneringens problem. Kunskaper och värderingar.
232 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

234 **Några tidningsartiklar de senaste dagarna med något om mänskliga verksamheter som förändrar världen**
235 Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?
236 Utveckling av de inre verkligheterna
237 Tidningsartiklarna företcknas under rubrikerna Inrikes och Utrikes förhållanden
238 Förteckning över utredningar med fler artiklar.

239 **Inrikes förhållanden**
240 Ungdomssynder
270 Utbildning
294 Sjukvård
336 Arbetsmiljö
348 Klimat och transporter
408 Banker och pengar
426 Politiska partier
459 Bostäder, byggande, städer. Fysiska och sociala miljöer

518 **Utrikes förhållanden**
519 Världen
527 Europa och EU
546 Tyskland
556 Frankrike
589 England / Storbritannien
612 Italien, Spanien, Ungern, Polen m m
630 Nordiska länder
649 USA
669 Ryssland och Ukraina
694 Ost- och Centralasien
710 Mellanöstern
744 Afrika
754 Syd- och Mellanamerika, Kanada
763 Australien och Oceanien
772 Övrigt i världen

782 **Vårbudgeten 2019**
783 Vårbudgeten har lämnats till riksdagen
785 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken
793 Vårbudgeten 2019 på fem minuter
797 Länkarna i det föregående
816 Riksdagen 10 april 2019 Debatt med anledning av
-869 vårpropositionens avlämnande

Innehållet i: Sven Wimnell 23 maj 2017:
Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007.
Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016.
SCBs statistik om allt. http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf

Innehåll:

Sida

4 **Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.**
7 **Politikens höger–vänster har börjat spela ut sin roll**
9 **Utvecklingens krafter.**
10 **Systemet för mänskliga verksamheter**
13 **Den fundamentala påverkanskedjan**
15 **Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och bibliotekssystemen DC, DK och SAB.**

27 **Klassifikationssystemet för verksamheter. Med ämnen i SAB Libris, DC (Dewey) och DK (UDK) Kompletterad med yrkesverksamheter med kod enligt Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK)**

29 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter
50 2 Religiösa verksamheter o d.
57 3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.
71 4 Sambandsforskningsverksamheter
71 5 Naturforskning. Matematikverksamheter
85 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter
176 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer
224 8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur
236 9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi

247 **Arbetskraftsundersökningarna 2016**
247 **Lönestrukturstatistik, hela ekonomin**
250 **Officiell statistik efter ämne**
250 Arbetsmarknad
255 Befolkning
257 Boende, byggande och bebyggelse
259 Hushållens ekonomi
261 Levnadsförhållanden
262 Näringsverksamhet
266 Utbildning och forskning

276 **Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016**
303 Klicka på följande och läs om forskning:
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

304 **Statistiska centralbyrån, SCB.21 maj 2017.**
305 Sveriges officiella statistik
306 Statistikansvariga myndigheter
310 Officiell statistik efter ämne
311 Klassifikationer och standarder

312 **SUN, Svensk utbildningsnomenklatur**
315 Grundskolanoch gymnasiet
315 Gymnasiet. Programstruktur och examensmål
316 Samhällsjunskap. Gymnasiet.
320 Om utbildning i skolan
321 Religion och levnadskunskap
322 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan
323 Tillägg i mars 2016 om undervisningen i Religion och levnadskunskap och Samhällskunskap.

324 **Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI)**

330 **AKU:s yrkesredovisning övergår till SSYK 2012**

333 Yrkesområde 1 – Chefsyrken

346 Yrkesområde 2 – Yrken med krav på fördjupad högskole-kompetens

365 Yrkesområde 3 – Yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande

376 Yrkesområde 4 – Yrken inom administration och kundtjänst

381 Yrkesområde 5 – Service-, omsorgs- och försäljningsyrken

387 Yrkesområde 6 – Yrken inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske

389 Yrkesområde 7 – Yrken inom byggverksamhet och tillverkning

397 Yrkesområde 8 – Yrken inom maskinell tillverkning och transport m.m.

405 Yrkesområde 9 – Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion

409 -410 Yrkesområde 0 – Militära yrken

Innehållet i:
Sven Wimnell 16 november 2019: Levnadsförhållanden och mänskliga verksamheter som styr världen. Hushåll. Politik. Regeringar. Statsbudgeten. Skatter. Bidrag. Riksdagsdebatter.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf

Innehåll:

5 **Sven Wimnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?**

5 Det är ett elände i världen och det har det alltid varit.

9 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

10 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
13 Utvecklingens krafter.
14 Systemet för mänskliga verksamheter.

17 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
19 Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehållller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.

20 Innehåll; i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m. http://wimnell.com/omr40zl.pdf. del 2=40zm.pdf. del 3=40zn.pdf

25 Innehåll i : Sven Wimnell 1 maj 2019: Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige. http://wimnell.com/omr40zp.pdf

37 Innehåll i: Sven Wimnell 5 oktober 2019: Om Skolverkets förslag till nya kurs-och ämnesplaner för grundskolor och gymnasier. Och om aktuell politik och om forskning och undervisning. http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf

41 Innehållei:Sven Wimnell 23 maj 2017: Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016. SCBs statistik om allt. **http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf**

43 **Hushållsverksamheter.**
43 Vad man har och vad man gör i bostäderna.
44 641- 642 Det börjar med maten.
44 643 När det gäller bostaden har boverket krav
45 644 Till bostaden hör tekniskt för vatten, avlopp, energi m m.
45 645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.
45 646 Personlig hygien, umgänge, fritidsverksamheter, utveckling av de inre verkligheterna
48 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
48 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
48 649 Personvård: barn, hemsjukvård o d .
49 Mat och dryck, medicin och droger, matservering.

57 **Hushållsekonomi. Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott**
57 Konsumentverkets beräkningar 2019. Kostnader månad, år
62 Inkomstskatterna
70 Överskott och underskott
71 Sammanräknad förvärvsinkomst, deciler
80 Värnskatten
83 Innehåll i: Sven Wimnell 22 april 2019: Bostadsbidrag för barnfamiljer och nya för barnlösa. Bostadstillägg för pensionärer. Utredningar om verksamheter som styr världen. Vårbudgeten 2019. http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf

87 **Aktuell politik**
88 Nya riksdagen och nya regeringen 2019/2020 (10 sept. 2019)

88 H.M. Konungens tal vid riksmötets öppnande, tisdagen den 10 september 2019
89 Regeringsförklaring avgiven av statsminister Stefan Löfven

100 Budgetpropositionen för 2020: Reformer för ett starkare samhälle
103 Budgetpropositionen för 2020 Prop. 2019/20:1
105 Budgeten för 2020 på fem minuter

109 **Regeringen 1 oktober 2019 och oppositions-partiernas budgetmotioner**
110 Ny regering. Politikområden för politiken 1 oktober 2019..
112 Moderaternas budget 2020
133 KD:s budgetmotion 2020
139 Vänsterpartiet. Budgetmotion för 2020
151 Sverigedemokraternas höstbudget för 2020
158 Ras för Liberalerna – men grönblå fortfarande störst. I kommunalval i Sthlm

161 **Kommentarer till budgeten . Sammanfattningar**
162 Museer. myndigheter, skolor m m ska ha tydlig information om framtidsproblemen
167 Alla statsråd bör samarbeta i planeringar för världens och Sveriges framtid
167 Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehållller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.
168 Utbildning i grundskolor, gymnasier, högskolor och universitet samt forskning behöver förbättras.
168 Utveckling av de inre verkligheterna
171 Om utbildning i skolan
172 Religion och levnadskunskap

174 **Inkomstskatterna. (Sammanfattningar)**
174 Mer om skatter och bidrag.
176 Nyss har nämnts om kapital
177 Vad ingår i skattetabellerna?
177 Ensamstående förvärvarbetande är missgynnade i förhållande till makar/sambor.
177 Sammanräknad förvärvsinkomst efter deciler.
178 Om värnskatten

180 **Barnfamiljer med bostadsbidrag**
180 **Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar**
182 **Bostadtillägg för pensionärer**
186 **Befolkningsstorlek per kommun, 2015**
186 **Bostadspolitik**

187 **Riksdagens snabbprotokoll 2019/20:20. Partiledardebatt Onsdagen den 16 oktober 2019 Kl 09.00 - 16.09.**

242 **Några kommentarer efter partiledardebatten**
Ewa Stenberg: Debatten speglade det nya läget i svensk politik
243 Fyra av fem kommuner tvingas skära ner
245 Det vore förödande om två brandstationer får läggas ned

247 **Några DN-artiklar om utrikes förhållanden 16-24 oktober 2019.**

268 **Riksdagens snabbprotokoll 219/20:31**
Onsdagen den 13 november 2019. Kl 09.00-16.43
EU-politisk partiledardebatt.

323 **Några artiklar efter EU-debatten i riksdagen den 13 november 2019**

332 **Artiklar om inrikes förhållanden** finns tidigare bara för tiden före den 12 september 2019. Artiklar om utrikes förhållanden finns för tiden före den 1 november 2019.

Det finns inte utrymme nu för att infoga artiklar för inrikes förhållanden för tiden efter den 11 september 2019.
Några sena artiklar om inrikes förhållanden iförs dock efter "Några ord på slutet"

333 **Några ord på slutet**
(En kort sammanfattning m m)

333 Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?
334 Hushållsverksamheter och hushållsekonomi
226 Aktuell politik
338 Befolkningsstorlek per kommun, 2015
Efter bostadsproblemen följer protokoll från riksdagens partiledardebatt 16 oktober,
några artiklar om utrikes förhållanden och
protokoll för partiledardebatten om EU den 13 november 2019

339 **Regeringen och de politiska partierna har försummat mycket.**
340 Skolan ska lära elever hantera problem och bygga tillit till vuxna
341 Skolorna bör utbilda om förmågan att leva på ett hyggligt sätt ihop med andra.
341 Hushållsverksamheter
343 Utveckling av de inre verkligheterna
345 Religionsämnet bör ombildas till Religion och levnadskunskap.

347 **Det bör göras en förteckning över professorer/professurer**

349 **Några sena artiklar som belyser delar av dagsläget SE f ö S**

SE f ö förteckningen som börjar på sidan 395

”Ett övergrepp att tvinga någon till en vaginal förlossning”

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

Sandra Centerwall fick kämpa för sitt första kejsarsnitt – som till slut fick ske i Norge. Andra gången gick det lättare att få som hon önskade.

Nu kämpar hon för kvinnors rätt att föda som de vill.

Snitt eller inte? En serie om att föda.

Del 3.

Kejsarsnitt eller vaginal förlossning? Frågan om ifall det är kvinnan eller läkaren som ska bestämma hur förlossningen ska ske diskuteras i olika medier. Vi har pratat med föräldrar, barnmorskor, förlossningsläkare och Socialstyrelsen. Tidigare artiklar publicerades 3 och 4/12.

En grupp på Facebook kräver att blivande mammor fritt ska få välja hur de ska föda sitt barn – beslutet ska vara deras och inte ligga hos en läkare. Gruppen har i dag 3 600 medlemmar.

Sandra Centerwall bor i Göteborg och har det senaste året varit en flitig deltagare i debatten om kejsarsnitt. Hon menar att det fortfarande finns ett stigma kring att inte föda vaginalt, eller ”normalt” som det ofta kallas.

– Jämställdhetsarbetet i Sverige har nått långt, men så fort en kvinna blir gravid biter gamla normer sig fast. Kvinnan ska föda sina barn vaginalt, nästan till vilket pris som helst, säger Sandra Centerwall.

När hon väntade sitt första barn 2014 var hon helt övertygad om att kejsarsnitt var det enda alternativet för henne. Men hon motarbetades inom vården, säger hon.

– Till slut fick jag vända mig till Norge där attityderna är mer tillåtande. Varför jag valde kejsarsnitt är privat och ointressant. Det är den principiella frågan som är viktig. Enligt bland annat patientlagen ska läkare lämna saklig och objektiv information om fördelarna och nackdelarna med båda förlossningsmetoderna och lyssna till patientens önskan och vilja.

– I stället omyndigförklaras kvinnor i förlossningsvården fast de kan göra ett väl avvägt beslut utifrån sitt bästa. Det är ett fysiskt och psykiskt övergrepp att tvinga någon till vaginal förlossning, och det utan vetenskaplig grund, säger Sandra Centerwall.

– Det finns inga undersökningar som har klarlagt vilka konsekvenser det medför att neka kvinnor att föda på det sättet de önskar.

I samband med sin andra graviditet 2018 upptäckte hon

gruppen, eller nätverket, ”Rätten att välja kejsarsnitt” på Facebook. Där berättar kvinnor om sina erfarenheter. En del har hemska upplevelser av vaginala förlossningar, andra beskriver hur de fått kämpa sig till ett kejsarsnitt.
Huvudfokus för gruppen är:
1 Kvinnans rätt till sin kropp i förlossningsvården. Valet av förlossningssätt ska till syvende och sist vara kvinnans.
2 Kejsarsnitt utan medicinsk indikation är inte ett medicinskt beslut, utan grundas på andra skäl. Kvinnans val om det ytterst privata måste vara avgörande.
I augusti i år rapporterade flera medier om en kvinna som drabbades av problem under den vaginala förlossningen och fick akut kejsarsnitt efter 12 timmar. En vecka senare var hon död. Kvinnan hade önskat ett planerat kejsarsnitt på grund av komplikationer vid en tidigare förlossning.
Efter dödsfallet skrev flera medlemmar i ”Rätten att välja kejsarsnitt” en debattartikel i Aftonbladet. Bland

undertecknarna fanns Sandra Centerwall.
Hennes mest centrala kritik av motståndet mot kejsarsnitt är att förlossningsläkarna enligt henne ofta försöker övertala kvinnor som önskar kejsarsnitt att i stället välja vaginal förlossning. Detta genom att enbart berätta om riskerna med kejsarsnitt och samtidigt lyfta fram vaginala förlossningar som det bästa.
– Oro är ganska normalt inför livets mest känsliga skede, och all oro är inte förlossningsrädsla. Att som gravid kunna få information om risker och fördelar med de metoder som finns till buds, utan moralkakor, borde vara självklart. Sandra Centerwall säger att kvinnor som faktiskt tvingas till vaginal förlossning kan få ett trauma som lever kvar hos kvinnan långt efter det att hon lämnat förlossningsrummet.
– För många kvinnor blir hela graviditeten förstörd med negativ stress för både henne och barnet när man inte vet om man ska få kejsarsnitt eller inte. I gruppen finns det kvinnor som inte vågar bli gravida på grund av den rådande paternalismen i BB-korridorerna.

Sandra Centerwall menar att det finns ett godtycke i vilka som beviljas respektive nekas snitt beroende på vilket sjukhus de hamnar på och vilken läkare de träffar.

– Det spelar också stor roll hur övertygande du är i din argumentation och hur lätt du har att uttrycka dig. Många känner sig underlägsna i kontakter med en välutbildad läkare, säger hon.

De som inte vill ge kvinnan det avgörande inflytandet framför bland annat att kejsarsnitt är betydligt dyrare – och att vården inte ska behöva belastas av extra kostnader utan medicinska skäl, menar Sandra Centerwall.

– En utdragen vaginal förlossning som slutar i akut snitt är dyrare, liksom eftervården på grund av skador efter vaginala förlossningar. Och vad är samhällskostnaden för att en kvinna nekats kejsarsnitt? Det vet vi inte, säger Sandra Centerwall.

– Dessutom tycker jag inte att ekonomiska aspekter ska vara avgörande för en för samhället så grundläggande funktion. Nyblivna familjer förtjänar den bästa starten.

Vad får du för reaktioner på ditt engagemang?
– Många är förvånade över att kejsarsnitt ännu inte är ett fritt val för kvinnan. En kvinna har ju rätt att göra abort utan att någon får fråga om orsaken. Varför ska inte ett beslut om kejsarsnitt betraktas på samma sätt?
Sandras kritik riktar framför allt in sig på vad hon menar är lagstiftarnas ovilja och Socialstyrelsens oförmåga att ta fram relevant underlag för beslut om ett eventuellt kejsarsnitt. Hon vill ge kvinnan den avgörande rösten.
– Gamla strukturer lever kvar inom förlossningsvården. I ett jämställt samhälle borde kvinnan vara den som hade det slutgiltiga avgörandet i en så viktig fråga som att hon ska föda fram ett nytt liv.
Förra året blev Sandra gravid på nytt. Erfarenheterna från att 2014 ha fått kämpa sig till ett kejsarsnitt hade hon stor nytta av. Hon kunde bland annat luta sig mot vad de norska läkarna sagt.
– Min andra son är nio månader nu och är inte mindre född bara för att han är ett kejsarbarn.

Dessutom har han en glad mamma, vilket är det viktigaste.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Fakta. Sandra Centerwall

Ålder: 39 år.
Bor: Göteborg.
Familj: Make, två barn och hund.
Gör: Arbetar som jurist.
Aktuell: Aktiv i nätverket ”Rätten att välja kejsarsnitt”.

”Inte önskvärt med fler kejsarsnitt”

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

– Ur ett samhällsperspektiv är det inte önskvärt med en större andel kejsarsnitt. Även om riskerna är små vid förlossningar i Sverige är de ändå relativt större vid snitt, säger Thomas Lindén på Socialstyrelsen.

Inom den svenska vården råder sedan länge en uppfattning om att kvinnor i första hand ska föda sina barn vaginalt. Ändå har andelen kejsarsnitt ökat kraftigt sedan 1970-talet.
De senaste tio åren har andelen kejsarsnitt dock legat i stort sett still på drygt 17 procent. Men en växande skara kvinnor kräver att de själva ska få bestämma hur deras barn ska födas utan att vården ska lägga sig i detta (se artikel här intill).
Om kvinnan kan presentera tillräckligt tungt vägande skäl kan det enligt rekommendationer som 2011 togs fram av bland andra Socialstyrelsen vara rimligt att tillmötesgå hennes önskan om kejsarsnitt – utan att det är medicinskt motiverat.
Enligt rekommendationen måste kvinnan också först få information om risker med kejsarsnitt för både mor och barn.
Samtidigt vill inte Socialstyrelsen se en ytterligare ökning av andelen kejsarsnitt i Sverige.
– Ur ett samhällsperspektiv är det inte önskvärt att andelen kejsarsnitt ökar i Sverige. Detta eftersom vi vet att kejsarsnitt kan medföra ökade risker i form av

exempelvis djup ventrombos. För barnet är det initialt efter kejsarsnitt en ökad risk för andningsstörningar, säger Thomas Lindén, avdelningschef på Socialstyrelsen.
Samtidigt betonar han att förlossningar i Sverige är väldigt säkra med få komplikationer, oavsett vilket sätt man föder på.
– Den relativa risken för allvarliga komplikationer är ändå högre vid kejsarsnitt än vid vaginal förlossning, säger Thomas Lindén.
Så det är inte i första hand en kostnadsfråga?
– Det är klart att det finns en kostnadskonsekvens, men i resonemangen om hur man ska rekommendera finns den inte i förgrunden, säger Thomas Lindén.
För åtta år sedan höll Socialstyrelsen i ett stort samarbetsprojekt tillsammans med Svenska läkaresällskapet, Sveriges kommuner och landsting och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering om hur vården ska se på mödrars önskemål om kejsarsnitt.
Resultatet blev dokumentet ”Indikation för kejsarsnitt på

moderns önskan” som man lutat sig mot sedan dess. Huvudspåret där är vaginal förlossning.
– Vi vägleder om vad som vanligen brukar fungera bäst. Men vården ska ju individanpassas, därför är vår vägledning ingen lagbok. Varje region ansvarar för att sätta upp praktiska riktlinjer. I slutändan är det varje legitimerad sjukvårdsanställd som måste göra sina överväganden utifrån sin professionella kunskap, säger Thomas Lindén.
Kan inte det leda till godtycklighet?
– Om man gått igenom hela kunskapsläget och informerat om risker utifrån vår vägledning så är det, om vissa förutsättningar är uppfyllda, inte fel att tillmötesgå en kvinnas önskemål om kejsarsnitt. Vår uppfattning är att de allra flesta kliniker gör på det sättet. Vi ser ingen slumpmässighet här.
– I det ligger att man först ska ha bedömt och gjort det man kan åt en förlossningsrädsla. Och att det inte ska finnas något tydligt identifierad risk som gör att man bör välja den andra

förlossningsmetoden, betonar Thomas Lindén.
På Socialstyrelsen pågår just nu en översyn av kunskapsstödet för hela vårdkedjan i samband med förlossningar på Socialstyrelsen. Där ingår även områden som förlossningsrädsla och kejsarsnitt.
– Vi har ett uppdrag att specifikt titta på frågan om komplikationer vid kejsarsnitt och vilka kriterier vården använder vid val av förlossningssätt, säger Thomas Lindén.
Vad gäller förlossningsrädsla tittar Socialstyrelsen bland annat på hur man diagnostiserar förlossningsrädsla och hur man behandlar den under graviditeten.
– Vi kommer att titta på det kunskapsstöd som finns både i Sverige och internationellt för att se om det finns någon ny forskning eller kunskap som skulle kunna ändra något i rekommendationerna. Men på det stora hela är min gissning att rekommendationerna kommer att vara ungefär som i dag, säger Thomas Lindén.Ser du några fördelar med att fritt få välja kejsarsnitt?
– En fördel är ett ökat själv-bestämmande. Det står även i

hälso- och sjukvårdslagen att vården ska utformas i samråd med patienten och i största mån efter dennes önskemål.
– Men det är ett av flera perspektiv. Samtidigt står det att vården ska vara säker, och för all del kostnadseffektiv. Så allt måste vägas in till en rimlig kompromiss Vissa hävdar att kejsarsnitt borde vara en rättighet och en jämlikhetsfråga.
– Jag tycker man kan förstå det argumentet. Det är ju kvinnan som utsätter sig för en risk och därför borde bestämma över det själv. Samtidigt är det väldigt svårt att få hälso- och sjukvårdspersonal som har sin yrkesetik att utan individuell bedömning gå med på en åtgärd som de ser större risker med. Det är sådant som man får väga ihop.
– Ingendera parten är kanske helt nöjd med det, men det är ändå ett slags sammanslagning av båda parters perspektiv, säger Thomas Lindén.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Risker vid vaginal förlossning

Risk för bristningar i bäckenbotten.
Ökad risk för urininkontinens och framfall på längre sikt.
Liten ökad risk för avförings-inkontinens. Störst risk för att drabbas av detta har förstföderskor, kvinnor som förlösts med sugklocka eller tång och kvinnor som utsatts för könsstympning.
Risk för att sugklocka behöver användas, samt att akut kejsarsnitt blir nödvändigt.

Risker vid kejsarsnitt

Ökad risk för infektioner och blodpropp.
Ökad risk för sammanväxningar och kronisk smärta i buken
Ökad risk för besvär med andningsstörning hos barnet i början.
Viss risk för astma, allergi och diabetes hos barnet, dock oklart om det beror på kejsarsnittet.
Risk för komplikationer rörande moderkakan vid kommande graviditeter.
Källa: Socialstyrelsen och Svensk obstetrisk förening

Kejsarsnitt

Under 2017 föddes runt 117 600 barn i Sverige, vilket var cirka 4 200 färre än året dessförinnan.
Enligt Socialstyrelsens senaste statistik sker 17,3 procent av alla förlossningar i Sverige med kejsarsnitt.
Andelen planerade kejsarsnitt 2017 var 9,4 procent och andelen akuta kejsarsnitt 7,7 procent.
Kejsarsnitt är vanligare bland äldre mödrar samt mödrar med övervikt eller fetma.
Under 2017 skedde 53,6 procent av flerbördsförlossningarna (som tvillingfödslar) med kejsarsnitt.

Nio av tio barn som låg i sätesbjudning, det vill säga med huvudet uppåt i mammans mage, förlöstes med kejsarsnitt.
Källa: Socialstyrelsen

Larmet: Stockholm behöver tusentals blodgivare

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

Stockholms blodcentraler larmar om att blodlagren just nu är oroväckande låga.

– Vi hoppas att många nya och befintliga blodgivare har möjlighet att besöka oss inför jul, säger Fredrik Boström, medicinskt ansvarig läkare vid Blodcentralen i ett uttalande.

Blodcentralen larmar om brist på blod. Situationen är värst i Stockholm där 7 000 blodgivare behövs innan jul- och nyårshelgerna.

– Det har varit stor åtgång på blod de senaste veckorna, och blod-lagren är tommare än önskvärt. Vi hoppas att många nya och befintliga blodgivare har möjlighet att besöka oss inför jul, säger Fredrik Boström, medicinskt ansvarig läkare vid

Blodcentralen i Region Stockholm.
En anledning till att det behövs extra mycket blod inför jul och nyår är för att allt färre blodgivare ger blod under långhelger och semesterperioder.
Blod har ett hållbarhetsdatum på sex veckor. Därför är det viktigt att ha en jämn ström av blodgivare. En enskild händelse, som exempelvis olycka, kan påverka blodlagren snabbt.
– Genom att ge blod ger du en annan människa chansen att må bättre och i många fall är det skillnaden mellan liv och död, säger Karolina Blom Wiberg, kommunikationsansvarig i Region Stockholm och talesperson för GeBlod ett uttalande.
Blodet används bland annat vid cancerbehandlingar, kroniska sjukdomar, svåra förlossningar, operationer och till för tidigt födda barn, enligt region Stockholm.
– Många vill ge blod men upplever att tiden inte räcker till, kanske särskilt så här inför jul. Därför är det glädjande att många arbetsgivare uppmuntrar sin personal att ge blod på arbetstid. Det är den bästa julgåvan man

kan ge, säger Karolina Blom Wiberg.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

”Privata sjukvårdsförsäkringar underminerar offentlig vård”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191206

Utvecklingen mot en alltmer belastad primärvård och allt fler privata sjukvårdsförsäkringar måste brytas. Vi föreslår en

primärvårdsreform med listning på fast namngiven läkare, en formalisering av undersköterskans roll och en jämlik vård där privat finansierade genvägar inte upplevs som nödvändiga, skriver Heidi Stensmyren och Karl-Petter Thorwaldsson.

Jämlik hälsa och vård som fördelas efter medicinska behov är centralt för ett samhälle som håller ihop. Den gemensamt styrda och finansierade vården vi har byggt upp i Sverige bidrar till jämlikhet och förbättrad folkhälsa. Svensk sjukvård är bland de bästa i världen när det gäller medicinsk kvalitet. Allt fler som får allvarliga sjukdomar som cancer och hjärtsjukdomar överlever och kan leva goda liv. Men under lång tid har politiken tappat fokus på jämlik hälsa och medborgarnas behov av vård. Köerna till operation och behandling har växt, tillgängligheten i primärvården är ofta dålig och kontinuiteten mellan läkare och patient riktigt usel. Misstron till vården har helt enkelt ökat. Ett tecken på det är att allt fler tecknar privata sjukvårdsförsäkringar. Över 650

000 personer har en sådan försäkring. Det är ett tydligt tecken på att förtroendet för svensk sjukvård urholkas. Ett problem som ligger bakom de privata sjukvårdsförsäkringarna och deras ökning är den upplevda bristen på god tillgänglighet. När vården inte kan leverera söker sig allt fler till andra alternativ.

För oss är det av största vikt att all offentligt finansierad hälso- och sjukvård försäkrar sig om att vården är jämlik, ges efter behov och inte avgörs av hur patienten kan finansiera vården. Privata sjukvårdsförsäkringar, eller annan privat ersättning, får inte innebära att principen om jämlik vård åsidosätts. Det ska inte heller gå att köpa sig förbi vårdköer, eller få bättre vård ifall man kan betala för sig, inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården.

LO och Sveriges läkarförbund vidmakthåller att människovärdes-, behovs- och solidaritetsprinciperna måste vara rådande inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården. Vi vill se en solidariskt finansierad sjukvård som är jämlik, värdig och human.

Faktorer såsom utbildning, socio-ekonomisk status, samhällsklass, kön, etnicitet eller vilken landsända du bor i ska inte påverka den sjukvård som erhålls. Vi ser i dag stora skillnader över landet såväl vad gäller vilken vård som erbjuds, tillgången till vård, väntetider och kvalitet på vården. Utvecklingen mot en allt mer belastad primärvård och alltfler privata sjukvårdsförsäkringar måste brytas. Det är hög tid att satsa på en god, nära och jämlik vård.

Tillsammans kräver LO och Sveriges läkarförbund en ny styrning innehållandes en nationell primärvårdsreform med listning på fast namngiven läkare i primärvården, en formalisering av undersköterskans roll och en jämlik vård där privata finansierade genvägar i vården inte upplevs som ett nödvändigt alternativ.

Privata sjukvårdsförsäkringar går rakt emot tanken om jämlik vård. Försäkringarna är betydligt vanligare bland personer med hög inkomst och lång utbildning än bland personer med låg inkomst och kort utbildning. Två tredjedelar av de försäkrade är

män. Försäkringarna bidrar till en både dyr och ojämlikt fördelad vård. Det är tydligt på den amerikanska vårdförsäkringsmarknaden. Marknaden klarar helt enkelt inte av att lösa det vi gemensamt bestämt att vården ska åstadkomma, att sjuka får den vård de behöver efter behov och på lika villkor.
Dessutom innebär privata sjukvårdsförsäkringar att redan knappa personalresurser riskerar att tas i anspråk för försäkringspatienter. Privata sjukvårdsförsäkringar leder ofta till ökad vårdkonsumtion som belastar den gemensamt finansierade vården snarare än avlastar den. Ofta finansieras privata försäkringar av arbetsgivare för att minska sjukfrånvaron hos personalen, och därmed kostnader för företaget, då det finns en oro för onödigt långa väntetider. Vi måste säkerställa en sjukvård med god tillgänglighet för att minska behovet av privata sjukvårdsförsäkringar.
När resurserna är knappa och befolkningen blir allt äldre måste vi prioritera smartare. Hur

styrningen av vården och personalsammansättningen ser ut får stor betydelse för hur väl vården kan möta medborgarnas behov. Det är hög tid att våga tänka nytt och låta de olika yrkesgruppernas specifika kompetens bidra till en bättre helhet. Införandet av listning på fast läkare i primärvården som har ett helhetsansvar skulle öka tryggheten för patienterna och stärka effektiviteten. En formalisering av undersköterskornas uppgifter skulle underlätta arbetet i vårdteamet och avlasta läkare och sjuksköterskor.

Listning på fast läkare bidrar även till en mer jämlik hälsa och vård. En fast läkarkontakt innebär att alla i befolkningen väljer en egen läkare som de skriver sig hos och att läkaren har ett rimligt antal patienter för att kunna ha helhetsansvar för medborgarnas hälsa. När alla har en egen läkare underlättas såväl det förebyggande hälsoarbetet som tillgängligheten och kontinuiteten för de patienter som söker sig till primärvården.

Att medborgarna har förtroende för vården är avgörande för att kunna upprätthålla en offentligt finansierad vård av hög kvalitet. När alla litar på att de kommer få den vård de behöver inom den offentligt finansierade vården kommer de även att vilja bidra till finansieringen via skatten.
Ökningen av privata sjukvårdsförsäkringar visar att allt fler inte längre litar på den offentligt finansierade vården. Då minskar även viljan att bidra till de gemensamma systemen.
För att säkra finansieringen av en sjukvård efter behov krävs en kraftfull satsning på en god, nära vård där patienten får möta en läkare som har kunskap om personens sjukdomshistoria och kan ta ansvar för helheten runt patienten.
LO och Läkarförbundet har följande förslag:
1 Utveckla hälso- och sjukvården genom stärkta resurser och en ny styrning så att privata vårdförsäkringar inte behövs eller efterfrågas. En nationell lagstiftning som innebär att hela befolkningen listar sig på en fast namngiven läkare med listningstak ska ingå.

2 Skapa väl fungerande vårdteam där alla kompetenser i vården tas tillvara. Formalisera och synliggör undersköterskornas kompetens. Undersköterska ska vara en skyddad yrkestitel. Utbildningen behöver vara likvärdig i hela landet och yrket behöver regleras med skyddad yrkestitel.
3 Stärk principen i lagstiftningen om att vård ska fördelas efter behov. Utvecklingen mot mer av privata sjukvårdsförsäkringar riskerar att underminera den offentligt finansierade vården. Den utvecklingen måste brytas.
4 En gemensamt finansierad sjukvård, som prioriteras och fördelas efter medicinska behov och en tillgänglig primärvård genom listning på läkare med god kontinuitet bidrar till jämlikhet, tillväxt och välstånd. Den skapar tillit och sammanhållning och reparerar revorna i välfärden.

Heidi Stensmyren, ordförande
Sveriges läkarförbund
Karl-Petter Thorwaldsson,
ordförande LO

Ny form av p-piller möjligt

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Forskare har utvecklat ett p-piller som man bara behöver ta en gång i månaden, rapporterar BBC. När man svalt det stannar det i kroppen i flera veckor där det sakta utsöndrar hormoner för att förhindra graviditet.
TT

”Min pappa som är svårt sjuk vill inte ha kontakt med oss barn”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

När hennes gamle pappa blev allvarligt sjuk ville han plötsligt ha mer kontakt med sina barn, som han länge inte visat intresse för. Nu vill han bryta

kontakten eftersom det ”inte passat tidigare”. Kommer hon att ångra sig om hon inte försöker nå honom?

Fråga:

Jag skulle vilja höra hur jag ska resonera kring relationen med min pappa, som under det senaste året blivit allvarligt sjuk och som sannolikt inte har så väldigt lång tid kvar.

Saken är den att han är en ganska typisk far för sin generation och bakgrund, så efter skilsmässan från vår mamma har han inte hört av sig mer än kanske en gång per år till oss barn, inte visat något intresse för att träffas, inte varit intresserad av våra liv eller sina barnbarn, inte velat fira högtider eller annat med oss.

När han blev sjuk blev hans fru plötsligt väldigt kontaktsökande och ville att vi skulle komma och hälsa på, och började ringa med jämna mellanrum. Både jag och mina syskon har redan för länge sedan accepterat situationen som den är, och jag kan inte säga att jag har några känslomässiga band till min pappa (och frun har jag inte lärt känna över huvud taget som det känns) – men eftersom han och frun ändå velat ha

kontakt har jag lite då och då hälsat på hos dem, och hälsat på honom på sjukhuset när han legat inne.
Det här är något jag gjort för hans skull, jag har helt enkelt tyckt synd om honom för att han är gammal och rädd, och jag har trott att det kanske är något som ändå kan ge honom någon form av sinnesfrid. Främst är det jag som försökt finnas tillgänglig; mina syskon har varit mer bestämda och tyckt att han får ta konsekvenserna av att han själv valt att inte ha någon närmare relation med oss.

Där hade det hela kunnat sluta, men nu plötsligt, efter ungefär ett halvår när pappa åkt in och ut på sjukhus, förklarade hans fru att pappa sagt att det inte är någon idé att jag kommer eftersom jag inte brytt mig om honom tidigare, och samma sak med hans 80-årsdag, han vill inte bli uppvaktad eftersom jag aldrig tidigare brytt mig om hans födelsedag. Någon dag senare ringde ett av mina syskon till henne, och fick höra att h*n inte behöver ringa mer eftersom det inte passat att hålla kontakten tidigare. Ett problem i situationen är att vi inte vet vad

vår pappa egentligen säger själv, eftersom han på grund av sjukdomen har svårt att prata och vissa dagar inte säger något alls. Jag gissar att det här går i vågor för honom själv; kanske känner han sig extra nere en dag och säger att han är ointresserad – och likaså har ju frun dragit ett tungt lass med hans sjukdom, så kanske är hon frustrerad själv och behöver få utlopp för det. Samtidigt är det provocerande att få höra att vi inte brytt oss, när de själva inte visat intresse under 25–30 år.

Har du några förslag på hur jag ska resonera? Ska jag tänka att pappa och frun fått sin chans och låta det vara, eller ska jag framhärda och själv försöka återuppta kontakten? Mina syskon är som sagt mer hårdhudade och jag avundas dem för det. Själv är jag orolig att jag vaknar upp en dag när det är för sent och får panik för att jag inte gjorde mitt bästa för att lappa ihop relationen – så det hela är egentligen en rent egoistisk fråga. Jag har försökt känna efter, men som person bryr jag mig inte mer om min pappa än vad jag skulle

bry mig om en okänd 80-åring som kom och bad mig om hjälp under sin sista tid i livet – men nu verkar det alltså, trots att han först räckte ut en hand, som att det stödet inte är önskvärt.
”Sinnesfrid?”

Svar:
Jag tror att många brottas med frågor som liknar din. Döden är som vi alla vet oåterkallelig och den väcker ofta en rädsla att missa något viktigt när det kommer till avslut. Något vi sen aldrig kan göra om. Det är inte heller din gamla granne det gäller, utan relationen till din pappa. Jag kan verkligen förstå att den här situationen väcker reaktioner och funderingar, inte minst med tanke på att er relation varit både komplicerad och senare närmast obefintlig. Så hur kan du bäst resonera i det här läget?
Det låter som om din pappa har (och har haft) svårt att ta ditt och dina syskons perspektiv. Han känner sig bortglömd och försmådd, trots att det var han som alldeles uppenbart hade ansvar att hålla kontakten med sina barn efter skilsmässan. Relationer är ju något man bygger

genom livet och när det kommer till föräldrar och barn så är det i första hand den vuxnes ansvar att finnas där och hålla den vid liv. Det har din pappa inte gjort och det verkar du ha blivit sams med sedan ganska många år.
Att din pappa har räckt ut sin hand på dödsbädden är inte så konstigt. Så gör många människor som tänker igenom sina liv och vill laga något innan det är för sent. Kanske blev det för smärtsamt för honom. Han kanske i dig ser alla år som gått och det kan spegla hans misslyckande. Förståelse, förmåga att se sin egen del och försoning är egenskaper som är viktiga att ha när man ska bygga och behålla nära relationer. Av din berättelse att döma saknar han en hel del färdigheter kring hur man gör det, och det visar sig återigen på dödsbädden. Jag kan gissa att det blir för jobbigt för honom att känna skuld och skam över hur allt blev mellan honom och alla hans barn. Då är det lättare att skriva om historien lite och lägga skulden på någon annan. Vilket han nu gör.
Ändå kommer du och sitter bredvid honom i hans vresiga

ynklighet. Det faktum att du hälsat på honom visar på en stor portion medkänsla och empati. Dina försök att finnas där lite, kanske se till att den sista tidens kontakt blir fin, är också något du gör i första hand för hans skull. Jag skulle vilja att du ställer dig frågan: finns det något som är viktigt för dig att säga, att förmedla till din pappa innan han dör? Kanske vill du säga att du är ledsen att ni inte har setts mer men att det är fint att ni får ses nu en stund. Och är det något som känns viktigt för dig att göra innan din pappa dör? Vad behöver du ha sagt och gjort – för din egen sinnesfrids skull?

Vill din pappa inte ha kontakt (eller kan han inte bättre än så här, trots att han kanske vill) så tycker jag att du ska försöka släppa det. Försök hitta sätt att acceptera att det är den här pappan du har, och hans tillkortakommanden var tyvärr av modell större. Ett closure, ett avslut, kan man inte alltid få tillsammans med dem man ska ta avsked av, utan det får man fixa själv. Skriv kanske ett brev till honom. Då kan du fundera ut vad som skulle vara viktigt för dig att

få sagt. Utan att förvänta dig något bra svar dock. Eftersom det inte tycks vara din pappas starka sida.
Jag hoppas verkligen att du aldrig någonsin behöver vakna upp med känsla av panik över att du inte gjort tillräckligt. Men om du gör det, leta upp det där eventuella brevet du skrivit. Du har en uppenbart stor medkänsla, den faller sig naturlig för dig och den kan du ibland varsamt behöva tygla. Alla föräldrar har tyvärr inte förmågan att göra det de borde för sina barn. Du har ändå både tänkt och handlat på ett sätt som kan ha möjliggjort ett lite fridfullare farväl till den här världen för din pappa. Det är gott så. Det är verkligen gott så.
Anna Bennich

Anna Bennich
fragainsidan@dn.se

Mässlingvaccinet räddar liv

Antal avlidna i mässling per år globalt.
(Uppskattning.)

Grafik: Helena Shutrick.
Foto: Martina Holmberg/TT.
Källa: WHO

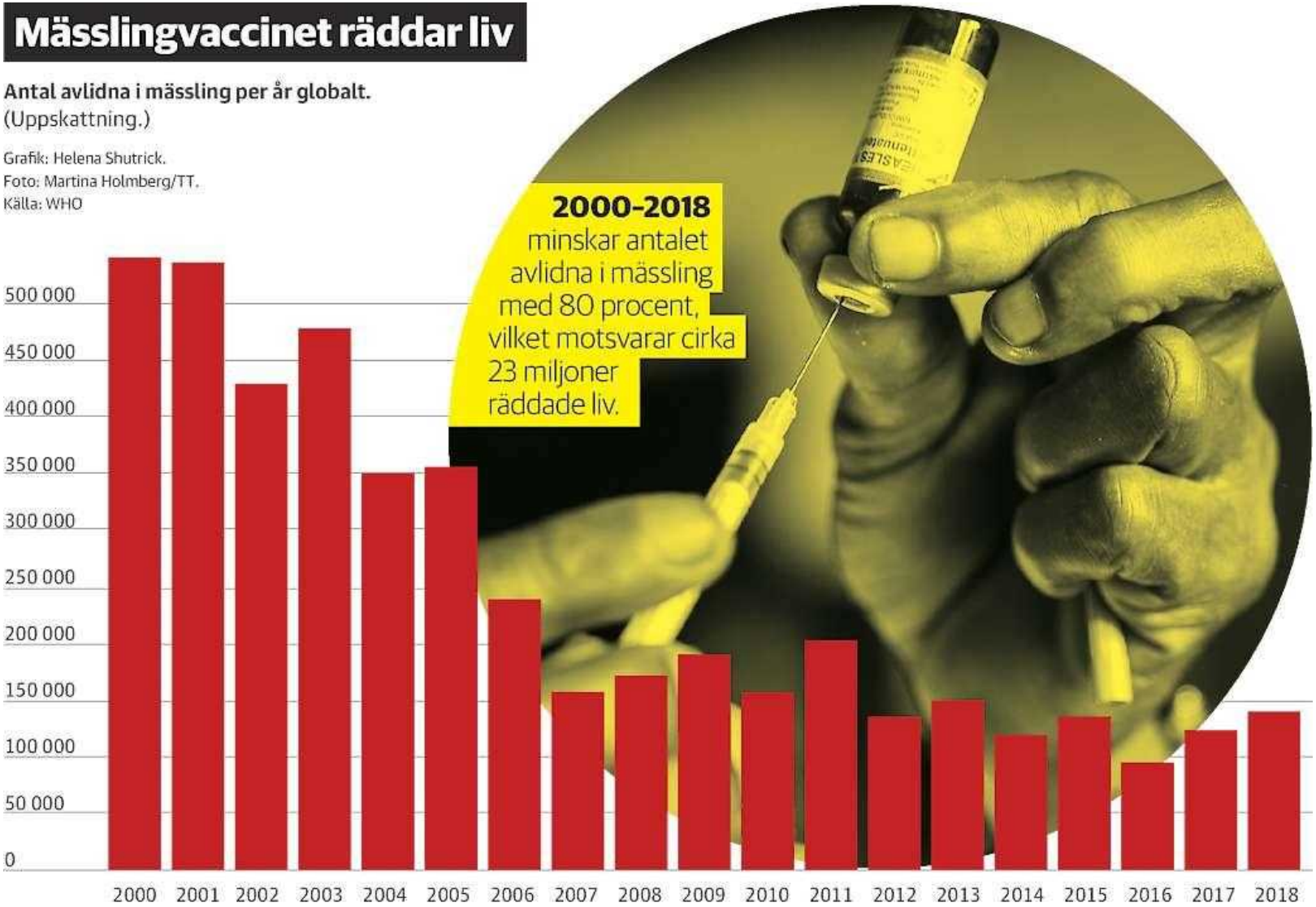

nu och tänkte över reformen – och en som menar att det är för sent.
– Det jag hör från många är att man är rädd att det gått för långt redan. Det här med kontoren till exempel – ska man öppna upp dem igen nu när vi inte har något folk kvar, frågar han sig.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Små barn drabbas värst när fler dör i mässling

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Förra året dog fler än 140 000 människor i mässling, enligt nya siffror från WHO. De flesta av dem var barn under fem år. Efter att ha minskat under ett

antal år ökar nu dödsfallen i den smittsamma sjukdomen.
Mässling är en dödlig sjukdom, men dödsfallen har minskat i världen tack vare ökat antal vaccinerade. År 2000 dog uppskattningsvis fler än 550 000 människor till följd av mässling, och år 2016 rapporterades för första gången färre än 100 000 dödsfall. Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, har vaccinationer mot mässling räddat uppskattningsvis 23 miljoner liv sedan år 2000.
Men nu är utvecklingen på väg åt fel håll, varnar WHO. Förra året dog 142 300 människor till följd av mässling, enligt nya siffror från WHO och den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC. Majoriteten av dödsfallen var bland barn under fem år.
”Att något barn dör från en sjukdom som mässling, som kan förebyggas med vaccin, är rent ut sagt en skandal och ett kollektivt misslyckande av att skydda världens mest sårbara barn”, säger WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus.
Mässling är en av världens mest smittsamma sjukdomar och för att uppnå så kallad

flockimmunitet, då sjukdomen inte kan spridas i befolkningen, krävs att 95 procent är vaccinerade. För ett effektivt skydd mot mässling krävs två doser vaccin. Enligt siffror från WHO och Unicef får uppskattningsvis 86 procent av alla barn i världen en första dos mässlingvaccin, medan bara 70 procent får den andra dosen. De största utbrotten under 2018 inträffade i Kongo, Liberia, Madagaskar, Somalia och Ukraina. I Kongo har fler människor dött i mässling än i det pågående ebolautbrottet.

Men mässlingutbrott plågar även höginkomstländer. Till exempel förlorade fyra länder i Europa sin mässlingsfria status i år, ett av dem var Storbritannien. USA har i år rapporterat fler fall än på 25 år. Medan brist på tillgång till sjukvård eller konflikter är vanliga orsaker till att 20 miljoner barn inte vaccineras mot smittsamma sjukdomar, har tveksamhet och motstånd till vaccinationer blivit ett allt större problem. WHO placerade för första gången vaccinmotstånd på den årliga listan över de allvarligaste hoten mot folkhälsan.

”Även om motstånd och tveksamhet är utmaningar som vi måste besegra, så har de största mässlingutbrotten drabbat länder med svaga vaccinationsprogram och dåligt utbyggd sjukvård. Vi måste bli bättre på att nå de mest sårbara”, säger Seth Berkley, vd för Gavi, som arbetar för ökad tillgång till vaccin i låginkomstländer, i pressmeddelandet.

Siffrorna bygger på statistiska beräkningar från WHO. Det uppskattas att 9 769 400 människor smittades av mässling under 2018 och 142 300 dog. Det kan jämföras med uppskattningsvis 7 585 900 mässlingfall och 124 000 dödsfall under 2017.

Det finns inget som tyder på att antalet fall kommer att bli färre i år. Enligt WHO har det till och med mitten av november i år rapporterats tre gånger fler mässlingfall än samma period 2018.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Fakta. En av de mest smittsamma sjukdomarna

Mässling orsakas av ett virus och är en av de mest smittsamma sjukdomar som finns. Viruset sprids via luften. Smittan kan finnas kvar i ett rum i två timmar efter att en sjuk lämnat det.
Mässlinginfektion orsakar hög feber, torrhosta och efter några dagar röda hudutslag.
Det är vanligt med följdsjukdomar som öroninflammation, lunginflammation eller bihåleinflammation.
Hjärninflammation drabbar ungefär en per tusen.

Sjukdomen kan förebyggas med vaccination, två doser krävs för ett effektivt skydd.
Källa: Folkhälsomyndigheten

Medicinpristagaren: Kunde inte tänka mig att det skulle leda till detta

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Gregg Semenza ville förstå en av kroppens viktigaste processer – hur cellerna anpassar sig efter varierande syrenivåer. Nu vill han använda upptäckten för att utveckla mer effektiva cancerbehandlingar.

Gregg Semenza sov så djupt att han missade det första samtalet från Thomas Perlmann, sekreterare vid Karolinska institutets Nobelkommitté, i början av oktober. När det ringde för andra gången svarade han och fick veta att han tilldelats Nobelpriset. Han blev så chockad att han inte sa så mycket under samtalet.

Nu när han anlänt till Stockholm har chocken lagt sig. Han har också, med hjälp av sin fru,

förberett sig noga för Nobelveckan.
– Nu kan vi bara följa med i det som sker och njuta. Särskilt ser jag fram emot Nobelprisutdelningen, det är ett sådant enastående skådespel som man bara får uppleva en gång i livet, säger Gregg Semenza.
Veckan inleddes med att han donerade ett autoradiogram av det första viktiga genombrottet till Nobelmuséet. Det som gjorde det möjligt att identifiera proteinet HIF, som har en nyckelfunktion när cellerna anpassar sig efter varierande syrenivåer.
Det är för att ha kartlagt den fysiologiska processen som Gregg Semenza, Sir Peter Ratcliffe och William Kaelin tilldelades Nobelpriset i fysiologi eller medicin i år. Upptäckten har lett till att det pågår utveckling av nya läkemedel mot blodbrist och cancer. Det forskas även på läkemedel vid hjärtkärlsjukdomar, men det ligger längre fram i tiden.
– Jag var fokuserad på att förstå processen, jag hade aldrig kunnat tänka mig att det kunde leda till nya behandlingar och strategier inom medicin. Det är därför Nobelpriset är så viktigt, det

uppmärksammar att grundforskning kan leda någonstans vi inte vet, och ge nya mediciner, säger Gregg Semenza.
Vid presskonferensen berättade William Kaelin att han hade frågat tidigare Nobelpristagare hur lång tid det tar innan livet återgår till det normala. Svaren varierade mellan ett år och aldrig.
Gregg Semenza är inte så oroad.
– Jag tror att vi styr över vårt eget öde. Jag har varit lyckligt lottad att få många förfrågningar om att föreläsa. Så jag får väl bara säga nej till 99 procent av alla förfrågningar i stället för det vanliga 90 procent.
Han har viktig forskning att ägna sig åt.
– När folk frågar mig om vad jag ska ägna mig åt nu svarar jag bara att jag ska fortsätta. Jag har inte nått mitt mål ännu, vilket är att utveckla läkemedel som kan blockera HIF och som kan användas som komplement vid cancerbehandling. Som både läkare och forskare ser jag mitt arbete som en bro mellan grundforskning och klinisk forskning. Det är oerhört tillfredsställande att se vårt arbete

tillämpas i praktiken, säger Gregg Semenza.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Fakta. Nobelpriset i fysiologi eller medicin 2019

Gregg L Semenza, William G Kaelin och Sir Peter J Ratcliffe och till delades Nobelpriset för ”deras upptäckter av hur celler känner av och anpassar sig efter syretillgång”.

Nätbehandling kan minska fibromyalgi-besvär

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Personer med fibromyalgi fick efter en tioveckorsbehandling kraftig minskning av sina besvär, resultat som stod sig även ett år efter behandlingen, rapporterar Vetenskapsradion.

– Det var oväntat lovande resultat så det känns jättejätteroligt, säger psykologen Maria Hedman-Lagerlöf till radion.
Studien genomfördes vid Karolinska institutet. Under den tio veckor långa behandlingsperioden fick personerna med fibromyalgi hjälp via nätet att under kontrollerade former göra sådant de tidigare hade undvikit på grund av smärta. Både före och efter behandlingsperioden fick personerna svara på frågor om sina fibromyalgisymtom och hur de påverkar dem i vardagen. Efter behandlingsperioden hade gruppen fått kraftigt minskade besvär, ett resultat som stod sig ett år efter avslutad behandling. 140 personer deltog i studien.
TT

Kemikalie-inspektionen anmäler Rusta

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Kemikalieinspektionen anmäler butiksjätten Rusta till åklagare efter att ha upptäckt för höga halter av ämnet kortkedjiga klorparaffiner i nätsladdar till två olika vattenkokare. Det skriver Nyhetsbyrån Siren. Ämnet är skadligt för vattenlevande organismer och misstänkt cancerframkallande, skriver myndigheten. Rusta ska ha stoppat försäljningen av produkterna.

Ledare: Med patientflö-den måste pengaflöd en följa

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Först varslades 600 läkare och undersköterskor på Karolinska universitetssjukhuset i Stockholm. Sedan 100 på Södersjukhuset. Därefter 100 på Danderyds sjukhus. Det är ett svar på de besparingskrav som ålagts Stockholms sjukhus, samtidigt som dessa också förväntas

producera ännu mer vård framöver (DN 25/10).
Hur allt ska gå ihop är oklart. Antalet akutmottagningsbesök har redan minskat, men väntetiderna har alltså ändå ökat kraftigt. Redan knakar det i fogarna: på flera akutmottagningar rapporteras det om svårt skadade och sjuka som ligger i korridorerna i timmar i väntan på inläggning.
Tydligt är dock att det fortfarande kommer många patienter till akutmottagningarna, som inte har där att göra. Tanken är därför att de i stället ska söka sig till vårdcentralerna och i viss mån närakuterna, och att man därigenom ska minska trycket på sjukhusen.
”Vi genomför en omställning av hälso- och sjukvården och då måste resurserna flyttas dit patienterna befinner sig”, förklarar det moderata finansregionrådet Irene Svenonius nedskärningarna (DN 30/11).
Men primärvården i Stockholm har bara fått 1,5 procents påslag i budgeten till nästa år – vilket medräknat inflation och

löneökningar i själva verket blir en besparing.
Och fortfarande är det ofta svårt att nå fram: Vänligen tryck si och så för att boka en telefontid. Ett enklare alternativ för den enskilda blir då att vända sig till någon av de privata nätläkartjänsterna. Deras incitament är dock att erbjuda alla en digital läkarkonsultation, oavsett åkomma, vilket blir dyrt för skattebetalarna.
Den som har väldigt ont blir förstås till sist frestad att åka in till akuten.

Att dirigera om patienter är alltså en god idé, men först när personalen har rätt att dirigera om och det faktiskt finns en plats att dirigera till. Annars riskerar sjukhusen att i framtiden stå med samma flöde av patienter, men mindre personal och mindre pengar.
Man kan inte begära att patienter själva alltid ska kunna avgöra exakt vad som är viktigt och vad som kan anstå. Med uppenbart livshotande tillstånd ska man förstås alltid söka vård akut. Men många gånger är allvaret svårt att bedöma för en lekman.

Därför är det bra att Vårdguiden 1177 nu utvecklas åt samma håll som de befintliga privata nätläkartjänsterna, och på så vis ge möjlighet till videosamtal där oroliga och osäkra kan få en första bedömning.
En annan modell är att införa remisser till akuten. Det är inte så galet som det kanske först låter. Norge och Danmark arbetar redan på det sättet, liksom i praktiken Nya Karolinska dit patienter endast kommer antingen i ambulans, med svåra trauman eller med mycket allvarlig sjukdom. Nyligen beslutade Region Stockholm att utreda om remisser kan bli aktuellt även för de andra akutmottagningarna i länet.
Grundproblemet kvarstår likväl: Sjukvården hör till samhällets mest grundläggande uppdrag, och det går inte att kapa i den hur mycket som helst. Till en början bär personalen upp påfrestningarna förstås. Det är de som inte har tid att gå på toaletten, som får slänga i sig lunch vid 16-tiden på eftermiddagen, för att allt på något sätt ska gå ihop. Sedan blir

patienterna lidande – i det skedet är vi delvis redan.
DN 9/12 2019

”De lägger ned en fungerande stödlinje på lösa grunder”

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Kritiken mot beslutet att lägga ned den nationella hjälplinjen för psykisk ohälsa fortsätter. Anki Sandberg, ordförande för en rad intresseorganisationer, menar att det kommer att få

stora följder för människor som mår psykiskt dåligt.
Sedan början av 2000-talet har den rikstäckande telefonjouren Hjälplinjen erbjudit anonym och kostnadsfri psykologisk hjälp. I våras beslutade landets regioner/landsting i tysthet att lägga ned verksamheten från årsskiftet.
Anki Sandberg är ordförande för Nationell samverkan för psykisk ohälsa (NSPH) som samlar tretton olika intresseorganisationer. Hon är mycket kritisk till beslutet att lägga ned Hjälplinjen och är än mer upprörd över den bristande informationen.
– Här fattas ett beslut om att lägga ned en fungerande verksamhet för människor som behöver professionella råd, på mycket lösa grunder. Nu ska hjälpsökande hänvisas till den vanliga vården där köerna är långa runt om i landet.
Anki Sandberg menar att det handlar om ett stort svek mot alla som ringer och får hjälp anonymt. Hon påpekar att den psykiska ohälsan växer och att trycket på de ideellt drivna hjälplinjerna redan är för stort.
– Hur kan då någon komma på den dåliga idén att stänga den

enda rikstäckande hjälplinjen som finns här i landet? Tanken på en nationell lösning med en gemensam jour dit folk runt om i landet kan ringa var en grundbult när Hjälplinjen en gång kom till, säger hon.

Hjälplinjen drivs sedan flera år av bolaget Inera, som ägs av landets regioner. Och det är dessa ägare som fattat beslutet att verksamheten nu ska upphöra.

– Först i ett mycket sent skede går bolaget ut och informerar allmänheten om att denna så viktiga jourverksamhet ska upphöra. Det är anmärkningsvärt, fortsätter Anki Sandberg.

Samtliga anställda på Hjälplinjen är uppsagda. En av de personer som arbetar där menar att det är en stor kompetens bland personalen som nu går förlorad:

– Den här verksamheten är viktig för dem som vänder sig till oss, och hjälpbehovet ökar i alla åldersgrupper. Vi når personer i kris som är i behov av direkt stöd och en första kontakt för att över huvud taget orka besöka en vårdcentral eller använda en app. Många som kontaktar oss bor i glesbygd och ett stort antal är

självmordsnära, säger personen som arbetat länge på Hjälplinjen. Många organisationer hänvisar till Hjälplinjen på sina hemsidor. Och i samband med artiklar och reportage är det också dit personer som behöver stöd hänvisas.

Vilka är det då som då kontaktar er?

– Det kan vara ungdomar som mår dåligt, ensamma mammor som är oroliga för sina barn, gamla som upplever sin första depression ... det är män och kvinnor i alla åldrar. Många säger att de fått en tid på vårdcentralen eller en psykiatrisk mottagning om fyra veckor.

Hjälplinjen grundades av bland andra Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH). För åtta år sedan övergick driften till Inera. Jouren har gett samtalsstöd alla eftermiddagar och kvällar i veckan.

De som ringer är i någon form av kris. Det kan handla om ångest, depression eller tillfällig psykisk ohälsa – men också om personer som varit med om en obehaglig och skrämmande upplevelse och inte vet vart de ska vända sig.

Kritikerna av nedläggningsbeslutet påpekar vikten av att både den som ringer och den som svarar har kunnat vara anonyma. Samt att hjälplinjen är öppen 13–22 årets alla dagar.
Senaste året försökte 30 000 personer nå fram till Hjälplinjen. Knappt hälften av samtalen besvarades. Fyra av tio som ringde jouren anser att råden och stödet de fått varit tillräckliga i stunden.
I genomsnitt två samtal varje dag kommer från personer som har självmordtankar. Organisationen Suicide zero, som sedan 2013 arbetar för att radikalt minska självmorden, riktar kritik mot beslutet att lägga ned Hjälplinjen. Om färre erbjuds stöd i ett tidigt skede kan regionernas ovilja att fortsätta finansiera Hjälplinjen leda till ökande kostnader kopplade till psykisk ohälsa, menar Suicide zero.
Nedläggningsbeslutet går också direkt emot regeringens satsningar på suicidprevention, hävdar organisationen.
I dagsläget finns inga planer på att starta en verksamhet motsvarande Hjälplinjen, vare sig

nationellt eller på regional nivå. I stället hänvisas hjälpsökande efter årsskiftet till befintliga vårdcentraler, bup och psykakuter.
Frivilligorganisationen Mind driver Självmordslinjen där Johanna Nordin är verksamhetsansvarig. Hon påpekar att det redan i dag saknas tillräckliga resurser inom vården och att väntetiderna för att få hjälp är långa.
Mot den bakgrunden befarar Johanna Nordin att många av samtalen kommer att hamna hos Självmordslinjen som redan är hårt ansträngd. Hon säger att bara en tiondel av alla samtal hinner besvaras i nuläget.
I förra veckan kom beskedet att Tim Bergling foundation kommer att stödja Självmordslinjen med tio miljoner kronor per år i tre år. Målsättningen är att denna telefonjour ska kunna hålla öppet dygnet runt.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Fakta.

Råd och stöd på chatt och telefon
Mind arbetar för psykisk hälsa och stödjer människor i kris. Mind ger

stöd genom Självmordslinjen (Telefon: 90 101) samt även genom Föräldratelefonen och Äldretelefonen.
Jourhavande präst är öppen för alla som behöver medmänskligt stöd på natten. Den som svarar har tystnadsplikt. Ring 112 och be att få kopplas vidare.
Jourhavande kompis. Röda korsets chattjour där ungdomar under 25 år kan chatta anonymt om vad som helst. Läs mer på: jourhavandekompis.se
Jourhavande medmänniska. För dig som söker medmänskligt stöd på natten. Telefon: 08-702 16 80.
RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa) är en organisation för personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa och deras närstående. Mer info: www.rsmh.se
SPES (Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandes stöd) är en ideell organisation som är till för alla som har förlorat en närstående genom självmord. Telefon: 08-34 58 73.
Det här är Hjälplinjen
Hjälplinjen är en telefonjour som erbjuder kostnadsfritt, tillfälligt psykologiskt stöd. Den är varit

öppen mellan 13–22 alla dagar året runt.
Hjälplinjen startade i maj 2001, på initiativ av Nationell samverkan för psykisk ohälsa (NSPH) och flera andra brukarorganisationer. År 2011 övergick driften till det landstingsägda företaget Inera AB.
De som bemannar Hjälplinjen erbjuder ett första stödsamtal, men ingen behandling eller upprepad kontakt. Både den som ringer och den som svarar är anonyma. De som svarar har stor erfarenhet av att stödja människor i kris och alla har professionell utbildning som exempelvis psykolog, socionom eller sjuksköterska.
Källa: Vårdguiden, Hjälplinjen, Wikipedia

Catia Hultquist: Köttmat för en riktig karl verkar slå hårt mot erektionen

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Vegotrenden har gjort att det känns nästan lika obscent att sticka till sitt barn en varmkorv som att bjuda det på en joint, skriver Catia Hultquist om utmaningarna mot köttpropagandan och

dokumentären ”The game changers”.
Väninnan är fullastad med grönsaker när jag möter henne på bussen. Hon har precis varit och storhandlat efter att ha sett dokumentärsnackisen ”The game changers” där ett antal machosymboler vittnar om hur vegankost gjort dem starkare och friskare. Min vän är bara en av många vegoförespråkare i bekantskapskretsen där det sörplas gröna smoothies och lagas linsgrytor som aldrig förr. Jag ser vegotrendiga restauranger överallt och fler och fler skolor och förskolor går över till vegetariskt. De grupper där den gröna trenden ännu inte slagit igenom tycks vara 1) farbröder som måste äta plankstek på den lokala puben och 2) unga män som experimenterar med köttrika så kallade ”testodieter” och är livrädda för sånt som de hört är ”feminiserande” (typ soja). Förutom dessa två köttbastiljoner är det numera den gröna livsstilen som är den instagramvänliga normen. Att sticka till sitt barn en varmkorv som mellanmål känns nästan lika obscent som att bjuda på en joint.

När nioåringen berättar om hur ofta de får vegetarisk mat i skolan inser jag hur mycket matkulturen ändrats sedan jag själv var i samma ålder.
Under mellanstadiet, när jag var en djurälskande tweenie, bestämde jag mig för att testa att vara vegetarian. Jag ville framför allt inte äta kött. Jag kunde med lätthet avstå de oidentifierbara köttslamsor som brukade ingå i många skolmåltider. Rätter som pölsa, blodpudding och levergryta framstod i mina ögon som rena rama barbariet. Att skolkökspersonalen dessutom öste på rejäla portioner på tallriken, som sedan absolut inte fick slängas (”tänk på barnen i Biafra”), var inget som direkt ökade aptiten.
De dagar såna rätter serverades fick mamma skriva lappar till skolan för att jag skulle få slippa. Det som då erbjöds var knäckebröd med Piffi allkrydda. Det enda sättet att få alternativ, köttfri mat var att komma ut som en sån där konstig vegetarian. Inte särskilt lockande under en period i livet när det kändes livsviktigt att smälta in, men när en kompis på

skolan tog steget och blev officiell vegetarian vågade också jag. Mina föräldrar var coola och lät mig äta det jag ville. Däremot märkte jag rätt snart att andra vuxna gärna ville ha åsikter om det här med att inte äta kött. Jag fick höra att jag var bortskämd, motvalls och troligen skulle sluta växa på grund av näringsbrist. På en klassresa gjorde en medföljande pappa stor affär av att jag ville ha köttfri kost. Han skammade mig inför de andra och behandlade mig som en sorts quisling. En form av matmobbning som än i dag framstår som rätt obegriplig.

Det är först när jag ser ”The game changers” som polletten faller ner. Netflixdokumentären visar hur intimt förknippat köttätandet är med den västerländska manligheten. Hur industrins marknadsföring av kött som ”mat för en riktig karl” blivit till en oomtvistad sanning, medan vegomat utmålats som feminiserande och försvagande. Med hjälp av omvända veganfrälsta machosymboler som Arnold Schwarzenegger och elitidrottare vill filmen slå hål på

den myten. De menar att det tvärtom är den veganska maten som gjort dem starka och högpresterande. I en omtalad scen får vi se tre unga män mäta sina nattliga erektioner. De mäts först en natt efter en middag med kött, och så följande natt efter en vegansk måltid. Den imponerande stapeln efter natt nummer två talar sitt övertydliga språk. Jag misstänker att den scenen i ”The game changers” kan få viss betydelse för åtminstone en av de köttälskande mansgrupperna. Snart kommer vi alla äta som djurälskande tweenies.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se

Årets Nobelkock: Jag är inte stressad över att laga mat till 1 300 personer

TISDAG 10 DECEMBER 2019

I kväll gäller det för Sebastian Gibrand. Då ansvarar han för att maten är varm, vacker och välsmakande – och framför allt serveras i tid till kungen, Nobelpristagarna och de övriga gästerna vid Nobelbanketten.

Det är ett intensivt år för kocken Sebastian Gibrand. I början av året tog han silver i den prestigefyllda kocktävlingen Bocuse d'Or, under hösten kunde man se honom vinna "Kockarnas kamp" på TV 4 och nu avrundar han 2019 med ett av de mest åtråvärda uppdragen en svensk kock kan få: att ansvara för Nobelbanketten. Tillsammans med konditorn Daniel Roos har han tagit fram den meny som de

omkring 1 300 gästerna ska få njuta av.
Sebastian Gibrand jobbade i köket under Nobelbanketten redan för fem år sedan, då Klas Lindberg var ansvarig kock, och säger bestämt att han inte är stressad inför kvällen:
– Allt är planerat i minsta detalj. Det divertissemang som framförs under kvällen har temat ”Jorden vi ärvde” och tankegångarna går igen även i maten.
– Vi fokuserar på svenska producenter och råvaror. Dessutom försöker vi nyttja hela råvaran för att minska på svinnet. Använder vi till exempel morot försöker vi också använda skalet och blasten på olika sätt.
– Men vi kommer att servera både grönsaker och kött, avslöjar Sebastian Gibrand.
Mer än så får han inte kommentera vad menyn innehåller. Det ska förbli en hemlighet tills den serveras på banketten.
Sebastian Gibrand blev tillfrågad om att laga Nobelmenyn strax efter att han tävlat i Bocuse d’Or i januari. Sedan dess har det blivit klart att han blir Sveriges

representant i tävlingen ytterligare en gång.
Har du kunnat ta med dig några erfarenheter från tävlingen till Nobelköket?
– I Bocuse d'Or handlade det om att dra allting till sin spets. Här måste man förhålla sig till en helt annan typ av ramar och logistik. Jag har utgått från rätter och smakbilder som jag tävlade med, men har anpassat dem efter de här speciella förutsättningarna.

Elin Peters
elin.peters@dn.se

”Att träffa samma barnmorska under graviditeten minskar oron”

TISDAG 10 DECEMBER 2019

När förlossningsrädda får träffa samma barnmorska under hela graviditeten kan deras oro

minska. Det är grundtanken bakom projektet ”Min barnmorska”.
– Vi har nio månader på oss att lära känna kvinnan före förlossningen. Det skapar en trygghet både för henne och oss, säger Marie Ekborn, chef för projektet.
Snitt eller inte? En serie om att föda.
Del 4.
Kejsarsnitt eller vaginal förlossning? Frågan om ifall det är kvinnan eller läkaren som ska bestämma hur förlossningen ska ske diskuteras i olika medier. Vi har pratat med föräldrar, barnmorskor, förlossningsläkare och Socialstyrelsen. Tidigare artiklar publicerades 3, 4 och 5/12.
Barnmorskan Karin Gustafsson står och pratar med sin chef Marie Ekborn i snålblåsten utanför tjänstebilen. Hon ska på hembesök hos en kvinna som fött sitt andra barn.
– Med vårt nya sätt att arbeta blir mötet med kvinnan i eftervården helt annorlunda. Vi har ju redan lärt känna den blivande modern och ofta även varit med när hon fött barnet, säger hon.

Karin Gustafson är en av tiotalet barnmorskor som ingår i projektet ”Min barnmorska” på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge. Tanken är att samma barnmorska ska följa kvinnan genom mödravården och förlossningen och även efter att barnets fötts. Projektet vänder sig framför allt till kvinnor som känner en oro inför förlossningen, men även andra kan anmäla sig. Utgångspunkten är att kvinnor med förlossningsrädsla genom ett regelbundet och långsiktigt stöd ska välja att föda vaginalt. Marie Ekborn är barnmorska och chef för satsningen:

– Vårt sätt att arbeta innebär att vi har nio månader på oss att lära känna kvinnan inför förlossningen. Det skapar en trygghet för både henne och oss. Att vara gravid är ju ett friskt tillstånd, men kvinnan hamnar ändå i en beroendeställning till personalen. Här blir det en mer avspänd relation där vi hinner lära känna varandra bättre.

Hittills har två hundra bebisar fötts inom projektet. Barnmorskorna arbetar mycket med den oro och rädsla som

kvinnorna kan känna under graviditeten och försöker ringa in den.
– Nästan alla kvinnor har en normal oro inför förlossningen, men hos vissa tar den över. De får då svårt att glädjas inför föräldraskapet. Vi försöker balansera den oron och skapa en trygghet under hela graviditeten och förlossningen. Men vi kan ju aldrig lova något om hur förlossningen kommer att bli, säger Marie Ekborn.
Vad oroar sig kvinnorna mest för?
– Ofta finns det en rädsla för bristningar i samband med förlossningen, att den egna kroppen ska ta skada. Sedan finns så klart oron för att barnet inte ska vara friskt eller ha andra problem. Men också en oro för att inte bli sedd eller lyssnad på av vårdpersonalen
Marie Ekborn har precis börjat gå igenom utvärderingar från kvinnor som deltagit i projektet. Hon noterar redan att många framhåller att det känns tryggt att återkommande kunna träffa samma barnmorskor och att få en bra relation till dem. Det gör att de känner sig extra väl omhändertagna.

Vad ligger bakom förlossningsrädsla?
– Alla kvinnor har ju ett bagage av tidigare erfarenheter. Det kan vara att man tidigare har haft kontakter med vården som inte varit särskilt bra, eller rent av negativa. Många har en sådan historia bakom sig. Andra har kanske upplevt en tidigare mer eller mindre traumatisk förlossning.
Sedan kan det också finnas en psykisk skörhet i botten. Man vet att det påverkar oron inför förlossningen och föräldraskapet, säger Marie Ekborn.

Barnmorskorna i projektet arbetar i små team om tre personer på ett rullande schema. Varje gravid kvinna har en barnmorska som patientansvarig, som hon träffar i första hand. Men hon kommer även att lära känna de andra två i teamet.
Hälften av alla barn föds nattetid. De tre barnmorskorna fördelar beredskapen mellan sig så att någon av dem alltid har jour.
– Det gör att varje kvinna vet att någon av de tre barnmorskor som hon lärt känna blir hennes förlossningsbarnmorska, säger Marie Ekborn.

Innan projektet startade undersökte ledningsgruppen vilken evidens som finns för metoder som gör att kvinnor kan få en bättre förlossningsupplevelse, med ett lika bra eller bättre medicinskt utfall som i den traditionella förlossningsvården.
– Då visade det sig att den vårdform vi fastnade för sticker ut och är väl beprövad i många länder, säger Marie Ekborn.
Den här typen av förlossningsvård är ganska vanlig i länder som Danmark, Storbritannien och Nya Zeeland. I Sverige har det funnits ett projekt tidigare, i Sollefteå. I England är det väldigt vanligt med barnmorsketeam och det är något som kvinnorna efterfrågar, säger Marie Ekborn.
Några ur projektgruppen gjorde ett studiebesök på en förlossningsklinik i Danmark där de fick god vägledning.
– Vi kopierade deras modell, men anpassade den till svenska förhållanden och till exempel våra arbetstidslagar.
Marie Ekborn vill också ta reda på om det här kan vara ett attraktivt sätt för barnmorskor att arbeta på. Det råder en brist på

barnmorskor på många förlossningskliniker i Sverige och det är viktigt att kunna locka fler till yrket.
Men det tar tid att införa en ny vårdmodell i förlossningsvården, betonar hon. Det svåraste är att hitta ett schema som balanserar arbete och fritid för barnmorskorna i teamet, något som man fått omvärdera flera gånger under året som gått.
– Vi märker att vi framgent förmodligen behöver vara fler barnmorskor i teamet för en hållbar arbetsmiljö. Att kvinnorna uppskattar och har fördel av att ha en känd barnmorska genom hela vårdkedjan, det vet vi redan genom tidigare forskning.
Projektet Min barnmorska ska utvärderas efter två år, men det finns redan vissa saker som visar sig tydligt.
– Vår absoluta känsla är att de allra flesta uppskattar att de får en relation med sin barnmorska. Och vi har mycket färre här som är missnöjda med sin förlossning än vanligt, säger hon.
I teamet arbetar tio barnmorskor som Marie Ekborn rekryterat. Hon säger att det har varit viktigt att de som arbetar i projektet

verkligen vill vara med i alla delar. Det är inte alla barnmorskor som vill arbeta med förlossningar, till exempel.
Hon betonar att det traditionella sättet att organisera förlossningsvården med uppdelad mödravård, födsel och eftervård i Sverige har goda medicinska resultat. Men det finns vissa fördelar med deras nya sätt att arbeta, säger hon.
– En positiv sak är att färre kvinnor faller mellan stolarna när man inte byter vårdgivare fram och tillbaka. Hela vårdapparaten jobbar numera med att täppa till sådana luckor så att alla ska känna sig väl omhändertagna.
Under de drygt tjugo år hon arbetat som barnmorska har Marie Ekborn sett en stor förändring av attityderna till förlossningen. Hon tror att det delvis kan ha att göra med att många läser mycket på internet när de blir gravida.
– Vad ska man läsa och vad ska man inte läsa? Det är inte lätt att svara på. Generellt är det kanske inte så bra att ta del av alla berättelser.

Hur har det påverkat dig som barnmorska att arbeta med projektet?
– Det är otroligt lärorikt. Man får en konstant feedback på sitt arbete vilket gör att jag och mina kollegor får utveckla oss hela tiden. Man kommer människor väldigt nära.
– Efter förlossningen åker vi hem till mammorna och ger bb-vård i hemmet. När bebisen är några veckor gammal träffar vi dem igen. Då kan vi verkligen knyta ihop säcken och få återkoppling på vårt arbete. Det känns väldigt positivt och utvecklande för oss, säger Marie Ekborn.
Karin Gustafsson har arbetat i många olika roller som barnmorska under 13 år – bland annat med förlossning och eftervård på Karolinska och på barnmorskeledda Södra BB på Södersjukhuset.
Innan Karin startar sin barnmorskebil för att åka i väg på hembesöket säger hon att projektet Min barnmorska gett henne en ny dimension i yrket.
– Graviditet och förlossning är ju en sådan lång process. Det är

spännande att få följa med under hela resan.
Hon tycker att arbetet inkluderar så många av barnmorskans kompetensområden och är både utmanande och väldigt stimulerande.
– När telefonen ringer på min jourtid så är det ju någon av de kvinnor jag känner och väntat på som har kommit i gång. När jag åker in för att bistå vid hennes födsel är det henne jag är på väg till. Det är mentalt en stor skillnad mot att åka till jobbet och inte veta vem du kommer att möta.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Fakta. Projektet Min barnmorska

Projektet Min barnmorska pågår sedan ett år tillbaka på Karolinska i Huddinge.
Tre barnmorskor bildar ett team och följer den gravida kvinnan genom hela processen – från mödravård, genom förlossningen och även eftervården.
Det innebär att varje gravid kvinna känner den barnmorska som är med vid förlossningen. En av

barnmorskorna har patientansvaret.
Projektet riktar sig främst till förlossningsrädda, men alla kvinnor är välkomna att anmäla intresse.
Mottagningen erbjuder extra stödsamtal för den som känner oro eller rädsla inför förlossningen.
Alla par erbjuds förberedande träffar med samtal om födandet och föräldraskapet.

Apotekstjänst kan mista uppdrag

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Nu vill Varuförsörjningen, som har hand om materialinköpen för de fem regionerna Dalarna, Örebro, Västmanland, Uppsala och Södermanland, ta ifrån det kritiserade företaget Apotekstjänst en del av uppdraget, skriver Dagens Medicin.

– Planen är att en region ska börja beställa från Onemed, säger Bechet Barsom (KD), ordförande i Varuförsörjningsnämnden, till tidningen.
Det innebär att Apotekstjänst förlorar cirka 20 procent av sitt uppdrag.
TT

Färre dör i hjärtinfarkt

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Antalet personer i Sverige som drabbas och dör av hjärtinfarkt minskar stadigt, enligt Socialstyrelsen. I fjol insjuknade cirka 24 800 personer i hjärtinfarkt, och drygt 5 800 personer avled. Det är en minskning med cirka 35 respektive 56 procent jämfört med siffror från 2002.

”Det är flera faktorer som ligger bakom den positiva utvecklingen. Bland annat beror det på att färre röker och att behandlingen av riskfaktorer såsom högt blodtryck och höga blodfettsnivåer har förbättrats”, säger Urban Nylén, medicinskt sakkunnig vid Socialstyrelsen, i ett pressmeddelande. **TT**

Astra redovisar lyckad cancerstudie

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Med Astra Zenecas läkemedel mot bröstcancer kunde patienter där cancern spridit sig som metastaser till andra delar av kroppen överleva i genomsnitt över 16 månader, enligt en studie

som bolaget berättar om i ett pressmeddelande.
Patienterna som ingick i studien hade långt gången cancer och hade genomgått flera andra behandlingar.
TT

”Vi nekar sällan kejsarsnitt om kvinnan fått all information”

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Om kvinnan har fått all information som vården kan ge och ändå är övertygad om att kejsarsnitt är det bästa alternativet, då är det mycket

sällan man går emot hennes önskan. Det säker överläkaren Karin Pettersson.

Snitt eller inte? En serie om att föda.

Del 5.

Kejsarsnitt eller vaginal förlossning? Frågan om vem som ska bestämma hur förlossningen ska ske diskuteras i olika medier. Vi har pratat med föräldrar, barnmorskor, förlossningsläkare och Socialstyrelsen. Tidigare artiklar publicerades 3, 4, 5 och 10/12.

Ska kvinnor ha rätt att bestämma om de ska få föda med kejsarsnitt? Den senaste tiden har en grupp på Facebook fått allt fler medlemmar. I debattartiklar och reportage kräver kvinnor att vården måste ta mer hänsyn till deras uppfattning.

Överläkaren och docenten Karin Pettersson är specialist i obstetrik och gynekologi. Sedan 2002 arbetar hon som överläkare och sektionschef för förlossningsvården på Karolinska universitetssjukhuset.

På sjukhuset tar barnmorskor och läkare hand om såväl friska kvinnor med normal graviditet som kvinnor med olika kroniska

sjukdomar och komplikationer under graviditeten.
Debatten kring kejsarsnitt och kvinnans rätt att välja hur hon ska föda är olycklig, säger Karin Pettersson först.
– Eller snarare är det tonen jag reagerat lite över. Kanske kan det bero på att jag är färgad av att arbeta inom vården. Min bild är att vi alltid försöker möta kvinnan och hennes önskemål på ett individuellt sätt.
– Debatten genomsyras av en brist på tillit och många gånger av en uppfattning om att vi inom förlossningsvården inte har något att tillföra. Att vi inte kan göra någon form av professionell bedömning av vilken förlossningsmetod som är bäst för den enskilda kvinnan.
Fast en blivande mamma måste liksom alla patienter inom vården ha rätt att komma med kritik och framföra sina synpunkter, understryker Karin Pettersson.
– Men det är olyckligt om kvinnor tror att de alltid vet sitt bästa utan att blanda in den medicinska professionen. Vi som arbetar inom förlossningsvården har en unik kompetens och möter

dagligen kvinnor som ska föda ett barn.
De som fritt vill välja förlossningsmetod hänvisar ofta till patientlagen?
– Enligt den lagen har en patient rätt att välja mellan två likvärdiga behandlingar där riskerna, fördelarna och nackdelarna är desamma. Men det resonemanget håller inte när det gäller förlossningar. Där är det inte samma risker vid en vaginal förlossning som vid ett kejsarsnitt. Det finns väldigt mycket forskning om riskerna, säger Karin Pettersson.
– Vid vaginal förlossning är risken för en allvarlig bristning givetvis större än vid ett kejsarsnitt där den av naturliga skäl ju är noll. Risken för streptokockinfektion hos barnet är också större vid vaginal förlossning.
– Vid kejsarsnitt ser riskbilden ut på ett annat sätt. Då är risken för komplikationer hos modern betydligt större. Här talar vi bland annat om allvarliga blödningar hos mamman, liksom risken för att drabbas av blodpropp, säger Karin Pettersson.
– Alla kvinnor som har en uttalad övertygelse om att de vill ha en

viss typ av förlossning är mer än välkomna till våra specialistmödravårdsmottagningar för ett samtal. Där lyssnar vi noggrant på kvinnan, och hon kan få ta del av vår erfarenhet. Vi berättar också öppet om riskerna med vaginal förlossning respektive kejsarsnitt.

Enligt Karin Pettersson resulterar det nästan alltid i ett klokt beslut där kvinnan i hög grad blir lyssnad till

– Det finns inget självändamål för oss inom vården att driva fram en vaginal förlossning till vilket pris som helst. Om kvinnan har fått all information vi kan ge och ändå är övertygad om att kejsarsnitt är det bästa alternativet är det mycket sällan vi går emot hennes önskan.

– Och om vi försökt gräva djupare i exempelvis en kvinnas rädsla och ser att en vaginal förlossning nog inte skulle fungera. Ja, då blir det kejsarsnitt. Så fungerar det i praktiken, i alla fall här på sjukhuset. Jag tycker inte att verkligheten ser ut som den kan tyckas i debatten.

En del klagar över att besluten om förlossningsmetod präglas av godtycklighet beroende på region, sjukhus och läkare?

– Jag har hört en del rykten om det, som att det ska finnas en lista på läkare som är mer välvilligt inställda till att bevilja planerade kejsarsnitt än andra. Men vi läkare har nationella riktlinjer kring förlossningar att förhålla oss till när det gäller kejsarsnitt och kvinnans roll.
– Sedan finns ju en risk att vi, beroende på erfarenheter och andra faktorer, kommer till olika slutsatser. Här i Stockholm har vi ett system som innebär att en annan läkare gör en ny bedömning om kvinnan inte är nöjd med den första rekommendationen.
– I de lägena gäller det att vara nollställd och blank, för att inte låta den tidigare läkarens utlåtande styra. Ett bra sätt att arbeta. Hos oss är det vanligt att vi diskuterar enskilda fall och tar upp nackdelar respektive fördelar för en kvinna att föda vaginalt eller med kejsarsnitt. Sedan enas vi om en rekommendation.
En del kvinnor har lättare än andra att uttrycka sig?
– Så är det och det är ett problem inom hela vården. Därför åligger det mig som läkare att alltid ställa

de nyckelfrågor som gör att vi kan stötta kvinnan på bästa sätt. Men utbildningsnivå, språk och kulturell bakgrund skiljer sig åt och en del kvinnor har lättare att stå upp för sin åsikt. Det gäller för alla oss som jobbar inom vården att vara medvetna om det.

Ett problem som dykt upp under senare år är allt allt fler kvinnor från andra länder påpekar att läkare i hemlandet sagt att de omöjligt kan föda ett barn vaginalt. Då blir det en krock när vården i Sverige påstår att det inte finns några skäl till varför hon inte ska kunna föda vaginalt, säger Karin Pettersson.

Det finns en myt om att kvinnor planerar in sitt kejsarsnitt i kalendern. Vad säger du om det?

– Om själva förlossningsdatumet är viktigt finns det andra sätt att åstadkomma det än med kejsarsnitt. Vi kan erbjuda planerad igångsättning om mamman är rädd för till exempel att gå över tiden eller om det är viktigt att barnet föds vid en viss tid.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman

”Förlossnings rädda är en känslig grupp”

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Nästan alla kvinnor föredrar vaginal förlossning. Men det finns en skyldighet hos vården att ta hand om den lilla grupp som har en stark rädsla för att föda, menar Ellika Andolf som har lång erfarenhet som förlossningsläkare.

De allra flesta kvinnor i Sverige är helt inställda på att föda sina barn vaginalt. Men det finns en del kvinnor som i stället önskar en förlossning med kejsarsnitt. I Sverige handlar det om cirka 7 procent av kvinnorna.

Ofta grundar sig önskan på en mycket stark rädsla inför att föda, menar Ellika Andolf.

Hon har 40 års erfarenhet som förlossningsläkare och är professor emerita vid Karolinska institutet. Hon har forskat om kejsarsnitt och förlossningsrädsla och har haft en egen mottagning för förlossningsrädda kvinnor.

– Det finns en liten grupp på några procent som känner en så stark rädsla för att föda att det närmast är att likna vid en fobi. En del av dem kan lida av depression eller ha andra typer av psykisk ohälsa.
– För några år sedan gjorde vi en studie om förstföderskor som fått kejsarsnitt utan medicinsk indikation. Tio procent av dem hade varit inlagda på psykiatrisk avdelning före förlossningen. Och i de fallen handlar det inte om lätt ångest eller depressivitet, utan om allvarlig sjukdom.

Cirka 10 procent av mammorna är deprimerade efter förlossningen, berättar Ellika Andolf. Det finns även data som antyder att 2 procent av mödrarna drabbas av posttraumatiskt stressyndrom efter förlossningen. Det är flera tusen kvinnor per år.
– Jag tror inte att det handlar så mycket om kejsarsnitt eller vaginal förlossning, utan om bristande omhändertagande. Och om att en del kvinnor har ökad känslighet och inte tål stressen det innebär att föda.
Förlossningsrädda är en känslig grupp, fortsätter Ellika Andolf.

Många av dessa kvinnor är lika rädda för en operation som för en vaginal förlossning och därför finns det ännu större anledning att ta hand om dem, säger hon.
Ellika Andolf är utbildningsansvarig inom yrkesföreningen Svensk förening för obstetrik och gynekologi. Hon har stor förståelse för att kvinnor kan vara rädda för att föda barn, men betonar samtidigt att det inte innebär att fler förlossningar måste ske med kejsarsnitt.
– Vi har lyckats hålla kejsarsnitten på en rätt rimlig nivå under många år. Det beror nog på att vi lärt oss att ta hand om kvinnorna bättre.
För att hålla kvar kejsarsnitten på ungefär den nivå vi har i dag, drygt 17 procent, menar Ellika Andolf att det är viktigt att erbjuda gravida kvinnor en planerad förlossning. Det innebär till exempel att gravida kvinnor inte ska behöva flyttas till ett annat sjukhus. Och att de ska kunna erbjudas smärtlindring och igångsättning. Och kejsarsnitt, om det blir för jobbigt.
– Gravida kvinnor ska känna att de har ett inflytande över sin förlossning. Om de får ett bra stöd

så minskar kejsarsnittsfrekvensen och de får en bättre upplevelse. De sköraste kvinnorna måste man ta hand om även om det är överfullt på kliniken.
Hur har attityderna till gravida kvinnors inflytande förändrats under åren du har varit aktiv?
– Man tar mycket mer hänsyn till patienten i dag. Det är en stor skillnad. Alla inom vården har också blivit mycket mer medvetna om det här med förlossningsrädsla – och kan mycket mer om det också.
Det här har varit en viktig utveckling, menar Ellika Andolf. För om inte förlossningen blir bra kan det påverka anknytningen till barnet.
En mindre grupp kvinnor önskar trots information och stödsamtal att föda med kejsarsnitt.
– Vården ska absolut inte göra något som dessa rädda kvinnor inte vill. Det går aldrig att tvinga kvinnor som känner en närmast fobisk skräck att genomgå en vaginal förlossning. Men det är viktigt att alla är välinformerade om de risker som finns vid både vaginal förlossning och kejsarsnitt.

Ellika Andolf tycker att vården måste se till hela kvinnans situation. Om en kvinna kämpat länge för att bli gravid och lyckas vid 39 års ålder kanske det är rimligt med kejsarsnitt. Men en kvinna som är 24 år och vill föda fler barn ska definitivt avrådas från kejsarsnitt, menar hon. Ju fler kejsarsnitt man gör, desto mer ökar riskerna.

– Självklart är en vaginal förlossning bäst, för det är ju det naturliga sättet att föda på. Det innebär inte att vi ska tvinga panikslagna kvinnor till det.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se
Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Influensan är här igen

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Så var det dags igen. Åtminstone för årets influensasäsong som nu har startat, enligt Folkhälsomyndigheten. Just nu, skriver myndigheten, är smittspridningen något högre i Norrland än i övriga landet, även om trenden pekar uppåt i samtliga landsdelar.
Ännu är det för tidigt att säga vilken variant som kommer att dominera, även om en majoritet (87 procent) av dem som drabbats hittills i år haft influensa A. Av dessa har de flesta fått A(H1N1), mer känd som svininfluensan.
Myndigheten uppmanar personer som är gravida, har vissa kroniska sjukdomar eller är 65 år eller äldre att vaccinera sig.
TT

Lorena fick Josefin att säga sanningen

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Det första som undersköterskan Lorena Avilés tänkte när hon mötte svårt misshandlade Josefin på Södersjukhuset var att hon skulle göra allt hon kunde för att ge Josefin en chans att prata, att öppna sig.

Hon lyckades. Genom att ta sig tid och lyssna.

– Men Josefin är den enda hjälten i den här historien. Det var hon som till slut vågade ta steget.

Det hade precis börjat mörkna ute den där fredagseftermiddagen i september då Lorena Avilés klev in i ett rum på en vårdavdelning på Södersjukhuset.

Lorena hade, genom att titta på journalerna, hunnit skaffa sig en översiktlig bild av vilka patienter som låg inne inför hennes

stundande kvällspass. Hon hade också blivit informerad om att det fanns misstankar om att en av patienterna, 24-åriga Josefin, hade blivit misshandlad av sin sambo.
– När jag såg henne kände jag att ordet ”misshandlad” inte räckte till. Jag kände att jag hade ett ansvar att ta, både som undersköterska och som människa, säger Lorena när vi möter henne på Södersjukhuset, på datumet exakt tre månader sedan Josefin lades in.
De hälsade på varandra. Josefin skylde sin kropp, alla skadorna och ärren under en filt. Hon var, som Lorena uppfattade det, mån om att ingen skulle må dåligt av att se henne. Efter att Lorena gått igenom rutinerna för kvällen med Josefin frågade hon om Josefin skulle vilja prata med en kurator. Hon fick inget konkret svar. Efter att Lorena försäkrat Josefin om att hon fanns där för henne studerade hon Josefins journal lite mer noggrant. Där fanns hela historien: om gamla och nya frakturer i hela kroppen, märken efter rapp, sticksår, ärr och blåmärken.

– Det var chockartat. Jag tänkte att det minsta jag kunde göra för henne var att finnas där, att lyssna och försöka skapa förtroende. Alla patienter är förstås lika viktiga, men här var det uppenbart att det fanns anledning att vara extra uppmärksam, säger Lorena.
Hon ställde vardagliga frågor till Josefin. Hon fick veta att Josefin gillade att teckna.
– Jag tycker också om att teckna. Vi pratade mycket om det. När vi gjorde det såg jag att det fanns en gnista i henne, jag tänkte att jag måste ta tag i den och få den att fortsätta lysa.

I dag tackar Lorena ödet för det var ganska lugnt på vårdavdelningen den där kvällen. Hon kunde tillbringa en hel del tid inne hos Josefin. Till slut frågade Josefin Lorena om vad hon trodde om hennes situation. Trodde Lorena att Josefin ramlat ner för en stentrapp med två verktygslådor i famnen?
– Jag var skyldig henne ett ärligt svar. Jag sa att jag hade svårt att tro det. Och jag sa till henne att jag hade sett liknande situationer tidigare. Sedan sa jag ingenting mer, jag lämnade henne i fred. Jag

kände att hon förstod att jag förstått.
När Josefin till slut frågade henne om vad som skulle hända om hon sa sanningen förstod Lorena att hon hade fått chansen att nå ända fram.
– Jag är ingen expert på den här typen av samtal, men jag gjorde det som kändes mest förnuftigt. Jag fortsatte att vara ärlig och jag sa till henne precis vad jag tyckte: att det var dags att hon var ärlig mot sig själv. Att hon annars riskerade att dö.
Då började Josefin berätta. Och hon sa: i morgon ska jag träffa polisen, tänk om de inte tror på mig? Lorena bad henne lita på polisen, lita på vårdpersonalen.
– När jag kom hem efter det arbetspasset var det enda jag kunde tänka på risken att Josefin skulle ta tillbaka allt hon sagt, att hon skulle ångra sig. Jag ringde Kvinnofridslinjen för att få råd, hur skulle jag bemöta Josefin? Råden hon fick hade hon själv redan följt: Lyssna, var ärlig, ge tid. Och våga fråga, ha civilkurage. Den lättnad Josefin upplevt efter att äntligen ha berättat för någon om det hon varit utsatt för hade

redan gjort henne till en ny slags människa.
– Trots att hon var så svårt skadad att hon knappt kunde gå så fanns det en helt annan lyster i henne redan dagen efter. Någonstans förstod jag att jag kanske hade förändrat henne liv, men det är svårt att ta in, säger Lorena.
Det var precis det Lorena hade gjort, förändrat Josefins liv. Fasaden var raserad, Josefin hade fått syn på sig själv, på att det på andra sidan av våldet hon upplevt isolerad i lägenheten fanns en annan väg, en väg framåt för henne.
– Jag har fått höra att jag är en hjälte. Men det är Josefin som är hjälten här. Jag vet hur otroligt svårt det är att ta det steg hon tog. Men för Josefin var Lorenas stöd helt avgörande.
– Jag kände mig för första gången trodd på, har Josefin tidigare berättat för DN.
Det som hänt har fått Lorena att fundera mycket över sin roll som undersköterska, över vikten att lyssna in alla patienter, oavsett diagnos.
– Man kan inte nog överskatta vår roll. När det gäller den typen av fall, där vi misstänker att någon

utsatts för misshandel så borde vi ha mer specifika riktlinjer för hur vi ska agera och bemöta de som vi tror har drabbats. Det positiva med det som hänt är att nu har vi pratat mycket om just det, säger hon.

Lorena och Josefin sågs igen under rättegången, Lorena skulle vittna.

Då kramade de om varandra som hastigast. Josefin sa till Lorena att hon var så himla glad att hon hade träffat just henne. Att Lorena var hennes räddning.

Sedan dess har de inte hörts.

Men de kommer aldrig att glömma varandra.

Josefin heter egentligen någonting annat.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Region Stockholm ska spara - ytterligare 1,1 miljarder i vården

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Det redan pressade ekonomiska läget för sjukvården i Region Stockholm blir nu ännu tuffare. Utöver de sparkrav som lagts på akutsjukhusen och varsel av personal ska regionen göra ytterligare besparingar på 1,1 miljarder kronor nästa år. Samtidigt laddar tusentals vårdanställda för en sjukvårdsmarsch i dag, lördag.

På tisdag beslutar hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Stockholm om verksamhetsplanen för nästa år. Då står det klart att besparingar på 1,1 miljarder kronor måste göras på sjukvården i Region Stockholm under 2020.

Förra året hade sjukvården en kostnadsökning på knappt 4,5 procent, som bland annat förklaras med hyror till NKS och flera fastighetsinvesteringar, samtidigt som regionen då gjorde en satsning på primärvården och så kallad prehospital vård.
I 2020 års budget räknas anslagen upp med bara 2,6 procent.
– Den differensen gör att vi måste bromsa kostnadsökningstakten, säger Björn Eriksson.
Hur skulle du beskriva det ekonomiska läget?
– Jag skulle beskriva det som en tuff utmaning, säger Björn Eriksson.
I klartext innebär det tuffa besparingar i sjukvården, utöver de sparkrav som redan lagts på akutsjukhusen, och som innebär att 1 350 läkare, undersköterskor och administrativ personal varslats från Karolinska, Södersjukhuset och Danderyds sjukhus.
– Vi tittar nu på 1,1 miljarder kronor som vi behöver effektivisera eller spara i vården, säger Björn Eriksson.

Besparingen motsvarar cirka 1,7 procent av sjukvårdsbudgeten som är på 63,6 miljarder kronor 2020, 2 miljarder mer än 2019. För att klara en budget i balans kommer det att krävas större besparingar och kraftigare kostnadsminskningar än tidigare, enligt förslaget till verksamhetsplan.

Kommer det att bli fler varsel?

– Jag har inte information om att det skulle förekomma fler varsel. Men det är upp till varje vårdgivare att bedöma vilken bemanning de behöver för att utföra sitt vårduppdrag.

Tidigare har besparingarna på sjukhusen förklarats politiskt med att resurser måste flytta någon annanstans i sjukvårdssystemet i samband med att vård flyttar ut från akutsjukhusen till primärvård och privata vårdgivare i vårdgivare. Men besparingarna som nu ska göras kommer att beröra andra delar av sjukvården, som inte inkluderar sjukhusen. Kommer det här betyda att stockholmarna måste förbereda sig på kvalitetssänkningar i sjukvården?

– Alla patienter som behöver vård kommer att få den vård de

behöver. Vi tittar nu på formerna för hur vården ska ges. De medicinska behoven ska vi tillgodose. Det pågår arbete med att se hur vi ska kunna ge vården men med mindre medel, till exempel genom effektivare arbetssätt.
Samtidigt har tusentals vård-anställda anmält att de under lördagen ska delta i en sjukvårdsmarsch som ska tåga genom Stockholm. Startskottet till marschen var de varsel som lagts och även den pågående omställningen av Stockholms sjukvård, då alltmer vård ska flyttas från akutsjukhusen till primärvård och privata vårdgivare i vårdval.
– Vi gjorde det här som en ”nu får det räcka”-grej, för vi märkte att det spelade ingen roll vad vi sade. Det som händer nu med varsel och besparingar, och omstruktureringen av sjukvården – vi tycker det är så fel, säger Akil Awad ST-läkare på Södersjukhuset som tillsammans Laura Björnström, ST-läkare på Karolinska, startat uppropet.
Flera av fackförbunden för vårdanställda kommer att medverka under vårdmarschen.

En av talarna är Johan Styrud, ordförande i Stockholms läkarförening.
– Det här är jätteviktigt för alla läkare. Jag uppfattar att alla aktiva i Stockholms läkarförening kommer att vara med. Jag tror inte att allmänheten förstår vad som kommer att inträffa om den här besparingen genomförs.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Sjukvårdsmarschen

I slutet av november startade en Facebookgrupp som heter Sjukvårdsuppropet som en reaktion på de omfattande varslen på Stockholms akutsjukhus. Tusentals har anmält intresse att tillsammans marschera i Stockholm i dag, lördag, för att visa sitt missnöje.
Klockan 12:00 samlas de som ska marschera på Norrbro där tal kommer att hållas. Strax innan 13.00 går marschen från Mynttorget, via Riddarhuset, Vasabron, Tegelbacken, Stadshuset, Hantverkargatan fram till Landstingshuset, där manifestationen avslutas med ytterligare tal.

Tusentals i protest mot besparingar

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Tusentals demonstranter samlades och tågade genom Stockholm i protest mot besparingar och varsel i Stockholms sjukvård.

– Detta drabbar patienterna på ett negativt sätt – framför allt de sjukaste, säger initiativtagaren Akil Awad.

3000 demonstranter trotsade regnet och anslöt sig till Sjukvårdsupproret som på lördagen arrangerade en sjukvårdsmarsch från Norrbro till landstingshuset på Kungsholmen – en protest mot varsel av 1350 anställda som lagts på tre av Stockholms akutsjukhus, liksom av den pågående omställningen av regionens sjukvård.

Johan Styrud, ordförande för Stockholms läkarförening, en av talarna, riktade hård kritik mot ansvariga politiker:

– I budgeten för 2020 ryms inte vård för alla. Antingen måste man

ta fram mer pengar, eller så måste politikerna tala om vilka vi inte ska ta hand om.
Demonstranterna fyllde sedan landstingsparken. Catarina Häggbom, undersköterska och förhandlingsansvarig för Kommunal på Karolinska, vände sig i sitt tal till finansregionråd Irene Svenonius (M):
– Svenonius – som sagt att personalfrågorna var så viktiga att de skulle hon ta hand om själv – hur har du tänkt att det ska bli? Sjukhuskrisen i Stockholm – den är du faktiskt ansvarig för, sade Catarina Häggbom och åhörarna skallade:
”Ansvar, ansvar, ansvar”.
– Jag har stor förståelse och djup respekt för att de anställda har ett stort engagemang för sina - patienter. Samtidigt har den politiska ledningen ett ansvar för att vi har en hälso- och sjukvård som är organiserad utifrån de behov som inte minst multisjuka äldre var, och för en utbyggd god och nära vård, säger Irene Svenonius till DN över telefon.
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

”Tidernas viktigaste psykolog” – en köpt fuskare

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Han kallades för den enskilt viktigaste psykolog som någonsin levat och var i slutet av 1900-talet den mest citerade psykologiforskaren i världen. Men Hans Eysencks forskning var i själva verket betald av tobaksindustrin.

– Det är den värsta skandalen i psykologins historia, säger psykiatrikern Anthony Pelosi.

”Jag har alltid ansett att en forskare bara är skyldig världen en sak, och det är sanningen som han ser den. Om sanningen strider mot djupt hållna övertygelser, så är det ändå så. Takt och diplomati är bra i internationella relationer, i politiken, kanske till och med i affärer; inom vetenskapen är det bara en sak som gäller, och det är fakta.”

Så sammanfattar den pensionerade psykologiprofessorn

Hans Eysenck sin syn på forskning och vetenskap i självbiografin ”Rebel with a cause” som kom ut 1997, samma år som han dog, 81 år gammal.
Ett decennium tidigare hade han publicerat några av de mest häpnadsväckande medicinska resultat som någonsin har förekommit i vetenskapligt granskade rapporter. Tillsammans med den tyske sociologen Ronald Grossarth-Maticek följde han fler än 3 000 personer i staden Crvenka i dåvarande Jugoslavien och i Heidelberg för att visa att personlighet är en mycket större riskfaktor för cancer och hjärtsjukdom än rökning.
Beläggen Eysenck och Grossarth-Maticek presenterade var slående. Bland gruppen forskarna hade klassificerat som cancerbenägna, eftersom de var alldeles för passiva när de utsattes för stress, dog 38,5 procent sedan i cancer jämfört med bara 0,3 procent av människorna med frisk personlighetstyp. I gruppen som hade en personlighet för kranskärlsjukdom, vilket betyder att de är arga och frustrerade för att de inte själva klarar av att ta sig ur dåliga situationer, dog 27

gånger fler i hjärtinfarkt än bland dem med en sundare inställning till livet.
Forskarnas tes var att sjukdomarna kan förebyggas med terapi. De friska men cancerbenägna som slumpvis hade valts ut till att få psykoterapi med Grossarth-Maticek förblev friska medan 32 procent av de obehandlade dog i cancer inom 13 år. Även gruppterapi, ledd av Grossarth-Maticek, minskade dödligheten i alla typer av cancer och hjärt-kärlsjukdom avsevärt.
– Jag läste en del av deras studier i slutet av 1980-talet och tänkte först att jag måste ha missuppfattat något, med dessa förbluffande utfall och påståenden, och grafer med nästan inga dödsfall i en grupp och dussintals och åter dussintals i en annan. Så stora effekter finns inte inom medicinen, oavsett behandling, säger Anthony Pelosi, psykiatriker vid Priory Hospital i Glasgow.
Hans Eysenck var professor i psykologi vid King's College i London, och i slutet av 1900-talet var han den levande psykologiforskare som andra forskare citerade oftast i sina

vetenskapliga artiklar. Om även döda psykologer räknas med kom han på plats tre: efter Sigmund Freud och den schweiziske psykologen Jean Piaget, vars teorier om barns utveckling låg till grund för många av världens skolsystem. Eysencks främsta forskningsområden var intelligens och personlighet, och han publicerade fler än 1 000 vetenskapliga artiklar och 80 böcker. Han grundade också två vetenskapliga tidskrifter, Behaviour Research and Therapy och Personality and Individual Differences. I en minnesartikel, publicerad i den senare fyra år efter Hans Eysencks död, beskriver den kanadensiske psykologiprofessorn Philippe Rushton honom som ”den enskilt viktigaste psykolog som någonsin levat”.

– Eysenck var en extremt inflytelserik, extremt produktiv psykologiforskare. Han var sin generations främste psykolog. Själv skulle han säkerligen ha hävdat att han var den främste i hela världen. Men han var i alla fall utan tvekan den ledande i sin generation i Storbritannien, säger Anthony Pelosi.

Anthony Pelosi och en kollega skrev en kritisk artikel om Eysencks och Grossarth-Maticeks resultat till tidskriften British Medical Journal år 1993.
– Vi kritiserade deras arbeten och poängterade att resultaten är omöjliga. Om man läser mellan raderna framgår det att vi menar att det är fusk och bedrägeri, men man kan inte skriva det rent ut i en vetenskaplig artikel.
Hans Eysenck skrev en replik.
– Det var som att han inte riktigt förstod vår kritik. Han använde sin vanliga retoriska teknik och ifrågasatte våra motiv och vilken agenda vi hade. Och vi var ju bara två doktorer som hade råkat på någon som hävdade att han hade funnit orsaken till cancer och hur det kan förebyggas! Och vi trodde inte på det, säger Anthony Pelosi.
Anthony Pelosi trodde att det skulle räcka med artikeln där de uppenbara felen i studierna hade pekats ut, men inget hände. Ingen av de inblandade universiteten gjorde något, och när Pelosi kontaktade British Psychological Society, där Eysenck var medlem, fick han veta att de inte tänkte utreda saken vidare.

I slutet av 1990-talet blev mängder av hemliga interna dokument tillgängliga på nätet i samband med åtal mot cigarettillverkare.
– Jag satt hemma och laddade ner dem via en långsam telefonuppkoppling. Och när jag läste dem ramlade jag nästan av stolen flera gånger, säger Anthony Pelosi.
Dokumenten visar att den tyska tobaksindustrin beslutade att finansiera Grossarth-Maticeks forskning, trots att några av företagens egna forskare uttryckte allvarliga tvivel om hans vetenskapliga integritet och trovärdighet. Hans Eysenck hade kommit till Grossarth-Maticeks försvar och lyckats få fortsatt finansiering.
Anthony Pelosi hade inte tid att göra mer åt saken. Men när tidskriften Personality and Individual Differences planerade ett temanummer till Hans Eysencks 100-årsdag år 2016 blev Pelosi tillfrågad om han ville bidra med en artikel.
– Den stackars redaktören hade nog inte väntat sig något så kritiskt och att jag skulle kräva att

Eysencks publicerade artiklar dras tillbaka.
Efter månader av turer fram och tillbaka stoppades till slut Pelosis artikel. Först i år fick han den publicerad i tidskriften Journal of Health Psychology. Tidskriftens förläggare skrev också ett öppet brev till King's College med krav på en närmare utredning.
Universitetet följde uppmaningen, och i oktober meddelade de att 26 av Eysencks publicerade artiklar är "unsafe" (osäkra) och bör dras tillbaka.
– Det är en grov underskattning. Det är 88 artiklar som behöver dras tillbaka. Det skulle göra Eysenck till nummer tre på listan över dem som fått flest artiklar återkallade någonsin, säger Anthony Pelosi.
Att det just blev han som blev avgörande för att avslöja fusket är en ren slump, säger han.
– Det är inte alls likt mig att vara så här kritisk. Normalt är jag en mild och vänlig person.
När Pelosi började prata om att även återkalla Eysencks bok "The Causes and Effects of Smoking", som ifrågasätter de vetenskapliga beläggen för sambandet mellan

rökning och lungcancer, blev hans son alldeles chockad.
– Han sa: Vad är det du säger, pappa? Tycker du att man ska förbjuda böcker? Men boken är så felaktig och missvisande. Fast det är en ovan situation för mig att vara i.
– Jag anser definitivt att detta är den värsta skandalen i psykologins historia, och en av de värsta i vetenskapshistorien, säger Anthony Pelosi.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

Födslar som sker utanför sjukhus ska kartläggas

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Socialstyrelsen ska utreda hur statistik ska föras kring barn som oplanerat föds i hemmet eller på väg till sjukhus, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

I dag görs ingen skillnad på dessa förlossningar och planerade hemförlossningar. Dessutom registreras barn som föds utanför sjukhuset men där moderkakan tas ut på sjukhus, som en sjukhusförlossning.
– Det blir ju ännu viktigare i ljuset av att det finns förlossningsvård som läggs ner. Om det sker en ökning, så skulle vi vilja följa det. Det är bland annat därför som vi har initierat ett arbete med att utöka den informationsmängd som kommer in till det medicinska födelseregistret, säger Henrik Lysell, chef för enheten för statistik på Socialstyrelsen, till Ekot.
I Finland, där statistik har förts sedan början av 1990-talet, har antalet kvinnor som inte hinner in till förlossningen på sjukhus, tredubblats de senaste 20 åren.
TT

Inringare till nätläkare hörde annat samtal

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

En person som sökte kontakt med nätläkare på företaget Kry upptäckte att han lyssnade på ett pågående samtal med en annan patient.

Personen kunde se och höra läkarens del av samtalet. Däremot namngavs inte den andra patienten, skriver Aftonbladet.
Kry har undersökt händelsen och företagets presschef Linda Bengtsson betonar att den inringande personen inte har kunnat lyssna på eller se den andra patienten.
– Vi beklagar det djupt, något sådant här ska inte kunna hända. Det är en unik händelse, säger hon.
TT

Kent har alltid ont i kroppen

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Kent Revedal skadade ryggen i en motorcykelolycka och blev delvis förlamad. Den akuta smärtan försvann – men ersattes av ett ständigt huggande och molande i kroppen.

Läkaren frågade hur allvarlig hans smärta var. Kent Revedal satt tyst i mottagningsrummet några sekunder. Sedan berättade han det ingen fått höra tidigare: ”Jag sitter där hemma och funderar på bästa sättet att ta livet av mig”.

Några år tidigare, den 3 september 2010, var Kent på väg hem efter ännu en arbetsdag. Som vanligt hade han tagit motorcykeln till och från jobbet. Trafiken på bron som förbinder Mälaröarna med Bromma stod nästan stilla.

Kent svängde ut och körde om ett par bilar, helt lagligt. Så plötsligt fick föraren av en bil längre fram för sig att göra en U-sväng mitt på bron. Bilen var så stor att den inte

kom runt utan blockerade de två mötande körbanorna.
– Jag bromsade, fick en sladd och gled troligen in i hans bakdäck. Smällen ledde till att två kotor i min rygg krossades, och jag fick en ryggmärgsskada. Sedan dess lever jag med ständig smärta, berättar Kent.
Han hade börjat åka motorcykel som 16-åring. Friheten på hojen betydde mycket för honom. När Kent råkade illa ut hade han 25 år av prickfri körning bakom sig.
– Efter olyckan tänkte jag att den akuta smärtan går över. Jag kunde inte drömma om att tvingas ha svår och långvarig smärta, kanske livet ut.
Långvarig smärta innebär att du haft ont varje dag i minst tre till sex månader, och ses numera som en egen sjukdom till skillnad från akut smärta. I början kan smärtan vara svag för att sedan bli värre, utan att grundorsaken förändrats. Man brukar säga att ”smärta föder smärta”. Så var det för Kent, i dag 50 år gammal.
– I takt med att kroppen läkte kunde jag kunde trappa ned de smärtstillande medicinerna, jag tog lite Alvedon då och då, men

inte mer. Men så kom den ständiga smärtan smygande. Kent brukar jämföra med hur det är att sitta på en hård träbänk i kyrkan. Efter tjugo minuter börjar det sticka och göra lite ont i kroppen, man försöker ändra position, men inget hjälper. Det blir värre.

– När man kommer ut ur kyrkan går det över – men för mig finns träsmaken dygnet runt. Och den smärtar mångdubbelt mer.

För den som inte upplevt svår smärta kan det vara svårt att förstå, säger Kent.

– För mig finns smärtan dygnet runt. Den är ständigt huggande, molande och tryckande. Smärtan påverkar koncentrationen hela tiden och gör att jag blir trött. Att vara i sociala sammanhang är en större utmaning i dag.

Två år efter olyckan röntgade läkarna Kents rygg. Alla skruvar och stöd satt som de skulle, men plåtarna visade att han hade cysta i ryggmärgen intill skadan.

– Läkaren vågade inte operera eftersom jag ändå har lite känsel kvar nedanför området. I stället fick jag testa nya läkemedel, men de hjälpte inte. Till slut hade jag

sådan smärta att jag tvekade om ifall jag skulle orka leva längre. Jag började till och med sortera bland mina papper så att döttrarna inte skulle behöva röja upp efter mig.
Kent testade morfinplåster mot sin smärta och de hjälpte, men till priset av ett ihållande illamående.
– I dag använder jag ett plåster med minsta möjliga dos. Särskilt i USA har riskerna med de här läkemedlen uppmärksammats. Risken finns att man tar till starkare och starkare doser i takt med att kroppen vänjer sig vid ”belöningen” att slippa smärtan.
Långvarig smärta är svår att behandla och kan leda till många olika symtom, till och med beröring kan utlösa smärta. Grundorsaken är väldigt sällan psykisk. Men smärtan kan leda till stress, psykisk ohälsa och depression som i sin tur förstärker den.
Hur hanterar du din smärta?
– Jag har en medveten strategi för att distrahera den, svarar Kent. Jag läser en bra bok, lagar och äter god mat, träffar vänner över ett glas rött vin, ser och upplever nya saker, reser ibland … jag låter

hjärnan hela tiden uppleva något nytt.
– Många med långvarig smärta säger att kvällarna är värst. Man ligger i sängen och väntar på att få somna, själva smärtan är nog inte värre, den där finns hela tiden, men på kvällen blir den extra tydlig.
Hur gör du i de stunderna?
– Jag försöker minnas roliga och härliga saker jag upplevt. Jag tar fram positiva erfarenheter och minnen ur mitt liv.
Kent har bland arbetat som managementkonsult, något han fick fick sluta med på grund av sin svåra skada. Efter olyckan var han med om att grunda ett rehabföretag som ordnar resor till Spanien, men även det blev för mycket. I dag har Kent sjukersättning och jobbar som föreläsare och författare på kvartstid.
Senaste boken ”Leva med långvarig smärta” (Roos & Tegnér) bygger på hans egna erfarenheter och kunskap som han samlat på sig. Den ger en översikt av olika medicinska, fysiska, mentala och sociala strategier som kan användas för

att nå en högre livskvalitet även när smärtan finns kvar.
Hur är det då med motorcykelåkandet? Jo, hemma i garaget finns en ny hoj. Fast den har tre hjul, berättar Kent.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Kents tankar om smärta

1 Du är själv ansvarig för din egen hälsa. Vården är ingen verkstad. Du måste själv ha koll på din kropp.

2 Ta tag i smärtan i tid så kanske den inte blir långvarig.

3 Livsstilsförändringar har ofta större effekt än medicin.

4 Fokusera på vad du kan göra och inte på vad du inte kan.

5 Fundera på vad som ger dig mening i livet – lägg din energi där!

Fakta. Samordnad behandling ger bäst lindring

Breda behandlingsprogram som kombinerar flera åtgärder ger bättre smärtlindring och kortare sjukskrivning än enstaka, mindre insatser. Det kan handla om både psykologiska metoder, fysisk träning och patientutbildning. Det visar en ny, stor granskning av metoder vid långvarig smärta som SBU gjort.

Långvarig smärta efter vävnadsskada lindras bättre av aktiv, specifik och professionellt ledd fysisk träning än av exempelvis massage eller ultraljud – behandlingar som inte aktiverar patienten. Träningen måste vara kontinuerlig eftersom den positiva effekten är kortvarig.

Cirka 40 procent av befolkningen beräknas ha långvarig smärta i någon grad, varav ungefär en fjärdedel beräknas ha smärtor som leder till allvarligt sänkt livskvalitet.

Källa: SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering; Läkemedelsverket

Nya Karolinskas pris ifrågasätts i Arkitektur

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Tidskriften Arkitekturs nya nummer ”Hälsans pris” (8/2019) landar samtidigt som Sjukvårdsuppropet rasar, med demonstrationer i helgen mot väldiga varsel på Stockholms akutsjukhus.
Är Nya Karolinska Solna verkligen värt 23 miljarder kronor? Det är temats hetaste fråga. NKS, ritat av White Tengbom Team, är både ett av de största byggena i svensk historia och ett av de dyraste sjukhusen i sitt slag i hela världen. Recensenten Tomas Lewan ser en hög konstnärlig och arkitektonisk helhetsnivå som hälsofrämjande i sig. Men frågar sig sedan: ”Är inte traditionell sjukhusprojektering, där professioner på olika nivåer görs delaktiga genom en

integrerad process, långt viktigare än de renodlade utformningsfrågorna?”
Ylva Frids reportage ger dessutom en bakgrund till den kritiserade affärsmodellen ”värdebaserad vård” och ”visionen om generalitet”, att kunna anpassa sig till snabba förändringar i vårdverksamheten. Minst sagt oroväckande i dagens ljus.

Birgitta Rubin
birgitta.rubin@dn.se

Fler jourläkare ska hjälpa att säkra vården i helgerna

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Med jourläkarbilar som kan göra sjukbesök i hemmet dygnet runt, och fler öppna vårdplatser än i fjol, bedömer regionen att sjukvården är bättre rustad inför helgerna.

– Det är svårt att beräkna behovet, men sammantaget har vi en bättre situation, säger Johan Bratt, chefsläkare i Region Stockholm.

De stundande jul-, nyårs- och trettonhelgerna innebär i år många röda och få svarta dagar. Region Stockholm bedömer att kapaciteten att klara vården, då de anställda samtidigt vill vara lediga, ändå ser bättre ut än i fjol.

– Det handlar bland annat om att vi har fler vårdplatser öppna på våra akutsjukhus. Vi har haft mellan 60–100 fler öppna vårdplatser sedan oktober i år jämfört med samma period 2018, så vi har ett bättre utgångsläge, säger Johan Bratt, chefsläkare i Region Stockholm, som också pekar på att cirka 100 fler patienter är inskrivna i ASIH, avancerad sjukvård i hemmet, som också kommer att ha full kapacitet under helgerna. Sjukhusen kommer även att ha fler dagtids-platser för akut sjuka. Regionens främsta råd till den som blir sjuk eller skadar sig under helgerna är att i första hand kontakta 1177.

– På det sättet får du rätt vård från början, säger Johan Bratt.

För att förstärka kommer tre jourläkarbilar att vara bemannade för att kunna göra besök i hemmet för att diagnosticera och behandla dygnet runt, även under storhelgernas svarta dagar, vilket innebär en utökning. Regionen pekar också på att samarbetet med kommunerna fungerar bra, vilket underlättar för att fler utskrivningsklara patienter lämnar akutsjukhusen, och kan tas emot av sina hemkommuner till helgerna.
Bemanningen är uppbyggd för att klara ett mindre tryck under julhelgen, som brukar innebära ett mindre tryck på sjukvården, för att sedan utökas successivt med störst kapacitet under trettonhelgen.
– Även om det är en arbetstagarhelg med många röda dagar, så är det svårt att beräkna behovet. Vädret kan ju göra att det blir exempelvis ishalka, vilket leder till fler frakturer och ökar trycket på den ortopediska vården. Det kommer säkert att bli tufft, säger Johan Bratt.
Under jul- och nyårshelgen 2016-2017 nådde säsongsinfluensan sin topp tidigare än vanligt, vilket

sammanföll med storhelgerna. Många anställda vittnade om ohållbara arbetsförhållanden, och svårt sjuka patienter vårdades på akutmottagningarna i många timmar i väntan på vårdplatser, samtidigt som vårdpersonal beordrades övertid och vittnade om att de varken hann med matpauser eller toalettbesök.
Efter helgerna sade stora grupper av anställda på sjukhusen upp sig i protest.
Men enligt Johan Bratt finns i år inga tecken på en tidig säsongs-influensa.
– Vi har hittills några enstaka fall i Stockholm, och vi tror att influensan kommer att nå sin kulmen i slutet av januari. Dessutom har vi ett bra vaccin i år som tar brett och täcker in flera stammar av influensaviruset, säger Johan Bratt.
Fler äldre uppges också ha vaccinerat sig jämfört med tidigare år.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Levande - patienter förklarade som döda

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Fyra levande patienter har felaktigt registrerats som döda, uppger Region Stockholm. Samtidigt har fyra döda patienter inte fått något dödsbevis.

Läkare har utfärdat felaktiga dödsbevis i fyra fall ”på senare tid”, uppger Region Stockholm. Patientnämndens ordförande Marie Ljungberg Schött (M) säger att hon ser allvarligt på det inträffade.

– Patientnämnden finner det mycket allvarligt att patienter felaktigt dödförklaras. Det medför förstås avsevärda olägenheter och psykisk påverkan, även för de närstående, säger hon i ett pressmeddelande.

Stockholm Direkt skriver att av fallen rör en kvinna som kontaktade sin bank när hon

upptäckte att hennes e-legitimation hade slutat fungera. Hon fick då veta att hon var registrerad som avliden i folkbokföringsregistret.

Ett annat av fallen gäller en kvinna som bodde på ett vård- och omsorgsboende. När hon besökte sin vårdcentral meddelades hon i receptionen om att hon inte längre var vid liv enligt folkbokföringens noteringar.

De fyra felaktiga dödsförklaringarna innebär också att fyra personer som faktiskt har avlidit inte har fått några dödsbevis.

I tre av de fyra fallen gäller det samma vårdgivare som har begått misstaget. I ett av dessa tre fall har också en ersättning betalts ut till patientens anhöriga, enligt Region Stockholm.

Anledningarna till att misstagen har begåtts varierar. Bland annat har namn blandats ihop och felaktiga personnummer har skickats in till Skatteverket.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

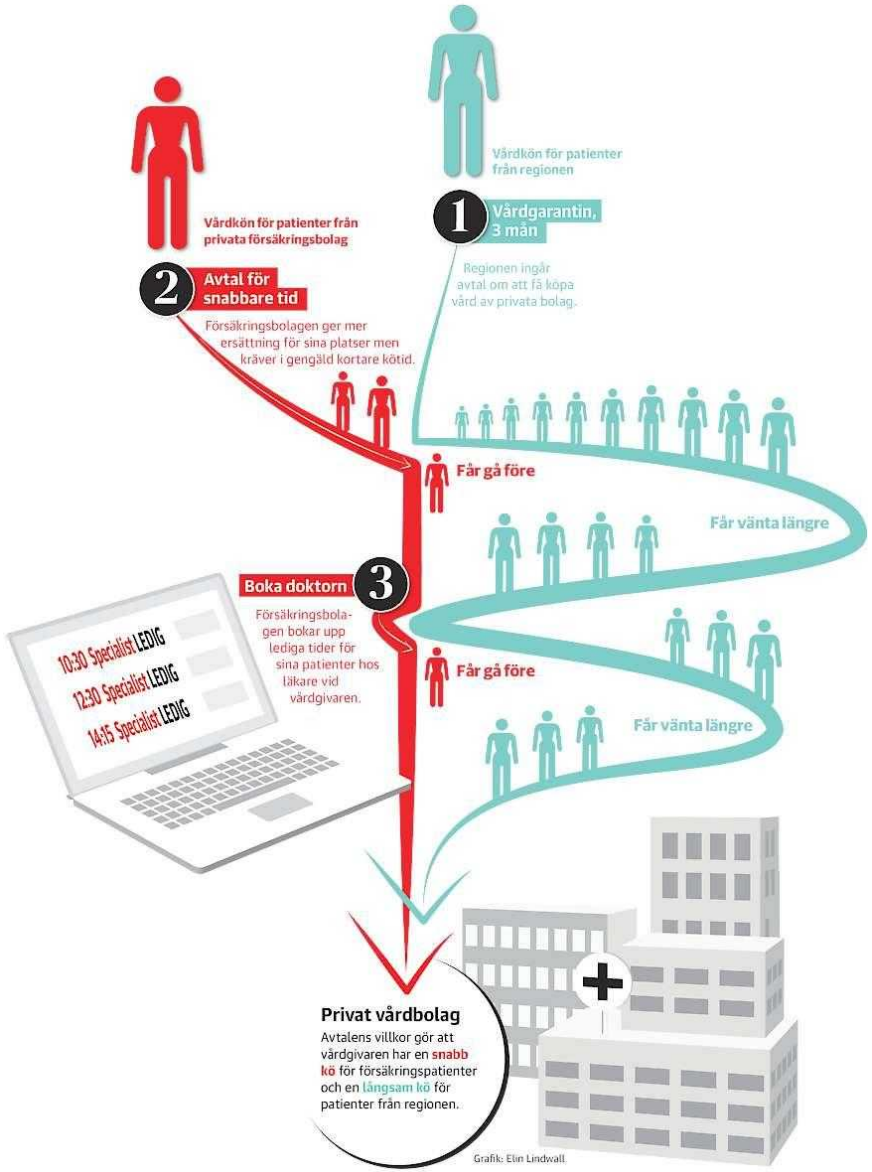

Svenska vårdbolag låter patienter med privat försäkring gå före i kön

TISDAG 17 DECEMBER 2019

Allt fler svenskar tecknar privata sjukvårdsförsäkringar. Nu varnar både vårdgivare och

experter för att försäkringspatienterna tränger ut patienter som kommer via den offentliga vården.
DN har kontaktat tio vårdgivare som har avtal både med regioner och med försäkringsbolag – nio av dem uppger att försäkringspatienter får snabbare vård.
”Du kan få vård ibland samma dag”, svarar Capio Citykliniken Eslöv – där var sjunde landstingspatient får vänta över tre månader.
I slutet av 2018 hade 658 000 svenskar en privat sjukvårdsförsäkring, visar statistik från branschorganisationen Svensk Försäkring. Det är mer än sex gånger fler än vid millennieskiftet och innebär att var sjunde sysselsatt person i åldern 16–64 år har en sjukvårdsförsäkring.
Tidigare, då offentlig vård endast drevs av offentliga utförare – som inte tar emot försäkringspatienter – sammanblandades inte försäkringspatienter med skattefinansierade patienter. Men då en allt större del av den offentligt finansierade sjukvården bedrivs av privata aktörer, som

statistik från Sveriges kommuner och regioner visar, sker en ökad blandning av de båda kategorierna.
Enligt den svenska hälso- och sjukvårdslagen ska den med störst behov få vård först. Läkare och forskare larmar nu om att den som kan betala för sig i allt större utsträckning i stället får gå före – att försäkringspatienter tränger ut andra i vården. ”Privata sjukvårdsförsäkringar underminerar offentlig vård”, skrev LO och Läkarförbundet på DN debatt nyligen.

Försäkringsbolagen förfogar över nätverk av läkare och andra resurser som finns hos de privata vårdgivarna. Över 1 000 privata vårdgivare i landet är kopplade till portalen Boka Doktorn, där anslutna försäkringsbolag kan boka lediga tider direkt hos specialistläkare för sina patienter, utan remiss – något som krävs för patienterna från regionerna.
Inom den offentliga vården är vårdgarantin lagstadgad: patienter med remiss ska få träffa specialist inom tre månader. Samma tid gäller för att få operation eller behandling, efter

beslut. Andelen patienter som väntat över 90 dagar på operation ökade 2014–2019 från 14 till 30 procent, visar statistik från SKR. Men samtidigt som de offentliga vårdköerna växer erbjuder försäkringsbolagen snabbare vård: träff med en specialist inom några dagar – alltså helt utan remiss – och operation inom två veckor. Dessutom snabbare provtagning och röntgen.

DN:s reportrar har presenterat sig som potentiella patienter, och stickprovsmässigt kontaktat åtta vårdbolag i landet som tar emot patienter både från försäkringsbolag och från den offentliga vården. I två fall har DN fått ta del av bolagens svar via en källa. I totalt nio av de tio fallen svarar bolagen att vård ges snabbare för den som har en privat försäkring.

Ett exempel är bolaget Unilabs, som utför bilddiagnostik, röntgen och laboratorieprover för vårdgivare i flera regioner.

I september avslöjade DN hur patienter med misstänkt cancer tvingats vänta på provsvar och röntgen i månader från bolaget Unilabs i Stockholm.

DN:s källor med insyn i Unilabs beskriver att patienter från privata försäkringsbolag röntgas och får svar inom ett par dygn, medan remisser från regionens patienter nedprioriteras, då det fattas personal.
Unilabs kundtjänst svarar på frågan: ”Är det lika långa väntetider om jag har försäkring?” i mejl ett som DN har tagit del av: ”Försäkringspatienter överlag är prioriterade. Det enda vi behöver är en remiss skriven av en doktor där det framgår vilket försäkringsbolag samt skadenummer det gäller”.

När DN ringer Charlotta Wikström, Sverigechef Radiologi på Unilabs AB, säger hon:
– Oavsett var du kommer ifrån, om du har försäkring eller kommer från den publika vården, så är det alltid medicinsk prioritering som gäller.
Hur kommer det sig att er kundtjänst svarar att försäkringspatienter prioriteras?
– Det dementerar jag helt. Vi har fullständig medicinsk prioritering i vår verksamhet. Jag är precis på väg in i ett möte så jag måste tyvärr avsluta vårat samtal.

DN:s kartläggning visar också att fyra av de tio privata vårdgivarna som uppger att de ger snabbare specialistvård för försäkrings-patienter, samtidigt inte klarar att uppfylla den statliga vårdgarantin för patienterna med remiss från regionerna.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Så svarar privata vårdgivare

Carlanderska sjukhuset Göteborg
Har avtal med Region Västra Götaland. Som potentiell patient ställer DN i ett mejl en fråga till sjukhusets ”vårdcoach”:
Vad tjänar jag i tid på att ha en försäkring om jag söker vård hos er? Kan jag få gå före om ni har köer till olika specialister?
" Jag skulle säga att du får vård otroligt mycket snabbare än inom landstinget, beroende förstås på vilken specialitet det gäller."

Aleris Specialistvård Ögon Ängelholm

Ingår i Region Skånes vårdval. Kliniken uppfyller vårdgarantin för patienter från regionen bara till 64 procent. I början av oktober väntade 959 remitterade patienter på vård vid kliniken. DN ringer till mottagningen som potentiell patient.

Prioriteras jag – får jag snabbare vård hos er om jag har en försäkring?

"Ja, man bokar det via försäkringsbolag. Vi har tider för försäkringspatienter. Har man en försäkring går det snabbare."

Capio Artro Clinic Stockholm

"Ja, du prioriteras som försäkringspatient. Försäkringsbolagen har ett separat bokningsschema hos oss och kan vanligtvis erbjuda sina kunder tider på vår klinik inom ett dygn. Försäkringspatienter har även en annan kö gällande operationsbokningar och kan erbjudas rehab hos oss efteråt, etc."

Capio Medocular Stockholm

Klarar vårdgarantin till 50 procent gällande behandling eller operation, helt gällande första besök hos specialist. När DN som en potentiell patient frågar, blir

svaret att en tid kan bokas samma vecka, med en försäkring.
Och om man kommer med remiss via landstinget?
"Är det Stockholm? Ja, då är det en till två månaders väntetid."
I kontakt med Karl Johansson Bäckgren, vd för Capio ögon, blir svaret att alla patienter prioriteras efter medicinska behov.
"Men de privata sjukvårdsförsäkringarna innehåller kortare tillgänglighetskrav – försäkringspatien-ter får vård snabbare om de medicinska behoven är lika. Det ligger i sakens natur."

Capio Citykliniken Eslöv
Klarar vårdgarantin endast till 86 procent för besök hos specialist för patienter från Region Skåne.
Bolaget svarar per mejl att med försäkring går det fortare:
"Du tjänar absolut på att ha en privat sjukvårdsförsäkring. Du kan få vård ibland samma dag, ibland inom sju dagar lite beroende på vad det gäller och vilket bolag du väljer."

Ryggkirurgiskt centrum Stockholm
"För en normal patient kan det handla om fyra veckors väntan på en operation. En

försäkringspatient är garanterad operation inom två veckor."
DN

Fakta. Så säger lagen

Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.
Hälso- och sjukvårdslagen, riksdagen.se

Fakta. Dyrt eller omöjligt för äldre

Priset ligger, bland de försäkringsbolag som uppger pris i DN:s granskning, på runt 300–3 000 kronor i månaden beroende på ålder. Hälsodeklaration krävs för att få teckna försäkring – är man redan sjuk får man ingen, alternativt blir premien mycket dyr. Flera bolag har 67–70 år som övre åldersgräns.

Regiondirektören bekräftar: Vanliga patienter trängs undan av försäkrade

TISDAG 17 DECEMBER 2019

Hälso- och sjukvårdsdirektören i Region Stockholm, Björn Eriksson, bekräftar att patienter från den offentliga vården trängs undan.

– Vårdgivare inom vårdvalet har sagt att de saknar kapacitet. Bland annat uppges att försäkringspatienter prioriterats.

I september larmade Vårdgarantikansliet i Region Stockholm, som ska hjälpa väntande patienter att få vård inom garantitiden, i ett möte med ansvariga politiker, om att landstingspatienter konkurrerar med försäkringspatienter om tider i det privata vårdvalet. Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson

bekräftar problemet. Regionen har ”återkommande besvär” med att hitta vårdgivare som kan ta emot patienter.
– Vårdgivare inom vårdvalet har sagt att de saknar kapacitet. Bland annat uppges att försäkringspatienter prioriterats, när vi frågat.
Hur garanteras då befolkningen vård på lika villkor?
– Kravet på att ge befolkningen vård på lika villkor gäller den vård som utförs av skattefinansierade medel. Regionen har inte rätt att ställa krav på de avtal som vårdgivarna har träffat med andra. Vår sanktionsmöjlighet är väldigt liten.
Eriksson ser dock dilemmat med att hälso- och sjukvårdslagen som kräver att den med störst behov ska få vård först, gäller alla som bedriver vård.
– För att få klarhet kommer vi att göra en vårdvalsutredning under nästa år. Vi kommer att se över alla avtal.
En läkare som vill vara anonym drev länge en privat mottagning i Region Stockholm. Med alltfler försäkringspatienter blev det svårt att upprätthålla etiken, beskriver han.

– Ett par försäkringspatienter i veckan var inget problem att klämma in. Men 30 i veckan kan sysselsätta flera doktorer på heltid. Någonstans blir det kritiskt för sjukvården.
Går försäkringspatienterna alltid före?
– Ja, så är det. Man ser till att det finns ett överskott av tider. Om de inte blir bokade så kan man ringa in några landstingspatienter.
– Man läser inte ens remissen och avgör om det är medicinskt motiverat, utan bara att ”Kalle Andersson har bokat tid här”. Då har man ju satt ”efter behov” och ”jämlik vård” ur spel.
Bristen på läkare och vårdgivare gör att försäkringspatienterna tränger undan de vanliga, vilket blir påtagligt i Stockholm där vård som inte är högspecialiserad flyttas ut från sjukhusen, beskriver han:
– Patienten ringer försäkringsbolaget och säger att hen har ont i stortån, så bokas en tid inom ett fåtal dagar. En landstingsremiss skickas sedan tillbaka för att det inte längre finns tider. Det är inte ett

komplement – det stjäl ju tider från den offentliga vården.
Flera personer inom primärvården uppger för DN att allt fler remisser skickas tillbaka från vårdgivare inom vårdvalet – som anger kapacitetsbrist.
– Vi har samlat de här tillbakaskickade remisserna och lyft detta till förvaltningen för att de är så många. Till slut kan det bli så att patienten får vård hos oss fastän den borde remitteras, säger Jan Dahllöf, distriktsläkare på Vårby vårdcentral.
Enligt den anonyme läkaren skickas remisser tillbaka för att vårdgarantin inte kan hållas.
Inom hans specialitet kunde patienter med försäkring få en tid inom ett fåtal dagar.
– Inom vårdvalet kan väntetiden vara ett år.
Eva Erlandsson, senior ekonom på försäkringsföretagens branschorganisation Svensk Försäkring, håller inte med om att sjukvårdsförsäkringar utarmar vården. Tvärtom, uppger hon i ett mejl till DN:
”Sjukvårdsförsäkringar bidrar till att korta köerna till den offentligfinansierade vården. Landsting som köper vård av

privata vårdgivare avtalar om det antal timmar de önskar upphandla. I mån av utrymme kan de privata vårdgivarna sedan ta emot försäkringspatienter”.
Gunnar Németh är vårdentreprenör och styrelseordförande i privata mottagningen Ryggkirurgiskt centrum i Stockholm. Han uppger att operation alltid prioriteras på strikt medicinsk grund, även om en försäkringspatient kommer snabbare till mottagningen.
– För en normal patient som kan vänta så kan det handla om fyra veckors väntan på en operation. Försäkringspatienten är garanterad operation inom två veckor. De här två veckorna handlar om bekvämlighet. Så länge de medicinska behoven och prioriteringarna är uppfyllda så ser jag inget oetiskt i det, säger Gunnar Németh, som samtidigt beskriver hur patientgrupperna skiljer sig åt.
– Patienter som kommer via försäkringsbolagen är yngre, och har mindre besvär än de som kommer med remiss från husläkare.
Det visar sig också i att patienter från regionen dubbelt så ofta

behöver operation, jämfört med försäkringspatienter, uppger han. Vårdgivarna behöver i vissa fall ta emot försäkringspatienter av ekonomiska skäl, enligt Németh, en aspekt som har lyfts i en utvärdering av ett vårdval i Region Stockholm.
Försäkringsbolagen ger högre ersättning än regionen. Inom ryggkirurgi 10–20 procent högre, enligt Németh. Enligt den anonyme läkaren ger försäkringspatienter inom hans specialitet dubbla ersättningen.
En allt större andel av den offentligt finansierade vården drivs av privata aktörer. Region Skåne har exempelvis elva vårdval, och de styrande politikerna utreder möjligheten att införa fler.
Endast privata vårdgivare har rätt att ta emot försäkringspatienter. Enligt den tidigare stopplagen var det inte tillåtet för privata vårdgivare att ta emot försäkringspatienter samtidigt som de tog emot offentligt finansierade patienter.
Region Stockholm har störst andel privatiserad vård, med 39 olika vårdval hittills. I en ny bok öppnar finanslandstingsrådet Irene

Svenonius (M), för ett system utan regioner men med privata sjukvårdsförsäkringar med Nederländerna och Schweiz som förebilder.
John Lapidus, doktor i ekonomisk historia, som forskat på den svenska välfärdsmodellens utveckling, är inte förvånad över att vårdgivare för en potentiell kund öppet uppger att de prioriterar försäkringspatienter, som DN:s enkät visar.
– Syftet är ju att patienter med försäkring ska få företräde och gå före. Samtidigt vill man från försäkringsindustrins och från de privata vårdgivarnas sida inte säga öppet att någon går före, för det är kontroversiellt. Det är en stor diskrepans mellan hur det fungerar och hur det framställs utåt, gentemot allmänheten och i samhällsdebatten, säger Lapidus.
Han anser att svenska politiker medvetet är på väg att överge den modell som landet blivit berömt för.
– Trots att vi har en hälso- och sjukvårdslag som säger vård på lika villkor, så sluter politikerna med öppna ögon avtal med vårdgivare som inte agerar på det sättet. Vi har privata vårdgivare

som sluter avtal med två olika kundgrupper, som prioriteras olika och det får även medicinska konsekvenser. Vi har två parallella sjukvårdssystem som växer fram och det hålls under armarna av det offentliga.

Enligt Lapidus stämmer det inte att vården avlastas av privata sjukvårdsförsäkringar.

– Det är en myt. Logiken i det resonemanget är att det skulle bli mer resurser kvar i det offentliga systemet, men så fungerar det inte i praktiken.

Läkaren och riksdagsledamoten Barbro Westerholm (L):

– Det här är en alarmerande väckarklocka som Läkarförbundet ringer i och som vi ser i den offentliga vården. Det här är allvarligt och något som inte är rätt i ett Sverige där vård och omsorg ska vara jämlik.

Westerholm har inga förslag på hur situationen kan regleras, men anser att frågan bör utredas.

– Vi är försäkrade genom skatter i det allmänna sjukvårdssystemet som ska klara rimliga väntetider och tillmötesgå människors sjukvårdsbehov. Vi ska inte behöva försäkra oss i två system och att den som har fet plånbok

eller företag som betalar för en går före i köerna, säger hon.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Regiondirektören bekräftar: Vanliga patienter trängs undan av försäkrade

TISDAG 17 DECEMBER 2019

Hälso- och sjukvårdsdirektören i Region Stockholm, Björn Eriksson, bekräftar att patienter

från den offentliga vården trängs undan.

– Vårdgivare inom vårdvalet har sagt att de saknar kapacitet. Bland annat uppges att försäkringspatienter prioriterats.

I september larmade Vårdgarantikansliet i Region Stockholm, som ska hjälpa väntande patienter att få vård inom garantitiden, i ett möte med ansvariga politiker, om att landstingspatienter konkurrerar med försäkringspatienter om tider i det privata vårdvalet. Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson bekräftar problemet. Regionen har ”återkommande besvär” med att hitta vårdgivare som kan ta emot patienter.

– Vårdgivare inom vårdvalet har sagt att de saknar kapacitet. Bland annat uppges att försäkringspatienter prioriterats, när vi frågat.

Hur garanteras då befolkningen vård på lika villkor?

– Kravet på att ge befolkningen vård på lika villkor gäller den vård som utförs av skattefinansierade medel. Regionen har inte rätt att ställa krav på de avtal som vårdgivarna har träffat med

andra. Vår sanktionsmöjlighet är väldigt liten.
Eriksson ser dock dilemmat med att hälso- och sjukvårdslagen som kräver att den med störst behov ska få vård först, gäller alla som bedriver vård.
– För att få klarhet kommer vi att göra en vårdvalsutredning under nästa år. Vi kommer att se över alla avtal.
En läkare som vill vara anonym drev länge en privat mottagning i Region Stockholm. Med alltfler försäkringspatienter blev det svårt att upprätthålla etiken, beskriver han.
– Ett par försäkringspatienter i veckan var inget problem att klämma in. Men 30 i veckan kan sysselsätta flera doktorer på heltid. Någonstans blir det kritiskt för sjukvården.
Går försäkringspatienterna alltid före?
– Ja, så är det. Man ser till att det finns ett överskott av tider. Om de inte blir bokade så kan man ringa in några landstingspatienter.
– Man läser inte ens remissen och avgör om det är medicinskt motiverat, utan bara att ”Kalle Andersson har bokat tid här”. Då

har man ju satt ”efter behov” och ”jämlik vård” ur spel.
Bristen på läkare och vårdgivare gör att försäkringspatienterna tränger undan de vanliga, vilket blir påtagligt i Stockholm där vård som inte är högspecialiserad flyttas ut från sjukhusen, beskriver han:
– Patienten ringer försäkringsbolaget och säger att hen har ont i stortån, så bokas en tid inom ett fåtal dagar. En landstingsremiss skickas sedan tillbaka för att det inte längre finns tider. Det är inte ett komplement – det stjäl ju tider från den offentliga vården.
Flera personer inom primärvården uppger för DN att allt fler remisser skickas tillbaka från vårdgivare inom vårdvalet – som anger kapacitetsbrist.
– Vi har samlat de här tillbakaskickade remisserna och lyft detta till förvaltningen för att de är så många. Till slut kan det bli så att patienten får vård hos oss fastän den borde remitteras, säger Jan Dahllöf, distriktsläkare på Vårby vårdcentral.
Enligt den anonyme läkaren skickas remisser tillbaka för att

vårdgarantin inte kan hållas.
Inom hans specialitet kunde patienter med försäkring få en tid inom ett fåtal dagar.
– Inom vårdvalet kan väntetiden vara ett år.
Eva Erlandsson, senior ekonom på försäkringsföretagens branschorganisation Svensk Försäkring, håller inte med om att sjukvårdsförsäkringar utarmar vården. Tvärtom, uppger hon i ett mejl till DN:
”Sjukvårdsförsäkringar bidrar till att korta köerna till den offentligfinansierade vården. Landsting som köper vård av privata vårdgivare avtalar om det antal timmar de önskar upphandla. I mån av utrymme kan de privata vårdgivarna sedan ta emot försäkringspatienter”.
Gunnar Németh är vårdentreprenör och styrelseordförande i privata mottagningen Ryggkirurgiskt centrum i Stockholm. Han uppger att operation alltid prioriteras på strikt medicinsk grund, även om en försäkringspatient kommer snabbare till mottagningen.
– För en normal patient som kan vänta så kan det handla om fyra veckors väntan på en operation.

Försäkringspatienten är garanterad operation inom två veckor. De här två veckorna handlar om bekvämlighet. Så länge de medicinska behoven och prioriteringarna är uppfyllda så ser jag inget oetiskt i det, säger Gunnar Németh, som samtidigt beskriver hur patientgrupperna skiljer sig åt.

– Patienter som kommer via försäkringsbolagen är yngre, och har mindre besvär än de som kommer med remiss från husläkare.

Det visar sig också i att patienter från regionen dubbelt så ofta behöver operation, jämfört med försäkringspatienter, uppger han.

Vårdgivarna behöver i vissa fall ta emot försäkringspatienter av ekonomiska skäl, enligt Németh, en aspekt som har lyfts i en utvärdering av ett vårdval i Region Stockholm.

Försäkringsbolagen ger högre ersättning än regionen. Inom ryggkirurgi 10–20 procent högre, enligt Németh. Enligt den anonyme läkaren ger försäkringspatienter inom hans specialitet dubbla ersättningen.

En allt större andel av den offentligt finansierade vården

drivs av privata aktörer. Region Skåne har exempelvis elva vårdval, och de styrande politikerna utreder möjligheten att införa fler.
Endast privata vårdgivare har rätt att ta emot försäkringspatienter. Enligt den tidigare stopplagen var det inte tillåtet för privata vårdgivare att ta emot försäkringspatienter samtidigt som de tog emot offentligt finansierade patienter.
Region Stockholm har störst andel privatiserad vård, med 39 olika vårdval hittills. I en ny bok öppnar finanslandstingsrådet Irene Svenonius (M), för ett system utan regioner men med privata sjukvårdsförsäkringar med Nederländerna och Schweiz som förebilder.
John Lapidus, doktor i ekonomisk historia, som forskat på den svenska välfärdsmodellens utveckling, är inte förvånad över att vårdgivare för en potentiell kund öppet uppger att de prioriterar försäkringspatienter, som DN:s enkät visar.
– Syftet är ju att patienter med försäkring ska få företräde och gå före. Samtidigt vill man från försäkringsindustrins och från de

privata vårdgivarnas sida inte säga öppet att någon går före, för det är kontroversiellt. Det är en stor diskrepans mellan hur det fungerar och hur det framställs utåt, gentemot allmänheten och i samhällsdebatten, säger Lapidus.
Han anser att svenska politiker medvetet är på väg att överge den modell som landet blivit berömt för.
– Trots att vi har en hälso- och sjukvårdslag som säger vård på lika villkor, så sluter politikerna med öppna ögon avtal med vårdgivare som inte agerar på det sättet. Vi har privata vårdgivare som sluter avtal med två olika kundgrupper, som prioriteras olika och det får även medicinska konsekvenser. Vi har två parallella sjukvårdssystem som växer fram och det hålls under armarna av det offentliga.
Enligt Lapidus stämmer det inte att vården avlastas av privata sjukvårdsförsäkringar.
– Det är en myt. Logiken i det resonemanget är att det skulle bli mer resurser kvar i det offentliga systemet, men så fungerar det inte i praktiken.
Läkaren och riksdagsledamoten Barbro Westerholm (L):

– Det här är en alarmerande väckarklocka som Läkarförbundet ringer i och som vi ser i den offentliga vården. Det här är allvarligt och något som inte är rätt i ett Sverige där vård och omsorg ska vara jämlik.
Westerholm har inga förslag på hur situationen kan regleras, men anser att frågan bör utredas.
– Vi är försäkrade genom skatter i det allmänna sjukvårdssystemet som ska klara rimliga väntetider och tillmötesgå människors sjukvårdsbehov. Vi ska inte behöva försäkra oss i två system och att den som har fet plånbok eller företag som betalar för en går före i köerna, säger hon.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Ledare: Det krävs en utredning av de privata försäk-ringarna

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

De senaste två decennierna har antalet svenskar som tecknat en privat sjukvårdsförsäkring ökat kraftigt, berättade DN i tisdagens tidning. Vid millennieskiftet var

siffran lite över 200 000, nu ligger den på drygt 650 000.
DN avslöjar också att privata vårdgivare i praktiken har två köer. En för landstingets patienter. En annan, snabbare, för personer med privata sjukvårdsförsäkringar.
Bilden av två köer sticker i ögonen. Den går stick i stäv med uppfattningen att alla har lika rätt till vård efter behov i Sverige. Och att det därför inte ska gå att betala sig till en snabbare behandling.
Om den principen är det enda som ska beaktas är det svårt att se vilken roll sjukvårdsförsäkringar har att fylla i det svenska systemet. Deras uttalade syfte är att se till att den som tecknat en sådan inte ska behöva vänta på att tas om hand.
När det gäller livsavgörande vård går det inte att tumma på tumma på rättviseprincipen. Men när det gäller mindre akuta behandlingar är det rimligt att ta också andra hänsyn.
Tanken på en välförsäkrad elitidrottare som får sitt trasiga knä raskt fixat på en privatklinik i Zürich väcker inte jättestarka känslor. Knappast ropar heller någon på förbud om en

privatperson som har råd och inte lust att vänta betalar en höftledsoperation utomlands ur egen ficka.
Skälet till det är att deras snabbare vård inte sker på någon annans bekostnad. Faktum är att de i praktiken tillför resurser till den svenska vården. Kön kortas när de inte använder de platser som de genom skattesedeln har betalat för. Alla får snabbare vård.
Frågan som bör ställas är därför: har de privata sjukvårdsförsäkringarna samma effekt?

I teorin borde det vara så. Landstingen köper först upp de platser som de har behov av och råd till. Har de privata vårdgivarna ytterligare kapacitet kan de sedan sälja den till försäkringsbolagen. Landstingets köer är i så fall ett resultat av att man inte har råd att betala för alla platser som behövs – inte att patienter med privata försäkringar tar dem.
Samtidigt insisterar Stockholms hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson, liksom läkare som arbetat hos privata vårdgivare, i DN just på att det visst finns

betydande undanträngningseffekter. Det är också tydligt att om reglerna tillåter vårdbolag att serva försäkringshavare först så är det lönsamt att göra det, eftersom de betalar bättre – finns det kryphål i regelverket finns alltså också incitament för att använda sig av dem.

När SKR (dåvarande SKL, Sveriges kommuner och landsting) för sju år sedan försökte reda ut effekten av de privata sjukvårdsförsäkringarna på vården nåddes en övergripande slutsats: ”Vi vet i nuläget mycket lite om och i så fall hur förekomsten av privata sjukvårdsförsäkringar påverkar den offentliga hälso- och sjukvården. Hur bestämda åsikterna än är kan vi därför inte med säkerhet hävda vare sig att de utgör en tillgång eller en belastning.”

Sedan dess har kunskapsläget inte blivit mycket bättre. Antalet svenskar med en privat sjukvårdsförsäkring har dock blivit betydligt fler. Vilken är deras viktigaste effekt? En gräddfil för personer med tjock plånbok på bekostnad av de

resurssvaga? Eller två köer som båda rör sig snabbare än den enda som skulle finnas i deras frånvaro?
Det är precis den typen av frågor som statliga utredningar ska besvara.
DN 18/12 2019

Varför får haveriet med 112-samtalen fortgå?

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Blir du akut sjuk? Då är det bara att be till gudarna att du inte befinner dig i Västra Götaland. Där har 112 sedan i våras bemannats av Sjukvårdens larmcentral, som är regionens egen verksamhet.
Fast ”bemannats” är väl att ta i. Färre än hälften av telefonsamtalen dit har besvarats i tid – många gånger i somras, höstas och nu under vintern har det bara funnits en ensam sjuksköterska som ska bedöma alla larmsamtal i hela länet. Detta har lett till förseningsavgifter på miljontals kronor.
”Just nu är verksamheten både dyr, funkar inte och man behöver betala böter. Det är ingen optimal situation”, kommenterade Jonas Andersson (L), ordförande för Hälso- och sjukvårdsstyrelsen, lakoniskt i Göteborgs-Posten (7/9). Det har han ju helt rätt i. Sådan tur då att verksamheten har en så driftig chef. Hon har nämligen hittat flera sätt att ”lösa” problemen.
Inte genom att försöka förändra det som inte fungerar. Nej. I stället har hon undanhållit information för både vårdaktörer och journalister. Efter att

Göteborgs-Posten inledde sin granskning lät hon också systematiskt förstöra dokument för att omöjliggöra fortsatt granskning – vilket hon öppet tillstod för reportern som ringde upp för att fråga henne om saken (GP 27/11).
I dagarna framkom det att hon har en lösning även vad gäller de höga straffavgifterna: Sjukvårdens larmcentral har sedan i början av november helt enkelt struntat i att svara på larm som är mer än 30 sekunder gamla, som då i stället tas över av SOS Alarm. De obesvarade samtalen syns nämligen inte i statistiken (GP 16/12).
Uppenbarligen har chefen för larmcentralen tappat greppet om verksamheten. Hon tycks inte förstå att dess huvuduppgift är att hjälpa människor i nöd, utan prioriterar i stället sitt anseende. Men det här inte bara en fråga om hennes agerande.
Jag vet inte vad det beror på att det har gått sådan uppenbar prestige i fråga om Sjukvårdens larmcentral, varför det här haveriet får fortgå. Vill Västra Götaland visa att de minsann kan göra det här mycket bättre än det

betydligt billigare SOS Alarm, eller vad är det frågan om?
När regionstyrelsen nu på tisdagen äntligen röstade om en nedläggning av Sjukvårdens larmcentral stoppades beslutet av Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet. En sådan åtgärd vore för dyr, menar de.
Så fortsätter alltså vansinnet, med människors hälsa som insats.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

”Förbannad – men inte förvånad”

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

S-förslaget om att förbjuda - vårdgivare att låta försäkringspatienter gå före landstingspatienter röstades ned av Alliansen och SD 2017. Efter DN:s granskning lyfter socialminister Lena Hallengren (S) frågan igen.

– Vi kommer lägga fram det här förslaget för riksdagen så att vi kan omöjliggöra för försäkringspatienter att gå före i kön.

DN har avslöjat att privata vårdbolag låter patienter med privata sjukvårdsförsäkringar gå före patienter med remiss från regionerna. Att vanliga patienter trängs ut av försäkringspatienter, bekräftas också av Stockholms hälso- och sjukvårdsdirektör. Socialminister Lena Hallengren (S) reagerar på DN:s artiklar:

– Här ser vi, svart på vitt, det vi socialdemokrater varnat för länge. Försäkringspatienter går före i kön. Jag blir förbannad – men tyvärr inte förvånad, säger hon.

2016 lade S-MP-regeringen en proposition om att vård till försäkringspatienter inom den offentligt finansierade vården enbart skulle få ges ”om man inte åsidosätter principerna om människovärde, behov och solidaritet”. Som bakgrund anförde regeringen de ökade antalet privata sjukvårdsförsäkringar och en oro för att systemet möjliggör att köpa sig förbi i kön:

”Det är den enskildes hälsotillstånd som ska avgöra vårdinsatsen, aldrig den enskildes betalningsförmåga”.
Lagförslaget röstades ned av - Alliansen och SD efter en debatt i riksdagen i maj 2017.
– Vårt förslag skulle ha omöjliggjort just detta. Det röstades ner av Sverigedemokraterna och de dåvarande allianspartierna. De hävdade då samstämt att det inte fanns några tecken på att försäkringspatienter får gå före i kön, säger Lena Hallengren.

Enligt Hallengren kommer regeringen nu inom kort återigen lägga förslaget om lagändring.
– Nu kan även de partierna som röstade emot detta läsa, svart på vitt. Jag utgår från att de nu kommer att ändra sig. Därför kommer vi en gång till att lägga fram det här förslaget för riksdagen så att vi kan omöjliggöra för försäkringspatienter att gå före i kön. Nu får SD, C, L, KD och M en chans att göra om och göra rätt. Jag utgår från att de kommer ta den.
Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Bakgrund. Stopplagen stoppades snabbt

För exakt 20 år sedan privatiserades för första gången ett sjukhus i Sverige, när Stockholms läns landsting sålde S:t Görans Sjukhus till vårdbolaget Capio AB i december 1999.
Försäljningen skapade debatt och kritiker lyfte en oro för att det svenska vårdsystemet skulle börja premiera patienter på ekonomisk grund i stället för på medicinsk. S-regeringen fick igenom ”Stopplagen”, som infördes 2006 och förbjöd utförsäljning av regionsjukhus. Om landstingen tillät privat drift av övriga sjukhus fick vårdbolaget varken göra vinst eller ta emot försäkringspatienter. S-regeringens motivering till att förbjuda försäkringspatienter löd: ”En privat sjukvårdsförsäkring tecknas i regel för att försäkringstagaren snabbare skall få vård. Därmed bryts den prioriteringsordning efter behov som i övrigt gäller för hälso- och sjukvården. Ett ökat antal privata

aktörer inom hälso- och sjukvården får enligt regeringens mening emellertid inte innebära att patienter som betalar sin vård med egna medel eller via försäkringsbolag ges företräde till den offentligt uppbyggda hälso- och sjukvården på bekostnad av - landstingets patienter.”

Bara två månader efter att allians-regeringen tillträde, i december 2006, tog dåvarande social-minister Göran Hägglund (KD) det första steget mot att upphäva lagen – vilket skedde genom riksdagsbeslut året därpå.

Hägglund uppgav till SR Ekot att han inte var orolig över att patienter med privata sjukförsäkringar får vård på samma sjukhus som andra patienter.

Frispråkigt. Yvonne Hirdmans cancerdagbok är full av liv och ilska

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Yvonne Hirdman
”Behandlingen”

Ordfront, 315 s

På sidan 104 i sin dagbok från åtta månaders cancerbehandling träffar Yvonne Hirdman sin gode vän Urban. ”Bara du inte skriver nån cancerdagbok”, säger han, ”det är väl ett fack du inte vill hamna i?” ”Nej för sjutton” svarar hon snabbt så att hon inte ska avslöja att det är precis vad hon håller på med.

Scenen är rätt typisk för författaren: impulsiv, motsägelsefull men alltid medveten, även om sina mindre trevliga sidor. Om cancer-dagböcker är ett ”fack” spränger

hennes minsann väggarna, hon skriver inte för att hjälpa, inte för att lära ut hur man lever med sjukdom, inte för att trösta sig själv och andra. Hon skriver för att det är det hon brukar göra, hon är författare, orden väller fram till synes osovrade i en ström av dagar fyllda av läkarbesök, läsning, samtal, promenader (med stegmätare), arbete.
Och hon är förbannad. Hela tiden. Svär oavbrutet, rasar över kroppen som plötsligt blivit en främling, ett stympat bröst, hår som faller, klåda, stickningar i fötter och fingrar, och så magen, den djävla magen. Sjukdomen ska besegras med vrede, inte med tålamod.
Under behandlingstiden pågår livet som vanligt, med böcker, debatter, artiklar. Diagnosen får hon i november 2017, behandlingen pågår fram till augusti året därpå, parallellt med metoo och akademikris, det finns ovanligt mycket att bli förbannad på, alldeles bortsett från cancern: DN är så snål mot hennes senaste bok, tv har inte bjudit in henne att prata om den. Men det finns också sådant en luttrad feminist kan glädjas åt. Hon skriver en artikel

till Sydsvenskan om att metoo äntligen har återfört frågan dit där den hör hemma: mellan man och kvinna. För hon gillar inte den nya feminism som i begreppet intersektionalitet gömmer alla möjliga ”paradoxer och konstigheter”, som hbtq-frågor, antirasism och annat som skymmer blicken, och nu får hon väl alla transpersoner på sig, men ingenting händer och det är minst lika illa det: är hon inte läst?
Det är onekligen intressant, understundom uppfriskande, oftare upprörande att läsa en feminist som kritiserar kvinnor hellre än män. Yvonne Hirdman döljer inte sin professionella tävlingsinstinkt. Agneta Pleijel är ”ständigt framom” hennes fötter, Lena Andersson är torr och pedantisk, Ebba Witt Brattström dryper av oanalytisk ideologi, hon blir galen på Suzanne Brøggers orgier. Hon vet att hon bara är avundsjuk, tycker inte om det men gör inget för att dölja det. Är det sjukdomen som ger henne fribrev? Jag tror inte det, sjukdom gör oss bara mer lika oss själva. Hirdman vet vem hon är och vem hon liknar, sin farmor Maj, kanske också sin mamma, den

röda grevinnan, temperamentet, -vreden ärvs på kvinnosidan, liksom förmågan att bli älskad trots allt. För vid hennes sida finns ständigt Claes med sina varma händer och sitt saktmod. Han låter sig aldrig provoceras, lyssnar uppmärksamt även när jag kan tycka att det blir lite för långt och otyglat. Men ändå, ja ändå så fullt av liv.

Ingrid Elam

kultur@dn.se

”Folk blir sjuka och går sönder”

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Hård arbetsbelastning och kränkande behandling. Det är två stora arbetsmiljöproblem inom sjöfarten, enligt en rapport från Transportstyrelsen. – Vi måste ner till roten av problemen och inte bara släcka bränder på ytan, säger Pelle Andersson, arbetsmiljöansvarig

på fackförbundet Seko Bransch Sjöfolk.

I Transportstyrelsens enkät, som besvarades av drygt 6 000 sjömän, uppgav mer än en tredjedel att de inte har ork kvar till andra aktiviteter efter arbetsdagen. En av fem anser att de inte hinner med sina uppgifter och att arbetsbelastningen är oacceptabel.

– Belastningen gör att folk blir sjuka och går sönder, säger Pelle Andersson.

En vanlig orsak till att arbetsmiljön ser ut som den gör är bemanningsproblemen i branschen, menar Pelle Andersson.

– Det är svårt att få tag i folk och fartygen vill inte sänka ambitionsnivån på servicen ombord. Är det två sjuka kommer det ofta inte in två vikarier och då får de andra jobba ännu hårdare.

Att lösa personalfrågan är därför ett led i att förbättra arbetsmiljön, enligt facket.

– Görs det inget kommer det bara att bli värre med ännu fler sjukskrivningar.

De två grupper som upplever att arbetsmiljön är tuffast är kvinnor

och intendenturpersonal, de som jobbar med servicen på fartygen.
– Under högsäsong går vissa servitriser en halvmara och kan bära bortåt 1 500 tallrikar på en dag, det är så klart slitigt och leder till belastningsskador.
Enligt enkäten har 38 procent av kvinnorna upplevt trakasserier under det senaste året, jämfört med bara 16 procent av männen. Hos intendenturpersonalen har nästan var tredje upplevt kränkande behandling.
– Många kvinnor arbetar också inom intendenten. Och de är helt klart mer utsatta.
Han berättar att det är svårt att urskilja om majoriteten av trakasserierna kommer från kollegor eller från passagerare. Att det funnits problem med de sistnämnda är Pelle Andersson däremot medveten om.
– Ett problem har varit att passagerare varit nakna i hytter när städpersonalen kommer in och öppnar. Därför har vi sett till att man måste vara två när man gör morgonväckningen, eller helst inte göra den alls.
I samband med metoo hade sjöfartsbranschen sitt eget upprop, #lättaankar. Även om det

finns mycket kvar att göra upplever Pelle Andersson att utvecklingen har gått i rätt riktning därefter.
– Det utmynnade i en bra diskussion som i sin tur resulterat i förebyggande arbete och nya handlingsplaner för hur vi utreder kränkande behandling.
I rapporten skriver Transportstyrelsen att det finns en tydlig koppling mellan utmattning hos personalen och risken för olyckor och att det därför är viktigt att resultaten tas på allvar.
– Vi har sett att man tar fler genvägar förbi säkerhetsrutiner när man är utarbetad. Det leder så klart till fler olyckor för individen. För att få bukt med problemen räcker det däremot inte att lösa bemanningsproblemen, menar han. En del av lösningen är att förbättra tillsynen av branschen, enligt facket.
I dag är sjöfarten den enda branschen som har Transportstyrelsen som tillsynsmyndighet för arbetsmiljön och inte Arbetsmiljöverket.
– Tillsynen har varit för dålig. Inspektörerna har tittat på säkerheten men inte arbetsmiljön.

Man har inte prioriterat det. Blir det inga sanktioner för arbetsgivaren jobbar de inte med de här frågorna.
En annan viktig fråga för facket handlar om skyddsombud. Nuvarande lagstiftning gör att Sjöfolk som enda fackförbund inte självt har möjlighet att utse fackliga skyddsombud på arbetsplatserna.
I stället ligger ansvaret på de anställda ombord.
– I bland har vi sett att redarna utser skyddsombud. Då händer det att de tar någon som inte ifrågasätter så mycket, vilket i resulterar i en osund tystnadskultur på arbetsplatsen. Det måste helt klart till flera förändringar.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Fakta. Transportstyrelsens kontroller

Mellan 2016 och 2018 har Transportstyrelsen kontrollerat drygt 1 200 utländska fartyg i svenska hamnar.
145 hade brister utifrån sjökonventionen. I 32 fall ledde bristerna till nyttjandeförbud, och

båtarna fick inte lämna hamnen innan felen åtgärdats.
Under samma period kontrollerades 118 svenska fartyg i utländska hamnar. 28 hade brister, men inget fick nyttjandeförbud.

Privata vårdförsäkring ar en het fråga i regionen

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Att försäkringspatienter prioriteras hos privata vård-givare orsakar het debatt i Region Stockholm, där en stor del av vården är privatiserad. S och V kräver att vårdgivare i vårdvalet förbjuds att ta emot

försäkringspatienter – men partierna får inte gehör av den styrande majoriteten.
– Vi är vid ett vägval nu – vi ska inte ha gräddfiler i vården, säger Talla Alkurdi (S), oppostionsregionråd.
DN har avslöjat att privata vårdgivare som har avtal med regionerna i flera fall prioriterar patienter med privat sjukvårdsförsäkring.
I Region Stockholm, som har högst andel privat vård med 39 vårdval, har Vårdgarantikansliet konstaterat att det blir svårare att hjälpa patienter att få vård i tid då försäkringspatienter prioriteras, särskilt inom specialiteter där det råder brist.
Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson har bekräftat att försäkringspatienter går före, men samtidigt uppgett att regionens sanktionsmöjligheter är begränsade.
– Regionen har inte rätt att ställa krav på de avtal som vårdgivarna har träffat med andra, sade han till DN.
Jonas Lindberg, Vänsterpartiets talesperson i vårdfrågor, har i en motion i regionfullmäktige krävt att regionen inte ska tillåta att

vårdgivare i vårdvalet tar emot försäkringspatienter.
– Ska vi ha en likabehandling och vård på lika villkor, eller ska vi inte det? Det är det den här motionen handlar om, sade han vid en lång debatt i fullmäktige i förra veckan.
Även Socialdemokraterna ställde sig bakom motionen.
– Vi är i ett vägval. Vi ska inte ha gräddfiler i vården, sa Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd.
Hon drog paralleller mellan ökningen av privata sjukvårdsförsäkringar och de stora besparingar som samtidigt görs, med varsel på akutsjukhusen och besparingar i miljardklassen på övrig offentligt driven vård.
Hon pekade också på att finansregionrådet Irene Svenonius (M) i sin nya bok öppnat just för ett system med privata sjukförsäkringar.
Sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L) kallade argumentationen för ”hårresande”:
– Jag tycker att du blandar bort korten. Våra akutsjukhus som är offentligt drivna har ju inget med försäkringspatienter att göra. Det

är ohederligt av dig. Försök inte dribbla bort korten och säg att majoriteten inte vill ha en gemensamt finansierad välfärd. Miljöpartiet har i riksdagen stått bakom S förslag om en stopplag, men ställer sig nu på de blågrönas sida mot en reglering.
– Vi har haft samma uppfattning på nationell nivå. Men nu handlar det om hur vi ska hantera frågan här, i regionen. Jag tror att S och V har fel som vill ha två separata system – jag tror att vi måste ha de här två systemen blandade, annars riskerar vi att underminera betalningsviljan ännu mer, sade regionrådet Tomas Eriksson (MP).
Regionstyrelsen hänvisar i sitt svar på V:s motion till EU:s konkurrenslagstiftning och bedömer att det inte är juridiskt möjligt att förhindra vårdgivare i vårdvalet att också ta emot försäkringspatienter. Jonas Lindberg är inte nöjd med svaret.
– Det betyder ju att hälso- och sjukvårdslagen är helt tandlös. Jag tycker att vi ska ha ett tydligt regelverk med de aktörer som vi skickar in skattemedel till som ska bedriva vård på uppdrag av Region Stockholm. Ska ni

uppbära skattestöd så kan ni inte också ha privata sjukförsäkringspatienter – de principerna står emot varandra och det urholkar prioriteringsordningen i hälso- och sjukvården. Det är trams när man säger att det är olagligt, säger han till DN.

Talla Alkurdi har också lagt en skrivelse och ställt frågor om hur försäkringspatienter prioriteras i vårdvalet. Hon har bland annat fått svaret att hälso- och sjukvårdsförvaltningen aldrig kan ”utesluta att vårdgivare kan komma att prioritera bland sina olika uppdragsgivares patienter.”

– Vi är väldigt tydliga – vår skatte-finansierade välfärd ska gå till allmänheten, säger Talla Alkurdi.

Som DN berättat föreslår social-minister Lena Hallengren (S) nu en lag för att förhindra förtur för - försäkringspatienter i vården, ett förslag som röstades ner i riks-dagen 2017. Enligt Alkurdi finns öppningar på regional nivå även utan lagstiftning:

– Vi i regionen kan säkerställa att undanträngningseffekter inte kan ske.

Irene Svenonius har tidigare sagt till DN att regionen ansvarar för de patienter som regionen har avtal för. Att i övrigt reglera är inte regionens roll. Hon kommenterar DN:s granskning skriftligt:
”Det är hälso- och sjukvårdslagen som gäller. Alla som behöver vård ska veta att de som har störst medicinska behov går först. Jag förutsätter att hälso- och sjukvårdsnämnden säkerställer att så sker”.
Efter att ha tagit del av DN:s granskning säger Anna Starbrink:
– Det är besvärande att ni har kunnat visa att man får snabbare hjälp om man har försäkring. Vi har ju en tydlig lagstiftning – att den som har störst behov ska ha företräde. Det är viktigt att de förklarar sig, och rensar upp i det här.
Hur ska ni kunna förhindra det?
– Vi påtalar det förstås för vårdgivarna och tittar på om man kan göra förtydliganden i avtalen, men det kommer inte att bli något förbud mot att ha fler kunder, för det ställer till problem. Det vore en risk att säga till vårdgivare att ni får inte ha andra patienter än

regionen, för då tror jag att de bara skulle ha andra uppdragsgivare. Då får vi två parallella system i svensk sjukvård, och det tror jag skulle vara farligt.

Samtidigt säger Starbrink att regionen inte har möjlighet att granska andra patienter än regionens egna.

– Men det är viktigt att det upp-dagas. Det är Ivo som borde granska detta.

Jonas Lindberg tycker att fakta framgår ännu tydligare efter DN:s granskning och lägger nu en ny motion med krav på en oberoende granskning av samtliga vårdgivare, som ska visa om patienter tas emot i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen och konkurrenslagstiftningen, liksom hur debiteringen skiljer sig. V vill även att åtgärder för att förhindra undanträngningseffekter föreslås.

– Vi förväntar oss nu att regionen gör en gedigen utredning kring - prioriteringar av patienter hos alla vi har avtal med utifrån de upp-gifter DN har samlat in.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Satte korvbit i halsen – dog tre dagar senare

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

En funktionshindrad person på ett boende i Stockholmsområdet satte en bit korv i halsen och drabbades av andnöd och hjärtstopp. Tre dagar senare avled personen på grund av omfattande hjärnskador. Nu har händelsen lex Sarah-anmälts.

Det var vid en gemensam grillkväll på boendet tidigare i år som den funktionshindrade personen serverades korv med bröd. Morgonen därpå drabbades personen av plötslig andnöd och hjärtstopp. Ambulans tillkallades, framgår det av anmälan. Ambulanssjukvårdarna kunde konstatera att det var en korvbit som hindrade personens luftväg. Av anmälan till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) framgår att verksamhetens rutiner samt instruktioner från logoped för

personens måltider frångicks vid grillmiddagen.
DN

Preparat för sexlust kan ge blodtrycksfall

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Kosttillskott som påstås ge ökad sexlust eller potenshöjande effekter innehåller substanser som inte deklareras på förpackningen. Några av de undersökta produkterna innehöll sildenafil, tadalafil och vardenafil som finns i andra läkemedel mot erektionsproblem, men kan

orsaka blodtrycksfall för personer med kärlkramp.
Läkemedelsverket avråder från att köpa produkterna.
TT

Stora kunskaps-luckor om könsdysfori hos unga

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Det är osäkert varför fler barn och unga söker vård för köns-dysfori. Dessutom saknas kunskap om långtidseffekter av hormon- och kirurgisk

behandling. Det konstaterar SBU i en ny kunskapsöversikt.
Under hösten har vården för könsdysfori debatterats i Sverige. Vid könsdysfori mår personer dåligt över att den egna kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten.
SVT:s ”Uppdrag granskning” har uppmärksammat att antalet unga som sökt vård för könsdysfori ökat kraftigt de senaste åren. Föräldrar till barn och unga med könsdysfori har i debattartiklar kritiserat vården för att snabbt ställa diagnos och erbjuda könsbekräftande kirurgi. Detta har tillbakavisats av vården. Samtidigt har det påpekats att det saknas kunskap, bland annat om både psykiska och fysiska långtidseffekter. Statens beredning för medicinsk och utvärdering, SBU, fick därför i uppdrag av regeringen att utreda det vetenskapliga underlaget för att utreda, diagnostisera och behandla barn och unga med könsdysfori. På fredagen redovisade SBU uppdraget. SBU konstaterar att det saknas studier och mycket kunskap om den här

gruppen barn och unga vuxna med könsdysfori.
I kunskapsöversikten bekräftas att det finns en ökning av antalet barn och unga som söker vård för könsdysfori, ökningen ses även i andra länder. Samtidigt kan man inte säga om det betyder att könsdysfori har ökat i befolkningen.
– Vi kan inte heller säga säkert vad ökningen beror på, men min personliga uppfattning är att det finns en ökad medvetenhet om könsdysfori, vilket kan innebära att fler söker vård. Dessutom erbjuder vi vård på ett annat sätt i dag än vi gjorde tidigare. Det finns också ett ökat vårdutbud, säger Jonas F Ludvigsson, professor vid Karolinska institutet och barnläkare i Örebro, som har ingått i SBU:s referensgrupp.
En stor andel av barn och unga med könsdysfori lider även av psykiatriska sjukdomar och tillstånd, som depression, ångest och autismspektrumstörning, vilket bekräftas i studier. SBU kan inte säga om det är en orsak till ökningen av antalet diagnoser. Det finns också väldigt få relevanta vetenskapliga studier om långtidseffekterna av

behandling med hormoner eller kirurgi. En del studier har haft väldigt kort uppföljningstid. Det är också svårt att uttala sig om långtidseffekterna i gruppen unga som behandlas för könsdysfori eftersom diagnosen tidigare har varit ovanlig bland mycket unga människor.

– Skälet till att det saknas studier om långtidseffekterna är att det är under de senaste åren som vi har sett den dramatiska ökningen. Då är det inte möjligt att ha följt patienterna under en längre tid, säger Jonas F Ludvigsson.

Samtidigt är flera studier på gång. Jonas F Ludvigsson tycker att viktiga frågor att undersöka är om behandlingen med kirurgi eller hormoner leder till mindre lidande och psykisk sjukdom, samt om det finns biverkningar med hormonbehandlingen.

– Hos andra patientgrupper, till exempel män med prostatacancer, ser man en påverkan på skelettet efter hormonbehandling. Det finns därför en oro för att behandlingarna har en påverkan på skelett och hjärta-kärl. Det måste vägas emot hur pass mycket

bättre man blir av behandlingen, säger han.
Jonas F Ludvigsson tycker också att det behövs fler svenska studier och bättre uppföljning. Det är nämligen oklart hur många av de barn och unga som söker vård för könsdysfori som får diagnos, pubertetsfördröjande behandling, könsbekräftande hormonbehandling eller genomgår könsbekräftande kirurgi.
– Studier har visat att det är vanligt med osäkerhet kring könsidentiteten i yngre tonåren, men att osäkerheten går över senare hos en stor andel av barnen. Därför tycker jag att man ska vara försiktig med snabba åtgärder av könsdysfori, men det är en personlig åsikt.
SBU ger inga rekommendationer, utan sammanställer endast det vetenskapliga underlaget av publicerade studier.
Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Förskolor ska stå för blöjnotan

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Landets förskolor måste framöver betala kostnaden för barnens blöjor. Det är innebörden av Högsta förvaltningsdomstolens beslut att inte pröva en tvist mellan Värmdö kommun och en friskola.

Blöjbeslutet påverkar hundratals kommuner. Striden om blöjbetalningen blossade upp när Värmdö kommun upptäckte att en privat förskola inte försåg barnen med blöjor. Kommunen krävde då bolaget som drev förskolan på ett vite på motsvarande 30 000 kronor.

Tidigare i år dömdes skolan i den lägre instansen, kammarrätten, för att den inte stod för blöjkostnaden – en dom som alltså står fast.

Frågan om vem som ska betala för blöjorna på förskola har varit omtvistad i flera år och många

kommuner har hävdat att det är en kostnad som föräldrarna bör stå för själva. Flera andra – totalt 18 stycken – har valt att tillhandahålla blöjor gratis. Bland dem finns Falköping, Lindesberg och Härnösand.

TT

Medlemmar i LO nekas privat försäkring

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

LO-medlemmar får inga privata sjukvårdsförsäkringar – av ideologiska skäl.

LO vill ta striden eftersom försäkringarna hotar den svenska välfärden.

Men det innebär samtidigt att både TCO:s och Sacos - medlemmar får gå före i vårdköerna.

Det vanligaste när det gäller privata sjukvårdsförsäkringar är att arbetsgivare tecknar den för sina anställda, men allt fler fackförbund erbjuder också sina medlemmar att teckna försäkringar för att de ska få snabb, privat vård.

LO tror sig däremot fortfarande kunna vinna striden mot de privata aktörerna och vägrar teckna försäkringar för sina medlemmar.

Några TCO-förbund och de flesta av Sacos medlemsförbund har upphandlat försäkringslösningar som medlemmarna erbjuds att teckna själva, och därmed kortas vårdköerna för tjänstemän och akademiker. LO:s hållning innebär dock att medlemmarna inte kan få del av de fördelar som medlemmar i andra fackförbund får. Det går visserligen att köpa en försäkring själv för den som vill, men det blir betydligt dyrare än via facket.

Är inte det orättvist gentemot LO:s medlemmar?

– Vår bedömning är att det fortfarande går att stoppa de här försäkringarna. Än så länge står de för en väldigt liten del av vården, och har inte så stor betydelse för våra medlemmar. Det handlar om att ta striden nu, säger Ulrika Lorentzi, utredare på LO.

Det är enligt LO principerna som ligger bakom beslutet.

– Vi har ett kongressbeslut från 2016 om att stoppa sjukvårdsförsäkringar, säger Ulrika Lorentzi.

För LO är försäkringarna en väldigt tydlig ideologisk strid, förklarar hon. De bidrar till att det offentliga sjukvårdssystemet bryts sönder, och det kommer att drabba LO-medlemmar särskilt hårt.

Därför vill LO försöka bekämpa fenomenet.

– Till exempel i Spanien kan man se hur försäkringarna innehåller mer än de svenska gör nu, och hur det undergräver den offentligt finansierade sjukvården som fördelas efter behov, säger Ulrika Lorentzi.

TT

Dela

Läkare kritisk till att blanda privat och offentlig vård

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Hudläkaren Hans Qvarner och hans kollegor har medvetet valt att stå utanför vårdvalet, och tar bara emot försäkringspatienter på mottagningen på Östermalm i Stockholm.

– Man ska inte blanda patienter. Det är oundvikligt att det blir undanträngningseffekter, säger Hans Qvarner.

Mottagningens träinklädda väggar ger ett ombonat och exklusivt intryck. Till hudmottagningen, med fem hudläkare och en hematolog vid Stadion på Östermalm kommer patienter med privat sjukvårdsförsäkring. Liksom de som betalar ur egen ficka. Och de blir allt fler, säger Hans Qvarner.

– Vi har märkt en ökning, särskilt under hösten. Det är patienter som velat boka en tid på

vårdcentralen, men fått veta att det är långa väntetider.
När vårdval infördes inom hudsjukvården i Stockholm 2012 ökade möjligheten för hudläkare att etablera sig privat, då det innebar fri etablering. Enligt Region Stockholm fanns 25 hudläkare 2017 inom vårdvalet.
– Det var många hudläkare som kom till Stockholm då, för det var som en lättnad – en möjlighet som öppnade sig som ett alternativ till att arbeta på sjukhusen.
Hans Qvarner och hans kollegor valde medvetet att stå utanför vårdvalsmodellen, men hade synpunkter på hur det påverkat konkurrensen för den privata mottagningen, då vårdvalsaktörerna även tog emot försäkringspatienter.
– Vi tycker att det snedvrider konkurrensen. Mottagningarna i vårdvalet kan hålla lägre priser gentemot försäkringsbolagen för att de täcker baskostnaderna med den offentliga finansieringen.
Valet att stå utanför vårdvalet var delvis principiellt. Hans Qvarner och hans kollegor ansåg inte att det var bra att blanda patienter från de olika systemen.

– Man måste separera verksamheterna helt. När många står i kö, och inte kommer in och andra får det – det är inget bra läge.
Enligt Hans Qvarner har det som ”alla varnat för” nu inträffat.
– Vi ser undanträngningseffekter. Det är oundvikligt. När det är någon enstaka patient med försäkring så kanske det inte märks, men nu har man fått remisser i retur.
Att det har blivit undanträngningseffekter bekräftas av hälso- och sjukhusdirektören i Stockholm, den region som har störst andel - privat vård och där vårdgivare uppger att försäkringspatienter prioriteras. Regionen ställer inga krav på vårdgivarna i vårdvalet att ta emot ett visst antal remitterade patienter.
Varför prioriteras försäkrings-patienter?
– Det är ju inte så konstigt. De betalar ju mer. Det här hade man lätt kunnat förutse om man förstår hur sjukvård fungerar – om det är olika nivåer, så väljer man det som betalar bäst, säger Qvarner.

Som en jämförelse ersätts ett patientbesök inom vårdvalet i Region Stockholm med 755 kronor. Därutöver får vårdvalsaktörerna viss ersättning för behandlingar och analyser, men delfinansierar även provtagning och behandlingskostnader som varierar. När en patient kommer via försäkringsbolagen täcks provtagning och undersökning av försäkringsbolaget.
– För ett besök betalar försäkringsbolagen runt 1 100 kronor, och det är en enklare hantering.

Försäkringsbolagen ställer krav på vård inom två till sju dagar, - medan den statliga vårdgarantin - lovar möte med en specialist inom 90 dagar, i Stockholm 30 dagar. DN har som potentiella patienter kontaktat tio privata vårdgivare, och i nio fall av tio fått svaret att en privat sjukvårdsförsäkring ger snabbare vård, trots hälso- och sjukvårdslagens intention om att den med störst behov ska få vård först. När vårdgivarna intervjuas officiellt svarar de dock att det är medicinsk prioritering som gäller. Det får Hans Qvarner att le:

– Ja, men blir det så? Det gör mig lite konfunderad. Vi gör ingen prioritering här. Patienter kommer med alltifrån livshotande tumörer till en klådfläck – men alla får ju komma och vi har inga väntetider.
För att få ekonomi i verksamheten inom vårdvalet skulle det krävas att mottagningen tog emot avsevärt fler patienter på korta besök. Inom Region Stockholm har kostnaderna för vårdvalen rusat, vilket har lett till sänkta ersättningar och remisstvång. 2015 drog dåvarande landstinget i bromsen och sänkte ersättningen med 5 procent för drygt ett tiotal vårdval i juni samma år, något Läkarförbundet kallade för ett ”dråpslag”.
– Hade vi gått in i vårdvalet innebär det ett annat sätt att jobba, för man måste höja frekvensen, det vill säga antalet patienter. Här tar vi alla besvär på en gång under samma besök. Men det kostar också – 1 080 kronor för ett läkarbesök. Kostnader för provtagningar, behandlingar och operationer tillkommer.
Att verksamheterna hålls separat är viktigt för att

sjukvårdsförsäkringarna ska behålla sin legitimitet, tycker Hans Qvarner.
– Då blir de en avlastning för den offentliga vården. För att undvika den här situationen måste man ha helt separata mottagningar.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Så fungerar en sjukvårdsförsäkring

658 000 personer i Sverige omfattades av en privat sjukvårdsförsäkring i slutet av 2018, vilket är ungefär 14 procent av antalet sysselsatt i åldrarna 16–64 år.
Antalet växer. 2017 var antalet försäkrade 643 000, 2016 var antalet 611 000 och siffran för 2015 var 588 000.
Vanligast är att den bekostas av arbetsgivaren. Något fler män än kvinnor omfattas av privata försäkringar.
Försäkringen ger både rätt till snabb vård hos privata vårdgivare som är knutna till försäkrings-bolaget, och en enklare väg in i vården. Exempelvis finns garantier om att får träffa

specialistläkare inom bara några dagar, och rätt till operation, om det behövs, inom en kort tid.
Sedan den 1 juli 2018 förmånsbeskattas privata sjukvårdsförsäkringar.
TT

Gravida oroliga när sjukhus igångsätter olika

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Risken att barnet dör ökar när förlossningen sätts i gång först i vecka 42. Forskningsresultatet som presenterades i höstas har skapat oro bland gravida.

Men bara ett fåtal sjukhus har ändrat sina rutiner.

– Vi märker av en ökad oro hos de allra flesta. Studien har tolkats som att om man går till vecka 42 är risken väldigt stor att barnet inte överlever, säger Kjersti Anzjøn, barnmorska på Barnmorskeriet i Malmö.

Den ökade risken att barnet dör vid igångsättning vid vecka 42, jämfört med vecka 41, är i själva verket mycket liten. Gravida oroar sig i olika grad, enligt barnmorskor som TT varit i kontakt med. Men något som spär på stressen är att rutinerna ser olika ut i olika delar av landet.

– Man undrar varför inte ens egen region har ändrat, om de kommer att ändra och i så fall när, och hur man ska göra under tiden. Många är väldigt rädda och vill inte gå över vecka 41, säger Kjersti Anzjøn.

En graviditet varar normalt 40 veckor, men omkring 20 procent av kvinnorna går över tiden. I dag är rutinen att sätta i gång förlossningen när man gått två veckor över tiden, det vill säga vid 42 veckor.

I höstas visade dock den svenska så kallade Swepi-studien att - risken att barnet dör ökar vid senare igångsättning. I studien deltog totalt 2 760 kvinnor från kliniker över hela landet. Antalet dödsfall var sex i 42-veckorsgruppen, medan inga barn alls dog i 41-veckorsgruppen.
Än så länge är det bara ett fåtal regioner som ändrat sina rutiner utifrån studiens resultat. De flesta avvaktar i stället en omfattande analys som väntas i början av nästa år.

I Västra Götaland erbjuds oroliga patienter igångsättning vid vecka 41.
– Detta har inneburit att vi redan inducerar (igångsätter) merparten av de aktuella patienterna, mer än tre fjärdedelar på Sahlgrenska, säger Nils Crona, verksamhetschef för förlossningsvården vid Sahlgrenska universitetssjukhuset.
Det finns inga nationella riktlinjer för förlossningsvård. Men redan nu pekar det mesta mot att fler kommer att ändra rekommendationerna och erbjuda

igångsättning av förlossning redan i vecka 41.

TT

Fakta. Studien

I Swepi-studien jämförde forskarna 2 760 gravida kvinnor som lottades till två grupper. I den ena ingick 1 381 kvinnor av vilka 86 procent sattes i gång efter 41 veckor, Övriga 14 procent födde spontant. I den andra gruppen ingick 1 379 kvinnor av vilka 33 procent sattes i gång vid 42 veckor.

Svenska barn skulle hämtas – försvann

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Regeringen försökte nyligen hämta hem ett antal svenska, föräldralösa, barn från fånglägret al-Hol i nordöstra Syrien, men misslyckades. När representanter för Sverige kom till lägret hade släktingarna som har hand om barnen gömt sig själva och

barnen, säger utrikesminister Ann Linde (S).

Utrikesminister Ann Linde (S) säger att processen med att hämta hem barnen var färdig, både rättsligt och praktiskt, men att barnen inte gick att hitta när representanterna fanns på plats.

– Då visade det sig att släktingarna som hade hand om barnen i lägret helt enkelt gömt barnen och sig själva. Och vare sig myndigheterna eller vi, eftersom vi är beroende av myndigheterna, vet var de är någonstans, säger Linde.

Regeringen kände på förhand till att släktingarna var emot överlämningen.

– Vi visste att släktingarna inte ville att barnen skulle komma till Sverige, för man tycker inte att Sverige är rätt land för barnen att växa upp i, säger Linde.

Men det finns också ett motstånd bland andra fångar mot att överlämna barn.

– Det finns många i lägret som inte alls är släktingar men som inte vill att några barn ska lämnas till några västländer, utan man vill att de ska stanna. Det gör att det är ett väldigt stort

säkerhetspådrag varje gång en repatriering sker. Det är också en av anledningarna till att det är så pass få barn som har blivit repatrierade, säger hon.
Utrikesministern vill inte precisera hur lång tid processen tog, om svensk personal befann sig i al-Hol vid tidpunkten för det tänkta överlämnandet, eller hur många barn det handlade om. Linde säger att det handlar om färre än fem barn.
– Jag kommer inte att gå in på exakt hur många det handlade om den här gången, säger hon.

Regeringen fortsätter nu arbetet med att få hem barnen och har en nära dialog med andra länder i samma situation, enligt Linde. Men hon förklarar att det handlar om en svår process eftersom omkring 70 000 personer befinner sig i lägret.
– I stort sett alla kvinnor är klädda i niqab, en heltäckande dräkt där bara ögonen syns. Om man verkligen vill gömma små barn är det ganska svårt att hitta dem. Dessutom har man hjälp från många som inte vill att barnen ska flyttas. Det är en väldigt svår situation, säger Linde.

Hur många svenska barn finns i lägren?
– Det är under 50 som vi vet, men det går inte att säga helt exakt för vi får hela tiden olika information, men vi räknar med att det rör sig om omkring 45–50, säger hon.
Hur många av dem är föräldralösa?
– Mindre än en handfull, säger hon.
Ann Linde har tidigare påtalat en rad lagtekniska problem med att hämta barnen till Sverige eftersom lagar som rör individens rätt, familjerätt och folkrätten ska vägas mot varandra.
Ibland kan föräldrarna till barnen också ha olika nationalitet, vilket gör att flera länders lagstiftning ska tas hänsyn till. Dessutom är det inte helt enkelt att fastställa identiteter eller ens säkert veta vem som är föräldrar till barnen.
I norra Syrien finns flera kurdiskkontrollerade läger där misstänkta IS-terrorister hålls. Det största är ökenlägret al-Hol, där runt 10 000 utländska medborgare ska finnas bland de många IS-sympatisörerna, enligt kurdiska myndigheter.
Sverige är inte ensamt om att brottas med praktiska och

rättsliga hinder för att ta hem barnen från lägren. Även andra EU-länder har stött på svårigheter. Den senaste tiden har dock flera barn kommit till europeiska länder, bland annat till Danmark och Tyskland.
Så sent som under lördagen kom två barn till Finland från al-Hol-lägret.
TT

Kömiljarden utökas till 2,9 miljarder

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Regeringens så kallade kömiljard utökas till 2,9 miljarder kronor under nästa år, skriver Svenska Dagbladet. Motsvarande siffra för 2019 var 1,6 miljarder kronor. Beslutet fattades genom en överenskommelse mellan regeringen och samarbetspartierna Centerpartiet

och Liberalerna. Pengarna ska minska väntetiderna i primärvården och köerna till alla återbesök i specialistvården, skriver tidningen.

TT

Diabetessjuk skickades till psyk

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

En patient som uppsökte akuten i Halmstad med magsmärtor och ångest skickades vidare till psykiatrin. Där upptäckte man att patienten hade försämrade blodvärlden och att tillståndet berodde på en kraftig försämring av patientens diabetes.

– Patienten utsattes för risk för allvarlig vårdskada, säger Helena Gladh, chefsläkare på Hallands sjukhus, till Hallandsposten.
TT

Kvinnor löper större risk att bli sjuka av bukfetma

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Att så kallad bukfetma hänger ihop med ökad risk för diabetes och hjärt-kärlsjukdom är känt sedan tidigare. Nu tyder en ny studie på att kopplingen är mycket starkare hos kvinnor än hos män.

Fettet som lagras kring organen i bukhålan och runt tarmarna brukar kallas för visceralt fett, i dagligt tal bukfetma. Man har länge vetat att det finns en koppling mellan bukfetma och sjukdomar som typ 2-diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar, något som bekräftas i en stor studie från Uppsala universitet med över 325 000 deltagare. Forskarna har använt genetiska data och menar att det finns ett faktiskt orsakssamband mellan visceralt fett och ökad risk för diabetes, hjärtinfarkt, högt blodtryck och höga blodfetter.

Ett resultat som förvånade forskarna var att bukfetma hos kvinnor var så mycket starkare kopplat till sjukdomsrisk än bukfetma hos män.
”Att lägga på sig ett extra kilo visceralt fett kan ge en över sju gånger ökad risk för typ 2-diabetes hos kvinnor, medan samma fettökning bara drygt fördubblar risken hos män” säger, Åsa Johansson, docent i molekylär epidemiologi och en av studiens författare, i ett pressmeddelande.
Forskarna hittade också fler än två hundra olika gener som

påverkar mängden visceralt fett. Bland dessa fanns en stor del som är kopplade till vårt beteende, vilket enligt Uppsalaforskarna tyder på att den största orsaken till bukfetma ändå handlar om vi äter för mycket och motionerar för lite.
Men det finns ändå individuella skillnader när det gäller hur fettet fördelas över kroppen. Och även en person som inte ser särskilt överviktig ut kan ha en skadlig mängd visceralt fett, framhåller forskarna som också utvecklat en ny och enklare metod för att mäta mängden bukfetma.

Kvinnor efter klimakteriet är en riskgrupp för fetma, bland annat för att östrogenet minskar.
En studie vid Umeå universitet från förra året tyder på att så kallad stenålderskost, paleolitisk kost, kan minska bukfetma, leverförfettning och andra riskfaktorer för hjärt- och kärlsjukdom hos överviktiga kvinnor efter klimakteriet.
Caroline Blomqvist följde i sin doktorsavhandling en grupp om 70 kvinnor under två år. Hälften åt enligt de nordiska näringsrekommendationerna, hälften paleolitisk kost. Kvinnorna

kom och vägde sig regelbundet och förde matdagbok.
Båda grupperna gick ner i vikt, men viktminskningen var större hos kvinnorna som åt ”stenålderskost”, och de fick även en mer påtaglig minskning av bukfetma. Skillnaderna där var bara statistiskt signifikanta efter sex månader.
– I båda grupperna fanns positiva hälsoeffekter, det var inga stora skillnader. Men sammantaget visar studien att den paleolitiska dieten var hälsosammare för den här gruppen kvinnor, säger Caroline Blomqvist.
– Speciellt såg man sänkta nivåer i blodet av vissa fettsyror som anses ha stor betydelse för utveckling av typ 2-diabetes och hjärt-kärlsjukdom. Enzymer som är inblandade i kroppens fettinlagring var också mindre aktiva i den gruppen.
Paleolitisk kost innehåller ett högt intag av protein och omättat fett och har lågt glykemiskt index, med födoämnen som grönsaker, magert kött, fisk, ägg, frön, nötter och olja. Den innehåller inte spannmål eller raffinerat socker.
Vilka faktorer i stenålderskosten tror du var viktigast för resultatet?

– Kanske framför allt den minskade sockerhalten och mer fleromättade fettsyror, säger Caroline Blomqvist.

Malin Nordgren
malin.nordgren@dn.se

Fakta. Svårt att mäta farligt bukfett själv

Att mäta bukhöjden i liggande ställning anses vara en lite bättre metod för att få ungefärlig koll på sin eventuella bukfetma än midjemåttet. När man ligger ner åker det mer ”oskyldiga” underhudsfettet åt sidan.

Man bör ligga på ett hårt underlag med böjda knän och placera ett avlångt föremål – gärna ett vattenpass – på magen i navelhöjd (en tunn bok kan också fungera). Sedan mäter man höjden från underlaget till föremålets underkant med linjal. Vinkelhake är också ett bra hjälpmedel.

Hos kvinnor ska bukhöjden inte vara mer än 20 cm, hos män inte över 22 cm.

Risken att drabbas av sjukdom ökar markant om fettet lagras runt organen i buken. Bukfetma påverkar blodkärl, lever, blodfetter

och blodtryck negativt. I bukfetman produceras olika äggviteämnen där ett flertal är inflammationsframkallande.

2,5 miljoner svenskar, drygt, är överviktiga. En halv miljon lider av fetma.

Därför går äldre lättare upp i vikt

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Alla riskerar att gå upp i vikt när de blir äldre. En orsak är att fettet i fettcellerna omsätts långsammare, enligt en ny studie. Men en macka mindre om dagen kan räcka för att behålla midjemåttet, enligt forskarna.

När man blir äldre är det ofta svårare att hålla vikten. Det är få förunnat att komma i studentklänningen 30 år senare eller att kunna använda samma hål i bältet i decennier.
Då är det är lätt att tro att man fått sämre vanor med åren och att viktuppgången beror på det. Så kan det förstås vara, men nu finns även en annan förklaring.
Forskning vid Karolinska institutet visar att omsättningen av lipider (fetter) i fettvävnadens celler minskar när vi åldras. Kompenserar vi inte detta genom att äta färre kalorier än tidigare kommer vi att öka i vikt bara för att åren går.
– Det beror på att omsättningen av fetterna går långsammare och det går inte att göra något åt det, säger Peter Arner, professor på institutionen för medicin, Huddinge.
Studien visar att viktökningen var så stor som 20 procent i genomsnitt hos dem som deltog i undersökningen. En person som vägde 60 kilo i sin ungdom och ökade genomsnittligt i vikt skulle då så småningom väga drygt 70 kilo i utan att ha ändrat sina vanor.

Vill man behålla vikten kan man välja mellan att motionera mera eller äta lite mindre.
– Det är alltid bra att motionera men motionen motverkar inte att omsättningen av fetterna minskar. Därför måste man motionera väldigt mycket för att inte gå upp vikt om man äter lika mycket som tidigare, säger Peter Arner.
Han tror att det är svårt för många att göra en total omläggning av kosten och förespråkar i stället att vi väljer bort något av det vi brukar äta så att kaloriintaget blir mindre. Till exempel att avstå från en smörgås eller ta en potatis i stället för två till middag.
– Man ska försöka ta bort något som inte känns så viktigt och inte gå hungrig. Gör man det finns det risk att man går upp i vikt, säger Peter Arner.

Maria Crofts
maria.crofts@dn.se

Under de genomsnittligt 13 år som forskarna studerade fettväven hos 54 män och kvinnor var det vissa av dessa som ökade i vikt, vissa minskade och andra bibehöll vikten. Men gemensamt för alla var att omsättningen av

fettet (lipider) i fettvävens fettceller minskade över tid. De som inte kompenserade minskningen genom att äta mindre ökade i vikt. Karolinska institutet gjorde forskningen i samarbete med forskare vid Uppsala universitet och Université de Lyon i Frankrike.

Catia Hultquist: Varför måste vissa

kroppsliga brister döljas och vissa mediciner tas i skym-undan?

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

En miljon svenskar äter antidepressiva medel, och depression är en av våra vanligaste folksjukdomar. Ändå är det fortfarande så skämmigt att många smyger med - medicinen.

"Hm, jo ... jag har tagit det. Men säg det inte till någon.”
”Ja, jag äter det nu. Fast det är inget jag kommer att prata om på julmiddagen direkt.”
Nej, vi pratar inte om några ljusskygga typer som tagit knark. Vi pratar om helt vanliga människor som nyttjat ett etablerat botemedel, för att de lider av en av våra vanligaste folksjukdomar – depression. Antidepressiva medel, eller selektiva serotoninåterupptagshämmare som används för att häva depressioner, äts numera av cirka en miljon svenskar. Vilket tar oss upp på topplistan över de länder i världen där befolkningen tar mest antidepressiv medicin.
Ändå – förvånansvärt många i bekantskapskretsen verkar känna att det måste ske i smyg. Varför då, kan man undra? Varför måste vissa kroppsliga brister döljas och vissa mediciner tas i skymundan? Omgivningens olika reaktioner på sjukdomar spelar förstås in. I takt med att youtube-generationen talar allt mer öppet om psykisk ohälsa tycks det ändå ha blivit aningen mindre skämmigt med -

depression, ångest och utmattningssyndrom.
Det kan möjligen ses som ett tecken i tiden att folksjukdomen depression också hittat in till decenniets sista julkalender i SVT, ”Panik i tomteverkstan”. Symboliserad av en låg, ätstörd och utarbetad tomtefar som ”gått in i väggen”. Däremot syns inte ett spår av yngre generationers moderna acceptans. För i tomtefamiljen finns ingen empati för den deppiga och utbrända fadersfiguren – tvärtom. Tomtefars tillstånd misstros, drivs med och häcklas. Tomtemor, antyder i stället att hennes äkta hälft är lat och borde skärpa till sig.
Expressens krönikör Atilla Yoldas rasar över tomtefamiljens oförstående attityd: ”Var är alla grupper på Facebook som kräver ansvar från SVT efter att serien gång på gång förminskar psykisk ohälsa i form av tomtens utbrändhet? Varför möts jag inte av ramaskri på nätet när tomten öppet berättar om sin belastade mentala hälsa men möts av orden ’ryck upp dig’?”
Med lite god julvilja skulle man kunna se SVT-serien ”Landet lyckopiller” som ett sorts plåster

på såren till Yoldas och alla deppiga svenskar som eventuellt blivit kränkta av kalenderns tolkning av tomten anno 2019.
Reportageserien handlar om depressioner och har komikern Nour El Refai som ciceron och har den vällovliga ambitionen att inte bara bita huvudet av skammen kring sjukdomen, utan också kring medicinen som fått det aningen missvisande namnet ”lyckopiller”.
Nour har själv fått diagnosen kronisk depression och äter antidepp sedan ett tag tillbaka. Bara hennes öppenhet kring detta betyder säkert mycket för deprimerade som skammats av familj, vänner eller arbetsgivare. Och kanske finns också svaret på frågan om skammen kring depression och antidepp i det avsnitt där Nour reser till Italien, ett land som skriver ut jämförelsevis lite antidepressiva. Här finns uppenbarligen en hel kultur, läkarkåren inkluderad, som är beredd att skamma och galenförklara den som äter antidepp.
En annan anledning till skam kan ju också vara sjukdomens mer frånstötande sidor, långt från

bilden av den egna depressionen som Nour visar upp. Vi får se en artig, fräsch och samlad Nour sjunga i kör, göra akrobatik, pyssla i det perfekt städade hemmet, köra med personlig tränare och göra succé som stå upp-artist. Hon blir ompysslad av sin älskade mamma och vi får veta att hon har vänner och en partner som hon älskar.

Jag vet att det kanske är att begära mycket, men det hade onekligen varit intressant att också få en glimt av allt det där som skaver med deprimerade människor. Hur arga, jobbiga, gråtmilda, trötta och irriterande de kan vara. Hur de kan söka gräl, vara otrevliga och göra dumma saker. Ja, lite mer som tomten i årets kalender, med andra ord.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se

Förr sågs hemlängtan och nostalgi som sjukdomar

TISDAG 24 DECEMBER 2019

Psykologiforskare har visat att nostalgiska minnen kan reducera stress. Men känslan har inte alltid haft en positiv innebörd.

Ungefär som utmattningssyndrom. Så beskriver Per Johnsson, docent i klinisk psykologi vid Lunds universitet, vad nostalgi betecknade förr i tiden.

Den schweiziska läkarstudenten Johannes Hofer myntade begreppet nostalgi 1678. Han använde då nostalgi för att beskriva vad de legosoldater led av, som blivit sjuka i utländsk tjänst. Vad de blev sjuka av? Hemlängtan.

Det sägs att officerare i armén rentav förbjöd militärorkestern från att spela musik som kunde

föra deras tankar till barndomens landskap.
Men studier på 1900-talet kunde visa att nostalgi inte gjorde människor sjuka, utan att sjuka människor också upplevde nostalgi. Sedan 1958 definierar därför Nationalencyklopedin nostalgi som en ”vemodig *men njutningsfylld* längtan hem eller tillbaka till något förlorat, särskilt om längtan till vissa miljöer”.
– ”Bitterljuv” beskriver nostalgi ganska väl, för känslan är dubbel, säger Per Johnsson.
Han menar att de varma minnena varvas med en insikt om att det man var med om inte går att återuppleva annat än i tankarna.
Clay Routledge, professor i psykologi, har rentav visat att nostalgiska minnen kan reducera stress.
Bille Sirén

”Social aktivitet på recept kan förbättra äldres hälsa”

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191225

För många är jul och nyår en tid som kännetecknas av gemenskap och social samvaro. Men det gäller inte alla. Ensamhet har blivit ett allvarligt hot mot den psykiska hälsan, inte minst för äldre. Trots att vi har mycket kunskap görs få systematiska insatser för att förebygga äldres ofrivilliga ensamhet, skriver Ida Kåhlin och Ingeborg Nilsson.

Vi har strävat efter ett samhälle av individualister – ett välfärdssamhälle där det är tryggt att vara själv. Vårt ideal har blivit en oberoende individ med full frihet att förverkliga sig. Man kan fråga sig om det har blivit som vi ville. Sverige har i dag flest ensamhushåll i världen. Var

tionde svensk äter antidepressiva läkemedel och var femte dör ensam. Den ofrivilliga ensamheten är ett utbrett problem bland många äldre, något som blir extra påtagligt i samband med storhelger som jul och nyår. Enligt Socialstyrelsens enkätundersökning ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” (2019) uppger sex av tio att de upplever besvär med ensamhet, och detta trots att de har insatser från kommunens äldreomsorg. Vårt individualistiska samhälle har skapat en nedåtgående spiral som leder till onödigt lidande för äldre och deras anhöriga. Till onödiga kostnader för samhället. Kopplingen mellan att ha ett tillfredsställande socialt nätverk och hälsa är tydlig. Ofrivillig ensamhet ökar risken för generell sjukdomsupplevelse, för depression och självmord. Det finns också belägg för ökad förekomst av hjärt-kärlsjukdom och demens. Vi människor är sociala varelser som behöver varandra för aktivitet, delaktighet och hälsa under hela livsloppet. Äldres ensamhet har fått större uppmärksamhet i medierna under de senaste åren. Det är positivt,

inte minst när det gäller att minska stigmatisering och skamkänslor som ofrivillig ensamhet ofta är förknippad med. Men det saknas ett systematiskt förebyggande arbete.
Socialstyrelsen rapport ”Uppföljning av vård och omsorg vid psykisk ohälsa hos äldre” (2019) visar att antipsykotiska läkemedel och psykofarmaka förskrivs i högre grad till äldre än yngre. Det finns indikationer på att äldre i vissa fall enbart behandlas med hjälp av läkemedel, trots att det finns behov av andra insatser.

Det är hög tid att vi använder den kunskap vi har. På ett lika självklart sätt som vi ger stöd till äldre när det gäller deras fysiska behov behöver vi också inkludera behovet av socialt stöd. I primärvården är fysisk aktivitet på recept väletablerat sedan flera år. Nu är det dags att skapa en liknande nationell modell för sociala aktiviteter.
I Storbritannien erbjuds sedan flera år en form av social aktivitet på recept som innefattar att äldre får ett personcentrerat stöd att hitta föreningar och volontärarbete som skapar sociala

kontakter. Metoden har visat sig vara kostnadseffektiv, har minskat äldres psykiska ohälsa och införs just nu på bred front över hela Storbritannien.

Liknande satsningar görs även i Sverige. På en av hälsocentralerna i Umeå utformas i samarbete med forskare på Umeå universitet en metod för att matcha ensamma äldre med utbudet av aktiviteter i närområdet. Vid första vårdkontakten frågar personalen om rökning, matvanor och fysisk aktivitet och lägger nu till en fråga om ofrivillig ensamhet. Det är ett odramatiskt sätt att lyfta en svår fråga och hitta dem som behöver stöd.

Nyckeln till att lyckas med förskrivning av social aktivitet på recept är dock att hitta det som är meningsfullt för varje enskild person. Det räcker inte att erbjuda en dagverksamhet som bingo en gång i veckan. Ett brett utbud av sociala aktiviteter behöver tillgängliggöras. För någon kan det vara meningsfullt att komma iväg till en träffpunkt eller organiserad mötesplats. För någon annan är det viktigare att någon kommer hem och har tid att sätta sig ner och prata. För en

tredje kan det vara att få stöd att använda sociala medier till att, trots långa avstånd, kunna prata med barnbarn via mobilen eller surfplattan.
För att kunna erbjuda ett bra stöd behövs en noggrann kartläggning av vad som är viktigt för personen, hur hen vill delta i samhället och vad hen har för intressen. Alla professioner i teamet är viktiga i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa hos äldre, men när det gäller att identifiera vad som är meningsfulla sociala aktiviteter är arbetsterapeuters kompetens och verktyg särskilt betydelsefulla. Vi missar målet om vi lättvindigt förskriver sociala aktiviteter efter en snabb rutinkontroll. Det behövs en medveten och kunskapsbaserad satsning.
Insatser för att minska äldres ofrivilliga ensamhet är inget som kan lösas enbart av Sveriges kommuner och regioner. Här krävs nära samverkan med organisationer och aktörer inom såväl civilsamhället som det privata näringslivet och inte minst med myndigheter som Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet och

Socialstyrelsen. Med tanke på den demografiska utmaning vi står inför behöver äldres psykiska hälsa bli en sektorövergripande angelägenhet.
Forskning visar att ofrivillig ensamhet är en lika stor riskfaktor för att dö i förtid som rökning och en större riskfaktor än fetma eller fysisk inaktivitet. Vi behöver bli effektivare på att använda den kunskap vi har i ett systematiskt förebyggande arbete. Vi anser därför att:
Det behövs en stärkt samverkan mellan hälso- och sjukvård, socialtjänst, civilsamhälle och näringsliv när det gäller prevention och insatser för att minska ofrivillig ensamhet hos äldre.
Det behövs en nationell kraftsamling för att utveckla och utvärdera insatser för att minska ofrivillig ensamhet, där social aktivitet på recept är ett exempel.
Det behövs ett nationellt kompetenscentrum om äldres psykiska hälsa som kan samordna den kunskap som finns och bidra till fortsatt utveckling och implementering inom området.
I augusti 2019 fick Anna Nergårdh, regeringens särskilda

utredare för god och nära vård, ett tilläggsdirektiv att utreda förutsättningarna för en ny form av skyndsamma och ändamålsenliga insatser inom primärvården för personer med lättare psykisk ohälsa.
Vi förutsätter att utredningen kommer inkludera hela livsloppet och därmed även föreslå insatser som kan minska äldres ofrivilliga ensamhet och stärka äldres psykiska hälsa. Då kan vi skapa bättre förutsättningar för att fler äldre ska få uppleva en jul och nyår med gemenskap och social samvaro.

Ida Kåhlin, förbundsordförande, Sveriges arbetsterapeuter
Ingeborg Nilsson, professor i arbetsterapi, Umeå universitet
Dela

Akut brist på barnneurologer

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

Det råder stor brist på barnneurologer i Sverige, rapporterar SR Ekot.
Det dryga hundratal barnneurologer som arbetar i Sverige räcker inte, och Svensk neuropediatrisk förening varnar nu för att bristen leder till att barn och ungdomar inte får korrekta medicinska behandlingar.
TT

”Varje kvinna borde få stöd under graviditeten av barnmorskan som ska förlösa henne”

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

Ska kvinnan ha sista ordet när det gäller förlossningssätt? Ska kvinnor som önskar kejsarsnitt kunna välja det själva, eller är det läkaren som ska besluta?

Många läsare har hört av sig om Insidans artikelserie ”Snitt eller inte”, där vi intervjuade bland andra mammor, barnmorskor och läkare. Här är några av läsarreaktionerna.

Låt dem som är proffs ta beslutet
Hur kan det vara ett övergrepp att föda barn på naturlig väg!? Kvinnor i alla tider har fött barn och för det mesta har det ju gått bra. Det är ju fantastiskt att det finns så mycket hjälpmedel och stöd i dag och låt dem i vården som har utbildning och är proffs

ta beslutet om vad varje enskild kvinna behöver.

Förlossningen gav mig livslång avföringsinkontinens

Jag har nu levt ett långt liv med avföringsinkontinens. Jag föddes själv 1941. Födde första barnet 1975 med sugklocka, förlorade 12 deciliter blod. Födde nästa barn 1980. Jag ville ha kejsarsnitt men läkaren varnade mig för tarmvred, och jag kunde till och med dö. Jag fick epidural.

Barnmorskan kallade på läkare. Han stod vid fotändan och svarade ”nej” på hennes fråga som jag inte förstod då. Hon sydde och det blev en flärp över som hänger där. Jag har långt senare fått veta att övre ändtarmsmuskeln hade skadats. Skyddet som finns är det som männen har för inkontinens, men är dock för litet. Jag måste direkt till en toa. Det går inte att knipa eller trycka om jag känner att det är på gång. Bajset trycks ut om jag så är på tunnelbanan. Livslångt besvär. Det går inte att operera. Hur många lider i det tysta?

Vi är många som fasar för ett kejsarsnitt

Jag anser det är bra att kvinnan har möjlighet att välja att föda

vaginalt eller med snitt, men skulle önska vidgat perspektiv på förlossningsrädsla och en mer nyanserad bild av kejsarsnitt. Förlossningsrädsla betraktas som synonymt med rädsla att föda vaginalt. Det såväl i litteratur som inom sjukvården. Vi är dock många kvinnor som fasar för ett kejsarsnitt. Likaså är tiden efter ett kejsarsnitt smärtsam och besvärlig.

För egen del har jag fött två barn vaginalt och mitt tredje med planerat kejsarsnitt. Alla tre utan komplikationer. Men kejsarsnittet var en smärtsam upplevelse och jag blev förvånad över hur lite förståelse/litteratur som fanns om förlossningsrädsla i form av rädsla för kejsarsnitt.

Kejsarsnitt ska inte vara en rättighet

Att förlösas med kejsarsnitt är ingen rättighet och ska inte vara det. Kejsarsnitt ska användas då det finns risk för mammans och barnets hälsa. Det är en stor riskfylld och kostsam operation och det finns bra hjälp att få för sin förlossningsrädsla. Huruvida något så som att föda naturligt skulle betraktas som finare är i detta sammanhang helt

ointressant och lyckan över att få ett friskt barn är naturligtvis inte mindre om förlossningen sker med kejsarsnitt, varför skulle det vara det? En icke-diskussion.
Det är stödet till blivande mammor som saknas i dag
Rätt att välja förlossningsmetod borde alla kvinnor få, *men* först efter att de har fått en rejäl information om riskerna för barnet och genomgång av konsekvenserna för modern efter kejsarsnitt. Kejsarsnitt är en operation och bör bara utföras om det finns risk för komplikationer för moder eller barn. Däremot ska det finnas stöd för varje kvinna under graviditeten av den barnmorska som ska förlösa henne. Kvinnan ska inte behöva vara orolig för att inte bli mottagen på förlossningen när hon väl ska föda.
Jag läser med fasa i DN att nio av tio barn som ligger i sätesbjudning föds med kejsarsnitt. Valet att föda vaginalt ska väl också finnas i motsatt riktning. Jag har tre barn, två födda på 70-talet och ett på 80-talet. Det första barnet låg i sätesbjudning och jag födde det vaginalt utan några som helst

problem. Jag var utredd i minsta detalj före förlossningen och man bedömde mig vara tillräckligt bred i bäckenbotten för att kunna föda vaginalt. Däremot hade jag tre (!) förlossningsläkare i mitt rum ”för säkerhets skull” om något oförutsett skulle inträffa. Snacka om service! För att jag inte skulle spricka upp klippte barnmorskan upp en liten flik, som sedan läkte snabbt och fint.

Sammanfattningsvis är det stödet till den blivande modern som saknas i dag. Därför är hon så rädd att föda naturligt. Ordet ”föda normalt” förstår jag inte mig på. Ska en kvinna behöva välja en operation för att föda sitt barn? Det är horribelt och skrämmande. Jag hade blivit livrädd om jag blivit erbjuden kejsarsnitt vid min sätesbjudning. Jag har blivit opererad i underlivet av andra skäl och det var det värsta jag varit med om. Proceduren var som ett kejsarsnitt och ärret sitter ännu kvar, 20 år senare.

Kejsarsnitt borde bara förekomma i nödläge

”Samhällets norm är att alla ska föda vaginalt och att kejsarsnitt är något onormalt, menar Ida

Östensson.” Citat ur Insidans artikel.
Absolut löjeväckande! Kejsarsnitt *är* onormalt och borde inte förekomma annat än i nödläge, det vill säga vid fara för barnet eller svår förlossningsskräck.
Det är bättre för barnet att födas vaginalt, och det sätter i gång flera processer hos barnet.
Och – det är dyrt och resurskrävande och tar resurser från annat, mer angeläget.
Hemförlossningen mitt livs finaste upplevelse
När jag väntade mitt första barn 1970 önskade jag kejsarsnitt. Jag fick då träffa en professor som kände på magen och sade att barnet låg precis rätt och att det skulle gå bra att föda vaginalt. Jag blev lugnad och fick en oerhört positiv upplevelse. Inga bristningar.
Jag insåg då att blivande föräldrar borde få mer information inför förlossningen. Därför utbildade jag mig till förlossningspedagog i USA. Väl hemkommen startade jag kurser i förlossnings- och föräldraförberedelse för blivande föräldrapar.
Därefter födde jag två söner till. Även dessa förlossningar blev

underbara. Min man Henrik och jag kände efter fem–sex år att vi ville försöka få en flicka. Vi planerade för hemförlossning och hade kontakt med barnmorskor. När förlossningsarbetet började tillämpade jag avslappnings- och andningsteknik och vi ringde en barnmorska som kom hem till oss. När barnets huvud började synas sade barnmorskan till min man att ”du kanske kan ta emot barnet”. Självklart, sade Henrik. Med de mjukaste händer tog han i barnet, som sakta och fint gled ut. Navelsträngen var lindad runt ena benet och när Henrik lindade upp den sade han ”kan du tänka dig …”. Jag förstod då att det var en flicka.

Detta blev mitt livs finaste upplevelse.

Elisabet Petterson

Anna

Sonja

Maria Saveland

Gudrun MacDowall

Ylva Nybäck

Ny storsatsning ska motverka självmord – högt tryck under jul

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Regeringen ger 50 miljoner extra nästa år till frivilligorganisationer som arbetar med psykisk ohälsa och att förebygga självmord. Under jul- och nyårshelgen är trycket extra stort hos olika hjälplinjer från människor som mår dåligt och söker kontakt.

– Vi har kö. Det är väldigt många som ringer, säger Mervi Rokka, informationsansvarig på Jourhavande Medmänniska.

Social isolering, ensamhet, självmordstankar, depression och ångestsyndrom. Den psykiska ohälsan är ett växande problem hos svenska befolkningen. Enligt Folkhälsomyndigheten har andelen personer med nedsatt

psykiskt välbefinnande ökat under det senaste decenniet, bland kvinnor, män och i de flesta ålders- och utbildningsgrupper. Även polisen märker av utvecklingen. Polisen hanterar drygt 50 ärenden om självmordsförsök varje dag. Förra året kom cirka 19500 ärenden. Samtidigt är det oftast långa väntetider inom vården för att få komma till en mottagning.
För många kan ett samtal till en ideellt driven hjälplinje vara ett sätt att få lindring och stöd när de mår dåligt. Och trycket på organisationerna är stort.

Jourhavande medmänniska tar emot omkring 250 samtal varje natt, alla som ringer får vara anonyma. Organisationen har funnits i 50 år och är tillsammans med Jourhavande präst, Svenska kyrkans hjälplinje, de enda linjerna som är öppna nattetid: mellan 21 och 06, enligt Rokka.
– Många tror att vi har en stor organisation bakom oss men vi är en volontärverksamhet och får inget betalt, säger Mervi Rokka, som har arbetat som volontär i ungefär fyra år vid sidan av sitt vanliga arbete.

De som ringer har någon form av kris, det kan handla om tillfällig psykisk ohälsa, ångest eller depression. Men mest är det ofrivillig ensamhet som ligger bakom samtalet, berättar hon.
– Hur man mår är så väldigt individuellt, men generellt är ensamheten den största anledningen till att man ringer oss. Det är jättemånga som ringer som inte har kontakt med människor överhuvud taget. Vissa har socialpsykologiska hinder och kan inte skapa relationer, andra har tappat kontakt med vänner.
– Det är fantastiskt att de ändå hittar oss. Jag uppfattar att vi är den enda de pratat med på länge. Många som ringer återkommer. Vi är den enda kontakten de har, säger Mervi Rokka.
Det svåra med samtalen är att lyssna utan att ge råd eller bekräfta, säger hon. Ofta kommer människor på sina egna lösningar bara genom att få berätta sin historia. Om någon uppfattas som självmordsbenägen kan de uppmana personen att ta kontakt med vården.

– Vi är vanliga medmänniskor och det medmänskliga lyssnandet kan vara effektivt.
Kring jul- och nyår är den tiden på året då Jourhavande medmänniska tar emot flest samtal. Julafton är dock inte dominerande, i stället ökar trycket några dagar senare och allra flest samtal får organisationen när nyårsafton närmar sig. Då tredubblas samtalen till 700–800 per natt.
– Så här har mönstret sett ut flera år tillbaka. Vi tolkar det som att man ofta är involverad i någon verksamhet på julafton och när man sedan är hemma igen börjar man känna av ensamheten.
– Att nyår skapar ångest tror jag kan bero på att man ska lova något och att det ska bli bättre. Många har frågeställningar om vad de ska göra med sina liv som kan skapa ångest; pressen ökar och ensamheten kommer över en. Många självmord begås vid nyår, säger Mervi Rokka.
För att stötta de ideella organisationerna inom psykisk ohälsa kommer regeringen lägga ytterligare 50 miljoner kronor till bidragen 2020.

”Den ideella sektorn står för oerhört betydelsefulla insatser inom suicidprevention. Inte minst genom sitt stödjande arbete. Nu stärker vi den ideella sektorns arbete och ökar förutsättningarna för en god verksamhet”, säger socialminister Lena Hallengren i ett pressmeddelande.
Samtidigt läggs den nationella Hjälplinjen ner vid årsskiftet som finansieras av landets regioner (före detta landsting). Hjälplinjen är bemannad med bland annat psykologer och har årligen tagit emot runt 30 000 samtal.
Nedläggningen har mötts av kritik eftersom telefonlinjen varit en funktion som fångade upp psykisk ohälsa tidigt, precis som regeringen har som målsättning.
– Här fattas ett beslut om att lägga ned en fungerade verksamhet för människor som behöver professionella råd, på mycket lösa grunder. Nu ska hjälpsökande hänvisas till den vanliga vården där köerna är långa runt om i landet, har Anki Sandberg är ordförande för Nationell samverkan för psykisk ohälsa (NSPH) som samlar tretton

olika intresseorganisationer, tidigare sagt till DN.
Mervi Rokka välkomnar extrapengarna från regeringen till frivilligorganisationernas arbete, men efterlyser också mer satsningar inom vården för människor med psykisk ohälsa.
– Det är bra att det finns många organisationer men samhället borde också ta ett ansvar och ge mer pengar till psykiatrin. Det borde vara lättare för unga att komma till kuratorer och psykologer. I dag är det väldigt långa köer till olika mottagningar, säger hon.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Satsningen

50 miljoner kronor får organisationer som arbetar främjande eller förebyggande med psykisk hälsa och suicidprevention i bidrag nästa år. Pengarna kommer att gå till rikstäckande organisationer som riktar sig till utövare på regional och lokal nivå.
35 miljoner kronor extra ska betalas ut i bidrag till

organisationer som arbetar med suicidprevention.
Folkhälsomyndigheten får 30 miljoner kronor för att genomföra kunskapshöjande insatser. Källa: TT

Hjälplinjer. Här kan du få stöd

Jourhavande medmänniska
För dig som söker medmänskligt stöd på natten.
Telefon: 08-702 16 80
Mer information på *jourhavande-medmanniska.se*
Jourhavande präst
Öppen för alla som behöver medmänskligt stöd på natten.
Ring 112 och be att få tala med jourhavande präst.
Det går också att mejla eller chatta.
Mer information
hittar du på *svenskakyrkan.se/jourhavandeprast*
Mind självmordslinjen
Du som känner att du inte vill leva längre eller har någon närstående du är orolig för kan ringa eller chatta anonymt.

Telefon: 901 01
Mer information finns på *mind.se*
Droghjälpen
Stödlinje för dig som har funderingar kring dina drogvanor.
Telefon: 020-91 91 91
Mer information finns på *droghjälpen.se*
Föreningen Storasyster
Erbjuder olika former av stöd till dig som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp.
Mer information finns på *foreningenstorasyster.se*
BRIS
Barnens rätt i samhället, stödjer barn som far illa. Du kan ringa, mejla eller chatta. För barn och ungdomar upp till 18 år.
Telefon: 116 111
Mer information finns på *bris.se*
Föräldratelefonen
För föräldrar eller andra vuxna som är oroliga för barn eller ungdomar i sin närhet.
Telefon: 020-85 20 00
Mer information finns på *mind.se*
Hjälplinjen
Hjälplinjen erbjuder tillfälligt psykologiskt stöd till människor i kris.
Telefon: 0771-22 00 60

1177.se/om-1177- vardguiden/ hjalplinjen --tillfalligt- psykologiskt- stod/
Observera att Hjälp- linjen kommer att stänga den 1 januari nästa år.
Jourhavande kompis
Chattjour där barn och ungdomar upp till 25 år kan chatta anonymt om vad som helst.
Mer information finns på *jourhavandekompis.se*
Kvinnofridslinjen
Stödtelefon för dig som utsatts för hot eller våld. Närstående är också välkomna att ringa.
Telefon: 020-50 50 50
Mer information på *kvinnofridslinjen.se*
Rädda barnens stöd-
linje på flera språk
Samtalsstöd på arabiska, dari, pashto, somaliska, tigrinja, svenska och engelska för barn, ungdomar och föräldrar.
Telefon: 020-077 88 20
Mer information finns på *raddabarnen.se*
Terrafem
Ideell organisation som arbetar för kvinnors och flickors rättigheter. Den enda rikstäckande jourtelefonen för kvinnor och flickor med utländsk härkomst.

Telefon: 020-52 10 10.
Mer information finns på *terrafem.org*

Tjejjourer, transjourer och ungdomsjourer

Tjejjouren.se är en portal ut till landets 60 jourer för unga.
Mer information finns på *tjejjouren.se*

Välj att sluta-linjen

En telefonlinje för den som vill få hjälp att förändra ett kontrollerande eller våldsamt beteende.
Telefonnummer: 020-555 666
Mer information finns på *valjattsluta.se*

Äldrelinjen

Föreningen Minds stödtelefon för dig som är äldre och mår psykiskt dåligt.
Telefon: 020-22 22 33
Mer information finns på *mind.se*

Om det är bråttom: Kontakta en psykiatrisk akutmottagning eller ring 112 om du mår så dåligt att det känns outhärdligt, eller om du har allvarliga självmordstankar eller självmordsplaner.
Ring 1177 om du behöver hjälp med var du kan söka vård.
Fler hjälplinjer finns på sajten *1177.se*

Allt vanligare med brist på läkemedel

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Det blir allt vanligare med tillfälliga brister på läkemedel. I snart ett år har ett viktigt morfinläkemedel för svårt sjuka patienter saknats i Sverige. Nu kräver läkare och apotek åtgärder från läkemedelsproducenterna och myndigheterna.

De senaste åren har det blivit allt vanligare med restnoteringar av läkemedel. Det innebär att ett läkemedel tillfälligt saknas, antingen på sjukhus eller på apotek i hela landet. Det är inte alltid patienterna märker att ett läkemedel saknas eftersom det finns andra läkemedel med samma aktiva substans.
Men restnoteringarna påverkar också läkemedel där det saknas alternativ. Sedan februari har långtidsverkande morfintabletter i alla styrkor saknats i Sverige. Särskilt den palliativa vården som

behandlar döende eller obotligt sjuka har problem med detta.
– De patienter som behöver den här typen av smärtlindring är framför allt cancerpatienter med obotlig sjukdom och en begränsad tid kvar att leva eller patienter med kotkompressioner och väldigt svår smärta under några månader. Då kan en förutsättning för att man ska klara vardagen vara en långverkande morfintablett. Annars kan man inte röra sig över huvud taget, säger Bertil Axelsson, överläkare och adjungerad professor i palliativ medicin.

Alternativet är att skriva ut recept på kortverkande morfintabletter, som patienten måste ta var fjärde timme dygnet runt, sju dagar i veckan. Det finns också ett alternativt läkemedel där det finns både kortverkande och långverkande tabletter. Ett annat alternativ är fentanylplåster. Men de innehåller inte heller samma ämne och är dessutom dyrare än morfintabletterna.
– Inget av alternativet innehåller morfin och det finns patienter som får sämre smärtlindring och mår sämre på dessa läkemedel. Samtidigt finns det också

patienter som mår bättre av dem. För mig som läkare är det väldigt viktigt att ha flera olika alternativ tillgängliga. Då kan jag anpassa behandlingen så att mina patienter får en så bra smärtlindring med så få biverkningar som möjligt. Nu är ett av grundalternativen borta, säger Bertil Axelsson.
Han är frustrerad över att restnoteringen pågått så länge.
– För mig låter en restnotering som en tillfällig problematik som kommer att lösa sig inom några månader. Nu har vi snart varit utan Dolcontin i ett år. Det låter som att det är andra mekanismer bakom. Det här påverkar mitt förtroende för läkemedelsindustrin i stort och företaget specifikt, säger Bertil Axelsson.
Läkemedelsföretaget Pfizer har genom ett avtal tillstånd från tillverkaren att sälja Dolcontin i Sverige. Man skriver i ett mejlsvar till DN att man är bekymrad över hur restsituationen påverkar patienter, men att tillverkaren har leveransproblem.
”Vi har arbetat intensivt det senaste året för att kunna tillhandahålla Dolcontin till de

patienter som har behov av denna behandling. Tyvärr har det arbetet inte resulterat i att Dolcontin har kunnat göras tillgängligt för patienter. De kvalitetskrav vi ställer på beställningar och leveranser har inte kunnat uppfyllas varför vi inte kan ge leveransprognoser som är tillförlitliga. Vi ser därför en stor risk för att problematiken kvarstår även framgent.”

Förra året restnoterades omkring 700 läkemedel. Enligt Läkemedelsverkets prognos kommer omkring 1 000 läkemedel ha restnoterats i år. För närvarande är fler än 400 läkemedel restnoterade.

Enligt Läkemedelsverket finns det ingen enskild specifik orsak till att restnoteringarna ökar.

– Det har under året kommit fler rapporter som bekräftar det vi har sagt: att det handlar om en komplex struktur med många aktörer i läkemedelskedjan och små marginaler i varje led. Vi ser också att det är ett globalt problem, det är samma visa i USA och övriga Europa, säger Johan Andersson, enhetschef vid Läkemedelsverket.

Det är oftast på apoteket som restnoteringarna märks. Då får farmaceuterna ta emot kritiken, berättar Johan Wallér, vd för branschföreningen Sveriges apoteksförening.
– Det är klart att patienterna blir irriterade när de inte får tag på ett läkemedel. Vi på apoteken hanterar problemen hela tiden: vi gör utbyten, kontaktar förskrivare, letar upp licensläkemedel och säljer utländska förpackningar på speciell dispens. Apoteken är en del av lösningen, säger han.

Läkemedelsverket har inte ansvar för att tillhandahålla läkemedel i Sverige, det är läkemedelsföretagen som väljer om de marknadsför en produkt eller inte. I stället är myndigheten ansvarig för att sprida information. Sedan februari 2018 publicerar man en offentlig lista med aktuella restnoteringar. Informationen kommer från och med februari 2020 att finnas tillgänglig på Fass.se. Det finns också diskussioner om att restnoteringarna ska finnas i läkarnas förskrivningsstöd.

Det finns också förslag på andra åtgärder. Apoteket AB har till exempel föreslagit att farmaceuter ska få möjlighet att förskriva ett receptbelagt springmaskmedel eftersom den receptfria varianten är restnoterad under en längre tid. När det psykiatriska läkemedlet litium restnoterades i början av sommaren beslutade Läkemedelsverket för första gången om ett särskilt tillstånd, vilket innebar att man mot recept direkt på apotek kunde ersätta medicinen med andra läkemedel som inte är godkända i Sverige.

Johan Wallér är positiv till initiativen och tycker att det finns mer som apoteken kan bidra med om farmaceuternas befogenheter blir större. Till exempel får apotek i andra länder byta till läkemedel med samma verkan om det läkemedel som står på receptet saknas.

– Men samtidigt löser det inte grundproblemet, att det inte produceras tillräckligt med läkemedel för den svenska marknaden. I debatten om restnoterade läkemedel har läkemedelsindustrin lyst med sin

frånvaro. Det är dags att man tar ansvar, säger han.
En del länder har viten till läkemedelsföretag som inte kan leverera läkemedel. Det tycker inte Johan Wallér är en bra lösning.
– Alla kan drabbas av produktionsproblem, men då får väl läkemedelsföretagen se till att ha ett buffertlager. Till exempel skulle man kunna besluta att om man får tillstånd för att sälja läkemedel i Sverige så ska man ha ett lager som räcker i sex månader, säger han.

Johan Andersson tror att det kommer att bli svårt att ställa krav på vad läkemedelsföretag ska vara skyldiga att tillhandahålla annat än genom avtal vid till exempel upphandlingar. Han tror dock att Läkemedelsverkets regeringsuppdrag för bättre samverkan och information vid kritiska brister i förlängningen även kan förbättra hanteringen vid restsituationer i allmänhet. Det pågår också diskussioner på EU-nivå.
– Ett av problemen är ju att alla aktörer slimmar sina lager. Företag, myndigheter, apotek och

vården måste hjälpas åt. Vi behöver många olika åtgärder. Saker görs redan och det tas steg åt rätt håll, säger han.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

1 000

läkemedel beräknas att bli restnoterade i år. Förra året hamnade siffran på 700. Restnoteringar, eller tillfälliga brister på läkemedel, har ökat de senaste åren.
Läkemedelsverket publicerar en lista med restnoterade läkemedel.

På Fass.se kan du se om ditt läkemedel finns inne på apoteket. Det finns ofta alternativa läkemedel, styrkor, förpackningar eller beredningar om ditt läkemedel är restnoterat.
Den som har ett ovanligt läkemedel kan kontakta apoteket någon dag i förväg för att försäkra sig att just det läkemedlet finns inne (om det inte är restnoterat).

Äldre man blev hittad på stängd avdelning

FREDAG 27 DECEMBER 2019

En man i 90-årsåldern i Karlstad som anmäldes försvunnen tidigt på julaftons morgon har hittats välbehållen. Efter ett stort sökpådrag där polisen fick hjälp av militär och Missing People, återfanns mannen inlåst på en julstängd avdelning på ett stödboende.

TT

Stressen på BB måste bort så att fler kan föda vaginalt

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Om vi inte börjar lyssna på de födande och optimerar förlossningsvården för deras behov kommer allt fler att kräva kejsarsnitt. Fler kommer också att föda hemma utan barnmorska.

Ingetdera är den bästa lösningen på BB-krisen.
Att avfärda kvinnors förlossningsrädsla som bortskämt pjåsk är lika fel som att kräva kejsarsnitt utan medicinska skäl.
Men oro och ångest är ett medicinskt skäl, som grundar sig i rädsla för att få kroppsliga och själsliga skador och ärr.
Denna rädsla är befogad. Den svenska förlossningsvården är stressig. Den jagar besparingar. Den är organiserad efter ett hierarkiskt och patriarkalt mönster, där de som är längst bort från förlossningens verklighet har

mest inflytande över den. Den som föder har minst att säga till om och anses okunnig och besvärlig om hon känner själv hur hon vill föda.
Intressant nog finns ett parallellt universum att jämföra med. Det utgörs av förlossningsvård som sker på andra ställen än vanliga BB-kliniker, i kontinuitetsfokuserade projekt som ”Min barnmorska” och på små barnmorskeledda enheter och i hemmet i Sverige och utomlands. I Nederländerna har hemfödsel varit ett populärt alternativ sedan lång tid tillbaka. Det medicinska utfallet där är mycket bra.
Stress skapar onödiga förlossningskomplikationer. Världshälsoorganisationen WHO och FN varnar för interventionskaskad, det vill säga att ett ingrepp leder till ett annat vilket kan medföra förlossningskomplikationer. Sådant inträffar bara under stressiga förhållanden på stora, opersonliga BB-kliniker med utarbetade barnmorskor, bristfälligt utbildade förlossningsläkare, under tidspress och i starkt ljus.

Forskning visar att kvinnor som föder i lugn och ro mer sällan behöver sugklocka, tång eller kejsarsnitt, klipps mer sällan och får färre förlossningsskador. Andelen som skadar ändtarmsmuskeln vid hemfödsel är 0,7 procent jämfört med 10 procent vid instrumentella förlossningar och 2 procent vid icke-instrumentella på sjukhus. De som föder på sjukhus vet att det är ett lotteri. Ska de få en plats på ”sitt” BB eller kommer de att skickas någon annanstans? Kommer barnmorskan att vara stressad? Hur många andra behöver de dela barnmorska med? Kommer personalen att läsa förlossningsbrevet? Blir det skador för livet? Kommer barnet att skadas?

Lugna, trygga födslar med utvilade och lyhörda barnmorskor finns fortfarande även på sjukhus, men det är inget att räkna med. Inte undra på att många har förlossningsrädsla!

Enda sättet att få fler att våga föda vaginalt på sjukhus är att förändra förlossningsvården. Vi vill se följande hända inom kort:

Låt blivande föräldrar göra informerade val. Följ det brittiska

exemplet med att låta gravida ta del av all aktuell forskning.
Främja fysiologisk födsel och se över alla rutiner.
Ha målet ”en födande, en barnmorska” på alla kliniker 2021.
Ha målet ”min barnmorska” på alla kliniker 2021.
Ha målet att inga barnmorskor ska känna sig stressade på jobbet en vanlig dag och att inga födande ska ens komma ihåg att tid existerar på alla kliniker 2021.
Starta små, barnmorskeledda enheter i hela landet.
Inför en förlossningspeng som blivande föräldrar kan använda till att föda på sjukhus eller där de känner sig tryggast.
När det blir lugnt att föda vaginalt på sjukhus blir det också säkrare. Då kommer fler att föda vaginalt på sjukhus. Så enkelt är det.
Anna Toss, Kristina Turner och Maria Bengtsson Lenn, nätverket Föda lugnt

Vård och trafik viktigaste frågorna i regionen 2020

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Oron för neddragningar och varsel i vården kontra viljan att hålla i pengarna och flytta ut patienter från sjukvården. Målet att allt fler stockholmare ska ställa bilen och resa kollektivt - eller cykla. Och bostadsbristen. Det är frågor som toppolitikerna i Region Stockholm tror blir stora 2020.

”Försvårande faktor att staten plockar ut miljarder”

Ella Bohlin (KD), vårdutvecklingsregionråd:

– Region Stockholm står inför stora utmaningar under 2020. Arbetslösheten väntas öka såväl nationellt som i Stockholmsregionen. Högre arbetslöshet innebär att skatte-underlaget viker, vilket leder till mindre resurser till vården. Samtidigt blir befolkningen allt

äldre med ökade vårdbehov som följd. I och med att vården blir mer avancerad och räddar fler liv blir den också allt dyrare. En annan försvårande faktor är att staten i och med det nya utjämningssystemet kommer att plocka ut miljardbelopp från stockholmarnas vård.
– Det finns inga enkla lösningar på dessa stora utmaningar. Vården behöver bli effektivare, mer tillgänglig och bättre på att möta patienter. Kostnader behöver hållas nere. Digitaliseringen innebär stora vinster i tillgänglighet i och med att fler komma kunna träffa sin doktor/psykolog/sjuksköterska via mobilen.
– Kristdemokraterna fortsätter att arbeta för kortade köer och ordning i ekonomin. På så sätt kan alla medborgare lita på vården.

”Plånbokens storlek ska inte avgöra vilken vård du får”

Anna Sehlin (V), oppositions-regionråd:
– Privatisering av vården. Den blågröna majoriteten skär ner på den offentliga vården samtidigt som de upphandlar privata

vårdföretag som låter patienter med privata sjukvårdsförsäkringar gå före i kön. Vi är mot det. Vänsterpartiet tycker att skatten ska gå till offentlig vård och att alla ska får bra vård. Nu ger de borgerliga partierna sjukhusen svältbudgetar vilket tvingar dem att skära ner och sparka personal. Det drabbar patienterna och personalen.
– Vi tror att de flesta stockholmare vill att vård ska ges efter behov. Storleken på din plånbok ska inte avgöra vilken vård du får.
– De flesta vill även att skatten ska gå till en bättre kollektivtrafik, inte till privata vinster. Med en växande befolkning vill vi göra det enklare att resa klimatsmart. Fler behöver ställa bilen och ta bussen eller cykeln så att vi når klimatmålen. Vi vill bygga ut kollektivtrafiken, sänka priset på SL-kortet och vi vill bygga fler och bredare cykelvägar.

”Vi måste förbättra för alla eldsjälar inom vården”
Gabriel Kroon (SD), gruppledare:

– Helt klart vårdköerna i sjukvården. Trots att hundratals vårdplatser är stängda på grund av personalbrist och vårdköerna till operation och akuten är rekordlånga så har man under året varslat flera hundra läkare och undersköterskor. Det är en helt orimlig situation. Att göra sig av med hängiven och välbehövd vårdpersonal i det här läget är förödande för patientsäkerheten.
– Sjukvården kommer under 2020 kräva att vårdpersonalen får många fler arbetskollegor. Region Stockholm kommer i framtiden att behöva all vårdpersonal som vi kan få. Därför är det viktigt att styrande politiker tar sig i kragen och ser till att lyssna på vad vårdpersonalen tycker och tänker. Att vara lyhörd inför professionens åsikter och verklighet är avgörande för en realistisk sjukvårdspolitik som fungerar på riktigt, och som förbättrar vardagen för alla de eldsjälar som jobbar inom vården och alla våra medmänniskor som behöver vård.

”Den nära vården måste utvecklas under nästa år”

Anna Starbrink (L), hälso- och sjukvårdslandstingsråd:
– Att stärka patientens ställning i vården och utveckla den nära vården är den viktigaste frågan det kommande året.
– Alla patienter ska få vård efter behov, på rätt vårdnivå. Det betyder goda möjligheter att träffa husläkare, sjuksköterska, psykolog eller någon annan på vårdcentralen. Utvecklingen av digitala lösningar som stärker patienternas möjligheter i vården och ger bra arbetsverktyg för medarbetarna behöver också utvecklas. En ny närakut ska öppna i City i början av året, för att stärka tillgången till vård och samtidigt avlasta akutsjukhusen och på Södersjukhuset ska den nya akutmottagningen tas i bruk vilket förbättrar såväl patient- som arbetsmiljön.
– Hälsofrågorna måste få större utrymme. Hur vänder vi trenden med ökat stillasittande, inte minst bland barn och unga? Och hur hittar vi sätt att motverka den ofrivilliga ensamheten, särskilt bland äldre? Det är frågor som behöver diskuteras mycket mer i regionen och samhället i stort.

”Vi behöver transportera varor och resa fossilfritt”

Tomas Eriksson (MP), miljö- och kollektivtrafikregionråd:

– Nästa års stora fråga måste bli klimatet. Nu när de internationella klimatförhandlingarna misslyckades i Madrid är det upp till oss städer och regioner för att inte 2020 ska bli ett förlorat år. Vi behöver fokusera på att skapa en region där vi reser och transporterar varor fossilfritt. Lösningarna finns. Nu måste vi fatta beslut för att nå dit.

– 2020 är också ett viktigt år för sjukvården i Stockholm. Fokus är att bygga ut den nära vården på vårdcentralerna. Patienterna ska kunna träffa en psykolog på sin vårdcentral. 2020 måste även bli året när vi går från underskott till ordning och reda i ekonomin på våra akutsjukhus.

– Som sista fråga väljer jag flyget. När vi ser siffror som visar att människor väljer bort flyget kan vi inte förstå de som vill lägga miljarder på att bygga en ny landningsbana på Arlanda. Det är varken vad människor efterfrågar eller vad klimatmålen kräver.

2020 blir ett spännande och viktigt år.

”Den rikaste regionen skulle kunna ha vård i världsklass”

Aida Hadžialić (S), oppositions-regionråd:

– Region Stockholm är landets rikaste region och Sveriges tillväxtmotor. Ingen annanstans i landet är de ekonomiska förutsättningarna så goda som här.

– Vi kan ha en sjukvård i världsklass om vårdens pengar går till vården. Tyvärr lyckas inte det moderatledda regionstyret tillvarata denna gynnsamma situation, och därför går vi in i ett 2020 där stora orosmoln tornar upp sig i horisonten. I november varslades 800 vårdanställda på tre av regionens akutsjukhus. Sjukhusledningarna signalerar dock att detta inte kommer att vara tillräckligt för att deras budgetar ska gå ihop. Samtidigt undrar vårdpersonalen hur de ska hantera en allt tyngre arbetsbelastning med färre kollegor.

– Under 2020 kommer varslen att verkställas och jag ser med oro på hur det kan komma att påverka

tillgängligheten av vård för de allra svårast sjuka, patientsäkerheten och den kvarvarande personalens arbetssituation. Det blir den viktigaste frågan för mig att följa nästa år. Jag vet att Stockholmsregionen kan bättre.

”Tillväxten hotas av brist på bostäder och personal”

Gustav Hemming (C), tillväxt-, samhällsplanerings- och skärgårdsregionråd:

– Det är viktigt att vi fortsatt är Europas mest konkurrenskraftiga region, i kombination med ett fortsatt effektivt klimat- och hållbarhetsarbete. Vi måste prioritera bostadsbyggandet, kompetensförsörjningen och trängseln. Företagen i regionen växer och letar personal, men bostadsbrist och bostadspriser gör att människor har svårt att flytta hit. Region Stockholm ska försöka påverka statliga hinder, samt se över om vi även kan hitta lösningar lokalt. Vi ska även påbörja arbetet med en kompetensplattform tillsammans med offentlig sektor, näringsliv och akademi för att enklare

matcha personer utanför arbetsmarknaden med ett jobb.
– I vår regionala utvecklingsplan har vi som mål att 70 procent av regionens invånare år 2030 ska färdas med antingen kollektivtrafik, cykel eller gång. Arbetet för att nå dit fortsätter i stadig takt. År 2020 och 2022 lanserar vi bland annat två nya pendelbåtar och utbyggnaden av regionala cykelstråk möjliggör att fler kan cykla till jobbet på under 30 minuter.

”Vi måste klara hålla kvaliteten i vården och SL-trafiken”

Irene Svenonius (M), finansregionråd:
– Att klara av att hålla i den goda tillgänglighet och kvalitet som finns i både vården och kollektivtrafiken när nu svårare ekonomiska tider väntar. Det innebär hårda prioriteringar där patienter och resenärer behöver sättas först. Det utmanas av både vikande konjunktur och av regeringens politik att flytta skatt motsvarande kostnaden för hela Danderyds sjukhus bort från Region Stockholm.
– Tunnelbanan fortsätter att byggas ut och kommer

tillsammans med nya busslinjer att knyta länet än mer samman. Det är viktigt för både sammanhållningen och för en kraftfull arbetsmarknad.
– Vi genomför som första region i landet omställningen till en mer nära vård. Det innebär fler besök på vårdcentral och närakut, mer vård i hemmet och färre besök på sjukhus. För att klara både kvalitet, tillgänglighet och kostnadsutveckling på lång sikt är detta helt avgörande.
Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Inför döden kan vi bara göra så gott vi kan

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Magnus Västerbro har lidit av svår dödsskräck sedan han var barn. Är det möjligt att sluta vara rädd? Efter att ha läst historiska texter om spöktro, liksom nya boken ”Alla kan dö”, ser han att mänskligheten

trots allt förenas av en döendets gemenskap.

Jag vet inte hur man gör när man dör; jag har ju inte gjort det än. Men jag har alltid trott att jag kommer att dö skrikande, i panik och förtvivlan.

Ända sedan jag var tolv år har jag lidit av svår dödsskräck. Jag minns dagen när det började, när insikten om min dödlighet slog mig. Jag gick över Hertsö torg, i Luleåförorten där jag då bodde, och såg upp mot himlen. Jag hade precis läst om universums oändlighet, och plötsligt, från en sekund till nästa, vällde insikten fram – rymden är oändlig, och jag kommer att dö. Det var parallella tankar, som förstärkte varandra, som tillsammans bultade fram den där fruktansvärda skräcken. En orsak till att jag var så rädd, tänkte jag då och länge efteråt, var att jag inte kunde tro på Gud, eller på någon slags andra sida över huvud taget. När man dör, utplånas man för alltid. Tänk om man ändå kunde tro på ett annat liv, en fortsättning. Då kanske det skulle vara lättare? Så har jag ofta tänkt, och på något plan förbannat min otur – om jag bara

kunde tro, skulle jag inte behöva vara så panikslagen.
Men måste det verkligen till sådana tröstande fantasier för att stå ut? Med tiden har jag börjat tänka på ett annat sätt. Kanske kan det trots allt vara möjligt även för en övertygad ateist som jag själv att se på döden med rak och stadig blick, utan att väja undan, blinka eller blunda.
I den nya boken ”Alla kan dö” gör journalisten Anna Lindman och seriekonstnären Nina Hemmingsson just det – ser döden rakt i ansiktet. Plågade av en dödsskräck som verkar vara minst lika stark som min bestämde de sig för att söka upp döende människor och samtala med dem om vad som väntar. För en dödsfruktande människa låter projektet onekligen som en mardröm. Men det visar sig bli en förvånansvärt ljus resa.
De dödssjuka kvinnor och män som Hemmingsson och Lindman möter är trots allt vid ganska gott mod. De har accepterat vad som håller på att ske och försöker göra det bästa av de dagar som de har kvar. Och detta gäller inte bara de som uttalat finner tröst i Gud. Även de ateister som kommer till

tals uttrycker samma lugn inför den död som så hastigt närmar sig. Dessa iakttagelser bekräftas även av cancerläkaren Peter Strang, som citeras i boken. Han har varit med när flera tusen människor gått bort, och kunnat konstatera att de allra flesta dör utan alltför stora protester. Berättelserna som fyller Anna Lindmans och Nina Hemmingssons fina bok är drabbande, omskakande, men också hoppfulla. Och för mig, som precis studerat och skrivit om vad människor har tänkt och trott om livet efter detta från antiken fram till i dag, med utgångspunkt i tron på spöken och vålnader, finns det mycket i deras texter som låter välbekant. I alla tider har människor kämpat med att hantera döden, sin egen och andras, under stora plågor – men oftast har de ändå på något sätt lyckats acceptera den, när det verkligen gäller, när det är dags för dem själva att dö. Och det oavsett om de varit några av antikens så kallade hedningar, om de levt under den era som brukar beskrivas som självklart kristen eller varit födda senare, i denna vår sekulariserade tid.

Det brukar ju annars sägas att dagens människor har ett onaturligt förhållande till döden, eftersom vi så sällan har kontakt med den. Numera dör förstås varje enskild människa lika ofta som förr – en gång – men i allmänhet gör man det mycket senare i livet. Den genomsnittliga livslängden har mer än fördubblats, från de cirka 30–35 år som länge var det vanliga, till drygt 80. Det innebär i sin tur att de flesta barn växer upp utan att behöva uppleva att deras föräldrar dör medan de själva är unga, och att de flesta föräldrar får se sina barn överleva till vuxen ålder. Och när man väl dör man gör det inte i hemmet, utan på sjukhus, utom synhåll för alla utom de närmast berörda.

På så vis kan man verkligen tala om stora förändringar när det gäller själva de fysiska omständigheterna kring döden och döendet. Tidigare, före 1900-talets mitt, dog man till exempel oftast hemma i sin säng. Länge fanns också de etablerade kristna ritualerna där som en tröst och ett stöd.

”Den goda döden” var det etablerade begreppet, som det

berättades om i särskilda böcker, där *ars moriendi* lärdes ut, konsten att dö. En god död skulle vara ett långsamt avskedstagande, med släktingar, vänner och grannar närvarande vid dödsbädden. Till sist skulle prästen ge den döende den sista smörjelsen, vilket tänktes vara en förutsättning för en lycklig fortsättning på den andra sidan. Sedan skulle kroppen tvättas, svepas. Och därefter skulle alla som känt den döde samlas för att festa, länge och väl.
Döendet som en kollektiv process med andra ord, och som sådan djupt meningsskapande. Men var det verkligen så det gick till? Det är ganska tveksamt. Idealet om ”den goda döden” var just ett ideal, och långt ifrån alltid verklighet. Som historikern Philip Morgan har påpekat var medeltidens ars moriendi-böcker skrivna med utgångspunkten att människor inte gjorde rätt. Man måste därför uppfostra dem i konsten att dö som en god kristen. Präster kunde till exempel klaga över att anhöriga väntade för länge med att kalla på dem, för att de inte ville acceptera det som höll

på att ske, och att man därför inte hann med den sista smörjelsen. Så småningom kom hur som helst nya seder. Under 1700-talet började allt fler tala om att en hastig död är bättre än en långsam – för att slippa lida, men också för att minska risken för att den döende skulle bete sig opassande under den sista stunden i livet. Under 1800-talet skedde förändringarna sedan ännu snabbare. Prästens roll vid dödsbädden minskade till förmån för läkarens. Det blev ovanligare med de stora, nästan offentliga avskeden som förr varit en del av idealet. Och när personen ifråga sedan var död togs liket allt oftare om hand av särskilda begravningsentreprenörer i stället för av de anhöriga. Hanteringen av de döende och döda blev allt mer sekulariserad, professionaliserad och individualiserad – trender som sedan förstärktes ytterligare under 1900-talet och in i nutid. Samtidigt växte kritiken. Redan mot slutet av 1800-talet talades det om att detta var just ”onaturligt”, och ett uttryck för att människor förlorat det självklara förhållningssätt till döden som

man tänktes ha haft tidigare. Men som den svenska historikern Eva Åhrén Snickare skrivit så innebär den tanken ett stort mått av romantisering av det förflutna. I själva verket skedde förändringarna just för att det gamla sättet upplevdes som problematiskt. Den nära hanteringen av de döda i hemmen kunde till exempel vara ohygienisk, och de långa och utdragna döendeprocedurerna både speglade och förstärkte den gamla tidens klassklyftor.
Även författaren Lasse Berg är skeptisk till tanken att vi i dagens samhälle skulle ha ett ”onaturligt” sätt att förhålla oss till döden. I sin bok ”Ändå inte försvunnen”, som utgår från hans vuxna dotters död och berättar om sorgens natur ur ett evolutionärt perspektiv, vänder sig Berg särskilt mot synsättet att man i andra kulturer skulle ha ett mer ”äkta” sätt att förhålla sig till detta med att dö.
Enligt Berg speglar sådana tankar i första hand en exotisering av det främmande, men utgör också en ytlig och ogenomtänkt kritik av det moderna. ”Jag har nog svårt att tycka”, skriver han till

exempel, ”att de som i Botswana sitter och gråter i den dödes hem i tre dagar, eller de på Nya Guinea som låter kroppen ruttna i ett träd i närheten, eller som i en annan stam kanske äter upp den döde anförvantens hjärna, på något sätt skulle ha en sannare eller mer naturlig inställning till döden”.
Ja, nog är det så. Egentligen skulle man kunna säga att det bara finns ett ”naturligt” och ”äkta” sätt att hantera de döda, och det är att låta dem ligga där de faller. Allt utöver detta är kultur. Kanske känner vi oss obekväma med det nya sättet att dö, på sjukhus omgiven av särskilt utbildad personal, helt enkelt för att vi inte har vant oss vid det ännu.
Föreställningar kring döden ändras i allmänhet mycket sakta. I själva verket hör dödsriterna till de mest trögrörliga av alla kulturella uttryck som undersökts. Och är det inte så att de stora förändringar som man lätt lägger märke till i själva verket är just ytliga – att det handlar om utanpåverket och inte om hur människor egentligen reagerar på döden i sig?
Det är i vilket fall det tidlösa och oföränderliga i mötet med döden

som man blir påmind om i Anna Lindmans och Nina Hemmingssons bok. Och i deras fall handlar det alltså om en betydligt ljusare bild än den man oftast får när man tänker och talar om saken. Vilket inte minst visar sig när de summerar sitt projekt. Mötena med alla dessa döende har faktiskt hjälpt dem, och - lindrat skräcken de lidit av så länge. De har helt enkelt fått en påminnelse om att vi alla är en del av en döende gemenskap. Vi är alla fysiska varelser som en dag kommer till den punkt då vi tvingas uppleva detta med att lämna livet bakom oss.

En liknande insikt slog mig under arbetet med min bok ”Vålnadernas historia”, när jag lyssnade på alla klagande, sörjande men också intensivt kärleksfulla röster ur historien. Vittnesmålen från några av de människor som i alla tider tvingats försöka bearbeta sin egen död, och sina nära och käras, och som gjort det på det enda sätt som är möjligt – så gott det går. Snart kommer jag att vara en av dem. Och kanske kan jag lyckas göra det, jag med. Kanske är det

som Anna Lindman och Nina Hemmingsson till sist konstaterar: att det finns en fysisk kunskap i oss alla, som bara väntar på att aktiveras. Precis som vi vet hur vi ska göra för att amma när vi är nyfödda, och när vi sedan är lite större vet hur man gör när man står och går, och sedan vet hur man gör när man blir förälskad, när man känner åtrå och har sex. Och sedan kanske till och med föder barn, om man har de fysiska förutsättningarna för det. ”Det är så mycket som människodjuret liksom bara kan”, skriver de. ”Vi har samma inneboende kompetens att kunna hantera vår egen död.”
Ja, så är det säkert. Också jag kommer nog att kunna dö när den stunden kommer.

Magnus Västerbro

Böckerna:

”Alla kan dö” av Nina Hemmingsson och Anna Lindman (Kaunitz-Olsson, 2019)
”Ändå inte försvunnen. Om sorg, tröst och att vara människa” av Lasse Berg (Ordfront, 2018)

”Döden, kroppen och moderniteten” av Eva Åhrén Snickare (Carlsson, 2002)
”Death in England. An illustrated history”, red. Peter Jupp och Clare Gittings (Manchester University Press, 1999)

”Drogbruk förblir säkerligen kriminellt”

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Drogmissbruk är en sjukdom, och ska behandlas som en sådan. Därför måste socialtjänsten och sjukvården ses över – och i den översynen bör också frågan om att

avkriminalisera eget bruk ingå, anser Kristdemokraterna.
– Jag känner mig trygg i att det kommer att landa i att det ska vara fortsatt kriminaliserat, säger Michael Anefur, socialpolitisk talesperson.
Kristdemokraternas förändrade inställning i narkotikafrågan fick stora rubriker på lördagen efter uppgiften om att partiet är berett att se över frågan om att avkriminalisera eget bruk.
Enligt Michael Anefur, partiets talesperson i socialpolitiska frågor, är dock huvudfrågan en förändrad inställning till synen på missbrukaren.
– Vi har en helt ny situation, vi vet nu att missbruk är en beroendesjukdom. Tidigare har man utgått från att det rört sig om dålig karaktär och att människor borde skärpa sig. När vi vet att det är en sjukdom så borde det också behandlas som en sjukdom. Man ska få vård, säger Michael Anefur.
Kristdemokraterna vill därför ha en utredning där man tittar på hela området med socialtjänsten och sjukvården för att ta fram ny lagstiftning.

Om man nu tillsätter sådan utredning vore det konstigt att utesluta frågan om eget bruk, menar Michael Anefur.
– Vi är beredda att man i den stora utredningen även tittar på den här frågan, även om vi i dag inte tycker att man ska avkriminalisera eget bruk. Jag känner mig trygg i att det kommer att landa i att det ska vara fortsatt kriminaliserat, säger han.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Glyfosat än en gång under lupp i EU

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Omdiskuterade glyfosat, ett av världens mest använda växtbekämpningsmedel, ska åter granskas efter att företag skickat in ansökningar för nya tillstånd inom EU, rapporterar Vetenskapsradion.
Svenska Kemikalieinspektionen är en av prövningsmyndigheterna

som nu ska granska medlet tillsammans med tre andra länder. Myndigheterna har ett år på sig att genomföra den nya granskningen.
Glyfosat ingår bland annat i ogräsmedlet Roundup och har länge varit i fokus för en rejäl träta mellan miljöaktivister, forskare, jordbrukare och företag.
TT

Det ska bli lättare att se läkemedelsbrist

MÅNDAG 30 DECEMBER 2019

Litium, långtidsverkande morfintabletter, maskmedicin, ADHD-medicin och antibiotika. Listan med läkemedel som det har rått brist på under 2019 kan göras lång.

Läkare har också slagit larm om att så kallade restnoteringar påverkar patientsäkerheten, - rapporterar SR Ekot.
I februari lanserar därför läkemedelsportalen Fass.se en ny tjänst som kommer att ge information om huruvida ett läkemedel är restnoterat eller är på väg att ta slut.
TT

Ledare: Tidsenlig signalpolitik när barnkon-

ventionen blir lag

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Den 1 januari 2020 – blir det nya barnens dag? Åtminstone är det just detta datum som FN:s barnkonvention blir svensk lag. Beslutet klubbades i juni 2018 av S, MP, V, KD och L, och på ett sätt är det inte märkligt att den gick igenom riksdagen. ”FN:s barnkonvention” innehåller två ord som den svenska S-impregnerade samhällsstrukturen älskar. Både ”FN” och ”barn”, minsann! Vad kan det finnas för dåligt i detta?

En hel del. När konventionen till slut blir svensk lag sker det i trots mot mängder av tunga remissinstanser.

När man i dag går tillbaka till remissvaren är det många invändningar som går igen. Många instanser är positiva till att ge barnen större rättigheter och stärka deras juridiska ställning, men de ser inte att

barnkonventionen som lag är ett särskilt bra sätt att göra det på. Stockholms läns landsting med flera konstaterar till exempel att Sverige redan har ratificerat barnkonventionen och därmed redan är skyldigt att ta hänsyn till den vid lagstiftning.
En mycket vanlig kritik från de tyngre remissinstanserna är att konventionen dels är föråldrad – den klubbades igenom 1989 – dels är så vagt formulerad att den inte fungerar som lagtext. Riksrevisionen formulerar det som att de praktiska konsekvenserna är ”svårförutsedda”, Kammarrätten i Stockholm har liknande invändningar – och frågar sig i ett långt avsnitt hur barnkonventionen som lag kommer att påverka migrationspolitiken:
”Om Sverige ska upprätthålla den reglerade invandringen kan inte barnets intresse vara ensamt styrande i migrationsärenden (...) Det kommer att bli en stor och resurskrävande utmaning för i första hand Migrationsverket och utlandsmyndigheterna att informera alla barn och låta dem komma till tals i bl.a. asyl-,

familjeåterförenings- och viseringsärenden.”
Det är faktiskt frapperande att regeringen valde att gå emot så stark kritik av så tunga instanser. Och att den fick stöd i detta av såväl kristdemokrater som liberaler.
Vad beror det på? Ett svar är givetvis just att svenska politiker har svårt att säga nej till förslag som innehåller såväl ”FN” som ”barn”.
En annan förklaring gavs från högsta ort, dåvarande barn-, äldre- och jämställdhetsminister Lena Hallengren, isamband med att beslutet skulle klubbas av riksdagen våren 2018:
”Det är väldigt symboliskt viktigt. Det är en viktig signal man skickar.”
Och ja, i dagens politik är symboler och signaler oerhört viktiga, det är som att politikerna står som gamla tiders signalister i flottan och viftar med flaggor i hopp om att någon ska dra rätt slutsatser bara av flaggornas färger.
Det finns många sätt att bättre tillgodose barns rättigheter än att klubba igenom en hel FN-konvention, med alla dess

otympligheter och brister. Men när politiker vill Göra Skillnad är det ofta de stora åthävorna som prioriteras, hellre använda spikklubba än skalpell.
Att panikbeskatta plastpåsar är ett exempel på fenomenet. Att skrika efter generella förbud mot religiösa skolor och slöjor – i stället för att skärpa kampen mot dåliga skolhuvudmän och hedersförtryck – ett annat.
Familjen Wallenbergs motto lyder som bekant ”Verka, inte synas”. Det syftar till att göra skillnad på riktigt, inte posera. Risken är stor att barnkonventionen som lag blir rena motsatsen: Stora gester, litet resultat.
DN 1/1 2020

”Barnkonventionen stärker minderårigas rättigheter”

ONSDAG 1 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200101

FN:s barnkonvention, som blir svensk lag på nyårsnatten, stärker minderårigas rättigheter. Trots att det gått nästan 30 år sedan Sverige som ett av de första länderna i världen ratificerade konventionen har barns rättigheter inte fått tillräckligt genomslag, skriver jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP).

I dag blir barnkonventionen svensk lag. FN:s generalförsamling antog konventionen om barnets rättigheter för drygt 30 år sedan. Det var en milstolpe för förverkligandet av barns rättigheter världen över.

Nu tar Sverige ett historiskt nästa steg när barnkonventionen blir lag. Förväntningar vad det

kommer innebära är många. Det handlar om att barns rättigheter ska tillgodoses och att barn ska ges goda uppväxtvillkor. Barns uppväxt går inte i repris, den är här och nu.

I Sverige finns uppskattningsvis 200 000 barn som lever i familjer där det förekommer våld. Allt fler barnfamiljer lever i otrygga boendesituationer. Barn som är omhändertagna riskerar att hamna efter i skolgången och få sämre möjligheter att bygga sig en god framtid. Och trots att samhället arbetat mycket med barnperspektivet lyssnar vi inte på barn på det sätt som de har rätt till.

Barnkonventionen är ett av de viktigaste verktygen för att se till att barns behov tillgodoses. Av konventionen framgår att barn har rätt till skydd mot våld, rätt till utbildning och rätt till social trygghet. Barnkonventionen säger också att barn ska få uttrycka sin mening och bli lyssnade på, en rättighet som är mycket viktig både för det enskilda barnet och för att skapa ett bättre samhälle för alla barn. En central princip i konventionen är att det vid alla åtgärder som rör barn ska beaktas

vad som bedöms vara barnets bästa.
Barnkonventionen tillkom inte över en natt utan är ett resultat av dryga tio års förhandlingar och diskussioner mellan världens länder. Processen med att ta fram barnkonventionen utmanade synen på barn och förslagen inskränkte i vissa delar både staters och vårdnadshavares makt över barnen.
Det var långt ifrån självklart att ett internationellt och juridiskt bindande avtal skulle komma till stånd. Nu, trettio år senare, är barnkonventionen den konvention om mänskliga rättigheter som flest länder i världen förbundit sig att följa. Samtliga länder utom USA står bakom konventionen.
Sverige var 1990 ett av de första länderna som ratificerade barnkonventionen. I och med ratifikationen fick riksdag och regering ansvar för att se till att den nationella lagstiftningen stämmer överens med barnkonventionens artiklar. Dessutom är statliga och kommunala myndigheter, liksom domstolarna, skyldiga att så långt det är möjligt tolka svensk lag på

ett sådant sätt att den blir förenlig med barnkonventionen.
Men trots att det gått nästan 30 år sedan Sverige ratificerade konventionen har barns rättigheter inte fått tillräckligt genomslag i beslutsprocesser som rör barn. Synen på barn och hur barn bemöts av myndigheter utgår inte alltid från att barn är bärare av egna rättigheter.
Det har blivit särskilt tydligt när barn befinner sig i utsatta situationer och har svårt att tillvarata sina rättigheter, exempelvis barn som utsätts för våld, lever i hemlöshet eller drabbas av människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. I vissa fall är föräldrarätten starkare än barns rättigheter, vilket inneburit att utsatta barn inte har fått stöd och hjälp när deras föräldrar motsatt sig insatser från socialtjänsten.
Därför tar vi nu nästa steg för att stärka barns rättigheter när barnkonventionen den 1 januari 2020 blir svensk lag efter många års arbete. Det innebär att det blir tydligare att domstolar och rättstillämpare ska beakta barns rättigheter i ärenden som rör barn. Med barnkonventionen som

lag framhävs också att barn är bärare av egna rättigheter, vilket kan leda till att man utgår mer från barnets rättigheter i exempelvis offentlig verksamhet. Att barnkonventionen blir lag innebär inte att arbetet med att uppfylla barns rättigheter är slutfört. Tvärtom är detta ett arbete som måste bedrivas varje dag av alla som möter barn i sin vardag eller fattar beslut som rör ett enskilt barn eller som påverkar barns livsvillkor i stort.

Vi måste också fortsätta att identifiera annan lagstiftning där vi särskilt bör lyfta fram barns rättigheter eller där det behövs lagstiftningsförändringar för att stärka barns situation. Exempelvis behöver socialtjänsten få utökade möjligheter att ge stöd till barn och unga som far illa även utan vårdnadshavarens samtycke. Vi behöver också satsa långsiktigt på skola och socialtjänst i områden med socioekonomiska utmaningar och se till att barn och unga i riskzonen får tidiga och samordnade insatser.

Arbetet för att öka kunskapen om barns rättigheter måste fortsätta. Sedan 2017 har regeringen satsat på ett kunskapslyft inom statliga

myndigheter, kommuner och regioner där Barnombudsmannen har en central roll. Myndigheter som Kriminalvården, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten kommer även under 2020 att fortsätta stärka barnrättsperspektivet i sina verksamheter.
Det har även tagits fram en vägledning för hur barnkonventionen ska tolkas och tillämpas, som Barnombudsmannen fått i uppdrag att sprida och utbilda i.
En statlig utredare arbetar med att genomlysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen och vilka brister som finns i lagstiftningen, vilket ska redovisas för regeringen i november.
Det kan ge viktig vägledning hur vi ytterligare kan stärka barns rättigheter i lagstiftningen framöver. Barnombudsmannen har också fått i uppdrag att under 2020 samla rättspraxis från både domstolar i Sverige och utomlands i en databas. Dessutom ska Statistiska centralbyrån fortsätta samla in statistik om barn och deras familjer.

Inte sedan ratificeringen av barnkonventionen 1990 har riksdagen fattat ett beslut som kan få lika stor betydelse för barns rättigheter som beslutet att barnkonventionen blir lag. Det är ett historiskt steg framåt för att tillgodose barns rättigheter och ge alla barn goda uppväxtvillkor. Och det behövs, både för barn och för oss som samhälle. För barns uppväxt går inte i repris, den är här och nu.

Fakta. FN:s barnkonvention

FN:s konvention om barnets rättigheter, som antogs av generalförsamlingen 1989, är ett rättsligt bindande avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter.

Fyra principer är grundläggande och ska alltid beaktas:

Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Alla barn har rätt till liv och utveckling.

Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Den 1 januari 2020 blir barnkonventionen svensk lag.

Riksdagen fattade beslut om det år 2018.
Källa: Riksdagen och Unicef

Åsa Lindhagen (MP), jämställdhetsminister med ansvar för barnrättspolitiken

”Jag är otränad, överviktig och över 50 – hur ska jag träna?”

ONSDAG 1 JANUARI 2020

En gång var han ganska vältränad, men nu är det tvärtom. Han försöker komma i

gång på gymmet, men får då ofta ont i musklerna och pausar träningen vilket gör att han aldrig ”kommer till skott”.

Fråga:

Hej! Jag är numera väldigt otränad, överviktig och 51 år. Jag har varit ganska fit i tonåren och höll igång något så när i 20-årsåldern, men luckorna i träningen har spridits sakta sedan dess. Säkert en ganska vanlig utveckling.

Ambitionen att göra något åt saken yttrar sig i F&S-medlemskap och sporadiska långpromenader. Mitt nuvarande problem med gymträning är att jag ofta drabbas av vad jag tolkar som muskelinflammationer: ömma punkter och värkande muskler i vissa vinklar. Jag väljer då att vänta tills det går över vilket dessvärre kan ta rätt lång tid. Nuvarande ”paus” är på två veckor och en axel och en triceps värker än.

Gör jag rätt som pausar, eller kan man träna bort eländet? Jag kommer liksom aldrig till skott med allt pausande. Anar att tipset för att det inte ska uppstå är att träna försiktigare, men det måste ju ändå vara så pass att ”det

känns”. Tycker att jag fått värk utan att jag tagit i så mycket… Vad säger du?
Erik

Svar:
Hej, tack för din fråga. Som du skriver är det nog många med dig som kan känna igen sig i att ha varit relativt vältränade i yngre år, men att det med åren kommit annat som tar tid och energi och det är inte ovanligt att träningen då blir ett mer sporadiskt inslag i vardagen.
Det positiva med rörelse och fysisk aktivitet är att det aldrig är för sent. Vare sig för att ta upp träningen igen, eller för att börja träna om man inte varit så fysiskt aktiv tidigare. Dina muskler, och även andra delar av kroppen, kommer aldrig att sluta att reagera på rörelse eller träning. Det negativa, som du säkert redan känner till, är att träning är färskvara och att man tyvärr inte kan falla tillbaka på tidigare träningsresultat. Det man däremot skulle kunna ha nytta av är känslan av att tidigare ha kunnat pressa kroppen och hur bra det förhoppningsvis kändes efteråt och det kan sannolikt bidra

till att det kan kännas enklare när man väl tar upp träningen igen. Om det har gått en längre tid utan regelbunden träning kan det vara bra att tänka precis så som du redan är inne på – att det är bra att starta lite försiktigare och bygga upp en tålighet och styrka i kroppen igen. Kroppens strukturer måste få tid att gradvis vänja sig när man ökar belastningen. På det sättet kommer du förhoppningsvis att kunna undvika långa pauser från träningen på grund av smärta. Till en början kan det vara lagom med två träningstillfällen per vecka och efter någon eller ett par månader när du fått in rutinen igen, och kanske till och med känner en längtan att träna mer, så lägger du till ytterligare ett pass.

Av din fråga framgår inte om du har några tidigare skador som gör att du får ont i till exempel axeln och triceps, eller om det är träningsvärk som du får efter träningen. Det är inte farligt att träna med träningsvärk, men du skulle kunna prova att variera träningen under veckan för att inte belasta på exakt samma sätt flera gånger i rad.

Om du besväras av en tidigare skada rekommenderar jag att du tar kontakt med en fysioterapeut för att få hjälp med lämpliga övningar och hur du gradvis kan öka belastningen. Om det inte är någon känd skada som ligger bakom smärtan är mitt råd att du bokar en tid med en träningsinstruktör eller personlig tränare, eftersom du redan har ett medlemskap på F&S, för att få hjälp med ett träningsprogram som är anpassat för dig. Det är också viktigt att få tillräckligt med återhämtning mellan passen, såsom att äta bra mat, få tillräckligt med sömn och så vidare.

Jag funderar också kring hur du rör dig resten av tiden, om du har en aktiv eller stillasittande vardag, hur du tar dig till ditt arbete och så vidare. Om du har en stillasittande vardag kan du parallellt med att du gradvis ökar din träningsmängd också försöka få till mer rörelse i vardagen. Allt mer forskning tyder på att det har betydelse för hälsan att fylla på både tränings- och vardagsrörelsekontot, som oberoende av varandra har positiva effekter för hälsan.

Uttrycket ”många bäckar små” stämmer bra in när det gäller rörelse och fysisk aktivitet. Det är inte bara det tunga och tuffa som räknas, utan mycket av det lilla spelar också stor roll.
Tillsammans bidrar träning och vardagsrörelse till många positiva hälsoeffekter som påverkar både den fysiska och mentala hälsan.
Hoppas att du hittar en bra lösning som fungerar för dig.
Lycka till med din fortsatta träning!
Jessica Norrbom, svarar på frågor om träning, hälsa och kost i DN:s expertpanel

Ledare: Motboken står kvar i vår

mentala bokhylla

TORSDAG 2 JANUARI 2020

År 2019 är över, och därmed har vi avverkat ett ursvenskt jubileumsår: Etthundra år sedan motboken infördes i hela Sverige. Motboken var en produkt av det så kallade brattsystemet, infört för att reglera svenskarnas alkoholkonsumtion.

Ivan Bratt som gav systemet sitt namn var själv motståndare till ransonering, men successivt under första världskrigets gång infördes allt fler inköpsbegränsningar. År 1919 fanns motboken på plats överallt. Eller snarare: inte överallt. Systemet präglades av stor ojämlikhet. Gifta kvinnor fick sällan motbok, det fick deras make sköta. Över huvud taget fick kvinnor betydligt lägre ransoner än män, men unga, arbetslösa, fattiga eller bostadslösa karlar kom inte heller på fråga.

Det fanns till och med geografiska ojämlikheter – i norra Sverige var man mer njugg än i södra.

Det säger sig självt att systemet skapade problem. Angiveri spred sig, inspektörer gjorde hembesök, langning var vanligt. Smugglare gjorde sig glada dagar, liksom hembrännare. Byråkratin som krävdes för att upprätthålla modellen antog snart absurda proportioner.

När motbokssystemet gick i graven, år 1954, saknades det av få. Systembolaget tog dess plats. Spritregleringen fanns kvar, men i

en mer typiskt svensk, lagom form.
Alkoholen förblir en laddad fråga. Inför julen krävde som vanligt renlevnadsmänniskor att alla borde följa deras exempel och inte dricka, åtminstone inte ”inför barnen”. Regelbundet skrivs debattinlägg som kräver att motboken återinförs.
Spritromantiker och förbudsivrare förenas av att de skänker alkoholen närmast mytologiska egenskaper. Så snart man släpper på garden det allra minsta riskerar landet enligt de senare att översvämmas av starka drycker.
Ett exempel är debatten om gårdsförsäljning. Det är klart att Sverige skulle kunna hitta en kompromiss med EU, likt den finska, att tillåta svenska bönder att sälja alkohol till turister – och att en sådan modell inte skulle vara ett dråpslag mot folkhälsan. Men det är som att vissa politiker fortfarande tror att deras uppdrag är att vara väljarnas föräldrar snarare än vuxna människors valda ombud.
Tydligast märks det i snusdebatten. Tobaksrökning är bland det farligaste man kan ägna sig åt. Däremot tvistar

vetenskapen fortfarande om huruvida snusande är märkbart på folkhälsan. Ändå envisas politikerna med att behandla de två sätten att konsumera nikotin i stort sett likadant, med samma drakoniska skatter. Att snusandet gör att svenskarna röker minst i Europa spelar ingen roll – det är som att själva nikotinbruket är en moralisk svaghet som måste bestraffas och beskattas.

Lägg till de regelbundna förslagen om snusförbud, socker- och fettskatt, obligatorisk träning, diverse porrcensur och förbud mot reklam för onyttiga produkter. Drömmen om att med social ingenjörskonst uppfinna ett sundare folk har uppenbarligen inte bleknat.

Den 1 oktober 1955 försvann den bruna boken. ”Lugnt och stilla”, skrev Dagens Nyheter om dagen (kanske berodde lugnet på att det var en lördag, då Systembolaget höll stängt).

Och måttlighet är inte fel. Lugn och stillhet är det förhållningssätt som de allra flesta av oss har till våra laster. Låt oss koncentrera oss på att hjälpa dem som lider av missbruket och lämna resten av folket i fred. DN 2/1 2020

Facebook hjälper annonsörer hitta unga som är intresserade av alkohol

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Facebook pekar ut svenska barn som intresserade av alkohol – och erbjuder annonsörer att rikta reklam direkt till dem. Över 80 000 svenska pojkar och flickor mellan 13 och 17 år klassas som dragna till sprit, vin, öl och fylla.

2018 tjänade Facebook 55 miljarder dollar, cirka 512 miljarder kronor, på annonsering och allt tyder på att intäkten ökade under 2019.

Kvinnojourer-na tappar – privata aktörer tar över

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Oron växer på kvinnojourerna: Färre kvinnor och barn placeras hos dem och privata aktörer seglar upp som konkurrenter. Jourerna ser en farlig utveckling med företag som vill sko sig på utsatta. Men den växande branschen hävdar att ökad professionalisering stärker rättssäkerheten.

– Vi tar emot kvinnor från hela landet, men förfrågningarna har minskat. Det är så hemskt, för den här utvecklingen drabbar kvinnorna och barnen, allra mest barnen, säger Siv Persson, en av 15 volontärer på kvinnojouren i Kristianstad, som också har tre anställda.

Det som bekymrar henne är signaler om att kommuner placerar våldsutsatta kvinnor på hotell och vandrarhem.

Nyligen flyttade kvinnojourens verksamhet till nya lägenheter i Kristianstad med bättre skalskydd. Här finns plats för totalt sju kvinnor och medföljande barn – men bara fyra bor här just nu.
– Den här utvecklingen har gått väldigt snabbt. De senaste två åren har varit dramatiska, säger Jenny Westerstrand, ordförande i Roks.
De traditionella kvinnojourerna är organiserade i två nationella föreningar, Unizon och Roks. Båda upplever samma nedåtgående trend, men ingen av dem kan ange några exakta siffror.
– De senaste åren har vi sett en svagt nedåtgående trend i antal kvinnor och barn som bor på våra jourer. Vi har också färre förfrågningar som vi måste tacka nej till. Tidigare tackade vi nej till många eftersom det var fullt hela tiden, säger Olga Persson, generalsekreterare i Unizon.
Båda understryker att utvecklingen är spretig – det ser olika ut från kommun till kommun. Men trenden är nedåtgående och några kvinnojourer har behövt stänga.

Samtidigt har allt fler privata företag startat skyddade boenden och platser köps in av kommunerna genom anbudsförfarande.
Roks Jenny Westerstrand ser med stor skepsis på utvecklingen:
– Vi vill gärna att vår verksamhet ska kunna läggas ner. Vår målsättning är att slippa hantera våldet, men de har en affärsidé som stärks av ett existerande våld. Det talar sitt tydliga språk. Det blir inte bra för samhället tycker vi, även om enstaka aktörer kan göra ett bra jobb.

Maria Fischer, som driver företaget Safe Homes & Care, tycker tvärtom:
– Omhändertagande av utsatta individer i samhället får inte bygga på ideella krafter. Trenden går mot en professionalisering och strukturering av skyddade boenden, och det är bra, anser hon.
– Det ska vara ett avlönat arbete för dem som jobbar med målgrupperna, annars tror jag att det kan bli rättsosäkert, helt enkelt.

Maria Fischer efterlyser ett nationellt grepp, i stället för att ansvaret ska delas mellan 290 kommuner som löser uppgiften på olika sätt. Att det kommer in nya aktörer ökar möjligheterna att hitta det optimala boendet i varje enskilt fall, anser hon.

– Behoven är ju väldigt varierande. Man behöver hitta den aktör som matchar det behov som finns så bra det går.

Siv Persson i Kristianstad befarar att många kvinnor blir utan hjälp om kvinnojourerna blir färre. Många undviker att vända sig till myndigheter och företag, menar hon. Till en kvinnojour kan man komma och prata utan att genast behöva registrera sig – det gör att man når många fler, hävdar hon.

– Jag tror att det är viktigt att det är på ideell basis för att kvinnorna ska känna sig riktigt trygga. Sedan är det viktigt att samhället tar sitt ansvar ekonomiskt, det är en annan sak.

TT

Fakta. Kommunerna är skyldiga att hjälpa

I dag finns cirka 200 kvinnojourer och ungefär lika många skyddade boenden.
Kommunerna är enligt socialtjänstlagen skyldig att stödja och hjälpa kvinnor och barn som utsätts för våld. Många kommuner saknar egna skyddade boenden och anlitar i stället kvinnojourer och i växande omfattning skyddade boenden som drivs av privata företag.
Den kommunala nämnd som beslutar om bistånd i form av skyddat boende i någon form har ansvar för att följa upp kvaliteten.

Nationellt centrum för kvinnofrid och Socialstyrelsen

Olycka med elrullstol anmäld till IVO

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En man i Halland skadades allvarligt när hans elrullstol mitt i en backe slutade fungera, skriver Hallandsposten.
Hjälpmedelscentrum Halland har nu anmält olyckan till Inspektionen för vård och omsorg, IVO.

Olyckan inträffade när mannen var på väg uppför en backe, och elrullstolen inte längre orkade. De magnetbromsar som då ska slå till fungerade inte heller och rullstolen började rulla okontrollerat baklänges. Till sist slungades mannen ur sätet och rullstolen välte.
Mannen fördes till sjukhus efter olyckan, med enligt anmälan ganska allvarliga skador. Han är nu återställd.
TT

Kajsa Haidl: Fruktansvärda siffror om psykisk ohälsa i musikbranschen

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Problemen med psykisk ohälsa i musikvärlden har äntligen börjat uppmärksammas. Bland annat på grund av Aviciis

bortgång. Det är hög tid att branschens makthavare tar sitt ansvar.

2019 var ett produktionsår, 2020 handlar helt och hållet om utförandet – drömmar om livet”, skrev den svenska soul- och r&b-artisten Beldina för några veckor sedan på Twitter. Nu är hon död. För tio år sedan festade jag på samma klubbar i Malmö som Beldina uppträdde på. Hon var uppvuxen i Sundbyberg i Stockholm, skrev sin musik själv, ville göra sin grej och hade ett självförtroende och ett driv som gick att ta på. När hon flyttade till Los Angeles för att satsa på musikkarriären kändes det självklart; hon var för cool för Sverige. I intervjuer läste jag att hon hade börjat köra bakom Stevie Wonder och förbandsgiggat för Pharrell Williams. Ändå lossnade det inte riktigt – Los Angeles är Los Angeles – och jag glömde bort henne.

Nästa gång jag ser hennes namn är det omgärdat av hjärtan. På Facebook har någon postat en länk till Beldinas låt ”Sweet escape” från årets ep, där hon sjunger: ”Don’t know why I feel this way / Don’t know why I feel

this pain / Need a sweet escape”. På några timmar exploderar mitt flöde av kärlekshyllningar. I skrivande stund är dödsorsaken inte känd.
Trots att musikbranschen har genomgått en stor förändring under 10-talet – med en maktutjämning och färre gatekeepers – finns det, lite hårddraget, fortfarande två kriterier för svenska popmusiker: Man kan lyckas i Sverige. Och man kan lyckas i USA.
Tusentals är de artister, låtskrivare och producenter som tagit steget och flyttat till Los Angeles för att testa drömmen. Berättelserna därifrån har handlat om framgångsexemplen. I Aviciidokumentären ”True stories” från 2017 skildras förvisso den livsfarliga baksidan av branschen men den hade aldrig gjorts om inte Avicii redan befunnit sig på toppen.
Filmens genomslag är en av orsakerna till att psykisk ohälsa i musikvärlden faktiskt har börjat uppmärksammas på senare år. De många dödsfallen inom den så kallade Soundcloudrappen är en annan – som bland annat skildras i nya dokumentären ”Everybody’s

everything” om halvsvenske Lil Peeps uppgång och fall.
Men trots att det numera uppmärksammas är det förkrossande att läsa statistiken. Depression är tre gånger så vanligt bland musiker som i samhället i stort, enligt en brittisk studie. En annan undersökning, gjord av den svenska musikplattformen Record union, visar att 7 av 10 oberoende artister – det vill säga alla de som inte är sajnade på ett storbolag – har mått dåligt psykiskt i samband med sitt musikskapande. Av de 1 500 tillfrågade musikerna oroade sig 57 procent för sin mentala hälsa – 41 procent av dem flera gånger om dagen.
Konstnärliga perfektionister med stora drömmar i en värld där trygghet, säkra inkomster eller skyddsnät knappt existerar – och där konkurrensen är enorm – är det som gör musikbranschen extra utsatt. Och även för de med feta skivbolagskontrakt och människor omkring sig kan pressen bli outhärdlig, vilket dokumentären om Avicii visade. I Record unions undersökning uppgav endast en av fem tillfrågade att industrin gör

tillräckligt för att skapa ett hälsosamt musikklimat.
Jag önskar verkligen att bokningsagenter hade varit ärligare och flaggat för riskerna – men de säger aldrig något, berättar en nära vän som jobbar som dj och musikproducent.
För ett par år sedan gjorde det kringflackande dj-livet honom sjuk och han ställde in alla turnéer. Länge gjorde han ingenting alls. I dag har han börjat släppa musik igen, men vägrar resorna. Inget gör mig stoltare än att se honom må bättre eftersom han har hittat ett nytt förhållningssätt till musiken som är hållbart för just honom.
Mängder av artister har stora tankar om 2020. Nu måste även musikbranschen tänka stort. Men för den handlar det om att ta ansvar.

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se

Sjukvården är beroende av stafettläkare

FREDAG 3 JANUARI 2020

I princip alla sjukvårdsregioner i Sverige är beroende av stafettläkare inom primärvården, rapporterar TV4 Nyheterna. Detta trots sjukvårdens målsättning om att bli oberoende av stafettläkare.

I en enkät till landets sjukvårdsregioner gjord av tv-kanalen svarar endast sjukvårdsregion Stockholm ”vet ej” på frågan ”Är ni beroende av stafettläkare i primärvården i dag?”.

– Om vi ska ha en chans att fortsätta minska antalet stafettläkare så måste det utbildas fler specialistläkare i allmänmedicin, säger Anna Granevärn, primärvårdschef i region Jämtland/Härjedalen, till tv-kanalen.

Enligt socialminister Lena Hallengren (S) är beroendet av stafettläkare oroväckande.

– Här behöver regionerna titta på hur arbetsvillkoren ser ut och vilka förutsättningar som ges för sjukvårdspersonalen. Jag vill att läkare och sjuksköterskor ska vara tillsvidareanställda vid regionerna. Det är viktigt för patienterna att man möter samma läkare vid sina besök i primärvården och på sjukhusen, säger Hallengren till TV4.

TT

Djävulsnamn gick inte hem hos Skatteverket

FREDAG 3 JANUARI 2020

Ett föräldrapar i Uppsala som ville döpa sin ettårige son till Lucifer fick tänka om. Varken Skatteverket eller förvaltningsrätten i Uppsala godtog namnet.

Förvaltningsrätten anser att namnet förknippas med satan och att den som får namnet Lucifer kan drabbas av obehag, skriver Upsala Nya Tidning. Föräldrarna menar i sin tur att namnet har en helt annan betydelse.
Flera personer i Sverige heter redan Lucifer, men namnlagen ändrades 2017 och är numera mer restriktiv, skriver tidningen.
Även en man i 40-årsåldern som ville byta namn till Beelsebul fick nobben. Skatteverket avslog även där bytet med motiveringen att namnet betyder satan. I en överklagan skriver mannen att namnet betyder herren över templet, men förvaltningsrätten valde att gå på samma linje som Skatteverket.
TT

Sjukhus i stabsläge efter vattenläcka

FREDAG 3 JANUARI 2020

Region Halland och Hallands sjukhus har gått upp i stabsläge på grund av den stora vattenläckan i Varberg, skriver Hallands Nyheter.
Läckan, som upptäcktes under nyårsnatten, gör att bland annat sjukhuset i Varberg försöker hålla igen på vattenförbrukningen.

Enligt det kommunala vattenbolaget Vivab har inga problem med vattenkvaliteten uppstått hittills och enligt prognosen ska driften vara i gång som normalt igen under fredagen.
TT

Apotekstjänst vill ha betalt för merkostnad

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Efter problemen med leveranser av sjukvårdsmaterial vill nu Apotekstjänst ha ersättning för en del av företagets kostnader. Företaget vill att regionerna står för den extra personal som krävts för att komma i kapp med leveranserna, något som man i princip gjort, enligt vd:n.

I höstas förra året drabbades sjukvården i flera regioner av en brist på sjukvårdsmaterial. Allt ifrån kompresser till plasthandskar saknades med bland annat inställda operationer som följd. Anledningen var att de fem regionerna (Örebro, Sörmland, Dalarna, Västmanland och Uppsala) nyss upphandlat en ny leverantör – Apotekstjänst – som inte levererade tillräckligt med material för att täcka vårdens behov.

Företaget antog först att det var ett fel i ett it-system som bidrog till de felaktiga leveranserna, men i sin egen analys av höstens problem hittades i stället en annan förklaring. I själva verket var det felaktiga uppgifter i en av regionernas databaser, med bland annat information om antalet artiklar i förpackningar, som ställde till det, enligt företaget. För att komma i kapp med leveranserna har Apotekstjänst tvingats att ta in extra personal, kostnader som man nu vill att regionerna ska stå för.

– Vi för diskussioner med Varuförsörjningen om att rätta till databasen så att vi kan komma tillbaka det läge som var tänkt. Vi diskuterar även hur vi ska hantera de kostnader som uppstått, säger Örjan Frid, vd för Apotekstjänst. Varuförsörjningen är en samarbetsorganisation för de regioner som påverkades av materialbristen. Det var också den som upphandlade avtalet med Apotekstjänst.

Örjan Frid vill inte gå in på hur omfattande företagets omkostnader blivit och framhåller dessutom att man i dag nästan

klarar av att leverera enligt regionernas beställningar. Ungefär 90 procent av varorna kan levereras, enligt Frid – en nivå han beskriver som ”okej, men inte bra”.
Behcet Barsom (KD), ordförande i den för regionerna gemensamma varuförsörjningsnämnden, håller inte med företaget om dess slutsatser om felaktiga databasuppgifter.
– Våra jurister tittar på det påståendet. Enligt dem så har vi inte begått några fel, utan Apotekstjänst har haft tillgång till den information som de skulle ha enligt avtal, säger han till tidningen Dagens Samhälle, som först rapporterade om Apotekstjänst ersättningskrav.
Han vill enligt tidningen inte kommentera dialogen med Apotekstjänst före nästa vecka, då Varuförsörjningen ska lämna ett svar till företaget.
Örjan Frid beskriver samtalen om ersättning och kostnader som bra och konstruktiva och han tror att parterna kan komma överens. Men om de inte kan mötas finns det en risk att avtalet med regionerna hävs.

– Det är klart att om vi kör en verksamhet som kostar dubbelt så mycket som det var tänkt, då kommer vi inte kunna fortsätta. Men jag tror inte det kommer att hända.

TT

”En operation förbättrar livet”

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Albert Hellström, 14, samlar pengar för att hjälpa barn med läpp- och gomspalt. Nu har han fått ihop över 100 000 kronor.

Hur kom du på idén?

– Jag föddes själv med läpp- och gomspalt, min läpp hade inte riktigt vuxit färdigt. Första gången jag opererades var jag bara fyra

månader. Men i många andra länder finns tyvärr inte samma möjligheter. Genom organisationen Operation Smile kan fler barn i världen bli opererade. Nu har jag samlat ihop pengar till mer än 40 operationer!

Hur har du fått in så mycket pengar?

– I tre år har jag pantat burkar, ordnat loppis, spridit inlägg på sociala medier och sålt saker. För några veckor sedan ordnade jag också en stor auktion. Många butiker hemma i Vadstena var snälla och skänkte saker. Till exempel fick jag en cykel av en sportbutik. Den såldes för 4 000 kronor. Totalt drog auktionen in 26 000 kronor. Det räcker för att tio barn ska kunna opereras.

Vad kan en operation betyda för dem?

– Det kan förändra hela livet! Många barn med gomspalt blir utstötta och mobbade. I en del länder får de inte ens gå i skolan! Dessutom kan det vara svårt att äta. Bebisar blir ofta undernärda. En operation kan ge dem ett vanligt liv.

Josefin Auer

Nu är barnens rättigheter lag!

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Barnkonventionen i lagboken. Den 1 januari blev Barnkonventionen lag i Sverige. Vad betyder det?

Christina Heilborn är chefsjurist vid organisationen Unicef, som bland annat arbetar med att sprida kunskap om Barnkonventionen. Här reder hon ut vad den nya lagen innebär.

Sverige lovade ju att följa konventionen redan för 30 år sedan. Vad är största skillnaden när den nu blir lag?
– Att barns rättigheter kommer att tas på ännu större allvar av politiker och myndigheter. Många vuxna måste nu utbilda sig i dessa frågor. Det kanske inte alltid blir andra beslut än tidigare, men det man bestämmer kommer att vara mer genomtänkt.
Vad innebär bestämmelsen ”att barn alltid ska få komma till tals”?
– Myndigheter och domstolar måste ta reda på vad barnet har för åsikter. Det kan till exempel handla om var man ska bo efter en skilsmässa om föräldrarna inte kan komma överens. Det finns ingen särskild yngre åldersgräns för detta, även om barnets ålder och mognad vägs in.
En annan punkt är att ”barnets bästa” alltid är viktigast. Vad betyder det?
– Att man alltid måste göra en ordentlig utredning om vad ett beslut, till exempel en nedläggning av en skola, innebär för barnen som går där. Även i fortsättningen kommer det tyvärr tas beslut som är dåliga för barn, men innan dess ska barnen ha fått

en så respektfull behandling som möjligt. Lagen är inget magiskt trollspö, men den ökar möjligheterna till bra beslut.
Vad händer om den nya lagen krockar med en annan lag, till exempel utlänningslagen som styr vilka som får stanna i Sverige?
– Den nya lagen är varken starkare eller svagare än andra lagar. Självklart kan det bli konflikter. Lagen betyder inte att alla barn som vill får stanna i Sverige. Men även en eventuell utvisning ska göras på ett sätt som är bäst för barnet.
Straffas myndigheter som bryter mot lagen?
– Man kan inte få straff som böter eller fängelse. Men myndig- heten kan anmälas till exempelvis Justitieombudsmannen (JO). Eller så kan den som fattat beslutet anmälas för tjänstefel.
Måste gamla lagar göras om för att passa med den nya lagen?
– Ja, det arbetet pågår. Vi på Unicef tycker till exempel att den delen av lagen som kallas brottsbalken borde skrivas om. Vi vill att den även ska göra det brottsligt med psykisk misshandel av barn, inte bara fysiskt våld.

Psykisk misshandel kan till exempel vara att en vuxen säger att man är dålig eller värdelös.
Katarina Schück

Barnkonventionen. Vad är det egentligen?

Redan 1990 lovade Sverige att följa reglerna i Förenta Nationernas (FN:s) konvention om barnets rättigheter. Men många, bland annat organisationen Unicef, har inte tyckt att det har varit tillräckligt. De har arbetat för att de 54 artiklarna (reglerna) om barns rättigheter ska bli en lag i Sverige. Till slut bestämde riksdagen att det ska bli så. I bland annat Norge och Finland har Barnkonventionen redan gjorts till lag.

It-problem ger extra ansträngt läge i vården under långhelgen

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge gick på fredagen åter upp i stabsläge på grund av it-problem. Vissa ambulanstransporter och operationer fick styras om till andra vårdgivare. It-problemen förstärker ett redan ansträngt läge inom sjukvården inför trettonhelgen.

– Man får räkna med långa väntetider på akutmottagningarna, säger Patrik Söderberg, chefläkare i Region Stockholm.

Redan på torsdagen drabbades Karolinska i Huddinge av allvarliga it-problem och sjukhuset gick upp i stabsläge. Vid 18-tiden bedömdes läget vara under kontroll och stabsläget

avblåstes, men på fredagen återkom problemet. Stabsläget återupptogs vid lunchtid – och sjukhuset återinförde reserv-rutiner.
– Journalsystemet fungerar inte, och vi kommer inte åt information. Vi har fått övergå till pappersjournaler och skriva remisser för hand och skicka på ett annat sätt än elektroniskt, säger Torbjörn Söderström chefläkare på Karolinska.
Stabsläge är ett beredskapsläge, som sjukvården tar till för att samla ledningen och kraftsamla resurserna.
Vissa ambulanstransporter fick styras om från Huddinge till andra vårdgivare, bland annat för att avlasta akutmottagningen, och operationer fick flyttas till Karolinska i Solna som inte påverkades av nätverksproblemen.
– Vi har planerat om den akuta sjukvården. De svårast sjuka patienterna får inte längre komma till Karolinska i Huddinge utan tas emot på andra sjukhus. I nuläget görs alla våra operationer på Karolinska i Solna. Bara akuta livräddande operationer får göras

i Huddinge, säger Torbjörn Söderström på fredagen.
Även övervakningen av patienterna påverkades av nätverksproblemet.
– Men det har vi reservrutiner för, och vi har bland annat ökat bemanningen inför trettonhelgen.
Patrik Söderberg, chefläkare i Region Stockholm, säger att Karolinskas it-problem påverkar sjukvården i hela regionen.
Problemen sammanfaller dessutom med trettonhelgen, som brukar vara den tyngsta inom akutsjukvården av de sammanhängande långhelgerna.
– Alla får vård, och de sjukaste får vård först, men man får räkna med längre väntetider än vanligt, säger Patrik Söderberg.
– Därför är det extra viktigt att kontakta 1177 och 112 innan man söker vård, så att rätt patient hamnar på rätt plats, och så att man inte sätter sig på en akutmottagning i onödan, säger Patrik Söderberg.
– Vi rekommenderar starkt att patienter söker vård på närakuter och husläkarjourer.
Regionen inrättade redan på torsdagen en särskild regional sjukvårdsledning för att

överblicka situationen, RSSL, ett slags stabsläge även på regionnivå som kommer att vara kvar över helgen.
– Vi har förberett genom att öppna fler vårdplatser både under och efter helgen. På sjukhusen har man också arbetat hårt inför helgen med att skriva ut patienter. Det är ansträngt redan nu men vi hanterar problemen.
Torbjörn Söderberg säger att det i nuläget inte går att säga vilken påverkan it- problemen får för väntetider på Karolinska.
– Jag hoppas innerligt att problemen kommer att lösas så snart som möjligt. Om det blir långvarigt, så kommer det att påverka sjukhusets kapacitet.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

”I dag fungerar jag bra i vardagen”

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Pebbles Karlsson Ambrose var 27 när hon fick sin första psykos. När hon var 35 fick hon sin andra och diagnosen schizoaffektivt syndrom. Men med hjälp av medicin, terapi och skrivande fungerar livet bra.

Egentligen är Pebbles Karlsson Ambrose lite trött på att prata om sig själv. Hon har gjort det i självbiografin ”Jag vet inte var psykoser kommer ifrån” – om att insjukna i och leva med en psykossjukdom. Hon gjorde det under två år i 1177-bloggen ”Vid vansinnets rand”, som också getts ut i bokform. Och när hon föreläst för vårdpersonal.

– Jag har använt mig själv som verktyg och som exempel så länge; om hur jag har upplevt mina psykoser och om vad som

fungerat eller inte fungerat för mig inom psykiatrin. Nu är jag mer intresserad av andra människors erfarenheter och goda och dåliga exempel inom psykiatrin.
Pebbles Karlsson Ambrose är välgörenhets-ambassadör för Psykiatrifonden. Hon fick också fondens Fördomspris 2016. Hon fick själv diagnosen schizoaffektivt syndrom 2005 sedan hon drabbats av sin andra psykos.
Sin första psykos fick hon åtta år tidigare, bara några veckor efter att hon fått sitt andra barn. Hon låg i skilsmässa med sin dåvarande man och livet kändes kaotiskt.
Hur förstod du att något var fel?
– Jag trodde att jag var förföljd och jag hade paranoia. Jag upplevde det som att alla mina släktingar och vänner gick bakom ryggen och pratade skit om mig. Jag tappade verklighetsförankringen.
Hon var rädd hela tiden, framför allt vågade hon inte somna för att hon trodde att någon skulle döda henne då. Sover man inte alls så får man till slut hallucinationer.

– Jag fick konstiga meddelanden, tyckte jag. Jag var övertygad om att jag var utsatt för en komplott. Jag bodde i Vasastan då och en morgon sedan jag lämnat min treåring på dagis så gick jag till Norrmalmspolisen för att anmäla att jag var förföljd.
Hon hade sin minsta, Fanny, i bärsele när hon klev in på polisstationen. Poliserna förstod direkt att något var fel, och eftersom Pebbles Karlsson Ambrose hade en bebis på magen blev de väldigt oroliga och körde in dem till psykakuten.

– Där försökte jag förklara för personalen att jag inte var knäpp, jag var förföljd. De ville lägga in mig, men eftersom jag ammade och barn inte får vara på vuxenpsyk så erbjöd de mig i stället stöd av det ambulerande psykiatriteamet.
Pebbles mamma och exman hämtade henne på sjukhuset. Med hjälp av anhöriga och psykiatriteamet tog hon sig igenom kommande sex månader. Den äldsta dottern bodde under den tiden mest hos sin pappa. Eftersom Pebbles ammade så kunde hon inte äta någon

antipsykotisk medicin då den går över i bröstmjölken. Annars hade det förmodligen förbättrat hennes situation avsevärt. Men när hon mådde lite bättre fick hon gå på samtal och terapi hos Midgård, en psykosenhet i ”hemmiljö” som då fanns på Kungsholmen.

– När Fanny var ett och ett halvt så började jag jobba igen på reklambyrå. Jag mådde bra i sju år men så fick jag en ny psykos. Jag var helt knäpp under sex månader.

– Det var då jag fick min diagnos, schizofreni eller schizoaffektivt syndrom. Man måste ha haft flera psykoser för att få det, det räcker inte med en enskild psykos, en sådan kan man få av droger eller som reaktion på ett trauma. Pebbles Karlsson Ambrose hade inte föreställt sig att hon skulle få en ny psykos. Den första psykosen var begriplig, antingen som en förlossningspsykos eller som en försenad reaktion på ett våldsamt trauma.

– Min pappa mördades när jag var 22. Mordet blev aldrig löst, en person satt häktad ett tag men släpptes i brist på bevis. Teorierna polisen hade då var att mordet var

ett beställningsmord. Min pappa var inte guds bästa barn.
– Det tog två år att avveckla dödsboet och då kom jag väldigt nära min halvbror. Vi har vuxit upp med olika mammor, han är åtta år äldre än jag.
Så du förlorade en pappa men vann en bror?
– Ja, jag är så tacksam för att jag har den relationen. Jag känner ingen annan vars pappa blivit mördad, han är den enda i min närhet som råkat ut för samma sak.
Från psykosperioderna har Pebbles konstiga minnen, packade med information som hon just då drog helt tokiga slutsatser av. Hon såg tecken överallt: Om en person till exempel hade en lila tröja så betydde det helt säkert något, frågan var vad.
Du tror att du måste dechiffrera tillvaron hela tiden?
– Ja, och jag missförstår allting. Jag kommer ihåg minsta detalj, vad jag hade på mig vid ett visst tillfälle, vad jag ätit innan, att någon hade röda skor, vad det var för färg på tapeten bakom läkaren när han pratade med mig. Det påminner om de punktvisa

glasklara minnen man kan ha från ett trauma.
Och mitt i alltihop gjorde hon en massa vardagliga saker för att normalisera tillvaron. Vattnade blommorna, gick och handlade, lagade köttbullar, bakade bullar. När Pebbles fick sin diagnos fick hon också sparken från sitt dåvarande jobb och gick därefter sjukskriven i tre år. Men så infördes den så kallade stupstocken i sjukförsäkringen och Pebbles blev utförsäkrad. Sedan 2010 har hon permanent sjukersättning, det som tidigare kallades sjukpension. Hon sörjer att hon inte kan arbeta, men fungerar bra i vardagen med medicinering och terapi.
Hon har gjort livsstilsförändringar som att ta det lugnt och undvika situationer som gör henne upprörd. Och hon har lärt sig att känna igen tidiga tecken, så att hon har möjlighet att själv häva en annalkande psykos.
– Och jag har skrivit, skrivit, skrivit. Det började som ett terapeutiskt skrivande, och så gick jag flera skrivarkurser. Nu har jag skrivit två böcker till, en fantasyroman för ungdomar och en komedi om en tjej som är

underdog på jobbet och har en muslimsk pojkvän. Den handlar om vardagsrasism.

Ingrid Borggren
ingrid.borggren@dn.se

Pebbles Karlsson Ambrose
Gratuleras till: Fyller 50 år den 4 januari.
Gör: Skriver böcker, föreläser om självupplevd psykossjukdom och om forskning kring detta. Hennes tre böcker om sin sjukdom är utgivna på Ordberoende förlag.
Familj: ”Min mamma Karin, min dotter Hanna, 25, mormor Henny och halvbrorsan inklusive hans stora familj. Min yngsta dotter Fanny dog i en trafikolycka när hon var 15.”
Så firar jag: ”På restaurang med släkt och kompisar själva dagen, med mammas släktingar dagen därpå och med öppet hus hemma två helger senare.”
Hobby: ”Förutom skrivandet så har jag fastnat i släktforsknings-träsket. Det är jätteroligt. Bland annat har jag upptäckt att jag har samer i släkten på pappas sida. Jag tror inte att han visste om det.”
På sängbordet: ”Monica Orskis ’Valla katter’. Den handlar om hur

man ska leda högintelligenta människor.”

Taggigt havsdjur ser utan ögon

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

Ormstjärnor saknar ögon och avancerat nervsystem. Trots det kan de känna igen vissa mönster under vattnet. Upptäckten kastar nytt ljus över hur vår egen avancerade synförmåga har utvecklats.

– Vi människor är väldigt visuella varelser, så vi har nog svårt att

förstå hur fantastiskt det är för en ormstjärna att kunna se de här suddiga bilderna. För oss skulle det vara katastrof att se så dåligt, men för dem är det en fråga om liv och död, säger Lauren Sumner-Rooney, biolog och evolutionsforskare vid Oxford university museum of natural history i Storbritannien.
Tillsammans med kollegor vid bland annat Lunds universitet har hon upptäckt att de slingriga, taggiga och sjöstjärneliknande havsdjuren kan urskilja olika mönster under vattnet med hjälp av tusentals ljuskänsliga celler som de har på armarna och kroppen.
Det handlar inte bara om att skilja mellan mörker och ljus, vilket många primitiva organismer klarar av, utan om att faktiskt upptäcka mönster som skiljer ut sig i omgivningen. Den slutsatsen kan forskarna dra efter att ha placerat ormstjärnor i enkla banor med mönster som bara ser jämngrå ut för den som saknar förmåga att urskilja vissa detaljer och kontraster.
– De här ormstjärnorna upptäckte mönstren och sökte sig snabbt dit. Förmodligen har det att göra med

att mönstren påminner om klippor och stenar, som de kan söka skydd under, säger Lauren Sumner-Rooney.
En sak som till en början förbryllade forskarna var hur de ljuskänsliga cellerna kan ge en sådan detaljerad information, trots att de inte har några linser eller liknande som fokuserar ljuset.
Svaret visade sig finnas rakt framför ögonen på forskarna – inbäddat i ormstjärnans förmåga att växla färg mellan att vara starkt klarröd eller sandfärgat beige. Lauren Sumner-Rooney och hennes kollegor upptäckte att ormstjärnans synskärpa är bra när huden är röd, och betydligt sämre när den är beige. Det beror på att pigmenten som ger den röda färgen skjuts upp som ett slags skärmar kring de ljuskänsliga cellerna, så att de bara reagerar på ljus från en särskild vinkel.
– På så vis blir informationen från varje syncell mycket mer specifik och det förklarar hur ormstjärnan kan urskilja de här detaljerna.
De här färgpigmenten fyller en viktig funktion för att skydda ormstjärnan mot farlig UV-

strålning. Den art som forskarna har studerat, O. wendtii, lever bland annat i Karibien, på grunt vatten där solstrålningen är stark. Lauren Sumney-Rooney tror att den primitiva synförmågan sannolikt har uppstått som en lyckosam bieffekt av ormstjärnans förmåga att flytta pigmenten i sin hud. Det ger en bra illustration av hur evolutionen gynnar enkla förstadier till synförmåga, som sedan blir mer och mer avancerade.

– Men det är fortfarande ett mysterium hur ormstjärnan gör för att processa alla signalerna från det här myllret av celler så att det blir en användbar bild. Den har ju inget avancerat nervsystem att tala om.

Kan den här kunskapen användas till något annat än att lära sig mer om ormstjärnor?

– Dels ger den mer kunskap om hur något så avancerat som synförmågan kan utvecklas, dels ger den viktig kunskap om arternas ekologi så att vi bättre förstår hur de kan påverkas när deras livsmiljö förändras. Och om vi lär oss mer om hur de lyckas hantera all den här informationen med sitt enkla nervsystem kan det

kanske vara användbart inom exempelvis robotforskningen, för att skapa en enkel men funktionell synförmåga, säger Lauren Sumner-Rooney, som publicerar upptäckten i tidskriften Current Biology.

Jörn Spolander TT

Fakta. Ormstjärnor

Ormstjärnor tillhör gruppen tagghudingar, och är släkt med bland annat sjöstjärnor och sjöborrar. Till skillnad från sjöstjärnor kan de röra sig ganska snabbt. De har fem armar, som ofta förgrenas. Armarna sitter fast på en skivliknande platta i mitten. Om ormstjärnor förlorar en arm kan den växa ut på nytt. Ormstjärnor kan släppa en arm för att förvirra en anfallande fisk. Det finns omkring 2 000 kända arter av ormstjärnor, över så gott som hela jorden. De lever på både grunda och djupa vatten, ofta av dött organiskt material. Den art av ormstjärna som forskarna har studerat i detta försök heter Ophiocoma wendtii. Den lever i Karibien och Mexikanska golfen, på grunda vatten. Den kan bli upp till 35

centimeter mellan armspetsarna och förflyttar sig en meter på ungefär fem sekunder, vilket är raketfart jämfört med en vanlig sjöstjärna.
Källa: Lauren Sumner-Rooney & Naturhistoriska riksmuseet

Fortsatt stabsläge på Karolinska

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

Det rådde på lördagen fortsatt stabsläge på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge. Det var tredje dagen som sjukhuset dras med effekter av nätverksstörningarna – som nu åtgärdats.

Men det finns ingen prognos för när verksamheten helt kommer att återgå till det normala.
– Vi kommer att successivt öka vår produktion här i och med att vi känner att vi kan lita på systemet, och det hoppas vi kunna fortsätta med, säger Torbjörn Söderström, chefläkare för Karolinska universitetssjukhuset till TT vid 19-tiden på lördagen och fortsätter:
– Men vi har fortsatt inte lokaliserat problemet.
Under dagen har universitetssjukhuset tagit hjälp av närliggande sjukhus.TT

Ledare: Digitalise-ringen av vården kräver en

tydlig roll för staten

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Googles artificiella intelligens är bättre än läkare på att hitta bröstcancer, rapporterade flera medier i förra veckan. Rubrikerna utgick från en studie i prestigetidskriften Nature, som visar att den amerikanska nätjättens algoritmer är skickligare än det tränade ögat på att avläsa mammografins röntgenplåtar.

Faktum är dessutom att det inte bara handlar om Googles AI. Svenska forskare vid Karolinska och KTH publicerade liknande resultat förra året.

Politiker älskar att tala sig varma för digitaliseringens möjligheter i välfärden. Ibland kan det framstå som ett modeord, mer än något annat.

När det ska bli verklighet hackar dessutom ofta leveransen. Nya it-system verkar ofta stjälpa snarare än hjälpa. Under hösten har DN vid flera tillfällen rapporterat om

strul i Stockholm stads digitala skolplattform. Landsting har infört papperslösa journalsystem som inte är kompatibla med varandra.

De nya nätläkartjänsterna, som också möjliggjorts av den digitala tekniken, har visserligen ökat tillgängligheten i vården. Men de har gjort det utan att filtrera efter behov, vilket också blivit dyrt för skattebetalarna. Det är inte självklart att alla alltid ska få träffa en läkare.

Studierna som visar hur AI kan förbättra cancervården är dock en utmärkt illustration av hur stora digitaliseringens möjligheter faktiskt är. Det ger bättre kvalitet i välfärden, i det här fallet genom mer träffsäkra diagnoser. Och smartare resursanvändning, när läkare kan fokusera på vad de gör bäst.

Digitaliseringen omtalas ofta som en ”ny industriell revolution”. Robotar, AI, automatisering och 3D-skrivare innebär att denna liksom de tidigare kommer att föra med sig produktivitetsökningar.

Men i tidigare industriella revolutioner har effektiviseringarna ofta till stor

del gått servicesektorn förbi. Välfärden har främst gynnats genom resursöverföringar som möjliggjorts genom rationaliseringar i andra delar av ekonomin. Digitaliseringen har däremot möjligheten att i lika hög grad skapa kvalitetsförbättringar och effektiviseringar i välfärden. Sätten det kan ske på spänner dessutom över ett stort fält. Det kan alltså handla om analysen av röntgenplåtar. Eller system för att hantera och dela data. Eller, för den delen, om robotar som hjälper människor med olika typer av funktionshinder – och som på det sättet kan både öka deras personliga frihet och frigöra händer i omsorgen.

Det är dock inte gratis att omsätta i praktik. Automatiskt kommer det heller inte att ske. Det behövs expertis, investeringar och förmåga till koordination. I vissa fall – som det med nätläkarna – behövs enhetliga nationella regler eller riktlinjer.

Därmed är det tveksamt om kommuner och regioner, som i huvudsak är ansvariga för leveransen i det svenska välfärdssystemet, verkligen klarar

att ta huvudansvaret för digitaliseringen av sektorn. Liberalerna föreslog förra året en nationellt samordnad ”Sverigeförhandling” för uppgiften. Exakt hur utformningen av en sådan ska se ut kan diskuteras. Men visst borde det gå att hitta en bred riksdagsmajoritet för idén att ge staten ett tydligt uppdrag att ta tag i digitaliseringen av välfärden.
DN 6/1 2020

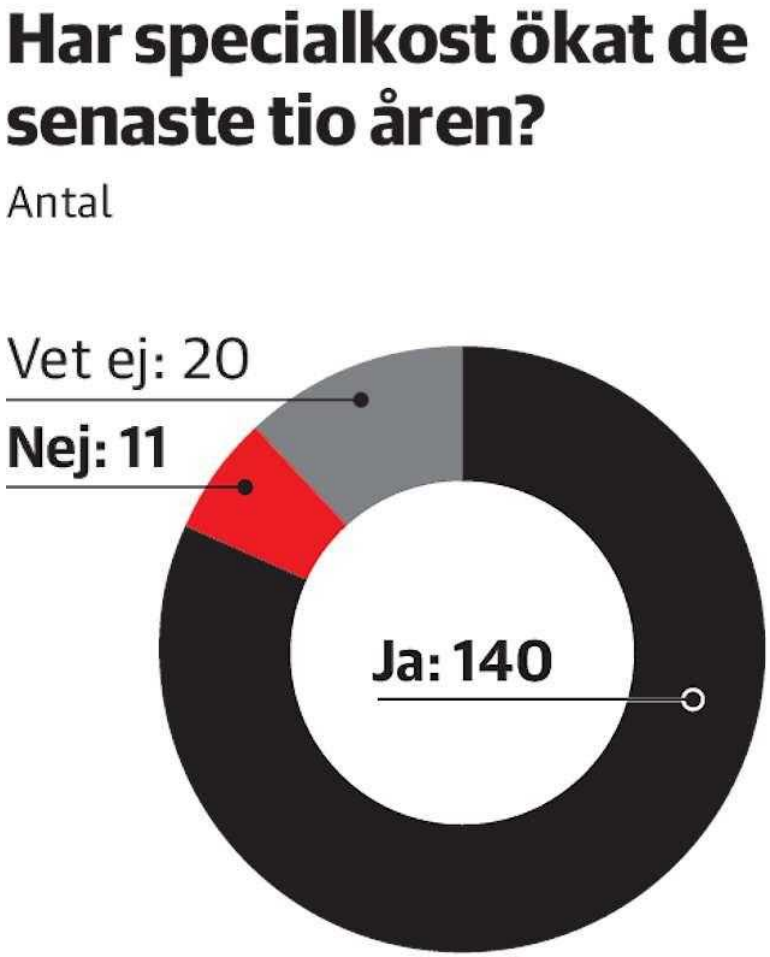

Innebär specialkosten ökade kostnader?

Antal

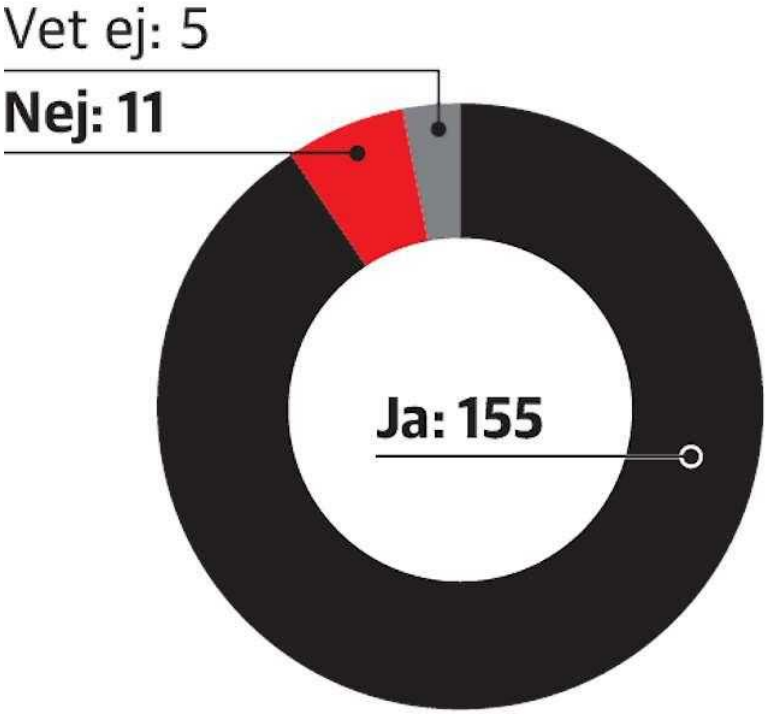

Krävs intyg från vården/skolsköterska?

Antal

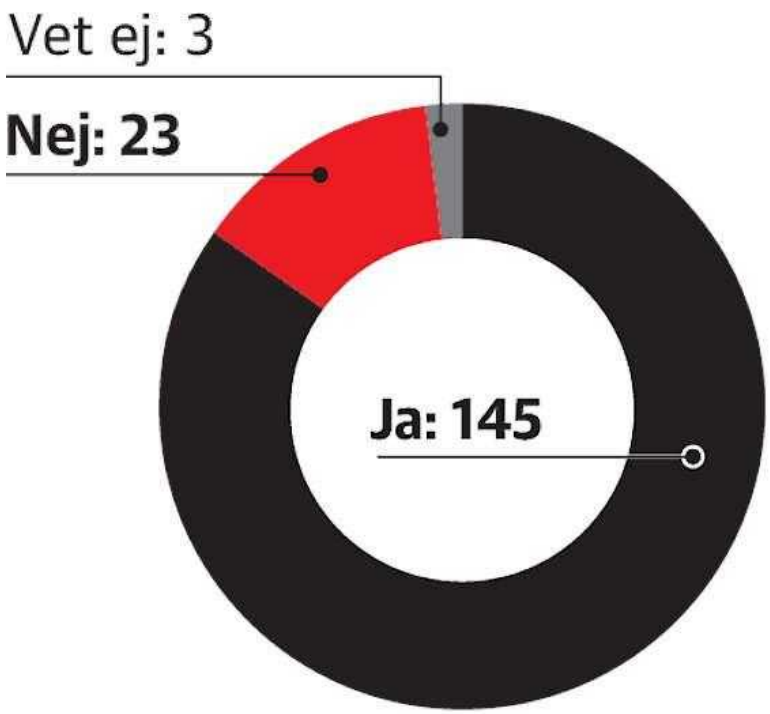

Not: Två kommuner utreder krav på intyg från sjukvården.

Har ni problem med matsvinn?

Antal

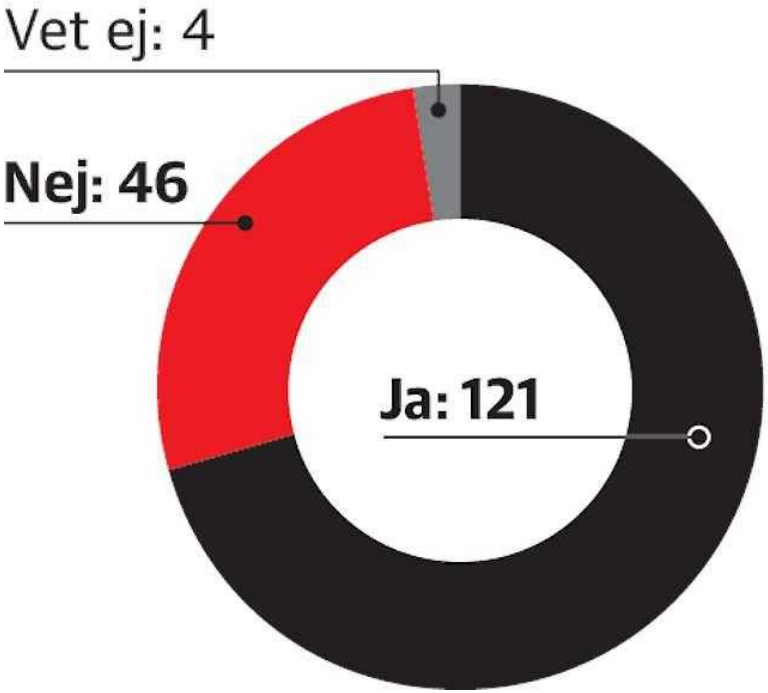

Vilka är de största orsakerna till specialkosten?

Antal

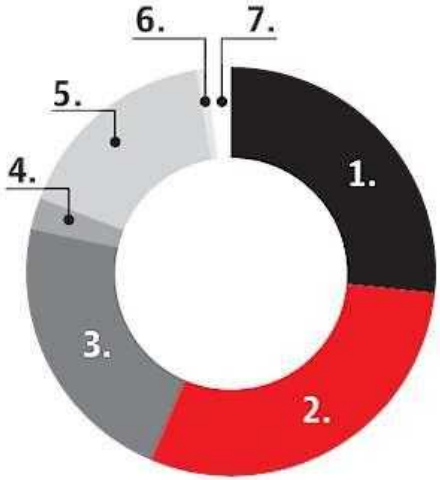

Skolorna har kunnat välja upp till tre svar.

1.	Allergi/överkänslighet	125
2.	Intolerans (t ex gluten, laktos)	139
3.	Religion	102
4.	Vegan	12
5.	Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	77
6.	Livsstilsdiet	3
7.	Annat	9

Grafik: Martin Gradén

Ingår vegetarisk kost i den ordinarie skolmåltiden?

Antal

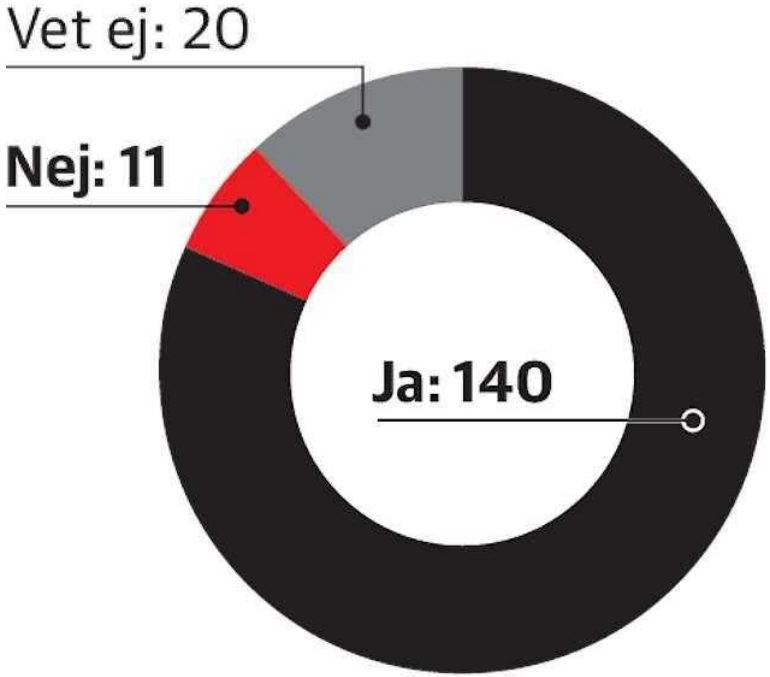

Skollarmet – kraftig ökning av elever som ska ha specialkost

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

I drygt åtta av tio kommuner har elever som begär specialkost ökat markant, visar en enkät av DN. Det gör att skolor kan få servera mängder med varianter av en lunchrätt. Samtidigt saknas nationella riktlinjer för hur långt skolan ska gå för att tillmötesgå elevernas begäran om individanpassad kost.

Nu larmar kommunerna om att situationen håller på att bli ohållbar.

Bara tre länder i världen erbjuder kostnadsfri skolmat – Sverige är ett av dem. Varje dag serveras omkring 1,4 miljoner skolmåltider runt om i landets 290 kommuner. Samtidigt har kraven på måltidspersonalen blivit allt mer omfattande. I synnerhet när det

gäller önskemål om viss sorts kost.
I en enkät som Dagens Nyheter skickat ut till landets 290 kommuner svarar 83 procent – av de 171 kommuner som deltog – att andelen elever som vill ha specialkost ökat kraftigt i grundskolan.
– Specialkosten har exploderat de senaste åren och det ser likadant ut i alla kommuner, säger Marianne Backrud-Hagberg, kostchef i Nyköpings kommun och ordförande i Kost & Näring, en branschförening inom Ledarna för kostchefer.
De tre vanligaste skälen bakom ökningen är allergier, gluten- eller laktosintolerans samt religion, uppger kommunerna i enkäten. Ytterligare en grupp som har ökat mycket på kort tid är elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF), som adhd och autismspektrumtillstånd. De barnen äter oftast bara några få livsmedel och kan behöva särskilt stöd för att klara sociala situationer, som att äta i skolmatsalen vilken kan upplevas som stökig och stressande. Eller så vill barnet inte ta sin mat där

andra har tagit mat utan vill ha den i en egen matlåda.
– Det svåra och det som ökar mest är neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Vad det beror på vet vi inte, men det har blivit jättevanligt och vi tittar väldigt mycket på det här, säger Ida Thrane, måltidschef i Svalövs kommun.
Enligt Kost & Näring är runt var femte skollunch i dag någon form av anpassad kost. En ska vara laktosfri, en annan mjölkfri eller glutenfri, en tredje minus fläsk, en fjärde vegansk och så vidare. Sedan är det elever med kombiallergier som exempelvis inte kan äta spannmål, baljväxter, ägg eller mjölk.
– Det blir många olika parametrar och vi har över hundra specialkoster som ska lagas varje dag, säger Marianne Backrud-Hagberg.
Skolmaten ska dessutom enligt lag vara både näringsriktig och mättande. Därtill ställs ofta politiska krav på att den ska vara ekologisk, lagad på plats, närodlad och att det ska vara svenskt kött. Marianne Backrud-Hagberg säger att det är en utmaning att planera skolmåltiderna med hela

mixen av krav och undantag i såväl tillagningsprocessen som logistiken så att rätt mat hamnar hos rätt elev. En allergisk reaktion kan i värsta fall vara livshotande och kräver sjukhusvård. Därför har skolor ofta speciella kök och kockar anställda samt håller löpande utbildning för måltidspersonalen för hanteringen.

– För tio år sedan hade vi en diet-kock på ett kök. Nu måste man ha två, tre. Specialkosten är resurskrävande, säger Marianne Backrud-Hagberg.

Av skolpengen går cirka 6 procent till skolmaten, enligt Livsmedelsverket. Men trots att specialkosten innebär ökade kostnader i form av dyrare råvaror och fler eller särskilt utbildad personal får skolköken ingen kompensation. Råvarukostnaden hos kommunerna ligger på mellan 9 och drygt 14 kronor per elev, enligt enkäten.

– Vi får inga extrapengar till specialkosten utan det blir en merkostnad som tas av de gemensamma resurserna: Ju mer resurser vi lägger på individanpassade måltider desto

mindre blir det till övrig mat, säger Agneta Elofsson som är kostchef i Falkenbergs kommun. Där har antalet elever med anpassad matsedel ökat med 50 procent sedan kommunens förra mätningen av specialkoster 2017, mest för laktos och gluten som har ökat med 15 respektive 10 procent.

Varje dag serverar Falkenberg 5 300 måltider i skolan, cirka 600 portioner är specialkoster av medicinska skäl. Räknas även religiösa och kulturella skäl in blir antalet 1 200 elever med anpassad kost.

Får den vanliga maten stryka på foten, till exempel att ni serverar färre rätter med kött?

– Nej, det kan jag inte säga. Vi är jättenöjda med maten vi har, däremot hade måltiden kunnat vara billigare och pengarna hade kunnat läggas på annat som hade gynnat eleverna. Det här handlar om skattemedel, säger Agneta Elofsson.

DN:s undersökning visar att skolorna inte har någon enhetlig linje för vad som räknas som specialkost eller på kraven som ställs. Vissa kräver att eleven ska ha ”medicinska skäl” och visa

läkarintyg, medan det på andra skolor räcker med en anmälan från vårdnadshavare för att få anpassad kost.
Gränsen för medicinska skäl varierar också, i synnerhet för laktosintolerans.
– Har man behov av specialkost ska man självklart ha det men vi har inte krav på läkarintyg. Läkarna säger att de inte har resurser att utreda alla som säger att de till exempel har laktos utan vi får lita på föräldrarnas ord. Det borde finnas ett ordentligt samarbete med allergiläkarna, säger Agneta Elofsson.

I Lerums kommun kallas elevens vårdnadshavare till ett möte hos skolsköterskan vid begäran om anpassad kost för att utreda orsaken.
– Jag har jobbat i kommuner som inte begär in intyg för specialkost och då blir det fler och det är inte bra. Då får man laga speciell mat till elever som inte har behov av det och det är viktigt att inte ta bort saker om det inte behövs, säger Pernilla Sjöberg, enhetschef på Måltidsservice i Lerums kommun.
För att hantera alla önskemål om särskild kost har skolorna olika

strategier. Majoriteten serverar en buffé där eleverna kan välja mellan flera rätter och nästan alla erbjuder dagligen ett vegetariskt alternativ dit även elever som av religiösa skäl inte äter fläskkött hänvisas, samt att de serverar låglaktoskost.
– Vi försöker samordna de olika alternativa rätterna för att täcka in de behov av specialkost som finns, säger Pernilla Sjöberg, enhetschef på Måltidsservice i Lerums kommun.
Ibland lagas specialmat i onödan och får slängas.
Elever som vill ha vegansk kost hänvisas oftast till det vegetariska alternativet, enligt enkäten. Men i Lerum måste föräldrarna skriva på ett intyg om att de ger barnet vitamintillskott eftersom kommunen inte kan garantera att eleven får i sig alla näringsämnen med en sådan kost.
– Vi har lagkravet på oss om näringsriktig mat därför gör vi så, säger Pernilla Sjöberg.
Trots olika försök att hantera den eskalerande specialkosten larmar allt fler kommuner om att situationen håller på att bli ohållbar. De många olika och högt

ställda kraven är svåra att leva upp till, och ibland räcker inte lokalerna heller till.
Men den största bristen som kommunerna pekar på är att det saknas nationella riktlinjer för specialkosten: hur långt ska de gå för att tillgodose specifika önskemål och hur mycket ska det få kosta? Trots påstötningar till Livsmedelsverket har inga sådana tagits fram av myndigheten. I stället har Kost & Näring på eget initiativ tagit fram en branschöverenskommelse på gemensamma regler som ska presenteras efter årsskiftet.
– Vi försöker att ta ett helhetsgrepp över vad som ska räknas som specialkost. Behovet av det här är jättestort och det ser väldigt olika ut i kommunerna, säger Marianne Backrud-Hagberg som har lett arbetet.
Även om branschöverenskommelsen inte är tvingande tror Marianne Backrud-Hagberg att den kommer få stor betydelse för kostcheferna, inte minst vad gäller kostnaderna för specialkosten.
– Nästan alla kommuner står inför besparingar och måste sätta ner foten. Då är det bra om man

har ett dokument att förhålla sig till. Men visst kommer vi få arga samtal. Föräldrar kräver mycket för sina barn men då gäller det att bemöta dem med sakliga argument, säger hon.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Skolpengen

Skolpengen utgörs av ett grundbelopp per elev, samt ett tilläggsbelopp för elever med omfattande behov av särskilt stöd. Summan ska täcka undervisningen och utgifter som elevhälsa och måltider.
Varje kommun beslutar hur stora beloppen ska vara.

Fakta. Sverige är ett av få länder med gratis skolmat

1946 infördes statliga bidrag till kommuner som erbjöd kostnadsfria skolmåltider.
1997 lagstiftades om alla elevers rätt till kostnadsfria skolmåltider.

2011 lagstiftades om att skolmål-
tiden skulle vara näringsriktig.
Skolan är skyldig att tillhandahålla
säker specialkost till elever med
allergi, glutenintolerans och annan
överkänslighet.
Nästan alla skolor serverar varje
dag en salladsbuffé med minst
fem komponenter.
6 miljarder kronor, ungefärligen, är
den årliga kostnaden för
skolmåltider. Det motsvarar cirka
6 procent av skolans totala
kostnader och är mer än vad som
läggs på läromedel och
skolbibliotek.

Den totala kostnaden per elev i
grundskolan har ökat med 13
procent mellan åren 2014 och
2018, till totalt 115 300 kronor.
I Sverige, Finland och Estland är
skolmaten kostnadsfri.

Här serveras skoleleverna åtta varianter av lunch varje dag

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Antalet elever som äter specialkost har ökat dramatiskt i åtta av tio svenska kommuner. På Hästhagenskolan i Floda är kökspersonalen van att servera mellan fem och tio olika varianter av skollunchen varje dag.

Dagens rätt på Hästhagenskolan i Floda är fiskgratäng. Som alternativ finns pastagratäng, köttbullar med pasta, korv med pasta, panerad fisk, fiskbullar, hamburgare med bröd, potatis och falukorv – och så pastasallad.

– Vi hade gjort pastasallad till en grupp som skulle till Vattenpalatset, men det blev inställt, så nu ställer vi fram salladen som alternativ också, säger måltidsbiträdet Ghada

Majeed under en snabb kaffepaus.
Ghada Majeed har arbetat i skolkök i 20 år. När hon började var glutenintolerans, mjölk- och äggallergi det viktigaste för kökspersonalen att känna till. I dag är listan med olika typer av specialkost lång. På skolan finns elever som inte tål sojaprotein, vissa frukter eller nötter, elever som inte äter fisk, kyckling och fläskkött och elever som är vegetarianer. Ett flertal av barnen är gluten- eller laktosintoleranta och flera har olika kombinationer av allergier.

Specialkosten har medfört nya arbetsuppgifter för kökspersonalen. Ghada Majeed började jobba en halvtimme tidigare i morse för att hinna med. Måltidsbiträdet Aysegul Karaduman som är ny i köket kontrollerar listorna över elevernas specialkost flera gånger varje dag.
– Det är ett stort ansvar. Man får inte missa något, säger hon.
Andelen barn med diagnosticerade neuropsykiatriska funktionshinder, som exempelvis adhd och Aspbergers syndrom har ökat på senare tid. För vissa

innebär funktionshindret svårigheter att äta viss mat eller att äta tillsammans med andra elever i en högljudd matsal. Flera elever använder mediciner som orsakar minskad aptit.
När en elev på Hästhagenskolan upplever problem med maten ordnas ett möte mellan skolsköterska, vårdnadshavare, närmaste lärare och kökspersonal eller enhetschef. Då utreds om problemen är kopplade till ljudnivå eller den sociala situationen i matsalen, hur barnet äter hemma och vilka lösningar som skulle kunna fungera.

Har eleven svårt att äta även utanför skolan kan han eller hon få så kallad anpassad kost. Det innebär att menyn består av fem rätter som återkommer på samma dagar varje vecka*.
I Lerums kommun äter sammanlagt 159 elever i för- och grundskolan anpassad kost. Menyn är inte lika näringsriktig som den övriga skolmaten och därför inte lämplig för alla elever. De anpassade rätterna är främst till för barn som annars inte äter alls.
De många olika varianterna av skolmåltiderna kostar både

pengar och arbetstid. Mötena med skolsköterskan och kraven på läkarintyg för elever med allergi fungerar bra på Hästhagenskolan, enligt Pernilla Sjöberg som är enhetschef på måltidsservice i Lerums kommun. Men så ser det inte ut på alla skolor, säger hon.
– Anledningen till att det är så vanligt med anpassad kost i kommunen är att vi inte alltid ger det till rätt personer.
I matsalen på Hästhagenskolan har några yngre elever hängt av sig ytterkläderna och börjat plocka för sig av salladsbuffén. Ett par elever i mellanstadieåldern säger att de inte känner till så många som har anpassad kost.
– Men det känns som om de alltid får köttbullar, säger en av dem.
Själva tycker mellanstadieeleverna att det serveras fisk lite väl ofta. Men de skakar på huvudena när de får frågan om de är avundsjuka på de som äter specialkost.
– Det är ju lite tråkigt att äta samma sak hela tiden, säger ett av barnen.
Johanna Stenholm som är lärare på skolan tycker att eleverna är förstående och duktiga på att acceptera att barn har olika behov.

– De brukar inte fråga så mycket. En hel del elever tycker att det är jobbigt med maten. Vi lärare sitter med och hjälper till och stöttar, säger hon.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

*Veckomatsedeln för elever med anpassad kost

Måndag: Potatisbullar och blodpudding.
Tisdag: Köttbullar serveras med pasta.
Onsdag: Stekt fisk serveras med potatismos.
Torsdag: Korv serveras med makaroner.
Fredag: Pannbiff som serveras med potatismos.

Livsmedels-verket: Svårt att ta fram enhetliga riktlinjer

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Kommunernas efterfrågan på nationella riktlinjer för specialkost i skolan har hittills inte fått något gehör hos Livsmedelsverket som ansvarar för offentliga måltider. Orsaken är att skolmaten styrs av olika lagar som en rad myndigheter ansvarar för.

– Det finns ingen myndighet som kan göra det här själv utan det måste göras ihop, säger Anna-Karin Quetel, nutritionist på Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket är ett nationellt kompetenscentrum dit skolorna ute i landet kan vända sig för att få råd om måltiderna. Enligt Anna-Karin Quetel har frågan om att specialkost ökar ohållbart mycket varit högt uppe på agendan de senaste åren.

– Det finns en osäkerhet hur mycket man ska gå till mötes av

önskemål kring maten när det inte handlar om en diagnostiserad allergi, säger hon.
Skolmaten styrs av olika lagar. Själva maten är en fråga för Skolverket och Skolinspektionen, kost av religiösa skäl styrs av diskrimineringslagen medan medicinska skäl kan hamna under Socialstyrelsen.
Funktionsnedsättningar kan omfattas av Specialpedagogiska skolmyndigheten.
Det gör det svårt att ta fram de enhetliga riktlinjer för skolmåltider som kommunerna efterfrågar, säger Anna-Karin Quetel. För att det ska ske måste det göras anmälningar om att lagar bör prövas.
– Vi har förtydligat området utifrån vår lagstiftning men det finns en del tolkningar som inte är gjorda och det rör andra myndigheter.
Det kan handla om rätten till önskekoster eller elevens rätt till veganmat i skolan. Det sistnämnda gäller främst diskrimineringslagstiftningen där eleven tar ett etiskt ställningstagande, och där har skolan inte ett svar i dag.

En annan fråga kan vara hur pass allergisk eleven ska vara för att få en anpassad kost, till exempel laktosintolerans eller vid en mildare form av överkänslighet som förekommer vid korsreaktioner för livsmedel kopplad till pollenallergi.
– I Finland har myndigheterna tagit ställning till att de eleverna inte har rätt till en helt specialanpassad måltid utan måste själva undvika de här livsmedlen. En sådan tolkning finns inte i Sverige, säger Anna-Karin Quetel.

Enligt Anna-Karin Quetel har Livsmedelsverket påpekat behovet av att se över regelverket kring specialkost för myndigheterna utan att få någon respons.
– De har inte prioriterat frågan. Vi har även lyft behovet av stöd för anpassning av måltider för elever med neuropsykiatriska diagnoser hos Specialpedagogiska myndigheten.
Hos barn som reagerar mot vissa livsmedel kan det finnas bakomliggande problem som behöver utredas, till exempel kan intolerans mot laktos egentligen vara mot gluten, därför

rekommenderar Livsmedelsverket skolorna att alltid begära en bedömning från hälso- och sjukvården eller elevhälsan för anpassad kost.
När det handlar om elever med neuropsykiatrisk diagnos finns en kunskapslucka när det gäller miljön kring skolmaten som ofta behöver förändras, enligt Anna-Karin Quetel.
– Där har vi inga rekommendationer för vi saknar sådan kompetens. Men vi skulle gärna se ett samarbete med Specialpedagogiska skolmyndigheten för att ta fram kunskapsstöd.
Ställer föräldrar för stora krav på skolmaten till deras barn?
– Ibland kan önskekoster bottna i en okunskap om att skolmaten inte är bra men vi satsar mycket pengar på skolmat i dag och maten är bra. Skulle det göras till en a la carte restaurang behöver vi lägga till flera kronor på skatten och det tror jag inte vi är beredda att göra. Vi har inte råd att alla ska få bestämma vad de vill äta, säger Anna-Karin Quetel.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Kapitel 5: Efter nyår ökar samtalen till kvinnojourerna

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Under jul och nyår ökar våldet i nära relationer. Elisabeth Uddén har de senaste sju åren svarat på samtal från kvinnor som till slut fått nog och vill lämna sin destruktiva och våldsamma relation.

– Framförallt är det efter helgen, nu vid trettondagen, när alla återgår till det vardagliga livet som de ringer till oss. Då är man på väg att fatta ett beslut om förändring.

Under 2018 anmäldes omkring 16 000 misshandelsbrott i Sverige där gärningspersonen var i nära relation med offret. Men hur stort mörkertalet är vet ingen.

Anmälningarna ökar ofta efter jul- och nyårshelgen visar siffror från Brottsförebyggande rådet som nyhetsbyrån Siren har sammanställt. Då har man haft en lång ledighet och levt tätt inpå varandra, ofta med mer alkohol än vanligt, och våldet kan ha eskalerat.

Detta märker man även på kvinnojouren i Botkyrka. Även om jourtelefonen varit öppen och

man har haft full beredskap under jul och nyår så är det främst när ledigheten är över som de flesta samtalen börjar komma.
– Under helgen håller man färgen inför barnen och övrig familj. Det finns förväntningar på att ”nu ska vi ha så trevligt”. Och kanske har man heller inte haft möjlighet att ringa innan, man kan ha en kontrollerande partner som kollar ens telefon, och det är först när partnern går tillbaka till jobbet som man kan prata ostört, säger Elisabeth Uddén, ordförande för Botkyrka kvinnojour.
– Så efter helgerna, när alla återgår till det vardagliga livet, det är då som de flesta ringer till oss. Då är man på väg att fatta ett beslut om förändring.
Elisabeth Uddén har under de sju år som hon svarat på samtal från kvinnor som utsätts för psykisk och fysisk misshandel fått höra otaliga berättelser om hur våldet bryter ner en människa, hur det till slut blir en vardag för den utsatta, hur kvinnan går in i en normaliseringsprocess och till slut inte själv ser hur plågad hon är.
– Det är ofta först när omgivningen reagerar, kanske en

vän eller en familjemedlem som säger till, som hon förstår att detta inte är normalt, att detta inte är ett sätt att leva. Men ibland är det kvinnan själv som till slut får nog. Det är då samtalen kommer till oss.

Elisabeth Uddén och hennes kollegor uppmanar de som ringer att polisanmäla om de utsatts för brott. Lever kvinnan i en hotfull relation, som kan bli farlig att lämna, så tar kvinnojouren kontakt med socialtjänsten.

– Samhället ska ta ansvar när kvinnor är utsatta för våld. Det är ett samhällsproblem.

Det finns många olika typer av våld och förtryck.

– När det gäller fysiskt våld så är det ofta lättare att bevisa, man kan gå till polis och det kan leda till en rättslig påföljd. Men när det gäller psykiskt våld är det svårare. Det tysta förtrycket kan pågå under en lång tid, säger Elisabeth Uddén.

För många kvinnor tar det lång tid att anmäla. Så mycket står på spel, och det finns mycket skam kopplat till våldet.

– Det börjar så subtilt och sedan växer det och slutar ofta i våld. Ibland är våldet ekonomiskt.

Mannen kanske hotar kvinnan att lämna henne så att hon kommer att stå utan bostad. Ibland är våldet sexuellt och inte sällan används barnen som slagträ. Mannen kanske hotar att anmäla kvinnan till socialen, att hon kommer att förlora barnen om hon lämnar, säger Elisabeth Uddén.

Den som misshandlar sin partner gör det inte på släktfesten. Våldet utövas när de är ensamma hemma, så att ingen ska se. Men ofta finns det barn där, som både ser, hör och förstår.

– De här barnen bär de här spåren långt upp i livet. Mammorna försöker se till att de inte märker något, men det gör de ju ändå. Och ibland blir ju barnen också utsatta.

– Om omgivningen märker att kvinnorna drar sig undan och att barnen blir tystare, då ska man gripa in. Försöka få henne att prata, att våga lämna.

Trots alla tunga berättelser som Elisabeth Uddén och hennes kollegor får höra så säger hon att det är värt allt.

– Vi gör det goda. Vi gör ju det som gör att man kan få stöd och

kraft nog för att lämna. Vi fattar ibland inte hur det kan finnas sådan ondska men det gör det, och gärningsmännens fantasi när det gäller att skada och förtrycka är otroligt stor. Men när någon väl ringer oss, och sedan kan förändra sitt liv, så är det en otrolig känsla.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se

Fakta. Här kan du söka hjälp

Alla socialtjänster och socialjourer där man bor nås om inte annat via larmnumret 112.
Kvinnofridslinjen, 020-50 50 50.
Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige, Roks.
Tjejjouren.
Brottsofferjouren.
Alla kvinnors hus.
Terrafems rikstäckande jour-telefon 020-52 10 10, svarar på 69 språk.
Unizon.
Kvinna till kvinna.
Att bli utsatt för våld i en parrelation, Vårdguiden.

Vi har inte råd att förlora fler barn

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Den 1 januari blev barnkonventionen svensk lag men det krävs också en progressiv politik för att skydda samhällets mest utsatta. Barnrättsjuristen Babak Behdjou skriver om att växa upp med döden runt hörnet, i ett utdrag ur antologin ”Vi måste börja med barnen”.

"Horungar, fucking jävla horungar... knulla dom. Vad vet dom om mig? Va? Vad vet dom? Har dödat mig själv sen jag var fem. Orkar inte mer. På Gud, Babak orkar inte mer...”

Det var senaste gången jag och min barndomsvän Naim pratade. Vi var 16 år och socialtjänsten hade precis ringt ner hans mamma. 16 år och hela våra liv framför oss. Det var i alla fall det vi fått höra. Vi kom båda från hem med slitna, ensamstående mammor. Hans mamma natt-

arbetade i hemtjänsten trots de olika smärtsjukdomar hon drogs med. Utöver Naim fanns en äldre syster och två yngre bröder. För att avlasta mamman tog Naim hand om tvätt, matlagning och städning. Min mamma, känd iransk poet och regimkritiker som tagit sig till Sverige 1975 på grund av en ökad hotbild mot oppositionella i hemlandet. I Sverige träffade hon min pappa, fick min storebror 1976 för att 1978 återvända till Iran och delta i maktskiftet. En misslyckad - revolution och en diktator Ayatollah Khomeini senare var hon tillbaka i Sverige där hon 1979 födde mig. Detta skifte skulle för alltid prägla våra liv.

Min uppväxt blev inte som andras, för trots fina stunder, var vi annorlunda. Mordhot från iranska regimen, besked om fängslade och mördade vänner, hjärtskärande nattliga skrik, möten med Säpo, traumatiserade flyktingars ständiga närvaro i hemmet, märkliga män i stora skägg och svarta kappor dunkandes på ytterdörren, buggade telefoner, en mamma som alltför ofta grät och slungades mellan hopp och förtvivlan, en

storebror som lätt hamnade i problem, BUP-samtal och kaotiska politiska möten dagligen kunde inte göra oss annat än annorlunda. Annorlunda men ändå inte. För utåt var det inte många som visste, mina klasskamrater hade ingen aning. Jag gick i skolan, gjorde mina läxor och gick på basketträningar precis som alla andra barn, men kom hem till en plats där människor närsomhelst skulle återvända. För inte skulle vi stanna i Sverige. Vi skulle tillbaka. Till vackra mazandaranska stränder. Sandwich och te i välbärgade släktingars strandvillor. Kabab kobideh och saffransris med mast o khiar på en hemtrevlig restaurang i Teheran. Lyssnandes till Ebi, Ramesh och Dariushs musik samtidigt som skratt, familj och vänner avlöste varandra. Det var det vi skulle göra. Inte gå i det piskande regnet en grå höstdag med tunga konsumkassar i mammas händer, pendla mellan arbete och arbetslöshet, lyssna till illvilliga grannars kommentarer som tyckte vi väsnades om nätterna, ett samhälle som inte förstod och fortfarande inte förstår vem min

mamma är. Nej. Men vi hamnade här. Eller rättare sagt fastnade. Förändringen kom aldrig. Det enda som kom var fler och fler dödshot och mer ångest fyllde en redan ängslig och orolig liten unges kropp. Min kropp. I allt detta lyste min pappa med sin frånvaro, en frånvaro som inga förklaringar i världen kunde läka. Den enda som alltid fanns vid min sida var Naim. Stabil, trots sitt eget kaos. Minsta lilla och han kom. Glömmer aldrig sommaren 93 och en av de varma kvällarna. Naim plingade på dörren med ett brett leende: ”Kan du komma ut? Bra, för vi ska till Nälstabadet.” Några garv senare och jag förstod att Naim och vår vän Fille hade stulit den bittra suedi-grannens moppe och cykel. Naim blandade aldrig in mig i sånt. Han visste att jag var en ängslig själ som satsade på skolan. Då var vi i gång. Jag bakom Naim på vespan och Fille långt efter, cyklandes och svettandes, med allvar i blicken som om han tävlade i Tour de France. Med armarna runt min broder Naim, med en påse badkläder i ena handen och ett paket cigg i andra svischade vi förbi våra uppväxtområden Kista,

Husby och Akalla och över Järvafältet till Tensta, Spånga och till sist Nälstabadet där tvillingarna Ali och Hussein väntade.
Efter att ha duckat väktarna och hoppat över stängslet var vi inne. Alla garvade utom jag som inte kunde slappna av. ”Grabbar vi taggar nu, är hungrig”, men ingen respons. De var vana och visste hur jag blev i såna lägen. Plötsligt hörde vi en bil rulla upp och 16 hundradelar senare var jag uppe ur poolen, över stängslet, i blöta shorts, utan t-shirt och skor.
Dagen efter ringde Naim: ”Vart tog du vägen?” Visade sig att det inte varit väktarna, utan Filles storebror Daniel som kört upp med mat och kattiga habesh-guzzar från Hagalund.
Av oro för mordhoten som eskalerat de senaste åren hade jag gömt knivar och ett basebollslagträ i mitt sovrum. Redo om någon skulle komma. Trots att Säpo på ett kliniskt sätt förklarat att vi barn vid minsta lilla ljud från mammas rum inte skulle försöka rädda henne, utan i stället trycka på ett av larmen vi fått och invänta polisen. En natt när Naim sov över vaknade vi till

av en rejäl duns. Det lät som ett skott och sedan en kropp som föll i golvet. Klarvakna i bara kalsonger hoppade vi upp med ett oerhört adrenalinrus. Jag med ett slagträ och Naim med en kniv sprang rakt in i mammas rum. En skräckslagen mamma satte sig upp yrvaken: ”Vad fan gör ni?”
Många utskällningar senare förstod vi att det inte varit en kropp utan ett strykjärn och en strykbräda som fallit.
Så här såg våra liv ut i många år, för det hände en massa hemska saker i och utanför Iran. Regimens agenter mördade dissidenter, flera bosatta i Europa. En av dem, den öppet homosexuelle programledaren Fereydoun Farrokhzad hade kallblodigt knivhuggits till döds i sitt hem i Bonn 1992 bara veckor efter att ha bott hos oss. Fereydoun hade sagt till oss att vara försiktiga. Trots det hade han enligt rykten släppt in mördaren vilket måste betytt att det varit någon han kände. Efter hans död tänkte jag att vi stod näst på tur.
Mamma var en känd kvinnlig författare med stor mun, som många iranska män brukade säga.

En lördagseftermiddag fick jag ett samtal: ”Salam Babak, är mamma hemma?” Jag hann inte svara nej förrän rösten sa: ”Du, hälsa mamma att jag ska skära upp hennes fitta, hör du det, jag ska skära upp den!” Jag stod där med luren i ena handen och sladden i den andra. Blöt längs ryggen och benen. Vet inte om det var svett eller om jag urinerat ner byxorna. Satte mig på en stol i köket, öppnade fönstret. Kände att jag höll på att ramla av stolen så jag gick och la mig i rummet och vaknade inte förrän mamma kom hem. Jag berättade aldrig för mamma om samtalet. Ville inte belasta henne då hon redan var helt slut av allt skit hon fått utså. Tror inte jag berättade för Naim heller. Kunde inte få ur mig det. Bara tanken på samtalet fick mig att börja skaka. Betedde mig i stället, som mamma sa, jättekonstigt under flera veckor. Ryckte till vid minsta ljud. Paranoid och ville inte ha folk bakom mig. Sa till mamma att inte lita på någon: ”För alla vet att Fereydoun dödades av en nära vän. Vi måste vara försiktiga. De vet allt om oss.” Och jag hade rätt. Till min morfar i Iran hade de läst

upp namnen på de personer jag och min storebror umgicks med, vilka som rörde sig hos oss och namnet på vår skola. ”Babak e aziz, jag är inte rädd, inte det minsta”, sa mamma men sov ändå i mitt rum när telefonen ringt mer än vanligt.
Under början av gymnasiet, när min situation höll på att lugna sig, hade Naim fullt upp med att bygga upp ett cv, som han skämtsamt brukade säga. Han hade svårt i skolan och hans bristande impulskontroll ledde honom in i destruktivitet. Det började med oskyldiga fyllor. Sedan rohypnol och kokain. Nu hade han hamnat där. I personrån, lägenhetsinbrott och häng med konstiga människor. Människor vars ögon var röda, med pupiller stora som klot. Människor som hade muskulösa överkroppar och smala ben. Och där stod vi, med varsin cigg tittandes på varandra. Han, arg på socialtjänsten och jag sorgsen över att saker inte skulle bli som de en gång varit.
Efter det gled vi snabbt isär. Förstod det som att han inte orkade ha kontakt med det fungerande i sitt liv nu när det

längre inte bestod av barndomens naiva skratt och drömmar. Under de följande åren fick jag veta att han försökt ordna upp sin situation men att det varit för svårt. Det senaste jag hörde var att han suttit för bedrägeri och väpnat rån. Vet inte om det stämmer. Vet bara att våra liv tog olika vägar. Att han en gång varit en omtänksam pojke som ville bli älskad och sedd. En pojke som inte kunde förstå varför vissa fick åka på fina semestrar medan hans familj inte fick det att räcka till. Vår historia är inte unik. En kan fundera över vad vi hade behövt för att fångas upp av samhället. Det finns inga enkla svar men givet är att om finns viljan så går det att ge unga likvärdiga förutsättningar till ett gott liv. Ett steg i rätt riktning är att barnkonventionen nu äntligen blivit lag. Konventionen har sedan den ratificerades av Sverige 1990 varit mycket viktig, men det har visat sig otillräckligt då den inte gällt som lag. Genom lagen menar bedömare att dess ställning stärks och att det blir tydligare att barn är individer med egna rättigheter. Den medför att ett större ansvar läggs på beslutsfattare att tillämpa

rättigheterna så att de får bättre effekt i barnärenden. Tanken är nu att den ska vara det yttersta skyddsnätet, när övriga lagar inte räcker till.

Utöver den nya lagen behövs en progressiv barn- och familjepolitik som förmår att minska den ekonomiska utsattheten bland mindre bemedlade barnfamiljer. Med växande klassklyftor och oförmågan att bekämpa rasism och diskriminering kommer det vara svårt att motivera unga att fokusera på studier och arbete. Är vi inte uppmärksamma riskerar vi att förlora många fler barn från det lägre socioekonomiska skiktet i allmänhet och unga med migrantbakgrund i synnerhet, till ett liv i utanförskap.

Babak Behdjou

Linnea ingår i studien: ”Som att föda i himmelriket”

TISDAG 7 JANUARI 2020

Hon blev tillsagd att inte berätta om det för någon eftersom det var en hemlig studie, men nu har Linnea Eklann fått tillstånd av forskarna att recensera experimentrummet på Östra sjukhusets förlossning i Göteborg.

– Det var som att föda i himmelriket!

Göteborg.

Den 19 augusti på morgonen visste Linnea ingenting om hur det var att föda barn, men hon visste att första barnet skulle ut, några dagar över tiden. Värkarbetet var igång.

Vid inskrivningen fick hon och maken Michael frågan om de ville vara med i en studie.

– Jag minns inte exakt vad de sa att det gick ut på då, helt ärligt. Många hade säkert sagt nej i

stressen. Men jag sa ja. Och det var ju som att komma till en annan värld!
I vanliga fall är hon inte en sådan som gillar att bada, men när hon klev in i testrummet frågade barnmorskan om hon ville sätta sig i ett varmt bad eftersom det kan lindra värkarna. Och det tyckte Linnea var värt att prova.
– Jag gick aldrig upp. Frank föddes där. Och *han* gillar att bada!
Hur lång tid tog det?
– Sex timmar! Jag var som ett russin, så klart, och det var väldigt varmt i rummet, men jag blev bjuden på isglass och ville bara ha mer värme hela tiden. Jag vet inte om det var badets förtjänst, men jag är jättenöjd med förlossningen. High-fivade med min man och så där, säger hon och skrattar åt minnesbilden.
Linnea Eklann behövde ingen smärtlindring alls och fick väldigt lite bristningar. På grund av trängseln på BB fick familjen stanna över natten i testrummet innan de flyttades till en vanlig avdelning.
– Det var ett stort hopp. Både jag och min man kände att vi kom från himlen och damp ner i

verkligheten. Bara det där med den hysteriska lysrörsbelysningen. Linnea är en av 133 kvinnor som fått prova det nya rummet som en del av forskningsprojektet. 500 till behöver fylla på innan studien är klar att utvärderas vetenskapligt.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Här testas framtidens förlossning

TISDAG 7 JANUARI 2020

I ett hemligt rum, med fotoförbud, prövas ett nytt sorts förlossningsrum på Östra sjukhuset i Göteborg. Där kan syrgasslangarna gömmas bakom ljusa träpaneler och kvinnorna välja personliga bildspel och musik att föda till.

I framtiden ska alla få det så här, men DN har redan nu fått komma in i experimentrummet.

Göteborg.

För den som inte har ett aktivt värkarbete, känns framtidens förlossning mer likt ett spa än ett sjukhus. Naturbilder på granskog och gärden projiceras på väggarna, ett varmt bad kan tappas upp. En turkos pilatesboll ligger framför den gröna bäddsoffan och mjuk musik kommer ur högtalarna. All teknisk apparatur är dold bakom svala träpaneler.

Här råder fotoförbud, eftersom rummet är en plats för forskning, men vi får tillåtelse att ta bilder i en bestämd vinkel som inte avslöjar för mycket av rummets utformning.

– Vår hypotes är att rummet kan minska stress och främja kvinnans förlossningshormoner, och på så sätt leda till färre komplikationer och ingrepp, säger Marie Berg som leder studien här på Östra sjukhuset, en del av Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

2026 ska den nya byggnaden för förlossning och neonatalvård stå

klar på Östra. Rummens storlek och design finns på skisser från arkitektkontoret som vi fått tillstånd att publicera. I färg och form är experimentrummet en exakt kopia av de framtida förlossningsrummen, men forskarna provar också fler sätt att använda ytan.
– Det viktiga är att kvinnan – utan att tumma på säkerheten – ska få välja förlossningsmiljö, säger Marie Berg.
Många som deltagit i studien verkar uppskatta de dimmade lamporna, draperiet framför dörren, luckorna som döljer tekniken och bildspelen på de stora filmdukarna framför fönstret. Men andra reagerar precis tvärtom, berättar doktoranden Lisa Goldkuhl.
– Det finns de som känt sig instängda, och då ska de kunna stänga av bildspelet, öppna fönstret och lysa upp i stället.
Om det anpassningsbara förlossningsrummet ska få godkänt i studien, och visa sig bättre än de traditionella rummen, så kräver forskarna fyra resultat. Det ska leda till vaginala, spontana förlossningar. Man ska inte behöva tillföra syntetiskt

oxytocinhormon för att få igång förlossningen. Kvinnan ska ha en normal blödning. Och hon ska ha en positiv förlossningsupplevelse. När vi besöker rummet har 133 kvinnor provat på att föda här. Samtidigt har 133 andra deltagit i studien, men lottats till ett traditionellt rum som jämförelsematerial.
Det krävs 1 000 kvinnor till innan studien är klar och hur utfallet blivit hittills får inte ens forskarna titta på. De ska inte kunna påverkas i arbetet av alltför hastigt dragna slutsatser.

– Men vi vet ju att stress hämmar kroppens naturliga oxytocin, ett hormon som bland annat sätter igång förlossningsvärkarna. I dag får majoriteten av alla förstföderskor i Sverige värkförstärkande oxytocin via dropp. Om det går att skapa en mindre stressig miljö borde det kunna påverka den negativa utvecklingen, säger Marie Berg.
Studien av miljöns betydelse för födande kvinnor drivs av Göteborgs universitet, men genomförs på Sahlgrenska universitetssjukhusets förlossning på Östra. För de anställda här är

forskningsprojektet ett extra arbete som ska rymmas i de vardagliga rutinerna och det har inte alltid varit lätt att hinna med att registrera nya deltagare. Men miljön i testrummet uppskattas av många.

– Jag hör ju på småpratet att rummet inte bara påverkar kvinnorna som föder, utan också personalen som arbetar där. Rummet sprider ett lugn och de förväntar sig vaginala förlossningar i större utsträckning, säger Lisa Goldkuhl.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Sös fick begära hjälp med akutsjukvård

TISDAG 7 JANUARI 2020

Södersjukhusets akutmottagning fick under fyra timmar på måndagen hjälp av Karolinska i Huddinge för att klara av belastningen.

– Det har varit ett väldigt högt tryck, säger Hanna Ahonen vid Södersjukhusets presstjänst.

Trycket på sjukvården i Stockholm har varit högt under helgen och på måndagen tvingades Södersjukhuset be Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge om hjälp för att klara akutsjukvården.

– Trycket på akuten blev väldigt högt men vi har tagit emot alla som har kommit hit av egen kraft och de ambulanser som haft med sig patienter som bedömts som prio 1-sjuka, säger Hanna Ahonen vid Södersjukhusets presstjänst.

– Patienter som bedömts som prio 2- och prio 3-sjuka, alltså inte lika akut, och som varit på väg till oss i ambulans har i stället körts till Huddinge.

Det akuta läget varade mellan klockan 13 och 17 på måndagen. Efter det tog Södersjukhuset emot alla patienter som vanligt. Enligt sjukhuset beror det som hänt på att det har varit ett högt tryck sedan dagarna efter nyår i kombination med att personal också varit helgledig.

Gunnar Öhlén, med många års erfarenhet av sjukvården inom region Stockholm som bland

annat medicinsk sakkunnig på Karolinska, är inte förvånad över att ett sjukhus kan drabbas på det sätt som nu har skett:

– Ser man på erfarenheterna av de senaste årtiondena brukar problemen i regionen öka ju längre vi kommer in i en storhelgsperiod. De brukar också kulminera kring trettonhelgen, det är inte förvånande att det gör så nu.

Gunnar Öhlén konstaterar också att det blir värre när det är färre vanliga arbetsdagar under perioden eftersom det ökar belastningen också på kommunala tjänster.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Missade - leveranser – vill ha ersättning

TISDAG 7 JANUARI 2020

Efter problemen med leveranser av sjukvårdsmaterial vill nu Apotekstjänst ha ersättning för en del av företagets kostnader. Företaget vill att regionerna står för den extra personal som krävts för att komma ikapp med leveranserna.

I höstas drabbades sjukvården i flera regioner av brist på sjukvårdsmaterial, . Allt ifrån kompresser till plasthandskar saknades med bland annat inställda operationer som följd. Anledningen var att de fem regionerna (Örebro, Sörmland, Dalarna, Västmanland och Uppsala) upphandlat en ny leverantör – Apotekstjänst – som inte levererade tillräckligt med material. Företaget antog att det var ett fel i ett it-system som bidrog till de felaktiga

leveranserna, men i sin egen analys hittades i stället en annan förklaring. I själva verket var det felaktiga uppgifter i en av regionernas databaser, med bland annat information om antalet artiklar i förpackningar, som ställde till det, enligt företaget.
För att komma i kapp med leveranserna har Apotekstjänst tvingats att ta in extra personal, kostnader som man nu vill att regionerna ska stå för.
– Vi för diskussioner med Varuförsörjningen om att rätta till databasen så att vi kan komma tillbaka det läge som var tänkt. Vi diskuterar även hur vi ska hantera de kostnader som uppstått, säger Örjan Frid, vd för Apotekstjänst, till TT.
Varuförsörjningen är en samarbetsorganisation för de regioner som påverkades av materialbristen. Det var också den som upphandlade avtalet med Apotekstjänst.
Behcet Barsom (KD), ordförande i den för regionerna gemensamma varuförsörjningsnämnden, håller inte med företaget om dess slutsatser om felaktiga databasuppgifter.

– Våra jurister tittar på det påståendet. Enligt dem så har vi inte begått några fel, utan Apotekstjänst har haft tillgång till den information som de skulle ha enligt avtal, säger han till tidningen Dagens Samhälle, som först rapporterade om Apotekstjänst ersättningskrav. Örjan Frid beskriver samtalen om ersättning och kostnader som bra och konstruktiva och han tror att parterna kan komma överens. Men om de inte kan mötas finns det en risk att avtalet med regionerna hävs.

– Det är klart att om vi kör en verksamhet som kostar dubbelt så mycket som det var tänkt, då kommer vi inte kunna fortsätta. Men jag tror inte det kommer att hända.

TT

Vi måste förhindra att fler läkare lämnar vården

TISDAG 7 JANUARI 2020

Sammanlagt 800 tjänster, varav minst 300 läkartjänster, har under hösten varslats på tre stora Stockholmssjukhus. I protest mot varslen tågade cirka 3 000 demonstranter till Landstingshuset den 14 december.

Krissituationen i sjukvården är mångårig, men har nu eskalerat till en oacceptabel nivå. Förutom att svårt multisjuka patienter drabbas påverkas också i hög grad vårdpersonal, inte minst läkarna. Två aktuella rapporter om läkarnas arbetsförhållanden visar följande:

Av drygt 500 specialister i allmänmedicin, som svarat på frågor om arbetsmiljön i primärvården, uppgav över hälften att de under de två senaste åren funderat på att lämna vården

för att jobba i en annan sektor (Läkartidningen 2/12 2019).
I en rapport från Sveriges yngre läkares förening ingick en enkätstudie som skickades ut till 1 300 medlemmar, varav 865 (67 procent) svarade. Nästan var tredje uppgav att det är ganska eller mycket troligt att de inom fem år kommer att lämna hälso- och sjukvården. Som orsaker anges främst dålig arbetsmiljö, hög arbetsbelastning och ett stort ansvar med små möjligheter att påverka arbetstider och arbetssituation.

Att en så stor andel både yngre och mer erfarna läkare funderar på att byta yrkesbana är djupt allvarligt och kan bli mycket kostsamt.
Sverige har gott om läkare. Det fanns 2017 4,1 praktiserande läkare per 1 000 invånare jämfört med genomsnittet 3,5 bland OECD-länderna (Health at a glance 2019, OECD indicators).
I jämförelse med andra OECD-länder ligger Sverige dock på en låg nivå beträffande antalet primärvårdsläkare (specialister i allmänmedicin) per invånare (SOU 2019:42). I vårt land utgör

specialistläkarna i allmänmedicin under den senaste tioårsperioden en tydligt minskande andel av det totala antalet specialistläkare.
I Stockholm går det en primärvårdsläkare på 2 700 personer mot 1 500 som riksdagen satt upp som mål (DN 29/11 2019). Läkarresurser borde därför flyttas från den specialiserade somatiska vården till primärvården. Vi tror dock inte att det i nuläget är möjligt. Först måste vi vidta andra åtgärder.
Undertecknade har arbetat som läkare och forskare i hela våra yrkesverksamma liv. Vi har kunnat konstatera att marknaden under de senaste decennierna ensidigt styrt i vården. Detta har medfört negativa konsekvenser för svårt sjuka patienter och vårdpersonal samt för vårdetiken.
Vi anser därför att etiska riktlinjer, främst riksdagens etiska plattform från 1997 och hälso- och sjukvårdslagen, måste respekteras. Vi anser också att vårdbehov och inte vårdefterfrågan samt nära samverkan och inte konkurrens bör styra i vården.
Det är nödvändigt att dagens sjukvårdspolitiker har en nära

samverkan med vårdprofessionerna och tillsammans med dem ser över och gör ändringar i de styrmedel som är i konflikt med sjukvårdens etiska riktlinjer. Först när vårdpersonal, inklusive läkare, får arbetsförhållanden som gör att de trivs och vill arbeta i vården får man överväga att i samråd med läkarprofessionen motivera en del slutenvårdsläkare att flytta över till primärvården.
Dessutom bör det göras ännu tydligare att läkarutbildningen i första hand ska vara fokuserad på att få fram väl fungerande primärvårdsläkare.
Jan Halldin, legitimerad läkare, medicine doktor, före detta klinikchef inom beroendevården i Stockholms län och Töres Theorell, professor emeritus vid Karolinska institutet

Det kommer önskemål om kremation av stoft som är så stort att vi inte får in kistan i ugnen. Vi har fått säga nej några gånger för att vi inte klarar av att lyfta maxvikten.

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Lars Öhrn, kyrkogårdschef på Sankt Sigfrids griftegård i Borås,

till Sveriges Radio om att övervikt och fetma vållar problem för krematorier runtom i landet, när kistorna blir för stora för krematorieugnarna.
TT

Nya larm om bedrägerier mot äldre

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Larmen om falska poliser som försöker lura äldre kvinnor i Skåne på pengar fortsätter. Polisen har uppmanat äldre att vara vaksamma, och under tisdagskvällen var det dags igen.
Enligt polisen börjar man få gott om spår som kan leda fram

till den eller de som ligger bakom brotten.

Tre äldre personer i Höllviken och Falsterbo kontaktades av falska poliser, och en stor polisinsats genomfördes i Oxie utanför Malmö efter samtal om ett misstänkt åldringsbrott. Alla bilar som körde in i eller ut ur området kontrollerades och en polishelikopter cirkulerade över samhället då polisen hade fått larm om ett misstänkt åldringsbrott.

Enligt polisen finns det efter utryckningen gott om spår, men ingen misstänkt har gripits än.

– Nej, inte än, men det finns uppgifter att arbeta vidare med. Snaran dras väl åt, säger polisens presstalesperson Calle Persson.

Mellan den 21 december och 6 januari anmäldes till Polisen i region Syd tio fullbordade brott och 60 försök till den här typen av så kallade åldringsbrott.

Tillvägagångssättet är ofta detsamma – kvinnorna kontaktas via telefon och får höra att de ska få tillbaka förlorat gods eller att de utsatts för kortbedrägerier eller liknande. Till deras hjälp kommer poliser, som dock är falska, och gör hembesök.

Bedragarna riktar särskilt in sig på äldre kvinnor och de flesta brotten sker kvällstid. De drabbade på sistone är 80–103 år gamla. Sedan några dagar sitter en person anhållen i nordvästra Skåne, misstänkt för dylika brott.
– Vi får se hur många fall vi kan knyta honom till, säger Calle Persson, som tror att det kan bli fler än de som han blivit anhållen för.
TT

Hundägare åtalad efter attack

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Ett fyraårigt barn i Tingsryd blev i somras så svårt hundbiten att det slutade med ambulansfärd till sjukhus. Nu åtalas en 25-årig kvinna för vållande till kroppsskada, rapporterar P4 Kronoberg.

Enligt åtalet hoppade hunden ut genom ett fönster och kunde på så vis komma åt barnet.
TT

Niklas Wahllöf: Sov gott och våga vägra gå

upp i svinottan

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Vi får sova för lite. Tekniken och kulturen håller oss vakna allt längre in på natten. Ändå ska vi jagas upp i svinottan som vore det 1920 – till frukostmöten eller lektioner. Varför ska vi ha det så?

Förutom den lilla detaljen att han finansierades av den sydafrikanska apartheidregimen var Jonas Savimbi, den angolanska gerillaledaren, en imponerande typ. Inte av några ideologiska kampskäl, alltså, och sådant gör ju påvert pålästa krönikörer uppe i Norden bäst i att inte lägga sig i, utan för uppgiften att han tydligen aldrig sov mer än ett par tre timmar per natt. År ut och år in. Vilken kille. Sedan gick det som det går. Savimbi dödades i en eldstrid 2002 och vi tänkte lite till hens ute i stugorna att det där med få sömntimmar, det kanske inte var en så bra idé ändå. Om inte annat var det väl omodernt, väldigt få av

oss har i våra tider anledning till sådant som att på en karta rita upp vilken MPLA-flank som Unita ska anfalla medan det fortfarande är mörkt. Och alla vet ju att man blir kolerisk, ouppmärksam, fattar ödesdigra beslut, med för lite sömn i kroppen. Man kör bil som en full, fler arbetsplatsolyckor sker, depressioner och annan psykisk ohälsa drar i väg.
Så vad hände? Samhället styrde åt precis det hållet. Barnen jagas upp innan gryningen för att sitta och klippa med ögonlocken i en skolsal klockan 08 medan mamma eller pappa måste ha telefonmöte om något komplett oviktigt på väg till sina jobb. Då har borr- och bilningsmaskiner, grävskopor och jordbrytare redan varit i gång en timme.
Glascontainrar har tömts från hög höjd på ett plåtflak – blunda och tänk nu på det ljudet – sedan klockan 07.30. Och detta på helg- och högtidsmorgnar.
Sommarlördagar ska vi inte tala om, eller det ska vi ju visst, då står en konferencier vid en avstängd gata och gastar obegripligt hurtiga saker i en mikrofon inför något hopp och skutt-lopp som ska dra fram där om en timme, cirka

08.45. Mina tankar går till de anställda stackare som inte har hittat ”stör ej”-funktionen på sina telefoner och får meddelanden från sina sinnessjukt pigga chefer innan 07.
Kort sagt: Vi får sova för lite. Bonde- och industrialiserings-normen gäller än. Allt detta konstaterade en viss krönikör, ähum, på denna plats för exakt 13 år sedan. Men många med bättre megafon, kanske också hjärna, har uppmärksammat den märkliga utvecklingen sedan dess. För tråkigt nog går det åt fel hål. Tekniken och kulturen håller oss vakna allt längre in på natten samtidigt som vi sinistert jagas upp i svinottan som vore det 1920. Och samtidigt måste det därför vara tyst i huvudstaden klockan 22. Paradoxernas tidevarv.
Sägas ska att någon enstaka procent av oss faktiskt klarar sig på jämförelsevis få sömntimmar. - Fråga inte, det är någon gen-mutation, men låt oss bara stillsamt notera att Margaret Thatcher tydligen ingick i Savimbis sovvägrargäng.
Så långt har opp och hoppa--terrorn gått att Le Monde nu deklarerat att det har blivit

högstatus med sömn, vilket Maria Schottenius noterade på dessa sidor i går. Och New Yorker hade en lång essä om sömnens betydelse i höstas. Detta om något är tecken på att inget kommer att hända: högstatus är något som de en procent lyckade sysslar med som trendig markör, medan prekariatet är uppe innan dagbräckningen och städar deras tysta styrelserum.

Är man inte övertygad om att detta är fel håll att gå kan man lyssna på psykiatrikern Anders Hansen. Han är ändå nationens just nu kändaste kändis (tills någon tar hans plats om ett halvår) och berättade nyligen att vi i dag sover kortare – unga i genomsnitt en timme mindre per natt jämfört med för tio år sedan – och i galopperande takt drabbas av psykisk ohälsa. Var han berättade detta? I morgon-tv.

Niklas Wahllöf
niklas.wahllof@dn.se

Det är mycket bekymrande att vi ser denna ökning i snuskonsumtionen. Snus är på intet sätt en ofarlig produkt.

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Morten Grønbæk, direktör på Statens institut for folkesundhed, apropå att allt fler danska ungdomar snusar. Mer än 11 procent av de manliga gymnasieeleverna snusar i dag, jämfört med knappt 2 procent 2014.

Personalen vittnar om det kaotiska läget i vården

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Trettonhelgen i Stockholms sjukvård beskrivs som kaotisk av både personal och patienter. It-haveri och platsbrist tvingade intensivvårdspatienter att flytta och på akuten fick sjuka patienter vänta länge på vård.

– Hög belastning och hotad patientsäkerhet är återkommande, säger läkaren Sepehr Zanjani.

Trettonhelgen brukar vara den tyngsta av långhelgerna i vården. Men inför årets storhelger bedömde regionens chefläkare att det såg bra ut, med jourläkarbilar som skulle göra hembesök, och fler tillgängliga vårdplatser än förra året. Förhoppningen var också att patienter i större utsträckning skulle söka vård på närakuterna.

Men på torsdagen slutade journalsystemet Take care fungera i hela regionen.

Samtidigt tampades Karolinska Huddinge med nätverksproblem och sjukhuset sattes i stabsläge.

På fredagen kom det, enligt flera anställda, direktiv om att evakuera patienter från intensivvården på sjukhuset.

Övervakningen av patienter påverkades, operationer kunde under fredagen inte utföras i Huddinge, och patienter flyttades till Solna för operation. Samtidigt övergick

de anställda till manuella rutiner – och förde journaler på papper.
– På sätt och vis var vi glada när beskedet kom om att intensiven skulle evakueras, eftersom man hade en mycket patientosäker situation. Samtidigt tänker man – vart ska patienterna ta vägen? För det finns ju inga platser, säger en specialistsjuksköterska på Karolinska i Huddinge och beskriver hur patienter som egentligen kräver intensivvård flyttas ner en vårdnivå på sjukhuset.
Hen beskriver hur hen bara kunde komma in i journalsystemet för att se information om en specifik patient under ett par minuter innan systemet lade ner.
– Det finns jättemycket som kan påverka en patients tillstånd och du vet inte vad det beror på – det är som en djungel – och ju sjukare en patient är, desto viktigare är det att läsa på. I något fall tog det två timmar innan jag kom in i systemet och kunde läsa journalen, och upptäcker då att patienten har en rad allvarliga sjukdomar. Det var en väldigt patientosäker vård.
Samma ovisshet gällde fem patienter samtidigt, enligt sjuksköterskan.
– De där två kvällarna när systemen låg nere saknar motstycke.
I en intervju med DN i fredags sade chefsläkaren på Karolinska att läget bedömdes vara under kontroll då den akuta sjukvården planerats om och de svårast sjuka patienterna inte längre togs emot i Huddinge.
Sjuksköterskan håller inte med, och beskriver det som en extrem situation, när inte heller det back-up-system som normalt finns i Take care fungerade.
– Det var som att gå tillbaka 200 år. Eller – det var värre för då hade man pappersystemen. Nu förlitar man sig på de

elektroniska systemen och när de inte fungerar står man med svårt sjuka patienter, och har inte en aning. Det är extremt farligt.
It-problemen på Karolinska i Huddinge ökade trycket i ett redan hårt belastat sjukvårdssystem. Vissa ambulanser hänvisades bort från sjukhuset, bland annat för att avlasta akutmottagningen. Det ökade i sin tur trycket på övriga akutsjukhus. Karolinska kallade in extrapersonal men behöll stabsläget under hela helgen.
På Södersjukhuset beskriver stroke-sjuksköterskan Cecilia Norin, som arbetade under trettonhelgen, hur trycket mot akutmottagningen ökade successivt för varje dag under helgen.
– Vi hade ju samma problem med journalsystemet, men Södersjukhusets akutmottagning stängde aldrig.
Cecilia Norin beskriver hur patienterna som ofta är äldre fastnar på akutmottagningen där det stockar sig i väntan på vårdplats.
På avdelningen där hon är anställd var det fullt – med fyra patienter som låg inlagda som överbeläggningar på avdelningens dagrum. Och när patienter, som egentligen är klara att skrivas ut inte kommer vidare i vårdkedjan ökar det belastningen på akuten – där framför allt äldre väntar på vårdplats.
– På akuten är det flera äldre som har dygnat under helgen. De är ofta förvirrade och det är lätt att de reser sig och ramlar. Självklara saker som personlig hygien, mål med mat och toalettbesök är svåra att tillgodose. Vi försöker bädda ner dem i sängar i stället för på britsar, men att bli liggande i en korridor på akuten, det är inte vård – det är förvaring.

På Södersjukhuset vårdades under helgen även ett tjugotal patienter som normalt sett skulle ha lagts in på Karolinska i Huddinge. Under trettondagen var trycket på akuten så högt att intaget av ambulanser med lägre prioritering stoppades under fyra timmar på eftermidddagen och hänvisades till Huddinge – av säkerhetsskäl.
Södersjukhuset har, liksom de övriga av regionens sjukhus, från årsskiftet fått åtstramad budget. Förutom att personal varslats har sparbetinget med vikariestopp och stopp för att hyra in personal påverkan på bemanningen.
– Politikerna vill att patienter ska söka vård inom primärvården, men man kan ju inte göra om systemet genom att dra ner pengarna för oss, säger Cecilia Norin.
En berättelse från samma sjukhus, samma helg, har väckt tusentals reaktioner i sociala medier. Det handlar om Iréne Lindblad och hennes snart 83-åriga mammas timmar på Södersjukhusets akutmottagning.
På trettonhelgens lördagsmorgon blev Iréne Lindblads mamma hänvisad till närakuten för sina andningssvårigheter.
– Ganska snart fastslog läkaren att mamma troligen fått blodpropp i lungan. Vi blev remitterade till akuten på Södersjukhuset.
Klockan var då 11 på förmiddagen.
– Jag fick en chock. Det var människor precis överallt. Sängarna var inte bara i kanterna av korridorerna – britsar stod på alla platser.
Iréne Lindblads mamma, med sin misstänkta blodpropp, var en av fem prioriterade patienter.
– Men det kom in så många fall som var mer akuta. Vi såg hela tiden när

ambulanserna kom in och vi tänkte ”det går inte att få in fler människor”. Folk hade svårt att andas, tryck över bröstet, andra låg och skrek. Det var kaos.
Hon säger att hon tycker väldigt synd om vårdpersonalen samtidigt som hon imponerades över deras arbete.
– En kvinna som var väldigt onykter verkade ha blivit slagen. Varje gång någon sjukvårdspersonal gick förbi henne klappade de om henne. Trots kaoset tog de sig tid till det.
Drygt sju timmar senare fick mor och dotter träffa läkare. Någon timme därefter fick mamman röntga lungorna.
– Efter ytterligare någon halvtimme fick mamma beskedet att hon hade propp i båda lungorna.
Iréne Lindblad säger att hennes mamma hade tur. Vid midnatt fick hon komma in på en avdelning. Chocken över situationen på akutmottagningen har dock inte lagt sig.
– Politikerna behöver gå ut och förklara hur detta är möjligt. Jag tror att det är ren tur att folk inte dör på akuten så som det såg ut i helgen.
DN har talat med fyra läkare som arbetade på SöS akutmottagning under trettonhelgen. De beskriver alla hur både möjligheten att undersöka, övervaka och behandla sjuka patienter var svårt begränsad på grund av det höga trycket och det begränsade antalet platser.
Läkaren Sepehr Zanjani säger att patienterna stundvis fick ligga ”dubbelparkerade” i korridorerna.
– Det var som Tetris – ”om du backar din patient så kan jag komma förbi med min” – så att den patienten kan komma in på rummet, säger han.

Patienter som placeras på övervakningsplatser ska hållas under ständig uppsikt, men både Sepehr Zanjani och de andra läkarna beskriver hur detta blir omöjligt under det extrema patienttrycket.
– Apparaterna piper, men efter ett tag slutar man höra dem. En misstänkt stroke måste exempelvis kontrolleras vid bestämda tidpunkter, men det hinner vi inte. Det är som en kollega till mig sa – man hoppas bara att klara passet utan att någon dör. Det är där ribban ligger.
En ST-läkare som vill vara anonym berättar att han kände sig tvingad att skriva fyra avvikelserapporter under helgen. En rörde en misstänkt blindtarmsinflammation där patienten fått vänta i omkring 20 timmar.
– Jag misstänkte att patientens blindtarm hade exploderat på grund av den långa väntan. Jag ringer kirurgen, men han står och opererar och har gjort det hela natten. Jag får ge patienten högdosantibiotika och hoppas att kirurgen kan ta emot så snart som möjligt, säger ST-läkaren.
Sepehr Zanjani säger att läget under trettonhelgen var extraordinärt eftersom Huddinges akutmottagning hade begränsad kapacitet – men att läget på Södersjukhuset varit väldigt pressat även innan dess.
– Att påstå att det är engångsföreteelse är inte riktigt. Hög belastning och hotad patientsäkerhet är återkommande.
Enligt Sepehr Zanjani bidrar inte heller närakuterna till någon större avlastning.
– Vi hänvisar patienter direkt till närakuten, men där remitteras de tillbaka till akuten. Vi måste ha fler platser.
Han säger att akuten blir slutenvårdens förlängda arm – men utan adekvat

personal, spetskompetens, utrymme eller övervakningsmöjligheter.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

644
besök var det preliminärt på Södersjukhusets akutmottagning under trettonhelgen den 5–6 januari i år. Det är 100 fler än 2019 då 544 besök gjordes under samma helgdagar.
Bemanning
På vuxenakuten var det normal helgbemanning. På måndagen förstärkte akuten med ett par sjuksköterskor och undersköterskor i samband med att en särskild så kallad Observationsenhet öppnades upp.
Källa: Södersjukhusets pressavdelning

Dela

Chefläkaren: Kapaciteten räckte inte till

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

It-störningen på Karolinska i Huddinge tvingade fram ett stabsläge – vilket fick följdverkningar med enorm belastning på bland annat Södersjukhuset. Enligt chefläkare Johan Bratt ska stockholmarna förvänta sig bättre än att vårdas på akuten.

– Vi har för små marginaler. Kapaciteten räckte inte till, säger Johan Bratt.

Johan Bratt, chefläkare i Region Stockholm, säger att regionen inför helgerna ansåg sig ha en bättre beredskap

än förra året. Men kapaciteten räckte inte till på trettonhelgen.
– Det är erfarenhetsmässigt en jättetuff helg, och om det händer något – som en it-störning – har vi för små marginaler. Vi har inte tillräckligt många bemannade vårdplatser totalt sett. Det har varit extremt belastande för medarbetarna. Under hela helgen behölls stabsläget på Karolinska i Huddinge. Samtidigt hade regionen centralt en sjukvårdsledningsstab.
Är det här ett patientsäkert sätt att bedriva sjukvård?
– Patientsäkerheten måste man bevaka hela tiden, den kan ständigt vara hotad. Ambulansomstyrningen som gjordes från Södersjukhuset på trettondagen är exempel på sådant som vi gör när vi bedömer att det är för stor påverkan.
Medarbetare vittnar om en mycket stor patientosäkerhet. Vad säger du om det?
– När det gällde Södersjukhuset var det en extrem belastning under måndagen, framför allt för att man hade svårt att skriva ut patienter från sjukhuset, och det blev väldigt belastat på akuten.
Ska stockholmarna inte kunna förvänta sig adekvat vård under en långhelg?
– Så ska det inte vara, utan vi måste få en situation där vi har fler bemannade vårdplatser och att vi klarar de långa helgerna. Vi kommer att utvärdera hur vi ska göra det bättre inför sommaren och andra kritiska perioder.
Karolinskas chefläkare Tomas Movin uppger att sjukhuset har informerat Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, om verksamhetsstörningen. Enligt Karolinska är det för tidigt att säga om sjukhuset kommer att göra Lex Maria-anmälan om

risk för allvarlig vårdskada, som en följd av helgens händelser.
”De komplexa verksamheterna som intensivvård och operationer var de som påverkades mest av den här störningen”, skriver Tomas Movin i ett mejl till DN.
Han bekräftar att problemen med att komma åt journalinformation ledde till att sju operationer flyttades från Huddinge till Solna. Två intensivvårdspatienter flyttades till Capio S:t Göran och en till Danderyd. Dessutom flyttades två intensivvårdspatienter internt på sjukhuset. Att flytta intensivvårdspatienter är förknippat med stora patientsäkerhetsrisker, visar bland annat uppföljningar ur svenska intensivvårdsregistret.
Stefan Schildt, it-direktör i Region Stockholm uppger att de stora it-problem som inträffade samtidigt inte hade något samband.
Torsdagens problem med att nå delar av nätverket på sjukhuset i Huddinge påverkade en rad system – journaler, provsvar, röntgen och övervakningen av patienterna.
– Det åtgärdades på torsdagen men sedan återkom problemen på fredagen och löstes igen, säger Stefan Schildt.
Först på tisdagen identifierades orsaken som beskrivs som ett fel i mjukvaran. Inget tyder på att systemen hackats, enligt Schildt.
På tisdagen gick information ut till intensivvården i Huddinge om att det byggts upp ett parallellsystem för att säkerställa funktionaliteten om fler avbrott skulle uppstå.
Eva Östblom, chefläkare på Södersjukhuset, säger att trettonhelgen

var otroligt besvärlig för personal, patienter och närstående, men att sådana dagar sker allt mer sällan. Jul- och nyårshelgerna fungerade bättre än tidigare, enligt henne.

– Det är klart att situationen under trettonhelgen inte är acceptabel och inget vi önskar ska vara ständigt återkommande, men tack och lov är det ju inte så.

Hon anser att aktörerna i regionen tillsammans bättre borde kunna förebygga liknande situationer. Nu har läget stabiliserats, men Eva Östblom säger att hela regionens sjukvård är i ett tufft läge, på grund av den ekonomiska situationen.

– För att freda patientsäkerheten måste vi hitta nya arbetssätt för att ta hand om patienterna. Varken vi eller några andra vårdgivare kommer kunna återgå till att arbeta som tidigare, säger Eva Östblom.

Vilka nya arbetssätt kan det handla om?

– Jag önskar att jag hade någon finurlig och bra lösning på det. Då skulle jag gärna saluföra den. Men vi jobbar hårt varje dag för att hitta lösningar.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Rapport beskriver hur flickor angrips av ”moralpoliser”

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Flickor som angrips av ”moralpoliser”, elever som mobbas för att de äter griskött och klaner som agerar domstolar. Det är några tendenser som framkommer i en femårig studie av det utsatta området Norrby i Borås.

– Det är många som blir drabbade och vars frihet begränsas, säger Peder Englund på Centrum för kunskap och säkerhet (CKS) som ligger bakom rapporten.

Rapporten beskrivs som en djupdykning och har zoomat in på det särskilt utsatta området Norrby i Borås. Utredare på kommunens avdelning Centrum för kunskap och säkerhet har pratat med ett hundratal boende och anställda inom kommunen, polisen och föreningslivet för att identifiera utmaningar i stadsdelen. 39 djupintervjuer har genomförts.

Utredarna har även analyserat statistik som tyder på trångboddhet men också fattigdom – medelinkomsten i Norrby var år 2016 runt 158 000 kronor, jämfört med 280 000 för Borås stad 2016. En del intervjupersoner vittnar om att barn går

med för tunna kläder under vinterhalvåret och att föräldrar inte har råd att köpa mat. Problemen känns igen från andra liknande stadsdelar: en kombination av ekonomisk utsatthet, arbetslöshet, bristande integration och tillit till samhället som bidrar till att skapa ett samhälle inom samhället.

– Det finns individer som vill innesluta Norrby från övriga staden och leva i ett parallellt samhälle. Det är få som ägnar sig åt detta men det är många som blir drabbade och vars frihet begränsas, säger Peder Englund, avdelningschef på CKS.

I rapporten finns berättelser om flickor som angrips av ”moralpoliser” i form av grannar, släktingar eller helt främmande personer för att de inte har slöja eller anses vara för lättklädda. Man har också noterat att det förekommer att ettåringar har på sig slöja i förskolan.

Under 2018 inträffade en incident där flickor och pojkar hade delats upp i matkön, står det att läsa i rapporten. Dessutom rapporterade en skola att elever mobbas om de äter griskött, i vissa fall dagligen.

– Vi har inte riktigt kunnat identifiera var det här kommer ifrån. Det bygger på någon slags doktrin men kommer det hemifrån eller från kompisar? Handlar det om okunnighet eller någon slags rädsla för svenska samhället? Det kommer vi att fortsätta titta på, säger Malin Åbom Ojamo, utredare som jobbade direkt med rapporten.

Det ges flera exempel på situationer där individer i området agerar för att upprätthålla ett parallellt norm- och regelsystem. Det kan handla om kriminella nätverk men också klaner som ägnar sig åt

att utdela straff genom böter i stället för att blanda in myndigheter.
– Till exempel har vid enstaka tillfällen representanter från olika klaner i stadsdelen gjort upp sinsemellan när det har begåtts ett brott. Det kan exempelvis handla om att samla in pengar för att ersätta offret. Allt som har med klanstrukturer att göra är inte ett problem. Jag tror att de är en trygghet för många som bor här men det är när de ägnar sig åt rättskipning som det blir ett problem, säger Malin Åbom Ojamo.
De understryker också att man inte har kunnat avgöra hur vanliga företeelserna som man tar upp i rapporten är.
– Det är en lägesbild som visar på tendenser. För oss var det viktigt att identifiera vilka utmaningar vi har så att vi kan jobba vidare med dem tillsammans med våra boråsare i Norrby, säger Peder Englund.
Hur ska man komma åt dessa utmaningar?
– Man måste jobba myndighets-överskridande. Dessa problem hänger ihop och berör många olika verksamheter. Om man riktar insatser för snävt, mot exempelvis enbart kriminalitet, får det inga långsiktiga effekter. Man måste jobba med hela stadsdelen. Det handlar om alltifrån att höja kunskapen om det svenska samhället till att ta bort miljöer som är trygga för kriminella nätverk.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. Polisens definitioner av utsatta områden

Utsatt område, 28 stycken: Geografiskt avgränsat, låg socioekonomisk status, kriminell inverkan som utgörs av direkta eller indirekta påtryckningar. De boende upplever otrygghet vilket leder till minskad benägenhet att anmäla brott och att medverka i rättsprocessen.
Särskilt utsatt område, 22 stycken: Allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen, svårt eller näst intill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag. Inbegriper i viss mån parallella samhällsstrukturer, extremism som begränsar religionsfrihet och har en hög koncentration av kriminella.
Riskområde, 10 stycken: Områdena uppfyller samtliga kriterier för ett utsatt område, men når inte upp till särskilt utsatt. Läget är dock så alarmerande att det finns en överhängande risk att området blir särskilt utsatt.

Fakta. Norrby

Ligger nordväst om Borås stadskärna och är ett av stadens två särskilt utsatta områden.
2018 hade stadsdelen 4 121 invånare varav 59 procent var utrikesfödda. 30 procent av invånarna var förvärvsarbetare 2017.

I lägesbilden från kommunala Centrum för kunskap och säkerhet identifieras bland annat kriminella nätverk, tystnadskultur, trångboddhet och hederskultur som stora problem i stadsdelen. Samtidigt menar utredare att vissa saker har blivit bättre de senaste fem åren – något fler jobbar och färre har försörjningsstöd.
2016 blev Borås moské i Norrby utsatt för ett brandattentat där stora delar av byggnaden förstördes.

Fördubblat antal vårdnadstvister de senaste tio åren

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Antalet vårdnadstvister i domstol har fördubblats de senaste tio åren. Inte sällan drabbas barnen i de långdragna juridiska processerna när de hamnar mitt emellan föräldrars olika viljor – ett perspektiv som ofta hamnar i skymundan, anser en expert.

Under 2018 avgjordes 7338 vårdnadstvister i domstol i Sverige. Det är en fördubbling från 2008 då 3663 tvister avgjordes, enligt siffror från Domstolsverket.

Linda Ljunggren Syding, familjerättsjurist på Familjens Jurist, tror framför allt att föräldrar hamnar i domstol eftersom de kan.

– Vårdnadsutredningen föreslog att det skulle bli obligatoriskt att genomgå informationssamtal om hur en tvist fungerar – och där det ges möjlighet att lyfta barnperspektivet. Men det är helt frivilligt i dag.

Hon syftar på den statliga utredningen ”Se barnet!”, som överlämnades till regeringen 2017. En utredning som enligt henne har stort stöd, både partipolitiskt och från remissinstanser. Ännu har dock inga av förslagen realiserats.

– Om man bara skulle implementera de förslagen tror jag att vi skulle se en väsentlig skillnad ganska snabbt.
Hon ser flera bekymmer med den rådande lagstiftningen. Det finns exempelvis en konstruktion i föräldrabalken som innebär att föräldrar måste visa djupgående samarbetssvårigheter för att få ensam vårdnad, vilket hon tror driver konflikter. Inte heller går det att döma till gemensam vårdnad om båda föräldrarna motsätter sig det.
– Där har man helt tappat barnperspektivet, det kan absolut vara i barnets intresse att föräldrarna har fortsatt gemensam vårdnad, säger Linda Ljunggren Syding.
Det ökade antalet separationer tros vara en annan faktor bakom ökningen.
Vid årsskiftet 2020 blev Barnkonventionen svensk lag. Linda Ljunggren Syding tror inte att det i sig kommer innebära ett bättre skydd för barnen i vårdnadstvister, men hoppas att det kan bidra till att lyfta perspektivet och få fart på lagstiftaren att ta till de åtgärder som hon anser är nödvändiga.
– Barnkonventionen är lite av ett slag i luften, det innebär inga konkreta förändringar. Man måste komplettera med nya lagar.
För det är just barnen som ofta drabbas hårdast i vårdnadstvisterna, framhåller hon.
– Självklart finns det vårdnadstvister som är absolut nödvändiga för att skydda barnen, om det finns en problematik med exempelvis missbruk eller våld. Men när det inte gäller sådant är det ganska problematiskt för barnen.
Barnens lojalitet till föräldrarna prövas ofta hårt, och de får sällan själva komma

till tals i vårdnadsutredningar. Om en förälder motsätter sig det så får inte socialsekreteraren prata med barnet, en ändring av det föreslogs också i utredningen.
– Det finns forskning som visar att de här barnen senare i livet får väldigt mycket större problem med psykisk ohälsa, de drabbas ofta av depression och har svårare i skolan.
Hon efterfrågar, förutom lagändringar, ett större ansvarstagande från juridiska ombud i konflikterna.
– Vi jurister behöver fundera på om vi arbetar proaktivt och tillräckligt förebyggande. Det är vi som ofta tar det första steget med en stämningsansökan, men jag vet att det finns väldigt mycket mer vi kan göra innan man hamnar där.
TT

Så vände Nacka kommun trenden

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Vårdnadstvister som avgörs i domstol har fördubblats på tio år. Men Nacka kommun har lyckats stävja utvecklingen – med tvärprofessionellt och sammanhållet stöd över tid har tvisterna minskat.

En kartläggning som genomfördes i Nacka kommun 2014 visade att 40 procent av barnen som socialtjänsten arbetade med

hade föräldrar i vårdnadskonflikt. Detta låg till grund för att Nacka blev en av fem deltagande kommuner i Stiftelsen Allmänna Barnhusets projekt, för att minska konflikter mellan föräldrar.
– Målet var att se om ett tvärprofessionellt stöd skulle kunna minska konflikterna mellan föräldrarna, säger Eva Sten, gruppchef på familjerätten i Nacka kommun.
I Nacka utmynnade stödet i att bestå både av en familjerättssekreterare och av en familjebehandlare, som följde samma familj genom hela processen.
– Tidigare kom antingen familjerna till familjerätten för samarbetssamtal, eller för behandling hos familjebehandlare – men nu valde man att arbeta tätt tillsammans. På så sätt fick föräldrarna bägge delarna, säger Eva Sten.
Och arbetssättet fick goda resultat. Under de två år som projektet pågick i kommunen var det ingen av de 13 familjer med sammanlagt 21 barn som ingick i projektet som tog ärendet till domstol.
– Det vi såg och hörde från föräldrarna var att de tyckte att det var stor vinst med lättillgängligt och sammanhållet stöd i frågor som rörde praktiska och juridiska frågor.
Just att stödet kunde ges under en längre tid och att samma personer var inblandade under hela processen sågs som de stora framgångsfaktorerna, säger Eva Sten.
TT

Växande intresse för psykedeliska substanser inom psykiatrin

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Efter 30 år på hyllan har psykedeliska substanser som LSD och psilocybin åter börjat intressera forskare. Författaren Michael Pollan menar att de kan omprogrammera hjärnan och hjälpa vid svåra psykiatriska tillstånd – om de används på rätt sätt.

När den amerikanska vetenskapsjournalisten och författaren Michael Pollan skrev en bok om mat och hälsa sammanfattade han kunskapsläget som: Ät mat. Inte för mycket. Mestadels växter. Just den sista meningen verkade göra många människor arga. Köttätare för att han sade att man bör äta mindre kött. Vegetarianer för att han inte sade att man bara bör äta växtbaserat.

– Jag hade förväntat mig minst lika upprörda känslor när jag började skriva om psykedelika, men människor, och särskilt psykiatriker, var mycket mer mottagliga än jag hade trott, säger han.

Psykedelika är substanser som har hallucinogena egenskaper. Det finns flera psykedeliska substanser, men de

vanligaste är LSD, psilocybin och ayahuasca. Medan LSD skapades i labbet av en slump återfinns psilocybin naturligt i ett antal varianter av svampar och ayahuasca i en växt.
Under 50- och 60-talet betraktades de nästan som mirakelmedicin och det forskades en hel del, berättar Michael Pollan. Men när substanserna började användas av hippierörelsen rapporterades det om snedtrippar, psykoser och självmord. Det ledde till ett bakslag och substanserna förbjöds. I dag är många av substanserna åter högintressanta inom flera olika medicinska områden, särskilt psykiatrin.
– Det beror framför allt på att det finns många utmaningar. Vi har en epidemi av psykisk ohälsa, stigande nivåer av beroende, depression och självmord, och de verktyg vi har för att hantera dessa problem är riktigt usla, säger Michael Pollan.
Med det menar han att sedan SSRI-läkemedlen, det vill säga antidepressiva, kom på 90-talet har det inte godkänts några nya läkemedel med en ny mekanism. SSRI fungerar inte för alla. Nyligen godkändes esketamin, en variant av narkosmedlet ketamin, för personer med svår behandlingsresistent depression. Men inte heller det är lösningen för alla som lider.
– Antidepressiva läkemedel behandlar bara symtomen, inte den underliggande orsaken till problemen. Och så återupptäcks de här psykedeliska substanserna, som verkar kunna förändra våra hjärnor. De är icke-toxiska. Det finns ingen dödlig dos för LSD eller psilocybin. De är inte heller beroendeframkallande, säger Michael Pollan.

Det har fått några forskare att intressera sig för psykedeliska substanser. Trots att de är narkotikaklassade har de varit möjliga att forska på i USA. Till exempel testas de mot svårbehandlad depression, posttraumatiskt stressyndrom, tvångssyndrom, ångest, beroende och ätstörningar. De flesta studierna är hittills små, men ger hoppfulla signaler om att en eller några få behandlingar kan ge varaktig förbättring hos en majoritet av patienterna. Resultaten behöver replikeras i större och längre studier. Det är på väg.
– Det finns seriösa forskare som genomför rigorösa studier. Det som jag tror förändrar synen på psykedelika är att det verkar hjälpa människor som lider. Men det är viktigt att det sker under kontrollerade former för att inte hamna i ännu ett bakslag, säger Michael Pollan.

Det finns allvarliga risker med de psykedeliska substanserna. Till exempel kan personer drabbas av psykoser eller andra skrämmande upplevelser under behandlingen.
För att undvika allvarliga biverkningar under de kliniska studierna görs en ordentlig screening av försökspersonerna. Till exempel utesluts personer med ökad risk för psykossjukdomar. Dessutom sker behandling med vägledning av en terapeut, som hjälper patienten att tolka upplevelsen.
Eftersom det finns ett stort intresse för de psykedeliska substanserna är det många som testar dem illegalt. I USA finns det ett slags underjordiskt nätverk av terapeuter som erbjuder psykedeliska behandlingar.
När Michael Pollan skrev boken ”Psykedelisk renässans” bestämde han sig

för att testa substanserna med hjälp av det underjordiska nätverket.
– Dels blev jag väldigt nyfiken efter allt jag fick höra om dem. Jag hade aldrig testat psykedelika på något seriöst sätt och tänkte att det skulle vara lättare att beskriva dem om jag hade någon erfarenhet. Dessutom är det så jag skriver. När jag skrev om vad vi äter köpte jag en ko och följde den hela vägen till slakteriet. Han upplever att hans medvetande vidgades av upplevelsen, en förändring han märker av än i dag. Psykedeliska substanser verkar ha just den effekten. I boken berättar han om en man som var döende i cancer och helt lamslagen av ångest, men som fick ett helt nytt perspektiv efter att ha testat psykedelika i en studie.

Michael Pollan är entusiastisk och ser flera användningsområden. Men det behöver ske i rätt ordning, och med försiktighet.
– Det finns risker förknippade med dessa substanser och människor som borde hålla sig borta från dem. Tids nog tycker jag att de ska legaliseras, men det är viktigt att det sker i rätt ordning. Först bör vi fokusera på att göra dem tillgängliga som läkemedel för personer som verkligen lider. Sedan kan vi överväga att låta friska människor som vill använda dem för att bryta dåliga vanor eller beteende. Det är nämligen vad psykedelika verkar vara bra för – att förändra våra hjärnor.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Fakta. Psykedeliska substanser

Psykedeliska substanser är narkotikaklassade och illegala i många länder. En del förekommer i växter

och svampar, medan andra är syntetiskt framställda.
Några psykedeliska substanser är LSD, psilocybin, ayahuasca och meskalin.
Ibland räknas också MDMA, alltså ecstasy, in i de psykedeliska substanserna, även om det verkar på ett annat sätt i hjärnan.

Nationalencyklopedin

Läkare kan mista legitimation efter knarkdom

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

En läkare i Bohuslän riskerar att bli av med sin läkarlegitimation då hon mot sitt nekande i somras dömdes för grovt narkotikabrott, rapporterar Sveriges Radio Ekot. Polisen fann över 140 plantor cannabis i läkarens hem.

TT

Säkerhetsombudsmannen: I Sverige accepterar vi att folk dör på arbetet

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Dödsolyckorna på arbetsplatserna i Sverige minskade förra året. Men på byggen ökade de. 16 personer omkom, vilket är fyra fler än året innan.

- I Norge accepteras det inte att man har en oljeplattform där personer dör. Men i Sverige accepterar vi att folk dör på arbetet, säger Ulf Kvarnström, ombudsman med ansvar för - säkerhetsfrågor på fackförbundet Byggnads.

Stavanger/Stockholm.

Alexander Kiellandolyckan 1980 där 123 människor dog chockade norrmännen. Det var landssorg, inställda tv-program och en gemensam övertygelse om att det aldrig fick hända igen.

– När 123 personer dör får säkerhetsarbetet helt andra dimensioner. Tidigare fanns det en cowboymentalitet på plattformarna, men nu inriktades arbetet helt på att vi ska kunna arbeta säkert i Nordsjön, berättar Ole Andreas Engen som är professor i säkerhet, ekonomi och planering på universitetet i Stavanger.

Olyckan sammanföll med en utveckling av arbetsmiljölagen. Det fanns regelverk på plats, politisk press och arbetstagarorganisationer som tryckte på. Ett starkt trepartssamarbete växte fram i Norge där facket fick en betydande roll.
– Det har utvecklats ett väldigt sinnrikt system där myndigheterna bara sätter generella krav. Det är företagen själva, ihop med facket, som är ansvariga för att utveckla det i detalj, alltifrån systemen, hur de ska styra, till teknologin, förklarar Ole Andreas Engen.
Säkerhetstänkandet inom oljeindustrin avspeglar sig också inom byggbranschen i Norge. 2018 dog det ungefär hälften så många inom byggindustrin i Norge som i Sverige, om man tar hänsyn till antalet anställda i respektive land, enligt statistik från arbetsmiljöverken i Norge och Sverige. Det beror på flera saker, men en är det metodiska säkerhetsarbetet i Norge, menar både industri, fack och Arbeitstilsynet.
Även i Sverige samarbetar företag och fack. Särkilt skyddsombuden har en stark roll. Men inom vissa branscher minskar trots det inte dödsolyckorna. De mest drabbade är processindustri, jord- och skogsbruk, transport och byggbranschen.
– Totalt är det en nedgång på nästan 20 procent under 2019, från 58 till 48 personer, så vi är nere på 2016 års nivå. Men det ska vara noll. Ingen ska omkomma på jobbet, säger - Arbetsmiljöverkets generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem och fortsätter:
– Det finns några saker som återkommer, både branscher och händelser. Ofta kan vi se att det har mycket att göra med säkerhetskulturen. Man måste ha ett

systematiskt säkerhetsarbete som fungerar varje dag.
Fram till december 2019 hade 3 365 personer skadats i en olycka inom byggindustrin i Sverige. Ulf Kvarnström är ombudsman på Byggnads som samarbetar med branschorganisationen om statistiken.
– Arbetsmiljön på en oljeplattform och ett bygge ser snarlik ut: Det är risk för fall, drunkning, risk för exponeringar av oljor, läckage och explosioner, säger han och fortsätter:.
– Samtidigt är det svårt att jämföra en plattform med ett företag med anställda som kanske byter arbetsplats två gånger om dagen. Det finns få förinbyggda säkerhetssystem på svenska byggarbetsplatser, det saknas ofta fasta och temporära skyddsutrustningar och man har för lite personlig skyddsutrusning. Hade det varit plattformskvalitet på svenska byggen hade vi inte haft så många fallolyckor som vi har.
Alla som arbetar med säkerhet – från Arbetsmiljöverkets generaldirektör till industri och fack – är överens om att det handlar om att skapa en god säkerhetskultur.
Inom byggindustrin i Sverige finns olika åsikter hos fack och arbetsgivare om hur en bra säkerhetskultur skapas.
Arbetsgivarna menar att det handlar om att få individer att ta mer ansvar för arbetsmiljön. Facket anser att det måste vara arbetsgivaren som har huvudansvaret för säkerhetskulturen.

Helena Sjödin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se

Fakta. Arbetsplatsolyckor i Sverige och Norge

12 personer dog inom byggsektorn i Sverige 2018. 4 451 personer råkade ut för en olycka som krävde mer än tre dagars sjukskrivning.
4 personer dog inom byggsektorn i Norge 2018. 1 398 personer råkade ut för en olycka som krävde mer än tre dagars sjukskrivning. Arbeitstilsynet publicerade nyligen en rapport som visar svart på vitt att det lönar sig för byggföretagen att arbeta systematiskt med säkerheten.
*Statistiken från 2019 är inte sammanställd
Källa: Arbeitstilsynet, Arbetsmiljöverket, Eurostat och företaget Skydda.
Antal döda inom den norska oljeindustrin:
1980-talet: 157.
1990-talet: 31.
2000-talet: 9.
2010-talet: 15. (13 av dem dog i en helikopterolycka utanför Bergen 2016.)

Våld och sex inslag i nya rättegången

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Tre ledande personer misstänkts ha styrt församlingen med våld, pennalism och sex efter Knutbydramat 2004.
Nu ställs de inför rätta – misstänkta för misshandel i flera fall och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning.

Under Knutbydramat 2004 blev det lilla samhället utanför Uppsala omskakat. En av församlingens pastorer, Helge Fossmo, fick en ung kvinnlig församlingsmedlem att skjuta ihjäl pastorns hustru och försöka

mörda pastorns älskarinnas man. Helge Fossmo, som numera bytt efternamn, dömdes till livstidsstraff. Den kvinnliga medlemmen, även känd som ”barnflickan”, dömdes till sluten rättspsykiatrisk vård för dåden.
Efter dramat uppstod ett lugn inom församlingen, berättar en 45-årig medlem – som nu är åtalad för misshandel och olaga tvång.
– Mediernas granskning bidrog nog till det. Många blev därför kvar i församlingen och trodde att det skulle bli bättre och att allt det dåliga kom från Helge, säger 45-åringen.
Men det vände. En mindre krets som verkade inifrån församlingen bildades. En 53-årig kvinna ska ha varit den ledande personen i gruppen som kom att bestå av tolv andra medlemmar. De kallade sig för ”bordet”.
– Vår uppgift var att skydda NN (53-åringa kvinnan). Om medlemmarna inte gjorde det så riskerade de att hamna i helvetet, säger 45-åringen.
Enligt honom utsattes flera medlemmar för våld och pennalism av honom själv och av de två andra ledande församlingsmedlemmarna. Kvinnliga medlemmar, varav en var minderårig, ska också ha utnyttjats sexuellt av en 49-årig man som var ledande i kretsen, berättar han.
– Den del av församlingen som jag tillhörde var sekteristisk och hade en tystnadskultur, med allt vad det innebär. Det var grova och graverande saker som kom fram och som hade pågått en längre tid. Det gjorde att jag slutligen valde att anmäla oss tre som hade styrt Knutby-församlingen efter mordet 2004, säger 45-åringen.

I september 2017 ringde han till polisen som ledde utredningen av Knutbydramat och berättade vad som hade pågått inom församlingen under perioden 2006 till 2016.
– Det tog mig ganska lång tid innan jag kom till den punkten. Jag har i så många år levt för att skydda NN (kvinnan), säger mannen.
Trots att de två ledande medlemmarna lämnat församlingen och samhället ville 45-åringen berätta om oegentligheterna.
– Jag hade inte kunnat leva med att veta om att det har skett stora övergrepp och att familjer har trasats sönder, säger 45-åringen.
– Jag var tvungen att lämna över det här till samhället, så att samhället kan ta över det här.
Hans anmälan ledde till att åtal i våras kunde väckas mot tre tidigare ledande församlingsmedlemmar. Åklagaren menar att det rådde en ”bestraffande våldskultur” i delar av församlingen under perioden 2013–2016, där våld och religion använts som maktmedel. Bevisningen består av förhörsuppgifter från vittnen.
I morgon, tisdag, inleds rättegången i Uppsala tingsrätt. Rättegången beräknas ta tolv dagar.
– Det är händelser som ligger en tid tillbaka och det har ju anmälts i samband med att församlingen upplöstes. Det jag har åtalat är de delar där jag bedömer mig ha tillräcklig bevisning och som har hänt under de fem senaste åren, säger kammaråklagaren Liselott Herschend.
45-åringen som gjorde anmälan är åtalad för misshandel och olaga tvång och har erkänt sig skyldig. Han ska ha slagit en person i ansiktet, tryckt ned personen mot

marken och tvingat personen att krypa en sträcka på minst tio meter.
Den 53-åriga kvinnan som ska ha lett gruppen misstänks för misshandel av sex personer.
Kvinnan ska bland annat ha bitit en person i ansiktet, sparkat personen i magen, dunkat personens huvud mot en vägg och stuckit en gaffel i handen på personen. Hon ska även ha slagit en annan person i huvudet med en hårborste, och i ansiktet med en flugsmälla. Den åtalade ska också enligt åtalet ha hoppat och stampat på en person. Kvinnan nekar till brotten.
Den tredje åtalade är 49-åringen, som misstänks för sexuellt utnyttjande av en minderårig person i beroendeställning. 45-åringen har haft svårt att ta till sig allt som tas upp i utredningen.

– Det är en otrolig jobbig läsning. Det är väldigt skamfullt och jag skäms otroligt mycket över vilken person jag var, säger han.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fakta. Knutbydramat 2004

Knutbydramat syftar på händelserna kring ett mord och mordförsök i samhället Gränsta den 10 januari 2004, strax utanför Knutby i Uppsala län. Samtliga inblandade var medlemmar i Filadelfiaförsamlingen i Knutby. Pastorn Helge Fossmos fru mördades och en annan församlingsmedlem skottskadades.
Pastorn Helge Fossmo åtalades och dömdes för att han fick en kvinnlig medlem, kallad ”barnflickan” av medierna, att utföra mordet och mordförsöket. ”Barnflickan” erkände handlingarna och dömdes till sluten rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Kvinnan är sedan 2011 frisläppt.

Den kristna högerns abortfientlighet hotar kvinnors frihet och hälsa

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

I den kristna abortfientlighet som utbreder sig i Trumps USA är hoten mot gynekologer alltmera verklighetsfrämmande. I flera delstater stängs nu många abortkliniker och gynekologer kommer att hotas av fängelse om de – på den enskilda kvinnans uttryckliga begäran – avbryter graviditeten. De enskilda kvinnorna som är oönskat gravida måste resa till andra delstater eller utomlands. Eller utsätta sig för osäkra bakgårdsaborter av outbildade ”lekmannabortörer”. Redan nu ökar mödrars död i USA mer än i något annat höginkomstland: mellan 2000 och 2014 ökade mödradödligheten i USA med närmare 27 procent.

Som läkare sedan drygt 50 år och med gynekologisk erfarenhet från ett stort antal låginkomstländer framför allt i Afrika vet jag vad osäkra aborter innebär och att minst 40 000 kvinnor varje år dör av sådana livsfarliga ingrepp.

Ett uttryck för denna extrema syn på ”Rätt till liv” från den fundamentalistiska kristna högern kom förra året från delstaten Ohio. Där signerade guvernören Mike DeWine den 11 april 2019 den beryktade ”heartbeat bill”, det vill säga det lagförslag som gör abort olaglig så snart man på ultraljud ser fosterhjärtat slå. Detta kan ske så tidigt som i vecka 6–7 i graviditeten, det vill säga ofta innan kvinnan är medveten om att hon är gravid. Men de livsfarliga illegala aborterna sprider sig. Under våren 2020 avgör Högsta Domstolen om Lousiana blir den första delstaten i USA som inte utför några legala aborter över huvud taget. För närvarande utförs cirka 10 000 legala aborter i denna delstat. Domstolen ska avgöra om Lousianas ”Unsafe Abortion Protection Act” är förenlig med USA:s konstitution.

Men kvinnofientligheten stannar inte där. För ett par veckor sedan kom ytterligare ett lagförslag i Ohio från samma kristna höger. Det innebär att gynekologer vid upptäckt av så kallad ektopisk graviditet (utomkvedshavandeskap) skall göras skyldiga att skala loss utomkveds-embryot och transplantera det (!) till livmoderhålan. Om gynekologen motsätter sig detta kan han eller hon dömas till fängelse för barnamord.
I klartext anser man att ett utomkvedshavandeskap innebär att ett ”barn” har avlats och att ett avlägsnade av detta innebär att ett barns rätt till liv kränks. Frånsett att det tekniskt sett är närmast omöjligt att ”transplantera” ett utomkveds-embryo till livmoderhålan är själva operationen livsfarlig. Lagförslaget visar hur långt en kristen fundamentalism kan gå i livsfarliga ingrepp (för kvinnan)

för att försvara utomkvedshavandeskapets okränkbarhet.
Staffan Bergström

Enkät: Hur jämlik tycker du att den svenska sjukvården är?

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Sophie Arnö: Gräddfiler rimmar illa med en jämlik vård

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Vård ska ges på lika villkor i Sverige. Behoven ska styra vem som prioriteras. Men i verkligheten ser det annorlunda ut. Utbildningsnivå, kön, ekonomi och bostadsort spelar roll för vilken vård vi får.

Den som bor i fel del av landet till exempel, har i dag sämre tillgång till både primär- och specialistvård.

I Västernorrland var det enligt den senaste statistiken bara 65 procent som fick tid för en medicinsk bedömning av primärvården inom de tre dagar som vårdgarantin utlovar. I Jämtland Härjedalen var det bara 53 procent som fick operation eller annan åtgärd inom de 90 dagar som gäller för specialiserad vård. Mot den bakgrunden är det inte svårt att förstå att allt fler tecknar privata sjukvårdförsäkringar. Mellan 2000 och 2018 ökade dessa från 103 346 till 658 162 i antal!

– Det är orättvist, men när man själv är sjuk vill man bara att allt ska fungera så bra som möjligt, säger Carina Gustafsson

som tack vare sin försäkring fick hjälp för sina magsmärtor på en gång.
Det går att förstå. Men flera experter har, som DN tidigare rapporterat om, varnat för konsekvenserna när vanliga patienter trängs undan av försäkrade. Ett system som i praktiken skapar gräddfiler in i vården rimmar illa med tanken om en jämlik vård.
Det gör även skillnaderna i det pris som tas ut för ett besök i olika delar av landet. Och de höga kostnader som exkluderar vissa från till exempel tandvård.
Stefan levde i stort sett utan tänder i två år innan han fick hjälp med proteser från Skåne stadsmission. ”Dåliga tänder är som ett kvitto på hur långt ner man hamnat”, menar han och gläder sig nu att att äntligen kunna visa upp sitt nya leende för sonen.
Sophie Arnö sophie.arno@dn.se

”Jag är tacksam – men privata vårdförsäkringar är väldigt orättvist”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Väntetiderna inom vården är långa och skiljer sig stort över landet. Samtidigt tecknar allt fler svenskar privata sjukvårdsförsäkringar och går före kön.

– Det raserar hälso- och sjukvårdslagen om att vård ska ges på lika villkor, säger ekonomiforskaren John Lapidus.

Privata sjukvårdsförsäkringar fortsätter att öka trots den ideologiska debatten. Numera omfattar de 650 000 svenskar, enligt branschorganisationen Svensk försäkring.

När Carina Gustafsson bytte arbetsgivare var det en självklarhet för henne att behålla försäkringen som hon tidigare fått som löneförmån. Som jurist på försäkringsbolag hade hon själv läst om många fall där människor behövde sjukskrivas i månader i väntan på operation.

Något år senare började hon själv få ihärdiga magsmärtor. Hon sökte vård via försäkringsbolaget och blev diagnosticerad med en kronisk inflammatorisk tarmsjukdom. Inom några dagar fick hon komma till ett privatsjukhus.

– Det gick otroligt snabbt, jag fick hjälp med en gång, säger Carina Gustafsson.

Sjukdomen går inte att bota och har lett till att hon utvecklat reumatism. Hon har också fått diabetes på grund av de stora kortisonmängder hon ätit.

2010, tre år efter att tarmsjukdomen upptäckts fick hon allt mer ont i knäna. Men just knäna omfattades inte av försäkringen, eftersom hon haft besvär med dem redan innan den tecknades. Hon hade också en gång lidit av depression, vilket därför inte heller omfattas.

– Då fick jag vända mig till den offentliga vården. De konstaterade att mitt knä var helt trasigt och att jag behövde protes. Men väntetiden var lång. Det tog ett helt år innan jag fick operationen och under tiden hade jag väldigt ont och svårt att gå. Det

var otroligt jobbigt eftersom livet kräver rörelse.
Med hjälp av sjuktransport kunde hon ändå jobba deltid under tiden. Några år senare var det dags för det andra knät. Då var väntetiden något kortare, sju månader – vilket ändå är långt mer än de tre månader man högst ska behöva vänta enligt vårdgarantin.
– Det är en otrolig skillnad att vänta ett år på operation jämfört med någon vecka när jag kunnat vända mig till den privata vården. Att leva med smärta tar väldigt hårt på den mentala hälsan och det är svårt att samtidigt jobba och fungera i vardagen.
Kvaliteten på vården har däremot inte skilt sig åt mellan den offentliga och den privata vården, enligt Carina Gustafsson. När hon för något år sedan behövde operera handen på grund av reumatismen valde hon att ställa sig i den offentliga kön eftersom hon hört att Södersjukhuset har den bästa handkirurgin. De tre utlovade månaderna blev sex.
– Men det var det värt. Det viktigaste är ju att det blir så bra som möjligt, även om jag hade kunnat få operation inom någon vecka på en privatklinik.
Hon tycker själv att hon haft en enorm tur. Hennes privata vårdförsäkring tecknades 2004 och hennes sjukdom uppdagades 2007. Numera betalar hon 700 kronor i månaden för försäkringen.
– Jag är enormt tacksam och vet att jag är privilegierad. Men jag tycker också att det är väldigt orättvist. Alla har ju inte råd eller möjlighet att ta en försäkring – jag hade aldrig fått teckna den efter att jag börjat bli sjuk. Nu när jag lever på sjukersättning är det tufft att betala

premierna – men den känns som en livboj och är det sista jag skulle ge upp.
Ingen av Sveriges regioner lyckas helt uppfylla vårdgarantin om att behandling eller operation ska ske inom 90 dagar. Hur länge man behöver vänta skiljer sig i landet. I Jönköping fick nio av tio operation inom garantitiden under hösten, inom Jämtland-Härjedalen bara hälften. När det gäller olika diagnoser är variationerna ännu större. För prostatacancer, den vanligaste cancerformen bland män, varierar snittväntetiden för operation från 100 dagar i Blekinge till över 200 dagar i Västerbotten. I hela landet väntar man i snitt 134 dagar, enligt Cancerfonden.
För att få snabbare vård och lättare komma i kontakt med en läkare har allt fler svenskar, liksom Carina, skaffat sig privata sjukvårdsförsäkringar. Nischade varianter har också vuxit fram – som Alivias cancervårdsförsäkring.
John Lapidus, forskare i ekonomisk historia och författare till boken ”Vårdstölden – Hur den privata välfärden tar från det gemensamma”, är en stark kritiker av systemet.
– Det raserar hälso- och sjukvårdslagen om att vård ska ges på lika villkor. De flesta privatkliniker tar patienter både med privata försäkringar och från den offentliga vården – om de privata patienterna går före i kön är det inte vårdbehovet som styr.
Han säger att försäkringarna urholkar det offentliga sjukvårdssystemet. De flesta privata kliniker har byggts upp med offentliga medel och får majoriteten av sina inkomster från den allmänna vården. Privatkunderna tas sedan emot som grädde på moset.

– Dessutom rekryteras sjukvårdspersonalen från samma pool. Varje läkare eller sjuksköterska som jobbar inom det privata är en mindre inom det offentliga.
John Lapidus tror att systemet kommer att leda till att allt fler resursstarka människor försvinner som opinionsbildade kraft för vården – och att det på sikt kan försvaga viljan att betala skatt till den offentliga sjukvården.
– Man skapar en ventil ut ur det offentliga för en grupp som kanske annars mest högljutt skulle ha protesterat mot nedskärningar inom vården. I stället blir den offentliga vården något som inte berör dem.
Det driver fram två parallella välfärdssystem – ett dolt för de som kan betala lite extra och ett synligt för resten, menar han.

Vid halvårsskiftet 2018 infördes förmånsbeskattning för 60 procent av kostnaden för de privata sjukvårdsförsäkringar som arbetsgivare betalar. Samtidigt blev försäkringarna avdragsgilla för företagen, vilket betyder att staten ändå står för en del av kostnaden genom minskade skatteintäkter.
De privata vårdbolagen hävdar ofta i sin marknadsföring att de kompletterar vården, något som Jens Lapidus har svårt att förstå logiken i.
– Tänker man att fler går ur det offentliga systemet och allt annat är lika så blir det förstås mer resurser kvar till de som stannar. Men i praktiken fungerar det inte så. Politiker pressas ständigt av budgetmål och verksamheten anpassas efter de som är kvar.

Eva Erlandsson, ekonom på branschorganisationen Svensk Försäkring, har en helt annan uppfattning.
– En sjuk person som får vård via en sjukvårdsförsäkring belastar inte den offentliga vården.
Hon berättar att kunderna inte tycker att den vanliga vården räcker till. Kvaliteten är hög men tillgängligheten i vissa regioner och för vissa diagnoser är låg. De flesta som har tecknat en privat sjukvårdsförsäkring bor i storstadsregionerna – men Jämtland-Härjedalen sticker också ut.
– Det kan bero på att den regionen har långa väntetider inom den offentliga vården, men det är ingenting vi undersökt.
För arbetsgivare kan försäkringen vara ett sätt att uppfylla arbetsgivaransvaret enligt arbetsmiljölagen, tror Eva Erlandsson.
– Det kan till exempel handla om att kunna erbjuda regelbundna hälsoundersökningar för att förebygga problem som stress och rygg- och nacksmärtor. Sjuka medarbetare är bland det dyraste som kan drabba en företagare.
Hur går de privata försäkringarna i linje med lagen om att sjukvård ska ges på lika villkor?
– Sjukvårdsförsäkringen ger inte tillgång till offentligt finansierade sjukhus och kliniker. Många av de privata klinikerna däremot tar också emot patienter från den offentliga vården är då skyldiga att följa hälso- och sjukvårdslagen vilket innebär att vård ska ges efter behov.
Men i praktiken går ju privata kunder före i kön.
– Då följer vårdpersonalen inte hälso- och sjukvårdslagen. Det är inget vi kan svara

på från försäkringarnas sida, säger Eva Erlandsson.
Det är dock snarare regel än undantag, vilket DN tidigare berättat om. Nio av de tio privata vårdbolag som DN kontaktade uppgav att försäkringspatienter får vård snabbare.
Utvecklingen oroar socialminister Lena Hallengren (S).
– Om någon kan köpa sig förbi vårdkön så kringgås principen om vård efter behov. Då gör plötsligt sjukvården skillnad på folk och folk. Vi socialdemokrater har under lång tid varnat för effekterna av för stora inslag av privata aktörer, just för att det i förlängningen riskerar att utmana vår svenska välfärdsmodell. Nu ser vi det hotet tydligt, säger hon.
Lena Hallengren berättar att regeringen under förra mandatperioden la fram en proposition för att omöjliggöra för privata aktörer att inte följa principen om sjukast först.
– Tyvärr fick inte förslaget majoritet då. Jag utesluter inte möjligheten att göra ett nytt försök om det nu finns politiskt stöd för detta i riksdagen.
Vad gör regeringen åt de långa väntetiderna inom vården?
– Vi har infört en ny uppdaterad kömiljard, ett vårdkompetensråd för att förbättra personalförsörjningen och jag kommer arbeta aktivt gentemot regionerna. De behöver visa på trovärdiga sätt för hur tillgängligheten ska öka i respektive region. Med det sagt så vill jag också nämna att vi börjar se positiva tendenser.
Men som privatperson kan det vara svårt att veta hur man ska tackla frågan om den privata vården när man hör larmen om

långa väntetider och nedskärningar i den offentliga.
– Jag är egentligen emot privatiseringsvågen Men det är svårt att tänka så när det kommer till en själv och ens anhöriga. När man väl blir sjuk vill man ju bara att allt ska fungera så bra som möjligt, säger Carina Gustafsson.
Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Amina Manzoor: Det är svårt att komma åt ojämlikheten

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Det finns föreläsare som man kan lyssna på i timtal utan att tappa koncentrationen en endaste gång. En sådan är Sir Michael Marmot. Han är professor i epidemiologi och folkhälsa vid University College

London. Kanske inte den typ av person som man väntar sig kan trollbinda sina åhörare.
Han har forskat kring och är expert på hur socioekonomiska faktorer kopplas till ojämlik hälsa. Det kanske inte heller spontant känns som ett ämne med möjlighet att trollbinda. Men han lyckades enkelt och engagerande förklara för mig och de 24 andra vetenskapsjournalisterna som han föreläste för hur den ojämlika hälsan är en av dagens viktigaste frågor.
Medellivslängden ökar i många länder och människor lever längre utan att drabbas av sjukdomar. Men det gäller inte alla.
Grupper med lägre utbildningsnivå halkar efter.
Ibland kan det i debatten låta som att det är sjukvårdens ansvar att lösa dessa ojämlikheter och att ojämlik vård är orsaken till skillnaderna i hälsa mellan grupperna. Självklart är det viktigt att alla får lika god vård, oavsett utbildningsnivå, bostadsort, bakgrund och kön. Men bara en mindre del av befolkningens hälsa beror på just vården.
En stor del av vår hälsa kan kopplas till det som kallas socioekonomiska faktorer, det vill säga miljö, uppväxt, utbildning, inkomst, kostvanor och andra livsstilsfaktorer.
Vi har länge vetat att personer med låg utbildningsnivå och inkomst lever kortare och oftare drabbas av folkhälsosjukdomar är personer med hög utbildningsnivå och inkomst.
Rökning, övervikt och riskfyllt alkoholbruk – vanor som ökar risken för folkhälsosjukdomar – är också vanligare i grupper med kortare utbildning.
Det finns alltså mycket att vinna på att få dessa grupper att anamma mer

hälsosamma levnadsvanor – att äta bättre, röra på sig mer, sova bättre, dricka mindre alkohol och sluta röka.
Men är det så enkelt som att bara upplysa dem om hur man lever mer hälsosamt? Är de med låg utbildning sämre på att ta till sig hälsoråd eller ligger det något helt annat bakom?
Sir Michael Marmot förklarade det enkelt och konkret under föreläsningen: Om den fattigaste gruppen i England skulle äta enligt kostråden skulle 70 procent av deras inkomst läggas på mat.
Det handlar alltså inte om okunskap, lathet eller bristande vilja, utan förutsättningar och kontroll över den egna situationen. Nyttig mat är oftare dyrare än skräpmat. Den som lever i en miljö där alla röker har svårare att sluta. För den med låg inkomst kan ett träningskort vara en direkt omöjlighet. Sådant är mycket svårare att åtgärda än att bara informera om hälsosamma levnadsvanor.
Det finns ambitiösa mål om att minska de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Även om vården har en viktig roll och kan arbeta för att förebygga sjukdom, behöver alla delar av hela samhället vara involverat för att skapa en jämlik hälsa.
Det kan låta klyschigt, men alla har rätt till en god hälsa.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Tolv regioner saknar ambulans-helikopter

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Endast 9 av 21 regioner i Sverige har egen ambulanshelikopter.
Sveriges kommuner och regioner, SKR, har tidigare påpekat att det behövs en nationell organisation.

ANNONS:

– Patienter riskerar att dö i onödan, säger Poul Kongstad, tidigare regionalchef för ambulanssjukvården i Region Skåne.

Redan 1999 kom Socialstyrelsen fram till att 15 ambulanshelikoptrar behövs i landet för att nå 97,5 procent av befolkningen inom 35 minuter. Och 2012 ville SKR se en nationell organisation för ambulanshelikoptrar.

– Men det finns fortfarande ingen gemensam organisation i Sverige. Det innebär att patienter riskerar att dö eller kommer in i sämre skick till rätt sjukhus än vad de borde ha gjort, säger överläkaren Poul Kongstad, tidigare regionalchef för ambulanssjukvården i Region Skåne mellan 2001 och 2018.

I stället är det upp till varje region att prioritera om de vill ha tillgång till egen ambulanshelikopter, vilket i dag finns i nio av Sveriges 21 regioner.

Regioner som saknar helikopter anser vanligtvis att det är för dyrt och det ställs mot investeringar i fler vägambulanser som är betydligt billigare.
Sydöstra sjukvårdsregionen med Jönköping, Östergötland och Kalmar beslöt i september att säga nej till en gemensam helikopter. Enligt deras utredning skulle den kosta 60 miljoner kronor att köpa och i teorin kunna rädda 17 fler liv om året. Men för 51 miljoner skulle man få tre extra läkarbemannade akutbilar som potentiellt skulle rädda 39 fler liv om året.
Enligt utredningen finns det också nackdelar som kan begränsa ambulanshelikoptrar, som dåligt väder och olika tekniska problem.
Även Södra sjukvårdsregionen med Skåne, Kronoberg, Blekinge och Halland utreder frågan.
Poul Kongstad har länge velat få en ambulanshelikopter till Södra sjukvårdsregionen.
– Det har ansetts vara för dyrt, men det beror i grunden på politisk oförmåga och tröghet. Vi har förvisso bra utryckningstider för ambulanser i Skåne, men för att utveckla den högspecialiserade vården behövs helikopter. Likaså om vi får en svår räddning vid exempelvis Kullaberg. I somras kom Sjöfartsverket med helikopter när vi hade ett mycket svårt skadat barn i östra Skåne, säger han.
Han jämför med Norge och Polen som har en nationell samordning av landets helikoptrar, både operativt i vardagen och när det gäller upphandlingar.
– Sverige har inget nationellt system för hur man upphandlar helikoptrar utan det ser olika ut i olika regioner. Vi är ett u-land i Europa när det gäller detta.

Vissa regioner kan i dag hyra en helikopter av en annan region vid behov men det skiljer mellan länen om det är möjligt. Till exempel har Region Västernorrland samarbetat med grannlänen och Region - Örebro län har avtal om att få använda helikoptern i Region Värmland.
– Vi har samarbete med exempelvis Örebro län och Gävleborg dit vi kan skicka vår helikopter från Värmland och Dalarna. Men vissa delar av landet har inga samarbeten eller så är det för lång framkörning, säger Gunnar Blomquist, förbundschef för kommunalförbundet Svensk luftambulans där sex av de nio regionerna med helikopter är medlemmar. Det är också vanligt att använda varandras helikoptrar vid transporter mellan sjukhus i landet. Vid gränsområdena hjälps Sverige och Norge åt.

Region Kronoberg och Blekinge har tidigare använt Sjöfartsverkets räddningshelikoptrar för akuta transporter mellan sjukhus, men från november är det inte längre möjligt. Sjöfartsverket menar att de inte har stöd i lagen att sköta transporter åt sjukvården på det sättet.
Gunnar Blomquist vid Svensk luftambulans påpekar att Social-demokraterna inför valet 2018 lovade pengar för fler ambulanshelikoptrar som ännu inte har kommit.
Utöver helikoptrar finns ett samarbete med ambulansflyg i Norra sjukvårdsregionen med Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland. Kommunalförbundet Svenskt ambulansflyg, som ägs av Sveriges 21 regioner, ska ansvara för landets ambulansflyg med sex flygplan i Stockholm, Göteborg och Umeå 2021.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Fakta. Detta avgör om helikopter larmas i stället för ambulans

1 Allvaret i skadebilden, om det är hot om livet eller en diagnos där tiden spelar en avgörande roll.
2 Transporttiden i kombination med den kompetens som finns i helikoptern som kan påbörja avancerad vård från start.
3 Geografin, lårbensbrott på ö i skärgården transporteras mer skonsamt i helikopter än på båt om det är dåligt väder till exempel.

”Svenska sjukhus ineffektiva jämfört med andra länder”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Långa väntetider, stora geografiska skillnader och vårdpersonal som går på knäna. DN sammanförde läkarförbundets ordförande Heidi Stensmyren och utredaren Göran Stiernstedt i ett samtal om vårdens utmaningar.

Är svensk sjukvård i kris?
Heidi: Delar av vården krisar. Vi har problem med köer och kontinuitet men har trots det gjort stora och dyra investeringar. Många som jobbar inom vården har ställt upp under lång tid, de har skarvat, jobbat extra, gått ner i arbetstid för att orka och på det lägger man varsel – det är inte en bra tajming. Det signalerar att personalen inte värderas särskilt högt.
Göran: Från det mediala perspektivet är det ju alltid kris i vården. Men utifrån perspektivet att de flesta fortfarande faktiskt får excellent vård för allvarliga sjukdomar och att vi har resultat i världsklass för cancer och hjärtinfarkt tycker jag inte att hela vården är i kris. Däremot har vi problem med arbetsmiljö och tillgänglighet. Det finns också ganska starka indikationer på att svenska sjukhus är ineffektiva. Antalet läkare har ökat med 20 procent på tio år men antalet vårdtillfällen har gått ner och antalet besök har bara ökat marginellt. Det finns starka belägg för att det finns fler läkare på svenska sjukhus än i andra länder utan att vi har bättre resultat.
Vad beror det på?
Göran: Ja, säg det. Det är ett systemfel som går tvärs över den svenska sjukhussektorn. Ett problem är att primärvården har för liten kapacitet – där ligger vi sämst till av i stort sett alla jämförbara länder.
Var finns de största ojämlikheterna inom vården?
Göran: I tillgängligheten. Man ser också skillnad i konsumtion mellan socioekonomiska klasser. De med sämre socioekonomi konsumerar mer primärvård och de med högre konsumerar

mer specialiserad vård. Att satsa på primärvården ökar jämlikheten i systemet.
Heidi: I Sverige kan den som är påläst och har pondus ringa vårdcentralen och kräva sina rättigheter, som att bli listad på en läkare. Det är inte ett system som garanterar jämlikhet för de svagaste. Eftersom vi har en sjukhustung vård missgynnas socioekonomiskt utsatta. Det finns också stora geografiska skillnader. Enligt lagstiftningen ska vården vara jämlik men i glesbygder där skatteunderlaget är för klent för att man ska kunna ha samma vårdutbud som i Stockholm får regionerna klara sig själva bäst de kan. Staten skulle kanske behöva ta sig an själva uppdraget att säkerställa en likvärdig vård i hela landet – inte ge enstaka regioner med stora underskott ett antal miljoner för att klara livhanken ett tag till.

Vad ska man göra åt de långa - väntetiderna?
Göran: Jag tycker att det finns ett lite väl stort politiskt fokus på sjukhusköerna medan den viktigaste frågan för de flesta invånare är att enklare komma i kontakt med primärvården. Jag tror att vi främst ska fokusera på att införa ett system där man har sin husläkare och sitt vårdteam och får ett fysiskt besök nästa dag eller en digital kontakt samma dag.
Hur ser ni på att privata sjukvårdsförsäkringar ökar?
Heidi: Det är ett symtom på dysfunktionalitet inom vården. Sverige och välfärdsstaten är ju byggd på att vi har en gemensamt och solidariskt finansierat system som omfattar alla. Men det måste vårdas och förtjänas i varje generation.
Göran: I första hand är de en försäkring för tillgänglighet, vilket förstås borde ha

triggat oss att jobba mycket hårdare med tillgängligheten. Men det allvarliga är om det som i många andra länder blir en försäkring för kvalitet. Där anser jag inte att vi är i dag men om vi inte fixar arbetsmiljön inom den offentliga vården kan jag i förlängningen se en sådan risk.
Tycker ni att det bör införas vinstbegränsningar inom vården?
Heidi: Nej.
Göran: Jag tror inte att den frågan är huvudproblemet. Regionerna har i dag goda möjligheter att hålla koll på vårdbolagens vinster. Är det så att någon gör en anmärkningsvärt stor vinst – då gör man sannolikt inte ett bra jobb.
Hur har nätläkarbolagen påverkat vården?
Göran: Jag tror att vi behövde den här torpeden in i systemet som nätläkarbolagen utgör. De pekade på vår svaghet och gav oss ett verktyg: digital vård förbättrar tillgängligheten. Man måste integrera fler digitala vårdkontakter i den vanliga vården. Det nuvarande systemet med två parallella system är inte hållbart. Men regionerna behöver inte uppfinna hjulet igen utan skulle kunna upphandla de här företagen, de har ju utvecklat i många fall väldigt bra system.
Heidi: I Sverige har vi en självbild av att vi ligger långt fram digitalt, men inom sjukvården har vi länge velat ha bättre digitala verktyg. Att de här bolagen utvecklar ett system på sidan om tvingar fram förändring. Frågan är varför inte den svenska sjukvården självmant har möjliggjort digital vård inom verksamheten.
Göran: Vi har ett väldigt detaljstyrt system vilket inte är innovationsfrämjande. Jag har blivit kontaktad av innovatörer som säger att de har skickat in förslag och fått

jättepositiv respons – men att det sedan inte händer något. Några av nätläkarleverantörerna kontaktade också landstigen innan de startade eget.
Heidi: Mandatet att fatta beslut är som en hal tvål, frågor skickas runt mellan sjukhusledning, it-avdelning och regionen. Redan för tio år sedan bad vi läkare om ett elektroniskt system för att patienter ska kunna uppge information om sig själva, men vi sitter fortfarande och knappar in handskriva lappar.

Vilka är de största utmaningarna för svensk vård i dag?
Göran: Att utveckla primärvården – och att den blir mer tillgänglig för alla medborgare. Jag tror inte att det är möjligt om man inte omfördelar resurser från sjukhusvården.
Heidi: Jag håller med, men man måste bygga ut primärvården innan sjukhusvården kan dras ner. Bristen på strukturella reformer inom svensk sjukvård är ett problem.
Göran: Jag tror att det är utopiskt. Pengarna det skulle kosta finns inte. Därför måste vi utreda varför de svenska sjukhusen förefaller ineffektiva i ett internationellt perspektiv.
Heidi: Vi måste också låta patienterna lista sig på specifika läkare. Med en utbyggd primärvård och listning på läkare kommer vi att få fler allmänläkare och bättre tillgänglighet inom vården. Sverige borde vara mer ödmjukt, ofta tänker man att vi är välfärdsstaten, våra system kommer att vara bäst. Men vi borde titta mer på andra länder och lära oss av de som har lyckats.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Göran Stiernstedt
Gör: Pensionär med diverse styrelseuppdrag.
Bakgrund: Infektionsläkare, docent och diverse chefsuppdrag. Ansvarig för regeringens utredning Styrning för en jämlik vård.
Ålder: 70 år.
Familj: Hustru, tre barn, fyra barnbarn.
Bor: Stockholm och släktgård söder om Uppsala.
Intressen: Familj, natur.
Läser just nu: Göran Albinsson Bruhners memoarer (min mammas kusin).
En ledig söndagsmorgon: Slappar jag.

Heidi Stensmyren
Gör: Ordförande för Sveriges Läkarförbund.
Bakgrund: Specialist i anestesi och intensivvård.
Ålder: 46 år.
Familj: Döttrarna Nora 15 år och Fröja 9 år.
Bor: Stockholm.
Intressen: Löpning, läser mycket, älskar att botanisera på loppmarknader.
Läser just nu: Presence av Amy Cuddy.
En ledig söndagsmorgon: Äter jag en extremt lång frukost medan jag läser tidningar.

”Dåliga tänder är som ett kvitto på hur långt ned man har hamnat”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Dålig tandhälsa ökar risken för allvarliga sjukdomar och är ett starkt stigma. Samtidigt finns det i dag svenskar som inte kan få tillgång till tandvård.

Stefan levde i stort sett helt utan tänder i två år innan han fick proteser av Skåne stadsmission.
– Dåliga tänder är som ett kvitto på hur långt ned på botten man har hamnat, säger han.
Han åt en smörgås, vanligt mjukt bröd med en skiva ost, när en av hans tänder lossnade.
– Plötsligt var den bara väck. Jag har tappat dem en efter en, men den gången minns jag extra tydligt, säger Stefan, som egentligen heter bågot annat.
Nu sitter han i en sliten stol på Skåne stadsmissions mottagning i Malmö. Efter två år utan tänder har han fått en ny uppsättning. Han har haft proteserna, som sätts fast med klämmor längst bak i gommen, i tre veckor. När han drar upp överläppen för att visa ser de ut som vilken tandrad som helst.
– Det är underbart, man kan le igen, man kan visa sig för folk. För mig var det mest en utseendefråga. Man skäms och vill inte att folk ska se, säger han.
Tidigare levde Stefan ett bra liv. Han hade ett hem, eget företag och en familj förklarar han. Efter att han förlorat allt har han i perioder tvingats leva på gatan.
– Jag har aldrig hållit på med alkohol eller droger, men jag har haft andra problem. Jag mådde dåligt och försökte ta mitt liv. Hade det inte varit för Stadsmissionen hade jag inte funnits här i dag, säger han.
De flesta svenskar bedömer sin egen tandhälsa som god, men skillnaderna är stora mellan olika samhällsgrupper. Det fastslår Kommissionen för jämlik hälsa, som fram till 2017 hade i uppdrag att utreda hur Sveriges hälsoklyftor kan bli mindre.

Att avstå från vård av ekonomiska skäl är vanligare inom tandvården än inom annan hälso- och sjukvård. Patienten bekostar också omkring 60 procent av den totala kostnaden för tandvården själv, enligt kommissionen.

– Ojämlikheter i tandhälsan beror – precis som i allmänhälsan – till stor del på faktorer utanför vården, till exempel socioekonomiska skäl. För att få bukt på en ojämlik tandhälsa måste vi ha ett jämlikt tandvårdssystem men vi måste också arbeta med jämlikhet utanför vården, säger Veronica Palm, tidigare socialdemokratisk riksdagsledamot som nu utreder tandvården på uppdrag av regeringen.

Drygt hälften av alla svenskar utan gymnasieutbildning går bara till tandläkaren vart tredje år. Bland de med minst tre års eftergymnasial utbildning är det en lika stor andel som går till tandläkaren varje år, enligt Socialstyrelsens siffror.

Svenskar med utländsk bakgrund undviker att gå till tandläkaren i högre utsträckning än resten av befolkningen trots att de behöver vård. Det finns också skillnader mellan olika delar av landet: I Norrbotten gjorde endast 57 procent av alla vuxna minst en basundersökning hos tandläkaren under åren 2014–2016, jämfört med 75 procent av de vuxna i hela landet.

– Det finns mycket statliga pengar i tandvården. Men det vi ser över i vår utredning är hur man kan rigga systemet så att de kommer de mest behövande till del, säger Veronica Palm.

Kopplingen mellan dålig tandhälsa och risken för allvarliga sjukdomar är bevisad.

Vid parodontit, eller tandlossning, ökar risken för flera allvarliga sjukdomar.
– Till exempel diabetes, cancer, reumatism, lungproblem och komplikationer under graviditeten, säger Björn Klinge, professor i parodontologi på Karolinska institutet.
Även kopplingen mellan tandlossning och hjärt- och kärlsjukdomar är tydlig. Det är mer än fem gånger högre risk för en kvinna under 65 med tandlossning att drabbas av hjärtinfarkt än om tandhälsan är god.
En del skulle kunna bero på vilket leverne personen i fråga har, men det är inte hela förklaringen, menar Björn Klinge.
– Om man sorterar bort alla de yttre riskfaktorerna så finns det ändå vissa biologiska förklaringar kvar, säger han. Som exempel tar han diabetespatienter, som om de har tandlossning får en förhöjd glukoshalt i blodet. Om tandlossningen behandlas sjunker glukoshalten.
– Lite förenklat bygger den här forskningen på en slags allmän insikt om att munnen är en del av kroppen. Om alla tandsjukdomar var helt lokala så skulle munnen vara separerad från vår kropp, men så fungerar det inte. Det kan låta lite töntigt men det är en relevant iakttagelse, säger Björn Klinge.
– Har du en infektion eller inflammation i ögat eller i tån så får du vård för 200 kronor. Sker samma sak i munnen betalar du upp till 3 000. Då är ju inte munnen en del av kroppen ur en försäkringsmässig synvinkel, säger han.
Vad tycker du om det?
– Vi har en fantastisk tandhälsa och ett generöst system jämfört med andra länder. Men jag tycker att man kan diskutera om systemet kan justeras så att

det kommer de mest utsatta till del. I dag har vi ett system som utnyttjas mest av de med bäst ekonomi.
En annan konsekvens av dålig tandhälsa behövs ingen forskning för att förstå, det räcker med att fråga Stefan. Han gav under en period upp förhoppningen att någonsin få ett jobb och sökte andra lösningar.
– Dåliga tänder är ju som ett kvitto på hur långt ned på botten man har hamnat. Jag har inte velat visa folk hur jag har det, har hållit mig mest för mig själv. Att få ett arbete trodde jag aldrig skulle gå.
– En tjock gammal gubbe utan tänder. Det finns ingen som vill anställa en sådan.
Men i samband med att Stefan fick sina proteser, som donerats till Skåne stadsmission av det företag som tillverkar dem, kom också ett jobberbjudande. Nu arbetar han deltid som vaktmästare på en idrottsanläggning.
– Det var som att allt kom på samma gång, säger han och ler stort.
– Jag har verkligen haft tur.
Det är få av de som söker sig Skåne Stadsmissions tandvårdsmottagning som får den hjälp som Stefan fått. Majoriteten av all vård gäller akuta ärenden.
– De vanligaste problemen är karies och andra muninfektioner. Efter undersökning berättar vi för patienterna vad som kan göras, det är viktigt att patienten ges möjlighet att ta sina egna beslut, säger Minh Le som arbetar som tandläkare tillsammans med sin kollega Jamie Punja på mottagningen.
Vissa patienter vill inte att deras tänder dras ut trots att de har stora besvär, berättar han.

– De känner att de förlorar något. Många vill behålla tanden även om prognosen är dålig. Man vill ha tänderna kvar så länge det går.
Innan de som kommer till mottagningen sätter sig i tandläkarstolen får de alltid vägledning av en sköterska, för få hjälp att få fullgod tandvård på något annan sätt. Vissa har till exempel rätt till ekonomiskt bidrag från socialtjänsten. Man kan också söka ett tandvårdslån hos Folktandvården. Men för att vara kvalificerad för ett sådant måste man vara myndig och ha en fast anställning, egen rörelse eller pension. Inkomsten måste uppgå till minst 120 000 kronor per år och den sökande måste vara fri från betalningsanmärkningar.
– Och även om man uppfyller kraven kan det vara tufft när skulden ska betalas av. Det kan vara svårt att råda en person med en svår ekonomisk situation att gå in i ett system som kan förvärra situationen ytterligare, säger Minh Le.
Finns det fall då det inte går att ordna, personer som inte kan få tillgång till fullgod tandvård?
– Ja. För fattigpensionärer till exempel kan det vara så att det helt enkelt inte finns en väg. Samma sak gäller den som inte är svensk medborgare.
Socialminister Lena Hallengren (S) kallar ojämlikheten i tandvården för bekymmersam.
– Den bilden delar jag med andra socialdemokrater – det är en väldigt ideologisk fråga, säger hon.
När det kommer till att vissa svenskar inte kan få tillgång till fullgod tandvård, säger hon att det visar på ett tvådelat problem.
– Det ena är pensionärernas ekonomi – vi vet att det finns en grupp som har det enormt tajt. Sedan är det inte rimligt att

man inte kan planera för utgifter och så viktigt att man ska kunna underhålla sin tandhälsa, säger hon.
Vad vill regeringen göra för att komma till rätta med problemen?
– Vi har successivt höjt åldern för kostnadsfri tandvård, nu är vi uppe i 23 år. Vi har också det allmänna tandvårdsbidraget så att man regelbundet ska kunna göra besök. Det är väldigt stora kostnader förknippade med att göra en reform av hela systemet. Men vi vill gärna se vad vi kan göra mer och hur vi använder de resurser vi har på bästa sätt. Det är därför vi har en utredning som pågår nu.
Stockholms stadsmission fick under 2018 in ansökningar om ekonomiskt stod för tandvård motsvarande totalt 6,3 miljoner kronor. Av dessa har organisationen haft möjlighet att bevilja drygt en miljon.
– Tandvården är en tydlig klassfråga. Och med tanke på att majoriteten av de som söker sig till oss är kvinnor blir det också en jämställdhetsfråga, säger Anna Johansson, som under förra året var socialchef på Stockholms stadsmission.
En kvinna i arbetsför ålder med låg inkomst – det är den typiska personen som söker tandvårdsstödet från Stockholms stadsmission. Hon påpekar också att det finns ett stort antal som skulle behöva stöd, men som inte söker det.
Anna Johansson tycker att man bör fundera över varför tandvården inte är en del av den allmänna sjukvården.
– En otillgänglig tandvård skapar utestängning av vissa personer och försvårar en tillbakagång in i samhället.
Även Veronica Palm, som leder utredningen av tandvården, har sett

närmare på vad hon kallar ”det enorma stigmat av att vara tandlös”.
– Det finns få andra saker som så starkt signalerar fattigdom och utanförskap i dag som att ha få eller skadade tänder. En jämlik tandvård betyder att alla har rätt till tänder att tugga med, men också att le med utan att skämmas.
Stefan pratar och skrattar avslappnat tillsammans med tandläkaren Minh Le medan han sätter sig i tandläkarstolen. När Stefan var barn slant en tandläkare med borren – som träffade i tungan. Det var då tandläkarskräcken kom förklarar han. Men här på Stadsmissionen har det blivit annorlunda.
– Nu är jag bara så tacksam, så tacksam, säger han.
Sakta men säkert håller Stefan på att vänja sig vid de nya tänderna. Men det är fortfarande svårt att ha dem i hela tiden.
– Tandläkarna säger att jag måste öva, men för mig känns det fortfarande konstigt att bita. När jag äter mjuk mat brukar jag försöka annars tar jag ut dem, säger han.
Ett av Stefans fyra barn har återupptagit kontakten med honom. Sonen som har haft mycket med sina studier på universitetet har inte haft tid träffa sin pappa sedan han fick sina nya tänder.
– Han läser sin master så nu har vi inte träffats på några veckor. Vi får se när han har tid, allt sker på hans villkor nu. Men det ska bli fint att visa honom.
Stefan arbetar med målbilder, förklarar han. Han föreställer sig bra saker som han ska göra framöver för att klara tillvaron när den är svår.
– Att sätta mig på en restaurang och äta en god köttbit, med tänderna inne – det är

målet just nu. Men det kommer att ta lite tid, säger han.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Fakta. Tandvård tack vare bidrag och offentliga medel

Skåne Stadsmissions hälso- och sjukvård drivs i ett så kallat idéburet offentligt partnerskap tillsammans med region Skåne.
Tandvårdsmottagningen är den enda i sitt slag – som drivs i partnerskap med regionen.
Stadsmissionshälsan har fyra mottagningar: två i Malmö, en i Kristianstad och en i Helsingborg.
Driften av den befintliga verksamheten inom Skåne Stadsmission finansieras genom anslag från Region Skåne, bidrag från Triangelns/Limhamns Rotaryklubbar i Malmö och dentala leverantörer.
Två tandläkare och en tandsköterska arbetar på mottagningen.
Källa: Skåne Stadsmission

Dela

”Kvinnors hälsa och vård är fortfarande eftersatt”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Från nattklubbsdrottning till förkämpe för kvinnors hälsa. Alexandra Charles försöker sätta punkt för den ojämlika vården.

– Det är orimligt att kön, ålder, bostadsort och socioekonomi spelar roll för vilken vård man får.

ANNONS:

1 Du startade 1,6-miljonerklubben, vad gör ni?
– Vi är en ideell organisation som sprider kunskap och folkbildar om allt som rör kvinnors hälsa, vård, forskning och omsorg. Vi kämpar för att minska ojämlikheten i vården och bedriver opinionsbildning och ger ut en tidning, ordnar seminarier, resor och evenemang. Vi driver också projekt och samlar in pengar till medicinsk forskning.
– Vi är nio anställda och har ett stort nätverk av volontärer, ambassadörer och representanter över hela Sverige. Vi har en expertgrupp med 38 läkare och forskare som vi vänder oss till för råd.
2 Tidigare drev du nattklubb, hur blev du en förkämpe för kvinnors hälsa?
– Alla blir vi ju äldre och kommer till någon form av mognad. Jag har ju alltid varit intresserad av människor och blev mer och mer varse att kvinnors hälsa är eftersatt. Jag fick höra experter berätta att det saknas ett genusperspektiv i vården och det gjorde mig upprörd. Förutom kön påverkar ålder, socioekonomiska faktorer, etnicitet och geografi tillgången till vård. Det är inte rimligt. Hälsan är viktig, har man inte den orkar man inte njuta av livet.
– När jag startade organisationen för 21 år sedan hade jag ju redan ett fantastiskt nätverk. Jag frågade mina vänner om de ville ställa upp och fick snabbt många läkare, forskare och artister som volontärer, de hade också insett att kvinnor diskrimineras i vården.
3 Du är ju själv över 70 nu, vad ser du bland dina egna vänner när det kommer till vårdinsatser?
– Tyvärr en vård som inte alltid fungerar som den ska – men det är väldigt olika inom olika delar. En vän har en dotter på

32 år som fått bröstcancer, och de är väldigt nöjda med vården. En annan har en dotter på 45 som har psykiska problem, de är i stället väldigt missnöjda. En närstående blev nyligen ryggopererad, det fungerade tipptopp. En psykiatriker jag känner berättade att hon har 500 patienter i kö, majoriteten av dem kvinnor.
– Man säger ju ofta att dagens 70-åringar är som gårdagens 50-åringar, och det stämmer. Men vi är fler äldre än förr, fler som behöver vård. Landstingen måste inse att det behövs mer resurser. Det är en skandal att sjuksköterskor säger upp sig för att arbetssituationen inte fungerar.
4 Vad har du personligen för erfarenheter av sjukdom och vård?
– Jag har haft oturen att råka ut för artros och opererade mina höfter redan 1999. I dag lider jag av glaukom, en ögonsjukdom som gör att man gradvis tappar synen, och ser nu bara 14 procent på höger öga och 27 procent på vänster. Förutom en olycklig ögonoperation har jag fått fantastiskt fin hjälp. Men det har flera gånger berott på att jag är privilegierad på så sätt att jag har kontakter i vården. Och det är det ju många som inte har.
5 Var finns den största ojämlikheten vad gäller kön och behandling?
– Många mediciner är framforskade på män, man har inte förstått att kvinnor inte alltid reagerar som män på läkemedel. Något vi arbetat med i alla år är hjärt- och kärlsjukdomar och där har det blivit bättre. När det gäller psykisk ohälsa vet vi inte om vården är sämre för kvinnor – däremot är det fler kvinnor som drabbas. Benskörhet drabbar varannan äldre kvinna, och var fjärde man. Man borde mäta benskörheten hos alla när de får sin första fraktur för att kunna motverka att

de skadar sig igen. Men det görs inte med hänvisning till att det är för dyrt.
6 Vad tror du att ojämlikheten mellan män och kvinnor beror på?
– Historiskt har mannen varit den som tjänade pengar medan kvinnorna ”bara var hemma” vilket inte värdesattes på samma sätt. Kvinnan var ju heller inte myndig förr, vi fick rösträtt först 1921. Attityder lever kvar genom generationer och vi lever nu i sviterna av det som en gång var.
7 Ser du någon förbättring?
– Ja, det har hänt mycket på 20 år. Fler är i dag medvetna om hur viktigt det är med jämlikhet, att kvinnor deltar i studier och forskning. Det finns en mängd fantastiska exempel på att det görs jättefina saker. Men man undrar ju när man ser Nya Karolinska. Har man råd är det inte fel att satsa på ett kvalificerat sjukhus som bara tar sig an svåra diagnoser. Men det får inte ske på bekostnad av majoriteten sjuka och andra sjukhus som blir överbelagda.
– Problemet är att politiker fattar beslut om så viktiga ting utan tillräcklig kunskap. De måste samla fler röster från vården: Är det här klokt? Man bör inte låta ny teknik gå före folkhälsa för att det är spännande.
8 Hur är det att driva de här frågorna – vilket gensvar får ni?
– I början var det många som fnös och sa att sådant larv som genusperspektiv inom vården behövs inte. Men det har ändrats. Fler är intresserade av hälsa och förstår att det är viktigt för alla.
9 Prostatacancer är den vanligaste cancerformen bland män, men ingen allmän screening likt mammografi eller cellprovtagning görs. Många menar att män därmed diskrimineras. Hur ser du på det?

– Jo, det är klart att där finns en brist. Om det är så att man kan upptäcka fler fall tidigt vore det väl en väldigt god idé med allmän screening. Men tittar man på hela befolkningen är det ändå kvinnans hälsa och vård som är eftersatt.

10 Om du får önska – var befinner vi oss om fem år?

– Först och främst önskar jag att man på lokal och nationell nivå avsätter mer resurser för hälsa, livsstil, vård och forskning. Jag hoppas också att man kortat köerna till läkarbesök och behandling, att man undersöker alla för benskörhet efter en första fraktur, att alla män över en viss ålder screenas för prostatacancer och att det finns kvinnohälsocentrum med fokus på kvinnors specifika hälsoproblem. Jag skulle också vilja att det har inrättats en professur i genusmedicin.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Fakta. Alexandra Charles

Gör: Ordförande för 1,6-miljonerklubben. Namnet hänvisar till att det när organisationen grundades 1998 fanns 1,6 miljoner kvinnor över 45 år i Sverige.
Bakgrund: Nattklubbsdrottning, festfixare och pr-konsult.
Ålder: 73 år.
Familj: Maken Bengt, många bonusbarn, barnbarn och gudbarn.
Bor: Vasastan i Stockholm och Roslagen.
Intressen: Musik, lyssna på talböcker, film, teater, människorättsfrågor.
På nattygsbordet: ”Flera böcker trots att jag inte kan läsa dem längre. I stället läser min man högt för mig, just nu min väninna Lotta Lewenhaupts ’Av egen kraft’ och ’Mister Nick’ av min gamla kompanjon Nick Hudson. Jag lyssnar också på Fredrika Bremers ’De sista tanterna’.”

Astra tror inte på blodfettsmedicin

TISDAG 14 JANUARI 2020

Läkemedelsbolaget Astra Zeneca stänger en fas 3-studie med läkemedelskandidaten Epanova vid kombinerad dyslipidemi (MDL), det vill säga höjda eller förhöjda blodfetter. Bolaget hänvisar till låg sannolikhet för att Epanova ska nå nytta för patienterna.
Bolaget ser nu över värdet på immateriella tillgångar om 533 miljoner dollar kopplade till Epanova och i fjärde kvartalet väntas bolaget göra en lagerrelaterad nedskrivning på upp till 100 miljoner - dollar.

Efter larmen: Oppositionen kräver krismöte om vården

TISDAG 14 JANUARI 2020

Efter larmen om en kaotisk situation med patientsäkerhetsrisker inom Stockholms sjukvård under trettonhelgen, kräver oppositionen omedelbara åtgärder och att varslen dras tillbaka.

– Vi vill ha ett krismöte för att diskutera patientsäkerheten, säger Aida Hadzialic (S).

Trettonhelgen i Stockholms sjukvård har beskrivits som kaotisk av både personal och patienter. It-haveri och platsbrist tvingade intensivvårdspatienter att flytta och på akuten fick sjuka patienter vänta länge på vård. I DN vittnade flera läkare och sjuksköterskor om en nära omöjlig situation där patientsäkerheten hotades. Nu kräver Socialdemokraterna i Region Stockholm att Regionstyrelsen kallas till ett extra sammanträde med anledning av sjukvårdskrisen.

– Vi har sträckt ut handen flera gånger utan att få någon respons. Nu vill vi att regionstyrelsen sammankallas för att diskutera patientsäkerheten. Det går inte att fortsätta så här – människor far illa, säger oppositionsregionråd Aida Hadzialic (S).

S vill att de varsel som lagts på akutsjukhusen Karolinska, Södersjukhuset och Danderyds sjukhus dras tillbaka, och att medel skjuts in till akutsjukhusen och akutmottagningarna.

– Det här är resultatet av åratal av slöseri i Sveriges rikaste region. Man har inte råd att göra sig av med läkare och undersköterskor, säger Aida Hadzialic.

Före årets storhelger beskrevs beredskapen vara bättre än tidigare år bland annat när det gällde tillgången till vårdplatser som var 50 fler än inför fjolårets. Men när helgen summerats konstaterade regionens chefläkare Johan Bratt att kapaciteten inte var tillräcklig, och de öppna vårdplatserna för få.

Vänsterpartiets sjukvårdspolitiske talesperson Jonas Lindberg säger att hela

problemet handlar om brist på sjuksköterskor som inte kommer att försvinna så länge akutsjukhusens strama budgetramar och sparbeting ligger kvar.
– För att rekrytera erfarna sjuksköterskor till akutsjukvården, så måste man se till att sjukhusen inte måste varsla och se över de strama sjukhusavtalen. Pengar finns – man kan exempelvis höja skatten, säger Jonas Lindberg.
Efter helgens rapportering säger sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L) att hon är bekymrad över situationen och lyfter fram regionens ekonomi som en förklaring till det tuffa läget.
– De allra flesta stockholmare får en adekvat vård, men jag önskar att vi hade mer pengar. Men nu viker skatteintäkterna samtidigt som vi måste betala mer till utjämningsskattesystemet. De pengar vi har satsar vi på sjukvården, säger Anna Starbrink.
Uffe Hylin är överläkare och universitetslektor i ortopedi på Södersjukhuset. Han har arbetat där i 22 år och noterat en förändring de senaste åren. Han poängterar att trettonhelgens uppmärksammade kris inte bara går att förklara med en exceptionell tid på året.
– Vi har inte tillräckligt med vårdplatser. För tio år sedan fanns inte det här problemet.
Under söndagen arbetade Uffe Hylin bakjour på ortopedkliniken. När han kom till jobbet på måndagsmorgonen var det enligt honom 70 patienter på akuten – varav 19 som väntade på vårdplats.
– Det är hemskt besvärligt. Om patienter behöver vänta ett dygn på akuten innan de läggs in så får de inte den vård de behöver. Om det dröjer länge innan man får

operera så kan det öka risken för komplikationer i efterförloppet.
Uffe Hylin säger att primärvården behöver förstärkas – men att även sjukhusen behöver mer resurser.
– Nu har man förstärkt med närakuter och det är bra, det avlastar lite, men det gör samtidigt att det blir fler patienter som behöver återbesök på sjukhusen.
Närakuterna har inte löst problemet i den utsträckning som politikerna hade hoppats på.
Anna Starbrink och finansregionråd Iréne Svenonius (M) besökte under måndagen Södersjukhuset. Dock inte på grund av larmen från personal och patienter de senaste veckorna, utan för att titta på den nya akutvårdsbyggnaden som håller på att driftsättas.
– Vi vill gärna samtala med Socialdemokraterna om lösningar för sjukvården framåt, säger Iréne Svenonius. Hon ifrågasätter dock hur Socialdemokraternas budgetförslag ska finansiera partiets förslag. Mer resurser till sjukhusen är inte aktuellt från styrets håll. Svenonius säger att det är upp till varje verksamhet att avgöra hur de använder resurserna.
– Det viktiga är att vi genomför de förändringarna som är planerade. En dubbelt så stor akutmottagning kommer skapa en bättre arbetsmiljö och bättre förutsättningar att ge vård till patienterna. Fler närakuter kommer att avlasta akutmottagningarna.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Amina Manzoor: Mycket är fortfarande okänt om det nya viruset

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Det första fallet av det nya corona-viruset utanför Kina bekräftades under gårdagen. Vad vet vi om viruset som hittills orsakat ett dödsfall?

DN:s medicinreporter Amina Manzoor svarar på tre frågor.

1. Vad är det som har hänt?

Flera människor som har besökt en fiskmarknad i Wuhan i Kina insjuknade under december med feber, andningssvårigheter och lunginflammation och behövde läggas in på sjukhus. Marknaden har varit stängd för sanering sedan 1 januari.

Till en början visste man inte vilket virus som orsakade sjukdomen, mers, sars, fågelinfluensa, vanlig säsongsinfluensa och adenovirus kunde uteslutas. I slutet av förra veckan bekräftades att det rör sig om ett tidigare okänt coronavirus.

Initialt rapporterade kinesiska myndigheter om 59 personer, men i nuläget har 41 personer diagnostiserats att ha blivit smittade av det nya coronaviruset. En person har avlidit. Sju är

allvarligt sjuka, två har fått åka hem och för resten ska tillståndet vara stabilt. Ingen har insjuknat efter den 3 januari.
På måndagen rapporterades det också om det första utländska fallet. En person som rest från Wuhan till Thailand som insjuknat och lagts in på sjukhus har visat sig bära på det nya coronaviruset. Enligt thailändska myndigheter ska personen vara på bättringsvägen. Inga andra smittade har rapporterats.

2. Vad vet vi om viruset?

Det tidigare okända viruset tillhör gruppen coronavirus. Det finns många coronavirus, de flesta hos djur. Hittills har man vetat om sex typer som kan smitta människor. Det är ganska stor variation på hur sjuk man blir av coronavirus, de kan dels leda till vanlig förkylning men också orsaka de mer allvarliga sjukdomarna sars och mers. Det pågår analyser av det nya viruset, vilket förhoppningsvis kan ge mer information inom kort.
Folkhälsomyndigheten bedömer att risken för importfall är låg. Även EU:s smittskyddsmyndighet, ECDC, bedömer att risken för fall i EU är låg, men inte kan uteslutas.
Världshälsoorganisationen WHO har redan släppt riktlinjer för hur länder ska diagnostisera och behandla sjuka. WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus har sagt att han ska rådgöra med kommittén som bedömer nödsituationer om det behöver kallas till ett möte för att utvärdera risken. Än så länge rekommenderar WHO inga restriktioner kring resande eller handel.

3. Vad är fortfarande okänt?

Det pågår utredning, men än så länge vet man inte hur människorna smittats av viruset. Alla personer som blivit sjuka

hade varit på fiskmarknaden, där det också ska finnas andra djur. Först sade kinesiska myndigheter att inget tydde på att viruset kunde smitta mellan människor, men nu säger WHO enligt Reuters att det i ett fåtal fall kan ha förekommit smitta inom familjer. I Kina har 739 personer med nära kontakt till de sjuka, majoriteten av dem sjukvårdspersonal, identifierats och övervakats, men ingen har blivit sjuk.
En anledning till att detta relativt lilla utbrott uppmärksammats stort är att många påminns om utbrottet av sars 2003, då omkring 8 000 människor blev sjuka och nästan 800 dog. Det började i Kina och spreds till närliggande länder. Denna gång verkar kinesiska myndigheter arbeta snabbt och dela med sig av information till WHO och andra internationella organisationer.

Hur stort och allvarligt utbrottet kommer att bli är mycket svårt att förutsäga, men avgörande är om det nya viruset kan smitta mellan människor och hur effektivt myndigheter agerar.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

13 till sjukhus efter brand

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Tretton personer har förts till sjukhus efter en brand på företaget Husqvarna AB i går kväll. Ingen av dem är rapporterad som allvarligt skadad. Byggnaden i Huskvarna är evakuerad och 15 räddningsfordon från flera orter är där.
Branden ska ha börjat i en maskin.
TT

Bristen på vårdplatser kan skada patienterna

ONSDAG 15 JANUARI 2020

En läkare ska i sin gärning alltid ha patientens hälsa som det främsta målet och om möjligt bota, ofta lindra och alltid trösta. Vi ska arbeta utifrån människovärdesprincipen, behovs- och solidaritetsprincipen och slutligen kostnadseffektivitetsprincipen – i den ordningen.

När man börjar arbeta som läkare i Region Stockholm inser man snart att det är stor diskrepans mellan förväntningar och verkligheten. Det finns nämligen en princip som man inte tidigare blivit introducerad till, överordnad alla andra principer, var för sig och tillsammans. En kalldusch och ofrånkomlig för sjukvårdspersonal, men säkerligen lättpåverkad av Region Stockholms politiker om viljan hade funnits.
Det handlar om vårdplatsprincipen. Sakta introducerad, orubbligt, trots protester och konsekvenser. Under förklädnaden ”förändringsresa” har Region Stockholm avsiktligt minskat antalet vårdplatser utan att ta hänsyn till behovet hos våra patienter.
Vårdplatsprincipen har tagit över barnmedicin. Jag är inte immun, tvärtom – jag är ST-läkare, läkare under utbildning.
På grund av vårdplatsbrist har jag blivit expert på optimering av utrymme. Hela avdelningar är stängda på grund av brist på sjuksköterskor, så jag skapar utrymme. Jag vårdar och lägger in barn i närheten av där det faktiskt finns en sjuksköterska: förråd, expeditioner och korridorer.
På grund av vårdplatsbrist har jag blivit expert på att utnyttja mina kollegor. Jag verkar förstående, men kör över dem ändå. Tröstar när de gråter av utmattning, men önskar mig ändå diverse kontroller och prover. Jag uppmuntrar dem att äta för det verkar ibland glömmas bort, men stör dem ändå när de precis har satt sig.
På grund av vårdplatsbrist har jag blivit expert på att inkludera föräldrar i vården och ge ansvarskänsla där den inte ska behöva finnas. ”Ert barn behöver inte alls

en plats med övervakning, ni kan göra det själva.” ”Ring på klockan om något börjar pipa – tryck en gång för hjälp, tryck två gånger för panik.” På grund av vårdplatsbrist har jag blivit expert på att normalisera galenskaper.

Vår etiska kompass är inte skapt för den här miljön. Det ger en etisk stress som heter duga.

När vi tvingas handla och ta beslut enligt vårdplatsprincipen riskerar vi att skada våra patienter. Lidande, fysisk eller psykisk skada eller sjukdom samt dödsfall som hade kunnat undvikas om adekvata åtgärder hade vidtagits.

Det är själva definitionen av en vårdskada. Patientsäkerhet definieras som skydd mot vårdskada. Vet ni vad jag gör med patientsäkerheten? Jag misshandlar och försummar den. Vårdplatsprincipen går alla gånger före patientsäkerheten.

Inte alla mina kollegor går med på att arbeta under dessa förhållanden. Nästan var tredje yngre läkare funderar på att lämna yrket. Inte så konstigt kanske, när Region Stockholm skapar en arbetsmiljö där vi tvingas bryta mot våra etiska principer och patientsäkerhetslagen. Glöm patienten – Region Stockholm skapar läkare högspecialiserade på vårdplatsvård, ingenting annat.

Jag förstår inte när det blev Region Stockholms uppgift att motarbeta min utveckling till att bli en bra läkare. Jag önskar innerligt att regionens politiker utvärderar konsekvenserna av politiken ni för, för jag tycker inte om den läkare som jag börjar bli. Gör ni?

Emelie Sundkvist, Stockholm, läkare i Sjukvårdsuppropet

Ovanligt många magsjuka av ostron

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Ovanligt många har blivit magsjuka efter att ha ätit ostron under december och januari.
Det är främst ostron från Frankrike som ligger bakom illamåendet och flera franska fiskeområden som levererar ostron har stängts, skriver Livsmedelsverket.
I Sverige har runt 70 personer som ätit ostron sökt hjälp för besvären, men Livsmedelsverket skriver att det lär finnas ett mörkertal med personer som insjuknat utan att kontakta sjukvården.TT

Johan Hilton: Nu har hbtq-rörelsen förvandlats till en grötmyndig besserwisser

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Hbtq-personer har historiskt skildrats som allt ifrån säkerhetshot till rena hälsofaror. Det är dags att säga hej till en ny arketyp: besserwissern som

trycker ned hbtq-certifikat i halsen på Vanligt Hederligt Folk.

Det brukar heta att kärt barn har många namn. Oälskade barn har minst lika många. Vi hbtq-personer har nästan börjat vänja oss efter ett helt 1900-tal där vi beskyllts för än det ena, än det andra. Under kommunistskräckens och homosexaffärernas 1950-tal var vi Det Stora Säkerhetshotet. Då sågs vi som ett lätt byte för utpressning från främmande makt. Tongivande opinionsbildare letade igenom varenda buske efter homokonspirationer och rättsrötor. Till och med något så genuint osexigt som det svenska kungahuset utmålades som en tummelplats för orgier.

I jämnhöjd med aidsvågen under 1980-talet bytte vi så skepnad och blev Sjukdomsspridaren, den smittsamma vällustingen som medvetet – eller i brist på allmän ansvarskänsla – spred sitt dödliga virus till hedervärda medborgare som aldrig gjort en fluga förnär.

Vid 00-talets början ömsade vi än en gång skinn. Då stod äktenskaps- och adoptionslagstiftning på spel och vi pådyvlades rollen som Kärnfamiljens Vedersakare. Konservativa krafter vägrade köpa den simpla förklaringen att vi, tja, bara ville gifta oss, skaffa barn och ha samma medborgerliga möjligheter som alla andra. Snarare såg man i oss en diabolisk föresats att förinta ”mamma-pappa-barn”-modellen med hjälp av normkritisk teoriv ällling, inseminationsverktyg och prideparader.

Ärligt talat har jag ingenting emot något av de ovanstående epiteten. De känns åtminstone spännande. En demonisk figur i slokhatt som skrämmer slag på allmänheten? Gärna det. En promiskuös

flörtprick med den omnipotenta makten att skjuta hela samhällsordningen i sank? I wish.
Däremot har jag skarpa invändningar mot den nya arketyp som på sistone formerats i huvudsak på den politiska högerkanten. För av de alltmer teatrala kulturkrigarna att döma har hbtq-rörelsen under 2010-talet förvandlats ännu en gång.
Numera är vi Den Beskäftiga Besserwissern. En på en gång könlös och förnumstig normkritiker med flottiga glasögon som trycker ned hbtq-certifikat och hen-reformer i halsen på Vanligt Hederligt Folk.
”Minoriteter har tagit över det gemensamma”, skrev till exempel Stig-Björn Ljunggren i en tidstypisk Folkbladetkrönika förra veckan och påstod att hbtq-begreppet vid det här laget tillförts så många bokstäver att ”även de som går igång på det som är kvar på Berlinmuren kan känna sig inkluderade”.
Ungefär samtidigt gick Svenska evangeliska alliansen ut med nyheten om att man släpper en lathund för alla föräldrar som bekymrar sig över att skolor bejakar ”hbtq-rörelsens ideologi”.
Alltmedan läkaren Ulla Westin, i en skärrad debattartikel i nättidskriften Kvartal, vittnade om hur allmän vänsterism förpestar det nya läkarprogrammet och pådyvlar studenterna inte bara hbtq-frågor utan dessutom hållbarhetstänk.
Klokare människor än jag, som professor Agnes Wold, har redan invänt på Twitter mot Westin och skrivit att det inte är helt orimligt att ha hbtq i beaktande när man utbildar läkare eftersom ”man kommer att träffa en mängd patienter som inte är 100% homosexuella”.

Samtidigt är de senaste dagarnas exempel i frågan ganska typiska för hur motståndet formulerats också på bredare front de senaste åren. Genom att ständigt överdriva och raljera över akronymtyranniet, fylla det med underförstådda konsekvenser och komma med invändningar av typen ”snart är det väl onormalt att vara heterosexuell” frammanas bilden av vänsterliberalt lipsilleri, förmyndarmentalitet och en underdånig, närmast omanlig, hänsyn till särintressen.

Men utan att man talar ur skägget: att hbtq-personers anspråk på offentligheten kräver insatser på flera områden, även språkliga och institutionella. Och att anspråken inte kommer att försvinna. Lättare då att utmåla normkritiken som grötmyndig, polisiär och politisk. (Eller, som i extremfallet Polen, utropa hbtq-fria zoner.) Medan den egna lättjan, på-nåder-mentaliteten och oviljan att anpassa sig till fler verkligheter än den egna påstås vara opolitisk, rent av organisk och naturlig. ”Jag har absolut ingenting emot homosexuella, men måste ni jämt tjata om det?” brukade homofober försvara sig förr i tiden. Nu har debattprosan upphöjt den meningen till kronargument.

Johan Hilton
johan.hilton@dn.se

”Vi prövade marknadsmodellen i 18 år – den fungerade inte bra”

TORSDAG 16 JANUARI 2020

När Stockholms sjukvård går på knäna har skotten Dave Watson från brittiska fackförbundet Unison bjudits till Stockholm. För Skottland har gjort ett annorlunda vägval för offentlig sjukvård och orienterat sig bort från marknadstänkandet.

– Det var ineffektivt och dyrt, säger Dave Watson.

Det är tankesmedjan Arena idé som bjudit in skotten Dave Watson till Stockholm för att presentera ett annorlunda sätt att organisera skattefinansierad sjukvård. Han verkar glatt överraskad.

– Vi brukar snarare se Skandinavien som förebild, och snegla på er. Jag är inte direkt van vid det omvända, säger Dave Watson.

Han har bara vagt klart för sig att han landat i en region som just nu brottas med stora problem inom sjukvården. Där anställda har slagit larm om stora patientsäkerhetsrisker som en följd av trängsel på akutmottagningarna då det fattas vårdplatser på grund av personalbrist. Samtidigt har hundratals - läkare och undersköterskor varslats om uppsägning.

– Oj, det skulle faktiskt aldrig hända i Skottland. Vi har gjort klart för de anställda i NHS, National Health Service, att vi vill att de medverkar när vi ställer om systemet, men vi försäkrar att de kommer att få behålla sina jobb, säger han.
Dave Watson, som har sin bakgrund i den brittiska fackliga organisationen Unison, berättar att han bjöds in att medverka som sakkunnig när NHS i Skottland skulle göra ett omtag i slutet av 1990-talet. Det fanns då en bred politisk majoritet för att orientera sig bort från marknadstänkande.
– Vi hade prövat marknadsmodellen under 18 år, och den fungerade inte bra i Skottland. Skottland är ett litet land, med ett antal mindre städer. Då finns det normalt sett bara ett sjukhus i varje stad – varför skulle man vilja att ett amerikanskt vårdbolag driver det?
Att söka lösningar i samförstånd var en ny erfarenhet, även för facket.
– Tidigare hade vi många konflikter, och det var på sätt och vis en lättare hållning även för facket – att alltid vara emot. Nu var vi i stället tvungna att närma oss ledningen, för att hitta lösningar.
En uttalad målsättning var att involvera de vårdanställda.
– I stället för att som tidigare anlita konsulter för enorma summor vände vi oss till de anställda, för att exempelvis utforma vårdavdelningar och ambulanshallar – det blev både bättre och billigare.
En grundförutsättning för NHS i Skottland är att vård ska ges enligt behovsprincipen, där den med störst behov ska få vård först, liksom att offentliga medel inte ska finansiera vinsterna hos privata bolag.
– Vi har väldigt olika utgångspunkter, framför allt har befolkningen i Skottland

en mycket sämre hälsa än i Sverige. Men det finns också likheter – Sverige är ett litet land, och jag tror att det går att lära av varandra.
Det svenska offentligt finansierade systemet har stora variationer. Region Stockholm är den region som med ett 40-tal vårdval och införande av den konsultdrivna managementmodellen värdebaserad vård, drivit privatiseringen längst. Organisationsmodellen bygger på en stark tilltro till konkurrens, som mellan vårdgivare driver kvalitet i sjukvården.
– Vår erfarenhet är inte att konkurrens driver kvalitet. Tvärtom – 15 års erfarenhet visade att det var otroligt ineffektivt – och dyrt, säger Dave Watson.
Han exemplifierar med hur hans dotter kvällen innan valde restaurang i Stockholm med hjälp av en söktjänst på nätet – ett förhållandevis lätt val, då utbudet är stort och det är lätt att rata den restaurang man är missnöjd med. Men sjukvården fungerar inte så, säger Dave Watson och utfärdar en varning.
– Konkurrens bygger på att du har ett val och att det finns ett överskott, men när skattebetalarna står för finansieringen, så kan du inte bygga sjukhus som står tomma för att du ska ha ett överskott – det blir otroligt ineffektivt. Samtidigt finns det ett begränsat antal medarbetare som kan arbeta i vården och till skillnad från restauranger kan du inte öppna och stänga sjukhus över en natt, säger Dave Watson.
– Vi hade också märkt svårigheter med att sprida bra exempel
– best practice – med många privata aktörer som konkurrerar med varandra, för varför ska de dela med sig? Nu har vi en öppnare atmosfär.

DN har nyligen avslöjat att patienter med privat sjukvårdsförsäkring får vård snabbare än patienter från den offentliga vården, trots att medicinsk prioritering ska gälla.
I Skottland är andelen privata vårdgivare liten, men Dave Watson lyfter ett problem med två parallella system, och exemplifierar med läkare som arbetar för både den privata och den offentliga vården.
– Det är ett upplägg som ger ett incitament till att göra den offentliga vården mindre attraktiv. Om läkaren träffar en patient på sjukhuset kan han ta emot patienten på den privata kliniken veckan efter. Det blir en anledning att faktiskt se till att det är långa väntetider i den offentliga sjukvården.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Brittisk vård

NHS, National Health Service, är den statliga organisation som ansvarar för den offentliga sjukvården i Storbritannien. NHS bildades 1948. Den består av fyra separata statliga myndigheter: för England, Skottland, Wales och Nordirland.
1989 introducerades idén om konkurrens och marknad inom NHS. Patienter ses som konsumenter. Ett slags inre marknad byggs upp där hälso- och sjukvårdsnämnder beställer tjänster av självständiga leverantörer.
1997 tar Labour makten i Storbritannien. Ett skotskt parlament upprättas som får självbestämmande inom många områden av inrikespolitiken.
2004 avskaffas det interna köp- och säljsystemet inom NHS. Lokala sjukvårdsstyrelser får ansvar för att utforma och styra sjukvården.
Unison organiserar anställda inom offentlig verksamhet i hela Storbritannien och har cirka 1,4 miljoner medlemmar.

”Sjukvårdens kris är skapad av organisation och ledning”

FREDAG 17 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200117

Sjukvårdens skenande kostnader med åtföljande besparingskrav sägs bero på fler äldre, dyrare teknik och läkemedel samt ökad efterfrågan. Väl så viktiga förklaringar är en splittrad organisation med oklara maktförhållanden, bristande kompetens i ledningen och en övertro på digitalisering, skriver Mats Alvesson och Stella Cizinsky.

Sjukvårdens kostnader och besparingskrav är en högaktuell fråga. 19 av 21 sjukvårdsregioner går med underskott, en del med mycket stora underskott. De två som inte gör det (Jönköping och Halland) har nyligen höjt skatteuttaget, vilket till stor del klarar bokslutet 2019. Nu aviseras kraftiga besparingar, kanske inte alltid genomtänkta.

Orsakerna till de ökande kostnaderna uppges vara: demografin (fler äldre), dyrare sjukvård (teknologi och läkemedel) och ökande efterfrågan. Det är med andra ord oundvikligt att kostnaderna ökar – om man ska tro arbetsgivarorganisationen Sveriges kommuner och regioner (SKR) och regional och nationell politisk och administrativ ledning.

Men vi vet också att Sverige har en sjukvård med hög täthet av professionella grupper (särskilt läkare och specialistsjuksköterskor). Mycket av verksamheten har också kunnat effektiviseras med nya teknologier. Trots detta är tillgängligheten till mottagningsbesök och operationer låg. Vart tar resurserna vägen?

Ofta är förnuftigt resursutnyttjande viktigare än mer resurser. Det är alltför lätt att begära mer sådana: behovet är outsinligt. I sjukvården påverkar organisation och ledning tyvärr ofta på onödigt kostnadsdrivande sätt. Nedanstående punkter är i sammanhanget väsentliga:

1 Splittrad sjukvård som saknar regional samverkan. 21 regioner konkurrerar med varandra om kompetent personal och högspecialiserad vård, imiterar vinstdrivande företag genom att ha en mångfald av kommunikatörer och varumärkesstrateger, bygger stora sjukhusbyggnader och investerar i dyr teknik. Mycket sker utan analys av hela landets behov och hur det ska tillgodoses. Störst bekymmer uppstår när primärvården inte kan bemannas med fasta läkare och man i stället låter en stor grupp hyrläkare röra sig i landet – resultatet är höga kostnader, dålig vård och allt sämre kompetens inom gruppen som sällan får vidareutbildning och kollegialt stöd. Detta driver en ojämlik vård, där de mest behövande har minst möjlighet att välja en fast vårdkontakt.

2 Oklar maktstruktur och även maktkamp mellan politik, myndigheter och SKR. Och som bekant – kunskap är makt. Kontroll är kanske ännu mer makt. Makten i dag drivs genom byråkrati, makten är

byråkrati. 9 procent av landets bnp går till den offentliga förvaltningen och drygt 200 000 människor är anställda i den. Denna byråkratiska jättebrasa kräver mycket bränsle. Och den ena handen vet inte vad den andra gör.
Det leder till produktion av alltmer utredningar, lagar och förordningar. En del är motsägelsefullt och knappast användbart i praktiskt arbete. Gigantiska projekt startas och avslutas efter några år utan mätbara effekter av det som utförts. Ett exempel på detta är ”Nationellt system för kunskapsstyrning” som nu genomförs av SKR genom att ta enorma resurser från kärnverksamheterna. Resultatet kommer förmodligen att vara magert. Många lokala initiativ håller inte bara byråkrater sysselsatta utan tar även mycket av den övriga personalens tid i anspråk.

3 Avsaknad av verklig kompetens i ledningar. Allt fler sjukvårdsledningar präglas av folk som gör chefskarriärer och hamnar i en administrativ logik, där policyer, planer, powerpointpresentationer och prat ersätter kunskap om verksamheten. Man sysslar gärna med visioner, certifieringar och värdegrunder och annat som låter bra. Lojalitet med ledning och karriärshänsyn tar lätt överhanden. Beslut tas utan förståelse för verksamhetens komplexitet.
Chefskarusellen på högre befattningar snurrar allt snabbare.
Organisationsminnet är kort eller obefintligt. Kritiken från kärnverksamheten hålls borta genom en växande administration, vilken fungerar som en krockkudde mellan professionerna och ledningen. Frustrationen växer och

driver bort nyckelpersoner från offentlig sjukvård.
4 Övertro på digitalisering, över-dokumentation, rutiner och riktlinjer. I en alltmer överadministrerad och splittrad tillvaro så skapas mer texter. Dessa måste ordnas och kunna göras sökbara. Det producerar i sin tur ännu mer texter. Dagens Medicin skrev nyligen om Sahlgrenskas dokument, vilka beräknas ha tagit 140 årsheltidstjänster att författa och som delvis var obrukbara. Svaret på detta kaos heter artificiell intelligens, vilket i dag leder till stora satsningar utan analys av förväntade effekter. En generell minskning av hela administrationen och bekämpning av dokumentationshysteri tycks sällan komma i fråga.
5 Oförmåga hos politik och ledningar att göra begränsningar av utbud. I en värld där alla alltid ska få allt kommer kostnaderna att skena. Sjukvården är inte en rättighet, utan ska styras av behov och tydliga prioriteringar. Detta kräver ett bevarat samhällskontrakt och en tydlig ledning. När detta inte finns, så kommer inte heller professionella grupper att ta sitt ansvar. Marknaden ser möjligheter att tillmötesgå krav på tillgänglighet och skapar märkliga hybrider av sjukvård, såsom fristående digitala tjänster som inte samordnas med övrig sjukvård.
I dag är situationen så problematisk att enskilda regioner inte kommer att kunna hantera kostnaderna. Sjukvården behöver sannolikt bli statlig. Men redan nu behöver hälso- och sjukvårdsledningar i regionerna en bättre kompetens inom organisation och ledning, kanske på bekostnad av de medgörliga personer som är mer lojala med överhet än med kärnverksamhet. Även på lägre nivåer bör mycket kunna

göras. Det kräver kritiskt tänkande, reflektion, minskad funktionell dumhet och större tillit till professionerna – och inte minst integritet och mod.
Sjukvården är komplicerad att styra. Ökade resurser drunknar lätt i komplexitet och i en mångfald av kostsamma ”lösningar” som skapar fler problem än de löser. En erfaren läkare beskrev det som att ”den här organisationen är marinerad i idioti”, vilket fångar den allmänna frustrationen hos professionella grupper. Angeläget är att nyttja metoder för dumhetsbekämpande i organisationer och grupper. Ledningar, projektgrupper och andra aktörer bör ifrågasättas när de vill genomföra storslagna förändringar där ”alla” tvingas arbeta med en uppsättning teman, oberoende av om det är motiverat eller inte.

En del genomdrivande av enhetliga lösningar kan fungera i begränsad och situationsanpassad form. Problemen uppstår i stora system, där det ofta finns krafter som från centrala positioner och med ringa insikt om specifika verksamheter initierar och vidmakthåller sådant som låter bra men som på många håll underminerar kärnverksamheten. Mer resurser spär ibland på detta.
Lösningen på sjukvårdens problem är knappast alla gånger mer pengar utan en mer genomtänkt och förnuftig verksamhet. Detta kan delvis uppnås genom odlande av negativa kapaciteter: förmåga att kritiskt granska, utmana särintressen och silotänkande och utgå från effektivt resursutnyttjande. När man stärker det kritiska förnuftet kan förhoppningsvis mångfalden av standardkoncept, värdegrundsprat och storskaliga lösningar

ersättas av mer tid för verksamhetsnära förbättringsarbete med fokus på kärnverksamheten att bedriva effektiv sjukvård.

Mats Alvesson, professor, organisationsforskare, Lunds universitet
Stella Cizinsky, överläkare, verksamhetschef, Universitetssjukhuset, Örebro
Författarna har nyligen publicerat boken ”Organisation och ledning i sjukvård. En reflekterande ansats”, Studentlitteratur.

Svenonius medger besvärligt läge

LÖRDAG 18 JANUARI 2020

Finansregionråd Irene Svenonius (M) medger nu att det var ett tufft läge för akutsjukhusen i Stockholm under trettonhelgen.
På fredagen kallade hon regionens gruppledare till ett extrainsatt möte.
– Vi har fått höra från både patienter, anhöriga och medarbetare om situationen på Södersjukhusets akutmottagning, säger Svenonius.
De senaste veckorna har anställda inom akutsjukvården larmat om kaos och stora

patientsäkerhetsrisker på akutsjukhusen. Patienter och anhöriga har beskrivit akutmottagningarna som en krigszon, då patienter trängs och vårdas i korridorer och kulvertar i väntan på vårdplats. Regionens chefläkare har bekräftat det ansträngda läget, och sagt att det finns för få vårdplatser, vilket blev tydligt i trettonhelgen, då trycket mot Södersjukhuset blev enormt efter att Karolinska drabbats av stora it-störningar.

På fredagseftermiddagen kallade finansregionråd Irene Svenonius (M) gruppledarna i region Stockholm till ett möte med anledning av situationen i Stockholms sjukvård. I inbjudan hänvisades till att information om läget kommer att ges bland annat på redan inplanerade möten, bland annat i arbets- och personalutskottet den 28 januari och i hälso- och sjukvårdsnämnden den 14 februari. Enligt inbjudan var syftet att ge ”ytterligare möjlighet att skaffa översikt av läget”.

Efter mötet medger Irene Svenonius att läget varit tufft för akutsjukhusen i Stockholmsregionen.

– Vi har fått höra från både patienter, anhöriga och medarbetare om situationen på Södersjukhusets akutmottagning.

Svenonius beskriver mötet som konstruktivt, där alla fick möjlighet att ställa frågor till chefläkaren och regionledningskontoret, som också deltog.

Enligt region Stockholm är läget i vården nu mer stabilt än under helgerna, bland annat efter att vårdverksamheter för icke-akutvård öppnat efter helgerna och vårdcentralerna är öppna som vanligt.

– Just nu finns det ingen som väntar på vårdplats, och det är ingen som har gjort

det de senaste dygnen. Också där är läget åter till det normala. Men de följer detta noga, så att det inte ska inträffa något ytterligare. Det är otroligt viktigt att vi håller väntetiderna korta, säger Svenonius.
Under fredagens möte konstaterades att det behövs fler bemannade vårdplatser på akutsjukhusen, enligt Svenonius.
– Det måste vara ett huvudfokus framåt för sjukhusen.
Tidigare i veckan hade det socialdemokratiska oppositionsregionrådet Aida Hadzialic begärt att regionstyrelsen kallas in till ett extra möte med anledning av krisen i sjukvården, och velat att chefsläkare och anställda skulle närvara. Oppositionen vill diskutera patientsäkerheten och har även krävt att varslen på akutsjukhusen dras tillbaka.
Efter mötet var Hadzialic kritisk och säger att hon saknade handling.
– Tjänstemännen beskrev att man inte kunnat garantera patientsäkerheten på våra sjukhus. Samtidigt är det prat utan handling från det moderatledda styret. De här problemen som eskalerade under helgerna beror på underliggande strukturella problem inom sjukvården i Stockholmsregionen, som otillräcklig bemanning och att det saknas vårdplatser och att sjukhusen saknar resurser.
Svenonius beskrev mötet som konstruktivt – du håller inte med?
– Jag förstår att Svenonius vill ge intrycket att läget är under kontroll. Hennes ambitionsnivå är väldigt låg. Vi kan inte ha ett läge i Stockholmsregionen där patientsäkerheten inte är garanterad. Det här kommer att fortsätta så fort läget blir lite mer ansträngt. Det kan handla om att

det blir halka om det blir lite kallare, eller om att influensasäsongen sätter i gång, säger Aida Hadzialic.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Personalens nödrop om sjukvårdskrisen: ”Vi spelar Guds roll”

MÅNDAG 20 JANUARI 2020

Personalen på Södersjukhuset har fått nog och slår larm hos socialminister Lena Hallengren: Bristen på personal och vårdplatser riskerar livet på patienterna.

Samtidigt ska 100 tjänster bort.

– Vi spelar Guds roll och det är hemskt, säger Adrian Iliescu, överläkare på akutmottagningen.

Ingen skriker eller jämrar sig. Tysta patienter, de flesta äldre, ligger på sängar längs med väggarna i korridoren när socialminister Lena Hallengren (S) visas runt av sjukhusledningen. Hon har kommit för att bilda sig en egen uppfattning efter den senaste tidens rapporter om kaos på Södersjukhusets akutmottagning i Stockholm.

– Vi som jobbar här går under, säger undersköterskan Apelsina Ögren till ministern.
Hon pratar snabbt för att hinna berätta så mycket som möjligt om sin jobbvardag och sin oro för patienterna innan Hallengren ska vidare för att träffa sjukhusledningen bakom stängda dörrar.
Under tiden samlas 15 anställda – sjuksköterskor, läkare och undersköterskor – i det trånga utrymmet utanför. S-toppen har inför besöket bett att få träffa arbetsplatsens fackliga företrädare. De är väl förberedda, några med statistik prydligt samlad i plastfickor.
– Vi kan det här, vi är utbildade för detta. Men vi saknar hundratals händer, säger akutläkaren Jennifer Rosdahl.
– Om en Norrtäljebuss kör av vägen så klarar vi inte det, säger Uffe Hylén, överläkare på ortopeden.
– Vi riskerar våra legitimationer varje dag, säger Adrian Iliescu, överläkare på akuten.
– Från ledningens håll heter det att patientsäkerheten inte är hotad. Sen säger vi något helt annat. Det är nästan så att man tror att någon av oss har vanföreställningar. Och det är inte vi, säger Martina Stenbom, sjuksköterska på akuten.
Anställda befarar att patienter har dött och kommer att dö på grund av för långa väntetider.
– Jag fick upp en patient från akuten som var i extremt dåligt skick och sedan dog. Patienten hade väntat 13 timmar på vårdplats. Det var kaos på akuten och ingen hade hunnit titta på patienten där på många, många timmar. Den här personen kanske hade dött ändå men var i sämre skick än hen hade behövt vara och om det hade funnits någon chans att hjälpa så var

det för sent när patienten kom upp, säger kirurgen Åsa Edergren, som har rapporterat händelsen som en avvikelse för utredning.
– Man har tänkt att någon måste dö för att det ska hända något. Men patienter dör, det händer inget ändå, säger Martina Stenbom, sjuksköterska på akuten.
Det är svårt att veta säkert betonar flera som DN talat med, en svårt sjuk person kanske hade dött ändå. Anställda vittnar om att de inte alltid hinner skriva avvikelserapporter om allvarliga händelser.
Lena Hallengren lyssnar och ställer frågor. Hon betonar att regionpolitikerna har det yttersta ansvaret för sjukvårdsfrågan och kritiserar det blågröna styrets hantering av Stockholms sjukvård.
– Sös skyller på politikerna, politikerna skyller på Sös. Regionen skyller på regeringen. Vi upplever att ingen tar ansvar för sjukvården i Stockholm, säger Carina Hansen, sjuksköterska och huvudskyddsombud för Vårdförbundet.
Efter mötet, när rummet är tomt på både människor och syre, säger socialministern:
– Det är inte den här typen av vittnesmål man vill höra från vårdpersonal som har så viktiga uppgifter. Det är precis som någon sa, det kan ju vara vem som helst av oss som behöver vård.
Intill hennes porträtt på regeringens hemsida finns ett citat:
”Svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera.”
Det är en politisk vision som krockar med vittnesmålen från Söder- sjukhuset.
Folk dör, säger flera ur personalen. Ska det vara så i Sverige år 2020?

– Det är klart att det inte ska vara så. Situationen de beskriver är oerhört ansträngd. Man ska ha sjysta förutsättningar att göra ett gott jobb när man arbetar med att ytterst rädda liv. Människor som befinner sig på akutmottagningen har enligt personalen behov av akutvård. Jag vet inte hur jag nog kan understryka att svensk hälso- och sjukvård ska fungera.

Vad är orsakerna till att det ser ut så här?

– Det är inte fråga om att göra partipolitik av detta men det blir anmärkningsvärt när man har styrt regionen sen 2006 med samma modell med en uppstyckad vård.

– Hade vi inte haft världens dyraste sjukhus med gigantiska konsultnotor kanske man hade haft en annan förståelse för en tuff situation. Det är uppenbart att man har tagit vissa kostnader och får betala för det i en annan ände i form av en sämre ekonomi och personalens situation och arbetsmiljö.

Vad säger du till personal, patienter och anhöriga som är oroliga?

– I vanliga fall brukar jag säga att Sverige har en fantastisk hälso- och sjukvård sett till medicinsk kvalitet. Men givet den här diskussionen blir det lite konstigt att säga. Det är inte så att alla som söker sig till vården behöver vara jätteroliga. Men jag är ändå bekymrad över att regionledningen inte tar vittnesmålen från dem på golvet på fullt allvar.

Som socialminister har du ändå ett övergripande ansvar för sjukvårdsfrågan. Vad gör du här och nu?

– Det är verkligen inte fråga om att slå ifrån mig men det skulle skapa ett missnöje om man tror att jag äger hela hälso- och sjukvården och att jag skulle

kunna fixa till det här om jag bara ville. Men nu har vi en hälso- och sjukvård där regionen har huvudansvaret. Det nationella ansvaret handlar om att IVO granskar och att vi ser till att utbilda läkare och skjutsköterskor. Sen årsskiftet har vi inrättat ett nationellt vårdkompetensråd. Mitt arbete är inte att här och nu lösa en arbetssituation utan det är att se till att vi långsiktigt tryggar och säkrar svensk hälso- och sjukvård.

Men var går gränsen för när regeringen måste gripa in?

– Det finns ingen ordning som säger att regionerna har ansvar hit och sen tar staten över. Detta är regionernas ansvar på samma sätt som försörjningsstödet är socialtjänstens ansvar, en kommunal angelägenhet. Och när man har en regionledning som säger att man har allt under god kontroll så låter det ju inte heller som att regionen är intresserad av stöd, säger Lena Hallengren.

Förra veckan kom M, KD och V med krav på extrapengar till välfärden. Sveriges kommuner och regioner beräknar att åtminstone 6,5 miljarder kronor extra behövs redan i år. Lena Hallengren vill inte säga en siffra men det står klart från både henne och statsminister Stefan Löfven att välfärden ska få mer pengar i vårändringsbudgeten som läggs fram i april.

Snart blir personalen på Södersjukhuset färre. I höstas lades ett varsel på 100 personer. Klara Strömberg, överläkare på akuten och ordförande för Läkarföreningen på Sös hävdar att det inte spelar någon roll hur mycket personalen protesterar.

– Vi kan förklara oss oeniga mot alla åtgärder men man tar besluten ändå.

Skiten rinner neråt uppifrån. Ledningen sitter i en bajsmacka.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Sös-personalen vittnar om läget. ”Att patientsäkerheten inte är hotad är skitsnack”

Lina Stålhane, ST-läkare i akutsjukvård:
– Att patientsäkerheten inte skulle vara hotad som upprepas gång på gång är skitsnack. Den är hotad hela tiden. Folk ligger ju och dör eller blir bara sämre och sjukare för att de väntar så länge. Det här är inget undantagsfall.

Klara Strömberg, överläkare på akuten, Saco-rådsordförande samt ordförande för Läkarföreningen på Sös:
– Folk hinner bli väldigt mycket sjukare i väntan på akuten, sen hinner de bli ännu sjukare i väntan på att komma till avdelning för att vi inte har tid att vårda dem på rätt sätt. Det finns risk för att folk dör.

Apelsina Ögren, undersköterska akuten:
– Man vill rädda liv, få någon att må bättre eller lindra någons smärta. Men nu är prioriteringen att så få som möjligt ska dö och då får många ligga med smärta i 20 timmar.

Martina Stenbom, sjuksköterska akuten:
– Man är orolig för att missa att ställa den där extrafrågan eller ett provsvar så att en behandling fördröjs. Om en patient har en svår bakteriell infektion är det avgörande att få antibiotika i tid, vid en riktigt svår infektion ökar dödligheten för varje timme som går.

Fakta. Södersjukhusets pressade läge

Anställda och anhöriga har i början av året larmat om långa väntetider och platsbrist på Södersjukhuset. Under trettonhelgen drabbades hela regionen av it-haveri och samtidigt sattes Karolinska i Huddinge i stabsläge på grund av nätverksproblem.
Under trettonhelgen, 5–6 januari 2020, hade Sös akutmottagningar (vuxen, gyn och barn) över 100 fler besök än 2019.

Södersjukhusets akutmottagning hade under 2018 längst väntetid av landets samtliga akutmottagningar.
I november meddelade Sös att 100 tjänster måste bort. 50 undersköterskor, 25 läkare och 25 administrativa tjänster. Danderyds sjukhus varslar omkring 100 tjänster och Karolinska 600 tjänster, 250 läkare och 350 undersköterskor.
Det blågröna regionstyret har mött hård kritik för sin hantering av situationen. Finansregionråd Irene Svenonius (M) kallade under fredagen regionens gruppledare till ett extrainsatt möte och konstaterade att det behövs fler bemannade vårdplatser på akutsjukhusen.

Chefläkaren: Vi har små marginaler

MÅNDAG 20 JANUARI 2020

Södersjukhuset har små marginaler vid störningar, medger Anne Kierkegaard, chefläkare på Södersjukhuset.

– Patientsäkerheten riskerar alltid att påverkas negativt, särskilt under perioder av hög belastning, säger hon.

Personal vittnar om att patientsäkerheten återkommande hotas. Hur kommenterar ni det?

– Det stämmer att bristen på vårdplatser och svårigheter att skriva ut patienter från sjukhuset finns året om, med toppar där

belastningen blir extra stor. Bristen på omvårdnadspersonal har vi levt med under väldigt lång tid. Sjukhuset har små marginaler vid störningar när vi har en lägre bemanning och vi arbetar med att hitta lösningar för detta, säger chefläkare Anne Kierkegaard.

Många medarbetare berättar om stor oro och stress över att patienter ska försämras eller dö på grund av för lång väntan och brister i vården. Är det acceptabelt?

– Det är givetvis inte okej att medarbetare känner oro för att deras patienter inte ska få den vård de behöver. Jag har full förståelse för att det skapar en stress att känna att man inte räcker till att ge den vård man önskar och så ska det inte behöva vara. Våra medarbetare gör alltid en medicinsk prioritering så att de allvarligast sjuka får vänta kortast tid. Jag känner mig trygg med att de patienter som är allvarligt sjuka blir väl omhändertagna, säger hon.

En nyligen inkommen avvikelse handlar om en patient som väntat 13 timmar och sedan blivit så dålig att patienten dog, hur kommenterar ni det?

– Alla vårdavvikelser dokumenteras och utreds och vid allvarliga vårdskador gör vi alltid en Lex Maria. När de är inskickade till Ivo (Inspektionen för vård och omsorg) är de tillgängliga men vi kommenterar inte enskilda patientfall av hänsyn till patienter och anhöriga. Vi är angelägna om att våra medarbetare rapporterar avvikelser via vårt avvikelsehanteringssystem eller till sin närmsta chef.

Enligt Anne Kierkegaard har sjukhuset efter 2018 tagit fram flera nya rutiner för att minska vistelsetiden och öka tillsynen av patienter på akuten.

– Nu finns personal som ser till att det ges mediciner, mat och som hjälper patienterna med hygien medan de vistas på akutmottagningen.
– Vi har också tidigare genomfört journalgranskning på patienter som haft långa vistelsetider på akutmottagningen och kunde då inte se några allvarliga vårdskador i den gruppen. Vi planerar att genomföra fler journalgranskningar.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Kapitel 6: Försvar

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet

"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Försvar

Området omfattar totalförsvar, det vill säga den verksamhet som är nödvändig för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvar består av det militära försvaret och det civila försvaret samt samordningen mellan dessa verksamheter. Området inkluderar bland annat frågor rörande totalförsvarsplikt, försvarsunderrättelseverksamhet och signalskydd. I området ingår också försvars- och försvarsmaterielsamarbeten med andra länder.

Områden inom försvar

Områden inom försvar)

- **Civilt försvar**
- **Militärt försvar**
-

Om försvar

Relaterad navigering

- **Försvar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för försvar

Genvägar

- **Nordiskt försvarssamarbete**

DN-artiklar 5 december 2019- 16 januari 2020

M hotar lämna försvarssamtal

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

Moderatledaren Ulf Kristersson hotar lämna samtalen med försvarsminister Peter Hultqvist (S) om nästa års försvarsbeslut. M vill åter kalla in försvarsberedningen och anslå mer pengar än regeringen.
– De kommande dagarna måste Socialdemokraterna bestämma sig om de vill ha en seriös process med försvarsberedningen som

grund – och då är vi med – eller om de vill ha en servettskiss, säger Kristersson.

DN

Största övningen på 30 år ska visa Sveriges svagheter

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Den största övningen av Sveriges civila och militära beredskap på 30 år har inletts. Totalförsvarsövning 2020 ska stegvis öka i intensitet till att

omfatta alla Sveriges kommuner, 50 myndigheter och 20 000 militärer.

– Det är den största övningen i Sverige under de senaste 30 åren. Den prövar alla delar av den svenska samhällkroppen – lär oss var vi är svaga, starka och var vi behöver förstärka oss, förklarar Dan Eliasson, generaldirektör för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Syftet är att öva och testa den civila krisberedskapen hos kommuner, regioner (tidigare landsting), länsstyrelser, myndigheter, riksdag och regering – totalt 400 aktörer.

Det nya i Totalförsvarsövningen är att det civila försvaret ska övas i stor skala samtidigt med det militära.

Det var Försvarsberedningen som i sin rapport Motståndskraft i december 2017 föreslog att Sverige ska bygga upp ett civilt försvar. Det är viktigt för att trygga invånarnas liv och hälsa – men också för att dagens försvarsmakt ska kunna fungera.

– Det vi med självklarhet hade i vår organisation för 30 år sedan – som transporter, sjukvård,

hantering av livsmedel – har vi numera väldigt lite av själva. De resurserna finns i dag i kommuner, i andra myndigheter och i näringslivet, säger överbefälhavaren Micael Bydén.
– Om inte det civila försvaret kan ge stöd till Försvarsmakten riskerar en del av de försvarssatsningar som görs att inte få fullt genomslag. Samhället måste fungera även under svåra påfrestningar, inklusive krig. Skolor, sjukhus, vägar, försörjning av livsmedel, el och vatten – allt det där måste fungera, säger Dan Eliasson.
På tisdagen mötte han och ÖB Micael Bydén 50 andra myndighetschefer för att tala om kris- och krigsberedskap och om Totalförsvarsövning 2020.
Det finns en politisk enighet om att höja anslagsnivån för det militära försvaret med 20 miljarder kronor till 2025. Försvarsberedningen slog i rapporten Motståndskraft fast att det civila försvaret måste få större resurser och nå anslagsnivån 4,2 miljarder 2025.
– Jag undrar om 4,2 miljarder kronor kommer att räcka, säger Dan Elisson som tillsammans

med andra myndigheter i mars ska lämna underlag till regeringen inför riksdagens försvarsbeslut hösten 2020.
Det ska omfatta åren 2021–25. Men trots att det gått två år sedan det eniga betänkandet Motståndskraft lades fram så finns det ännu inte någon bred politisk uppgörelse om det ekonomiska tillskottet till det civila försvaret.
– Totalförsvaret blir inte trovärdigt om det inte står på två ben. Har man inte i höst i totalförsvarspropositionen kommit fram till ett bra komplement till det militära försvaret – då brister det i trovärdighet, säger MSB:s generaldirektör Dan Eliasson.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Totalförsvarsövning 2020

I den kommande totalförsvarsövningen ska det civila försvaret övas i stor skala tillsammans med det militära. Den första delen av övningen startade i liten skala redan den 4 november i år för att bygga upp aktörernas kunskap. Kulmen inträffar i maj–juni nästa år. Då

har övningens scenario gått från fredstid över en allvarlig kris som förvärras till ett militärt angrepp på svenskt territorium. Först i december nästa år avslutas övningen.
När övningens scenario övergår krig så blir det militära angrepp mot norra och södra Sverige samt Gotland. Försvarsmakten ska ta upp striderna mot angriparen i Försvarsmaktsövningen Aurora 20 som kommer att engagera minst 20 000 militärer.

Julgranar i formation över Sverige

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Flygvapnet drog i gång sina traditionella julflygningar på tisdagen när Skaraborgs flygflottilj, F7, flög över Västsverige med 17 Jas 39 Gripen i form av en julgran, med stam och allt.
Även stora delar av Norrland fick se flygvapnets julgran teckna sig

mot himlens skyar under dagen. Egentligen skulle Norrbottens flygflottilj, F21, ha genomfört flygningen redan på måndagen men då fick uppvisningen ställas in på grund av dåligt väder. Nästa vecka får Sydsverige besök av julgranen när Blekinge flygflottilj, F17, flyger över regionen på måndag.

TT

ANNONS

Alla partier bjuds in till analysgrupp

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Regeringen bjuder in samtliga riksdagspartier till en ny grupp som ska analysera de motstridiga beskeden om Försvarsmaktens ekonomi. Gruppen blir mindre än Försvarsberedningen och dess analys ska ligga till grund för

politiska förhandlingar inför riksdagens försvarsbeslut 2020.
Regeringens inbjudan gick ut i ett mejl till samtliga riksdagspartier under tisdagen, uppger flera initierade källor för DN.
Den nya analysgruppen blir ett slags bantad fortsättning på Försvarsberedningens arbete. Beredningen som med tjänstemän och experter bestod av över 20 personer leddes av Björn von Sydow (S). Den lade i maj fram sin slutrapport med förslag om en kraftig satsning på det militära försvaret.

Försvarsanslaget skulle stegvis höjas till 84 miljarder kronor år 2025 för att finansiera en upprustning. Men när Försvarsmakten den 15 november lämnade in sin analys av beredningens förslag saknades 55 miljarder för att genomföra det. Skillnaderna berodde dels att beredningen räknat med fasta priser, vilket upphävts i budgetförhandlingarna mellan S-MP-regeringen, C och L i augusti-september. Dels hade delar av beredningens anslagshöjning redan intecknats av Försvarsmakten.

En riksdagsmajoritet på fem partier krävde då att Försvarsberedningen åter skulle kallas in för att få till stånd en bred uppgörelse. Förvarsminister Peter Hultqvist motsatte sig först detta, och var ovillig att anslå mer pengar. Men ställd inför en riksdagsmajoritet har försvarsministern nu beslutat att bjuda in partierna till en ny analysgrupp.
I gruppen ska företrädare för samtliga partier ingå, precis som i Försvarsberedningen. De ska assisteras av tjänstemän från försvarsberedningens sekretariat, från Försvarsdepartementet samt Försvarsmakten.
Analysgruppens arbete ska lägga grunden för politiska förhandlingar mellan regeringen och övriga partier. I de senaste försvarsuppgörelserna har både S och M varit med.
Vem som ska företräda M och S i analysgruppen är oklart. Björn von Sydow har avgått som ordförande och Moderaternas talesperson i försvarsfrågor Beatrice Ask har utsetts till landshövding. Det troliga är att Peter Hultqvist eller hans statssekreterare Jan-Olov Lind

leder arbetet. Hultqvist är för närvarande i USA och har inte gått att nå för en kommentar.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Överdirektören ignorerade varningarna – anställde chefen som ljög om meriter

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

DN kan nu avslöja hur det gick till när en person som ljög om sin bakgrund fick en säkerhetsklassad chefstjänst på Kustbevakningen. Överdirektör Anders Kjaersgaard gjorde avsteg från riktlinjer och ignorerade varningstecken för att kunna anställa personen.

– Jag gjorde bedömningen att vi inte behövde göra den kontrollen, säger han.

Genom att ljuga om sin bakgrund och sin kompetens kunde personen få ett säkerhetsklassat chefsjobb på Kustbevakningen 2016. På myndigheten deltog chefen sedan i att leda brottsbekämpning, räddningsinsatser och delar av det svenska totalförsvaret.

Som DN tidigare avslöjat tog det två år innan personens lögner uppdagades. Då informerades regeringen, Säkerhetspolisen och Försvarsmakten. Trots det fick personen i somras ett nytt jobb, som stabschef inom Försvarsmakten.

Avslöjandet har lett till skarp kritik. Wilhelm Agrell, professor i underrättelseanalys, säger att

personen löpte risk att utnyttjas och utpressas av en extern aktör. Kustbevakningen har tidigare sagt att det inte fanns några varningstecken kring den nu avslöjade chefen. Men DN:s granskning kan nu visa på flera brister i hur rekryteringen gick till.

Anders Kjaersgaard utsågs av regeringen till Kustbevakningens överdirektör i juni 2015. Under tiden som den nya chefen rekryterades var Kjaersgaard även operativ chef på myndigheten. Det var han som ansvarade för rekryteringen och fattade anställningsbeslutet.

– När jag fick höra om detta blev jag oerhört besviken, och jag blev kanske mest besviken på mig själv för att jag inte hade avslöjat den här lögnen. Och för att jag inte hade synat korten på det sätt som jag borde, säger Anders Kjaersgaard.

Fanns det inga varningssignaler under rekryteringen?

– Det var ju ingenting i rekryteringsprocessen som tydde på att han var lögnare.

Men Kjaersgaard varnades för att saker inte stod rätt till. En

personalhandläggare försökte gång på gång att få den blivande chefen att skicka in ett examensintyg från universitetet och informerade överdirektören om problemen med att få svar. Personalhandläggaren har inte velat ställa upp på en intervju men svarar skriftligt genom Kustbevakningens kommunikatör att hon flera gånger, både via telefon och via mejl, försökte få personen att skicka in sina intyg. I stället fick hon förklaringar om att personen var utomlands eller på resande fot.

Kustbevakningens personaldirektör Helene Frykler bekräftar för DN att det var ett avsteg från riktlinjerna när man gick vidare med rekryteringsprocessen trots att intygen inte kommit in. Anders Kjaersgaard säger att han är medveten om att det gjordes flera misslyckade försök att få in examensintyg men att det i sig inte tydde på att universitetsmeriterna byggde på en lögn.

– När vi hade en dialog kring detta så var personalhandläggaren orolig och frustrerad över att personen inte kom in med de här

dokumenten, men det var utifrån perspektivet att det här verkar ju vara en slarvig person som har fel attityd i rekryteringen.
– Så vitt jag känner till så var det ingenting som pekade på att det skulle vara en lögn.
Blev du avrådd från att rekrytera den här personen?
– Nej, jag blev inte avrådd av någon att gå vidare med rekryteringen.
När handlingarna inte kom in bestämde Anders Kjaersgaard att anställningen ändå skulle genomföras, men att personen inte fick tillgodoräkna sig meriten från universitetet. Det innebar också att kravet på att personen skulle bevisa sin examen försvann.
– Då behövdes heller inget intyg. Den bedömningen som jag gör då är en felaktig bedömning, och den leder också fram till att personen blir anställd. Det är beklagligt att jag gjorde den bedömningen, men jag gjorde den utifrån den kunskap jag hade av det som framkommit under rekryteringsprocessen, säger Anders Kjaersgaard.
Som DN tidigare berättat avslöjades personens lögner först

två år senare, av en annan myndighet där denne sökt en säkerhetsklassad tjänst som säkerhetschef. Även den gången kom personen med undanflykter för att slippa skicka in examensbevis, men till skillnad från Kustbevakningen gjorde den myndigheten en egen kontroll och kunde då likt DN se att personen aldrig studerat på universitetet. Det tog oss mindre än en timme att kontrollera uppgiften hos universitetet. Det är ett telefonsamtal bort. Varför gjorde inte du det?

– Dels var det inget krav på den här akademiska examen i vår kravprofil. Det fanns ingenting då i rekryteringsprocessen som tydde på att personen var en lögnare. Och det var de här goda vitsorden från Försvarsmakten och allt det som fanns i cv:t därifrån. Så jag gjorde bedömningen att vi inte behövde göra den kontrollen. Det är därför det blir fel i rekryteringen, jag borde ha gjort en annan bedömning, säger Anders Kjaersgaard.

Förutom den falska examen och avsteget från rutinerna finns flera luckor i rekryteringen av chefen.

Kustbevakningen tog inga referenser från personens dåvarande arbetsgivare, utan enbart från Försvarsmakten. Dokumentationen är bristfällig och även om Kustbevakningen säger att personen fick goda vitsord kan man bara uppge en av de två referenserna som kontaktades.
När lögnerna väl avslöjats gjordes en överenskommelse där chefen fick sluta med åtta månaders lön. Ingen anmälan gjordes till personalansvarsnämnden och personen avskedades inte eftersom Kustbevakningen bedömde att man inte uppfyllt sin undersökningsplikt.
Efter att ha lämnat Kustbevakningen rekryterades personen till ett nytt känsligt jobb som stabschef inom Försvarsmakten sommaren 2019. Först under hösten stängdes personen av från sin tjänst. Samma person har också under tiden som denne var avstängd från Kustbevakningen sökt ytterligare ett jobb som säkerhetschef på en myndighet, och då uppgett sig fortfarande ha sin chefstjänst på Kustbevakningen.

I en tidigare intervju med DN erkänner personen själv lögnerna och säger att det är svårt att förklara i efterhand.

– Ja, jag kan ha gjort det flera gånger. Svaret är att jag inte vet hur många gånger jag gjort det, och inte heller vilken gång som var första gången.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Dela

Facket fick inte veta att examensbevi-set aldrig skickades in

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

En person ljög sig till ett känsligt chefsjobb på Kustbevakningen. Fackförbundet som deltog i rekryteringen, och förordade en

annan kandidat, fick inte veta att viktiga examensbevis aldrig lämnades in.

– I efterhand har jag förstått att man tog ett aktivt beslut att inte begära in det. Jag tycker det är anmärkningsvärt. Det är en säkerhetsklassad befattning, säger Joakim Lagergreen på facket Tull-Kust.

Kustbevakningens överdirektör Anders Kjaersgaard medger att han gjorde fel när han 2016 rekryterade personen till en känslig operativ ledningsroll. Personalhandläggaren som hanterade rekryteringen försökte flera gånger få in bevis på att personen verkligen hade en universitetsexamen, och berättade för överdirektören att det aldrig kom in.

Trots det valde Anders Kjaersgaard att gå vidare med rekryteringen och anställa chefen som därmed säkerhetsklassades och fick tillgång till hemliga uppgifter.

Under rekryteringen deltog även Joakim Lagergreen från fackförbundet Tull-Kust. Facket förordade en annan kandidat men överdirektören höll inte med.

– Arbetsgivaren tyckte att personen som fick jobbet hade ett högre meritvärde, bland annat på grund av universitetsexamen, säger Joakim Lagergreen.
Fick ni veta att de försökte men aldrig fick in examensbevisen?
– Nej, det fick vi inte. Jag tycker att det hade varit lämpligt om vi fått reda på det eftersom vi var delaktiga i rekryteringen och förordade en annan kandidat. Hade vi vetat att det var något som inte stämde så hade vi varit ännu tydligare med det.
Joakim Lagergreen fick inte heller veta att den blivande chefen inte fick tillgodoräkna sig universitetsexamen i rekryteringen.
Hur ser du på överdirektörens agerande?
– Framförallt tycker jag att det är märkligt att man väljer att släppa det där med examensbeviset. I efterhand har jag förstått att man tog ett aktivt beslut att inte begära in det. Jag tycker det är anmärkningsvärt. Det gäller en säkerhetsklassad befattning.
Det tog två år innan chefens lögner avslöjades. Då hade personen sökt jobbet som säkerhetschef på en annan

myndighet, som anade oråd när man aldrig fick se något examensbevis. Då avslöjades det också att personen inte heller hade körkort. Joakim Lagergreen säger att han blev väldigt förvånad när allting uppdagades.

– Jag kände mig lurad. Det var en person som hade suttit och ljugit i en anställningsintervju, bland annat inför mig. Men jag tyckte också att det var anmärkningsvärt att Kustbevakningen bara släppte det när personen valde att inte svara och komma in med papper.

Överdirektören Anders Kjaersgaard kommenterar fackets kritik skriftligt:

”Vi har inte någon exakt rutin för information till de fackliga organisationerna. Nu när vi har erfarenhet av den här situationen kan vi förtydliga vår dokumentation för rekryteringsprocessen”, skriver han.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Alla partier bjuds in till analysgrupp

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Regeringen bjuder in samtliga riksdagspartier till en ny grupp som ska analysera de motstridiga beskeden om Försvarsmaktens ekonomi. Gruppen blir mindre än Försvarsberedningen och dess analys ska ligga till grund för politiska förhandlingar inför riksdagens försvarsbeslut 2020.

Regeringens inbjudan gick ut i ett mejl till samtliga riksdagspartier under tisdagen, uppger flera initierade källor för DN.

Den nya analysgruppen blir ett slags bantad fortsättning på Försvarsberedningens arbete. Beredningen som med tjänstemän och experter bestod av över 20 personer leddes av Björn von Sydow (S). Den lade i maj fram sin slutrapport med förslag om en kraftig satsning på det militära försvaret.

Försvarsanslaget skulle stegvis höjas till 84 miljarder kronor år 2025 för att finansiera en upprustning. Men när Försvarsmakten den 15 november lämnade in sin analys av beredningens förslag saknades 55 miljarder för att genomföra det. Skillnaderna berodde dels att beredningen räknat med fasta priser, vilket upphävts i budgetförhandlingarna mellan S-MP-regeringen, C och L i augusti-september. Dels hade delar av beredningens anslagshöjning redan intecknats av Försvarsmakten.

En riksdagsmajoritet på fem partier krävde då att Försvarsberedningen åter skulle kallas in för att få till stånd en bred uppgörelse. Förvarsminister Peter Hultqvist motsatte sig först detta, och var ovillig att anslå mer pengar. Men ställd inför en riksdagsmajoritet har försvarsministern nu beslutat att bjuda in partierna till en ny analysgrupp.

I gruppen ska företrädare för samtliga partier ingå, precis som i Försvarsberedningen. De ska assisteras av tjänstemän från försvarsberedningens sekretariat,

från Försvarsdepartementet samt Försvarsmakten.
Analysgruppens arbete ska lägga grunden för politiska förhandlingar mellan regeringen och övriga partier. I de senaste försvarsuppgörelserna har både S och M varit med.
Vem som ska företräda M och S i analysgruppen är oklart. Björn von Sydow har avgått som ordförande och Moderaternas talesperson i försvarsfrågor Beatrice Ask har utsetts till landshövding. Det troliga är att Peter Hultqvist eller hans statssekreterare Jan-Olov Lind leder arbetet. Hultqvist är för närvarande i USA och har inte gått att nå för en kommentar.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Inställd julgransflygning får ny chans i Sydsverige

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Blekinge flygflottilj planerar för ännu en dundrande julgransflygning över Sydsverige. Rutten läggs bland annat över norra Småland, där måndagens planerade julgransflygning ställdes in på grund av vädret. Den extrainsatta flygningen kommer att gå från Sölvesborg strax efter halv två på onsdagen och sedan vidare upp över Småland där bland annat Kalmar och Västervik passeras. Om vädret tillåter kommer även Gotland att passeras.

TT

Första nya Gripen levererad

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Linköping. Det första exemplaret av Sveriges nya stridsflygplan, Jas Gripen E, levererades på fredagen till svenska staten. Planet som kallas världsledande blir ryggraden i det svenska luftförsvaret ända in på 2050-talet.

Vid en första anblick skiljer sig Gripen E från dagens svenska Gripenplan (modell C och D) genom ett grön-grått kamouflagemönster målat på ovansidan. Gripen E ser också kraftfullare ut, med en ny motor och flygplanskropp samt vingar som rymmer mer bränsle.
Men än viktigare förbättringar finns inuti planet. Gripen E har helt ny radar, ett topphemligt system för tele-krigföring samt bättre presentation av information för piloten.
Samarbetet med Brasilien (som också köpt Gripen E) har lett till

en stor dataskärm i cockpit, istället för tre mindre som i dagens svenska plan.
– Man ”ser” längre, bättre och har möjlighet att fatta snabbare beslut. Att kunna fatta snabbare taktiska beslut är ofta det som är framgångsfaktorn i luftstrid, förklarar testpiloten Henrik Wänseth från köparen, Försvarets Materielverk (FMV).
– Det är en viktig dag för Saab att få leverera nästa generation av Gripen till Sverige, sade Saabs styrelseordförande Marcus Wallenberg. Han erinrade om att hans familj 1937 startade Saab för att förse Sverige med flygplan – då liksom nu en i en osäker tid.
Även försvarsminister Peter Hultqvist (S) berörde det sämre omvärldsläget som kräver höjd försvarsförmåga.
– Att ta emot nästa generations Gripen är i sig en säkerhetspolitisk signal som vittnar om att vi förstår allvaret i läget i närområdet. Det vittnar också om att vi har en kompetens i Sverige som där vi kan producera eget stridsflyg. Det är något jag vet är respekterat i andra länder, sade Peter Hultqvist.

– Det här är ryggraden i svensk stridsflygförmåga i framtiden. Det är ett avancerat flygplan som också i sin konstruktion har ställts mot dem eventuella opponenter man skulle kunna möta. Här har vi en mycket högkvalificerad produkt som fungerar i en krissituation, förklarar Peter Hultqvist för DN.
FMV, Saab och Flygvapnet genomför nu ett gemensamt, mycket omfattande, testprogram av Gripen E innan planen överlämnas från FMV till flygvapnet. Enligt Saabs vd Micael Johansson har testerna hittills gått över förväntan och man ligger enligt tidplanen.
Nye flygvapenchefen Carl-Johan Edström är närmast lyrisk över tillskottet. Även om Sveriges flygvapen hamnar i numerärt underläge i en konflikt, så är vi enligt honom i världsklass kvalitativt när det gäller luftförsvar.
– När man möter sina kollegor runt om i världen blir man förundrad. Vi bygger ett stridsflyg som ligger nummer ett eller två i världen, det är fantastiskt, säger flygvapenchefen.

Det resonemanget bygger på fyra faktorer: att piloterna får en överlägsen bild av omvärlden och ett bra stöd för sina beslut, förmåga till telekrig, ett länksystem som kopplar planet till andra enheter – även från andra länder – samt de utspridda svenska baserna.

När blir Gripen E operativ på en flygflottilj?

– Målsättningen är 2022–23 när vi får de första serielevererade till flygvapnet. Sedan har vi en stegvis leverans av planen, svarar Carl-Johan Edström.

Men smakar det så kostar det. Det exakta styckpriset för Gripen E är hemligt.

– Beställningen på 60 Gripen E är under kommersiell sekretess, men den ligger på över 30 miljarder kronor. Då ingår även simulatorer och viss markutrustning, säger FMV:s generaldirektör Göran Mårtensson till DN.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Sex länder har valt Gripen

Saab ska leverera 60 Gripen E till Sverige och 36 till Brasilien.

Sveriges flygvapen har i dag 96 Gripen C (ensitsig) och D (tvåsitsig). Fyra andra länder flyger Gripen C/D. Sydafrika har 26 plan och Thailand 11. Två Natoländer leasar Gripen C/D av svenska staten: Tjeckien och Ungern som vardera har 14 plan. Saab tävlar om i hård konkurrens om fler order, bland annat i Finland, Kanada, Colombia och Indien.

JO ger försvaret rätt att omplacera officerare

TISDAG 24 DECEMBER 2019

Generalmajor Anders Brännström och officeren Gustav utnyttjade sin yttrandefrihet vilket ledde till att Försvarsmakten omplacerade dem. Bägge anmälde myndigheten till

Justitieombudsmannen (JO) för repressalier. Men nu frias Försvarsmakten.

– Jag tacksam för att jag inte längre är offentliganställd i konungariket Sverige. Nu är det lågt i tak, säger Anders Brännström.

Generalmajoren och tidigare arméchefen Anders Brännström omplacerades i januari 2018 sedan han uttalat sig i en granskande DN-artikel. Brännström svarade ja på en fråga om armén är chanslös vid ett angrepp.

Överbefälhavaren Micael Bydén reagerade och tog ifrån Brännström tjänsten som chef för Totalförsvarsavdelningen vid högkvarteret. Officersförbundet ingrep och efter att ha fått ekonomisk ersättning av myndigheten sade Brännström upp sig.

Det andra JO-ärendet gäller en officer som DN kallat Gustav. Han omplacerades i december 2017 på grund av inlägg på Twitter. Gustav beskylldes för att ha äventyrat rikets säkerhet. Försvarsmakten försökte avskeda Gustav men drog tillbaka ärendet

sedan Militära säkerhets- och underrättelsetjänsten (Must) visat att Gustavs twittrande inte röjt några hemligheter. Gustav arbetar numera i en annan del av totalförsvaret.
Var för sig JO-anmälde officerarna Försvarsmakten för brott mot grundlagens repressalieförbud. Chefs-JO Elisabeth Rynning fattade beslut i båda ärendena på måndagen.
Chefs-JO skriver att Brännström som andra offentliganställda i princip har rätt att offentligt framföra synpunkter som avviker från arbetsgivarens. Men därpå konstaterar hon att detta ”i praktiken kan leda till att det blir omöjligt för den anställde att utföra sitt arbete på ett sätt som arbetsgivaren kan acceptera”. Detta ”bör anses gälla högt uppsatta befattningshavare” som generalmajoren.
Därför riktar JO ingen kritik mot Försvarsmakten.
– Jag är tacksam över att jag inte längre är offentliganställd i konungariket Sverige. Nu är det lågt i tak. Antingen ska man tycka som chefen, eller också ska man vara tyst, säger Anders

Brännström till DN om JO:s beslut.
– Jag lider med de officerare som är anställda. Är det bara generaler som inte får yttra sig offentligt, eller gäller det också andra i chefsställning som brigadgeneraler och överstar, frågar sig Brännström.
I Gustavs ärende konstaterar chefs-JO att ”Försvarsmakten vidtagit vissa åtgärder som typiskt sett inte är tillåtna enligt regleringen om förbud mot repressalier”. Ändå frias myndigheten eftersom hon litar på att den agerat för att värna säkerhetsskyddet.
– I mitt fall har Försvarsmakten fattat beslut godtyckligt. Jag klarar mig. Men jag är orolig för en generell inskränkning av yttrandefriheten som motiveras av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge eftersom beslut enligt säkerhetsskyddslagen inte kan överklagas, säger Gustav till DN.
Elisabeth Rynning tar inte hänsyn till att Must friat Gustavs Twitterinlägg. I stället skriver chefs-JO att Gustav hade en säkerhetsklassad tjänst och genom att ”exponera sina

kunskaper” på Twitter så gjorde han sig ”sårbar” för främmande makt.

– Det är ett farligt resonemang. Enligt det skulle även andra som yttrar sig kunna omplaceras. Till exempel försvarsdebattören och flygofficeren Wiseman, konstaterar Gustav.

JO rekommenderar Försvarsmakten att förtydliga sina regler för sociala medier samt kritiserar att den inte lämnat ut allmänna handlingar skyndsamt.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Det säger lagarna

Yttrandefrihet gäller enligt grundlagen Regeringsformen ”var och en gentemot det allmänna”. - Yttrande- och åsiktsfrihet gäller även offentligt anställda som har rätt att fritt uttala sig om förhållanden på arbetsplatsen. Repressalieförbud enligt yttrandefrihetsgrundlagen gäller för myndigheter och allmänna organ. Varje form av åtgärd som riktas mot någon som använt sin yttrandefrihet är olaglig. Säkerhetsskydd regleras i säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen.

Svensk militärinsats fortsätter

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Oron stiger i Mellanöstern efter den USA-ledda raketattacken. Sverige har 70 soldater och officerare på en USA-bas tre mil norr om Bagdad. Den svenska militära insatsen i Irak fortsätter, men Försvarsmakten vill inte uttala sig om åtgärder för att höja soldaternas säkerhet.

Den svenska truppen kommer från arméns jägarbataljon i Arvidsjaur och är i Irak för att vara rådgivare till och utbilda de irakiska försvarsstyrkorna. Det sker inom ramen för den internationella USA-ledda koalitionen Operation Inherent Resolve mot terrororganisationen IS.

– Vi har ett 70-tal personer i Irak. Självklart följer Försvarsmakten händelseutvecklingen väldigt noggrant och anpassar vår verksamhet enligt rådande läge,

säger Kristina Swaan vid Försvarsmaktens kommunikationsavdelning till DN.
Förutom av instruktörer består den svenska truppen av personal för skydd och bevakning vid koalitionens baser samt stabsofficerare. Svenskarna är baserade på den amerikanska arméns stora bas Taji som ligger knappt tre mil norr om huvudstaden Bagdad.
På basen finns även irakisk trupp samt andra länders förband som även de ingår i Operation Inherent Resolve. Tyskland som har 27 soldater på basen har beslutat om höjd säkerhet för sin personal, enligt tyska tidningen FAZ. Tyska försvarsmaktens insatsstab uppger att koalitionens förflyttningar på marken och i luften har inskränkts. Vad som görs från svensk sida vill man inte uppge.
– Eventuella åtgärder som Försvarsmakten kan behöva vidta kan vi inte gå in på av säkerhetsskäl. Vi löser uppgifter som planerat, och detaljer kan vi inte ange med hänsyn till personalen, förklarar Kristina Swaan.

Enligt uppgifter till DN ska truppen från Arvidsjaur inom några dagar åka hem och ersättas av en ny styrka från förbandet K 3 i Karlsborg.

– Det stämmer att det kommer att ske ett skifte av personal. Men jag går inte in på detaljer hur det kommer att fungera, bekräftar Kristina Swaan.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fem partier vägrar gå med på ÖB:s bantning av armén

FREDAG 10 JANUARI 2020

Årets försvarsbeslut skulle till 2025 ge Sverige en större armé, föreslog Försvarsberedningen. Men Försvarsmakten bantar satsningen på armén som inte blir klar förrän in på 2030-talet. Det visar DN:s granskning.

Politiker från fem partier kritiserar förseningen – som de vägrar att godta.
Inför höstens försvarsbeslut som gäller åren 2021 till 2025 ville politikerna i Försvarsberedningen bygga ut armén, den försvarsgren som är i sämst skick. En ny krigsorganisation ska påbörjas 2021. Fokus ligger på periodens slutår 2025, även om beredningen skrev att organisationen inte blir helt färdig förrän ”i slutet av försvarsperioden 2026–2030”. Men i det underlag som Försvarsmakten lämnade till regeringen den 15 november finns stora försämringar för armén, jämfört med beredningens förslag.
– Den krigsorganisation för armén som beredningen tänkt sig blir ganska svårt försenad – samtidigt som den också minskas. Stridsgruppen i Mälardalen och den mekaniserade brigaden i Skåne blir inte färdiga förrän efter 2030, säger Allan Widman, Liberalernas försvarspolitiker.
Den granskning som DN gjort bekräftar bilden. Försvarsmakten och ÖB vill genomföra alla föreslagna satsningar inom ”de blå” försvarsgrenarna flygvapnet och marinen till 2025. För ”den gröna” försvarsgrenen armén är däremot huvuddelen inte klar då, utan först 2030 – eller rentav ännu senare.
Liberalerna och Centerpartiet har gjort upp med S-MP-regeringen om försvarsbudgeten fram till 2025.
Inget av de två nya infanteriregementen som beredningen föreslog i antingen Falun, Härnösand, Sollefteå eller Östersund finns med före 2025, möjligen kan det bli en etablering efter 2026.
Beredningens förslag till andra förband har försenats, bantats (från bataljon på

med cirka 800 soldater till kompani med 130) eller strukits helt.
Sverige har i dag endast 48 artilleripjäser. Trots det har beredningens förslag till nytt artilleri (divisionsartilleri) försvunnit ur Försvarsmaktens underlag. Och därmed även utbildningen i Kristinehamn och Villingsberg. Det är tvärtemot vad beredningen föreslog och Centerpartiet vill.
– Vi vill se fler krigsförband och regementsbildningar på orter som är strategiskt viktiga för totalförsvaret, men också för att kunna utbilda det stora antalet värnpliktiga kommande år. Det är viktigt att göra kraftiga satsningar på stödfunktioner, till exempel mer artilleri, och då behövs också fler utbildningsplatser, säger Daniel Bäckström som säger att armén ”varit eftersatt” och måste prioriteras de närmaste åren.
Moderaterna som varit med i alla försvarsuppgörelser under senare år reagerar också på en sned balans i Försvarsmaktens förslag till krigsorganisation.
– Det är ett ökat fokus till förmån för ”de blå stridskrafterna” i ÖB:s underlag – i någon mån på bekostnad av arméstridskrafterna, säger Pål Jonsson, moderat ordförande i riksdagens försvarsutskott. Det är inget M kommer att acceptera:
– Försvarsberedningens förslag till krigsorganisation är den som vi vill förverkliga och som vi har för avsikt att driva igenom. Den är mycket noggrant framförhandlad. Om vi ska gå in och ändra i den så ska det göras i bred politisk konsensus.

Mikael Oscarsson, Kristdemokraternas försvarspolitiker:
– Det finns utmaningar i alla försvarsgrenar men armén är mest under isen. Det är väldigt oroväckande om beredningens prioritering av tre brigader i armén till 2025 skjuts på framtiden, nu när det säkerhetspolitiska läget förvärras.
Även Sverigedemokraterna är kritiska:
– Försvarsmakten ska göra prioriteringar enligt politiska beslut. Jag hade förväntat mig en tidplan för att uppfylla Försvarsberedningens rapport, säger Roger Richthoff, SD:s försvarspolitiker.
Försvarsminister Peter Hultqvist vill skjuta frågan om balansen mellan försvarsgrenarna till förhandlingarna med andra partier.
– Vad det kommer att bli för balanser och hur en proposition till riksdagen kommer att se ut är föremål för en senare förhandling. Nu handlar det om att reda ut de grundläggande aspekterna.
Att försvarspolitikerna och Försvarsmakten prioriterar olika beror på i grunden skilda synsätt i två avseenden. Dels risken för krig de närmaste åren, dels balansen mellan skalförsvar (flyg och marin) och djupförsvar (armén).
– Försvarsmakter brukar säga ungefär ”ja, omvärldsläget är sämre, men kriget står inte för dörren”. Den tiden är det inte alls säkert att vi har. Jag skulle gärna se att Försvarsmakten präglades av större brådska, säger Allan Widman (L).
Beredningens ordförande Björn von Sydow (S) har i Aftonbladets podcast ”Höjd beredskap” förklarat varför beredningen prioriterade tillväxt av armén:
”Vi bedömer att riskerna är stora nu och då måste vi satsa på det som ger snabba

Satsning på armén försenas

Försvarsberedningen vill satsa på armén åren 2021–2025. Men enligt Försvarsmaktens förslag blir de flesta av dessa arméförband inte klara förrän 2030 eller senare.

Grafik: Jonas Backlund Text: Mikael Holmström Fakta: Försvarsmaktens underlag till försvarspolitisk proposition 2021–2025.

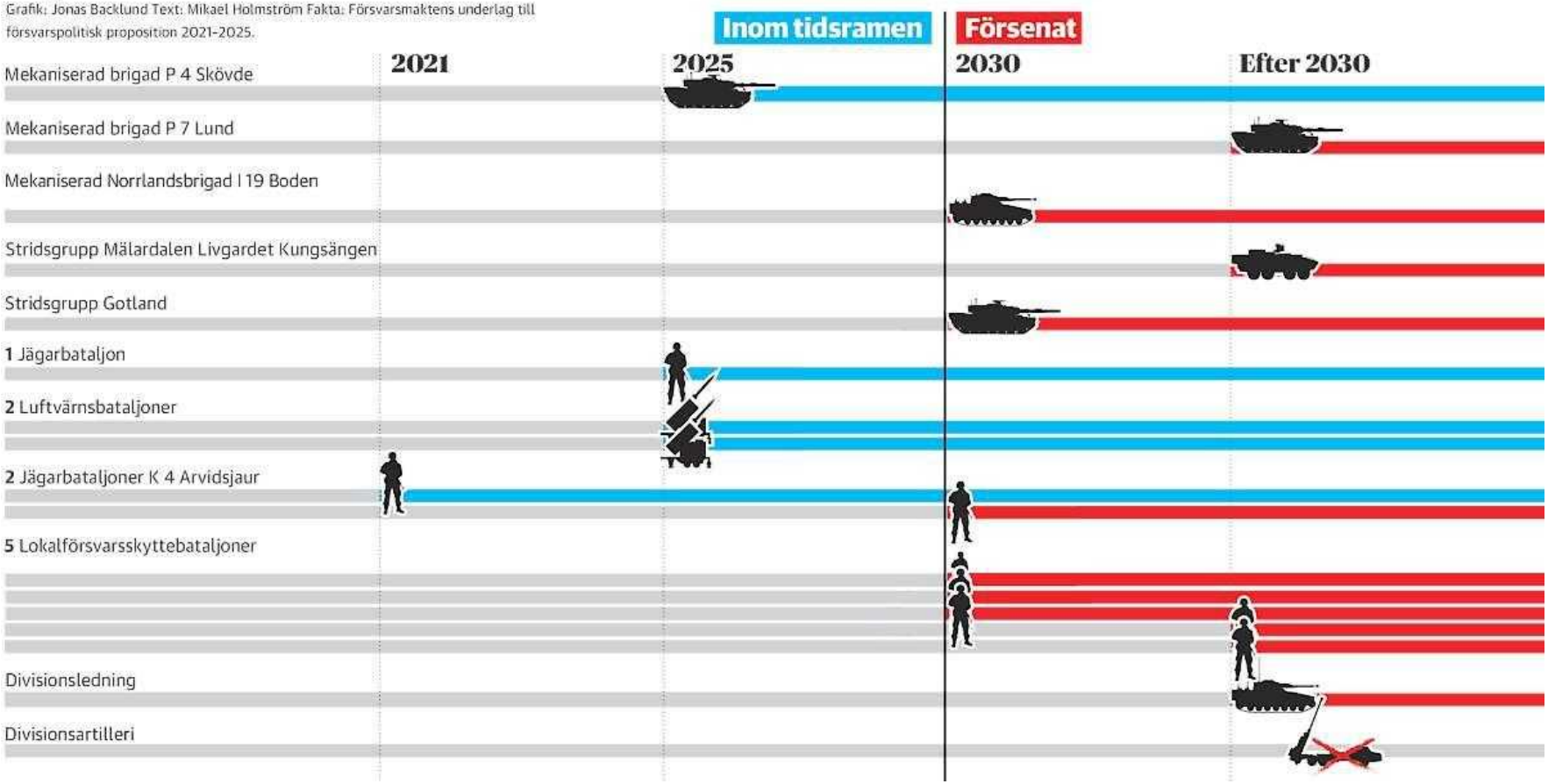

resultat. Det är faktiskt värnpliktiga för att se till att varje krigsförband är fullt besatt, att det finns reserver och att de kan fungera.”

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

Marinen
Amfibiebataljon Amf 4 Göteborg: Inom tidsramen till 2025

Flygvapnet
Flygflottilj F16 Uppsala: Inom tidsramen till 2025

Logistikförband
Tre logistikbataljoner:
En inom tidsramen till 2025
En försenad till 2030
En försenad till efter 2030

Endast halva försvarsbeslutet kan genomföras

FREDAG 10 JANUARI 2020

Bristen på pengar inför höstens försvarsbeslut slår hårdare än vad som hittills varit känt. Endast halva Försvarsberedningens förslag kan genomföras till 2025, enligt ett besked från överbefälhavaren. Politiker från flera partier reagerar och vill genomföra hela beredningens förslag.

På söndag startar Folk och Försvars årliga rikskonferens i Sälen. Ett centralt tema är riksdagens försvarsbeslut i höst för åren 2021–2025. Försvarsberedningen föreslog i rapporten Värnkraft i maj en satsning på ett större försvar, vilket ska vara grunden för riksdagsbeslutet.
Men när överbefälhavaren (ÖB) Micael Bydén den 15 november lämnade sitt svar till regeringen blev det en kalldusch. Fram till 2030 saknas 55 miljarder kronor, jämfört med beredningens beräkningar. ÖB sade att ungefär 75 procent av beredningens förslag ändå skulle gå att genomföra till 2030. På journalistfrågor om hur mycket som skulle vara uppnått år 2025 gav Bydén inget svar.
Men vid ett möte i riksdagens försvarsutskott veckan därpå fick ÖB samma fråga från politikerna. Micael Bydén svarade då att endast ungefär 50 procent av beredningens förslag går att genomföra till 2025, uppger personer som var med vid mötet för DN.
Flera politiker reagerar på beskedet att endast halva förslaget genomförs under försvarsbeslutperioden.
– Det är olyckligt att det finns en så stor differens att man endast kan förverkliga hälften av Försvarsberedningens förslag till 2025 och tre fjärdedelar fram till 2030, säger försvarsutskottets nye ordförande Pål Jonsson (M) till DN.
Pål Jonsson har tagit över ordförandeposten i utskottet efter Beatrice Ask (M) som sedan den 1 januari är landshövding i Sörmland.
– Min uppfattning är att vi måste förverkliga Försvarsberedningens förslag. Vi ska arbeta med det som utgångspunkt. Förslaget är brett förankrat och ska genomföras, säger Pål Jonsson som

signalerar att mer pengar då kan behöva skjutas till.
Centerns försvarspolitiker Daniel Bäckström understryker för DN att det blir mycket stora höjningar av anslagen.
– Vi ska nu analysera ekonomin och Försvarsmaktens underlag och prioriteringar och se vad som finns med, och vad som inte finns med, säger Daniel Bäckström och markerar:
– Centerpartiet anser att det är helheten i Försvarsberedningens förslag som ska genomföras.
Liberalernas försvarspolitiker Allan Widman säger att ekonomin alltid kommer att sätta gränser. Men han anser att Försvarsmakten efter årtionden av nedskärningar är överdrivet försiktig när den nu ska växa till:
– Jag tror inte man inser potentialen i att utbilda 8 000 värnpliktiga årligen. Det ger en fantastisk möjlighet att ganska snabbt iklä sig en större krigsorganisation, säger Allan Widman.
Försvarsminister Peter Hultqvist (S) medger att ”det tillkommit ytterligare frågetecken” när det gäller Försvarsmaktens analys kontra Försvarsberedningens förslag.
ÖB har sagt att till 2025 går det bara att genomföra 50 procent av beredningens förslag, hur ser du på det?
– Ja. Vi får återkomma med svar på frågor om det när vi är klara med en slutlig proposition. Då kan vi ge de exakta svaren på hur det blir med den ena och den andra frågan, svarar Peter Hultqvist.
Är det inte ett problem att det skiljer sig så mycket mellan beredningen och myndigheten?
– Ja, det är klart. Jag har för min del sagt att det här kommer att vara en levande

process ända fram till slutdatum, svarar försvarsministern DN.
Med start nästa vecka ska Hultqvist leda en ny analysgrupp som ska granska de olika ekonomiska beskeden. I gruppen ingår en försvarspolitiker från varje riksdagsparti samt tjänstemän från försvarsdepartementet, beredningens sekretariat och Försvarsmakten.
Arbetet i analysgruppen kompliceras av ytterligare en faktor. Försvarsmakten har nämligen inte angett kostnaden för att genomföra hela Försvarsberedningens förslag.
I stället utgick Försvarsmakten från ”given ekonomi”, det vill säga budgetöverenskommelsen i augusti (mellan S-MP-C-L) och de pengar myndigheten redan intecknat. Att räkna på hela förslaget hade blivit för komplicerat och hanns inte med inom regeringens tidsram, har ÖB förklarat för DN.
– Det hade underlättat om det funnits en kostnadsberäkning på Försvarsberedningens alla förslag, ambitioner och prioriteringar i sin helhet. Men nu är det som det är och vi får arbeta vidare för att kunna landa ett riksdagsbeslut i linje med Försvarsberedningens rapport, säger Daniel Bäckström (C).
Liberalerna försvarspolitiker Allan Widman konstaterar:
– Försvarsmakten har gjort egna avdrag och tillägg till Försvarsberedningens förslag. Det är viktigt att de politiska partierna som ingick i beredningen får tillfälle att på nytt se på helheten, säger Allan Widman.
– Uppdraget till Försvarsmakten var ju att beräkna kostnaderna och

genomförbarheten på Försvars-beredningens förslag och den krigsorganisation som beredningen föreslår. Det var det som var uppdraget – inte att presentera alternativa förslag. Det har försvårat arbetet, säger Pål Jonsson (M).

– Det behövs en noggrann kontroll av ÖB:s beräkningar. Det borde vara självklart att beräkningar skall baseras på beredningens rapport, säger Roger Richthoff, Sverige-demokraternas representant i analys-gruppen.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Bakgrund. Vägen till beslut

Försvarsberedningen tillsattes 2017 för att lägga grunden till riksdagens försvarsbeslut för 2021–2025. Enligt beredningens rapport krävs ett större militärt försvar med ökade anslag från i år 56 miljarder till 84 miljarder kr 2025.

Försvarsmakten lämnade i november 2019 ett underlag till regeringen där det saknades 55 miljarder, jämfört med beredningens rapport. Orsaker: att regeringen inte prissäkrat anslagen och att en stor del av beredningens höjningar redan intecknats av myndigheten.

En analysgrupp med alla partier ska den närmaste månaden gå igenom skillnaderna. Därefter inleds politiska förhandlingar om innehållet i den proposition som ska läggas fram för riksdagen i höst och antas senast i december 2020.

Peter Hultqvist: Svenska soldater kvar i Irak

FREDAG 10 JANUARI 2020

Svenska soldater blir kvar i Irak tills vidare – med skärpta säkerhetsåtgärder.

Det var beskedet från försvarsminister Peter Hultqvist (S) efter ett möte med riksdagens sammansatta försvars- och utrikesutskott.

– Men vi har förberett för andra alternativ om inbjudan inte kvarstår, säger han.

Sverige inväntar fortfarande besked från den irakiska regeringen om de fortsatt har en inbjudan om att få stanna i landet med tanke på den senaste tidens händelseutveckling. Efter den amerikanska attacken som dödade den iranske toppgeneralen Qassem Soleimani har bland andra Tyskland flyttat trupper från Taji och Danmark flyttade personal efter attacken mot Ayn al-Assad-basen.

– Vi har sökt kontakt med den irakiska regeringen. Men vi har inte fått något besked i och med att de inte tagit ställning i frågan. Vi avvaktar, säger försvarsministern till journalister efter ett möte med riksdagens sammansatta försvars- och utrikesutskott, som han deltog i tillsammans med utrikesminister Ann Linde (S).

Den svenska regeringens bild är att det fortsatt behövs resurser inom koalitionen mot terrorrörelsen IS, och då även svenska soldater.

Hanna Jakobson

”Tvinga inte medborgare till civilplikt i onödan”

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20100111

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap vill att regeringen utreder ett återinförande av civilplikten. Frågan bereds nu i Regeringskansliet. När den infördes förra gången på 1990-talet kom tiotusentals unga att pliktas in i onödan till otydliga tjänster utan verkliga samhälleliga behov. Det får inte ske igen, skriver företrädare för civilpliktsorganisationer.

Enligt lagen om totalförsvarsplikt får svenska medborgare kallas in till utbildning och tjänstgöring för krigstida behov. Att kallas in med plikt är ett betydande ingrepp i en ung persons tillvaro. Studieplaner, arbetsplaner, resplaner etcetera måste sättas åt sidan och kan ibland behöva skjutas fram ett helt år, även om tjänstgöringen är långt kortare än så. Detta får inverkningar inte bara i stunden, utan också på bland annat slutlön i slutet av arbetslivet, intjänad pension med mera. Det får också samhällsekonomiska konsekvenser.

Därför är det avgörande att personal-försörjningen till det civila försvaret säkras i tre steg:

I första hand ska ordinarie personal användas.

I den mån detta inte är tillräckligt tas frivilliga i anspråk.
Först om detta inte är tillräckligt kallas personal in med plikt.
Vi kan inte nog betona betydelsen av att möjligheterna till rekrytering vid varje steg i denna trappa uttöms innan nästa tas. Sverige kan bli bättre på att ta till vara frivilliga krafter. Att ta frivilliga i anspråk kräver en väl utvecklad ledningsstruktur som kan finna de som är beredda att ställa upp som frivilliga; annars missar vi goda möjligheter att använda frivilliga. Vid 2018 års skogsbränder fanns det till exempel flera frivilliga som inte kunde fångas upp på grund av bristande organisation. Konsekvensen blir att antalet frivilliga kan verka mindre än det egentligen är, med följd att personal kallas in med plikt i onödan.

Erfarenhet visar att motivationen är en central faktor vid inskrivning om plikt ändå används. Motivation är viktigt inte bara för de enskilda ungdomarnas skull utan också för att utbildning av omotiverade civilpliktiga inte är god hushållning med statens medel. Utbildning med plikt är inte nödvändigtvis en billigare lösning för samhället än annan personalförsörjning. Utbildning i de civilpliktsbefattningar som förekommit har historiskt varit kostsam, i synnerhet i de mer kvalificerade befattningarna. I de fall de civilpliktiga inte är motiverade ökar risken för att investeringarna i utbildningen inte ger resultat. Det kan vara mer verkningsfullt att investera motsvarande medel i ordinarie och frivilliga verksamheter, för att väga kostnad och kvalitet i förhållande till den förmåga som samhället vill uppnå.

Det är nödvändigt att planeringen nu sker i rätt ordning så att behovet konstateras innan utbildningar beställs. Civilpliktsutbildningar kommer annars att införas utan att de möter ett verkligt krigstidsbehov, på det sätt som skedde under 1990-talet. Framför allt måste erfarenheterna av den mindre framgångsrika utbildningen av civilpliktiga beredskapsmän belysas. Liknande befattningar har nu skisserats i debatten och det är svårt att se varför relevansen av sådana utbildningar skulle vara högre i dag än på 1990-talet.
Förekomsten av vapenfria har också genom tiderna anförts som argument för att det ska finnas alternativ till värnplikten, så att rätten att vara vapenfri inte blir utan konsekvenser. Detta resonemang, som alltså tar sikte på ett införande av pliktbefattningar som inte är föranlett av ett personalbehov, är föråldrat.
En ansökan om rätt att vara vapenfri innebär inte en ansökan om en alternativ tjänstgöring. Det är i stället fråga om just en rätt att vara vapenfri. Ett bifall leder alltså till att den totalförsvarspliktige tillförsäkras vad vi brukar kalla ”vapenfri status”. Följdriktigt har ansökningar om vapenfrihet kommit in till och handlagts av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet även under tid då vare sig värnplikt eller civilplikt har tillämpats. Inte något år har antalet ansökningar varit noll. Sedan mönstringen har återupptagits har antalet ansökningar följdenligt ökat, liksom avslagsfrekvensen. Den tjänstgöring som kommer i fråga för de vapenfria är i praktiken civilplikt.
Rätten att vara vapenfri tillkommer inte var och en. Den tillerkänns endast den

som ansökt om det och som efter Rekryteringsmyndighetens beslut antas ha en allvarlig personlig övertygelse mot bruk av vapen. Det sker alltså en handläggning som måste förutsättas undanröja eller i vart fall kraftigt reducera risken för att andra än de som har den föreskrivna övertygelsen beviljas rätt att vara vapenfri. Avvägningen mellan behovet av en säkrad personalförsörjning och risken för ansökningar om rätt att vara vapenfri med simulerad övertygelse har återkommit i lagstiftningsärenden genom åren, särskilt 1978, 1991 och 1994. Risken för simulerade ansökningar har i lagstiftningen inte ansetts överväga och rätten att vara vapenfri har successivt stärkts.

Det ska också nämnas att långt ifrån alla totalförsvarspliktiga som beviljats vapenfri status från 1990-talet och framåt har tjänstgjort med civilplikt. År 2006 utbildades till exempel endast fyra vapenfria, samtidigt som 354 personer samma år beviljades rätt att vara vapenfria. Cirka 99 procent av de vapenfria skrevs alltså inte in för någon utbildning alls. Långt ifrån alla civilpliktiga har heller haft vapenfri status. År 2006 genomgick cirka 120 personer civilplikt, och av dessa hade alltså fyra personer beviljats rätt att vara vapenfria. Befattningskraven för utbildning med civilplikt har ofta varit höga. Detta har medfört att värnpliktiga som beviljats rätt att vara vapenfria inte har kunnat tjänstgöra med civilplikt eftersom de inte har mött de krav befattningarna har ställt. Det kan också nämnas att befattningarna inom Svenska kraftnät, som var de sista återstående civilpliktsutbildningarna, var placerade i skyddsklass. Det innebär att

sådan tjänstgöring krävde registerkontroll enligt säkerhetsskyddslagen. Detta förutsätter samtycke från den som kontrollen avser, vilket medför att civilplikten i praktiken var frivillig.
Trots potentiella incitament för att ansöka om vapenfrihet för att slippa tjänstgöring syntes inga större skiftningar i antalet vapenfriansökningar över åren och den långsiktiga trenden var nedåtgående.
Placering av totalförsvarspliktiga som beviljats rätt att vara vapenfri är alltså inte ett giltigt argument för införandet av utbildningsplatser inom civilpliktssystemet.

Bakgrund. Civilplikt

1995 infördes civilplikten som ett alternativ till värnplikten.
Civilpliktiga befattningar var bland annat flygplatsbrandmän, räddningsmän, beredskapsmän och kraftledningsreparatörer.
I slutet av 1990-talet hade regeringen som mål att utbilda cirka 10 000 civilpliktiga beredskapsmän årligen, med uppgift att förstärka den kommunala beredskapen.
På grund av bristande behov lades beredskapsmannautbildningen ned 2001.
2008 lades de sista civilpliktsutbildningarna, inom elberedskapen, ned.

Erik Hellsten, ordförande Centrum för vapenfrihet
Julia Hjertén, ordförande Pliktrådet
Mats Ingelström, ledamot Civilpliktsrådet 2002
Henrik Olofson, ordförande Civilpliktsrådet 2005
Stefan Rotmark, ledamot Civilpliktsrådet 1998–1999
Pliktrådet är Sveriges totalförsvarspliktigas centrala medinflytandeorganisation.
Civilpliktsrådet var de civilpliktigas centrala medinflytandeorganisation tills civilplikten avvecklades 2008.
Centrum för vapenfrihet är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som inrättades av den sista Civilpliktskongressen 2008.

Regementet kan rusta snabbare än ÖB föreslår

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Sverige kan dras in i ett krig med strider på svensk mark. Därför vill politikerna sätta upp en armébrigad i Skåne, klar 2025.

Överbefälhavarens förslag är i stället: Var god dröj – först någon gång in 2030-talet är hela brigaden på plats.

ANNONS:

Men på Södra skånska regementet P 7 både kan, och vill, de rusta snabbare. Det som fattas är beslut och pengar.

Allt mörkare grå skyar, hällande regn, kyla, snålblåst och motorbullret från en tung stridsvagn som närmar sig. Naturens krafter verkar ha förenat sig denna vinterdag – som för att illustrera hur Sveriges säkerhetspolitiska klimat försämrats.

”Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas”. ”En större konflikt kan inledas med angrepp på Sverige”. Då kan ”delar av det svenska territoriet drabbas av intensiv stridsverksamhet med stora konsekvenser lokalt och regionalt”. De oroande utsikterna enades de åtta riksdagspartierna om i Försvarsberedningens rapport i maj 2019. Politikernas slutsats är att Sverige därför snabbt måste bygga upp en ”trovärdig

krigföringsförmåga” för att avhålla från angrepp. Det kräver kraftigt ökade anslag som riksdagen ska besluta om i höst. En del av de pengarna ska gå hit, till Södra skånska regementet P 7 utanför Lund.
Här ska politikernas ord bli verklighet, och den verkligheten stavas brigad. Brigaden är stommen i en armé, den enhet som ska kunna anfalla en angripare. Oavsett om fienden kommit in i landet dolt (gömda i civila fordon, fartyg, flygplan eller helikoptrar), via luftlandsättning eller landstigning från fartyg.
– En brigad ska kunna möta vad som helst på marken. Det är det som är det fina med brigadens sammansättning. Den är ett system som kan verka på olika nivåer och med kombinerade vapen, förklarar planeringschefen vid P 7, major Henrik Slettengren.

P:et i P 7 står för pansar och under det kalla kriget utbildades en brigad med stridsvagnar och pansarbandbandvagnar här. En brigad består av 3–4 bataljoner med cirka 800 soldater och officerare, fordon av olika slag samt understöd i form av artilleri, luftvärn, träng- och ingenjörförband – totalt ingår 4 000 soldater och officerare.
Efter det kalla krigets slut 1991 - avvecklades svenska arméns samtliga 29 brigader, den på P 7 lades ned år 2000. Ett väpnat angrepp var enligt riksdagens försvarsbeslut 2004 osannolikt. Krigsorganisationen ersattes av en ”insatsorganisation” med fredsuppdrag utomlands som huvuduppgift.
Först efter Rysslands angrepp på Ukraina 2014 gjorde Sveriges försvarspolitik helt om. I riksdagens försvarsbeslut 2015 skulle Försvarsmakten åter försvara

Sverige, inklusive Gotland. Värnplikten, som upphört 2010, aktiverades 2018 – nu även för kvinnor.
Det som återstod av armén var sju bataljoner. De skulle nu organiseras i två brigader. En vid P 4 i Skövde och en vid I 19 i Boden. För P 7 innebar beslutet en halvmesyr. Om Sverige hotas ska förbandets två bataljoner köra åt olika håll. En bataljon ska till brigaden i Skövde – och den andra till Boden, 150 mil bort.
– Det kommer att ta ett tag för oss att ta oss till Boden – eller för dem att komma ner till oss, konstaterar P 7:s kommunikationschef Marcus Nilsson.
Det skulle inte fungera, eller med Försvarsberedningens ord: ”dagens krigsorganisation är i grunden inte utformad för att möta ett väpnat angrepp”.
Beredningen föreslår därför en helt ny krigsorganisation som försvaret ska börja inta redan nästa år, 2021. För armén innebär förslaget en kraftig satsning. Brigaderna i Skövde och Boden ska bli fulltaliga. Brigaden på P 7 återupprättas genom att dess båda bataljoner utrustas med stridsvagnar och stridsfordon liksom en helt ny tredje bataljon.
I Mälardalen skapas en mindre brigad vid Livgardet i Kungsängen som övertar de pansarterrängbilar som nu används av P 7. Till det kommer nya territorialförband, utbyggt artilleri, luftvärn och underhåll samt en divisionsledning för att samla brigaderna i gemensam strid.
För P 7 innebär detta en nytändning som redan märks i ökad aktivitet och fler soldater. Tidigare slutade både anställda soldater och officerare för bättre betalda jobb utanför grindarna. Majoren Henrik

Slettengren blev 2015 civil, men nu är han återanställd – trots lägre lön än i det civila:
– När jag fick frågan att komma tillbaka var framtidstron här helt avgörande. Armén ska tillväxa och det ska bli en brigad på P 7. De två lysande stjärnorna ställde allt på ända, vittnar Henrik Slettengren.
De värnpliktiga som bor på förbandet innebär också ett utökat ansvar, dygnet runt. Eller som en officer uttrycker det: ”Att forma ungdomar som bara tänker på sex och droger till krigsmaskiner är häftigt. Rekryterna är duktiga”.
Kapten Stig Brant som utbildat soldater här i 25 år anser att dagens värnpliktiga inte skiljer sig från tidigare generationer – med ett undantag:
– Tjejerna. De är bäst. De hör vad man säger och gör rätt. Killarna vill inte vara sämre än en tjej – så de lyfter nivån. Grabbarna kan bli ganska grabbiga, men med tjejerna blir det lugnare på ett sätt – mer ordning och reda, berömmer Stig Brant.
Tjugoåriga Ellen Andersson från Karlshamn ryckte in i juni. Nu är hon vagnchef på ett 28 ton tungt Stridsfordon 90. Vid DN:s besök håller hon och de övriga åtta rekryterna på fordonet just på att flytta ihop och fylla skåpen på sitt logement där de ska bo fram till muck i juni.
– Man är lite ”hjärnan” i vagnen och leder både vart skytten ska rikta kanonen och föraren ska köra. Jag är väldigt nöjd, man får ett stort ansvar och prövas verkligen i sitt ledarskap, säger Ellen Andersson.
Att ställa om P 7 till en brigad kräver även det ledarskap. Ännu 2009 fanns det en brigadstab vid förbandet. Men enligt överbefälhavarens svar till regeringen från

den 15 november så ska det nu dröja mer än 10 år innan brigaden är fulltalig.
De två bataljonerna hinner inte bli färdiga inom försvarsbeslutsperioden som sträcker sig till 2025. Utan de är fulltaliga först 2030, enligt beskedet till regeringen. Och brigaden i sin helhet blir färdig någon gång efter 2030. Orsaken är, som en DN-granskning visat, att Försvarsmaktens ledning prioriterat flygvapnet och marinen medan arméns tillväxt dröjer.
Chef för P 7 är överste Bo Stennabb. Han visar bilder där det framgår att P 7 har målet att få två bataljoner på plats redan 2025. Stennabb påpekar att Försvarsmaktens besked endast är ett förslag.
På frågan om P 7 inte kan få fram brigaden klar snabbare än de dryga tio år som Försvarsmaktens ledning anger, så blir svaret:
– Med mer pengar skulle det vara möjligt med en snabbare tillväxt. Till exempel att bygga anläggningar och anskaffa materiel snabbare, säger Bo Stennabb.
I dag utbildas 300 rekryter på P 7. En ny stor utbildningshall för stridsvagnar och stridsfordon som nu byggs blir klar nästa år, följt av en ny kasern 2022. Det gör att antalet rekryter kan fördubblas. Det behövs också fler anställda. Att utbilda en av dagens rekryter till taktisk officer tar tre år – hen är alltså färdig tidigast sommaren 2023.
– Personellt och kompetensmässigt går det också att skruva det snabbare, fortsätter Bo Stennabb och ger ännu ett exempel. Han höll nyligen en hemvändarkväll där han övertygade tekniker att komma tillbaka till P 7 – ”den bäst investerade lättölen och räkmackan som jag stått för i hela mitt liv”.

Inom armén är uppfattningen att annekteringen av Krim och de pågående krigen i Ukraina och Syrien har visat att brigader behövs – också i Sverige.
– En fiende har möjlighet att förbekämpa vårt flygvapen och påverka vår ledningsförmåga och vårt luftvärn. En fiende kan på många olika sätt överraska och störa oss, säger Bo Stennabb.
Samtidigt finns ledande officerare inom marinen och flygvapnet som ifrågasätter politikernas satsning på arméns brigader. Det finns de som hävdar att med flygvapnet och marinen så kommer en fiende inte i land?
– Det finns också de som hävdar att jorden är platt. Det finns ingen med kunskap på området som kan ifrågasätta att vi måste ha en systembalans mellan luft-, sjö- och markstridskrafter för att kunna försvara ett land som Sverige. Jag vet att det finns de som ännu i dag säger: ”vi behöver ingen armé”. Då har man inte gjort sin hemläxa, då har man inte förstått, vågar jag påstå, svarar Bo Stennabb.

Fakta. Det här är en brigad

Grupp: 6–8 soldater.
Pluton: 20–40 soldater och officerare.
Kompani: 70–200 soldater och officerare.
Bataljon: 500–1500 soldater och officerare. Sex sådana utbildas på P 7.
Brigad: Utgörs av tre till fyra bataljoner, totalt 3000–5000 soldater och officerare.
Division: (tidigare svensk term: Fördelning) leder tre eller fler brigader.
Pansarterrängbil 360: finsk terrängbil med åtta hjul samt tung kulspruta. Besättning 3 samt 8 soldater. Sverige har 113 exemplar.
Stridsfordon 90: svenskt pansarfordon, kanon med 40 mm diameter, besättning 3, samt sex soldater. 500 fordon i varierande skick.
Stridsvagn 122: tysk Leopardvagn med tjockt pansar och kanon med 120 mm diameter, besättning 4 personer. 120 exemplar.

Ministern: Brigader ska prioriteras

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Armén måste bli större för att Sverige ska kunna försvaras. Att bygga upp brigader i armén ska vara prioriterat. De klara beskeden ger försvarsminister Peter Hultqvist (S) efter DN:s granskning av hur Försvarsmakten vill försena utbyggnaden av armén.

– Eftersom omvärldsläget försämras så måste vi ha en ökad militär förmåga i Sverige. Det är nödvändigt att bygga en tröskel för att klara att skydda svenska intressen, svensk befolkning och svenskt territorium, säger Peter Hultqvist.

Han har läst DN:s artiklar om hur - Försvarsmakten vill banta och senarelägga uppbyggnaden av armén, jämfört med vad politikerna i Försvarsberedningen enades om i våras.

– Helt klart är att den militära förmågan ska upp. Vi har i dag en för liten armé och arméns numerär ska öka. Kvantitet är också en kvalitet. Försvaret av landsmassan är viktigt.

Ministern påpekar att det måste finnas en balans mellan flyg, marin och armé. Han understryker samtidigt att den återaktiverade värnplikten, 8000 soldater år 2025, är nyckeln till att växa till och bemanna fler förband fullt ut, något som inte lyckades i det renodlade yrkesförsvaret.

Som DN rapporterat vägrar fem partier – C, L, M, KD och SD – att godta Försvarsmaktens förseningar av arméns brigader. Några av dessa partier måste Hultqvist göra upp med för att få igenom en bred uppgörelse i riksdagens försvarsbeslut i höst.

– Utan att låsa mig i förhandlingarna så ser jag det som oerhört viktigt att prioritera utvecklingen av just brigaderna. Det handlar om att stegvis återta kompetens, om system som ska länkas in i varandra. Det kan vara så att det kan ta mer tid än man planerat för, svarar Hultqvist.

Enligt Försvarsmakten skulle en brigad bli klar 2025, två 2030 och de två övriga först någon gång efter 2030. Att leda flera brigader kräver en divisionsledning, som inte blir klar förrän förrän efter 2030 enligt Försvarsmakten. Dessutom har dess artilleri strukits.

– Det är väldigt viktigt att noggrant värdera divisionsnivån. Jag ser det som en naturlig utveckling att kunna leda på divisionsnivå. Det får vi hantera i de kommande försvarsförhandlingarna, säger Peter Hultqvist.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Natomedlemskap och förtroendet för försvaret

(Procent) Källa: DN/Ipsos

Anser du att Sverige bör ansöka om medlemskap i Nato eller anser du inte det?

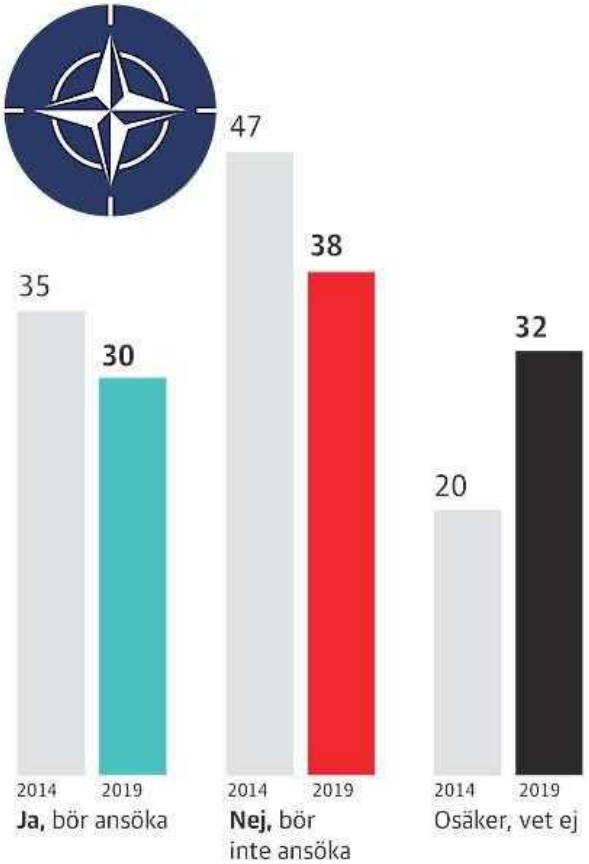

Har du litet eller stort förtroende för försvarets förmåga att försvara Sveriges gränser mot intrång och kränkningar av främmande makt?

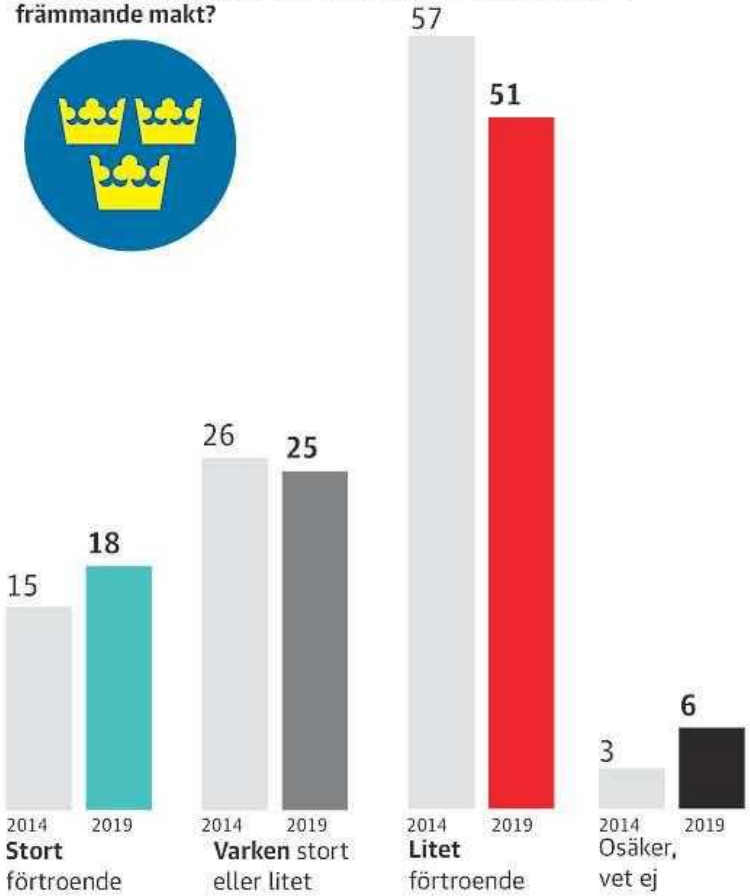

Svenskar har fortsatt lågt förtroende för försvaret

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Trots att försvaret fått mer pengar de senaste åren har en majoritet av svenskarna fortfarande lågt förtroende för dess förmåga att värna Sverige. På frågan om vi ska gå med i Nato ökar de som är osäkra. Det visar en ny mätning av DN/Ipsos.

I dag söndag inleds Folk och försvars årliga rikskonferens i Sälen. För att ta reda på vad folket anser om försvaret har DN/Ipsos för sjätte året i rad frågat svenskarna om deras förtroende för Försvarsmakten. Det visar sig att de allra flesta, 51 procent, har litet förtroende för försvarets förmåga. Inte ens en femtedel, 18 procent, har stort förtroende. En fjärdedel, 25 procent svarar att de varken har litet eller stort förtroende, medan 6 procent svarar vet ej.

– Bland alla partiers väljare är det fler som uppger att de har litet förtroende, än som uppger att man har stort. Det är väldigt tydligt, det finns inga större skillnader mellan partierna. Män uppger oftare än kvinnor att man har litet förtroende, säger Nicklas Källebring som är opinionsanalytiker på Ipsos.

Första gången samma fråga ställdes var i december 2014. I mars det året hade Ryssland angripit Ukraina och på hösten

2014 bedrev Försvarsmakten ubåtsspaningar i Stockholms skärgård. Överbefälhavaren Sverker Göranson som varnat för ”enveckasförsvaret” efterträddes 2015 av Micael Bydén som talade om ett starkare försvar som ”möter varje hot och klarar varje utmaning”. Riksdagen beslutade 2015 att höja anslagen till försvaret, som sedan dess fått flera påslag med pengar. I våras föreslog försvarsberedningen en upprustning, men var oense om finansieringen. Riksdagen ska i höst fatta beslut om försvarets utveckling åren 2021–2025.

– Signalerna om ökade satsningar på försvaret har ännu inte gett några effekter på förtroendet. Det tar tid att bygga upp förtroende, konstaterar Nicklas Källebring, Även bland de som anger stort förtroende är det en påfallande liten ändring under sex års tid, från 15 procent år 2014 till 18 procent år 2019.

Bland sympatisörer till Moderaterna och Sverigedemokraterna är förtroendet för försvaret allra minst – hela två tredjedelar, 66 respektive 67 procent – har litet förtroende.

De som har stort förtroende finns främst bland Socialdemokraternas och Vänsterpartiets sympatisörer, 27 procent i bägge partierna.

På frågan ”Anser du att Sverige bör ansöka om medlemskap i Nato eller anser du inte det?” är svaren mera jämnt fördelade. Tre av tio, 30 procent vill gå med, medan nästan 4 av tio, 38 procent, är emot. En av tre, 32 procent är osäkra.

Jämfört med förra mätningen 2018 är antalet Natoanhängare oförändrat, medan motståndarna minskat 2019 med 4 procentenheter – från 42 till 38 procent.

De som är osäkra har ökat med 4 procent till 32.

– När det gäller Nato är det en slående stabilitet i opinionen. Andelen väljare som var för Nato var som högst 2016 med 35 procent, konstaterar Nicklas Källebring. Han påpekar att 2017 tillträdde Donald Trump som USA:s president. Avståndet i tid till den ryska invasionen av Krim har ökat och antalet rapporterade ubåts- eller flygkränkningar har gått ner de senaste åren.

– Det kan bidragit till att andelen Natoanhängare minskat, medan andelen osäkra ökat från 16 procent 2015 till 32 nu, så det är en fördubbling, säger Nicklas Källebring som tillägger:

– När det gäller partiernas väljare så är det en Natopositiv opinion hos moderater, liberaler och kristdemokrater. Bland övriga partier anser flertalet att vi inte ska söka Natomedlemskap.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos har den 3–15 december genomfört digitala intervjuer med 1 222 röstberättigade väljare. 414 personer, som utgjorde ett slumpmässigt urval, svarade via sms-länk. 808 svarande utgjorde ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

1. Har du litet eller stort förtroende för försvarets förmåga att försvara Sveriges gränser mot intrång och kränkningar av främmande makt?
2. Anser du att Sverige bör ansöka om medlemskap i Nato eller anser du inte det?

Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet. För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

jobbade med Sveriges hemliga kryptonycklar

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

○ **En falsk officer har i över ett årtionde fått ledande uppdrag genom att ljuga om sin bakgrund och förfalska sina meriter.**

○ **Mannen har bland annat arbetat inom Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten med Sveriges hemliga kryptonycklar.**

○ **I somras handplockades han som ny stabschef till den svenska FN-insatsen i Mali. Fram tills nu har Försvarsmakten inte haft någon aning om lögnerna.**

– Vi har alltså en person som inte är officer men som utger sig för att vara officer. Som har arbetat gentemot främmande makt i flera olika länder. Som har gjort det med lånta fjädrar, utifrån en ren lögn.

David Bergman sitter vid ett matbord i Enköping. Han är major i Försvarsmakten och utbildar blivande officerare. Framför honom på bordet ligger brev, intyg och tjänstgöringslistor från de senaste 20 åren. Han har precis tagit del av underlaget i Dagens Nyheters granskning.

Hur allvarligt är det?

– Jag har aldrig varit med om något liknande inom försvaret.

○ ○ ○

DN kan i dag avslöja att en falsk officer har fått ledande uppdrag i några av Sveriges farligaste och viktigaste utlandsinsatser i modern tid. Mannen har under flera år arbetat med Sveriges hemliga kryptonycklar vid Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), en av försvarets känsligaste verksamheter.
Den falske officeren är samma person som DN tidigare avslöjat med andra lögner på Kustbevakningen.
Frågar man Försvarsmaktens ledning, hans civila arbetsgivare och de som tjänstgjort vid hans sida så är mannen en officer som utbildats av det svenska försvaret. Det står också i Försvarsmaktens egna register.
Det är fel.
I en dator på Kustbevakningen finns ett bevis för mannens officersexamen.
Det är en förfalskning.
Försvarsmakten och dess ledning har fram tills nu inte haft en aning om att mannen fabricerat sin bakgrund, trots att han avslöjades som lögnare redan för 20 år sedan.
○ ○ ○
När vi först kontaktar Försvarsmakten får vi svaret att mannen tog sin officersexamen vid Signaltruppernas officershögskola i Enköping sommaren 1999.
DN har granskat dokumentationen och varit i kontakt med flera personer med koppling till den dåvarande officersutbildningen, och kan bevisa att uppgifterna inte stämmer.
David Bergman var 19 år när han påbörjade en förberedande officerskurs 1999. På logementet i Enköping bodde han i samma rum som en kille som var några år äldre, och som också skulle börja

utbildningen till att bli yrkesofficer efter sommaren. Båda kom från regementet i Boden och Bergman såg upp till sin äldre kurskamrat.
– Det fanns nog ingen som han inte var tjenis med på regementet, från städerskan upp till regementschefen. Han var den alla ville ha i fikarummet, säger David Bergman.
Men kurskamraten påbörjade aldrig officersutbildningen med David Bergman och de andra. I personalhandlingar från augusti samma år står det i stället att han ”entledigas på egen begäran” i augusti 1999.
För att bli behörig till officersutbildningen skulle mannen läsa upp sina ofullständiga gymnasiebetyg på komvux i Försvarsmaktens regi. Men i de gamla komvuxbetygen som DN tagit del av framgår att han underkändes i hälften av kurserna. David Bergman säger att han minns hur kurskamraten tvingades lämna utbildningen när det framgick att han lämnat felaktiga uppgifter om sina betyg. Morgan Gustafsson, som var handledare för yngre befäl 1999, bekräftar uppgifterna.
– Han var inte ärlig så han avskildes från den tänkta militära utbildningen. Svårare än så är det inte. När vi började kontrollera honom så såg vi det att det här är absolut ingenting för Försvarsmakten, säger Morgan Gustafsson som i dag är chef för Försvarsmaktens vinterenhet i Boden.
Trots det har den falske officeren ett examensintyg för avlagd officersexamen vid Signaltruppernas officershögskola i Enköping 1999. Intyget är undertecknat överste Per Carlsson.
– Det fanns ingen överste på Signaltruppernas officershögskola som hette Per

Carlsson 1999. Det kan jag garantera, säger den pensionerade översten Jan Petersson, som vid den tiden var chef för Försvarsmaktens Ledningscentrum i Enköping som skolan låg under.
Efter att ha fått se DN:s underlag beskriver han den falske officeren som en säkerhetsrisk.
– I och med att han står på en lögnplattform så är han väldigt lätt att påverka. Att han då har jobbat med kryptosystem på Must … Det känns inte alls bra.
○ ○ ○
I stället för att lämna Försvarsmakten har mannen sedan 1999 stigit i graderna och fått allt större ansvar, säkerhetsklassade tjänster och tillgång till känslig information av betydelse för rikets säkerhet.
Det handlar inte om någon engångshändelse eller ett enskilt misstag. Dagens Nyheters granskning visar hur Försvarsmakten gång på gång misslyckats med att avslöja den falske officeren. Den första registrerade lögnen om examen som DN hittar är i ett cv från 2002.
Under åren har han arbetat som kapten i Kosovo och major i Afghanistan. I dessa insatser har han bland annat arbetslett soldater och ansvarat för informationssäkerhet.
För att bli major som reservofficer krävs inte bara en reservofficersexamen, utan också en särskild utbildning vid Försvarshögskolan. Men inte heller det har mannen gjort.
– Han existerar inte på någon högre officersutbildning. Jag har tagit fram samtliga deltagarlistor från varje år från 2003 till år 2019 och gått igenom dem,

både via dator och manuellt. Han finns inte på någon av listorna, säger Hans-Göran Olsson, ansvarig för den högre militära utbildningen vid Försvarshögskolan mellan 2002–2018.
Trots att uppgiften är lätt att kontrollera har Försvarsmakten av allt att döma aldrig gjort det.
Hemma i Sverige har den falske officeren enligt egen utsago bland annat utbildat soldater för strid i bebyggelse. Han har själv rekryterat soldater till insatser i utlandet.
I Afghanistan satt han i förbandets ledningsgrupp och hade bland annat ansvar för informationssäkerhet och signalskydd. Claes-Göran Hallner arbetade med mannen i Afghanistan. I dag känner han sig lurad:
– Jag är jätteförvånad när du säger detta. Jag hade inte trott det om honom. Det är lite märkvärdigt att han har kunnat gå den vägen han har gått.
Genom åren har mannen fått goda vitsord från högt uppsatta officerare och försvarschefer. Bland dem som gett honom rekommendationer och varit hans referens finns Anders Löfberg, i dag brigadgeneral och chef för specialförbandsledningen. Han har inte svarat när DN sökt honom.
Även Pia Gruvö, chef för krypto och it-säkerhet vid den Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Must, finns bland dem som rekommenderat honom.
○ ○ ○
Efter flera utlandsmissioner rekryterades mannen till en civil tjänst på Must, där han var anställd 2007–2010 och 2013.
Enligt ett tjänstgöringsbetyg från Must har han bland annat samordnat signalskyddstjänsten i både Sverige och utlandet, och utvecklat

informationssystem för att administrera kryptonycklar. Han beskrivs som ”initiativrik och positiv och har utfört sina arbetsuppgifter med noggrannhet och ansvarskännande”.
Signalskyddstjänstens uppgift är att förhindra att obehöriga får insyn i eller kan påverka totalförsvarets telekommunikation och it-system. Det sker bland annat med hjälp av kryptonycklar, det vill säga att kommunikationen görs oläslig för till exempel utländsk signalspaning. Om de röjs riskerar den hemliga kommunikationen att avslöjas.
Verksamheten, som då var placerad på Försvarets radioanstalts område på Lovön i Stockholm, är med andra ord ytterst känslig.
Must hemligstämplar vilka arbetsuppgifter mannen har haft. Vilken tillgång han hade och på vilket sätt han arbetade med kryptonycklar har DN inte kunnat slå fast.
”Ett av de viktigaste kriterierna för att arbeta på Must är pålitlighet. I det här fallet har individen visat sig vara opålitlig vilket innebär att han inte har vare sig på Must eller i övriga Försvarsmakten att göra. Jag vill dock framhålla att det inte finns något som tyder på att han har ställt till med någon skada under sina år på Must. Något som är bra att känna till är också att rutinerna kring säkerhetsprövningen har skärpts avsevärt under de sista tio åren”, skriver Pia Gruvö, chef för krypto- och it-säkerhet vid Must i ett mejl till DN.
○ ○ ○
Mannens militära bakgrund har även gett honom känsliga och ibland säkerhetsklassade jobb även utanför Försvarsmakten. Under 2010-talet har han

arbetat flera år inom ett av försvarskoncernen Saabs bolag och haft bland annat Försvarets materielverk, FMV, som kund. Vid Försvarets materielverk arbetade han med system med högt skyddsvärde står det i ett cv som lämnats in till Försvarsmakten: ”Fokus på uppdrag inom metodutveckling, taktikutveckling och materielutveckling inom områden operativ ledning, cybersäkerhet och civilt försvar”.
Varken företaget eller dess ägare Saab vill kommentera uppgifterna. FMV har inte velat ställa upp på en intervju utan skriver i ett mejl till DN att det är arbetsgivarens ansvar att säkerhetspröva sina konsulter.
2016 rekryterades mannen till en operativ och säkerhetsklassad chefsbefattning på Kustbevakningen. Han angav då också falska uppgifter om att han hade en statsvetarexamen och körkort. När det uppdagades hösten 2018 stängdes mannen av och slutade, något som DN tidigare avslöjat.
Kustbevakningen uppger att man då informerade Försvarsmakten, Säpo och Regeringskansliet. Trots det handplockades mannen under 2019 till att bli stabschef för den svenska insatsen i Mali. Det är en av de högsta tjänsterna på plats, och placerad i säkerhetsklass.
Insatsens chef Stefan Sahlström vill inte svara på hur det gick till när mannen rekryterades.
– Som du förstår vill jag inte kommentera det. Jag får hänvisa ärendet till Högkvarterets kommunikationsavdelning.
Mannen påbörjade sitt uppdrag inom FN-insatsen sommaren 2019 men har sedan dess stängts av från även den tjänsten. Han är nu arbetsbefriad med lön, en

annan person har rekryterats som stabschef.
Mannen har inte velat ställa upp på en ny intervju. DN har skickat ett mejl med frågor om de uppgifter som publiceras i denna artikel. I sitt mejlsvar kommenterar han inte den påhittade officers- examen. Han skriver däremot: ”Ingen har hjälpt mig att få några uppdrag eller med min bakgrund” och ”Ingen utländsk myndighet eller aktör har bett mig lämna några uppgifter”. I en tidigare intervju, gällande lögnerna om hans akademiska meriter på Kustbevakningen, sa han:
– Det var en missriktad ambition att öka mina chanser att få jobbet helt enkelt.
Han medgav då att han ljugit tidigare.
– Ja, jag kan ha gjort det flera gånger. Svaret är att jag inte vet hur många gånger jag gjort det, och inte heller vilken gång som var första gången.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se
Dela

Försvarsmakten: Det här går inte riktigt att förklara

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Försvarsmakten har vid upprepade tillfällen misslyckats med att avslöja den falske officeren. Myndigheten bekräftar nu uppgifterna i DN:s granskning och har inlett en utredning. – Här inträffar något som inte riktigt går att förklara, säger överstelöjtnant Carl-Axel Blomdahl som leder utredningen.

Försvarsmakten bekräftar att mannen ljugit om sin bakgrund, saknar den officersutbildning som krävs för flera av tjänsterna och att han därmed har fått uppdrag och tillgång till hemliga uppgifter som han inte borde ha haft.

– Jag tycker att det är väldigt beklagligt att det här har skett. Det borde inte ha fått gå till på det här viset, säger överstelöjtnant Carl-Axel Blomdahl, chef för ledningsstabens samordningssektion vid Försvarsmaktens högkvarter och den som leder utredningen.

Har Försvarsmakten blivit lurade?

– Det vågar jag nog påstå att vi har blivit.

– Det är allvarligt att vi har haft en medarbetare i Försvarsmakten som i grund och botten måste bedömas inte vara sanningsenlig och riktigt pålitlig.

Kan hemliga uppgifter ha röjts?

– Jag vill inte kommentera det.

Carl-Axel Blomdahl säger att han inte kan svara på varför Försvarsmakten misslyckats med att avslöja mannen.
– Det finns ingen granskning som är hundraprocentigt heltäckande. Och någonstans i den här kedjan så har det brustit med att kolla upp bakgrund, referenser, betyg, intyg och annat.
Så sent som i somras blev han handplockad för att vara stabschef för Mali.
– Jag är väl medveten om det. Där begicks det misstag.

Du var själv med och byggde upp den svenska närvaron i Mali. Hur ser du på att en falsk officer skulle skickas dit som stabschef?

– Jag tycker att det är mycket olyckligt det som har skett då. Nu har vi ju tågordningen att vi bara ska anställa folk vid de här förbanden som är riktiga officerare. Det är fel som har begåtts.
I det här fallet verkar det som att ingen någonsin har kontrollerat hans uppgifter om att han har en officersexamen. Det handlar inte om något enskilt fall utan om en karriär som är nästan 20 år lång.
– Ja och det är mycket beklagligt. Men jag kan inte gå in och recensera hur enskilda kolleger och kamrater har burit sig åt när man har rekryterat. Och vi får hålla isär det som hände då i slutet på 90-talet, början på 00-talet och hur vi i Försvarsmakten arbetar i dag, säger Carl-Axel Blomdahl.

Vad säger det här om vilken kontroll som Försvarsmakten egentligen har över de som arbetar som officerare?

– Vi tycker att vi har en bra metod för att göra säkerhetsprövning av de individer som vi anställer i Försvarsmakten. Ingen

metod är hundraprocentig och jag kan bara konstatera att vi har brustit i det här fallet.

Kan det finnas andra falska officerare inom Försvarsmakten?

– Det vill jag inte uttala mig om då, men jag hyser stor tilltro till det system som vi har i dag.

Mannen har utgett sig för att vara reservofficer, trots att han alltså saknar en officersexamen. En sådan examen är ett krav för att kunna ha flera av de jobb som personen haft. För att ens kunna påbörja officersutbildningen hade det dessutom krävts en gymnasieexamen, vilket mannen också saknade.

Utöver personer med officersexamen kan Försvarsmakten anställa reservofficerare utifrån deras civilt erhållna kunskaper, så kallad särskild kompetens. Exempel på sådana färdigheter är läkare och sjuksköterskor. Den aktuella personen uppfyller inte dessa kriterier.

Carl-Axel Blomdahl säger dock att mannen fått goda vitsord från sin tjänstgöring.

För att bli befordrad som officer till högre grader krävs ett formellt beslut av Försvarsmakten. Några sådana beslut finns inte.

– Här inträffar något som inte riktigt går att förklara. Det finns alltså inga papper någonstans som kan bekräfta att mannen har blivit befordrad vare sig till löjtnant eller till kapten. Han är bara kapten helt plötsligt.

Han har också jobbat vid Must. Vad känner du till kring de arbetsuppgifterna?

– Jag vill inte kommentera de exakta arbetsuppgifterna som han har haft vid Must. Jag kan bara bekräfta att han har

haft en anställning vid Must under en viss tid under den här perioden.

Är något av det som inträffat här olagligt?

– Det vågar jag inte svara på eftersom jag inte är jurist.

Hur går ni vidare?

– Det vi gör nu är ju att vi avslutar kontakten med honom allt eftersom. Nu väntar vi på att den nuvarande anställningen ska upphöra. Därefter avser vi inte att ha honom anställd hos oss längre.

Här är en person som i nästan 20 år har farit med falska uppgifter, utgett sig för att vara officer när han egentligen inte har den examen. Men ni låter honom sitta kvar med lön?

– Vi kan inte göra någonting annat. Det är en annan lagstiftning som styr de här sakerna. Man kan tycka att det är jättekonstigt och jag tycker själv att det är väldigt olyckligt men det är så det är.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

M-ledaren kräver fullt finansierat försvar

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Moderatledaren Ulf Kristersson kräver att nivån på försvarsanslaget höjs med nio miljarder mer än regeringen vill anslå. Det är ett villkor för att göra upp med regeringen. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) svarar att han inte stänger dörren för M.

Sälen.

Inför 350 deltagare, däribland kung Carl Gustaf och kronprinsessan Victoria, inleddes på söndagen Folk och Försvars rikskonferens iSälen. Ulf Kristersson talade bland annat om riksdagens försvarsbeslut i höst som ska gälla åren 2021–2025.

Som DN rapporterat kan endast hälften av Försvarsberedningens förslag genomföras till 2025, enligt Försvarsmaktens besked.

– Sverige kan inte ännu en gång underfinansiera ett försvarsbeslut, slog Ulf Kristersson fast. Han kräver att försvarets anslag höjs så att det 2025 utgör 1,5 procent av bruttonationalprodukten, vilket också står iFörsvarsberedningens rapport. Enligt uppgörelsen S-MP-C-L från augusti blir det 2025 en höjning till 84 miljarder kronor i anslag till det militära försvaret. Enligt Kristersson ska det istället vara en

nio miljarder högre summa: ungefär 93 miljarder kronor.
– När Sverige nu för en gångs skull har total politisk uppbackning bakom ett starkare försvar, då ska vi inte förstöra enigheten genom att inte finansiera det. Vill regeringen ha enighet i försvarsbeslutet har de väldigt starka skäl att göra som vi säger Ulf Kristersson till DN.
– Vi stänger inte dörren till moderaterna. Det vart lite tillspetsat italarstolen idag, säger Peter Hultqvist. Ministern hänvisar till förhandlingar mellan de politiska partierna senare i år.
Försvarsmaktens underlag innebär att satsningen på armén senareläggs och inte genomförs fullt ut förrän efter 2030. Moderaternas besked kan ses som ett sätt att pressa Försvarsmakten att verkligen genomföra vad politikerna i beredningen föreslagit.
– Vi står bakom beredningens förslag. Det är det unika beslutsunderlag som politiken har samlats kring och det är det vi skulle kunna finansiera nu, säger Ulf Kristersson till DN. Även försvarsministern gör en liknande markering.
– Det är viktigt att det finns en operativ balans mellan flyg, marin och armé, säger Peter Hultqvist.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

”15-tal stater spionerar på Sverige”

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Underrättelsehotet mot Sverige är omfattande och främmande makt inhämtar känsliga uppgifter ”hela tiden”. Ett 15-tal stater har underrättelseofficerare – potentiella spioner – på plats i Sverige enligt Säkerhetspolisen.
– Det största hotet kommer från rysk underrättelseverksamhet, men även Kinas underrättelseverksamhet är allvarlig, säger Säpochef Klas Friberg.
Hoten kommer i många olika skepnader. Bland annat rör det sig om flyktingspionage, där främmande makt aktivt följer och agerar mot så kallade oppositionella.
TT

Upp till bevis för både politiker och generaler

TISDAG 14 JANUARI 2020

Sälen. Det tycks som förgjort. För första gången på evigheter var partierna i försvarsberedningen överens i maj om en rejäl uppskruvning av försvarsbudgeten, från 1 till 1,5 procent av bnp. Fast sedan dess har det visat sig att matematiken skiljer och att politikerna trots allt inte är överens om formlerna. Och Försvarsmakten har egna räknesätt.
Vid Folk och försvars pågående rikskonferens i Sälen är det dags för ett nytt varv i långköraren. Moderatledaren Ulf Kristersson säger att nya miljarder krävs för att nå enighet om det femåriga försvarsbeslut som ska fattas i höst. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) invänder att Sverige ändå står inför en satsning utan motsvarighet sedan 50-talet. Efter kalla krigets slut följde nedrustning, men den ryska faktorn ändrade ekvationen. Krigen i Georgien och Ukraina gav vissa insikter, men det har redan gått sex år sedan Putins annektering av Krim. Det förra försvarsbeslutet 2015 kallades ett trendbrott, men var sorgligt underfinansierat och i behov av ständiga näringstillskott.
I våras fastslog försvarsberedningen att dagens krigsorganisation inte duger ”för att möta ett väpnat angrepp”. Det behövs mer och modernare materiel, fler soldater och officerare, större övningar. Men när

Socialdemokraterna inte ville diskutera notan hoppade de borgerliga partierna av. Regeringen kom i augusti överens med C och L om en budget enligt beredningens intentioner. Snart visade det sig att inflationsskydd inte ingick. Senare under hösten meddelade Försvarsmakten att en del av pengarna dessutom redan var intecknade. Bara halva beredningens förslag kan genomföras till 2025. Därtill hade ÖB prioriterat om så att armén släpar efter, tvärtemot politikernas plan. I Sälen ville Micael Bydén inte låtsas om det.
Naturligtvis är det inte bara att ösa pengar över försvaret och vänta sig automatisk effekt. Det kan också vara knepigt att vänja sig vid tillväxt efter alla år av besparingar. Även en stigande försvarsbudget måste dock skötas seriöst. Hultqvist viftar nu undan målet om 1,5 procent av bnp, men just en sådan siffra skulle vara en signal till omvärlden om svensk ambition. Resten av partierna bör samtidigt vara försiktiga med att ställa onödiga ultimatum.
Försvarsmakten ska för sin del påpeka när politiker beställer i baren utan att betala, men måste respektera att riksdagen inte bara skickar över en påse pengar som ÖB kan spendera efter eget gottfinnande.
För övrigt är 1,5 bara ett steg på vägen till 2 procent av bnp, Natoländernas mål. Därtill fordras ett civilförsvar som också kostar pengar. Och om lede fi slår ut elen gäller det att ha ordentligt med reservkraft i rockärmen.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Ewa Stenberg: Därför är bluffarens karriär en säkerhets-skandal

TISDAG 14 JANUARI 2020

Analys

Trots att Försvarsmakten redan hade avslöjat att han bluffade kunde en falsk officer göra karriär och få arbeta med topphemligheter. Regeringen, Säpo och försvaret varnades, men ingen agerade för att stoppa honom. Här är fyra skäl till att det hela är en skandal.

Det skulle kunnat vara en Hollywoodfilm: En man utan varken körkort eller gymnasieutbildning lyckas genom ett vinnande sätt och påhittade meriter göra - karriär. Han får under flera år arbeta på den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) med de kryptonycklar som används för att skydda de största hemligheterna.

Han stationeras på en av Sveriges hemligaste arbetsplatser, Försvarets radioanstalt på Lovön i Stockholm. Han får också tjänstgöra som officer i Afghanistan och i Kosovo.

Huvudrollsinnehavaren förfalskar en officersexamen och hittar på en gymnasieexamen, en statsvetarexamen

och ett körkort. Trots att han avslöjas två gånger och säkerhetsprövas flera andra gånger så fortsätter hans militära karriär. Han blir i slutet av filmen handplockad som stabschef med majors grad för den svenska militära insatsen i Mali.
Det är en spännande historia. Men det är ingen film. Den falske officeren finns på riktigt.
Här är fyra skäl till att hans osannolika, men i högsta grad verkliga, karriär är en skandal:

1. Det visar att Försvarsmakten inte sköter sin egen säkerhet.

Försvarsmakten är den yttersta garanten för svensk säkerhet. Den hanterar både djupa hemligheter och dödliga vapen. Medborgarna har rätt att förvänta sig att den väljer sin personal med omsorg.
Den falske officeren kastades ut från officersutbildningen på signaltrupperna i Enköping redan för tjugo år sedan, sedan han ljugit om sin gymnasieutbildning. Det borde ha blivit slutet på hans officerskarriär, men det blev i stället början. Informationen om att han tvingats bort fördes inte vidare, alternativt sparades inte. I stället anställdes han på olika civila och militära befattningar, utan att hans examina eller uppgifter kontrollerades.
Det var inte bara denna första varning som försvann. Kustbevakningen larmade Försvarsmakten för drygt ett år sedan om mannen. Han hade haft en säkerhetsklassad chefsbefattning på Kustbevakningen, men det uppdagades att han hade fått jobbet på falska meriter.
Trots varningen handplockades mannen sommaren 2019 till att bli stabschef för den svenska insatsen i Mali. I dag är han fråntagen uppgiften men har kvar sin - anställning och lön.

Trots att Försvarsmakten fick frågor om den falske officeren från DN redan före jul dröjde det till måndagskvällen innan myndigheten kunde återfinna den ett år gamla säkerhetsvarningen.
Om det är så lätt att få arbeta med topphemligheter efter att ha bluffat sig fram kan man undra hur försvaret hanterar andra rekryteringar och säkerhetsrisker.

2. Det ökar risken för utpressning.

Den som lever på lögner riskerar att bli föremål för utpressning. Det kan vara kriminella eller en främmande makt som ser en blotta och utnyttjar den.
En person som upprepade gånger byggt sin karriär på att bluffa och som arbetat med hemliga krypton, hade många kontakter med andra länders militärmakter och fått rekrytera låter som själva definitionen av en riskprofil.
Must-chefen säger till DN att den falske officeren inte orsakat någon skada. Man kan fundera över hur lätt det är att ta reda på det. Men Försvarsmakten borde rimligen ändå ha reagerat på risken.
Säkerhetspolisen har i allt högre tonläge varnat för att främmande makter trappat upp sin inhämtning av hemlig information i Sverige.
Det sker både genom att man värvar agenter och försöker ta sig in i informationssystem.
Underrättelseverksamhet och påverkansförsök är ett hot mot vår demokrati, sade Säpochefen Klas Friberg på Folk och Försvars konferens.
Han tillade att skyddsmedvetenheten hos myndigheter och företag är låg. Vilket han snabbt fick ett exempel på.

3. Andra nationer kan tappa förtroende för Sverige.

I den falske officerens arbete som civilanställd i den militära säkerhetstjänsten ingick att samarbeta med andra länder. Samma sak gäller hans officerstjänster i Nato-ledda insatser i Afghanistan och Kosovo.
Med stor sannolikhet har han fått ta del av andra länders hemligheter, och de har litat på honom. Avslöjandet att Försvarsmakten och Säkerhetspolisen inte lyckats genomskåda hans serie av falska meriter kan sänka trovärdigheten för Sverige som samarbetspartner. Är detta verkligen ett enskilt undantag från en god säkerhetskultur eller finns det ett systemfel, kan utländska samarbetspartners fråga sig. De som vill infiltrera försvaret kan i stället uppmuntras.

4. Affärer som denna riskerar att försämra förtroendet för både myndigheter och regeringen.

Regeringskansliet har, i likhet med Säkerhetspolisen och Försvarsmakten, fått en varning från den falske officerens förra arbetsplats Kustbevakningen. På Justitiedepartementet sågs varningen som så allvarlig att både ministern och statsekreteraren informerades. Försvarsdepartementet kontaktades också. Men det verkar inte som om försvarsdepartementet förde varningen vidare till sin myndighet Försvarsmakten. Den falske officeren handplockades ju ett halvår senare till Maliinsatsen.
Hade försvarsdepartementet kontrollerat att varningen nått fram till rätt personer hade detta kanske kunnat undvikas. Efter att säkerhetsbristerna på Transportstyrelsen ledde till två

ministeravgångar skulle man kunnat tro att just information om säkerhetsrisker skulle behandlas särskilt omsorgsfullt. Men det verkar inte vara fallet varken på Försvarsmakten, Säpo eller i regeringskansliet.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Regeringen varnades för den falske officeren

TISDAG 14 JANUARI 2020

Justitieministern och försvarsdepartementet fick redan för ett år sedan information om att den falske officeren var olämplig ur säkerhetssynpunkt. Ändå blev mannen stabschef för den svenska FN-insatsen i Mali. Försvarsmakten har i flera veckor sagt att man aldrig nåddes av uppgifterna.

I går kväll meddelade överbefälhavaren att en säkerhetsrapport från Kustbevakningen hittats som varnar för den falske officeren.

Dagens Nyheter har avslöjat en falsk officer som under många år haft flera ledande uppdrag inom Försvarsmakten. Mannen har arbetat med hemliga uppgifter på Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten och deltagit i ledningen av flera internationella insatser.

Samma person har senare kunnat använda sina militära meriter till att få civila jobb inom försvarskoncernen Saab och på Kustbevakningen. Men när mannen sökte ett nytt jobb under hösten 2018 upptäckte den rekryterande myndigheten att han lämnat falska uppgifter och bland annat påstått att han hade en akademisk examen. Hans dåvarande arbetsgivare Kustbevakningen informerades och mannen tvingades lämna sin säkerhetsklassade chefstjänst, vilket DN tidigare avslöjat.

Enligt Kustbevakningens operativa chef Johan Norrman informerades både Regeringskansliet, Säkerhetspolisen och Försvarsmakten om vad som framkommit om mannens akademiska examen. Ingen visste då att även mannens militära karriär byggde på falska uppgifter.

Per Strängberg, pressekreterare hos inrikesminister Mikael Damberg (S), bekräftar att justitiedepartementet fick informationen och även följde upp den. ”Justitieministern och statssekreterare informerades om frågan”, skriver Strängberg.

DN har sökt justitieminister Morgan Johansson (S), som vid tidpunkten även var inrikesminister. Han har avböjt intervju.

Per Strängberg säger att justitiedepartementet i sin tur informerade försvarsdepartementet den 18 januari 2019.
”Kontakterna mellan justitie-departementet och försvarsdepartementet skedde på tjänstemannanivå. Kustbevakningen hade redan tidigare informerat Försvarsmakten.”
Försvarsmakten har de senaste veckorna hävdat att myndigheten inte hittat några spår av uppgifterna från vare sig Regeringskansliet eller Kustbevakningen.
”Jag konstaterar i nuläget att vi inte kan finna att vi fått den här informationen, men som jag sa tidigare utgår jag ifrån att hade vi haft tillgång till informationen hade vi agerat på denna utifrån de rutiner som finns”, skrev överstelöjtnant Carl-Axel Blomdahl vid Försvarsmaktens högkvarter som leder den utredning som nu granskar ärendet.
På måndagskvällen meddelade överbefälhavare Micael Bydén i en intervju med DN:s försvarsreporter Mikael Holmström att Försvarsmakten nu hittat en säkerhetsrapport från januari 2019 som varnade för den falske officeren.
– Vi har gjort fortsatta efterforskningar. Jag har nu i kväll fått reda på att vi har en säkerhetsrapport som är daterad för ganska precis ett år sedan. När jag i kväll fått kännedom om den här rapporten så har jag omedelbart gett order om en utredning. Vi måste se på varför den här informationen inte hanterats omedelbart, säger Micael Bydén.
Försvarsminister Peter Hultqvist har inte velat ställa upp på intervju med DN. Hans pressekreterare Toni Eriksson bekräftar

att försvarsdepartementet fick informationen på tjänstemannanivå.
”Kustbevakningen hade tagit personen ur tjänst och Kustbevakningen hade också informerat Försvarsmakten”, skriver han i ett sms.
”Frågan bedömdes därför vara hanterad, och det fanns inte heller anledning att informera Försvarsdepartementets politiska ledning. Vid detta tillfälle fanns inte den sammantagna bild som Dagens - Nyheter senare avslöjat om personen. Försvarsministern informerades om ärendet först när Dagens Nyheter började rapportera om händelsen.”
Tidigt på måndagsmorgonen svarade Peter Hultqvist på frågor om DN:s avslöjande i SVT. Försvarsministern kallade då uppgifterna för allvarliga och lade ansvaret på Försvarsmakten.
– Det är Försvarsmakten som måste ta fullt ansvar för detta och som får återkomma i det här. Det här är naturligtvis sådant som inte ska ske, säger han till SVT.
Som DN tidigare avslöjat kunde mannen fortsätta som officer trots det som framkommit vid Kustbevakningen. Sommaren 2019 handplockades han till att bli stabschef för FN-insatsen i Mali. Mannen hann aldrig åka till Mali, under hösten 2019 skildes han från det uppdraget, men inte heller då inleddes en utredning av hans bakgrund inom Försvarsmakten. Det skedde först i och med DN:s granskning.
Wilhelm Agrell, professor i underrättelseanalys, tycker att det är uppseendeväckande att mannen kunde fortsätta trots att regeringskansliet fått

information om att mannen kommit med falska uppgifter.

– Det är svårbegripligt måste jag säga. Den ena handen vet ju uppenbarligen inte vad den andra gör.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Dela

Ministern vill ha ett regemente i Göteborg

TISDAG 14 JANUARI 2020

Efter 15 år ska Göteborg åter få ett regemente.

– Ja, det ger jobb och annat. Men grundfrågan är att det verkligen behövs, tyvärr, säger Jonas Attenius, gruppledare för Socialdemokraterna i Göteborg.

Kommentaren följer på det besked som hans partikollega, försvarsminister Peter

Hultqvist, gav under sitt tal på försvars- och säkerhetskonferensen i Sälen. När Hultqvist redovisade hur han ville prioritera i önskelistan sa han att han ville se att ett nytt amfibieregemente i Göteborg ska vara klart till 2025.
Bedömningen inom partiet är därmed radikalt annorlunda jämfört med 2005 då Jonas Attenius företrädare Göran Johansson, ordförande i kommunstyrelsen, valde att i protest lämna verkställande utskottet, VU, efter att statsminister Göran Persson vägrat att träffa honom för att diskutera den då förestående nedläggningen av Älvsborgs ambifieregemente, Amf 4.
15 år senare är alla partier som ingått i den parlamentariska försvarsberedningen, som lämnade sin slutrapport 14 maj i fjol, överens om att en ambifiebataljon ska återskapas på västkusten. Till hösten ska riksdagen fatta beslut och inom kort inleds förhandlingar mellan partierna om detaljerna.
– Beskedet är oerhört positivt. Hultqvist var tydlig med att försvarsförmågan måste öka, inte minst i Göteborg, och inte minst med hänsyn till hamnen, säger Jonas Attenius (S).
Kommunstyrelsens ordförande i Göteborg, Moderaternas Axel Josefson, har ingen annan uppfattning.
– Det här är ett bra beslut för Sverige. Från Moderaternas håll har vi aldrig förstått varför man en gång ville lägga ner. Vi har hela tiden sett den militära närvaron i Göteborg som en viktig funktion och det har bara blivit viktigare nu, med det nya säkerhetsläget. Tillgången till hamnen och sjöfarten är kritisk. Nu hoppas vi bara att det tillförs mer pengar så att detta kan genomföras.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Älvsborgs kustartilleriregemente, KA 4, med sitt ”hem” invid Käringberget, skapades 1942 och lades ner vid sekelskiftet.
I stället skapades Älvsborgs amfibieregemente, Amf 4, men bara fem år senare lämnades dess fana över till regementet i Vaxholm.
Kvar i Göteborg blev bevakningsbåts- och sjösäkerhetskompani.

Stockholms försvar stärks snabbare än ÖB föreslagit

TISDAG 14 JANUARI 2020

Försvaret av Stockholmsområdet stärks med en stridsgrupp ur armén - fem år tidigare än vad Försvarsmakten föreslagit. Också militära förband på Gotland, i Uppsala, Göteborg och Arvidsjaur byggs ut. De beskeden ger försvarsminister Peter Hultqvist (S) inför höstens försvarsbeslut.
Sälen.

Försvarspolitiker från samtliga partier markerade på Folk och Försvars rikskonferens i Sälen på måndagen att Sveriges militära och civila försvar måste stärkas.
Men som DN rapporterat accepterar inte politiken att Försvarsmakten i sitt förslag till regeringen bantat och försenat den satsning på armén som Försvarsberedningen föreslog i maj.
– Försvarsberedningens eniga förslag är ingen á la carte. Det är det som ska genomföras, sade exempelvis Mikael Oscarsson, KD.
Samma budskap hade övriga partier: Försvarsberedningens förslag ska vara grunden för riksdagens beslut i höst för åren 2021-2025.
Peter Hultqvist gav de första beskeden om vad regeringen vill genomföras. Hultqvist tog ställning för att arméns brigader ska utvecklas och att flera brigader kunna samlas och ledas i en division, vilket är arméchefens önskemål.
– Försvaret av Mälardalsområdet och Göteborg måste stärkas. Försvaret av huvudstadsområdet och Nordens största hamn är centralt. Det innebär att ett amfibieregemente bör öppnas i Göteborg under perioden, att det öppnas en flygflottilj i Uppsala och att en stridsgrupp etableras i Mälardalen, sade försvarsministern.
Amfibieregementet i Göteborg och flygflottiljen F 16 i Uppsala är i linje med Försvarsmaktens råd att dessa skulle vara klara 2025. Men arméns stridsgrupp i Mälardalen ville Försvarsmakten vänta med i fem år, till 2030.
Konkret innebär regeringens besked att Livgardet i Kungsängen till 2025 ska sätta upp två skyttebataljoner (cirka 800

personer vardera) med pansarfordon. Stridsgruppen ska understödjas av luftvärns- och artillerikompanier.
– Satsningen på Gotland måste fortsättas och förstärkas med såväl luftvärn, som artilleri, underhåll, logistik samt ledningsresurser. Vidare är det nödvändigt att värnpliktsutbildning påbörjas på Gotland, sade försvarsministern.
Jägarbataljonen i Arvidsjaur uppgraderas till regementet K 4 som återuppstår.
Att Sverige kan angripas med krigshandlingar på svenskt territorium ska framöver styra försvarets krigsorganisation. Det innebär steg bort från det tidiga 2000-talets försvar för kriser och internationella insatser.
– Förmågan att möta ett väpnat angrepp måste vare den dimensionerande uppgiften för hela totalförsvaret. Vi ska försvara Sverige på land, på luften och på havet vilket kräver att den militära förmågan måste utvecklas i fortsatt balans, sade försvarsministern som lade till:
– Vi ska bli bättre i alla stridskrafter och försvarsgrenar. Det innebär bland annat fortsatta investeringar i stridsflyg och ubåtar.
Både Hultqvist och överbefälhavaren Micael Bydén försökte tona ned skillnaderna i synsätt mellan politiken och Försvarsmakten. Men frågan är hur väl synsätten kan förenas de närmaste månaderna. Flera av politikerna underströk att Försvarsberedningens förslag är en odelbar helhet – ett ord som ÖB också använde, men då om sitt eget förslag:
– Det militära rådet som Försvarsmakten redovisade den 15 november är en helhet. Det är ett råd med tillväxt i balans mellan stridskrafter, mellan personal och

materiel. Det utvecklar vår förmåga att verka tillsammans civilt och militärt, ensamma eller med stöd utifrån, sade Micael Bydén.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Ledare: Försvarsbluffaren avslöjar Sveriges sårbarhet

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Storebror ser dig. Svenskar tycks sedan decennier ha ett särskilt gott öga till ”1984”, George Orwells roman om övervakningssamhället. Vi ansåg oss länge vara ett ovanligt bevakat folk, med överdriven användning av personnummer,

noggranna register och återkommande folkräkningar där vi var tvungna att uppge allt utom alla våra sexpartner sedan puberteten.
Men den senaste folk- och bostadsräkningen hölls 1990. Nu är problemet inte för mycket kontroll utan för lite.
DN:s avslöjande av den falske officeren är ett frapperande exempel. Genom att förfalska sina meriter tycks mannen ha fått varenda topphemlig tjänst som Försvaret kan erbjuda. Information om mannens bluffar tycks inte ha saknats. Såväl Försvarsmakten som justitieministern och försvarsdepartementet ska ha informerats om att han var olämplig ur säkerhetssynpunkt. Men informationen fumlades bort och mannen blev efter lång militär karriär stabschef för FN-insatsen i Mali.
Ekot från skandalen kring Transportstyrelsen i mitten av 2010-talet hörs tydligt. Även där handskades myndigheterna synnerligen vårdslöst med uppgifter som borde vara inlåsta i det tjockaste kassavalvet. Även där gick trådarna ända upp i en S-regering.
Nu rapporteras åter om hur svenska myndigheter handskas med människors identiteter. SVT Nyheter har i dagarna berättat om det omfattande identitetsfusket bland kriminella. Redaktionen följde tre brottslingar som tillsammans har 38 olika identiteter: ”Ett stort samhällsproblem”, säger gränspolischefen Patrik Engström.
Och det har inte blivit mindre av den vårdslösa hanteringen av samordningsnummer. I Dagens samhälle beskrev Demoskops opinionschef Peter Santesson nyligen hur många chanser

regeringen haft att rensa upp i djungeln med dessa nummer, som ges till personer som har kontakt med svenska myndigheter men inte bor här permanent.
2017 kom larm dels från slutbetänkandet om välfärdsbrottslighet, dels från Skatteverket, som flera gånger och med ökad irritation påpekat för regeringen att något måste göras.
”Riskerna har ökat för att individer eller grupper utnyttjar det svenska välfärdssystemet på ett otillbörligt sätt, eller själva blir utnyttjade”, skrev verket i sin analys av samordningsnumren.
Och det är just det. Medan kontrollen riskerar att bli överdriven för laglydiga medborgare är den för otillräcklig för den som utnyttjar och utnyttjas.
På tisdagen annonserade finansminister Magdalena Andersson äntligen en åtstramning av reglerna för samordningsnumren. Det kommer inte att räcka.
Ökad byråkrati och kontrollnivå är aldrig eftersträvansvärt i sig. Men någon gång når man en punkt där öppenhet, enkelhet och tilltro till medborgarna blir för enkla att missbruka.
Att vi nu är där märks genom att hundra människor kan vara registrerade på samma adress i södra Stockholm. Genom att tio så kallade bilmålvakter tillsammans står som ägare till nästan 15 000 fordon.
Genom att svart arbetskraft utnyttjas, att personer som dömts till utvisning kan stanna i Sverige och att miljardbelopp som behövs i välfärden betalas ut till fel personer.
En del motåtgärder borde vara självklara, som ökat myndighetssamarbete, att strama upp samordningsnumren och införa regler för hur många bilar en person

får äga. Andra är mer politiskt känsliga och måste noggrant vägas mot integriteten.
Risken är att livet kommer att bli en aning jobbigare. Men Sverige blir förhoppningsvis säkrare.
DN 15/1 2020

De grå cellerna måste användas i de grå zonerna

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Sälen. Rikspolischefen Anders Thornberg kom till Sälen med en vädjan. Försvarsmakten måste få ge mer stöd till polisen när det gäller problem i de grå zonerna mellan krig och fred, sa han inför Folk och försvars rikskonferens på tisdagen. Detta har han också formulerat i en skrivelse till regeringen.

Gråzonsproblematiken handlar exempelvis om utländska påverkansoperationer, desinformationskampanjer och cyberangrepp, men också om mystiska olyckor – och kanske stora ordningsstörningar. I Sälen använde sig också inrikesminister Mikael Damberg (S) av begreppet. Hybridhot är en del av det nya normala i Sverige och världen.
Diskussionen om att soldater ska hjälpa polisen dyker upp då och då, inte minst i ett läge när resurserna fortfarande är hårt ansträngda och när skjutningar och sprängningar blivit mäkta populära bland de kriminella gängen. Ådalen 1931 gör fortfarande frågan känslig.
Stefan Löfven vållade rabalder 2018 när han inte ville utesluta att sätta in militär mot gängbrottsligheten, ett förslag från Sverigedemokraterna. En socialdemokratisk dementi kom samma dag, men uttalandet skulle komma att förfölja statsministern.
Redan i dag kan Försvarsmakten ha en viktig roll vid till exempel omfattande terrorattentat. Militär expertis måste kunna användas i sprängämnesfrågor. Men för att fixa manskap till en ihålig polis går det naturligtvis inte att ha soldater som en allmän personalreserv. Försvaret har ingen särskild kompetens för att hitta gärningsmän i knepiga deckargåtor och än mindre för att lösa problem i utsatta förorter.
Därför måste det skyndas långsamt och utredas ordentligt.
Att poliserna i Sverige är för få är däremot sant, och det återstår att se om de utlovade 10 000 nya konstaplarna är på plats 2024. Polisutbildningen börjar få många platser, men en alltför stor del står tomma.
Hårdare straff må vara en del av

åtgärdsprogrammet, men det är uppenbart att det inte är hela sanningen.
Damberg och Thornberg låter optimistiska. Men även om de får rätt skapar den aktuella situationen stor oro.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Sverige gav falske officeren uppdrag vid Natos högkvarter

ONSDAG 15 JANUARI 2020

DN kan nu avslöja att Försvarsmakten befordrade den falske officeren och gjorde honom till stabsofficer vid Natos militära högkvarter i Europa.
Där arbetade han med försvarsalliansens operativa it-system.
Först på måndagen informerades Nato.

– Helt obegripligt. Och mycket, mycket bekymmersamt för Sveriges samarbete med Nato, säger Natoexperten Ann-Sofie Dahl.

Dagens Nyheters granskning visar hur en man som ljugit om sin bakgrund och förfalskat sina meriter gjort karriär inom Försvarsmakten.

Nu kan DN avslöja ytterligare uppgifter om de känsliga och prestigefulla uppdrag som den falske officeren fått av Försvarsmakten. Under 2012 anställdes han för att arbeta som svensk officer vid Natos högkvarter Shape i Mons, Belgien. Tjänstgöringen förlängdes efter några månader och skulle pågå till sommaren 2015.

Shape, som står för Supreme Headquarters Allied Powers Europe, är Natos militärstrategiska högkvarter i Europa. Uppdraget är att förbereda, planera och genomföra Natos militära operationer. Shape leds av den amerikanske generalen Tod D Wolters som också är chef över de amerikanska trupperna i Europa.

Den falske officeren hade vid det laget graden major, trots att han varken tagit en officersexamen, hade särskild specialistkompetens eller gått de vidareutbildningar som krävs. Försvarsmakten kontrollerade av allt att döma aldrig hans meriter. I stället befordrades han tillfälligt till överstelöjtnant för att kunna arbeta på Shape med utländska officerare som hade högre grad. Det är den högsta graden den falske officeren haft under sin karriär.

Till följd av DN:s granskning har Försvarsmakten inlett en egen utredning som bekräftat uppgifterna. Utredningen leds av överstelöjtnant Carl-Axel

Blomdahl, som säger att det är olyckligt att mannen även fått uppdrag vid Nato.
– Det är naturligtvis inte bra att det som har skett har skett. Vi ska ju skicka riktiga officerare till de här befattningarna och naturligtvis säkerställa att vi har rätt kompetens på personalen.
Vid Shape arbetade mannen enligt egen utsago som chef för ett multinationellt team med fokus på ett operativt it-system med 80 000 användare och ”höga krav på tillgänglighet, funktionalitet och sekretess”. I Försvarsmaktens anställningsbeslut framgår att mannen arbetade med systemet AMN, Afghanistan Mission Network. Systemet består av olika nationella it- och ledningsstödsystem och används för att dela hemliga och kritiska uppgifter mellan olika Natoländer och partners i Afghanistan. Med lärdomar från AMN utvecklades ett nytt system som nu används i andra Natoinsatser.
Sverige var det första icke Natoland som blev anslutet till systemet. När det skedde 2013 skrev Försvarsmakten en stor artikel om det på sin hemsida, och nämnde också att en svensk samverkansofficer placerades vid Shape.
Enligt Försvarsmaktens artikel var Sverige tvunget att ”genomföra rigorösa tester av teknik, metoder och säkerhet” för att släppas in i systemet.
Försvarsmaktens utredare Carl-Axel Blomdahl vill samtidigt tona ned betydelsen av mannens befattning.
– Han har varit svensk kontaktperson, kopplat till arbetet och utveckling till det it-system som använts inom ramen för en av de militära insatser där vi har deltagit med personal.

När DN intervjuade Carl-Axel Blomdahl första gången i december hade Försvarsmakten inte berättat för Nato om det som framkommit om den falske officeren. Först efter att DN har publicerat granskningen, på måndagen, informerades Nato av Försvarsmakten.

– Jag vet inte exakt hur jag ska beskriva deras reaktion. Men de tycker inte att det här är särskilt bra. Det handlar mer om svensk relation med andra organisationer och länder. Det är inget som vi egentligen vill diskutera i media, säger Carl-Axel Blomdahl.

Hur påverkas Sveriges relation till Nato av det som skett?

– Det vill jag inte uttala mig om just nu. Vi är mitt uppe i den här utredningen. Vi får se vart det här tar vägen i slutändan.

Den falske officerens tjänstgöring vid Shape skulle sträcka sig tre år men våren 2013 avslutades den på egen begäran av privata skäl. Han fick då medalj av Försvarsmakten för sin tjänstgöring vid Nato. En månad senare anställdes han av ett av försvarskoncernen Saabs bolag.

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och en av Sveriges ledande experter på Nato, knuten till den amerikanska tankesmedjan Atlantic Council. Hon beskriver Sverige som en uppskattad partner med en ansenlig delegation vid Shape.

Hur reagerar du på att den falske officeren arbetat där?

– Med förfäran och förundran, att han inte långt tidigare fångats av säkerhetskontrollerna utan kunnat ta sig så långt i systemet på falska meriter. Helt obegripligt. Och mycket, mycket bekymmersamt för Sveriges samarbete med Nato.

Hon beskriver det som ”en fjäder i hatten” när Sverige fick gå med i Natosystemet även om rollen där senare reducerats med neddragningen i Afghanistan.
– Jag kan inte tänka mig annat än att det har högsta säkerhetsnivå, med tanke på vilka centrala uppgifter det handlar om.

Vad kan det här innebära för synen på Sverige och vårt samarbete med Nato?

– Utan tvekan innebär det, och uppfattas som, en stor säkerhetsrisk. Förtroendet för Sverige som en pålitlig partner lär få sig en rejäl knäck av detta, och det lär kräva mycket lång tid och stora insatser att reparera.
Den falske officeren är samme man som DN tidigare avslöjat ljög om sina akademiska meriter när han anställdes vid Kustbevakningen. Han har inte velat ställa upp på någon ny intervju, men har tidigare sagt att anledningen till att han ljög om sin bakgrund var att han ville öka sina chanser att få jobb.
DN har varit i kontakt med Shape, men presstaben har inte återkommit med någon kommentar om fallet.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Försvarsutskottet kallar ÖB och försvarsministern

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Försvarsutskottet kallar nu upp försvarsminister Peter Hultqvist (S) och överbefälhavaren Micael Bydén efter turerna kring den falske officeren.

Regeringen och Försvarsmakten fick redan för ett år sedan information om att den falske officeren var olämplig ur säkerhetssynpunkt. Ändå blev mannen stabschef för den svenska FN-insatsen i Mali.

Med anledning av turerna kring den falske officeren kallar riksdagens försvarsutskott nu upp försvarsminister Peter Hultqvist och Micael Bydén.

– Jag har tagit del av de uppgifter som har framkommit i DN. Jag ser väldigt allvarligt på det. Dessvärre är det inte första gången som den här regeringen har problem med att hantera säkerhetskänslig verksamhet, säger Pål Jonson (M), ordförande i försvarsutskottet.

Han vill att mötena ska äga rum redan nästa vecka. Försvarsminister Peter Hultqvist har inte velat ställa upp på en intervju om DN:s uppgifter.

I ett sms skriver hans pressekreterare att Hultqvist informerades om ärendet först när DN började rapportera och fortsätter:

”Han har kommenterat att uppgifterna är allvarliga och att Försvarsmakten får ta fullt ansvar, men avböjer att kommentera vidare”.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

En falsk officer har i över ett årtionde fått ledande och känsliga uppdrag inom Försvarsmakten och den militära säkerhetstjänsten.
DN:s avslöjande har lett till skarp kritik mot Försvarsmakten och mot regeringen som båda hade information om att mannen tidigare avslöjats med lögner vid Kustbevakningen.
Trots det handplockades mannen så sent som 2019 till att vara med och leda den svenska FN-insatsen i Mali, en tjänst som han tvingades lämna innan han kom dit.
Riksdagens försvarsutskott har nu beslutat att kalla till sig försvarsminister Peter Hultqvist (S) och överbefälhavaren Micael Bydén.

Sabuni vill införa civilplikt för att skydda befolkningen

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni vill aktivera civilplikt för att utbilda ungdomar så att de kan skydda befolkningen vid fredskriser som it-attacker och vid krig. Tre dagar i rad har svenska ministrar pekat ut Ryssland som alltmer hotfullt mot Sverige.

Att stärka Sveriges civila försvar – alltså skyddet av hela samhället – var tisdagens tema på Folk och försvars rikskonferens i Sälen.
– Vi möter i dag nya hot och vi vill utveckla värnplikten med civilplikt för att kalla in unga människor. Detta för att kunna möta nya hot, sade Nyamko Sabuni. Som exempel nämnde hon översvämningar, bränder, torka eller it-attacker som stänger av el och värme.
Under det kalla kriget hade Sverige ett civilförsvar med 200 000 civilpliktiga för att kunna undsätta befolkningen.
Försvarsberedningen övervägde 2017 att återinföra civilplikten, vilket L nu vill göra verklighet av i höstens försvarsbeslut.
Antalet värnpliktiga som utbildas varje år kommer nu att öka till 8 000 år 2025.
Liberalerna vill att 800 ungdomar också tas ut till civilplikt, vilket skulle kosta cirka 200 miljoner kronor per år.
– Sverige angrips i dag på flera fronter, förklarade inrikesminister Mikael Damberg som i regeringen är ansvarig för de civila delarna av totalförsvaret. Han visade bilder på hur ryska statliga nyhetstjänsten Sputnik (och högersajten Breitbart i USA) skickat ut nyheten i världen att man i Sverige vill ha kannibalism för att rädda jorden.
Men konferensdeltagarnas skratt fastnade i halsen. Denna desinformation är endast ett av många försök från totalitära krafter att misskreditera Sverige, våra värderingar och vår demokrati, enligt Damberg. Detta paras med spioneri, it-angrepp, försök att köpa viktiga företag och påverka debatten, fortsätter ministern.

De andra ministrar som framträtt under dagarna i Sälen hade ett gemensamt tema: det hotfulla Ryssland.
– Vilken del av närområdet vi än talar om, kan vi inte bortse från Ryssland, och en rysk närvaro som, tyvärr, ibland är som hotfull eller utmanande, inledde utrikesminister Ann Linde (S) i söndags. På måndagen kritiserade försvarsminister Peter Hultqvist (S) hotfulla ryska kärnvapenövningar och avtalsbrott. På tisdagen påminde Miljöpartiets språkrör Per Bolund om hur många av Sveriges transporter drivs av olja från ett Ryssland som är ”mer och mer hotfullt mot svenska intressen”.
– Vi är väldigt överens med Försvarsberedningen om att Ryssland har agerat på ett sätt i Europa som bryter mot internationella konventioner och hur vi hanterat konflikter och mellanmänskliga relationer sedan andra världskriget. Det skapar en stor osäkerhet. Att dessutom Ryssland är aktiva på underrättelseområdet i Sverige är ju en realitet – och det måste sägas, förklarar Mikael Damberg för DN.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Raketattack mot militärbas med svenska soldater

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Militärbasen Taji knappt tre mil norr om Iraks huvudstad Bagdad har beskjutits med raketer. Ingen skadades i attacken, uppger den irakiska militären enligt Reuters.

– Vi har kontrollerat vårt förband och de mår bra, säger Joakim Gustafsson på Försvarsmaktens kommunikationsavdelning.

På basen arbetar omkring 70 svenska soldater vars uppgift är att utbilda och ge rådgivning till det irakiska försvaret i kampen mot terrorrörelsen IS. Även amerikanska militärer använder basen.

Det är inte känt om några svenskar befann sig på basen vid tillfället för beskjutningen.

Attacken genomfördes med raketer av typen Katjusja. Den irakiska militären anger dock inte hur många.

DN har varit i kontakt med Försvarsmaktens kommunikationsavdelning. De vill vare sig bekräfta eller dementera att en attack har inträffat på militärbasen.

–Nej, det enda jag kan säga är att vi har varit i kontakt med vår personal i det förbandet och att de mår bra, säger Joakim Gustafsson på Försvarsmaktens pressavdelning.

Varför valde ni att ta kontakt med dem? Hade ni fått uppgifter om att något inträffat?

– Det vi har gjort är att kontrollera det förbandet och de mår bra, säger Joakim Gustafsson och vill inte ge några vidare detaljer om händelsen.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

TT

Fotade skyddsobjekt i hela Sverige – döms till fängelse

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Göteborg. En 41-årig man från Göteborg har kartlagt och spridit information om militäranläggningar i Sverige under flera års tid. Hans förklaring: ett brinnande intresse för master och radioteknik. Mannen åtalades för grov obehörig befattning

med hemlig uppgift och döms nu till ett års fängelse.

– Andra från den här miljön har anledning att vara oroliga, säger åklagaren Mats Ljungqvist.

Kartläggningen som mannen ägnade sig åt beskrivs i domen som omfattande och systematisk. Det rör sig om 36 skyddsobjekt, utspridda över hela landet, som mannen ska ha dokumenterat, fotograferat och inhämtat information om. I två fall misstänks han ha spridit informationen vidare.

Kartläggningen ska ha pågått från april 2013 till december 2017. Brottet rubricerades som grovt då man menar att uppgifterna som mannen samlat in har stor betydelse för rikets försvar.

Under utredningens gång genomfördes en husrannsakan hos den åtalade där man bland annat hittade runt tusen foton på militära skyddsobjekt.

Ett antal bilder, som man misstänker kan kopplas till 41-åringen, hittades även hemma hos en annan man.

Åklagaren hittade inga kopplingar till främmande makt vilket är anledningen till att brottet inte rubricerades som spioneri.

– Vi ser att det finns en miljö därute med män som uppfattat att det är okej att ladda ner bilder, bygga rapporter och sprida informationen av det här slaget i olika forum. De kallar sig själva för militärt överintresserade personer. Genom att ägna sig åt dessa aktiviteter utgör de en fara för oss andra.

41-åringen förnekade brott. I förhör berättade han att han kände igen vissa av bilderna som ingår i bevismaterialet och att han har befunnit sig på vissa av

platserna, men att han höll sig ”på rätt sida av förbudsskylten”.
Han medgav också att han hade sammanställt ett dokument med information om de olika skyddsobjekten samt laddat ned bilder från nätet.
På frågan varför svarade han att han hade ett brinnande intresse för master och radioteknik.
Tingsrätten skriver i sin dom att mannen är mer än ”en nyfiken militärt överintresserad person med en fascination för militära torn och master”.
”Hans bakgrund och erfarenhet från området, bland annat som signalist i det militära och tidigare medlem i en militär frivilligorganisation, indikerar med viss styrka att han var medveten om att det han gjorde inte var lagligt”, står det i domen.
Vidare menar tingsrätten att han måste ha förstått att uppgifterna som han hade samlat in skulle medföra skada för ”vitala försvarsintressen och därmed Sveriges säkerhet” om de hamnade i orätta händer.
Tingrätten understryker att det inte är de enskilda uppgifterna och bilderna som avgör hur man ser på brottet – utan mängden och att det hade skett systematiskt.
Det unika med domen är, enligt åklagaren Mats Ljungqvist, att man har gjort innehav av den här typen av material olagligt.
– Vi har tidigare haft lagföringar som består i att människor åker runt och fotar skyddsobjekt. Vad vi har slagit fast nu är att det räcker med innehav. Även om du har laddat ned dem från internet eller tagit emot dem från någon annan begår du vid ett visst läge ett brott, säger han.
Enligt Mats Ljungqvist är det en viktig markering mot personer som ägnar sig åt den här typen av aktiviteter.

– Särskilt i dagens förändrade säkerhetsläge. Nu har vi slagit till mot de miljöerna och har ett stort antal förundersökningar igång just nu. Fler åtal kommer att väckas under dagarna.
41-åringens försvarsadvokat har avböjt att kommentera domen men säger att de ännu inte har tagit ställning till huruvida den ska överklagas.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. Obehörig befattning med hemlig uppgift

Brottet innebär att man lämnar ut uppgifter till ett annat land som kan innebära en fara för rikets säkerhet. Till skillnad från spioneribrott saknar den som döms för obehörig befattning med hemlig uppgift uppsåt att hjälpa den främmande makten. Brottet kan ge upp till två års fängelse eller fyra års fängelse om det anses vara grovt.

Klimatet större hot mot Sverige än ryssen

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Försvaret.
En stor konferens hålls: Folk och försvar. Hur mycket mer ska vi satsa på militärt försvar? Det är väl frågan. Har inte de inblandade läst forskningsrapporter om de verkliga hoten? Risken för att ryssarna ska invadera Stockholm de närmaste 100

åren? Kanske är jag är naiv, men inte är den stor.
Risken att Stockholm måste evakueras och flytta till högre mark är betydligt större. Rosenbad kommer att leva upp till sitt namn. Havet kommer att stiga och ödelägga många av våra städer.
Lägg ner militären och tänk på hur vi ska försvara oss – inte mot inbillade hot från ryssen, utan från de verkliga och oundvikliga hoten från den globala uppvärmningen.
Jonas Wikström, Uppsala

Falska kaptener

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Svenska försvarsmaktens falske kapten kan bli en fotnot i artiklarna om den legendariske ”Kaptenen från Köpenick”. Den femtiofemårige skomakaren och fängelse-kunden Wilhelm Voigt köpte en kaptens-uniform och satte den 16 oktober 1906 på sig den, tog befäl över några värnpliktiga, häktade stadens fäder i den lilla staden Köpenick, lade beslag på stadskassan om fyra tusen mark i reda mynt och avvek med bytet.
När han greps sattes han i fängelse och dömdes till några år. Men Tyskland,

inklusive Kaiser Wilhelm, gapskrattade och Voigt släpptes fri i förtid.
Tysk humor är världens mest oförutsägbara.
Och ordet köpenickiad finns även i svenska ordböcker.
Staffan Skott

Falsk officer skickades på möten med rysk säkerhetstjänst

FREDAG 17 JANUARI 2020

Den falske officeren utsågs till svensk kontaktperson med den ryska säkerhetstjänsten FSB. I sin tjänst på Kustbevakningen hade han flera möten, i både Kaliningrad och Sverige. Underrättelseexperter säger att de nya uppgifterna visar vilka risker den falske

officeren utsatt sig själv och Sverige för.

DN:s granskning av en falsk officer har väckt stark kritik mot Försvarsmakten och regeringen. Mannen har rekryterats till ledande eller känsliga befattningar, bland annat inom den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, FN-insatsen i Mali och även vid Natos militära högkvarter.

Mellan 2016 och 2018 var mannen anställd vid Kustbevakningen där han var en säkerhetsklassad chef. Tjänsten innebar en ledande operativ roll som omfattade räddningsinsatser, brottsbekämpning och försvar.

DN kan nu avslöja att den falske officeren även var en av Kustbevakningens kontaktpersoner för den ryska säkerhetstjänsten FSB. I Ryssland är kustbevakningen en del av säkerhetstjänsten.

– FSB, det är gamla KGB, och det är en organisation som definitivt inte ska underskattas, säger Christer Olsén, underrättelseexpert som tidigare tjänstgjort både på FRA och Säpo.

Kustbevakningen bekräftar att den falske officeren träffade företrädare för FSB:s kustbevakning vid tre tillfällen, en gång i Kaliningrad och två gånger i Sverige. I en reseräkning som DN tagit del av står det att mannen var i Kaliningrad under två dagar i februari 2017 för ett ”Expert meeting med Ryssland enligt action plan”.

– Vi kan inte berätta så väldigt mycket mer om de här kontakterna eftersom de till stora delar omfattas av utrikessekretess, säger Mattias Lindholm, pressekreterare vid Kustbevakningen.

Mot bakgrund av det som nu i efterhand har framkommit om mannen, vad tänker ni i dag om hans kontakter med FSB?

– Vi är medvetna om vilken bild som framstår. Mot bakgrund av vad som har stått i er rapportering kring sårbarhet så är det ju så man brukar resonera i sådana här fall. Jag tror även att Säpo regelbundet brukar skriva om dessa risker i sin årsbok, säger Mattias Lindholm.
DN har inte sett några belägg för att mannen skulle ha agerat fel i kontakterna med ryska myndigheter. Både Försvarsmakten och Kustbevakningen har uppgett att man hittills inte sett att personen varit till skada för deras verksamheter. Syftet med mötena med FSB var att diskutera bekämpning av oljeutsläpp.
Den falske officeren har inte velat ställa upp på en intervju men skriver i ett mejl att ingen utländsk myndighet eller aktör bett honom lämna några uppgifter, och att alla kontakter med sådana har varit i tjänsten.
”Kontakten med ryska kustbevakningen skedde i enlighet med svenska Kustbevakningens plan för möten med motsvarande organisationer som sysslar med samma frågor internationellt”, skriver mannen.
Under perioden som mannen arbetade på Kustbevakningen var han också anställd som reservofficer vid Försvarsmakten. Öppet på internet fanns information om hans bakgrund inom Försvarsmakten och den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten.
Experter som DN talat med säger att mannens kontakter med FSB är ett tydligt exempel på hur exponerad en person som den falske officeren är, och vilka risker han innebär för Sverige. Hade mannens lögner upptäckts av en främmande makt eller

kriminell organisation hade han kunnat ha utsatts för utpressning.
– När det gäller kontakter med FSB finns det all anledning till vaksamhet. Om han nu suttit på skyddsvärd information så är det en fara och en betydligt obehagligare sits. Det går inte att veta hur han hade agerat i en utpressningssituation, säger Christer Olsén.
– Man får hela tiden utgå ifrån att främmande makters representanter i såna här sammanhang alltid är uppmärksamma på rekryteringsmöjligheter. Allt annat är önsketänkande, säger Wilhelm Agrell, professor i underrättelseanalys.
Wilhelm Agrell liknar risken med hur det gick till när den kände spionen överste Stig Wennerström rekryterades av Sovjetunionen.
– I tjänsten hade han kontakter med både den sovjetiska och den tyska flygattachén i Stockholm. Det var tjänstekontakter som sedan gled över till värvning och spioneri, säger han.
Hösten 2018 fick Kustbevakningen information om att mannen ljugit om sina akademiska meriter. Han tvingades då sluta, men rekryterades sommaren 2019 till att vara med och leda den svenska FN-insatsen i Mali. Han tvingades lämna tjänsten innan han kom till landet.
Både Säpo, Försvarsmakten och regeringen informerades av Kustbevakningen om att mannen var opålitlig i januari 2019. Men regeringen informerade inte försvaret, och Försvarsmakten hittade rapporten från Kustbevakningen först efter att DN avslöjat att mannen även fabricerat sin officersexamen.
Försvarsutskottet har kallat överbefälhavaren Micael Bydén och

försvarsminister Peter Hultqvist (S) för att fråga ut dem om den falske officeren nästa torsdag den 23 januari.
DN har sökt FSB:s centrala pressfunktion för en kommentar.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Så tipsar du DN.

1. På tjänsten ”DN granskar” kan du tipsa oss om missförhållanden och lämna information som kan vara känslig. Adressen är dngranskar.dn.se. DN skyddar sina källor.
2. Tjänsten är uppbyggd för att ge dig som tipsare största möjliga säkerhet. Därför krypteras ditt tips.
3. Du får vara anonym. Granskande reportrar tar hand om tipset.

dngranskar.dn.se

Detta har hänt.

27 november 2019:
DN publicerar en artikel om att en chef tvingats lämna Kustbevakningen efter att det uppdagats att personen ljugit om sin kompetens. Kustbevakningen bedömde att mannen var opålitlig ur säkerhetssynpunkt och han fick avsluta sin anställning. Mannens tjänst var placerad i säkerhetsklass.
12 januari 2020:
DN avslöjar att samma person i över ett årtionde fått ledande eller känsliga uppdrag inom Försvarsmakten genom att påstå sig ha en officersexamen. Uppgifterna är helt okända för Försvarsmakten och andra svenska myndigheter. Mannen har bland annat arbetat inom den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) med Sveriges hemliga kryptonycklar. Försvarsmakten bekräftar att misstag har begåtts och gör nu bedömningen att mannen är opålitlig. Bedömningen delas av Must, som är en del av högkvarteret.
13 januari 2020:
Försvarsminister Peter Hultqvist (S) säger i en intervju med SVT att det som framkommit är ”allvarliga uppgifter som man måste gå till botten med”. DN har begärt att få en egen intervju med Hultqvist men han har inte velat ställa upp. Samma dag avslöjar DN att både justitie- och försvarsdepartementet fick varningar för ett år

sedan om att den falske officeren var olämplig ur säkerhetssynpunkt, baserat på uppgifterna från Kustbevakningen. Ändå visar det sig att den falske officeren sommaren 2019 fick en tjänst som stabschef för den svenska FN-insatsen i Mali. Även Försvarsmakten varnades. Regeringen får hård kritik från oppositionen för agerandet. ”Nu måste statsminister Stefan Löfven berätta exakt vad som har skett så att vi vet om det finns skäl att utreda ansvar av någon”, säger Moderatledaren Ulf Kristersson.

14 januari 2020:

Försvarsutskottets ordförande säger att ÖB och försvarsministern ska kallas upp till utskottet för att svara på frågor. Samma dag avslöjar DN att Sverige gav den falske officeren känsligt uppdrag vid Natos högkvarter.

ÖB: Mental utmaning att utöka försvaret

SÖNDAG 19 JANUARI 2020

Efter årtionden av nedskärningar ska Försvarsmakten få ett historiskt stort ekonomiskt tillskott för att växa. ”Det är en mental utmaning”, medger överbefälhavare Micael Bydén i en DN-intervju där han förklarar varför han tvingas försena politikernas satsning på armén.

Vid Folk och Försvars rikskonferens i Sälen denna vecka var alla partier – från Vänsterpartiet till Sverigedemokraterna – eniga om att försvaret måste bli större. För

en myndighet som alltsedan 1970-talet skurits ned i omgångar blir det en ny verklighet.
– Jag får nypa mig själv i armen. I hela min karriär, och det gäller egentligen alla som är verksamma, så har vi levt i det andra. Detta är en unik situation för oss, säger ÖB Micael Bydén.
Försvarspolitikerna förbereder nu höstens riksdagsbeslut. Det blir den största höjningen av försvarsanslagen sedan i början av 1950-talet med stegvis höjda anslag i fem år (2021–2025).
Blir det verkligen effekt för pengarna?
– Ja, det är vår bestämda ambition. Varje krona ska ge effekt. Jag kan säga att det är en mental utmaning för oss, i den situation vi har levt i, att ta oss an tillväxt. Men det måste vi klara, svarar Micael Bydén.
ÖB talar om att ändra arbetssätt genom att krympa tidsramar, förenkla regelverk, ställa tydligare krav på ny materiel och arbeta effektivare – även ihop med andra myndigheter.
Alla de åtta riksdagspartierna i Försvarsberedningens var i maj 2019 eniga om att främst stärka armén. Men enligt det förslag som ÖB lämnade till regeringen den 15 november så kan endast hälften av Försvarsberedningens förslag genomföras till 2025.
– Generellt så är det ungefär halva ambitionen som nås 2025 och 75 procent 2030 med angiven ekonomi. Då får vi skjuta saker framåt när det gäller tillväxttakten. I grund och botten har vi inte plockat bort något, säger ÖB.
Han förklarar att hans dilemma är att stora delar av beredningens tänkta finansiering fallit bort (orsaken och de exakta beloppen ska nu klargöras i en

analysgrupp med politiker och tjänstemän).
Enligt ÖB:s förslag ska den föreslagna nya armébrigaden i Skåne försenas. För norra Sverige beslutade riksdagen redan 2015 att en armébrigad ska sättas upp vid I 19 i Boden. Försvarsberedningen vill att den ska samverka med Finland. Men brigaden blir enligt ÖB:s förslag inte klar förrän 2030, alltså 15 år efter beslutet 2015.
På frågan varför det tar så väldigt lång tid svarar ÖB att det ”är väl ingen hemlighet” att det funnits stora problem med materiel, personal och med krigsduglighet.
– Vi är en liten organisation som plötsligt ska fylla stora organisationer och krigsförband. Man får ha respekt för att det tar tid.
Både politikerna och ÖB säger sig vilja ha ”ett försvar i balans” – det vill säga mellan flyg, marin och armé. Men en majoritet av riksdagens partier vägrar att gå med på ÖB:s bantningar av armén.
Försvarsminister Peter Hultqvist (S) gjorde här i Sälen klart att stridsgruppen för Stockholmsområdet ska vara klar fem år tidigare än ÖB föreslagit.
I botten finns en grundläggande skillnad mellan politiken och myndigheten. Enligt Försvarsberedningens rapport Värnkraft ska försvaret ”kunna möta väpnat angrepp mot Sverige inklusive krigshandlingar på svenskt territorium”. Därför satsas på att bygga ut armén, ”den gröna” förvarsgrenen.
Försvarsmakten, däremot, vill ”först och främst utgöra en tröskel” för en angripare. Sveriges ”territoriella integritet” upprätthålls av de ”de blå” försvarsgrenarna marinen och flygvapnet. Först i andra hand kommer försvaret mot

väpnat angrepp, enligt Försvarsmaktens yttrande.
– Det här är våra prioriteringar. Om man läser uppdraget från regeringen så handlar det om att vi ska gå in och ge våra prioriteringar. Och det är det vi har gjort, säger Micael Bydén om skillnaden.
I viktiga frågor tar ÖB råd av Försvarsmaktsledningen (FML). Trots att armén är största försvarsgrenen så domineras FML av personer med ”blå” bakgrund.
Har det påverkat prioriteringen?
– Jag hoppas verkligen inte det. Jag brottas själv med det här, därför att för mig är det självklart att det är bäst lämpade man eller kvinna på befattning som ska ha jobbet, svarar ÖB. Han summerar sin syn på balansen:
– Det handlar det ju både om att agera här och nu, och att få något robust längre fram. Det här är vårt råd, och man får uppfatta det precis hur man vill. Min uppfattning är att det här är det bästa vi kan göra utifrån givna uppdrag och förutsättningar.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Sveriges militära försvar

Krigsorganisationen består i dag av 60 000 personer. Störst är armén med 15 000 krigsplacerade. Marinen, Flygvapnet, Logistik, Ledning-underrättelsetjänst består av cirka 4 000 personer vardera. Plus hemvärn på 25 000 personer.
”Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas”, enligt Försvarsberedningen som därför 2019 föreslog en ny krigsorganisation på 90 000 personer och fördubblad värnplikt till 8 000 ungdomar/år.
Försvarets ledning, logistik och uthållighet stärks. Armén förelås få en ny brigad i Skåne, stridsgrupper för Stockholm och Gotland samt en divisionsledning. Två nya arméregementen för

territorialförsvar inrättas i Falun, Härnösand, Sollefteå eller Östersund. Marinen får åter ett amfibieregemente i Göteborg och flygvapnet en flygflottilj i Uppsala.
Anslaget föreslås höjt från dagens 53 miljarder kr/ år till 84 miljarder 2025. Beslut fattas av riksdagen i höst.

Kapitel 7: brott och polis

Morgan Johansson

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

Morgan Johanssons områden

- **Bekämpning av terrorism**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Familjerätt**
- **Grundlagar och integritet**
- **Migration och asyl**
- **Rättsväsendet**

Bekämpning av terrorism

Området beskriver hur Sverige, enskilt och tillsammans med andra stater arbetar för att möta hotet från terrorismen. Det omfattar också frågor om lagstiftning mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Om bekämpning av terrorism

Relaterad navigering

- **Bekämpning av terrorism i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för bekämpning av terrorism

Genvägar

- **Rättsväsendet**
- **Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism**
- **Skr. 2014/15:146 Förebygga, förhindra och försvåra - den svenska strategin mot terrorism**
- **Åtgärder mot terrorism sedan slutet av 2014**
- **Center mot våldsbejakande extremism (CVE)**

Demokrati och mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. Demokratipolitiken omfattar bland annat allmänna val, åtgärder för att stärka och värna individens möjligheter till inflytande samt åtgärder för att främja och säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer ska även genomsyra hela den svenska utrikespolitiken.

Om demokrati och mänskliga rättigheter

Relaterad navigering

- **Demokrati och mänskliga rättigheter i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvariga för demokrati och mänskliga rättigheter

Genvägar

- **Skrivelse 2016/17:29 Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter**
- **Skrivelse 2016/17:62 Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i svensk utrikespolitik**
- **Fakta om mänskliga rättigheter**
- **Internationell granskning av mänskliga rättigheter i Sverige**
- **Rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i världen**
- **Regeringens strategi för romsk inkludering**
- **Samlat grepp mot rasism och hatbrott**
- **Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism**
- **Hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter**

Familjerätt

Familjerätt omfattar frågor om äktenskap och samboende, förhållandet mellan föräldrar och barn samt arvsrätt. Det rymmer även regler om gode män och förvaltare.

Om familjerätt

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för familjerätt

Genvägar

- **Broschyr: Familjerätt**
- **Arvsrätt**
- **Förvaltare och god man**
- **Föräldrar och barn**
- **Könsneutrala äktenskap och vigsel**
- **Äktenskap och samboende**

Grundlagar och integritet

Området omfattar Sveriges fyra grundlagar vilka är regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. I området ingår frågor som rör offentlighetsprincipen och den enskildes personliga integritet.

Om grundlagar och integritet

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för grundlagar och integritet

Genvägar

- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **The Elections Act (2005:837), vallagen på engelska**
- **Grundlagarna**
- **Lagförslag som kompletterar EU:s dataskyddsförordning**
- **Lättläst om Sveriges grundlagar**
- **Offentlighetsprincipen**
- **Om grundlagarna på riksdagens webbplats**

Migration och asyl

Svensk migrationspolitik omfattar flykting- och invandringspolitik, återvändande, stöd för återvandring och kopplingen mellan migration och utveckling. Den inbegriper även samarbetet på internationell nivå kring dessa frågor. Området omfattar också frågor om svenskt medborgarskap.

Om migration och asyl

Relaterad navigering

- **Migration och asyl i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för migration och asyl

Rättsväsendet

Rättsväsendet omfattar de institutioner som ansvarar för rättssäkerhet och rättstrygghet i Sverige, det vill säga polis, åklagare, domstol och kriminalvård. Det innebär att förebygga och bekämpa brottslig verksamhet, utreda brott, verkställa påföljder samt ge stöd till brottsoffer.
Om rättsväsendet

Relaterad navigering

- **Rättsväsendet i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvariga för rättsväsendet

Genvägar

- **34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten**
- **Bekämpning av terrorism**
- **Brottmålsärenden**
- **En europeisk e-juridikportal**
- **Grundlagar och integritet**
- **Informationsmaterial: Det svenska rättsväsendet**
- **Internationellt rättsligt samarbete**
- **Nåd i brottmål**
- **Skärpta straff viktig del i kampen mot den organiserade brottsligheten - fler än 50 straffskärpningar**
- **Åtgärder mot gängkriminalitet och annan organiserad brottslighet**

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- **Bekämpning av terrorism**
- **Civilt försvar**
- **Försvar**
- **Krisberedskap**
- **Rättsväsendet**

Bekämpning av terrorism

Området beskriver hur Sverige, enskilt och tillsammans med andra stater arbetar för att möta hotet från terrorismen. Det omfattar också frågor om lagstiftning mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Om bekämpning av terrorism

Relaterad navigering

- **Bekämpning av terrorism i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för bekämpning av terrorism

Genvägar

- **Rättsväsendet**
- **Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism**
- **Skr. 2014/15:146 Förebygga, förhindra och försvåra - den svenska strategin mot terrorism**
- **Åtgärder mot terrorism sedan slutet av 2014**
- **Center mot våldsbejakande extremism (CVE)**

Civilt försvar

Civilt försvar och arbetet med detta, tar sin utgångspunkt i samhällets krisberedskap och syftar till att inför och under höjd beredskap samt under krig värna befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp.

Om civilt försvar

Relaterad navigering

- **Civilt försvar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Remisser**
- **Kontakt**
-

Ansvariga för civilt försvar

Genvägar

- **Krisberedskap**

Försvar

Området omfattar totalförsvar, det vill säga den verksamhet som är nödvändig för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvar består av det militära försvaret och det civila försvaret samt samordningen mellan dessa verksamheter. Området inkluderar bland annat frågor rörande totalförsvarsplikt, försvarsunderrättelseverksamhet och signalskydd. I området ingår också försvars- och försvarsmaterielsamarbeten med andra länder.

Områden inom försvar

Områden inom försvar)

- **Civilt försvar**
- **Militärt försvar**
-

Om försvar

Relaterad navigering

- **Försvar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

DN-artiklar 5 december 2019-16 januari 2020

Offret fick städa bort sitt blod

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

Alla kvinnors värsta mardröm.
Det är så Petra beskriver vad som

hände henne sommarnatten då en okänd man tog sig in genom köksfönstret i hennes lägenhet. Under fyra timmar våldtog och misshandlade han henne, hon fick sammanlagt 70 skador på kroppen.
Efter en vecka kom hon tillbaka hem. Polisen hade gjort sin brottsplatsundersökning – men hemmet var fortfarande en brottsplats. ”Under polisens tejper på dörrar och väggar var det intorkat blod”, säger hon till SVT Väst som i veckan berättade hennes historia.

Petra och hennes mamma fick själva städa lägenheten. I badrummet släppte hon inte in mamman: ”Det var så mycket blod kvar där, jag ville inte att mamma skulle se det så jag städade själv.”
Bristen på brottsofferperspektiv är skriande.
Man kan inte kräva att polisen själv städar upp på brottsplatser när all bevisning är säkrad – de har mer angelägna uppgifter. Däremot måste det finnas tydliga rutiner för hur ett offer ska informeras om vilka möjligheter och rättigheter som finns.

Vem kan till exempel hjälpa till med sanering av lägenheten, om det är där brottet begåtts? Hur gör man för att som brottsoffer kontakta sitt försäkringsbolag? Hur går det till att söka medel från det offentliga? Det borde vara en självklar del av polisarbetet att informera om det praktiska, och det behöver inte vara svårare än att ge en färdigtryckt broschyr till brottsoffret eller de närstående. För många som utsatts för våldsbrott läker de mentala skadorna aldrig, tryggheten är borta. Det blir inte bättre av att man kommer hem och i princip hamnar tillbaka i övergreppet.

I Sverige talar vi gärna om rehabilitering av brottslingar, mer sällan om rehabilitering av brottsoffer. Fallet Petra är ett skolexempel på hur det aldrig ska få gå till.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Sex illegala boenden hittades vid insats

TORSDAG 5 DECEMBER 2019

När polisen slog till mot flera adresser i Botkyrka på tisdagsmorgonen hittade man sex illegala boenden. I en villa bodde tio personer olagligt, ett boende upptäcktes i en bilverkstad.

Insatsen på tisdagen var en gemensam insats av Gränspolisen och lokalpolisområde Botkyrka. Fyra illegala boenden låg i industrifastigheter. Vid ett tillslag i en villa hittade man tio personer som hyrde rum. Vissa hade endast madrasser på golvet att sova på. Man fann även personer som befann sig illegalt i landet och som avvisades till sina hemländer redan samma eftermiddag. Fem anmälningar har nu upprättats gällande brott mot lagen om hotell- och pensionatrörelse då antalet uthyrda rum och sängar som

påträffades var i ett sådant antal att det bedömdes utgöra brott enligt denna lag.
Tillslaget var en del av gränspolisens nya strategi där man försöker komma åt brottsnätverken och de personer som möjliggör kriminella aktiviteter genom att hyra ut boenden.

”Det verkar som de har avrättats”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Norrköping. Två män har avlidit efter att ha skjutits utanför en nattklubb i Norrköping natten mot torsdagen.

– Det sista skottet var kraftigast och det bara lyste upp, säger ett vittne till DN.

Dagen efter skottlossningen är ett stort område fortfarande

avspärrat kring nattklubben på Slottsgatan i centrala Norrköping och polisens tekniker rör sig inom den avspärrade platsen. På asfalten är det markerat var offren hittades.
I de kringliggande fastigheterna finns bostäder och företag och många människor stannar till vid de vita och blå plastbanden.
– Man kan bara reagera med förskräckelse att något sådant här kan hända i vår fina stad, säger en förbipasserande kvinna.
Polisen fick larmet om skottlossningen klockan 01.20. På platsen hittades två män allvarligt skadade. Några timmar senare meddelade polisen att de två männen i 40- respektive 45-årsåldern hade avlidit.
Ett vittne som vill vara anonym berättar för DN att han hörde en smäll och gick fram till sitt fönster som ligger mittemot platsen där männen blev skjutna. Då hördes ytterligare tre, fyra smällar och han såg hur det lyste upp.
– Det sista skottet var kraftigast, det bara ekade i hela kvarteret. Men jag såg inga personer. Det var hemskt, säger han.
Han är fortfarande chockad av händelsen.

– Jag är helt skakis, säger han. Flera fönsterrutor till restaurangen på framsidan av huset gick sönder vid skjutningen, men ingen annan person ska ha skadats.
Jenny Tegnér står vid avspärrningarna med sitt barn i en vagn. Alldeles i närheten ligger deras förskola. Hon fick reda på händelsen av sin man när hon vaknade på torsdagsmorgonen och tyckte att det kändes lite overkligt.
– Det känns olustigt. Det är två människor som har skjutits ihjäl mitt i Norrköping. Det verkar som om de har avrättats, det är så rått, säger hon om dödsskjutningen. Det här är en av flera skjutningar som inträffat i staden på kort tid och Jenny Tegnér är liksom många av de andra Norrköpingsborna som stannat till oroad över utvecklingen och att våldet kommer allt närmare.
– Man undrar om det blir fler skjutningar nu, om det är någon som ska hämnas, säger hon.
Polisen beslutade på torsdagsmorgonen att beteckna morden som en särskild händelse för att kunna ta alla nödvändiga resurser i anspråk.

De båda männen var sedan tidigare kända av polisen. En var hemmahörande i Östergötland, den andra i Örebro.
Dödskjutningen misstänks vara en del av en kriminell uppgörelse.
– Norrköping drabbas av någon form av uppgörelse där kända kriminella är inblandade.
Självklart reagerar jag på att det händer, igen, säger Torsten Ångervåg, chefsåklagare i Norrköping, till Norrköpings Tidningar.
En person hämtades in på förhör, men är inte misstänkt för skjutningen. Personen släpptes senare.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Ung man misstänks ha mördats

FREDAG 6 DECEMBER 2019

En man i 20-årsåldern påträffades död tidigt på torsdagskvällen i Segevång i Malmöstadsdelen Kirseberg. – En förundersökning om misstänkt mord har inletts, säger Evelina Olsson, vid polisen i Region Syd.

Mannen påträffades i Segevång, utomhus i ett område med blandad bebyggelse mittemot Beijers park, där det även finns studentbostäder.

20-åringen kunde identifieras, varpå anhöriga underrättades.

Polisen önskar komma i kontakt med personer som gjort iakttagelser i området.

Skjutningen skedde runt 17-tiden, då en hel del folk är i rörelse i området.

Gesa, 21-årig student från Tyskland, bor i studentområdet intill.

– Jag hörde inget, men såg när polisen kom, väldigt många poliser. Det känns lite oroande att något sånt händer så nära en, säger Gesa, som inte vill uppge sitt efternamn.

Kalle Holmberg
kalle.holmberg@dn.se

Så samlades 150 bolag på en tom gräsplätt i Gambia

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Hundratals svenskar finns med i läckan från det brittiska bolaget Formations House – ett företag som under 15 års tid varit en leverantör av

brevlådeföretag och offshore-bolag för den som vill gömma pengar och undvika skatt. Här är historien om hur 150 bolag som utger sig för att vara banker registrerades på ett tomt fält vid Banjuls flygplats i Gambia.

På en av Londons mer fashionabla gator, på Harley Street nummer 29, har bolaget Formations House sitt kontor. Härifrån har de under lång tid sålt färdiga brevlådeföretag och skapat upplägg med bolag i skatteparadis. För några tusen extra får bolagen använda den eleganta Londonadressen för att ta emot sin post.

Företag som Formations House grundat har vid ett stort antal tillfällen använts för att begå omfattande ekonomiska brott. DN har som enda nordiska tidning tagit del av en omfattande dataläcka som kastar helt nytt ljus på Formations Houses verksamhet. Läckan kommer ursprungligen från informationsaktivistgruppen Distributed Denial of Secrets (DDoS) och har sedan delats med det internationella journalistnätverket OCCRP och

Dagens Nyheter samt en lång rad andra medier över hela världen. Formations House är ett Londonbaserat familjeföretag som registrerar och driver tusentals bolag. Materialet består av miljontals mejl med bilagor, tiotusentals dokument inklusive kundregister, interna försäljningsplaner och kunders pass- och bankuppgifter fram till våren 2017.
Ett hundratal svenska kunder finns med i materialet. Som DN tidigare avslöjat är den förre Hells Angels-presidenten Thomas Möller en av dem. En annan svensk man driver en falsk privatbank från sin bas i Spanien. En av Formations House mer populära produkter, förutom vanliga brittiska bolag, har varit bolag registrerade i det västafrikanska landet Gambia. Materialet i läckan visar hur Formations House själva skapade en egen frizon i Gambia – helt utan insyn och regler mot penningtvätt. En plats där de själva skrev lagen och gav sig möjligheten att till den som betalade sälja företag, banker och försäkringsbolag.

Flera av de gambiska bolagen har kopplingar till Sverige. Under åren 2013–2019 skapade Formations House och deras återförsäljare drygt 150 falska banker i frizonen. Kunderna kommer från hela världen och bankerna har sedan i stor utsträckning använts för att begå ekonomiska brott.
Granskningen visar på brott över flera kontinenter för världen motsvarande flera miljarder kronor. Ofta i form av falska kreditbrev. I Bangladesh misstänks till exempel en statlig bank ha lurats på flera hundra miljoner dollar med hjälp av ett av de gambiska bolagen.
I april 2013 tar Gambias president Yahya Jammeh emot Formations Houses grundare Nadeem Khan i presidentpalatset i Banjul.
På bilder från mötet syns de sitta i förgyllda stolar med grön läderklädsel. Yahya Jammeh tog makten i en militärkupp 1994 och hade vid tillfället styrt landet i nästan 20 år. Mötet skedde bakom stängda dörrar men efteråt mötte Nadeem Khan den lokala presskåren.
Han berättade om hur presidenten gett honom stöd för

hans idé: att införa en särskild handelszon i Gambia. Zonen ska locka företag att registrera sig i Gambia och kan skapa tusentals jobb, säger han.
Presidenten upplåter 500 hektar mark i anslutning till den internationella flygplatsen. Snart ska ingenjörerna åka till Gambia för att påbörja planerna för den nya zonen, säger han enligt den gambiska dagstidningen The Point. En månad senare skrivs det formella avtalet under av presidentens kanslichef.
Den gambiska staten ska enligt avtalet få 60 procent av registreringsavgifterna, som efter tre år beräknas uppgå till motsvarande 5 miljarder kronor per år.
Några veckor senare, i London, håller Formations Houses direktör Charlotte Pawar ett personalmöte och presenterar försäljningsstrategin för den kommande månaden. I ett e-brev skriver hon:

Den stora nya grejen är släppet av Gambiajurisdiktionen.

Hon listar produkterna som ska lyftas fram i försäljningen:

Vi kan erbjuda: Spellicenser, banklicenser, licenser för försäkrings- och finansbolag. Bolagsregistrering 365 dagar om året, dygnet runt – giltiga bolagshandlingar inom några minuter.

Hon avslutar mejlet:
Vi behöver registrera 1 000 bolag i juni – Let's do it!
I ett annat dokument finns de bästa säljargumenten som återförsäljarna ska använda sig av:
Ingen skatt på inkomster som - härstammar utanför handels-zonen.
Det går att köpa undantag på kravet på revisor.
Ingen insyn – dolt register över aktieägare, direktörer och tillgångar.
Samtidigt: Gambia är inte svartlistade av någon av de internationella organisationerna och öppnande av bankkonton går enkelt.
Den interna prislistan för återförsäljare finns i en Excelfil:
Aktiebolag: 250 USD.
Licens för finansbolag: 10 000 USD och uppåt.
Spellicens: 25 000 USD.
Banklicens: 125 000 USD.
Ett användningsområde för bolagen som Formations House

själva lyfter fram är re-invoicing – återfakturering. Det är en metod för att flytta bolagsvinster till skatteparadis. Idén är enkel: ett bolag i en högskattezon säljer sin produkt med liten eller ingen vinst till ett bolag i ett skatteparadis som sedan säljer vidare samma produkt med en vinst som stannar i den skattefria zonen.
En annan fördel med bolagen som framhålls är att förkortningen för bolagsformen får skrivas på vilket språk som helst. Ltd, som i den engelskspråkiga världen, AS (Norge), AG (Tyskland), AO (Ryssland) eller SA (Schweiz).
Det dröjer inte länge innan de första beställningarna kommer in och nyfikna återförsäljare undrar över villkoren och möjligheter.
En person, som senare ska komma att bli en av de största återförsäljarna, kallar sig Michael. Han undrar över möjligheterna att starta bolag med ordet ”insurance”, ”försäkring”, i namnet. Han ser framför sig ett upplägg där bolag kan köpa försäkringar av sig själva och på så vis göra skatteavdrag för kostnaden.

Inom några timmar får han svar:

Om du vill ha ett bolag med försäkring i namnet kan vi registrera det för 500 pund. Vill du ha med ”bank” kostar det 5 000 pund. Vi registrerar det samma dag som vi får ID, kundinformation och betalning.

Michael undrar över några färdigregistrerade försäkringsbolag som listas på Formations House sajt:

Jag har en kund nu som omedelbart är intresserad av Fidelity Insurance Ltd, Apex Insurance Ltd eller Mercury Insurance Ltd. En av hans partner är är intresserad av Meridian Trust Bank som är till salu för £5 000 – finns dessa bolag fortfarande tillgängliga?

Meridian Trust Bank visar sig redan vara sålt men försäljaren erbjuder sig raskt att registrera ett nytt bolag med bank i namnet – och givetvis tar de emot betalning med Visakort.

Två år senare, i juni 2015, har Michael blivit en av Formations Houses mest framgångsrika återförsäljare. Nu har han en amerikansk kund på kroken, som är intresserad av att skapa en bank, skriver han i ett mejl. Men bolagsnamnet som de önskar – Alliance Bank International Ltd – är redan upptaget av en storbank i Malaysia och en annan bank i

USA. Det tycker inte Michael borde tillåtas störa affärerna. Namnet godkänns, men med varningen att de borde vara försiktiga med att göra affärer i de områdena.
Michael tycker att Formations House borde ta ett samtal med de ansvariga så att liknande namn kan godkännas:

Det har en negativ inverkan på säljbarheten.

Han fortsätter:

Från vår synvinkel är sådana namn försäljningsincitament för köpare; människor som inrättar dessa små banker är ofta hänförda av idén att äga sin egen privata lilla bank med ett stort namn, ofta bara för att ge sig själva ett gynnsamt kreditbetyg eller bara att sätta på sina visitkort …

Han skriver sedan att han i andra offshorezoner med framgång registrerat en rad ”kopior” på riktiga banker, som Union Bank, Rockefeller Bank, Mellon Bank, Rothschild Bank, Coutts Bank, Lloyds of London Bank.
Slutligen bestämmer sig kunden för ett annat banknamn. Michael betalar 3 500 pund för registreringen och skickar ett kvitto på betalningen till Formations House.

Banken ska enligt registreringen ha ett kapital på 5 miljoner dollar. Och registreras på Enterprise Way 1, Enterprize Zone, Banjul. Adressen existerar inte – och har aldrig gjort.
– Det finns ingen sådan zon, det är ett fält vid sidan om motorvägen från flygplatsen. Det är en tom plats som har öronmärkts för utveckling som aldrig har hänt, säger den gambiska advokaten Abdul Aziz Bensouda till Dagens Nyheter. Advokatbyrån Amie Bensouda & Co, där han arbetar, fick i början av 2015 flera förfrågningar som gällde just gambiska banker.
– Vi blev medvetna om det här 2015, vi började få förfrågningar från personer som hade köpt en bank eller som gjorde affärer med en bank och ville få verifierat att det var en gambisk bank.
– När vi gjorde en snabb kontroll så insåg vi att de här bankerna inte har någon representation i Gambia, vi kontaktade centralbanken, som är tillsynsmyndighet för alla banker i Gambia. De sa att det inte finns några offshorebanker i Gambia och att de här bankerna är

olagliga. Samma svar fick vi från justitiedepartementet, säger Abdul Aziz Bensouda.
Advokatfirman lämnar en rapport till sina kunder med informationen de fått från gambiska myndigheter.
Rapporten, som konstaterar att bolagen är olagliga, kommer att orsaka stor uppståndelse på Formations House och bland dess återförsäljare.
I de läckta mejlkonversationerna går det att följa utvecklingen – och det är med en svensk kund som problemen startar. I juni 2015 kontaktas Michael av en svensk affärsman i London. Han har tidigare under året köpt flera gambiska banker åt sina kunder, men har nu fått problem efter advokatbyråns rapport om att bankerna är falska.
Han citerar beskeden de fått från advokatbyrån och skriver:

Uppenbarligen, om det här är sant, så är det ett rent bedrägeri och kommer att bli en sak för polisen.

En av bankerna som den svenska affärsmannen bildar, med hjälp av Michael och Formations House heter Fidelity Trust Bank International. Ägaren är en

kinesisk medborgare via ett bolag i Schweiz.
I juni 2015 bildar banken ett svenskt kommanditbolag och registrerar sig i det svenska penningtvättsregistret. I Bolagsverkets arkiv återfinns registreringsbevisen från Gambia. Anmälan till registret görs av en man från Östergötland som var central i den omfattande härva med kommanditbolag som DN avslöjade 2017. Han skötte registreringarna för drygt 40 kommanditbolag med samma upplägg – som utnyttjar en lucka i svensk lagstiftning.

Fidelity Banks svenska bolag får en egen kod hos Swift – det internationella systemet för banköverföringar. Efter ett halvår byter de ut det gambiska bolaget och två bolag från Förenade Arabemiraten tar över.
Tre kommanditbolag i härvan använder sig av gambiska bolag vid registreringen.
Precis som alla andra liknande kommanditbolag saknar bolaget en aktiv skatteregistrering och har aldrig lämnat in en årsredovisning. Bolagsverkets uppmaningar om att lämna in

årsredovisningar har kommit i retur.

Den svenska affärsmannens tal om polisen och hot om stämningar får återförsäljaren Michael att reagera. I ett brev till Formations Houses vd Charlotte Pawar vädjar han om att de ska ta hoten på största allvar:

Klienten hävdar att det är bedrägeri och att på grund av det så har han drabbats av 'mega-förluster' och kommer att stämma skiten ur alla som är ansvariga (…) men det är det minsta av det – han vill göra detta till en polissak.

Det måste tas extremt allvarligt. Om iCommerce Registry inte kan visa upp något slags dokumentärt bevis (…) så kommer detta enligt klienten att blåsa upp till en fullskalig bedrägerianmälan mot er, Formations House, registret, alla.

Som svar får han en fil med det åttasidiga kontraktet mellan den gambiska presidenten och Infini Africa Group. Med avtalet lyckas han övertyga den svenska affärsmannen och affärerna kan fortsätta. Michael mejlar in två nya beställningar på banker och skriver:

Om deras advokater vill fortsätta måste de bevisa att kontraktet har sagts upp eller på något sätt inte är giltigt, vilket de inte kan.

I mejlen mellan Michael och Formations House blir det tydligt

att Londonföretaget själva helt och hållet styr över bolagsregistret som utåt sett sägs representera den gambiska staten. Michael skickar färdigskrivna brev och intyg till London som de sedan skickar till kunder på brevpapper med det gambiska statsvapnet på. Breven är ofta undertecknade med namnet Dr Aziz Kebe, som uppges vara direktör för bolags-registret i den gambiska handels-zonen, iCommerce Registry. Om han verkligen existerar är oklart, i mejlen finns inga kontakter med honom. Journalistnätverkets OCCRP:s reporter i Gambia har inte kunnat hitta en sådan person. I flera fall skickas breven antingen i slutskedet av en försäljning eller för att övertyga kunder som är tveksamma till verksamhetens legitimitet. De ändrar också datum för när ett företag registrerats för att ge intrycket av att det funnits en längre tid. Michael mejlar den 24 mars 2017 om försäljningen av ett nybildat bolag:

Kan du vänligen datera banken den 2 mars 2015 och meddela mig omgående.

Han får svar samma dag:

Jag kommer att ändra datum, styrelseledamot och aktie-ägarinformation när du skickar mig all information.

I slutet på 2016 förlorade president Jammeh valet och i januari 2017 tvingades han avgå efter att grannlandet Senegal hotat med militärt ingripande. Han flydde landet och lever nu i exil i diktaturen Ekvatorialguinea. I januari 2017 skriver Formations Houses vd Charlotte Pawar ett underlag till ett brev till kunderna där de förklarar att den nya regeringen upplöst tillståndet som den avsatte presidenten en gång gav. Nya lösningar är på gång, skriver hon:

Formations House arbetar emellertid för närvarande med flera nya jurisdiktioner för att erbjuda ett annat alternativ på samma sätt som Gambia, men i ett land med mycket mindre instabilitet.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se
Stefan Rothmaier

”Jag såg inte hur sönderslagen jag var”

FREDAG 6 DECEMBER 2019

När bilderna av Josefins sönderslagna kropp skulle visas i domstol väcktes frågan om de skulle sekretessbeläggas – för Josefins skull.

Hon sa nej. Åklagaren sa nej. Målsägarbiträdet sa nej.
De var överens: Det här måste alla se. Det är så här det ser ut – våldet, kvinnohatet.
I tisdags dömdes ex-pojkvännen till 8 års fängelse för synnerligen grov misshandel. Domen är unik.
– Finns det bara något litet, litet jag kan göra för andra offer för män som slår, så måste jag göra det, säger Josefin.

Det här är Josefin. Hon är 24 år gammal, är 150 centimeter lång och väger 44 kilo.

Färgen på hennes hud skiftar i oräkneliga nyanser av svart, grönt, blått, gult, rosa. De kala fläckarna på hennes huvud, där hon en gång hade blont hår är omgivna av ärr och sår, av torra skorpor av blod. De ser ut som som bränningar på ett kallt hav av våld, av kvinnohat. Ändå säger hon:
– Det finns hopp. Det finns hjälp att få. Jag vågade inte tro det, men nu vet jag.
I tisdags dömdes hennes före detta pojkvän av en tingsrätt i Stockholmsområdet till 8 års fängelse för ett fall av synnerligen grov misshandel, fyra fall av grov misshandel, misshandel och grovt olaga hot.
Och Josefin säger det igen: att det finns hopp, det går, det måste gå – att bryta sig loss, att få hjälp. När hon säger det rinner tårar. Kanske av lättnad, säkert av sorg. När hon efter fyra år av fysisk och psykisk misshandel vaknade på Södersjukhuset den 12 september i år sa en undersköterska till henne – med skärpa i rösten, som Josefin minns det – att ”om du inte säger sanningen nu, då dör du, du måste vara ärlig mot dig själv”. Då kände Josefin, för första gången på väldigt många år, att

det verkade som om någon trodde på henne.
När Josefin dessutom fick veta att polisen gripit mannen som så länge misshandlat henne så svårt bestämde hon sig för att säga som det var.
– Jag sa att jag *inte* hade ramlat baklänges ner för en stentrappa med två fulla verktygslådor i famnen. Att det hela tiden var han, mitt ex. Att han slagit mig så många gånger, så hårt och under så många år att jag hade gett upp. Att det enda jag ville den här gången, det var att jag skulle dö.
Redan i nästa andetag skiftade hon fokus. Hon frågade undersköterskan hur hennes ex skulle ha det i häktet. Skulle han få mat? En tv? Skulle någon ta hand om honom? Han behövde ju också hjälp…
Undersköterskan skakade på huvudet, la en hand på Josefins arm, den som vid flera tillfällen brutits av på grund av misshandeln.
– Hon sa till mig att jag inte skulle bry mig om honom. Att jag skulle bry mig om mig själv. Jag såg att hon grät. Jag fattade först inte varför hon grät, eller för den delen

varför alla de andra som jobbade där på sjukhuset såg så ledsna ut när de kom in för att hjälpa mig.
– Jag förstod inte. Jag saknade helt förmåga att se mig själv. Jag såg inte hur sönderslagen jag var, jag kunde inte längre känna smärtan.
Inför rätten sa rättsläkaren som undersökte Josefin att man ”i obduktionsverksamhet kan se skadebilder som är lika illa som i detta fall, men för att vara ’klinisk’ verksamhet, det vill säga när den undersökte lever, så var det den mest omfattade skadebild jag sett”. Inte heller kammaråklagare Carolin Hagvil eller Josefins målsägarbiträde Silvia Ingolfsdottir Åkermark har någonsin sett någonting liknande.
– Men även om det här kan tyckas vara väldigt extremt, så vet vi egentligen ingenting. Det kanske inte är så ovanligt... Det är så mycket som sker bakom stängda dörrar, så många som utsätts utan att anmäla, så många som lider i tysthet, säger Carolin Hagvil.
Advokat Silvia Ingolfsdottir Åkermark håller med:
– Jag är chockad över den ondska Josefin utsatts för. Tyvärr är hon inte ensam. Men det är svårt att ta

in hur den ondskan ser ut och vilka konsekvenser den får för de som drabbas.
Förra året slogs 22 kvinnor ihjäl av sina partners. Och 13 358 fall av kvinnomisshandel polisanmäldes. Hur stort mörkertalet är vet ingen.
Josefin. Hon som var den där glada tjejen som tyckte om att segla och som gick ett gymnasieprogram med mediainriktning. För snart tio år sedan fick hon i skoluppgift att porträttera en människa i form av en kortfilm. Då kom hon att tänka på honom, den tio år äldre killen som hon hade träffat på av en slump en tid innan. En kille som hade en dröm om att jobba med musik. Det var en dröm hon ville skildra.
Ett år senare blev de ett par. Hon, fortfarande bara 17 år och imponerad av hans handlingskraft och ambition. De flyttade ihop, hon kom hemifrån och det fanns en lockelse i det också, att lämna flickrummet.
Om hon bara hade vetat. Om hon bara hade gått redan när han fyra år senare slog henne för första gången.

Då hade hon diskat för ”högt”. Slaget kom med öppen handflata. Hon tänkte ”jag gör slut”. Men hon stannade. Nästa gång diskade hon för långsamt. Han blev arg. Hon frågade om hon skulle diska snabbt eller tyst. Då fick hon stryk igen.
Fyra år senare. Rättegång. I domstolen väcker rätten frågan om bilderna på Josefins sönderslagna kropp inte bör sekretessbeläggas, för Josefins skull.
Josefin säger nej.
Kammaråklagare Carolin Hagvil säger nej. Josefins målsägarbiträde Silvia Ingolfsdottir Åkermark säger nej. De har gemensamma argument: Här ska inga dörrar stängas. Det här måste alla som orkar få se. Det här är våldet och kvinnohatets ansikte. Det här är det obegripliga. Det här är det vi sällan får se, men som pågår. Så bilderna visas, de blir inte sekretessbelagda, som de oftast blir.
– Finns det bara något litet, litet jag kan göra för andra som är i den situation jag var måste jag göra det, säger Josefin.

Hon, om någon, vet hur svårt det är. Hon trodde ju inte att hon var värd någonting. Och hon var rädd. Tänk om hon anmäler och så tror ingen på henne? Då skulle han vara fri och hon skulle bli ihjälslagen.
Precis som om han inte redan försökt slå ihjäl henne. Med golvmoppar, aluminiumrör, läderbälten, elkablar. Med knytnävar, öppna handflator. Genom att hälla bensin på henne, säga åt henne att skriva ett självmordsbrev och sätta eld på sig själv. Genom att ta stryptag.
En gång slog han av hennes arm med en stekpanna.
– Om du inte klarar av att gå första gången en man slår dig, så gå den andra, säger hon nu.
Vi ses på hennes målsägarbiträdes kontor. Josefin är så stark, så lättad, så trött.
– Jag vet att det är obegripligt. Men jag trodde att jag bara hade honom. Att ingen annan skulle bry sig om mig. Han sa alltid att han var den enda som någonsin skulle kunna älska mig. Och jag tänkte att när han inte slår mig, så älskar han mig nog.

– Sen är det också precis så där konstigt som alla experter på kvinnomisshandel säger: jag skyllde på mig själv. Det var mitt fel. Och jag älskade ju honom. Nu, när jag fått hjälp, kan jag se hur sjukt det är.
Natten mot torsdag den 12 september – natten då allting uppdagades. Josefin andas knappt. Hon går in och ut ur medvetslöshet efter att under många timmar ha blivit slagen i ansiktet, i huvudet, på örat. Han har slagit henne med ett bälte, med ett aluminiumrör, han har huggit henne med en kniv, tagit stryptag på henne.
Han lägger henne i deras säng, är orolig för henne. Hon hör honom säga att ”överlever du det här så drar vi ett streck över allt som hänt.” Hon hör honom säga att han ska titta till henne varje timme så att hon inte slutar andas.
Det enda hon vill är att sluta andas.
När han lämnar sovrummet hoppas hon att hon ska få dö, i lugn och ro, där hon ligger. Hon dör inte. Men till och med hennes

dåvarande pojkvän ser att det är på väg att gå riktigt illa.
Han kör henne till en närakut. De kommer överens om att Josefin ska säga att hon ramlat baklänges i en stentrappa, med två verktygslådor i famnen.
På närakuten vill de inte ta emot dem, Josefin är för svårt skadad. De hänvisas till Södersjukhuset. Sköterskan som tar emot dem på närakuten känner dessutom igen Josefin. Hon har varit inne tidigare, med en bruten arm. När de åker iväg ringer sköterskan polisen och ber dem åka direkt till Södersjukhuset – en kvinna har eventuellt blivit väldigt svårt misshandlad. Väl där grips ex-pojkvännen direkt. Josefin säger att hon orsakat de omfattande skadorna på sig själv, att hon ramlat i den där stentrappen. Läkaren påpekar att hon har gamla skador som inte är läkta än. Hon har bruten näsa, brutna revben, frakturer i ryggen och en arm som är bruten på flera ställen. Josefin vet inte vad hon ska säga. Men det vet undersköterskan. ”Jäkla unge” minns Josefin att hon sa, ”jäkla unge, nu säger du som det är”.

Tisdag 3 december, knappt tre månader senare, faller domen mot Josefins ex. Hon bor på ett skyddat boende, försöker läka sina sår. Får stöd och hjälp.
– Nästan allt som hänt mig står i ”papprena”, säger hon och menar polisens förundersökning.
Hon är lättad över att det finns där, svart på vitt. Brottstycken ur det fladdrar förbi, detaljer som säger stora saker:
En polis som ställer frågan: ”Är det någon särskild anledning till att du inte jobbar?” Josefin som svarar: ”Det är för att jag är så blå så ofta.”
Josefin som säger i förhör: ”Alltså det här är jättesvårt för jag älskar verkligen honom.”
Josefin som berättar om när han slog henne så mycket på ryggen att det var blod överallt, hon fick byta t-shirt flera gånger eftersom det blödde igenom.
Och så mannens egna ord: Ingenting har hänt, jag har inte rört henne. Inte lagt ett finger på henne.
Till slut erkänner han delar av misshandeln under det sista dygnet innan han greps av polis.
– Åtta års fängelse, dömd för bland annat synnerligen grov

misshandel. I den här typen av ärende är det unikt, säger åklagaren Carolin Hagvil.
Josefin andas igen. Hon ska börja leva nu. Och hon ska aldrig sluta säga till andra kvinnor som drabbas att det finns hopp. Att de måste våga ta emot hjälp. För den finns att få.
FOTNOT: Josefin heter egentligen någonting annat.
Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Forskaren som studerat varför män slår sin partner

FREDAG 6 DECEMBER 2019

Vad får en man att slå den kvinna han säger sig älska? Förklaringarna är många och inte alltid tillfredsställande, enligt Susanne Boethius,

forskare i sociologi, som gjort studier på män som slår.
– Ofta lägger de det utanför sig själva. De kanske beskriver det som att de mår dåligt för att de är arbetslösa, har haft en tuff barndom exempelvis, att det är därför de slår.
Förra året anmäldes 13 358 fall av kvinnomisshandel, alltså misshandel där en kvinna slagits av den hon lever i en parrelation med. Men mörkertalet är stort, många fall anmäls aldrig.
Susanne Boethius, forskare i sociologi, har gjort studier på män som går i behandling för att de varit våldsamma i nära relationer. Hon har även intervjuat många kvinnor som utsätts för våld av sina män.
Men vad får en man att slå den person han säger sig älska?
– Det är något som många försökt hitta svar på inom forskningen, men tyvärr har vi inte funnit något enkelt svar på den frågan. Det finns så många olika typer av våldsamma män och våldet ser olika ut och olika situationer föregår våldet. En förklaring som stämmer överens med vissa förövare är att man vill utöva makt och ha kontroll över

kvinnorna, säger Susanne Boethius.
– Men jag har träffat många män och kvinnor som beskrivit det som att de levt i ett förhållande med ömsesidigt våld som eskalerar, med konflikter och bråk. Bråk som ibland innebär att mannen är den som slår, men även fall då man beskriver hur båda parter blir våldsamma. Andra beskriver en dålig barndom, att de själva vuxit upp med våld. Andra uppger att de bara slår när de är fulla eller så kopplar de det till drogbruk.
Susanne Boethius har studerat 188 män som slagit och djupintervjuat 16 av dem. Men, betonar hon, de intervjuade har frivilligt sökt behandling för att kunna sluta – och de som söker hjälp är inte alltid de som stått för det grövsta våldet.
De som står för det grövsta våldet kanske aldrig ger sig till känna.
Kan man se något likheter mellan de här männens bakgrund eller personlighet?
– Om man tittar på studier som gjorts på män som går i behandling för sitt våldsamma beteende så ser man att de har en sämre självskattad psykisk hälsa

än normalgruppen och de har ofta tänkt på att ta sina liv.
– Men överlag är det svårt att identifiera något specifikt i bakgrund eller personlighet i denna heterogena grupp som män som slår kvinnor faktiskt är. I internationella studier har man kunnat se att män som mördar sin partner inte sällan har haft det struligt i sin bakgrund, de har haft kontakt med socialtjänst, problem med droger, kriminalitet, depressioner och så vidare. Det finns inga liknande svenska studier.

Finns det varningstecken att titta efter vad gäller denna typ av män?
– Jag har träffat många kvinnor som blivit utsatta för våld. De berättar att det ofta startar med psykiskt våld. Ett kontrollerande beteende, frågor om var man är någonstans, många sms, svartsjuka. I början kan man tycka att det är romantiskt, men till sist blir det ett systematiskt kontrollerande. Första slaget kommer sällan som en blixt från en klar himmel.
Hur förklarar männen sitt beteende efteråt?

– Ofta lägger de det utanför sig själva. De kanske beskriver det som att de mår dåligt för att de är arbetslösa, deprimerade, har haft en tuff barndom exempelvis, att det är därför de slår. Men det är svårt att förlika sig med den förklaringen då det bara är sin partner man slår, man slår inte sin granne. Och man gör det när man är ensamma, inte bland folk. Så det ger inte en helt tillfredsställande förklaring. Många förklarar det med att man blivit provocerad. Att kvinnan är en del av provokationen, att hon är våldssökande och trycker på ”fel” knappar. En del män hävdar att allt blev bara svart.
Hur kan man göra så mot någon man älskar? Eller kan man ens prata i termerna av ”älska”?
– De männen som jag har träffat beskriver ofta en kärlek för sin partner. Även om de känner sig provocerade av partnern så beskriver de att de inget hellre vill än att få ett fungerande förhållande. I vissa fall är man väldigt besatt av kvinnan, de upplever det som om hon är den enda kvinnan och man är rädd att förlora sin familj.

Kan man bli ”frisk” från beteendet? Lära sig att aldrig slå igen?
– Jag tänker att vi i Sverige utgår från det eftersom vi har olika behandlingar för män som slår. Det går mycket resurser till de verksamheterna. Men det finns begränsat med effektutredningar på de här mansbehandlingarna, så det är svårt att veta vad de ger.
I många fall dröjer det länge innan kvinnan lämnar trots våldet, hur gör dessa män så att det blir så?
– Det är olika beroende på vilken situation mannen är i och vilket våld man utfört. De flesta tänker vid första slaget att det inte ska hända igen. När det händer en gång till, så är det många skäl till att man inte går. Skam över att man inte gick vid första slaget, förhoppning om att våldet ska kunna upphöra, och rädsla för vad som ska hända. Några av kvinnorna jag pratat med beskriver att deras liv är så sammanflätade. Man delar släkt, vänner, ekonomi och boende. Det kan även vara så att det växlar mellan att vara mycket bra i långa perioder och perioder av våld. Det blir så svårt att ta sig ur.

– Ofta uttalas hot mot en själv, mot barn, mot släktingar, mannen hotar att skada sig själv. Många av de här kvinnorna har rätt, det är jättefarligt att lämna en våldsam man. Det är inte bara något de inbillar sig, många av de kvinnor som mördas blir dödade efter att de lämnat relationen.

Susanne Boethius säger att behandling av män som slår är ett steg för att minska problemet. Men att det krävs mer.

– Man säger ofta att detta är ett dolt brott, men så är det ju inte. De flesta har någon som märkt något, en jobbkompis som sett ditt blåöga, en vän som du anförtrott dig till, inte minst barn och personer som är i barnens nätverk som kanske misstänker eller till och med bevittnar våldet. Samhället som är omkring borde utbildas i hur man ska agera när man tror att någon slår eller blir slagen av sin partner. Det borde även finnas mer insatser även för kvinnorna som blir slagna och för deras barn som blir vittne till våldet. Och så behövs det förebyggande arbetet, i skolor och fritidsgårdar.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se

Fakta. Här kan du söka hjälp

Alla socialtjänster och socialjourer där man bor nås, om inte annat, via larmnumret 112.
Brottsofferjouren.
Alla kvinnors hus.
Kvinnofridslinjen, 020-50 50 50.
Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige, Roks.
Terrafems rikstäckande jourtelefon 020-52 10 10, svarar på 69 språk.
Kvinna till kvinna.
Vårdguiden.

Sisab inför rätta för olycka på skolgård

FREDAG 6 DECEMBER 2019

En basketkorg på Olovsunds-skolan i Bromma föll över en 13-årig flicka. Ansiktet krossades i olyckan och flickan fick genomgå flera operationer. Nu har rättegången mot det kommunala bolaget Sisab, som

hade ansvar för underhåll av skolgården, inletts. Bolaget riskerar få betala 800 000 kronor.

En lördagseftermiddag i oktober 2016 spelade en 13-årig flicka tillsammans med några kompisar basket på Olovslundsskolans skolgård. Flickan ville visa sina kompisar hur man gör en dunk. Hon hoppade upp på den lägsta korgen och hängde där en stund. Då vek sig basketställningen vek sig och flickan fick hela korgen över sig.

13-åringen skadades och fördes med ambulans till sjukhus. Skadorna var allvarliga och flickan fick genomgå fem operationer, den senaste i höstas. Ansiktet krossades, berättade en släkting för DN då.

– Enligt kirurgerna hade hon tur. De säger att om hon hade träffats i själva skallen så hade hon slagits ihjäl på en gång. Nu tog ansiktet hela smällen, sade släktingen då.

Flickan vårdades närmare en månad på sjukhus innan hon skrevs ut. Därefter väntade en lång läkningsprocess.

Händelsen polisanmäldes och utreddes. På torsdagen inleddes rättegången mot det kommunala

bolaget Sisab, som hade ansvar för underhåll av skolgården.
Enligt bolaget besiktigades basketställningen ett halvår innan olyckan och passerade då kontrollen utan anmärkningar.
Åklagaren yrkar nu på en företagsbot på 800 000 kronor och menar att Sisab inte har gjort tillräckligt för att förebygga olyckan, enligt stämningsansökan.
Bolaget ska ha haft kännedom om att de två basketställningarna vikt sig vid minst tre tillfällen tidigare.
Den aktuella basketstolpen hade vikt sig vid åtminstone ett tillfälle och därefter reparerats vid fundamentet, står det i stämningsansökan.
– Jag anser inte att bolaget har tagit sitt ansvar i hur de jobbar med säkerheten. Det var flera olika faktorer i bolagets sätt att arbeta med de här frågorna, kammaråklagare Henrik Stiernblad.
Ytterligare tre rättegångsdagar kommer att hållas i Solna tingsrätt.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Nätverket Swift godkände banker i Gambia – som det visste var falska

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Nätverket Swift är stommen i det internationella systemet för pengatransaktioner. Det är också en viktig ingrediens i upplägg för att skapa falska banker.

Minst 17 falska banker har släppts in i systemet. De har godkänts trots att Swift kände till att bankerna inte var äkta. Flera av ”bankerna” har sedan använts i bedrägerier för miljarder.

Varje dag skickas 300 miljarder dollar världen över med hjälp av det internationella banksystemet Swift. Kooperationen, med säte i

Belgien, ägs av sina medlemmar och tjänsten går i korthet ut på att agera som en säker meddelandetjänst för finansiell information. Varje bank eller finansbolag som är ansluten till systemet har en egen BIC-kod som identifierar dem mot andra banker.
BIC-koden är också mycket eftertraktad av ekonomiska brottslingar och spelar en central roll i flera upplägg för att skapa falska banker.
Dagens Nyheter har tillsammans med journalistorganisationen - OCCRP i flera artiklar granskat hur en påhittad frizon i Gambia användes för att skapa falska banker.
Upplägget är ett av flera avslöjanden från en omfattande läcka från det brittiska bolaget Formations House i London.
Formations House och dess återförsäljare skapade under åren 2013 till 2017 drygt 150 banker i frizonen.
Registreringsbevisen och licenserna skrev bolaget själva ut på brevpapper med det gambiska statsvapnet.
Bankerna registrerades på adressen ”Enterprise way 1” i

Banjul – en adress som aldrig har existerat.
DN har under en tid haft tillgång till Swift-nätverkets referensdatabas, Swiftref, och kunnat granska hur 17 av de falska gambiska bankerna fått en egen kod från Swift.
Fram till oktober 2019, när DN senast hade möjlighet att kontrollera uppgiften, uppgavs 16 av de 17 bankerna vara aktiva.
Swift har två typer av kod för banker och finansbolag. Den ena är uppkopplad mot det stora banknätverket och kan användas för transaktioner.
Den andra koden, till synes likadan, kan endast användas för identifikation. Just den här koden är lättare att få, och det är den som utnyttjas för att skänka legitimitet åt de falska bankerna.
När Swift konfronteras med uppgifterna uppger de att de inser problemet:
”Vissa marknadsaktörer uppfattar icke-anslutna BIC:er för att vara mer än de faktiskt är: referens-koder”, skriver Swift i de svar som förmedlas via den brittiska pr-byrån Finsbury.
Men mejlen från den stora läckan visar att Swift redan 2016 hade

kommit till insikt om att bolagen registrerade i ”enterprise zone” i Gambia inte var äkta.
Av mejlkonversationerna mellan Formations House och deras återförsäljare framgår hur gambiska bankerna får avslag från Swift. I ett mejl från Swift från februari 2016 skriver Swifts handläggare och förklarar avslaget på ansökan:
”Ert företag övervakas inte vederbörligen av Centralbanken i Gambia, som är tillsynsmyndighet för bankinstitut i Gambia”.
I de interna diskussionerna på Formations House som följer beslutet framgår just hur viktigt Swift är för deras upplägg.
En återförsäljare skriver till Formations House och vädjar att de ska lösa situationen:
”Swift kommer att bli en tickande bomb med potential att förstöra vår produkt som vi alla har arbetat så hårt för att föra fram och ge ett gott namn. Det kommer också att direkt påverka alla våra plånböcker om det nya beslutet från Swift kommer ut”.
Men avslagen från Swift fortsätter. En annan kund får följande besked i mars 2016:

”För att vara tydlig, Swift kommer inte acceptera några dokument som är utfärdade eller certifierade av icommerce registry.”
Men DN:s och OCCRP:s granskning visar hur Swift senare samma år återigen börjar utfärda BIC-koder till de gambiska bolagen. Av de 17 falska bankerna i Swiftdatabasen har 14 registrerats efter det att Swift hade vetskap om att bolagen inte varit äkta.
Under 2019 har fem falska banker fått en BIC-kod – fortfarande med den icke existerande adressen i Gambia.
Londonbanken Euroexim använde sin kod för att utfärda BIC-koder till vad som påstods vara brittiska filialer, men vars namn är identiska med falska gambiska banker.
En av bankerna som fått en BIC-kod är ”Axios Credit Bank Ltd”. Axios Credit Bank är inblandad i misstänkta bedrägerier för hundratals miljoner dollar i flera länder i Asien, visar OCCRP:s granskning. Även flera andra av de gambiska bankerna är knutna till finansiell brottslighet.
Enligt Swift gör de en kontroll av varje bolag innan en BIC-kod

utfärdas, men exakt vad som kontrolleras vill de inte svara på. Swift uppger att de nu ser över sina rutiner och även omprövar redan givna koder:
”Swift har åtagit sig att upprätthålla integriteten i det globala finansiella systemet och har som sådan förbättrat granskningsprocessen för icke-anslutna BIC:er. För ansökningar som görs i dag använder vi oss av ’Legal Identity Identifier’ och andra databaser för att fastställa en organisations juridiska status och vi vidtar åtgärder för att ompröva historiska registreringar. Våra kundsäkerhets- och operationsteam granskar också ytterligare åtgärder för att säkerställa äktheten för organisationer som tilldelats en icke-ansluten BIC.”
Även i Sverige finns det ett antal tveksamma bolag som fått BIC-koder. Exempelvis har 13 bolag på Frejgatan 13 i Stockholm sådana koder. Postlådeadressen är ökänd för att i hög utsträckning användas av oseriösa företag och kriminella.
Ett antal av dessa bolag har dessutom gått i konkurs, i vissa fall så långt som tio år tillbaka i

tiden. Trots det står det fortfarande som aktiva i databasen. I fältet för ”Due Diligence” eller företagsbesiktning finns inga som helst noteringar.
Ett tjugotal svenska bolag som har egna BIC-koder ingår också i den härva med kommanditbolag som utnyttjar det svenska regelverket kring penningtvätt, som DN avslöjade 2017.
Bolagen, som ägs av företag i skatteparadis, använder Sverige för att registrera enkla företag som uppges syssla med förmögenhetsförvaltning. Bolagen används sedan för att skapa vad som i praktiken är ett slags minibanker fast de är helt oreglerade. I marknadsföringen framhävs att de kan användas för att gömma pengar och undkomma skatt.
Efter DN:s avslöjande 2017 lovade såväl regeringen som myndigheterna att de skulle sätta stopp för utnyttjandet av Sverige. Men inget har hänt och bolagen har alltjämt kvar sina BIC-koder.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Fakta. BIC-kod

BIC-kod, (Business Identifier Code tidigare kallad Bank Identifier Code) är en internationell standard som används för att identifiera mottagarens bank vid internationella överföringar. Koden utfärdas av The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (Swift).

Bakgrund. ”29 Leaks”

Dataläckan ”29 Leaks” kommer ursprungligen från informationsaktivistgruppen Distributed Denial of Secrets (DDoS) och har sedan delats med OCCRP och Dagens Nyheter samt en lång rad andra medier över hela världen.

Formations House är ett London-baserat familjeföretag som registrerar och driver tusentals bolag.

Tredje misstänkt kan ha flyttat 17-åringens kropp

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

En tredje misstänkt har anhållits i den mordutredning som har följt på en 17-åring flickas försvinnande från Uddevalla.

Enligt uppgifter till DN misstänks personen för brott mot griftefriden, vilket innebär att man olagligen befattar sig med en död persons kvarlevor.

Åklagarmyndigheten meddelade på fredagen att två personer har anhållits i utredningen av det misstänkta mordet på en 17-årig flicka i Uddevalla i mitten av november.

Sedan tidigare är en 22-årig man häktad misstänkt för mord. Totalt är nu alltså tre personer frihetsberövade i ärendet. På fredagen omhäktades 22-åringen av Uddevalla tingsrätt. Åklagaren

har till den 3 januari nästa år på sig för att åtala eller på nytt begära honom häktad, rapporterar TT.
En av de nu anhållna har även - tidigare varit anhållen, misstänkt för skyddande av brottsling. Han släpptes då efter förhör, även om misstankarna kvarstod. Polisen har tidigare sagt till DN att mannen har nära band till den mordmisstänkte 22-åringen.
Polis och åklagare är mycket tystlåtna om de personer som har anhållits.
– Vi berättar inte vad det är för kön på personerna eller vilken - ålder de har, säger Sten-Rune Timmersjö, chef på polisens avdelning för grova brott i Fyrbodal, till DN.
Vilka brott är de misstänkta för?
– Det går vi inte heller in på som det ser ut nu, säger Timmersjö.
Men enligt uppgifter till DN från Uddevalla tingsrätt har den tredje misstänkta personen anhållits under brottsrubriceringarna skyddande av brottsling och brott mot griftefriden. Brotten skall ha begåtts i Uddevalla den 14 eller 15 november. Det senare brottet innebär att man olagligen hanterar en död persons

kvarlevor. Det kan handla om att flytta på en avlidens kropp eller på annat sätt befatta sig med kvarlevorna.
– Jag kommer inte att kommentera det, säger åklagaren Jim Westerberg till DN.
Enligt en inlaga till tingsrätten tror åklagaren att flickan mördades i den misstänkte 22-åringens lägenhet. I handlingar från tingsrätten beskrivs 22-åringen som den mördade flickans tidigare pojkvän.
Förra fredagen släcktes allt hopp om att flickan fortfarande skulle vara vid liv när polisen meddelade att de under sökandet i terrängen runt Uddevalla hade funnit en kroppsdel som bekräftar att hon är död.
Enligt Jim Westerberg har misstankarna mot 22-åringen stärkts sedan han häktades, men mannen har via sin advokat meddelat att han nekar till all inblandning i flickans försvinnande och det misstänkta mordet.
– Det är fynd och analyser som har kommit in som gör att vi kan säga att brottsmisstankarna har stärkts, säger åklagaren.

I veckan beslutade åklagaren att 22-åringen skall genomgå en så kallad liten sinnesundersökning för att utreda om han kan lida av vad som i juridisk mening betraktas som en allvarlig psykisk störning.

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Mordmisstänkt häktad

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Mannen som misstänks ha mördat en 20-årig kvinna som hittats död i Tollarp häktades i går.

Anhöriga anmälde kvinnan försvunnen den 23 november, dagen efter att hon senast synts till i Tollarp, söder om Kristianstad. Under sökinsatsens elfte dag hittades hennes döda kropp i Vramsån.

Mannen anhölls först i sin frånvaro när fyndet gjordes och frihetsberövades på onsdag förmiddag den 4 december. Han är på sannolika skäl misstänkt för mord någon gång mellan 22 november och 3 december, den högre misstankegraden.
Enligt domstolen finns risk för att 20-åringen ska undanröja bevis eller på annat sätt försvåra utredningen. Mannen nekar till brott.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Man åtalas för kattplågeri

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

En man åtalas misstänkt för djurplågeri efter att ha dödat en katt vid Västra hamnen i Malmö. Mannen ska ha slagit katten med en sten och därefter kastat den i vattnet.
Polisen kom till platsen på kvällen den 8 november efter att mannen blivit jagad av vittnen som såg händelsen.

TT

Friades från kvinnofrids-kränkning

LÖRDAG 7 DECEMBER 2019

Josefins före detta pojkvän dömdes i veckan till åtta års fängelse för bland annat synnerligen grov misshandel. Men tingsrätten frikände honom från grov kvinnofridskränkning. Som lagen är skriven ansåg inte tingsrätten att det gick att döma honom för det brottet.

Brottet grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken 1998. Syftet var att komma åt de fall där kvinnor utsätts för flera, enskilda och upprepade fall av misshandel, olaga hot, olaga tvång eller sexuellt ofredande. Lagen gör det möjligt att lägga samman de olika brottstillfällena för att på så sätt få upp straffvärdet.

– Enkelt uttryckt kan man säga att bestämmelsen fungerar som ett ”kitt” mellan de olika brotten. Vart och ett för sig kanske de bedöms vara av normalgraden eller ringa – men tillsammans kan de utgöra grov

kvinnofridskränkning. Straffet är då som lägst nio månaders fängelse, till skillnad mot en ringa misshandel där minimistraffet är böter, säger kammaråklagare Carolin Hagvil.
Hon ansåg att 35-åringen – som i fyra års tid utsatte Josefin (som heter något annat) för en mycket utstuderad psykisk och fysisk misshandel – gjorde sig skyldig till synnerligen grov misshandel, grov misshandel, misshandel, olaga hot och grov kvinnofridskränkning.
I det här fallet var det dock inte en fråga om att ”få upp” straffvärdet, de övriga brotten hade i sig redan högt straffvärde. Däremot menar hon att det kan finnas ett symbolvärde – och inte minst – ett värde för statistiken och framtida kunskap om det våld som begås mot kvinnor.
– Det handlar om att synliggöra den fruktansvärda situationen, att benämna saker vid dess rätta namn, säger Carolin Hagvil som överväger att överklaga domen i den delen.
Att mannen friades för grov kvinnofridskränkning innebär att om någon i framtiden begär ut siffror angående hur många fall av

grov kvinnofridskränkning som anmälts eller avdömts så kommer inte Josefins fall finnas med. Detta trots att hon, precis som lagen kräver, bland annat utsatts för ”upprepad kränkning, ägnat åt att allvarligt skada hennes självkänsla”.
I domen skriver den aktuella tingsrätten i Stockholmsområdet att det förutom de brott mannen döms för ”onekligen finns en del som talar för att det förekommit ett antal slag och sparkar” vid andra tillfällen.
Men de uppgifterna är så oprecisa att det inte går att avgöra om det ingår i de åtalspunkterna eller inte. Josefin kunde inte redogöra för när hennes näsben gick av, när frakturerna på revbenen uppkom. I de fall hon kunnat vara mer konkret handlar det om våld som utförts före den 27 december 2017 – och då omfattas de inte av åtalet, resonerar tingsrätten.
– Det är klart jag önskar att domstolen skulle vågat döma för grov kvinnofridskränkning också, men jag förstår deras argument mot bakgrund av hur lagstiftningen ser ut i dag.

– Ska man råda de utsatta kvinnorna till något så är det att skriva dagbok, säger Hagvil.
Josefins målsägarbiträde, advokat Silvia Ingolfsdottir Åkermark, säger:
– Det är oerhört viktigt att lyfta upp den här aspekten. Det finns många bra polisutredare och åklagare som engagerar sig, men generellt måste kompetensen höjas. Vi får inte svika de här kvinnorna.
Hon är trött på att det i så många år pratats så mycket om att de här fallen ska prioriteras – utan att det händer någonting.
– Det är fortfarande ingen ”status” att utreda de här brotten och det finns fortfarande attityder som går ut på att det är kvinnans fel som inte lämnar den man som slår, säger Silvia Ingolfsdottir Åkermark som understryker att det här inte längre kan fortsätta betraktas som en ”kvinnofråga”.
– Det är ett samhällsproblem. Ändå har staten överlåtit åt ideella krafter att skydda och stötta de här kvinnorna. Många av dem kommer att känna sig jagade och otrygga för livet.
För närvarande pågår en utredning där man ska titta på om

minimistraffet för grov kvinnofridskränkning bör höjas. Utredaren ska också analysera och vid behov föreslå andra förändringar.
– Här finns det kanske en öppning för att titta på behovet av att införa en ny rubricering – ”synnerligen grov kvinnofridskränkning”. Så att även fall som Josefins bokförs som det det faktiskt handlar om, säger kammaråklagare Carolin Hagvil.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Hårt sex är inte ett problem

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Göteborg är en kommun som haft stora problem med hedersförtryck.

Förra året uppgav var sjätte niondeklassare i kommunen att de utsatts för detta (GP 8/11 2018), och i våras rapporterade SVT att allt fler söker hjälp undan sina familjer (SVT 18/3). Man kunde därför tänka sig att frågan om kvinnors basala rätt till frihet skulle stå högst på jämställdhetsagendan.
Men när Länsstyrelsen i Västra Götaland nu bjuder in till konferens blir det i stället under den retoriska rubriken ”Pornografi – vår tids största jämställdhetspolitiska utmaning?”. Målgruppen är politiker, beslutsfattare, strateger och yrkesverksamma.
Vad har då Länsstyrelsen för källa för sina antaganden om det pornografiska hotet? Jo, de radikalfeministiska kvinnojourerna Unizon och Talita. Extra pikant är det, som Jesper Sandström konstaterat i Göteborgs-Posten (4/12), att den sakkunniga på myndigheten dessutom också jobbar för just Talita, samt bedriver egen konsultverksamhet inom området.
Dessa kvinnojourer är en omistlig resurs vad gäller våld i nära

relationer. Dessvärre har de också länge haft patent på en fråga som inte hör till deras expertis, nämligen synen på sexualitet i allmänhet och pornografi i synnerhet.

I deras värld är inte det väsentliga om kvinnor samtycker eller ej. De vänder sig emot ”sexuellt våld” som sådant, vilket enligt deras manifest i tio punkter inkluderar saker som att under sex bli biten, smiskad, dragen i håret och kallad slampa. Dylikt är enligt dem en del av nästan all porr, och i alla avseenden förkastligt.

Det är illa nog att en myndighet uttryckligen prioriterar bekämpandet av frivilligt hårdhänt sex framför verkligt förtryck mot kvinnor i deras egna familjer. Men ännu värre är att denna nymoralism nu alltså ska serveras makthavarna i jämställdhetsfrågor.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Ledare: Vapen-läckan är ett pistol-skott mot förtroen-det

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Som framgår av dagens DN är det nu sammanlagt sju pistoler och 210 patroner som saknas efter regeringshögkvarterets vapenläcka.
Att pistoler och ammunition är på drift är illa nog. Vi lever numera i ett samhälle där skottdåd och

sprängningar i den kriminella världen är ett av de största problemen.
Att de försvunnit från just regeringens högkvarter – och det vid hela tre tillfällen – gör det betydligt värre. Är det någonstans som säkerheten och rutinerna ska fungera oklanderligt är det hos landets högsta ledning.
Första gången som en pistol försvann kan ha varit ”i samband med en flytt”, enligt polisens utredare i DN. Jo, det vet man ju att då kan det hända saker. När familjen Ros flyttat från en tvåa till en trea med balkong är det acceptabelt om de inte kan hitta moster Kickans gamla vas. Men när landets ledning byter lokaler på grund av renovering bör man kunna kräva att vapen och ammunition inte råkar trilla ut ur flyttkartongerna.
Huvudproblemet är ändå inte om ytterligare några vapen tillförts landets brottslingar. Det är förtroendeskadan för Sveriges beredskap. Om det upprepade gånger går till så här under ordnad fredstid – hur kan det då inte komma att se ut vid en situation av kaos, som ett terrordåd eller en annan attack?

Hur är egentligen säkerheten för beslutsfattarna? Vilken koll har man på personalen som anställts för att skydda dem? Hur säkrad är all den information som förvaras i regerings- och riksdagsbyggnaderna? Vad kommer på villovägar nästa gång? En man som misstänkts för stöld och vapenbrott har nu gripits men sedan släppts av polisen. Han är anställd som skyddsvakt på regeringskansliet. Oavsett skuldfrågan finns ett grundproblem här: Det spelar ingen roll hur starka ord och hur mycket resurser vi lägger på att ”säkra” yttre gränser så länge vi är sårbara för hoten inifrån. Hösten 2018 visade en EU-rapport enligt Expressen att Sveriges gränssäkerhet hörde till Europas sämsta. Bland annat saknade kontrollanterna rätt utbildning: ”Den uppmärksammade inre gränskontroll som regeringen utökade i somras, efter att ha bedömt att det finns hot mot den allmänna ordningen och inre säkerheten, beskrivs som en låtsaskontroll”, skriver tidningen. I februari i fjol avslöjade samma tidning en underrättelserapport

om hur Arlanda infiltrerats av flera kriminella gäng och radikala grupper. Det talades om ”omfattande smuggling” av droger och anställda med kriminella kopplingar som kontrollerar resenärer och bagage. Och alldeles nyligen kunde DN berätta att Arlanda anställt två personer utan uppehålls- och arbetstillstånd.
Politiker av alla kulörer talar myndigt om ökad trygghet och fler poliser, och medborgarna ställer lydigt upp sig i långa säkerhetsköer, visar upp väskor och underkastar sig alltmer integritetskränkande och obekväma ingrepp i sin vardag.
Men vem vaktar väktarna? Vad spelar det för roll hur högt staketet är runt de välvattnade bärbuskarna om trädgårdsmästaren har bockfot?
”Det ställs väldigt höga krav på säkerheten här”, säger Fredrik Agemark, alldeles nytillträdd säkerhetschef på regeringskansliet, till DN. Men om kraven varit väldigt höga hade givetvis inte sju pistoler och 210 patroner försvunnit – vid flera olika tillfällen.
En viktig förutsättning för att skandaler som Hells Angels på

Arlanda och den stora vapenläckan från regeringen inte ska upprepas är att någon ställs till svars. Detta är, för att uttrycka saken milt, inte Sveriges främsta styrka.

DN 8/12 2019

Sju pistoler borta från regeringens högkvarter

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Sju pistoler och 210 patroner har försvunnit från den plats som ska vara en av Sveriges säkraste – regeringshögkvarteret.

– Om inte regeringen har det högsta säkerhetsintresset i

Sverige så har vi ju inget av säkerhetsintresse alls. Det är rikets högsta ledning vi pratar om, säger Lars Nylén, tidigare rikskriminalchef.
DN kan nu avslöja nya detaljer om ytterligare ett försvunnet vapen, som anmäldes saknat redan i våras.
Den 1 april i år gjordes en ovanlig polisanmälan.
Bevakningsföretaget Securitas uppgav att en pistol av typen Glock 17 med tillhörande ammunition hade försvunnit från Regeringskansliets lokaler. När eller var pistolen hade försvunnit vet man inte eftersom den senaste inventeringen hade gjorts ”fem, sex månader tidigare”, enligt Mats Eriksson, presstalesperson vid Stockholmspolisen:
– Man har enligt anmälan senast gjort en inventering i oktober 2018. Då blir det ganska svårutrett.
Expressen och Aftonbladet har tidigare rapporterat om en tredje stöld. Nu kan DN berätta att en rad förhör och andra utredningsåtgärder genomfördes men utredningen kom aldrig till åklagare. I stället drevs utredningen av polisen och lades

ner den 12 april. Det fanns enligt Mats Eriksson aldrig någon formellt misstänkt i fallet.
Flera månader efter den första stöldanmälan ska en rad medier avslöja att ytterligare pistoler har försvunnit från regeringens högkvarter.
Först då kopplades utredaren - Carola Pettersson, på polisens avdelning för grova brott i Stockholms city, in. Enligt polisen gjorde Securitas bedömningen att det eventuellt inte rörde sig om en stöld i april.
– Det här hände i samband med en flytt, det kunde ha varit ett misstag eller vapnet kunde ha förlagts.
Regeringskansliet, som är en egen myndighet, hyr i dag elva kvarter i centrala Stockholm. Förra hösten inleddes flytten av statsminister Stefan Löfvens statsrådsberedning och justitiedepartementet från Rosenbad till grannkvarteret Björnen. Rosenbad, sekelskifteshuset mellan riksdagen och Stockholms centralstation, genomgår just nu en omfattande renovering.
Regeringsbyggnaderna bevakas sedan 2016 bland annat av bevakningsbolaget Securitas

beväpnade skyddsvakter efter en upphandling som gjordes 2015. Skyddsvakter har till uppgift att bevaka skyddsobjekt och skiljer sig på detta sätt från både väktare och ordningsvakter. Försvarsmaktens anläggningar, kärnkraftverk och flygplatser är exempel på sådana skyddsobjekt – men till denna kategori hör också den politiska ledningens lokaler.
Under tiden för flytten tog Regeringskansliet, enligt polisen, in extra personal för att stärka bevakningen.

Den 14 november avslöjade Dagens Juridik att flera pistoler hade stulits ur ett låst skåp inne på Regeringskansliet. Pistolerna som stals då är extravapen för särskilda händelser. DN kunde senare berätta att det hade kommit in en anmälan till polisen den 25 oktober om att flera Glockpistoler med tillhörande ammunition hade försvunnit. Den 30 november anmäldes ytterligare en pistol försvunnen. På kvällen på söndagen den 2 december greps en man i 30-årsåldern på sannolika skäl misstänkt för stöld och grovt

vapenbrott för att ha stulit den pistol som anmäldes saknad två dagar tidigare. Mannen, som nekar till brott, jobbar som skyddsvakt på Regeringskansliet och arbetade på uppdrag av bevakningsföretaget Securitas.
I tisdags släpptes mannen efter att misstankarna hade mildrats. I dag är han fortsatt misstänkt, men misstanken är av den lägre graden.
Totalt har nu alltså sju Glock 17, som beskrivs som ett 9-millimeters kraftfullt handeldvapen, med tillhörande 210 patroner, försvunnit från Regeringskansliet.
Fredrik Agemark, tidigare på Säkerhetspolisen, gjorde sin första dag som säkerhetschef på Regeringskansliet i måndags. Han fick direkt påbörja krishanteringen efter förra helgens misstänkta stöld.
– Det ska inte kunna försvinna vapen från Regeringskansliet. Det är ett skyddsobjekt och det ställs väldigt höga krav på säkerheten här, säger han.
Han konstaterar att de försvunna vapnen tillhör bevakningsföretaget. Däremot kan

han inte svara på om Regeringskansliet har brustit i sina rutiner eller om reglerna för förvaring av vapen på skydds-objekts har efterlevts.
– Det pågår en förundersökning för att ta reda på vad som brustit och hur det gått till.
Säkerhetschefen hävdar att skyddsvakter på Regeringskansliet säkerhetsprövas enligt gällande lagstiftning, det vill säga av bolaget självt samt en registerkontroll som görs av Säkerhetspolisen. Någon egen säkerhetsprövning av Securitas vaktpersonal har Regeringskansliet inte gjort.
Nästa år löper avtalet med bolaget ut. Vilka som ska bevaka lokalerna i fortsättningen är inte bestämt.
Sveriges riksdag, ett stenkast från Rosenbad, har valt en annan lösning med en egen vaktstyrka som kompletteras med ett externt bevakningsbolag.
– Det är klart att vi ser över våra behov och hur vi ska möta den kravbild vi har och det omvärldsläge vi ser utifrån den hotbild som finns, säger Fredrik Agemark.

I Sverige har både en statsminister och en utrikesminister mördats. Morden och de senaste årens händelser runtom i världen har tvingat Regeringskansliet att höja säkerheten. Ett exempel är väghindren – pollarna i svart metall – som placerats utanför flera av byggnaderna för att förhindra attacker med fordon.
– Vi hade sprängningar mot Regeringskansliet i Oslo i 2011, vi hade attentatet på Drottninggatan 2017, vi hade en våldsman som tog sig in i kanadensiska parlamentet 2015. Dessa och andra händelser gör att vi som organisation anpassar vår säkerhet och vidtar åtgärder för att höja säkerhetsnivån och för att det ska vara en trygg och säker arbetsplats.
Ytterst ansvarig för säkerheten på Regeringskansliet är säkerhetschefen, enligt Agemark själv. Men högsta chef för både regeringen och Regeringskansliet är statsminister Stefan Löfven.
– Men han har ganska mycket att stå i så detta delegeras genom en arbetsordning till förvaltningschefen. Man kan förenklat säga att

förvaltningschefen är myndighetschef i de frågor som rör Regeringskansliet som myndighet. Det är en lite speciell konstruktion, säger Agemark.
Hur allvarligt är det att vapen vid tre tillfällen försvinner från regeringens högkvarter? Lars Nylén anställdes som generaldirektör för Kriminalvården 2004 sedan en serie uppmärksammade rymningar hade lett till krav på en uppstramad verksamhet. Dessförinnan var han chef för dåvarande rikskriminalpolisen mellan 1996 och 2004. Han poängterar vikten av att den högsta politiska ledningen har ett mycket högt skyddsvärde.
– Om inte regeringen har det högsta säkerhetsintresset i Sverige så har vi ju inget av säkerhetsintresse alls. Det är ju rikets högsta ledning vi pratar om. Var är det vi har personer av högsta klass att säkerställa? Var är det vi har handlingar av högsta klass? Det är ju där naturligtvis, säger han.
Enligt Lars Nylén bör ansvaret för Regeringskansliets säkerhet vara uppdelat på fyra aktörer, i fallande ordning: regeringen och

Regeringskansliet själv, Säkerhetspolisen, Securitas, och till sist länsstyrelsen, som har tillsynsansvar när det gäller bevakningsföretagen.
Han betonar att ansvaret inte kan delegeras hur som helst.
– Det ligger ett uppföljningsansvar på beställaren, alltså på Regeringskansliet. Man får inte vara så blåögd att man släpper det, säger Lars Nylén.
DN har talat med ett tiotal personer som arbetar eller har arbetat på Regeringskansliet. De vittnar om att det varit ”locket på” internt kring de försvunna vapnen.
– Det finns en oro, även om inte alla uttalar den högt, för vart de här vapnen egentligen har tagit vägen, säger en av DN:s källor som är centralt placerad på Regeringskansliet.
– Det är verkligen ironiskt att en verksamhet som sysslar så intensivt med att begränsa mängden vapen, inte klarar av att hålla koll på sina egna.
Samtidigt fortsätter polisutredningen med inre spaning, förhör, inspelningar från

övervakningskameror, och teknisk undersökning.
– Visst skulle det kunna vara så att de hittat något prång och gömt dem där. Men det naturliga är väl att de tar dem därifrån än att de skulle vara kvar, säger kammaråklagare Lucas Ericsson.
Polisen tittar nu åter på samtliga tre ärenden för att se om det finns något samband, enligt Carola Pettersson, polisens utredare för grova brott i Stockholms city.
– Än så länge är den första förundersökningen fortfarande stängd. Men det är självklart att den ligger i bakhuvudet hela tiden.
DN har sökt Securitas som inte vill kommentera med hänvisning till sekretessregler.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

”Heligt - förbannad på kanaljerna”

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Den svenska telekomjätten - Ericsson tvingas betala miljardbelopp i förlikning till amerikanska myndigheter efter att ha erkänt mutbrott. Uppgörelsen ger bolaget en tidsfrist på tre år för att slippa åtal.

– Det har gett oss tre år för att uppfylla villkoren och då avskrivs anklagelserna, säger bolagets vd Börje Ekholm.

Det amerikanska justitiedepartementet skriver i sitt uttalande att Ericsson har bedrivit korruption i fem länder för att stärka sitt grepp om telekommunikationsmarknaden. Brotten ägde rum i samband med telekombolagets affärer i Djibouti, Kina, Vietnam, Indonesien och Kuwait under åren 2000–2016. Ändå dröjde det till nu innan bolaget erkände mutbrott, och då endast i Djibouti. Övriga länder

medger Ericsson bara ”påstådda” anklagelser.
Telekombolaget får kritik av justitiedepartementet för att inte ha samarbetat fullt ut i utredningen i USA. Bolaget dröjde med att lämna över bevisning och vidtog inte tillräckliga disciplinåtgärder mot anställda som varit inblandade.
Börje Ekholm hävdar att man inte medvetet har förhalat processen.
– Vi har haft en målsättning att samarbeta fullt ut med myndigheterna, men har kanske inte gjort det tillräckligt fort och levt upp till deras förväntning. Samtidigt har vi även fått en del ”credit”, säger han.
I uppgörelsen ingår också att företaget får en ”övervakare”, det vill säga en oberoende observatör som under tre år ska kontrollera att - Ericsson följer regler och genomför utlovade reformer om att stärka sitt program för etik och internkontroll.
Börje Ekholm ser inte övervakningen som en nackdel.
– Det är inte bara dåligt utan det säkrar upp för att vi kommer att ha ett kontrollsystem om tre år som är mycket bättre och

robustare än vad vi skulle ha haft annars, säger han.
Du har suttit i styrelsen sedan 2006. Vad är ditt ansvar för att bristerna i era interna kontroller pågått under så många år?
– Styrelsen och därmed jag har ett ansvar, det råder ingen tvekan om det. Det man konstatera är att under tiden jag satt i styrelsen förstod vi inte de här tillkortakommandena men när vi upptäckte dem vidtog vi åtgärder för att stärka upp processerna, säger Börje Ekholm.
Hittills har över 60 anställda antingen sparkats eller självmant lämnat Ericsson som en följd av utredningarna om korruption som inleddes 2017. Ekholm utesluter inte att det kan bli fler som sägs upp.
– Just för de här utredningarna ser jag inte att det är något mera vad vi känner till, men om något kommer fram får vi vidta åtgärder. Samtidigt är vi 100 000 anställda och har löpande rötägg i företaget som man måste göra något åt, säger han.
Ericsson överväger att inleda en juridisk process mot de mutanklagade personerna, enligt

Börje Ekholm. Men det är inget beslut fattat än.

– Vi vill att det är kanaljerna som ska stå ansvariga för sitt beteende och emotionellt är jag heligt förbannad, men just nu behöver vi ta ett steg tillbaka och göra den analys som krävs.

Kan du garantera att den här typen av brott inte händer igen?

– Garantera och aldrig är väldigt stora ord. Det jag kan säga är att vi säkrar upp med ett kontrollprogram för att hitta de här personerna fort. Men jag kan inte säga att det inte kommer att finnas kanaljer i bolaget, för det kommer det att göra.

Förlikningen kostar telekombolaget drygt 10 miljoner kronor. Böterna var väntade och fanns avsatta i tredje kvartalets resultat. Trots det säger Ekholm att det kommer påverka företaget ekonomiskt och att han hellre hade investerat pengarna i affärer.

– Vi har inte levt upp till att göra affärer på rätt sätt och får ta konsekvenserna av det. Men vi har en tillräcklig stark finansiell ställning för att fortsätta investera i 5G och i ledande teknologi, och

det kommer vi att göra, säger Börje Ekholm.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Ericssons mutskandal

Tre amerikanska institutioner har utrett mut- och korruptionsanklagelser inom Ericsson: justitiedepartementet, finansinspektionen SEC och åklagarmyndigheten i New Yorks södra distrikt (som omfattar New York-börsen).
Den 6 december meddelade justitiedepartementet att Ericsson erkänt korruption i fem länder. Bolaget ska betala en miljard dollar i böter till amerikanska myndigheter. Det svenska telekombolaget har cirka 100 000 anställda i 180 länder.

Kvinnor kräver ett slut på sexism

SÖNDAG 8 DECEMBER 2019

Från att bli förminskad på möten till sexuella trakasserier. Kvinnor inom teknikbranschen kräver ett slut på den grabbiga arbetsplatskulturen.

– Kulturen måste ändras om kvinnor ska stanna i branschen, säger Malin Frithiofsson, programkoordinatör för startups.

Teknikbranschen skriker efter kvinnor. Samtidigt har 42 procent av dem övervägt att lämna sektorn på grund av den mansdominerade kulturen, enligt en undersökning gjord av Women in tech.

Malin Frithiofsson har jobbat i techbranschen i tre år. Under den tiden har hon fått höra att ”man inte kan sluta titta på hennes kropp”, blivit demonstrativt luktad på och fått frågan om hon inte skulle vilja ha en app i mejlkorgen som rensade bort allt annat än smink och shopping.

Droppen var när en dubbelt så gammal man erbjöd henne pengar för sex under en konferens.
– Då funderade jag på att söka mig någon annanstans. Jag har pluggat i sju år men behandlades som om jag inte vore värd något. Jag kände mig så förnedrad och kände att det inte var värt att utsätta mig för sånt här, säger hon.
Hon och mannen jobbar inte på samma arbetsplats men hon anmälde honom till en instans de båda var medlemmar i. Först var hon rädd att inte bli trodd. Men i stället visste ledningen vem det handlade om redan innan hon sagt hans namn.
– Det var uppenbart att det inte var första gången något liknande hänt, ändå hade han fått hållas, säger hon.
Women in tech är ett nätverk för kvinnor i techsektorn. I deras årliga undersökning uppgav en av tre, av de 837 medlemmar som svarade på undersökningen, att de har utsatts för sexism eller sexuella trakasserier i sitt arbete. Tre av fyra har blivit behandlade annorlunda på grund av sitt kön. Kvinnorna vittnar om att de inte blir lyssnade på, att de blir

förminskade och att de måste jobba hårdare än sina manliga kollegor för att visa sin kompetens. Den feedback de får handlar ofta om hur de uppför sig i stället för hur de arbetar.
– Att de vill lämna sektorn beror ofta på arbetsplatskulturen – sällan på själva arbetsuppgifterna, säger Elin Eriksson som driver Women in tech Sverige.
Hon berättar att de flesta företag vill få in fler kvinnor och ser värdet i jämställda team.
– Men många tycker att det finns för få kvinnor att rekrytera. Vi hjälper bolag att utforma annonsen för att få fler kvinnliga sökande. Något man sett är att kvinnor söker jobb där de uppfyller alla krav och män söker om de uppfyller två tredjedelar. Män anställs också oftare på potential och kvinnor på meriter, säger Elin Eriksson.
Tillbaka på kontoret berättade Malin Frithiofsson för en kollega om händelsen. Han svarade: ”Om du lämnar branschen kommer det till slut bara finnas sådana som han kvar, ska de ensamma skriva koderna som förändrar våra liv?”
– Då kändes det plötsligt viktigt att vara kvar. Det händer så

mycket inom den tekniska utvecklingen just nu. Och eftersom politiken inte hänger med kommer många etiska beslut att tas av branschen. Då är det avgörande att det finns perspektiv från kvinnor och minoriteter. När majoriteten av utvecklarna är av en homogen grupp missas ofta andra gruppers perspektiv. Som exempel nämner hon att Amazon misslyckades med att bygga en algoritm för rekrytering som inte diskriminerar kvinnor. Apple har också utvecklat en app som ska hålla reda på hela ens hälsobild, men som i en första version inte inkluderade menscykeln.

Malin Frithiofsson engagerade sig i Women in tech Göteborg, som formulerat krav för förändring av kulturen som fackförbunden Unionen och Almega åtagit sig att använda i sina kommande förhandlingar om kollektivavtalen.

Annika Wilhelmson
annika.wilhelmson@dn.se

Techkvinnornas krav för att stanna i branschen.

1 Inför nolltolerans mot sexuella trakasserier, och inför säkra anmälningssätt om det ändå sker.
2 Gör karriärmöjligheterna jämlika. Inför verktyg för att bortse från kön på möten och i rekryteringar.
3 Jämställda löner.
4 Ändra arbetsplatskulturen. Lita på kvinnors och minoriteters kompetens och uppmärksamma omedvetna fördomar som leder till exkludering.
5 Identifiera mobbning och inför konsekvenser.
6 Ändra den dolda arbetsplatskutymen, så kallad bro-code. Uppmärksamma exkluderande uppförande och ge inte kvinnan i en grupp en mammaroll.
7 Behandla kvinnor som kompetenta individer, sluta exotifiera oss.
8 Utforma arbetsplatsen för att passa alla, toaletterna behöver sanitetspåsar.

Ytterligare två begärs häktade för inblandning i Uddevallafallet

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Två personer begärts häktade för inblandning i mordet på den 17-åriga flickan som försvann i Uddevalla i mitten av november.

Sedan tidigare är en 22-årig man häktad.

– Jag har begärt båda personerna häktade på sannolika skäl misstänkta för skyddande av brottsling, grovt brott, samt brott mot griftefriden, säger kammaråklagare Jim Westerberg. Den 17-åriga flickan anmäldes saknad den 17 november då hon inte synts till på tre dagar. Två dagar senare greps en man som därpå häktades på sannolika skäl misstänkt för mord. En stor sökinsats har såvitt känt hittills bara lett till att man hittat en kroppsdel som tillhör flickan. En

av de som begärts häktade på söndagen har tidigare varit anhållen misstänkt för skyddande av brottsling.
Ossi Carp

Kvinna hittades skjuten

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

En skottskadad kvinna i 20-årsåldern påträffades på natten till söndagen av en slump på Ingarö utanför Stockholm av ambulanspersonal som var där i ett annat ärende.
Kvinnan var vaken och talbar och uppgav för polisen, innan hon fördes till sjukhus för vård, att

skjutningen skett utomhus. Polisen hittade så småningom brottsplatsen och grep två män som senare anhölls misstänkta för grovt vållande till kroppsskada samt grovt vapenbrott.

TT

Polisen besköts med raketer

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

En större grupp ungdomar sköt på söndagskvällen raketer och smällare mot poliser och krossade bakrutan på en polisbil i stadsdelen Kronogården i Trollhättan. Efterhand tilltog oron och vid 21-tiden hade en bil antänts.

– Det handlar om ungdomar boende i området, antar vi. 30–40 stycken agerar och splittras, för att därefter bli tio som dyker upp, sedan 30–40 igen, säger Johan Josarp, vakthavande befäl vid polisen i region Väst.
Josarp beskriver Kronogården som ett ”problemområde”. Ingen ska ha skadats.
DN

Strand-berg: Ericsson kommer att ha

ögonen på sig

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Ericsson har redan pudlat, men nesan blir än större när korruptionen nu kommer på pränt. Bolagets varumärke får sig en rejäl fläck när man skriftligen tvingas erkänna: vi har mutat.

Ericsson är ett betydligt mer välmående företag i dag än när Börje Ekholm tog över i januari 2017. Han har storstädat, med bland annat 20 000 uppsägningar, företaget har gång på gång sagt att man ligger i fas för att nå de finansiella målen. Börje Ekholm hade sett fram emot att göra sitt tredje vinstrika kvartal i följd nu senast – i stället tog bolaget mångmiljardkostnaden för den uppgörelse som nu kommit. Kostnaden kan bolaget ta, man har i kassan, så det finns inget som tyder på att detta skulle påverka jobben hos Ericsson. Böterna ligger dessutom inom ramen för vad Ericsson förutspått

– så vi kommer troligen se något jätteras på börsen på måndag.
Avtalet med amerikanska justitiedepartementet och amerikanska finansinspektionen gäller historiska brott till och med första kvartalet 2017. Då hade Börje Ekholm bara varit vd i tre månader, men suttit i bolagets styrelse i flera år medan de amerikanska utredningarna pågick.
I en intervju med DN har han sagt att han inte insåg bristerna till fulllo förrän han fick resultatet av den interna granskning han satte i gång.
Och brister är väl en underdrift i sammanhanget:
Förlikningen innebär att man betalar drygt 10 miljarder i böter och går med att man korrumperat och gjort bokföringsbrott av olika slag i sex länder – Kina, Djibouti, Indonesien, Kuwait, Saudiarabien och Vietnam. Bland bovarna finns höga chefer i olika regioner.
Börje Ekholm har på fråga från DN sagt att man inte märkt att affärerna har påverkats av skandalen. Det är en sak, men att varumärket ändå fått sig en rejäl fläck är det nog ingen som förnekar i Ericssons ledning.

Och nu kommer företaget att ha ögonen på sig från USA, som med stöd av sina lagar kan agera världspolis när det gäller att jaga korruptionslagar. Överenskommelsen med justitiedepartementet är treårig och innebär förutom böter att man under den tiden ska visa att man följer de amerikanska lagarna. En slags villkorlig dom. Dessutom kommer man under samma tid ha en ”överrock”, som nagelfar att bolaget verkligen genomför den långa åtgärdslista som ingår i avtalet.

Optimisten kanske säger att det var bra att det nu kom till ett slut, nu kan bolaget få arbetsro, börja om och framför allt koncentrera sig sin främsta ambition – att dominera marknaden för den nya mobila bredbandstekniken 5g, som nu ska rullas ut på allvar. Ericsson har satt i gång ett intensivt internt städarbete för att undvika att man drar på sig ett liknande stort elände, och man har redan tidigare sparkat 49 personer som en följd av skandalen. Hittills har bolaget inte velat avslöja några detaljer

om orsakerna. Kanske det är nästa steg i det moraliska stålbadet?

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Nu ska polisen prioritera våld i nära relationer

MÅNDAG 9 DECEMBER 2019

Polisen har i många år hävdat att de har prioriterat våld i nära relationer. Nu medger man att det oftast varit ett spel för gallerierna. Men i våras satte - polismyndigheten i Stockholm ned foten. Den långsiktiga

satsningen Initiativ Gryning ska inte bara rädda liv och få fler män dömda – den ska också förändra attityder, så väl internt som externt.

– Lägesbilden? Det enkla svaret är att det polisiära arbete som rör brott i nära relation är eftersatt. I decennier har vi påstått att vi prioriterat det, men utan täckning. Det har snarare varit tvärtom.

Orden är Michael Johanssons. Han är kriminalkommissarie och chef för den utredningssektion som ägnar sig åt brott i nära relationer i polisområde Syd, Sveriges största polisområde. Han fortsätter:

– Just därför känns det så skönt att få säga: Äntligen, nu händer det.

Han syftar på Initiativ Gryning – en 70 miljoner och 90 nyrekryteringar stor satsning på att bekämpa våld mot kvinnor och andra särskilt utsatta brottsoffer, till exempel barn.

Den inleddes redan i våras, efter beslut av regionpolischef Ulf Johansson som då – för vilken gång i ordningen är oklart – fått i uppdrag av en rikspolischef, den här gången Anders Thornberg –

att prioritera frågan. Skillnaden den här gången var att ordern kom tillsammans med en påse pengar.
– Det här är ingen särskild händelse, ingen quick-fix. Det här är på allvar. Vi har en horisont på tio år, på den tiden ska vi inte bara lyckas förbättra utredningsresultaten utan också förändra attityder, få upp frågan på dagordningen och i slutänden rädda liv, säger kriminalinspektör Erika Frisell, en av två operativa chefer för Initiativ Gryning.
Satsningen är som antyds långt ifrån bara en fråga om pengar. Att arbeta med våld i nära relationer har traditionellt sett låg status inom polisen, det är svårt att rekrytera poliser. Michael Johanssons något tillspetsade beskrivning av hur det tar sig uttryck i praktiken talar sitt tydliga språk.
– Om två personer börjar bråka i en korvkö en helgnatt skickar vi tre patruller och varskor piketen så att de står stand-by ett par kvarter bort om det skulle spåra ur.
Skulle det där och då begås något grovt våldsbrott spärras platsen av, tekniska undersökningar

inleds, spår säkras och vittnens hörs.
– Om någon larmar om en pågående misshandel i en nära relation skickar vi möjligen en patrull. Och det var inte särskilt många år sedan det fanns en förtryckt ruta där vi, när vi avrapporterade, kunde kryssa i alternativet ”medling genomförd”. Det säger sig självt att vi inte kan ha det så, säger Michael Johansson.
Det ensidiga fokus politiker, polis och media haft och har på gängbrottsligheten har haft både positiv och negativ effekt på utredningsarbetet när det gäller brott i nära relationer, påpekar Erika Frisell:
– Det negativa är att vi fram till nu tvingats utreda de olika brottstyperna i konkurrens med varandra. Men vi har vässat våra arbetsmetoder när det gäller utredningarna kring gängbrottsligheten och det är erfarenheter vi kan använda oss av nu, säger hon.
Både Erika Frisell och Michael Johansson anser att de verktyg man behöver redan finns på plats – det handlar bara om att använda dem. Det enda som

skiljer polisens förhållningssätt till de gängkriminellas skjutvapenvåld och våld i nära relationer är egentligen attityden:
– Våld i nära relationer är också grova våldsbrott. Ökar vi användning av kriminaltekniker, använder vi blodsbildsanalyser, säkrar vi spår och vittnesmål i ett tidigt skede så kommer vi att nå större framgång även i de här ärendena.
Förra året anmäldes runt 3 000 fall av våld i nära relation i Stockholm. Av de 22 kvinnor som dödades av sin partner var 7 hemmahörande i Stockholmsregionen. Men mörkertalet är stort och statistiken otillfredsställande – det är långt i från säkert att anmälningarna ”kodas” rätt i polisens system.
– Allt det här ska vi också bli bättre på, vi ska samla kunskap, öka träffsäkerheten i våra analyser. Och förstås – sprida kompetensen ut i hela organisationen genom seminarier och opinionsbildande arbete, säger Varg Gyllander, som ingår i Grynings operativa ledningsgrupp.

I satsningen ingår också planer på att skapa en fysisk plats där kompetensen samlas – något som liknar det som i dag kallas för Barnhus – för personer som misshandlats i nära relationer. Syftet är att skapa en trygg miljö för de drabbade, en miljö där polis, socialtjänst och läkare och andra stöd- och krisfunktioner finns närvarande.
– Nu är det rätt och hög tid att vi gör det här. Samhällsklimatet och de resurser vi fått talar till vår fördel. Vi är övertygade om att den här gången kommer vi att lyckas, säger Varg Gyllander.

Initiativet är kopplat till ett forskningsprojekt och kommer att utvärderas noggrant under hand.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Inleddes våren 2019, skarpt läge från och med hösten 2019. Visionen är noll döda i nära relation. Förra året dödades 22 kvinnor, varav 7 i Stockholmsregionen, av nära anhöriga.
Med ett tillskot på 70 miljoner kronor ska polismyndigheten ny rekrytera 90 personer, utredare som kriminaltekniker.

Initiativet är långsiktigt och handlar också om att utveckla arbetsmetoder och samverkan med andra aktörer.
Källa: Polismyndigheten

Miljonböter efter storbranden i Västmanland

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Fem år efter den stora skogsbranden i Västmanland har ansvarsfrågan fått ett svar. En underentreprenör får betala 2,5 miljoner kronor i böter – medan skogskoncernen Stora Enso frias helt.

Det var den skogsmaskin som ägdes och kördes av en mindre maskinentreprenör som ledde till att branden i Västmanland startade, slår Västmanlands tingsrätt fast i domen som gäller allmänfarlig vårdslöshet. Och det var den som utförde maskinarbetet, det vill säga entreprenören, som bäst kunde avgöra om arbetet borde ha ställts in, anser rätten. Domslutet innebär att Stora Enso, som beställde markberedningen, frias helt och koncernens juridiska ombud, Tomas Nilsson, är nöjd med utslaget:

– Ansvarsfördelningen i det här fallet motsvarar den branschpraxis som har växt fram och som har godtagits av alla parter.

Branschföreningen Skogsentreprenörerna beklagar däremot domen.

– Om man har ett samarbete och ändå trycker till den enskilde entreprenören känns det väldigt darrigt, säger föreningens ordförande Kolbjörn Kindströmer.

TT

Swedbank städar i toppen

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Swedbank kapar antalet personer i koncernledningen från 17 till 14. ”I dag presenterar jag en ny ledning för att utveckla Swedbank och stärka förtroendet. Som ett led i detta lämnar också ett antal personer banken. Jag startar även en utvärdering av kulturen i Swedbank”, skriver Swedbanks vd Jens Henriksson i ett pressmeddelande.
Bland annat försvinner koncernriskchefen Helo Meigas och nuvarande chefen för Baltisk bankrörelse Charlotte Elsnitz.
Swedbank kämpar med att återfå förtroendet efter den penningtvättskandal som uppdagats i den baltiska rörelsen.
TT

Cissi Wallin döms för grovt förtal

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Cissi Wallin döms för grovt förtal av journalisten Fredrik Virtanen med påföljden villkorlig dom och dagsböter, meddelar Stockholms tingsrätt. Hon döms även att betala 90 000 kronor i skadestånd – men ska nu överklaga.

Cissi Wallin åtalades för sex inlägg hon publicerat på Instagram och Facebook mellan oktober 2017 och augusti 2018. I inläggen pekade hon ut Fredrik Virtanen som en våldtäktsman och sexualbrottsling. Åklagaren Daniel Suneson menade under rättegången att anklagelsen fått enorm spridning och orsakat Fredrik Virtanen stor skada.

Tingsrätten ger i domen åklagarsidan rätt i att anklagelserna varit allvarliga och anser det vara bevisat att de nått tiotusentals personer. I domen

har man tagit hänsyn till att Virtanen var en offentlig person som opinionsbildare på en rikstäckande tidning, men betonar att hans ställning inte varit lika stark som till exempel en politiker.
I en kommentar på sin hemsida skriver Fredrik Virtanen att han är glad över domslutet. Samtidigt konstaterar han att ”det är billigt i Sverige att förstöra en annan människas liv”:
”Villkorlig fängelsedom och 100 dagsböter om 50 kronor samt 90 000 kronor i skadestånd. Ett straff som inte känns alls för en mångmiljonär”, skriver Fredrik Virtanen.
Han är också kritisk mot Facebook och Instagram, som fortsätter att distribuera anklagelserna, och mot de svenska medier som återgav Cissi Wallins anklagelser om våldtäkt för två år sedan:
”Jag vet att de svenska medierna som publicerade lögnerna hösten 2017 skäms. De borde säga högt att de skäms. De borde be om ursäkt. De borde häva straffet jag fått för att bli förtalad: yrkesförbud. Aftonbladet borde återanställa mig.”

Cissi Wallin säger sig inte vara förvånad över domen.
– Men den är ganska talande för sakernas tillstånd. Jag ska betala 90 000 kronor för att ha berättat om en våldtäkt. Det är stötande och känns som en bekräftelse på vad metoo har blivit i Sverige. Vi har till skillnad från andra länder hakat upp oss på att inga namn får nämnas, att inga konsekvenser får ske, utan vi ska bara prata om strukturella problem. Ungefär som att förövarna inte finns. Fokusförskjutningen är enorm, säger Cissi Wallin till DN.

Vilka konsekvenser tror du att domen får för metoo?
– Det blir en nedkylningseffekt. Det är en tydlig signal att så få förövare döms. I dag såg vi också att Granskningsnämnden fällde SVT för Josefin Nilsson-dokumentären, som inte ens nämner den dömde förövarens namn. Man får inte ens berätta hennes historia, för att det anses vara kränkande mot den här mannen. Motståndet blir väldigt hårt när stora värden står på spel och det är vad som händer just nu: det här är den kränkte

mannens sista dödsryckningar, säger Cissi Wallin.
Chefsrådman Malou Lindblom var rättens ordförande i målet. Om det förhållandevis höga skadeståndet, som är uppdelat i 80 000 kronor för kränkningsersättning, och 10 000 för sveda och värk, säger hon:
– Vi har funnit att det har varit väldigt klandervärda uppgifter som har lämnats, och under en längre period. Det finns en risk att mottagarna för uppgifterna fäster tilltro till det.
Under huvudförhandlingen talades det om huruvida namngivning ska betraktas som en del av metoorörelsen, hur resonerade ni kring det?
– Vi har lyssnat på båda parter samt det vittne man åberopade, sedan gör vi bedömningen att man inte kan säga att det var försvarligt bara för att det skedde under metoorörelsen.
Cissi Wallin har i tidigare intervjuer sagt att hon skulle överklaga en fällande dom. Och på måndagen bekräftar hennes försvarsadvokat Percy Bratt för DN att man kommer att överklaga.

Percy Bratt menar att det finns flera brister i domen. Han har invändningar mot rättens bedömning kring försvarligheten att lämna uppgifterna, samt det ställningstagande man gjort kring Virtanens roll i offentligheten.
– Den intresseavvägning som domen vilar på kan i förlängningen underminera metoorörelsen och hela det viktiga samhälls- och yttrandefrihetsintresse som den innefattar, säger Percy Bratt.
Han beskriver skadeståndet på 90 000 som ”omotiverat högt”. Han argumenterar även för att det inte går att dra direkta orsakssamband mellan Cissi Wallins inlägg och det psykiska lidande som Fredrik Virtanen menar att han fått utså.
– Mycket av medieexponeringen var beroende av publiceringsbeslut i massmedier och hur det påverkat bör inte prövas inom ramen för det här målet, säger Percy Bratt.
Juristen Ängla Eklund är ordförande för Institutet för juridik och internet och har följt målet. Hon tycker att domen var väntad, utifrån tidigare domar i samband med uttalanden kopplade till metoo. Dock var

skadeståndet på 90 000 kronor oväntat högt, säger hon.
– Det ligger högre än i andra mål men är också det mål där vi sett den mest omfattande spridningen, och kanske de mest långtgående skadorna och effekterna för personen som påståendena spritts om.
Våldtäktsanklagelsen Cissi Wallin riktat mot Fredrik Virtanen har tidigare utretts av polis men förundersökningen lades ned i brist på bevis. Han har hela tiden nekat till anklagelsen.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Martin Jönsson: Nej, domen innebär inte att Cissi Wallin fråntas rätten till

sin historia

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Varje gång det kommer en fällande dom i ett förtalsmål är det en chans att påminna om några grundläggande saker. För det första: Man får säga nästan vad som helst, men inte hur som helst.

För det andra: Detta är inte en inskränkning av yttrandefriheten, det är snarare en garant för den. Alla de lagstadgade friheter vi har kommer med ett ansvar. Det är för att lagstiftningen, oavsett om vi pratar om tryck- och yttrandefrihetsgrundlagar eller om brottsmål, måste balansera enskildas rättigheter att yttra sig med enskildas skydd för att bli utpekade, med den skada det medför inte bara för dem utan för deras anhöriga.

Under rättegången i Stockholms tingsrätt pratade Cissi Wallin om hur hon ”måste ha rätten till sin

egen historia”. Hon hävdade att detta inte var en fråga om ”vardaglig yttrandefrihet”, utan snarare skulle ses som ett visselblåsande, för att avslöja ett individuellt maktmissbruk i samband med uppmärksamheten kring metoo.

Hon hade fel. Tingsrättens dom är hård, sett till skadeståndet och påföljden, men också väldigt tydlig. Den behöver inte ens gå in på frågan om huruvida anklagelserna är sanna. I stället stannar den vid det faktum att det inte var försvarligt att sprida uppgiften om Fredrik Virtanen, på det sätt hon gjorde det, bland annat därför att anklagelserna inte var kopplade till Virtanens yrkesroll och att de dessutom låg långt tillbaka i tiden, vilket gör att argumentet om att hon ville varna andra, inte bedöms som relevant. Cissi Wallin fråntas inte rätten till sin historia. Den har hon kunnat dela med såväl vänner som myndigheter. Men namnpubliceringen, med dess tydliga syfte att nå ut till så många som möjligt, orsakade skada på ett sätt som inte var försvarligt. Det är dock inte detsamma som att alla publiceringar om Virtanen

är klandervärda: ett tryckfrihetsmål om mediernas publiceringar skulle mycket väl kunna sluta helt annorlunda.
Att SVT samma dag fälls för att dokumentären om Josefin Nilsson brutit mot radio- och tv-lagens regler om respekt för privatlivet är dock ytterligare en påminnelse om hur omsorgsfull man måste vara vid varje form av utpekande, även när de inte är direkt uttalade. Ju grövre anklagelser, desto längre sträcker sig ansvaret.

Martin Jönsson
martin.jonsson@dn.se

Hur vågar ni ge Nobelpriset till Peter Handke?

TISDAG 10 DECEMBER 2019

I dag, tisdag, mottar Peter Handke årets Nobelpris i litteratur ur kungens hand. Men den som belönar en folkmordsförnekare bidrar också till att historierevisionismen segrar.

”Beslutet kommer att förfölja Svenska Akademien för evigt”, skriver Jasenko Selimovic.

Jag tillbringade nästan ett år i det belägrade Sarajevo. Jag sprang över korsningar för att undvika krypskyttar, upplevde hur liten man är när 2 700 granater får staden att skälva oavbrutet i tolv timmar, åt blad från stadsparker, tvättade mig med en kopp vatten, längtade efter något som skulle kunna mildra lukten från ospolade toaletter och levde med de flyktingar, oftast kvinnor, som hade kommit från de bosnienserbiska etniskt rensade områdena. De hade ofta blivit utsatta för saker som inte går att beskriva i en tidningsartikel, vissa under väldigt lång tid och oräkneliga gånger, deras hud full av ärr efter att man hade släckt cigaretter på dem. De hade räddats för att den bosnienserbiska armén bytte dem mot mjöl, eller något annat, och satt tysta i våra källarhål.

Nobelpriset katapulterade mig tillbaka till den verkligheten.

Det som gjorde den där tiden outhärdlig var inte bara kriget, förnedringen, svälten, döden. Ännu värre, om möjligt, var

förnekelsen av det som hände oss. Samma kväll som något hände kunde man se på serbiska nyheter, där man fabulerade, förnekade, anklagade oss för att skjuta på oss själva. Att utstå den sadistiska verkligheten var en sak, men att sedan utstå att nyheterna, artiklarna och böckerna inte ens tillät sanningen om lidandet att komma fram; att de förnekar, reviderar och ljuger om det som vi upplevde, är faktiskt värre. Frustrationen i att nu igen behöva ropa att det verkligen var så – att bosnienserbiska paramilitärer från Visegrad, som Peter Handke försvarar i sin bok ”Sommerlicher Nachtrag”, bevisligen har stängt in och bränt upp sammanlagt 132 unga kvinnor och barn levande, att en annan av författarens vänner, Novislav Djajic, som Handke försvarar och romantiserar i ”Rund um das große Tribunal”, faktiskt har dömts för delaktighet i mordet på 14 fångar, att vi i Sarajevo verkligen inte har skjutit på oss själva som Handke påstår i ”Eine winterliche Reise…”, att unga kvinnor från Drinadalen har blivit våldtagna, att männen har blivit plågade och summariskt avrättade

i läger – den frustrationen är obeskrivlig.
Debatten om Peter Handke handlar om gränsen som skiljer ett författarskap som kan belönas med ett pris från ett som inte kan göra det. Redan 2005 drog den kloke serbiske författaren Bora Cosic den gränsen, när han i en debatt om Handke skrev att en författare naturligtvis har rätt att umgås med vem han vill, hysa vilka politiska åsikter som helst, beundra fascismen som Louis-Ferdinand Céline eller nazismen som Knut Hamsun. Eller så kan författaren vara väldigt vänster och beundra tyranner, såsom Harold Pinter hyllade Slobodan Milosevic och Pablo Neruda prisade Josef Stalin.
Författaren kan, för min del, även skriva att Srebrenicas mödrar är äckliga och blodbadet vackert. Visst – allt detta vore ytterst obehagligt men en värld som inte tillåter hat, inskränkthet och idioti är en otäckare värld än vad dessa åsikter är. Hade någon jury haft den dåliga smaken att belöna en sådan författare skulle jag vara tvungen att acceptera att världen rymmer obegripligheter.

Men en författare som skriver att ingen gasades i Auschwitz kan inte belönas, eftersom en sådan utmärkelse skulle legitimera och sprida folkmordsförnekelse. Detsamma gäller en författare som påstår att Warszawas getto inte existerade. Eller som Handke: att Srebrenica inte var ett avsiktligt planerat folkmord, att Sarajevoborna kastade granater på sig själva, att Dubrovnik inte besköts, att det i bosnienserbiska läger inte fanns några fångar och att de inte blev misshandlade och avrättade.

För precis i den stund man skriver det, förvandlas verket från litteratur till historierevisionism. Den röda linjen utgörs av fakta som har prövats och bevisats för länge sedan – och som när de förvrids eller förnekas förvandlar det skrivna till en medveten lögn. Vi ger inte priser till historierevisionister. Inte heller till folkmordsförnekare. Lika otänkbart som det vore att belöna David Irving eller Robert Faurisson borde det därför vara att belöna Peter Handke.
Men, frågar kanske någon, har verkligen Peter Handke ägnat sig

åt historierevisionism och folkmordsförnekelse i sina böcker? Utan tvekan. Upprepande, envetet och medvetet. Läs exempelvis Peter Maass (DN 29/10), min egen artikel (Aftonbladet 15/11) eller Alida Bremer (DN 3/12) om ni inte tror mig.
De som belönar Handke förvandlas till kollaboratörer som legitimerar revisionismen. Att se på hur Svenska Akademien och Nobelkommittén förvandlas till medhjälpare som skyddar folkmordförnekarnas lögner känns bittert. Den externa Nobelkommitténs Mikaela Blomqvist skrev (GP 5/11) att det inte finns något annat problematiskt hos Peter Handke än ”enstaka intervjusvar eller ett tal på Slobodan Milosevics begravning”. Hon vet naturligtvis att det finns mycket mer i många av Handkes böcker, men när hon fick motbevis presenterade för sig och tillfrågades om varför hon skrev som hon gjorde svarade hon inte ens.
Horace Engdahl översatte en intervju med Handke, tvättade det värsta uttalandet och låtsades inte förstå vad problemet är. Eric M

Runesson och Akademiens ständiga sekreterare Mats Malm försökte med att Handke inte ”dyrkade ett monster eller förnekade krigsförbrytelser” (DN 17/10), men när de överbevisades blev de tysta. Att se akademiledamöter försöka lura offentligheten om vad som står i böckerna och intervjuerna var att plötsligt inse att Handke inte är ensam.

Pinsamheten är kolossal när man inser Svenska Akademins och Nobelkommitténs okunskap. Henrik Petersen, en av ”experterna” som gav Handke priset, skriver om ”hunden” i Handkes ”Vägen till Sainte-Victoire” i tron att det är en riktig hund (Aftonbladet 12/11). Utan att känna till att ”hunden” är en verklig människa, en överlevande från Warszawas getto, som Handke kom på kant med och som hämnd förvandlade till en ”hund” som förlorade sina ”raskännetecken”. Att läsa Rebecka Kärdes försvar av Handke och inse att hon inte ens förstår att hon hänvisar till en folkmordsförnekande artikel i sin text (DN 18/10). Skammen över att se juristen Eric M Runesson

åberopa hur forskare som han inte förstår stöder sig på konspirationsteorier. Och ironin att inte bjuda Jimmie Åkesson till Nobelfesten men kunna ge priset till Peter Handke!
Tystnaden från granskarna gör också ont. Varför krävde ingen journalist att Mikaela Blomqvist skulle förklara sig? Varför frågade ingen Eric M Runesson: ”Hur kan du citera forskare som stöder sig på konspirationsteorier?” Varför ställde ingen journalist Mats Malm till svars: ”Vad menar du med skillnaden mellan verk och person? Är inte de här problematiska citaten, styckena, sju böcker, pjäserna Handkes verk? De utgör största delen av det Handke skriver sedan 1995.”
Varför tittade ni på, ännu en gång, utan att göra något? Vi som pekade på problemen var många, detaljerna konkreta, lögnerna uppenbara. Ändå blev vi lämnade med en förnimmelse av obegriplig likgiltighet; med en känsla av att våra liv inte är lika mycket värda som era, av att journalisterna i Sverige tycker att ett folkmord och några hundra tusen människors historia inte är något att bry sig om.

Okunskapen om kriget i forna Jugoslavien är nästan gränslös. Nobelkommittén verkar inte ens förstå vad Peter Handke skriver. Den kan inte avkoda det, inte sätta det i sin utomlitterära kontext. Ni är analfabeter inför Srebrenica. Srebrenica finns så sällan i era samtal, tal och skrifter att ni fortfarande inte ens kan uttala namnet utan att lägga till några påhittade tje-ljud. Hade ni läst två domar från Haagtribunalen eller sett någon av rättegångarna, skulle ni förstå att allt som sägs i Peter Handkes böcker redan har sagts av Radovan Karadzic, Ratko Mladic och andra folkmordsförnekare; att det har prövats och otaliga gånger bevisats vara osant.
Då skulle ni förstå varför många av de mest kunniga omedelbart protesterade mot priset. Seriösa, respekterade internationella skribenter och tänkare, från tunga högertidningar som The Times, via Anne Applebaum, Deborah Lipstadt, Ian Buruma, Salman Rushdie, Roy Gutman, Aleksandar Hemon, till människor långt till vänster som Ed Vulliamy och Slavoj Zizek, inklusive de tyngsta

Balkanforskarna som till exempel Florian Bieber och Marko Attila Hoare. Men ni har så lite kunskap att ni inte ens förstår att Peter Handkes teorier är samma teorier som florerade i debatten kring Ordfront Magasin 2003, där tidskriften publicerade ett historierevisionistiskt reportage om Balkankrigen. Och ändå djärvdes ni ge Handke det finaste priset man kan ge någon. Hur vågade ni?
Ringde inte någon klocka när man vägrade ge Handke Heinrich Heine-priset i Tyskland 2006? Ibsenpriset framkallade en våldsam debatt i Norge 2014. Betydde det inget? Eller trodde ni att er stora kunskap om Srebrenica och Haagtribunalen gjorde alla dessa invändningar irrelevanta?
När debatten om Ordfront pågick var jag inte med. Men jag beundrade Maciej Zarembas och DN:s sätt att sabla ner dumheten. Då fick Ordfrontredaktören avgå. För samma lögner, samma folkmordsförnekelse som Handke gör sig skyldig till. 2011 visade SVT filmen ”Srebrenica: staden som offrades” – en blåkopia av det som påstods i Ordfront och av det

som Handke skriver: Srebrenica var en kaotisk operation, en hämnd utan avsikt att utrota, utan planering och organisation. Det vill säga: inget folkmord. Men då hände plötsligt mycket mindre. SVT:s ansvariga backade aldrig, inte ens när Haagtribunalen skrev till dem. De hävdade sin rätt att ”balansera bilden”. Granskningsnämnden fällde ändå filmen och den visades endast i ett fåtal länder efter det. Men nu får samma historierevisionism och folkmordsförnekelse Nobelpris. Det är häpnadsväckande.

Jag känner ett av offren från Srebrenica, Teufika Sabanovic. Det är en mjuk, klok kvinna, utan minsta spår av hat trots allt som har hänt henne. Hennes far, eller rättare sagt 36 procent av kvarlevorna från hennes far, har hittats i åtta olika massgravar, femtio kilometer från varandra. Bödlarna grävde upp Teufika Sabanovics fars kropp och alla de andra tusentals kropparna med bulldozrar för att dölja brottet. Bara det är ett tillräckligt bevis mot det förnekande av folkmordet som Peter Handke gör i bland annat ”Die Tablas von Daimiel”.

Om Srebrenica verkligen hade varit en oplanerad, oorganiserad hämnd utan ett uppsåt att utrota alla, som Handke implicerar, hade ingen försökt gömma kropparna. Det finns inget behov av att gömma något som inte är ett brott.
Svenska Akademien har med sitt pris spottat på Teufika Sabanovic och andra offer. Och nu när vi blir upprörda är det plötsligt vi som ska förminskas till vandaler som med fradga kring munnen ”vantolkar Handke”. Akademien, däremot, vill framstå som den kunniga, raffinerade församling som i sina frackar och långa klänningar förstår konstens sanna väsen och ser det som barbarer från Balkan inte kan se. Teufika Sabanovic, jag och alla andra som blir spottade på borde egentligen bara lära oss att ta emot loskan med lite tacksamhet.
Peter Handke har sällan rätt, men när han nyligen under en intervju kastade ut kulturchefen för den österrikiska nyhetsbyrån APA sade han om sina böcker om forna Jugoslavien: ”Om något kommer att överleva, då kommer det att vara mina grejer.” Tyvärr tror jag att han har rätt. Folk läser

Nobelpristagares böcker, inte Haagtribunalens domar. Denna kulturdebatt kommer att vara bortglömd om några år och historierevisionismen kommer slutligen att ha segrat.
På tisdag den 10 december klockan 18 hålls en demonstration på Norrmalmstorg i Stockholm som Teufika Sabanovic organiserar. Det är inte en protest mot Peter Handke, utan en protest mot Svenska Akademien. Men egentligen är det ett gravöl. När kungen ger Handke priset kommer det att bli en slutpunkt i Akademiens legitimering av folkmordsförnekelse och historierevisionism. Bilden av kriget kommer framöver att bli annorlunda. För det ska endast Svenska Akademien och Nobelkommittén hållas ansvariga. Ni har tagit det som The Times med all rätta kallat det mest perversa beslutet i Akademiens historia. Och det beslutet kommer att förfölja Akademien för evigt.
Dagarna efter nyheten om Nobelpriset inkom en ansökan till Srebrenicas kommunfullmäktige om att resa ett monument till Peter Handkes ära, ägnat att vittna om att ”det inte begicks

något folkmord i Srebrenica”. Jag antar att inskriptionen kommer att säga något i stil med: ”Till Peter Handke och Svenska Akademien, som förstod oss.”
Jasenko Selimovic

Jasenko Selimovic.

Jasenko Selimovic kom till Sverige som flykting från krigets Sarajevo 1992.
1998 utsågs han till konstnärlig ledare för Göteborgs stadsteater, där han även var verksam som dramatiker och regissör.
Selimovic mottog 1998 - Expressens teaterpris och år 2000 Svenska Dagbladets Thaliapris.
2006 utsågs han till chef för Radioteatern.
Åren 2015–2018 var han EU-parlamentariker (L). Han är i dag verksam som debattör och författare.

Två gripna misstänks ha klottrat på tåg i flera år

TISDAG 10 DECEMBER 2019

Polisen har gripit två män i 35-årsåldern som misstänks för grov skadegörelse.
Männen ska ha under flera år ha ägnat sig åt systematiskt klottrande i SL-trafiken.

Polisen skriver på sin hemsida att männen greps på onsdagen efter att ha varit anhållna i sin frånvaro.
Enligt polisen har männen klottrat systematiskt under flera års tid. De ska ha klottrat på tunnelbane- och pendeltåg i framför allt Stockholms norra delar.
I samband med att männen greps tog polisen en betydande mängd brottsverktyg i beslag.
Målsäganden i ärendet är SL och MTR. Till SVT Stockholm säger Claes Keisu, presskommunikatör på SL, att det ännu är oklart hur

stort skadeståndsyrkandet kommer att bli.
– Vi kan inte spekulera i skadeståndskravet, men det kommer handa om ett betydande belopp.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

Överdirektören ignorerade varningarna – anställde chefen som ljög om meriter

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

DN kan nu avslöja hur det gick till när en person som ljög om sin bakgrund fick en säkerhetsklassad chefstjänst på Kustbevakningen. Överdirektör Anders Kjaersgaard gjorde avsteg från riktlinjer och ignorerade varningstecken för att kunna anställa personen.

– Jag gjorde bedömningen att vi inte behövde göra den kontrollen, säger han.

Genom att ljuga om sin bakgrund och sin kompetens kunde personen få ett säkerhetsklassat chefsjobb på Kustbevakningen 2016. På myndigheten deltog chefen sedan i att leda brottsbekämpning, räddningsinsatser och delar av det svenska totalförsvaret.

Som DN tidigare avslöjat tog det två år innan personens lögner uppdagades. Då informerades regeringen, Säkerhetspolisen och Försvarsmakten. Trots det fick personen i somras ett nytt jobb, som stabschef inom Försvarsmakten.

Avslöjandet har lett till skarp kritik. Wilhelm Agrell, professor i underrättelseanalys, säger att

personen löpte risk att utnyttjas och utpressas av en extern aktör. Kustbevakningen har tidigare sagt att det inte fanns några varningstecken kring den nu avslöjade chefen. Men DN:s granskning kan nu visa på flera brister i hur rekryteringen gick till.

Anders Kjaersgaard utsågs av regeringen till Kustbevakningens överdirektör i juni 2015. Under tiden som den nya chefen rekryterades var Kjaersgaard även operativ chef på myndigheten. Det var han som ansvarade för rekryteringen och fattade anställningsbeslutet.

– När jag fick höra om detta blev jag oerhört besviken, och jag blev kanske mest besviken på mig själv för att jag inte hade avslöjat den här lögnen. Och för att jag inte hade synat korten på det sätt som jag borde, säger Anders Kjaersgaard.

Fanns det inga varningssignaler under rekryteringen?

– Det var ju ingenting i rekryteringsprocessen som tydde på att han var lögnare.

Men Kjaersgaard varnades för att saker inte stod rätt till. En

personalhandläggare försökte gång på gång att få den blivande chefen att skicka in ett examensintyg från universitetet och informerade överdirektören om problemen med att få svar. Personalhandläggaren har inte velat ställa upp på en intervju men svarar skriftligt genom Kustbevakningens kommunikatör att hon flera gånger, både via telefon och via mejl, försökte få personen att skicka in sina intyg. I stället fick hon förklaringar om att personen var utomlands eller på resande fot.

Kustbevakningens personaldirektör Helene Frykler bekräftar för DN att det var ett avsteg från riktlinjerna när man gick vidare med rekryteringsprocessen trots att intygen inte kommit in. Anders Kjaersgaard säger att han är medveten om att det gjordes flera misslyckade försök att få in examensintyg men att det i sig inte tydde på att universitetsmeriterna byggde på en lögn.

– När vi hade en dialog kring detta så var personalhandläggaren orolig och frustrerad över att personen inte kom in med de här

dokumenten, men det var utifrån perspektivet att det här verkar ju vara en slarvig person som har fel attityd i rekryteringen.
– Så vitt jag känner till så var det ingenting som pekade på att det skulle vara en lögn.
Blev du avrådd från att rekrytera den här personen?
– Nej, jag blev inte avrådd av någon att gå vidare med rekryteringen.
När handlingarna inte kom in bestämde Anders Kjaersgaard att anställningen ändå skulle genomföras, men att personen inte fick tillgodoräkna sig meriten från universitetet. Det innebar också att kravet på att personen skulle bevisa sin examen försvann.
– Då behövdes heller inget intyg. Den bedömningen som jag gör då är en felaktig bedömning, och den leder också fram till att personen blir anställd. Det är beklagligt att jag gjorde den bedömningen, men jag gjorde den utifrån den kunskap jag hade av det som framkommit under rekryteringsprocessen, säger Anders Kjaersgaard.
Som DN tidigare berättat avslöjades personens lögner först

två år senare, av en annan myndighet där denne sökt en säkerhetsklassad tjänst som säkerhetschef. Även den gången kom personen med undanflykter för att slippa skicka in examensbevis, men till skillnad från Kustbevakningen gjorde den myndigheten en egen kontroll och kunde då likt DN se att personen aldrig studerat på universitetet. Det tog oss mindre än en timme att kontrollera uppgiften hos universitetet. Det är ett telefonsamtal bort. Varför gjorde inte du det?

– Dels var det inget krav på den här akademiska examen i vår kravprofil. Det fanns ingenting då i rekryteringsprocessen som tydde på att personen var en lögnare. Och det var de här goda vitsorden från Försvarsmakten och allt det som fanns i cv:t därifrån. Så jag gjorde bedömningen att vi inte behövde göra den kontrollen. Det är därför det blir fel i rekryteringen, jag borde ha gjort en annan bedömning, säger Anders Kjaersgaard.

Förutom den falska examen och avsteget från rutinerna finns flera luckor i rekryteringen av chefen.

Kustbevakningen tog inga referenser från personens dåvarande arbetsgivare, utan enbart från Försvarsmakten. Dokumentationen är bristfällig och även om Kustbevakningen säger att personen fick goda vitsord kan man bara uppge en av de två referenserna som kontaktades.
När lögnerna väl avslöjats gjordes en överenskommelse där chefen fick sluta med åtta månaders lön. Ingen anmälan gjordes till personalansvarsnämnden och personen avskedades inte eftersom Kustbevakningen bedömde att man inte uppfyllt sin undersökningsplikt.
Efter att ha lämnat Kustbevakningen rekryterades personen till ett nytt känsligt jobb som stabschef inom Försvarsmakten sommaren 2019. Först under hösten stängdes personen av från sin tjänst. Samma person har också under tiden som denne var avstängd från Kustbevakningen sökt ytterligare ett jobb som säkerhetschef på en myndighet, och då uppgett sig fortfarande ha sin chefstjänst på Kustbevakningen.

I en tidigare intervju med DN erkänner personen själv lögnerna och säger att det är svårt att förklara i efterhand.

– Ja, jag kan ha gjort det flera gånger. Svaret är att jag inte vet hur många gånger jag gjort det, och inte heller vilken gång som var första gången.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Dela

Facket fick inte veta att examensbevi-set aldrig skickades in

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

En person ljög sig till ett känsligt chefsjobb på Kustbevakningen. Fackförbundet som deltog i rekryteringen, och förordade en

annan kandidat, fick inte veta att viktiga examensbevis aldrig lämnades in.

– I efterhand har jag förstått att man tog ett aktivt beslut att inte begära in det. Jag tycker det är anmärkningsvärt. Det är en säkerhetsklassad befattning, säger Joakim Lagergreen på facket Tull-Kust.

Kustbevakningens överdirektör Anders Kjaersgaard medger att han gjorde fel när han 2016 rekryterade personen till en känslig operativ ledningsroll. Personalhandläggaren som hanterade rekryteringen försökte flera gånger få in bevis på att personen verkligen hade en universitetsexamen, och berättade för överdirektören att det aldrig kom in.

Trots det valde Anders Kjaersgaard att gå vidare med rekryteringen och anställa chefen som därmed säkerhetsklassades och fick tillgång till hemliga uppgifter.

Under rekryteringen deltog även Joakim Lagergreen från fackförbundet Tull-Kust. Facket förordade en annan kandidat men överdirektören höll inte med.

– Arbetsgivaren tyckte att personen som fick jobbet hade ett högre meritvärde, bland annat på grund av universitetsexamen, säger Joakim Lagergreen.
Fick ni veta att de försökte men aldrig fick in examensbevisen?
– Nej, det fick vi inte. Jag tycker att det hade varit lämpligt om vi fått reda på det eftersom vi var delaktiga i rekryteringen och förordade en annan kandidat. Hade vi vetat att det var något som inte stämde så hade vi varit ännu tydligare med det.
Joakim Lagergreen fick inte heller veta att den blivande chefen inte fick tillgodoräkna sig universitetsexamen i rekryteringen.
Hur ser du på överdirektörens agerande?
– Framförallt tycker jag att det är märkligt att man väljer att släppa det där med examensbeviset. I efterhand har jag förstått att man tog ett aktivt beslut att inte begära in det. Jag tycker det är anmärkningsvärt. Det gäller en säkerhetsklassad befattning.
Det tog två år innan chefens lögner avslöjades. Då hade personen sökt jobbet som säkerhetschef på en annan

myndighet, som anade oråd när man aldrig fick se något examensbevis. Då avslöjades det också att personen inte heller hade körkort. Joakim Lagergreen säger att han blev väldigt förvånad när allting uppdagades.

– Jag kände mig lurad. Det var en person som hade suttit och ljugit i en anställningsintervju, bland annat inför mig. Men jag tyckte också att det var anmärkningsvärt att Kustbevakningen bara släppte det när personen valde att inte svara och komma in med papper.

Överdirektören Anders Kjaersgaard kommenterar fackets kritik skriftligt:

”Vi har inte någon exakt rutin för information till de fackliga organisationerna. Nu när vi har erfarenhet av den här situationen kan vi förtydliga vår dokumentation för rekryteringsprocessen”, skriver han.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Åklagaren yrkar på långa straff i Allrahärvan

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Åklagarna vill att ledningen för finansbolaget Allra döms till långa fängelsestraff. Vd:n Alexander Ernstberger bör dömas till sju år, enligt åklagaren.Det står klart att de åtalade i Allrahärvan har gjort medvetet dåliga affärer för att berika sig själva på pensionsspararnas bekostnad och att de har gjort vad de kunnat för att dölja upplägget, enligt åklagarnas summering i tingsrätten.

TT

Man som försökte kidnappa 10-åring döms till fängelse

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Den 19-åring som i somras, iförd svart ansiktsmask, drog in en 10-årig flicka i en bil har dömts till fängelse i två år och fyra månader. Han dömdes för försök till människorov och grovt barnpornografibrott. I mannens dator påträffades över 40 000 straffbara bilder.

Det var i slutet av juni i år som den tidigare ostraffade 19-åringen drog in en 10-årig flicka i sin bil vid en vändplan nära ett bostadsområde på Ekerö. Flickan agerade mycket handlingskraftigt. När 19-åringen tog tag i henne skrek hon ”sluta” och stretade emot. När han ändå fick in henne i bilens baksäte, han hade fällt ner sätena, sparkade hon mot honom för att få honom att släppa.

Under den korta tid det tog för 19-åringen att stänga bildörren och sätta sig i förarsätet hann 10-åringen se att bildörren inte var låst. ”Pluppen” var uppe, sa hon när hon hördes inför domstolen. Hon tog sig ut ur bilen, sprang fram till en annan bil som precis kört in på gatan och tog kontakt med föraren.
10-åringen var på väg hem från en fritidsaktivitet och hade sällskap av en yngre syster som höll sig gömd bakom ett elhus under hela händelseförloppet.
Tack vare en privat övervakningskamera i området kunde polisen identifiera bilmodellen och senare också dess 19-årige ägare.
Tre veckor efter överfallet greps mannen. Polisen hittade över 40 000 barnpornografiska bilder i hans dator. Drygt 6 000 av dem bedömdes som grov barnpornografi. I datorn fanns också 13 bilder på döda och nakna kvinnor, tagna i obduktionssalar.
Tingrätten menar att 19-åringen hade uppsåt att föra bort flickan och att han också hade planerat dådet. Masken köpte han på Buttericks en vecka innan överfallet. Det faktum att han fällt

ner sätena i bilen och att han hade masken med sig i bilen tyder också på att han hade för avsikt att utföra brottet, menar domstolen.
Själv säger 19-åringen att det var en slump att han gjorde som han gjorde. Han hade mått dåligt under en längre tid och var arg på samhället som han inte tyckte gav hans dysfunktionella familj tillräckligt med stöd.
– Jag var arg och frustrerad, tänkte inte klart och fick ett infall. Det var som ett rop på hjälp, jag hade inga avsikter att skada någon, sa 19-åringen när han hördes och uppgav att han i efterhand chockats av sitt beteende och att han är glad att inget allvarligt hände.
I domen konstaterar tingsrätten att han gjort sig skyldig till ett brott som riktats mot ett barn – och att det hade kunnat få allvarliga följder.
Den rättspsykiatriska undersökning som gjordes visade att 19-åringen lider av pedofili. Det innebär att han inte anses ha lidit av någon allvarlig psykiatrisk störning när han utförde brottet, därmed kan han dömas till fängelse. Det mesta i den

psykologutredning som gjordes talade också för att han handlade på ett beräknande och för honom ”ändamålsenligt sätt”.
Det är oklart om 19-åringen avser att överklaga. DN har sökt hans advokat.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Hit ringer de som vill få hjälp att sluta slå

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

Våld i nära relationer beskrivs som ett samhällsproblem. Men tröskeln för våldsverkare att söka hjälp är ofta hög. Hittills i år har 162 personer i Stockholm ringt till Länsstyrelsens

hjälplinje för att få hjälp med sitt beteende.

– Många undrar: Är det här våld? Och väldigt ofta är det ju det, säger psykologen Ulf Calvert.

På en vägg i tunnelbanevagnen hänger ett foto på en man. Han har grått välklippt hår och vit skjorta. Kanske är han i 60-årsåldern. Han ser sammanbiten ut och tittar inte in i kameran. ”Jag har kallat henne så hemska saker”, står det vid fotot.

Bilden marknadsför Länsstyrelsen i Stockholms Välj att sluta-linje, för människor som vill få hjälp att upphöra med våldsamt beteende. Linjen öppnades i februari i år och sedan dess har 162 personer från stockholmsregionen, som betecknas som våldsutövare, ringt in.

Linjen bemannas av personal från den fristående mottagningen Manscentrum. Ulf Calvert är legitimerad psykolog och en av fyra som tar emot samtalen som kommer in.

– Antalet samtal har legat ganska konstant sedan vi startade, med två-tre samtal per dag. Det är mestadels från män och kvinnor

som söker hjälp för sitt
våldsamma beteende.
Ulf Calvert berättar att det ofta är en specifik händelse som leder till att en person lyfter luren och ringer.
– Det kan vara hot om skilsmässa, ultimatum från en partner, socialtjänsten eller polisen. Man har blivit pressad eller precis varit våldsam och insett att såhär kan det inte fortsätta.
Förra året anmäldes 15 943 fall av misshandel inom en parrelation i Sverige. 84 procent av anmälningarna gällde misshandel mot kvinna av en närstående. Ett sådant fall är 24-åriga Josefin, som DN tidigare berättat om.
Stödtelefonen riktar sig till dem som har insikt om sitt beteende och vill förändras. Ofta inleds samtalet med en fråga.
– Många undrar: Är det här våld? Och väldigt ofta är det ju det. Män kan berätta att ”Jag tryckte upp henne mot väggen”, ”jag knuffade henne”, ”jag skriker på henne”. Då berättar vi om vår våldsdefinition där vi är väldigt tydliga att våld inte bara är fysiskt.
Därifrån fördjupas ofta samtalet. Ulf Calvert berättar att det hos inringaren brukar börja växa fram

en insikt om att detta är ett större problem som har med den själv att göra.
– Syftet är att komma in tidigt i processen och bryta det negativa och fånga upp de som inte fångas upp i vanliga fall – för att stärka och motivera dem till behandling. Han betonar att det är personer med olika bakgrunder och problembilder som ringer in.
– De värsta söker inte hjälp och det är ett problem. Men en väldigt stor grupp har möjligheten att ta hjälp, men de måste ta telefonen och ringa.
Ulf Calvert vittnar om att många inte vill kännas vid sitt våldsamma beteende.
Telefonlinjen tycker han är viktig eftersom det blir ett lättillgängligt sätt att ta tag i sitt problem. I dagsläget kommer det ungefär fyra samtal om dagen, både från stockholms- och skåneregionen, blandat våldsverkare, anhöriga och utsatta.
– Vi vill ha det dubbla antalet, men vi måste jobba på att komma ut med information i samhället. Utsatta ska självklart få hjälp, men vi kan inte längre blunda för

orsaken till problemet, säger Ulf Calvert.
De som efter samtalet till honom eller hans kollegor påbörjar behandling kan hamna hos familjebehandlaren Göran Åhlenius. Han arbetar på relationsvåldscentrum sydost i Stockholm och har noterat att en del som kontaktat honom och hans kollegor gjort det efter samtal med Välj att sluta-linjen. Flest kommer han emellertid i kontakt med genom socialtjänsten eller polisen. Ungefär en tredjedel väljer att gå in i behandling.

– Vår behandlingsmodell handlar mycket om att förändra beteenden. Man får gå hem och träna och prova nytt. Det handlar om att hantera känslor, både skam och ilska, men även att vara ledsen och rädd, vilket många av våra klienter inte tillstår. Det kan ta tid innan man hittar det, säger Göran Åhlenius.
Behandlingen sker ofta en gång i veckan, antingen i grupp eller enskilt. När en person väl bestämt sig för att ge det en chans etableras också en så kallad partnerkontakt. Klienten måste gå

med på att partnern informeras om när hen börjar och slutar.
– Det handlar om både fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld samt olika former av kontroll och hot. För de som lyckas sluta med det fysiska våldet tar det ofta längre tid med det psykiska.
Göran Åhlenius säger att många är skeptiska i början, de kanske blivit tvingade till behandling av yttre faktorer, men att inställningen brukar ändras efter ett tag.
– De märker att det är bra för dem, de får bättre relationer och då vill de fortsätta. Det är hos dem som väljer att fortsätta som vi ser en förändring. Många säger själva att detta kommer ta tid och förstår att de kommer få jobba med detta hela livet.
Någon uppföljning på hur det går för klienterna i deras fortsatta liv har dock inte gjorts.
– Vi har ingen bra statistik på hur effektiv behandlingen är, men vi ser skillnaden hos de som går den. Det som det finns forskning på är att där våldet inte uppdagas fortsätter det. Vi jobbar med att synliggöra på ett respektfullt sätt där vi tror på förändring.

Enligt Göran Åhlenius är 99 procent av centrets klienter män. Alla, oavsett könsidentitet, är dock välkomna. Att dagens samhälle på många sätt gynnar män säger han spelar in och att både strukturella och individuella perspektiv tas i beaktande.
Han säger att det ofta finns många orsaker till att en person är våldsam, men att en av de vanligaste grundorsakerna handlar om anknytning. Det vill säga kontakten och tilliten ett barn får till sin omgivning och att kärleken och tryggheten barnet behöver tillgodoses.
– Ju trasigare anknytning desto större risk för våld och desto svårare blir det med behandling, säger Göran Åhlenius.
Går alla att behandla?
– Jag tror nog inte det. Har en person en svår personlighetsstörning så blir det svårt.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Fakta. Länsstyrelsens Välj att sluta-linje

En telefonlinje för den som vill få hjälp att förändra ett

kontrollerande eller våldsamt beteende.
Vem som helst får ringa och man får vara anonym. Samtalet är gratis och syns inte på telefonräkningen.
Drivs av Länsstyrelsen i Stockholm, Länsstyrelsen i Skåne samt Manscentrum i Stockholm.

Uppgifter: Kvinna sköts i armen vid inspelning

ONSDAG 11 DECEMBER 2019

En ung kvinna hittades skottskadad på Ingarö i helgen. Enligt uppgifter till DN var det i samband med en inspelning av en rap-video som hon skottskadades.

– Mycket i utredningen tyder på att det har varit någon typ av inspelning, säger åklagare Jonas Bergendal som leder förundersökningen.

Av en slump hittade ambulanspersonal, strax före 01.30 natten mot söndag, en skottskadad kvinna på Ingarö. Hon fördes till sjukhus. Samma helg anhölls två personer misstänkta för grovt vapenbrott och grovt vållande till kroppsskada.

En av dem släpptes så småningom, men är fortfarande misstänkt. Under natten till tisdagen greps en tredje person. Enligt uppgifter till DN skottskadades kvinnan i samband med en inspelning i en studio, med en rappare från Stockholm.

– Det jag kan bekräfta är att det är mycket i utredningen som tyder på att det har varit någon typ av inspelning. Både beslag som tyder på det, men också omständigheter på brottsplatsen och vad personer har sagt, säger åklagare Jonas Bergendal.

Han berättar att flera beslag har gjorts och att man säkrat spår. Han vill dock inte gå in på vad

som hittats. Fler förhör ska hållas med den skottskadade kvinnan och den man som anhölls natten till tisdag.
– Jag utesluter inte att det finns fler gärningspersoner och jag vill inte kommentera om det finns fler misstänka gärningspersoner som inte är frihetsberövade, säger Jonas Bergendal.
Den unga kvinnan ska ha blivit skjuten i armen och enligt uppgifter till åklagaren är hennes tillstånd för närvarande stabilt och inte livshotande.
Amanda Lindholm

Saknade elever tros vara utsatta för hedersbrott

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Minst 146 elever som saknas i skolan den här terminen kan ha förts utomlands. Det visar DN:s granskning. I 23 fall finns konkreta misstankar om

hedersbrott som tvångsäktenskap eller könsstympning. Undersökningen visar också att de flesta kommuner inte har något svar på hur många barn som är försvunna.

I minst 30 av landets kommuner har skolorna gjort orosanmälningar till socialtjänsten den här terminen på grund av misstankar om att elever har förts utomlands. Det visar en enkät som DN har skickat till landets samtliga 290 kommuner. Höstterminen 2019 rör det sig om totalt minst 146 barn.

I många av fallen finns det omständigheter som väckt misstankar om att resornas syften kan vara kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Till exempel kan det handla om barn som tvingas gifta sig trots att de är minderåriga, eller flickor som könsstympas. I bägge fallen rör det sig om handlingar som är straffbelagda i svensk lag. Sådana misstankar finns denna termin i minst 14 av landets kommuner, visar DN:s granskning. Här rör det sig om 23

barn som kan vara offer för övergrepp.
Norrköping, Åmål och Lindesberg hör till de kommuner som har flera sådana fall. I ytterligare elva kommuner har orosanmälningar gjorts av samma skäl, från Haparanda i norr till Halmstad i söder.
Kent Jönsson är verksamhetschef för grundskolan i Åmåls kommun.
– Vi vet inte vart de här eleverna har tagit vägen men information som vi har fått från socialtjänsten pekar på att de finns utomlands.
Vad får er att tro att det kan röra sig om hedersrelaterade övergrepp?
– Det är också information som vi har fått från socialtjänsten som utreder det här nu, mer kan jag inte säga, säger Kent Jönsson med hänvisning till sekretess.
Han framhåller att utöver eventuellt hedersförtryck handlar det också om att värna barnens rätt till skolgång och att se till att skolplikten följs.
Petra Blom samordnar arbetet mot hedersförtryck i Norrköpings kommun. Hon vill inte kommentera de enskilda fallen

men framhåller att problemen inte bara handlar om flickor. Pojkar tvingas till exempel iväg på så kallade uppfostringsresor till det gamla hemlandet.
– Det kan vara pojkar som har försvenskats och inte längre vill följa hedersnormerna och bidra till att begränsa sina systrars liv, säger Petra Blom.
Trots upprepade kontakter med landets alla 290 kommuner har endast 126 av dem svarat på DN-enkäten, som alltså bara ger en del av den fullständiga bilden. Sannolikt finns åtskilliga fall med barn som råkat illa ut som inte syns i statistiken. Att till exempel lilla Åmål sticker ut i DN:s enkät beror på att man till skillnad mot många andra har ordning på siffrorna.
Många kommuner erkänner också att de inte har någon samlad bild av problemen med skolfrånvaro och utlandsresor kopplat till hedersförtryck. ”Har ingen uppfattning”, lyder svaret från Haninge kommun. Inte heller Stockholm, Malmö eller Göteborg har kunnat redovisa några siffror.
I Göteborg beslutade kommunfullmäktige i veckan att

man ska börja föra samlad statistik.
Att det saknas en samlad bild av problemen i kommunerna är ett allvarligt hinder i arbetet mot hedersförtryck. Det menar experter som tagit del av resultaten från DN:s enkät. Negin Amirekhtiar, sakkunnig på nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, beskriver de bristfälliga svaren på enkäten som ”oroväckande”.
– Vi vet att barn förs ut ur landet och kommunerna måste fråga sig vad de ska göra för att förebygga att det sker. Barnen får aldrig bli bara en siffra, men statistik ger oss en överblick som krävs för att angripa problemen. Jag blir orolig och ledsen när jag hör om kommuner som inte har en aning om hur det ser ut, säger Negin Amirekhtiar.
Nationella samordnaren förbereder nu en egen kartläggning för att få en helhetsbild av antalet fall i landet.
Devin Rexvid är forskare i socialt arbete vid Umeå universitet och specialiserad på hedersrelaterat förtryck. Han tolkar också de uteblivna svaren på DN:s enkät som att många kommuner inte

har koll på läget. Mörkertalet är troligen stort. Många kommuner är illa rustade att hantera problemen, enligt Devin Rexvid.
– Det ser väldigt olika ut ute i landet. En del har handlingsplaner, andra saknar det. Ofta är det helt personberoende. Om det finns en engagerad lärare eller rektor så händer det saker. Försvinner de personerna så försvinner också kunskapen, säger Devin Rexvid.
Åklagaren Jessica Wenna, som drev fallet med Nour som DN berättar om här intill, framhåller att socialtjänsten och skolan kan bidra med viktig bevisning i de fall som går till domstol. Men hon instämmer i Devin Rexvids kritik.
– Det finns enskilda som är jätteduktiga och har stor kunskap om det här men jag saknar det systematiska arbetet.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Detta säger lagen

Könsstympning. Den som gör ingrepp i en kvinnas eller flickas könsorgan i syfte att stympa döms till fängelse i lägst två och högst sex år. Även medverkan till brottet kan ge fängelse.

Äktenskapstvång. Den som genom tvång eller utnyttjande av någon annans utsatta belägenhet förmår en person att ingå äktenskap kan dömas till fängelse i upp till fyra år. Utsatt belägenhet kan vara att en minderårig pressas av föräldrar eller andra vuxna som hen är beroende av. Hedersbrott. En utredning arbetar med frågan om det ska införas en egen brottsbeteckning för hedersrelaterat våld och förtryck med en särskild straffbestämmelse. Lagförslaget ska vara klart i september 2020.

16-åriga Nour lurades av sin moster och tvingades gifta sig: ”Hon berättade att hennes man

hade en pistol och tänkte skjuta mig om jag vägrade”

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Några stänk kycklingblod på de vita lakanen skulle bevisa att hon var oskuld. I själva verket hade 16-åriga Nour redan haft en pojkvän i Sverige. Bröllopet med kusinen skulle rädda familjens heder. Det här är berättelsen om hur hon lurades från skolan i Sverige – och om vägen tillbaka.

Vi kan kalla henne Nour. Hennes berättelse börjar en dag för ganska precis två år sedan i en svensk stad, utanför en svensk skola.

Men historiens begynnelse ligger på sätt och vis mycket längre tillbaka i tiden, i ett annat land långt härifrån, där traditioner och regler om hur livet skall levas tog form och befästes i släkten, generation efter generation.

Livsregler formade för att skydda det som anses vara familjens heder.
Och undvika skam.
Den där dagen för två år sedan hängde 16-åriga Nour utanför sin skola tillsammans med sin pojkvän. Hon var kär och de hade varit ett par en tid. Men Nour visste att relationen var oacceptabel i släktingarnas ögon. Hon beskriver det som en ständig rädsla för att bli upptäckt.
– Det är inget de behöver säga, det är en självklarhet att du inte ska ha en pojkvän. Man lär sig hur saker ska vara utan att de säger det om man är uppvuxen i en sån familj som min, i en sån kultur med den religionen, säger Nour.
Intervjun med Nour görs under strikta villkor, på en plats som varken är hennes nuvarande eller tidigare hemort. Det finns alltjämt en hotbild mot henne. Hon har bytt namn och fått en ny identitet. De enda släktingar hon fortfarande har kontakt med är mamman och hennes make och systrarna.
– Vi har kontakt men de vet inte var jag finns.
Vid några tillfällen under intervjun blir hennes mörka ögon

blanka av tårar men rösten bär stadigt hela vägen. Ansiktet är allvarligt men det finns inget skyggt eller stukat över henne. Hon sitter framåtlutad, blicken är fast och hon håller sina välmanikyrerade händer samlade framför sig på bordet.
Det är mostern som får syn på Nour tillsammans med pojkvännen den där dagen för två år sedan. Nour bestämmer sig för att säga som det är.
– Min moster var som min bästa vän. Det var nervöst att berätta för henne också för jag visste inte om jag kunde lita på henne till hundra procent. Men först såg hon det på ett positivt sätt. Hon ville att jag skulle lära känna honom och sedan kunde vi kanske ta det till nästa steg.
Men bara några dagar senare tar allt en ny, katastrofal vändning. Nours morbröder får veta om pojkvännen. Mostern, som varit Nours förtrogna, förändras under trycket från övriga släkten. Hon skaffar sig tillgång till Nours mobil och läser chattar. Där framgår det att Nour redan gjort sin sexuella debut.
– De hotade mig och skällde ut mig. Det var ett stort bråk hemma.

Men det är mormor som har nyckelrollen i den plan som nu sätts i verket.
Det är en komplex bild av släktband, könsroller och principer som tonar fram i Nours berättelse. Där finns mormor som fungerar som släktens matriark i Sverige men som också ofta reser till det gamla hemlandet i Mellanöstern. Där står hon i tät kontakt med släktens åldermän som fungerar som ett slags högsta instans. Mostern blir den som tar hand om det praktiska i den plan som ska återupprätta familjens heder. Morbröderna står för det yttersta maktmedlet, hotet om våld. Nours mamma har ”en svag position”, som Nour själv uttrycker det. Hon vill skydda sin dotter men ingen lyssnar på henne. Mammans make är en av dem som anar oråd och varnar för vad släkten har i görningen. Och så en av systrarna, vars vittnesmål senare blir mycket viktigt.
Så kommer meddelandet från det gamla hemlandet. Mormor är allvarligt sjuk, kanske döende. Det är en självklarhet för alla, även Nour, att åka dit.
Men mormor är inte alls sjuk, visar det sig när de kommit fram.

Hon är i full gång med att ordna en fest.
Nour förstår inte att hon är lurad förrän mostern berättar att hon ska giftas bort med en kusin som hon inte har träffat sedan hon var sex år.
– Jag bara började gråta. Och min moster berättade att hennes man hade en pistol och tänkte skjuta mig om jag vägrade. Då sa jag att du skulle låtit honom skjuta mig hellre än att jag skulle leva det här livet. Då började hon också gråta, berättar Nour.
Ingen möda sparas när bröllopet arrangeras. En klänning hyrs åt Nour som får håret uppsatt och deltar i en hennaceremoni. Hon skjutsas i en utsmyckad bil och får inför en imam uttala de koranverser som hör till. Gästerna är många och det dansas och sjungs. En ny dubbelsäng har inköpts till brudparet. En kyckling slaktas rituellt och blodet används för att få Nour att framstå som oskuld.
Vid det laget känner hon att alla utvägar är stängda.
– Det var inte bara en känsla. Det var så. En kvinna där har inga rättigheter. Hon har ingen röst, inget val. De äldre männen säger

hur det ska bli, annars blir det konsekvenser.
När bröllopet är över visar det sig att det inte finns någon returbiljett för Nour till Sverige. Nu börjar en tid i hennes liv som hon sammanfattar i ett enda ord: hemskt.
– Jag är uppväxt här i Sverige. Jag kan ingenting om hur det är där. Min svenska är mycket bättre än mitt hemspråk. Jag mådde skitdåligt varje dag. Hela tiden tänkte jag på hur jag skulle kunna rymma. Det var självmordstankar också. Jag hade ingen telefon och inget pass.
Hon hamnar i gräl med mannen som nu är hennes make och blir slagen av honom. Hon är rädd för att bli gravid. På nätterna tar hon i smyg en mobil och pratar med kompisen i Sverige via Facebook. Det är också nu hon börjar skriva den dagbok som sedan ska bli bevismaterial i domstolen.
”Hatar mitt liv. Jag vill kunna ligga vid min mamma och kunna krama om henne och sova gott”, skriver hon där.
Hemma i Sverige har myndigheterna sent omsider börjat ana att allt kanske inte står rätt till med 16-åringen som

försvann från skolan. Nours mamma övertygar mormor om att skolan och socialen måste lugnas och få intrycket att allt är i sin ordning. Nour får tillåtelse att åka tillbaka – tillfälligt. Då har det gått nio månader sedan hon sist var i skolan.
Mormor har följt med till Sverige och bråken fortsätter. När Nour sminkar sig blir hon slagen med en galge. Vid ett annat tillfälle hotas hennes mamma med kniv. En kväll försöker mormodern och mostern få med Nour i en bil. Men hon åker inte med. Hon inser att det är nu eller aldrig.
Dagen efter går hon till polisen. En kompis följer med. De blir skickade vidare till socialen. Först efter två möten inser socialtjänsten att situationen är akut och hon blir placerad i ett hvb-hem.
Först nu, nio månader efter att Nour lurades utomlands, rullar rättsmaskineriet i gång. Det blir husrannsakningar, beslag av bevismaterial, otaliga förhör med släktingarna, forensiska undersökningar av mobiler och datorer, vittnesmål från experter på hederskulturer.

Till slut slår hovrätten fast att både mostern och mormodern gjort sig skyldiga till äktenskapstvång och dömer dem till fängelse. Under tiden slussas Nour vidare från hvb-hemmet, via en fosterfamilj, till den tillvaro hon har i dag.
Hon har fått en egen lägenhet och hon har återupptagit sina gymnasiestudier.
– Det går upp och ner hela tiden men just nu har jag det ganska bra. Jag går i skolan och praktiserar, säger Nour som nu hunnit bli myndig.

Vad tänker du i dag om de här släktingarna som gjorde det här mot dig?
– Jag är glad att de håller sig långt ifrån mig och min familj. Jag tog hjälp för att de skulle hålla sig borta. Inte för att de skulle bli inlåsta. Det var inte mitt mål. Att de blev dömda är jag inte glad över, det är trots allt min familj. Jag hatar dem inte men jag kan inte tänka mig att ha någon relation med dem i dag.
Om du skulle säga något utifrån vad du varit med om till lärare i skolan, eller de som jobbar i socialtjänsten, vad kan de göra?

– Att skolan ska reagera på en gång. Min skola gjorde inte det. Mina vänner reagerade men inte de. Att lärarna har en bra relation till ungdomarna är viktigt så att ungdomarna kanske vågar berätta. Skolan ska reagera på en gång, vid minsta lilla misstanke. Hur tänker du om ditt liv framöver?

– Jag hoppas att jag kan bli något slags förebild som unga tjejer kan se upp till. Och få dem att våga och förstå att de inte är ensamma. Det är därför jag vill berätta. Livet tar inte slut efter sånt här, det är bara att fortsätta kämpa.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Erlandsson frias från sexuellt ofredande

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Tidigare landsbygdsministern och C-politikern Eskil Erlandsson frias från anklagelserna om sexuellt ofredande. Det slog Stockholms tingsrätt fast på onsdagen.

– Vi ska analysera domen och ta ställning till om den ska överklagas, säger chefsåklagare Lena Kastlund.

Tingsrätten anser att även om det är bevisat att Eskil Erlandsson berört två av kvinnorna så har inte beröringen haft en sådan sexuell innebörd att den anses straffbar, enligt ett pressmeddelande från tingsrätten.

Så här skriver rätten att den resonerat:

I ett fall har tingsrätten kommit fram till att bevisningen inte är tillräcklig för att styrka åklagarens påstående om beröringen.

Tingsrätten har därför ogillat åtalet.
I ett fall har tingsrätten kommit fram till att det är bevisat att den åtalade två gånger har berört målsäganden på låret utanpå hennes byxor. Beröringarna har pågått i någon sekund.
Tingsrätten har inte ansett att beröringarna har haft en sådan sexuell inriktning eller prägel som krävs för straffansvar och därför ogillat åtalet.
I ett fall har tingsrätten kommit fram till att det är bevisat att den tilltalade en gång under någon sekund har berört målsäganden på låret utanpå strumporna och pillat på och kring en kjolkant.
Tingsrätten har inte ansett att det är bevisat att beröringen har haft en sådan sexuell inriktning eller prägel som krävs för straffansvar och därför ogillat åtalet. I det fallet har tingsrätten också prövat ett andrahandsyrkande om ofredande. Tingsrätten har ogillat det yrkandet eftersom beröringen inte har inneburit en så kännbar fridskränkning som krävs för straffansvar.
Eskil Erlandsson fälls inte heller för den alternativa åtalspunkten ”ofredande”, eftersom beröringen

inte ansetts tillräckligt ”fridskränkande eller hänsynslös”. ”Varje beröring som uppfattas som otrevlig eller är oönskad är inte straffbar som ofredande” menar tingsrätten.
Tingsrätten har varit enig i domen.
Det var tidigare i år som Eskil Erlandsson, tidigare landsbygdsminister och C-politiker, åtalades för tre fall av sexuellt ofredande 2016, 2017 och 2018. Erlandsson förnekade alla brott och menade att han lider av en sjukdom som gör att han behöver hålla fingrar och händer i rörelse, och att beröringen i så fall måste ha skett av misstag.
Åklagaren som drivit målet, chefsåklagare Lena Kastlund, säger att det är ett svårbedömt mål. Det allvarligare fallet, där Erlandsson anklagats för att under en minuts tid ha tagit på en kvinna, föll på bevisningen.
– Jag tyckte att det skulle kunna bedömas som brott, men tingsrätten har inte delat vår bedömning här. Målsäganden tog väldigt illa vid sig, så det var bra att få det prövat, säger hon.

Huruvida åklagarsidan kommer att överklaga domen är ännu inte klart.
– Det är en lång och välskriven dom, den måste analyseras ordentligt. Vi får se, jag kan inte lämna besked i dag, det är tre hela veckor man har på sig, säger Lena Kastlund.
Sabina Böö, som är målsägandebiträde åt två av kvinnorna som anklagat Erlandsson, säger till DN att hon inte kan kommentera domen, då denna ännu inte skickats ut till parterna.
Tidigare överåklagaren och ordföranden för Brottsofferjouren Sven-Erik Alhem kommenterar den friande domen mot Eskil Erlandsson:
– Det var kanske något förvånande med tanke på att det var tre fall.
I domskälen till den friande domen mot Eskil Erlandsson nämns inte uttryckligen den sjukdom som Erlandsson hänvisat till som orsak till de kroppsberöringar som är bakgrunden till åtalet om sexuellt ofredande. Men det framgår i

domen att han tagit upp den i sitt eget försvar.
– Det är hans uppgifter, han förklarar beteendet så. Då har tingsrätten funnit att man inte kan bortse från att det har varit så i alla de här tre fallen, säger Sven-Erik Alhem.
– Uppenbarligen har tingsrätten funnit att det inte finns tillräckliga bevis för att det varit fråga om sexuellt ofredande.
– Jag har svårare att bedöma bevisläget än vad tingsrätten har, och jag har så klart respekt för tingsrättens ställningstagande. Men domen är kanske något förvånande med tanke på att det var tre fall. Det hade varit lättare om det varit ett.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Personliga assistenter mutåtalas

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

En personlig assistent i Blekinge har åtalats för grovt tagande av muta. Enligt åtalet har hon tagit emot fastigheter och pengar till ett sammanlagt värde av 5,6 miljoner kronor från en släkting till den person hon var assistent till, rapporterar P4 Blekinge.

Tre andra anställda vid samma assistansbolag åtalas för att ha tagit emot gåvor i storleksordningen 10 000 till 15 000 kronor var.

TT

Inköp från företag med sexistisk kalender stoppas

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

Skogsstyrelsen stoppar sina inköp från - motorsågstillverkaren Stihl. Anledningen är att företaget använder en kalender med - lättklädda kvinnor i sin marknadsföring.

Enligt generaldirektör Herman Sundqvist krävs det ett tydligt och kompromisslöst - avståndstagande mot sexismen inom skogsbranschen.

Det pågår en intensiv debatt om lättklädda kvinnor inom skogsnäringen. Det började med att en kalender från maskintillverkaren Ponsse, där en kvinna med minimal klädsel som sitter gränsle på en traktor pryder omslaget, rörde upp känslorna. Hur är detta möjligt i vår tid, tänkte Skogsstyrelsens general-

direktör Herman Sundqvist när han såg bilderna.

– En av de första sakerna som for genom mitt huvud var – tänk om du jobbar på en arbetsplats där kalendern hänger framme och ditt barn kommer på besök. Eller en praktikant eller ett studiebesök från en skola. Det skulle vara en oerhört obekväm situation.

Fotona är tagna på Ponsses anläggning i Finland. Kalendern har utformats av ett tyskt företag, som i sociala medier skriver: ”Flickor och skogsmaskiner – det här är paradiset.”

– Kalendern är tänkt för andra marknader än Sverige, här har ingen gjort något liknande på länge. Samtidigt är det naturligtvis befängt att tro att bilderna inte dyker upp digitalt. Samma företag kan inte ha olika värdegrund i olika länder, säger Herman Sundqvist.

När Nätverket för yrkesverksamma kvinnor i skogen, Nyks, skrev en debattartikel i tidningen Land Skogsbruk strömmade hundratals kommentarer in från män som kände sig kränkta över att inte få ha sin kalender i fred. Samtidigt

tog stora skogsbolag som Holmen Skog, SCA och Sveaskog avstånd från kalendern.
Ponsse är dock inte ensamt om att saluföra sina produkter med kvinnor i minimal klädsel. Motorsågstillverkaren Stihl är ett annat exempel. Skogsstyrelsen löpande köpt bland annat röjsågar från företaget, men nu är det stopp för affärerna. Enligt Herman Sundqvist kommer Skogsstyrelsen inte att köpa en enda produkt från företaget så länge marknadsföringen inte ändras.

– Det behövs tydliga markeringar och avståndstaganden. Jag tycker att alla ska ställa sig frågan om det känns okej att köpa något från de här företagen, säger Sundqvist.
Jari Heiskanen, marknadschef vid Stihl i Sverige, säger att man tillsammans med flera andra länder i Europa tar avstånd från kalendern.
–Vi har inte använt kalendern i vår marknadsföring de senaste tolv åren. Den passar över huvud - taget inte in i svensk och nordisk värdegrund. Jag köper resonemanget, men det är svårt att ta ansvar för gamla bilder som

finns på nätet. Vi har gjort vad vi kan. Stihl har också beslutat att inte längre producera denna typ av kalender, säger han.
Debatten om kalendrarna har också riktat ljuset på jämställdhetsarbetet i den machostämplade skogsnäringen. I en satsning där metodiskt arbete är tänkt att föra utvecklingen framåt i små steg, säger Herman Sundqvist att kalenderdebaclet ledde till att det blev ”kajko i systemet”. I stället för att diskutera hur fler kvinnor ska lockas till skogsutbildningar och i stället för att stötta kvinnliga skogsägare kom debatten att handla om utvikningsbilder i skogsmiljö.
Hur stort är problemet med - jämställdhet i branschen?
– Vi är bekymrade över att arbetet går alldeles för långsamt. Skogsnäringen har inte råd att vara en dålig arbetsplats för kvinnor, säger Herman Sundqvist.
– Jag får en obehaglig känsla i magen när det sägs att jämställdhet är viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Det handlar om rättvisa och ingenting annat. Samhället ska vara rättvist för män och kvinnor

– och skogsnäringen är en del av samhället.
I Skogsstyrelsens rapport ”Åtgärder för en jämställd skogssektor” som presenterades i våras konstateras att många arbetsplatser består av bara eller nästan bara män, starka normer råder och många arbetsuppgifter är fördelade utifrån kön.
Aktiviteter för jämställdhet får inte den effekt Skogsstyrelsen hoppats och trott på. ”Det finns en ängslighet, en viss tafatthet och en omognad som riskerar att stoppa upp det forskningen och en del framsynta skogliga företrädare så fint krattat för”, skriver Herman Sundqvist och rapportförfattaren Raymond Wide i förordet.
Exemplen med kalendrarna är flagranta och uppenbara misslyckanden i en bransch som behöver bli mer jämställd, men det finns enligt Herman Sundqvist exempel där det skett misstag även om viljan varit god.
– Det är inget fel på män i 55-årsåldern, men när Skogsstyrelsen gång på gång representeras av fyra män i samma ålder blir det - tokigt. Vilken bild ger det egentligen av myndigheten? Numera sker det ytterst sällan, säger han.

På Skogsstyrelsen, med huvudsäte i Jönköping och kontor på 80 platser i landet, är 44 procent av de anställda kvinnor.
– Vi tillhör de mest jämställda organisationerna i skogssektorn, men man måste titta på var i organisationen männen och kvinnorna finns. Bland våra skogskonsulter är en stor majoritet män över 50 år.
Vad beror det på?
– De anställdes i en annan tid. När vi nu nyrekryterar är könsbalansen god, säger Herman Sundqvist.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Fakta. Förslag som ska öka jämställdheten i skogssektorn

I våras skickade Skogsstyrelsen ett antal åtgärdspunkter till regeringen över vad som måste till för att komma framåt i jämställdhetsarbetet. Här är de viktigaste punkterna:
Ett nationellt samverkansforum för jämställdhet och regionala motsvarigheter.
Ta fram en metodbok med sektorsanpassade jämställdhets-verktyg.

Utforma gemensamma indikatorer och nyckeltal för jämställdhetsarbetet i skolornas verksamhetsplaner och årsredovisningar.
Jämställdhetsindex för alla skogliga lärosäten.
Skogssektorn behöver på ledningsnivå avsätta tillräckliga resurser för jämställdhetsarbetet.
Ta fram branschgemensamma mätpunkter som tydliggör och konkretiserar vad man menar med ett jämställt arbetsliv i den skogliga sektorn.
Utveckla och stötta nätverken för kvinnliga skogsägare för att ge dem möjligheter till erfarenhetsutbyten och annan samverkan.
Verka för ökad kvinnlig representation i styrelser och styrgrupper, projekt och skol-satsningar.
Utveckla en idé- och metodbank för förbättrad kompetensutveckling och informationsspridning till kvinnliga skogsägare.

40 personer misstänkta för narkotikabrott

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

I helgen genomförde polisen en större narkotikainsats mot ett flertal krogar i Stockholm city. Slutsatsen är att handeln med narkotika är omfattande.

Insatsen pågick under två kvällar och resulterade i 45 polisanmälningar.

40 personer rapporterades för olika former av narkotikabrott, 28 av dessa hade aldrig tidigare rapporterats för liknande brott.

– Att så många av personerna vi rapporterade aldrig har varit i kontakt med oss tidigare gällande narkotika visar hur viktiga de här insatserna är för att över huvud taget upptäcka dessa personer, säger Patrick Widell, kommissarie i Polisområde city, i ett pressmeddelande.

En mängd narkotiska preparat beslagtogs också, bland annat kokain, amfetamin, cannabis, ecstasy och ketamin.

– Polisen och våra samarbetspartner, exempelvis krognäringen, arbetar med att utbilda personalen på krogarna i city. Under insatsen kunde vi se att krogar som har arbetat hårt med att utbilda sin personal och arbetar med problematiken, har större framgång gällande det förebyggande narkotikaarbetet, fortsätter Patrick Widell.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

Skola får kritik efter misstänkta sexövergrepp

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

En man i 20-årsåldern misstänks för att ha förgripit sig på flera elever på en lågstadieskola i södra Stockholm. Nu riktar utbildningsförvaltningen i Stockholms stad kritik mot skolledningen för att mannen inte togs ur tjänst tidigare.

– Man borde ha stängt av personen i juli, säger Peter Bragner, grundskolechef i Stockholms stad.

Den man i 20-årsåldern som misstänks för sexuella övergrepp på en lågstadieskola i södra Stockholm borde ha tagits ur tjänst direkt när personal slog larm om mannens olämpliga beteende i juni i år. Det konstaterar utbildningsförvaltningen i Stockholms stad.

Grundskolechefen Peter Bragner berättar att den kritik som utbildningsförvaltningen riktar mot hur skolan har hanterat ärendet bygger på tre olika delar. Förutom att skolan borde ha tagit den vikarierande skolanställde ur tjänst så borde man också ha gått vidare med utredningen direkt.

– Vi tycker att det borde ha utretts mer. Det borde ha gjorts i juni, säger han.

Den sista delen i kritiken handlar om att föräldrarna till det barn som var först att utsättas för misstänkta övergrepp inte underrättades omedelbart.

– De borde ha informerat föräldrarna till det utsatta barnet i det här läget, säger han.

Den 25 november rapporterade DN om hur den misstänkte mannen hade häktats misstänkt för att ha förgripit sig på flera lågstadieelever. De misstänkta övergreppen bedöms ha skett mellan den 1 april och den 10 september i år, men mannen häktades först den 15 november.
Flera föräldrar har riktat skarp kritik mot att skolan inte berättade för dem om misstankarna mot vikarien förrän den 28 oktober, trots att mannen redan i juni uppges ha gett ett barn massage på ett sätt som fick personal att slå larm.
Rektorn på skolan uppgav då att händelsen i juni hade resulterat i ett ”disciplinärt samtal”.
Senare kom nya anmälningar in om misstänkta övergrepp.
Mannen misstänks då ha gjort sig skyldig till sexuella övergrepp på totalt fyra barn.
Den 3 december rapporterade DN om att mannen hade släppts ur häktet, men att misstankarna kvarstår.
Mannen förnekar alltjämt brott.
Peter Bragner berättar att utbildningsförvaltningen ser över de rutiner som gäller för liknande ärenden.

– En av de saker som vi behöver se över nu är på vilket sätt som beslut fattas angående anmälan till huvudman. Kan det vila på en person eller måste det vara fler som tar beslutet? Finns det rutiner som behöver ses över? När man väl fattar beslut om att det är en kränkning så ska den anmälas till huvudman och det ska utredas. Det råder det ingen tvekan om, säger han.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Barn hittade handgranat vid skola i Sollentuna

TORSDAG 12 DECEMBER 2019

En handgranat hittades nära en skola i Sollentuna på onsdagen. – Det var barnen som såg ett föremål, säger skolans rektor Anna Pilebro Bryngelsson. Polisens nationella bombskyddsgrupp skickades dit och handgranaten oskadliggjordes.

Vid 10.45 kom larmet om att ett misstänkt farligt föremål hittats utomhus nära Eriksbergsskolan.
– En anställd ringde till oss och talade om att man hade hittat ett föremål, säger Per Fahlström, presstalesperson vid Stockholmspolisen.
Skolans rektor Anna Pilebro Bryngelsson bekräftar uppgifterna.
– Det var inte på vår skola utan en bit ifrån skolan, säger hon.
Anna Pilebro Bryngelsson hyllar skolpersonalens snabba agerande och berättar att man ringde 112 direkt.
– De agerade exemplariskt när de fick veta vad det handlade om. Och det var nog bra att barnen inte hittade föremålet utanför skoltid. På sätt och vis var det bra att personal fanns på plats och kunde hjälpa till, säger hon.
Skolbarnen kunde vara kvar på skolan men man använde inte den del av skolgården som ligger närmast fyndplatsen.
Vid lunchtid meddelade polisen att handgranaten oskadliggjorts av nationella bombskyddsgruppen.
Adam Svensson

Vinklubben ville hålla verksamheten hemlig

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Vinklubben är nedlagd och det finns få spår efter den. Men ett telefonnummer leder till en svensk mediebyrå, som länge köpte klubbens tjänster.

Vinklubben Winenose betalade sina medlemmar för att beställa utvalda viner ur Systembolagets beställningssortiment. Mannen bakom klubben hävdar att det har varit enbart i syfte att recensera viner och Systembolagets service. Enligt Systembolaget ser förfarandet ut att bryta mot reglerna.

Telefonnumret bakom Swishkontot som betalat ut medlemmarnas ersättning för vinet går till en av vinbranschens största mediebyråer – WBS Media Group.

Tobias Nissen är byråns vd. Enligt honom drevs klubben av en underleverantör, och anledningen

till att telefonnumret går till mediebyrån är att underleverantören i dag har fått anställning där.
– Det vi köpte av Winenose är en sammanställd marknadsundersökning. Vi köper ganska mycket research varje år, och här hör det till saken att vi valde att avsluta just det här samarbetet för lite mer än ett år sedan, säger Tobias Nissen.
Varför gjorde ni det?
– Det finns vissa tveksamheter, tycker jag, i modellen. Även om det vi köper är marknadsundersökningar så sker indirekt en försäljning också, som man kan ha synpunkter på. Vi valde att avsluta därför att vi tyckte att den modellen inte var något vi ville fortsätta att jobba med.
Systembolaget tycker att det liknar rena stödköp. Vad tänker du om det?
– Man kan ha synpunkter på modellen som sådan. Det vi köpte var en marknadsundersökning. Det är klart att det finns en indirekt försäljning som sker här, men Systembolaget säljer produkter för 30 miljarder. Jag

tror att det är för små volymer för att ”köpa in” en produkt på hyllan. När DN når underleverantören berättar han om klubbens omfattning. Omkring 400–500 medlemmar har varit med och fått betalt för att handla vin, säger han, men backar efter intervjun till ”omkring 300”. Det har inte varit fråga om några stödköp, enligt honom.

– När jag satte upp detta tittade jag på andra liknande tjänster som fanns där ute. Jag körde lite ”copy–paste” på det, säger han.

Urvalet av viner som recenserats har enligt honom inte gjorts på uppdrag av någon annan, utan av honom själv och ibland på inrådan av WBS. Anledningen till att det var så viktigt att medlemmarna inte berättade om klubben, är enligt honom att recensionerna även gällde Systembolagets service.

– Man ville att det skulle se normalt ut när de kom och handlade så att inte personalen skulle tänka att de blev utvärderade.

Han berättar också att han försökt sälja in recensionerna till Systembolaget, som inte var intresserat.

– De ringde upp och frågade om klubben. Då förklarade jag hela upplägget och frågade om de var intresserade.
Vad tyckte de då?
– De sa att det kan ses som stödköp och att de inte var intresserade av att köpa tjänsterna.
En medlem uppger att den flera gånger fått betalt utan att ge någon recension. Hur kan det vara så?
– Så har det inte varit. Jag var väldigt noga med att se till att de kom in med recensioner, men jag sa att de kunde få pengarna på en gång för utlägget. Lämnade de ingen recension sedan fick de inte vara med i framtida utvärderingar.
Systembolaget menar att det troligen bryter mot alkohollagen att i kommersiellt syfte betala för privatpersoners alkoholkonsumtion. Vad tänker du om det?
– Jag pratade både med Systembolaget och med Skatteverket om det här. Om det är så, så hade inte jag någon aning om det och jag tycker att jag kollade med berörda parter, säger underleverantören.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Privatpersoner fick gratis vin – ”ser ut som stödköp”

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Den hemliga klubben betalade privatpersoners vinköp under flera år, mot att de recenserade vinerna. I själva verket manipulerades Systembolagets inköpsprocess. DN kan avslöja att klubben drivit upp

försäljningen på utvalda viner så mycket att de kvalat in i Systembolagets högt eftertraktade fasta sortiment.

Systembolaget är en av världens största inköpare av öl, vin och sprit. Butikernas fasta hyllsortiment beskrivs av personer i branschen som en potentiell guldgruva för den leverantör som lyckas få in sin flaska där. Enligt Konkurrensverket sker ungefär 96 procent av all försäljning i de fysiska butikerna.

– Det är en stor skillnad. Målet för de flesta är väl att komma dit om man har kapaciteten att leverera så mycket. Kommer man in där når man ju alla konsumenter, säger Sveneric Svensson, ordförande i föreningen Svenskt vin.

För att ta sig dit finns två vägar: En längre, i form av en detaljerad upphandlingsprocess som i slutet avgörs i dubbla blindprovningar utförda av Systembolagets sensoriska experter. Tanken är att det ska vara så objektivt, rättvist och icke-diskriminerande som möjligt.

En kortare väg som går via beställningssortimentet. Alla leverantörer vars produkt är inom ramen för svensk lag får säljas via beställningssortimentet. Den som säljer bäst i förhållande till sin produktkategori kvalar in i de fysiska butikshyllorna.
DN kan nu berätta om en hemlig vinklubb, kopplad till en av branschens största mediebyråer, som på ett enligt Systembolaget otillåtet sätt drivit upp försäljningen av utvalda viner i Systembolagets beställningssortiment.
Systembolaget har fått ta del av DN:s uppgifter och bedömer att det i flera fall ser ut att ha lyckats. Flera av vinerna har kvalat in i butikssortimentet och finns på hyllorna än i dag.
Vinklubben, som gick under namnet Winenose, har betalat vanliga privatpersoner för att köpa utvalda viner ur Systembolagets beställningssortiment, och hämta ut dem i specifika butiker.
Att som leverantör själv eller via ombud köpa sitt eget vin för att driva upp försäljningen kallas för stödköp, och är förbjudet enligt

inköpsvillkoren. Men detta har Systembolaget inte upptäckt i sin kontroll.
Klubben utger sig för att göra det i syfte att recensera vinerna. Köparen har sedan fått full ersättning för köpen, mot uppvisande av kvitto.
DN har genom en av klubbens tidigare medlemmar tagit del av transaktioner från flera tillfällen under 2017 och 2018. Utifrån dessa, tillsammans med kvitton och mejl, går det att identifiera tre viner som klubben betalat medlemmen för att köpa. Något mer om nätverkets omfattning har inte gått att slå fast, men det framgår att de är verksamma på flera orter.
Medlemmen har aldrig träffat någon från klubben, utan har endast fått instruktioner via mejl. Där anges tydligt vilket vin som ska köpas och i vilken butik beställningen ska hämtas ut.
I vissa fall har det gällt upp till tre flaskor av exakt samma sort vid ett och samma köp.
– Det var en grej jag funderade över. Varför jag ska få prova tre flaskor av samma vin för att utvärdera hur det smakar, säger den tidigare medlemmen.

Nätverkets hemsida är numera borta. Men i en återskapad version från webbarkivet Wayback Machine går delar av den att se. Det går bland annat att se att den var aktiv så sent som i september 2018, och att syftet är att utvärdera viner.
Det är också vad medlemmarna får veta. De uppmanas i sina instruktioner att utvärdera såväl vinerna som butikerna efter att de köpt produkterna. Men enligt den tidigare medlemmen som DN varit i kontakt med har det inte lagts särskilt stor vikt vid att samla in utlåtandena efter köpet.
– Jag skrev recensioner någon gång. Men det kom pengar även de gånger man inte gjorde det, utan att någon följde upp.
I välkomstmejlet som går ut till nya medlemmar går det att läsa om hur nätverket värdesätter försiktighet kring affärerna.
”Det enda som är viktigt i sammanhanget är diskretion”, står det bland annat, följt av en instruktion om hur misstankar från Systembolagets personal ska bemötas:
”Får du i samband med uthämtning av vin en fråga från personalen om varför du handlat

just detta vin så svarar du bara enkelt att du sett en annons eller fått ett tips."

Det framgår också av den återskapade hemsidan att klubben funnits på flera platser i landet, men att den inte är öppen för vem som helst. För att gå med måste man bli rekommenderad av en redan befintlig medlem.

Systembolagets enhetschef för sortiment, Ulf Sjödin, ansvarar för inköpsprocesserna och ser till att villkoren följs. Han har fått ta del av DN:s uppgifter för att kontrollera de tre vinerna mot försäljningsdatabasen.

Det visar sig att ingen av flaskorna fanns i det fasta sortimentet innan nätverket uppmanade sina medlemmar att beställa dem – och att alla tre kvalat in efter nätverkets kampanjer.

– Det ser verkligen ut som ett klart fall av stödköp utifrån det du skickade till mig. Samtidigt har de troligen kört en traditionell marknadsföring också, vilket är tillåtet. Så den riktiga kundefterfrågan ser av allt att döma ut att vara större än den som gjorts med stödköp, säger Ulf Sjödin.

I inköpsvillkoren står det att köp som görs av leverantören, någon som är associerad med leverantören eller har intressegemenskap med den måste anmälas till Systembolaget.
– Upplägget som jag ser det, om det är så att en leverantör har beställt det här, då är det ett brott mot våra inköpsvillkor. Hade jag upptäckt det hade jag agerat, säger Ulf Sjödin.
Kommer du att göra det nu?
– Jag kommer förstås att kalla in leverantörerna till de här vinerna och be om en förklaring.

Alkoholleverantörernas egen granskningsman kallas Alkoholgranskningsmannen. Det är en funktion som i huvudsak jobbar för att stävja marknadsföringen i branschen. Mattias Grundström, som är den nuvarande alkoholgranskningsmannen, har fått ta del av DN:s uppgifter. Han har sett liknande upplägg ett fåtal gånger tidigare, men känner inte till den här klubben. Enligt honom ser upplägget ut att bryta mot två regler.
– Det ena är en inte helt begriplig regel som säger att all

marknadsföring av alkohol riktad till konsumenter ska vara särskilt måttfull. Direkta köpuppmaningar är inte måttfulla, och att sponsra konsumenters alkoholinköp är definitivt inte förenligt med kravet på särskild måttfullhet.

– Nummer två är att det i systembolagets allmänna inköpsvillkor finns ett förbud mot så kallade stödköp, som det här enligt min bedömning ser ut att vara, säger Mattias Grundström.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Tre anhållna efter dödsskjutning

FREDAG 13 DECEMBER 2019

En man sköts till döds i ett bostadsområde i Sundsvall natten till torsdagen. Tre män i 30-årsåldern har anhållits misstänkta för mord. Både offret och de misstänkta gärningsmännen är kända av polisen sedan tidigare.

Skottlossningen inträffade vid 03.10 natten mot torsdagen. Mannen som mördades var född 1991 och är sedan tidigare känd av polisen.

Polisen grep under natten och tidigt på morgonen tre män i 30-årsåldern. De tre männen anhölls senare skäligen misstänkta för mord. Samtliga misstänka är hemmahörande i Västernorrlands län, uppger polisen.

– Det är personer som vistas i kriminella miljöer, säger Veronica Andersson, chef för utredningssektionen på polisen, till SVT.

Platsen i bostadsområdet där skjutningen skedde har spärrats av och polisen genomförde under torsdagen en teknisk undersökning på platsen.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se
Juan Flores
juan.flores@dn.se

Ann-Sofie Hermansson ska knäcka de kriminella gängen

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Den förra S-toppen i Göteborg, Ann-Sofie Hermansson, får ett nytt uppdrag av regeringen. Hon ska leda en utredning som tvingar kommunerna att ta ett större ansvar mot brottsligheten.

– Jag tror kommunerna längtar efter det här, säger Hermansson till DN.

Hon blev arbetslös efter petningen från kommunstyrelsen i Göteborg i våras, men nu har Ann-Sofie Hermansson fått två jobb inom loppet av bara ett par dagar.

– Jag ska köra baklastare på timkontrakt på avfallsföretaget Renova, från och med årsskiftet. Och så detta då, som blev klart i dag, att jag är ny statlig utredare för justitiedepartementet. Utredningens uppdrag är att ta fram ett förslag till en lagstiftning som ska reglera kommunernas

brottsförebyggande arbete. Uppdraget är en del av regeringens 34-punktsprogram mot organiserad brottslighet och löper till den 15 juni 2021.
– Det låter som om att jag ska tvinga på kommunerna att göra mer, men jag ser det som att jag kan ge dem ett mandat, som de faktiskt efterfrågar själva.
Ann-Sofie Hermansson säger att hennes möten med polis och socialtjänst visat att det finns många idéer ute i verksamheten på hur man skulle kunna knäcka till exempel rekryteringen till kriminella gäng. Däremot saknas lagstiftningen som gör vissa av de tänkbara insatserna möjliga att genomföra.
– Jag tror att det går att lösa. Jag hade faktiskt aldrig tagit det här uppdraget om det inte hade känts så ... möjligt, säger hon.
Justitieminister Morgan Johansson (S) skriver i ett pressmeddelande att Hermansson var ett självklart val till uppdraget på grund av hennes ”gedigna erfarenhet av kommunal verksamhet”.
För den före detta S-toppen kommer det dock att bli ett arbete på deltid som sagt, eftersom hon

också nyligen har skaffat lastbilskort och ser fram emot att göra bruk av det.
– Att köra lastbil är inget dåligt jobb. Här och nu måste jag göra något så att jag kan betala hyran, sade hon till DN när hon fått sin behörighet.
Ann-Sofie Hermansson sitter även i styrelsen för Selma högskole-förening.
Carl Cato
carl.cato@dn.se
Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Tre anhållna efter dödsskjutning

FREDAG 13 DECEMBER 2019

En man sköts till döds i ett bostadsområde i Sundsvall natten till torsdagen. Tre män i 30-årsåldern har anhållits misstänkta för mord. Både offret och de misstänkta gärningsmännen är kända av polisen sedan tidigare.

Skottlossningen inträffade vid 03.10 natten mot torsdagen. Mannen som mördades var född 1991 och är sedan tidigare känd av polisen.

Polisen grep under natten och tidigt på morgonen tre män i 30-årsåldern. De tre männen anhölls senare skäligen misstänkta för mord. Samtliga misstänka är hemmahörande i Västernorrlands län, uppger polisen.

– Det är personer som vistas i kriminella miljöer, säger Veronica Andersson, chef för utredningssektionen på polisen, till SVT.

Platsen i bostadsområdet där skjutningen skedde har spärrats av och polisen genomförde under torsdagen en teknisk undersökning på platsen.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se
Juan Flores
juan.flores@dn.se

Polisbefäl anhållen misstänkt för våldtäkt

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Ett polisbefäl i Örebro har anhållits misstänkt för våldtäkt. Mannen anhölls på onsdagskvällen, rapporterar P4 Örebro, som tagit del av domstolshandlingar.

– Han förnekar brott, i övrigt kan jag inte uttala mig på grund av förundersökningssekretess, säger advokat Håkan Andersson till radion.

Mannen har förhörts och nya förhör kommer att hållas under fredagen. Polisens arbetsgivare vill inte uttala sig om misstankarna.

Åklagaren har till på lördag på sig innan polismannen måste begäras häktad eller släppas på fri fot.

TT

Två män häktade för inblandning i mord 2008

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Två män har häktats för misstänkt inblandning i ett mord 2008 i Kastberga utanför Eslöv i Skåne. - Männen är 30 respektive 35 år gamla och de häktas båda på sannolika skäl misstänkta för mord.

Mordoffret, en pensionerad lantbrukare, hittades bunden efter att ha blivit misshandlad till döds i sin bostad. Två andra män har tidigare åtalats för mordet. Den ena frikändes, medan den andra dömdes till tio års fängelse, ett straff som är avtjänat.

Den pågående utredningen drivs av den del inom den regionala - utredningsenheten som arbetar med kalla fall i region Syd.

TT

Cannabisodling upptäckt efter brand

FREDAG 13 DECEMBER 2019

I oktober började det brinna i ett hus i Skaraborgstrakten.
När räddningstjänsten kom till platsen kände de en märklig doft. Den kom från cannabis som hängde på tork på övervåningen.
Efter en husrannsakan i uthusen upptäcktes en knarkodling och över fem kilo cannabis.
Nu åtalas mannen, som är i 40-årsåldern, för narkotikabrott vid Skaraborgs tingsrätt.
I förhören erkänner han och är mycket ångerfull. Mannen säger att han har mått dåligt och odlat - cannabis för eget bruk under tre års tid, och uppger att han är beredd att ta sitt straff.
TT

Polisen har identifierat döde mannen

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Den unge mannen som hittades död utanför en förskola i Lövgärdet i Göteborg i onsdags har identifierats. Polisen är dock inte beredd att säga vem han är.
– Han har utsatts för våld. Det är inget skjutvapen inblandat, utan annat våld. Kroppen ska genomgå en rättsmedicinsk undersökning nu för att säkerställa dödsorsaken, säger polisens presstalesperson Peter Adlersson.
DN

Stulen tavla hittades i museets trädgård efter 22 år

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Rom. Tavlan av den österrikiske konstnären Gustav Klimt stals för 22 år sedan på ett museum i Italien. Nu har den återfunnits på ett gömställe i museets trädgård. Den hittades sensationellt när man rensade bort tjock murgröna. En tavla som värderas till 600 miljoner kronor.

”Porträtt av en dam”, som tavlan heter, fanns inte långt borta. Tjuvarna valde troligen att gömma tavlan med en gång. Kanske blev de sedan rädda för den enorma uppståndelse som följde efter stölden. När den nu hittades bakom en förseglad platta låg den ihoprullad i en svart bag.

– Jag trodde att det bara låg gammalt skräp i bagen, säger den arbetare som hittade väskan då

han var i färd med att rensa en husvägg täckt med tjock murgröna.
Han kontaktade omedelbart konstmuseets ledning.
– Tavlans stämplar och sigill på dukens baksida är utan tvekan original, säger museets ansvarige Massimo Ferrari till tidningen La Stampa.
Det var den 22 februari 1997 som ”Porträtt av en dam” försvann från museet Ricci Oddi i staden Piacenza. Fast troligen skedde stölden tidigare, då museet varit stängt i tre dagar. Det är inte klarlagt hur tavlan fördes ut ur utställningslokalerna, men troligen skedde det genom ett takfönster där tavlans ram återfanns.
Polisen har nu tagit hand om tavlan och försöker utreda stölden och vilka som har varit inblandade. Detta samtidigt som tavlan undersöks och man försöker fastslå att den verkligen är autentisk.
– Vi kan inte utesluta att tavlan aldrig har lämnat museiområdet. Tjuvarna har väntat på rätt ögonblick och till sist valt att lämna kvar målningen här, säger polisen Roberto Riccardi med

ansvar för regionens stora kulturarv.
2016 fick polisen upp ett nytt spår då man fann dna-spår på ramen till tavlan. Ett vittne talade om esoterisk verksamhet och att tavlan skulle ha använts för en satanisk rit. En utredning och ett spår som visade sig vara en återvändsgränd och som lades ner.
Målaren Gustav Klimt (1862–1918) hör till Wienskolan och den utbrytning ”secession” som skedde 1897 och fortsatte under 1900-talets första år, och som var särskilt stark i Österrike och delar av Tyskland.
Här fanns målare som ratade fina akademier och officiella organisationer med byråkrati för att i stället fritt föra den moderna konsten vidare. Den produktive Klimt hör till de främsta konstnärerna i denna rörelse.
Vittorio Sgarbi är en av Italiens mest omtalade konstkritiker. Han säger i ett uttalande: ”Att denna Klimttavla nu har återfunnits är den bästa julklapp man kan önska sig.”

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Åtalad toppchef misstänks ha köpt sex på sugardejtning-sajt

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Fenomenet sugardejtning har fått fäste i Sverige. Träffarna bygger på en ekonomisk överenskommelse – ”sugardaddyn” ger sin ”sugarbabe gåvor”. Upplägget marknadsförs som lyxiga träffar.

Men det sockersöta dejtandet har andra sidor, just nu rullas en härva upp där en toppchef i svenska näringslivet träffat unga tjejer.

I dag, fredag, inleds rättegången mot den höga chefen som misstänks ha köpt sex av minderåriga genom sugardejtningsajter. I ett register recenserade mannen närmare 40 kvinnor, varav några är

minderåriga. Polisen har identifierat Paula som en av kvinnorna.
– Sugardejtning är de välbärgade männens forum, säger hon till DN.
I början av september grips toppchefen på sin arbetsplats. I en annan del av Sverige har en 16-årig flicka berättat en hemlighet för sin mamma. Hon har sålt sex till en äldre man som hon har träffat genom en sugardejtningsajt. Mannen, som har suttit på tunga poster inom svenskt näringsliv, häktades den 5 september.
Mannen, som är i 50-årsåldern, är misstänkt för att ha köpt sexuella tjänster av minderåriga. Totalt är tre flickor målsäganden i fallet, men det kan vara fler som har träffat toppchefen.
På sin dator har han fört ett register över kvinnorna. Dokumentet som polisen har beslagtagit på den åtalades dropboxkonto innehåller recensioner av närmare 40 kvinnor.
– Han har beskrivit hur han uppfattar samvaron med kvinnorna. Mer än så kan jag inte gå in på, säger åklagaren Pia

Åsberg, vid Åklagarkammaren i Örebro.
Hittills är cirka 18 kvinnor identifierade. En av dem är Paula, som egentligen heter något annat. I dokumentet stod hennes namn och gymnasieskola, som hon studerade på när hon träffade toppchefen. Likaså fanns det en bild på henne från sociala medier. Toppchefen kallade Paula för ”hon” eller ”flickan” när han beskrev själva sexköpet.
– Det känns väldigt obehagligt att han visste så mycket om mig. Han visste exakt vem jag var och kunde lika gärna lista ut var jag bor någonstans, säger Paula.
Toppchefen är bara en i mängden, enligt henne. En av flera chefer och företagare som köper sex.
– Det är väldigt vanligt att sexköparna är chefer eller företagare. De vänder sig till sugardejtning i stället för eskortsajter eftersom det känns lyxigare. Sugardejtning är de välbärgade männens forum, säger Paula.
Det här är hennes berättelse om sugardejtningsvärlden.
Första gången hon sålde sex mötte hon en man mindre än en

kilometer ifrån familjens radhus. Den lilla Stockholmsförorten har ett skogsområde som är populärt som joggingrunda. I vanliga fall brukade 14-åringen promenera där med sin mamma och pappa. Men den här kvällen, hösten 2011, var hon där tillsammans med en främmande man.

– Jag var smickrad över att nån ville ligga med mig, men samtidigt var jag rädd under sexakten. Framför allt var jag orolig att mina föräldrar skulle gå förbi och se oss, säger Paula.

Att minderåriga säljer sex på sugardejtningsajter är inget nytt för polisen. Senast i juni riktade polisen en insats mot hemsidorna, som resulterade i tio nya förundersökningar om sexualbrott mot minderåriga. Polisen konstaterar att efterfrågan på minderåriga är stor i Sverige. Samtidigt tar hemsidorna avstånd ifrån prostitution. Medlemmar uppmanas att rapportera användare som ber om eller söker sexuella tjänster. Dessutom har hemsidorna 18-årsgräns. Men Paula har en annan bild av åldersgränsen.

– Ju yngre du är desto mer efterfrågad är du. Männen gillar det, säger hon.
Vanligtvis träffade hon dem över en fika på ett kafé. Inför varje sockerträff bestämde Paula och männen att de skulle låtsas vara släktingar. Syftet var att slippa misstänksamma blickar eller frågor. Om mötet gick bra träffades de en andra gång – då var sex något som var underförstått.
Oftast fick hon betalt med kontanter i ett kuvert. I de vita kuverten låg lösa hundralappar och femhundringar.
– Ibland stod det ”till horan” på kuvertet, då brände jag upp pengarna, säger hon.
Hur kändes det?
– Jag skämdes över hur jag hade fått pengarna. Trots att det fanns prylar jag ville köpa, till exempel ett par snygga jeans, slängde jag bort hundralapparna. Det hände att jag gav pengarna till hemlösa på gatan. Då kändes det som att pengarna åtminstone kom till nytta, säger Paula.
Hon berättar att första gången hon träffade toppchefen var 2015. Till en början skrev de meddelanden till varandra på en

sugardejtningsajt. Kort därpå möttes de i centrala Stockholm. Mannen, som kommer från en ort i Mellansverige, har en övernattningslägenhet i huvudstaden. Enligt Paula fick hon betalt för att ha sex med honom.
Ett år senare ska toppchefen ha köpt sex av en 16-årig flicka vid omkring 23 tillfällen i samma lägenhet, enligt åtalet mot honom. Toppchefens advokat, Peter Sivenius, håller inte med om omfattningen. I själva verket ska det handla om ”en handfull tillfällen”.
I dag inleds rättegången mot toppchefen som gäller nya fall. Trots att toppchefen har recenserat ett sexköp av Paula är brottsmisstankarna nedlagda. Preskriptionstiden för sexköp är två år.
– Jag tycker att preskriptionstiden är för kort. Å andra sidan är det mitt eget fel eftersom jag kunde ha anmält honom för flera år sedan. Men det har tagit mig väldigt lång tid att bearbeta traumat, säger Paula.
Hon tillägger:

– Människor anmäler inte torskar medan de fortfarande är traumatiserade.
Enligt åklagaren Pia Åsberg finns det fler brottsmisstankar mot toppchefen som är preskriberade. Exakt vad det innebär avböjer hon att kommentera i dagsläget.
2016 slutade Paula att sälja sex. Dels började hon träffa en psykolog, dels besökte hon en mottagning för personer som säljer sex. I dag vet varken hennes sambo eller föräldrar något om hennes förflutna. Av den orsaken vill hon vara anonym.
Vad tänker du om tiden då du sålde sex på sugardejtningsajterna?
– Jag har blivit slagen och spottad på utan mitt samtycke, men när jag såg vad han hade skrivit om mig i dokumentet kändes det mycket värre. Det slog mig vilka stora risker jag har utsatt mig själv för. Jag kunde ha varit död, säger hon.
Toppchefens advokat, Peter Sivenius, avböjer att kommentera kvinnoregistret eller Paulas ärende.
– Det enda jag kan säga är att det finns en lista. Vad gäller de

preskriberade brotten har de aldrig prövats rättsligen. Därför vet ingen vad som har hänt eller inte hänt, säger han.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. Sugardejtning

Flera sajter, som utger sig för att vara sugerdejtningsajter, har dykt upp de senaste åren. Sugerdejtning är när en ung person träffar en äldre som betalar för deras gemensamma aktiviteter så som restaurangbesök och semestrar. Den äldre personen kan också ge den yngre dejten presenter och gåvor. Den äldre kallas ”sugardaddy” och den yngre benämns ”sugarbabe”. Kritiker anser att fenomenet är förtäckt prostitution där sexköparen försöker komma runt sexköplagen. Polisen har varit kritisk till sajterna, och vid flera tillfällen har minderåriga haft konton på sajterna.

Förundersökning mot Ericsson om misstänkta mutbrott

FREDAG 13 DECEMBER 2019

Riksenheten för korruption driver en förundersökning mot Ericsson om misstänkta mutbrott, rapporterar Dagens Industri.

Myndigheten ska också ha stöttat den amerikanska utredningen mot företaget.

”Jag kan bekräfta att en förundersökning sedan en tid tillbaka pågår vid Riksenheten mot korruption avseende misstänkta mutbrott och att vi även efter begäran om rättslig hjälp från USA har varit behjälpliga i den amerikanska utredningen”, skriver Martin Bresman, vice chefsåklagare på Riksenheten mot korruption, i ett mejl till DI.

Åklagarmyndighetens presstjänst bekräftar för DN att en

förundersökning är inledd mot Ericsson men kan i övrigt inte kommentera uppgifterna.

– Jag kan tyvärr inte säga något mer, säger Karl Jigland på Åklagarmyndigheten.

I förra veckan kom beskedet att Ericsson gått med på en förlikning med USA:s justitiedepartement i en utredning som rörde korruptions- och mutanklagelser. Uppgörelsen innebär att företaget erkänner korruptionsbrott i flera länder över flera år och betalar totalt 10,1 miljarder kronor i böter.

Agnes Laurell

Försvunna syskonen dök upp hos föräldrarna

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Rikslarm utfärdades i höstas när en liten flicka plötsligt saknades från det västsvenska jourhem där hon bodde. Snart visade det sig att hennes två syskon sedan flera månader var försvunna från de hem där de

placerats av socialtjänsten – utan att någon tycktes leta efter dem.
Nu har de återvänt till sina föräldrar i Angered.
Tre syskon som i våras omhändertogs av socialtjänsten har under höst och vinter varit försvunna från sina boenden. På torsdagskvällen dök de oväntat upp hos sina föräldrar i Angered i nordöstra Göteborg, uppger pappans advokat för DN.
Bara mamman ska ha varit hemma, men föräldrarna kontaktade advokaten som tog sig dit och bevittnade hur barnen återförenades med sin pappa.
– När pappan kom så var det oerhört starka känslor. Du kan ju tänka dig. De gick mellan sina föräldrar och klängde på dem, säger advokaten Ulf Ahlstedt till DN.
Det yngsta syskonet, en nioårig flicka, försvann den 17 september. Hon sade till sin jourhemsmamma att hon skulle ut och jogga, men när hon inte kom hem igen gav sig denna ut och letade. Efter någon timme ringde hon socialtjänsten som i sin tur larmade polisen.

Rikslarm utfärdades i sökandet och samband med det upptäckte polisen att även flickans äldre syskon, 13 och 14 år gamla, saknades sedan i juli. Enligt polisen var barnen anmälda som saknade men eftersom det inte fanns några misstankar om brott pågick ingen aktiv sökinsats. Syskonen har under hösten och vintern befunnit sig på okänd ort. Ulf Ahlstedt beskriver ett chockartat återseende i föräldrahemmet i Angered.

– Det var mycket rörande. En sådan där stund som hade kunnat spelas in men aldrig bli så bra på film som i verkligheten. Kram- och puss- och tårkalas, säger han. Enligt advokaten har pappan nu fört barnen till två olika familjehem, som ska vara påtänkta som nya boenden åt dem. Både barnen och föräldrarna ska ha godkänt dessa nya boenden, men socialtjänsten har ännu inte fattat några beslut.

– De här hemmen är preliminärt vidtalade och det ska undersökas om de kan fungera som familjehem, säger Ulf Ahlstedt. Föräldrarna ska träffa socialtjänsten för att diskutera

barnens framtid, enligt Ulf Ahlstedt.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Carl Cato
carl.cato@dn.se

Bakgrund. Barnen misstänks ha utsatts för hedersförtryck i hemmet

Barnen hade i april 2019 omhändertagits akut enligt lagen om vård av unga. Socialtjänsten i Angered hade sedan 2014 haft kännedom om misstänkt våld i familjen. 2016 berättade barnen, enligt socialtjänsten, om att de utsattes för ett hedersrelaterat förtryck i hemmet.

Efter barnens försvinnande riktades misstankarna mot deras föräldrar, som anhölls misstänkta för människorov. Tingsrätten ansåg emellertid inte att åklagarens bevisning räckte för att häkta föräldrarna som skäligen misstänka för brott och de försattes på fri fot.

Åklagaren Thomas Ahlstrand ansåg dock att de skulle ses som

fortsatt misstänkta: ”Det är svårt att förstå att föräldrarna är coola inför detta. Om barnen på riktigt var borta skulle de klättra på väggarna, eller hur? Jag vägrar att tro att de är bortförda utan föräldrarnas vetskap.”

Malmö prisas för arbete mot kriminalitet

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Knarkhandel, skjutningar och utanförskap – området Seved i Södra Sofielund i Malmö har länge dragits med dåligt rykte. Men samtidigt har många insatser gjorts i området, och nu prisas en av dem.

Det handlar om BID Sofielund – ett samarbete mellan polisområde

Malmö, Fastighetsägare BID Sofielund och Malmö stad i samverkan med Malmö universitet – som nu utsetts till vinnare i den europeiska tävlingen European Crime Prevention Award.
Malmösatsningen tog hem vinsten i konkurrens med 14 andra bidrag, skriver polisen på sin hemsida.
”Samverkan har varit en förutsättning för den här framgången”, säger Andy Roberts, chef polisområde Malmö Norr, i ett pressmeddelande.
BID Sofielund startade för fem år sedan. Syftet har varit att stoppa kriminalitet bland unga och skapa trygghet i Sofielund och området Seved.
TT

Köpte sex – får lärarlegitimation indragen

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

En lärare får sin legitimation indragen av Skolinspektionen efter att ha dömts för sexköp, rapporterar P4 Stockholm. Mannen stämde träff med en tonårsflicka över nätet som han hade sex med i utbyte mot alkohol och cigaretter, något han dömdes till villkorlig samhällstjänst för.
TT

Trots att intresset för polisen är stort har färre än önskat antagits till polisutbildningen våren 2020.

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Mattias Dejke, nationell tillväxtsamordnare för Polismyndigheten, om att polisutbildningen får 651 nya studerande under vårterminen. Man hade panerat för 1 020 studieplatser.

Misstänkt mordförsök i Sollentuna

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

Polisen har inlett en förundersökning om försök till mord efter att en man i 30-årsåldern hittades skadad på fredagskvällen i Tureberg i Sollentuna norr om Stockholm. Mannen fördes med ambulans till sjukhus med förmodade stickskador. Polisen sökte efter en eller flera misstänkta gärningsmän som ska ha setts lämna området.

TT

Katarina Wennstam: Julbordsfulla män får inte längre lov att placera sina händer varhelst de känner för

LÖRDAG 14 DECEMBER 2019

I veckan föll domen mot Cissi - Wallin, en av metoo-uppropets första röster i Sverige. Under uppropets rättsliga efterspel ser författaren och debattören - Katarina Wennstam – som i två decennier har riktat fokus mot

hur övergrepp mot kvinnor hanteras av juridiken – hur - något håller på att hända.
– Nu kommer patriarkatets sista dödsryckning, säger hon.
De sitter mittemot varandra i sal 27 i Stockholms tingsrätt. Bara några meter skiljer dem åt. Stämningen är tryckt. Rättens ordförande har en skarp ton när hon upplyser oss på åhörarbänken om att enbart representanter för media får ha sina mobiltelefoner framme.
Den 16 oktober 2017 hävdade Cissi Wallin på Instagram att Aftonbladetskribenten Fredrik Virtanen hade drogat och våldtagit henne elva år tidigare. Wallin polisanmälde 2011, men förundersökningen lades ner. Metoo hade redan börjat bubbla i Sverige när Cissi Wallins inlägg fick uppropet att ta ordentlig fart. Nu ska rätten avgöra om hon har gjort sig skyldig till grovt förtal.
Parallellt i Stockholms tingsrätt, i en annan sal, står centerpartisten Eskil Erlandsson inför rätta. Han är tidigare minister och riksdagsledamot.
Åtalet mot honom gäller tre fall av sexuellt ofredande mot tre kvinnor – Erlandsson ska ha tagit

på kvinnornas ben när de suttit bredvid varandra till bords.
Eskil Erlandsson själv nekar till alla anklagelser. Han förklarar sitt agerande med att han har en sjukdom, ”vikingasjukan”, som gör att han måste röra på fingrarna för att de inte helt ska stelna.
Fredrik Virtanen tittar mest ner i bordet. Cissi Wallin ser på sin försvarsadvokat. Rättegången inleds med att de båda ska förhöras.
Rätten har beslutat om öppna dörrar.

○ ○ ○

En karaktär som återkommer i Katarina Wennstams romaner är SVT-reportern Jane Wester. Hon är kriminaljournalist, hon är gammal i gamet, hon är smart – och hon är ganska bitter. Unga kvinnliga vikarier irriterar henne med sina frågor om genusperspektiv i bevakningen av mördade kvinnor. I den senaste boken ”Vargen” får Jane Wester ett tips om att bevaka en rättegång där en man anklagas för att ha misshandlat sin exflickvän till döds. Som läsare förstår man att

hon verkligen borde göra det – men hon låter bli, med hänvisning till att det finns en misstänkt seriemördare att rapportera om.
– Visst kan man känna igen sig? säger Katarina Wennstam och tittar mig rakt i ögonen.
Hon är författare och debattör – eller ”feminist som skriver böcker” som hennes profiltext på Instagram lyder.
Kriminalreportern på Sveriges Television som inte kunde sluta gräva i rättsväsendets behandling av sexualbrottsoffer och därför slutade på SVT för att skriva om dem på heltid i stället. Hennes böcker, både romaner och facklitteratur, har tillsammans sålts i över en och en halv miljon exemplar.
För 17 år sedan kom hennes reportagebok ”Flickan och skulden – en bok om samhällets syn på våldtäkt”. Den handlar om tonårstjejen Jonna som går på fest och får en krycka uppkörd i underlivet. Hon får öknamnet ”kryckhoran” på stan. I boken beskrivs också Lena, som blir utsatt för en gruppvåldtäkt. I rättegångsprotokollet står det: ”Hon hade en kort svart klänning,

en orange genomskinlig topp, skor samt behå och trosor på sig.”
– Resonemangen är fortfarande aktuella. Det finns fortfarande ett skuldbeläggande av tjejer som har blivit utsatta, det ser vi inte minst i efterspelet av metoo. Men jag skulle säga att det är ganska ovanligt att domstolarna uttrycker sig som när jag skrev boken. Det har hänt någonting under de sista åren. Helt plötsligt är det som att fönstret står på glänt till någon slags verklighet där utanför, säger Katarina Wennstam.
Hon sitter i sin svängda, äggskalsvita tresitssoffa i vardagsrummet på Södermalm i Stockholm. Benen är uppdragna under henne, händerna gestikulerar medan hon pratar. Under metoohösten 2017 sa Katarina Wennstam i en intervju att hon trodde att vi kommer att tala om ”ett före och ett efter metoo”. Frågan är var vi befinner oss nu. Utöver rättegången mot Cissi Wallin har flera andra kvinnor som vittnade under metoo åtalats för förtal. Ett par av dem har dömts till att betala skadestånd till männen de anklagade.

Samtidigt har kulturprofilen Jean Claude Arnault dömts till fängelse för sexuella övergrepp som avslöjades av DN:s Matilda Gustavsson. Hennes nyutgivna bok ”Klubben” finns i Katarina Wennstams bokhylla. Och förutom Eskil Erlandsson har Sverigedemokraten Peter Lundgren precis åtalats för sexuellt ofredande mot en partikollega. Lundgren nekar till brott.

– Det är ganska tydligt att inte allting i efterspelet av metoo handlar om att tysta kvinnor, utan vi ser också två pågående rättsfall som handlar om män, säger Katarina Wennstam.

Hon tar en sällsynt paus innan hon fortsätter.

– Jag vill inte se metoo som att det är avslutat. Men vi är ju definitivt inne i en annan fas. Det är väldigt, väldigt, väldigt tydligt. Nu kommer hela det som är, menar jag, patriarkatets sista dödsryckning. Där det också bubblar upp sådana här attityder som är så gammalmodiga så man tänker ”men vi har väl kommit förbi det där”.

Hur är det sista dödsryckningen?

– De allra flesta har allt att vinna på att vi inte har ett samhälle där det är fritt fram för män att ta på, att tafsa på, att sexuellt utnyttja och till och med våldta kvinnor när de tycker att lusten faller på. Men det finns också ett litet antal som på något sätt känner sig hotade.

○ ○ ○

Tonen inne i rättssal 27 är irriterad. Rättens ordförande ställer kritiska frågor till såväl försvarare som åklagare, utöver att peka med hela handen mot åhörarbänken och vara tydlig med att den som inte följer hennes regler åker ut. En grupp retorikstudenter som fått i uppgift att följa rättegången är uppspelta i pausen.

– Det är så intressant!

Stämningen är verkligen tryckt, säger en av dem.

Den förändras något när Fredrik Virtanens målsägandebiträde Monique Wadsted förevisar sitt Instagramkonto på en stor skärm.

– Här är en bild på min pappa, säger hon, vilket går över rättens ordförandes gräns.

– Vi kanske skulle kunna hålla oss till saken, förmanar hon.

Cissi Wallin berättar om hur det tog henne lång tid att förstå vad hon hade blivit utsatt för. Hon och Fredrik Virtanen har helt olika upplevelser av vad som inträffade den där natten 2006 – men också om vad som hände därefter.
Fredrik Virtanen säger att Cissi Wallin fortsatte höra av sig. Cissi Wallin att det var han som vägrade låta henne vara i fred.
I rättssalen vittnar Fredrik Virtanen om hur Cissi Wallins Instagraminlägg, som gillades och delades av tusentals, förstörde hans liv. Att han tvingades att lämna landet, till följd av hotbilden. Därefter förlorade han sitt arbete på Aftonbladet. Om hur människor har spottat efter honom på stan, om självmordstankar och terapi.
Han säger att hans liv var annorlunda 2006. Han festade mycket, levde utsvävande och oansvarigt. Han är säker på att han inte har våldtagit henne.
Monique Wadsted ställer en fråga till Cissi Wallin.
– Hur såg ditt liv ut under den här perioden?
○ ○ ○

Katarina Wennstam säger att mallen för hur en kvinna som har anmält våldtäkt ska bete sig är snäv.
– Vi har alltid haft en acceptans för konstiga reaktioner gällande andra typer av brott. En bankkassörska som börjar fnittra vid ett rån, det får inte oss att tro att hon tycker det är jätteroligt. Eller någon som bara sitter kvar bredvid lastbilen nere på Drottninggatan och inte springer för sitt liv. Vi förstår att det inte är en reaktion som betyder att han eller hon vill bli sprängd i luften, utan att det är en krisreaktion, som har att göra med att man är så skräckslagen att man inte klarar av att röra sig.
Den här förståelsen för offers inkonsekventa reaktioner har inte gällt sexualbrottsoffer, enligt Wennstam. De ska bete sig helt perfekt. De ska aldrig mer gå på fest om det var på en fest de utsattes. De ska minnas alla detaljer av övergreppet glasklart.
– Men man kan se tendenser till en större förståelse i rättsväsendet i dag, för att offers beteende och reaktioner på trauma är lite mer mångfacetterade. Jag tycker att det börjar bli ett mer realistiskt

förhållningssätt. Man kan till och med läsa i domslut i dag att ”det finns ingen färdig mall för hur en våldtagen kvinna ska bete sig”.

○ ○ ○

Metoo ledde till flera maktförskjutningar. Spridningen av Cissi Wallins inlägg om Fredrik Virtanen är enligt åklagaren det stora problemet. Hon gick från runt 40 000 till över 100000 följare under metoo.

Skådespelaren och komikern Mia Skäringer Lazár var en av dem som delade det.

På ett år ökade Mia Skäringer Lazárs Instagramföljare från 300 000 till en halv miljon. Två år senare är hon närmare 600 000 följare och har bland annat sålt ut Scandinavium i Göteborg sex gånger med sin show ”No more fucks to give” – samma citat som hon publicerade på sitt Instagramkonto den 17 oktober 2017.

Katarina Wennstam delade inte inlägget, men fick också en rejäl följarskjuts i och med sitt stöd till metoo. Frågorna hon upplevde sig ha tjatat om i många år blev populära och aktuella. Folk

började med större intresse lyssna på vad hon hade att säga.
I hennes sovrum finns en ikonisk målning föreställande henne själv. Den är gjord av konstnären Engla Nordström och ingår i serien ”ägiga kvinnor”.
Det finns också flera korsstygnsbroderier inramade i sekelskifteslägenheten. Dem har Katarina Wennstam broderat själv – och citaten är hennes egna. ”Var inte ett as så ska du se att det ordnar sig” tipsar en av tavlorna. En annan säger ”En kvinna som vill ligger inte still”.

Utöver att du blir porträtterad som ”ägig kvinna” så blir du ofta citerad och hänvisad till av feministiska aktivister. Har du blivit en feministisk ikon?

– Vad jag än svarar låter det fånigt, men ja. Jag får väldigt mycket kraft av det. Även om jag sitter och säger att trägen vinner är det klart att i perioder så kan det också kännas som ”jag orkar inte mer, jag blir galen”. Ännu en tjej, ännu en våldtäkt. Ännu ett fall. Det är klart att jag får otroligt mycket kraft av den här responsen från unga tjejer och framför allt

tjejer som själva varit utsatta för övergrepp som hör av sig.
Samtidigt innebär Katarina Wennstams status som förebild en viss identitetskris hos henne.
– Jag tillhör plötsligt det gamla gardet. Men det är 17 år sedan ”Flickan och skulden” kom. Jag har hållit på med de här frågorna så länge. Så jag känner också: ja men jag tar den där rollen då. Det känns fint också. Jag är lite för gammal för att gå omkring och vara blygsam. Om det finns människor som kan hämta kraft i det jag säger och skriver så är det skitbra. Då är jag bara stolt över den titeln.
Cissi Wallin är en av de feministiska aktivister som gärna citerar Katarina Wennstams resonemang och uttalanden.
Hon kallar dig också sakkunnig. Är du det?
– Nej, det skulle jag inte säga. Jag är inte forskare. Jag är debattör. Jag håller sällan på och drar statistik, dels för att det kan användas på olika sätt, dels för att det finns andra som gör det bättre. Jag vet att jag är en av dem i landet som kan mest om sexualbrott och om dess

konsekvenser. Jag är väldigt kunnig inom det området.

Vad medför det för ansvar att vara en förebild?

– Jag kan ibland känna ett ok utav det. Ibland på en väldigt tramsig nivå i form av ”varför ska jag hålla på att bry mig om hur jag ser ut på bild när jag samtidigt själv strider mot det faktum att vi kvinnor hela tiden matas med en massa idealbilder av hur man ska se ut”. Där är jag ju lika påverkad som alla andra.

Men det finns även ett ansvar på ett tyngre plan, tycker hon. Hon har varit inne på ämnet flera gånger under intervjun, att det ofta blir tydligt att det saknas ett etiskt regelverk på sociala plattformar.

Hon nämner youtubaren Joakim Lundell, som dels kan berätta öppet om sin barndom på sin egen plattform – dels riskerar att dra i gång obehagliga drev mot människor. Hon har nämnt Cissi Wallins rätt till sin egen historia, men också att hon med sitt stora följarantal har blivit mindre privatperson, mer publicist. Och hon har funderat över om Linnéa Claeson hade behövt förklara och försvara sig så mycket under de

senaste veckorna om allting inte gick så snabbt på Instagram.
– För mig så handlar det ibland om att bromsa. Att ta det lugnt, att tänka efter innan: ”Jag behöver kanske veta lite mer innan jag skriver någonting om det här.” Det är för mig att ta ansvar. Det handlar också om att ta ansvar för mig själv, för att inte slänga ur mig någonting som jag inte kan stå för. När jag väl har tänkt efter.

○ ○ ○

Den 9 december klockan 14 döms Cissi Wallin till villkorlig dom och böter för grovt förtal. Hon ska också betala 90 000 kronor i skadestånd till Fredrik Virtanen.
– Kvinnan hade kunnat berätta sin historia om hon utelämnat uppgifter som kunnat identifiera mannen, säger rättens ordförande Malou Lindblom i en kommentar.
Fredrik Virtanen skriver i sin blogg att ”det är billigt i Sverige att förstöra en annan människas liv”. Men han tillägger att han är nöjd med domslutet. ”Möjligen kan tillvaron nu gå vidare efter de värsta två åren i mitt och min familjs liv.”

Cissi Wallin planerar att överklaga domen.

○ ○ ○

Har rösterna tystnat två år efter metoo?

– Jag får absolut en känsla av att det finns ett inslag av att kvinnor ska tystas, säger Katarina Wennstam.

Yttrandefriheten är reglerad. Du får säga vad du vill i enskilda samtal, men du får inte lägga ut ens sanna uppgifter som kan ses som kränkande så att de får spridning på nätet.

Katarina Wennstam tycker dock det är viktigt att förmedla att man inte blir anmäld för förtal för att man polisanmäler ett övergrepp.

”Det var väntat att Cissi Wallin skulle dömas för förtal, vilket inte betyder att jag tycker att det känns rätt, sett till alla omständigheter”, skriver hon på Instagram efter domen.

Grundregeln är att åklagare inte får väcka åtal för förtal, grovt förtal eller förolämpning. Det ska den enskilde som känner sig förtalad driva själv.

Men det finns undantag, som när det gäller stor spridning,

exempelvis på internet, av påståenden om att en person har begått ett allvarligt sexualbrott. Detta slogs fast efter det uppmärksammade Instagrammålet från 2012. Två tonårsflickor dömdes för grovt förtal, efter att ha spridit kränkningar på Instagram som ledde till upplopp på en skola i Göteborg. Domen fastslog att det rörde sig om grovt förtal mot bakgrund av den enorma spridning som uppstod. Samma argumentation har åklagaren använt sig av i Virtanen-fallet.

– Just nu så kan det ju kännas som att de som främst utsätts för förtal i Sverige är kändisar. Men det stora flertalet som utsätts för ryktesspridning, förtal och hängs ut på nätet och namnges är inte kända personer, utan alldeles vanliga tjejer som får sina liv förstörda av hämndporr och *slut-shaming*. Och jag kan tycka, både när det gäller juridiken och journalistiken, att det blir en snedvridning just nu. Vi glömmer det stora flertalet, säger Katarina Wennstam.

○ ○ ○

Trägen vinner. När metoo-uppropet #tystnadtagning slog ner som en bomb i skådespelarsverige var Katarina Wennstam inte förvånad – hon skrev om trakasserierna och övergreppen som de kvinnliga skådespelarna vittnade om i sin bok ”Alfahannen” åtta år tidigare. Då var tiden inte mogen för dem att våga träda fram och prata. De var rädda.
2017 vågade de.
– Det finns en liten klick män som slåss för sin rätt att fortsätta bete sig dåligt. Som om det skulle vara någon gigantisk förlust för mänskligheten att julbordsfulla män, med slipsen i pannan, inte längre får lov att placera sina händer varhelst de känner för på julfesten. Jag lovar att de enda som möjligtvis saknar det är de själva. Det är inte som om någon annan känner ”åh gode Gud vad tråkigt det har blivit utan de här fyllona”, säger Katarina Wennstam.
Men hon kan se effekter av att tusentals kvinnor med varandra i ryggen ställde sig upp och berättade att de hade fått nog. Att vittnesmålen gav bäring till varje enskild kvinna, eftersom

berättelserna hade så stora likheter.
– I dag upplever jag att vi har, just tack vare metoo, fått en större förståelse för varför en kvinna kanske inte direkt klarar av, eller vågar, eller orkar polisanmäla. Att det har funnits en stark rädsla för att det kommer att påverka hennes liv. Det tror och hoppas jag att det också finns en annan underliggande förståelse för.
Katarina Wennstam är kritisk till mediernas rapportering av den juridiska slutpunkten för metoo.
– Man är inte särskilt bra i media på att rikta tillbaka strålkastarljuset mot sig själv och säga att ”vi kanske gjorde en del fel”. I stället pekar man på budbärarna. Då blir det alltså kvinnorna igen som ska stå där med skammen. Och jag tycker inte att en enda kvinna som har vittnat om ett övergrepp ska skämmas.
Sökandet efter 17-åriga Wilma fick Uddevallas befolkning att gå man ur huse i november. Sorgen blev stor för en hel stad, ett helt land, när beskedet kom om att polisen hade hittat en kroppsdel som ”ställer utom tvivel att flickan är död”.

När vi sitter i Katarina Wennstams soffa är 22-åriga Emilia från Tollarp i Skåne fortfarande försvunnen. Men bara en dag senare hittas hon också död. Dödad.
De misstänkta i båda fallen är män.
Sista dödsryckningen, säger Katarina Wennstam, men i nästa andetag konstaterar hon att patriarkatet fortfarande är i högsta grad välmående.
– Patriarkatet mår ju jättebra på många sätt. 22 kvinnor blev mördade av män i Sverige förra året. Siffran för i år är inte fastställd än. Då kan man inte prata om att det är på väg att vända. Det är fortfarande livsfarligt att vara kvinna och framför allt att vara kvinna och vilja lämna en relation.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Katarina Wennstam

Ålder: 46.
Bor: Lägenhet på Södermalm i Stockholm. Flyttade från villa i Nacka för 1,5 år sedan. ”Det var ett livsavgörande beslut. Jag är mer gjord för att bo i innerstan.”

Familj: Två barn, tre bonusbarn, en särbo.
Yrke: Journalist, debattör och författare till bland annat fackböckerna ”Flickan och skulden” och ”En äkta våldtäktsman”, och romaner som ”Alfahannen”, ”Svikaren” och ”Vargen” på Albert Bonniers förlag. Nästa bok, den tionde i spänningsromanserien, kommer nästa år.

Mer om tingsrättens dom mot Cissi Wallin

Juristen Ängla Eklund, ordförande för Institutet för juridik och internet, tycker att domen var väntad, utifrån tidigare domar i samband med uttalanden kopplade till metoo, även om skadeståndet på 90 000 kronor var oväntat högt.
Ängla Eklund är rädd att domen kommer att användas för att sprida att staten belägger kvinnor med munkavle och att de inte får berätta sina berättelser.
– Man måste skilja på den prövning som görs i samband

med sexualmål och den som görs i samband med förtalsmål. Sakfrågan måste prövas av domstol, och man har alltid rätt som människa att berätta sin berättelse för den närmsta kretsen, terapeuter eller rättsväsende, men inte att sprida till en större krets. Du har rätt till din egen sanning men inte att sprida den till vem som helst, säger Eklund.

Yttrandefrihetsexperten Nils Funcke påpekar för SVT att varje förtalsmål är unikt och inte ska påverka yttrandefriheten, men också att detta kan uppfattas annorlunda av framför allt kvinnor.

– Om man tolkar den här domen som att samhället inte tar det här på allvar, då finns ju naturligtvis en risk att det lägger en våt filt över hela diskussionen och att metoo blir en dagslända som försvinner utan att sätta några spår i samhället.

”Det verkliga problemet är åklagare som löper amok”

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191215

Åklagares kritik mot ”vissa” försvarsadvokaters ”framtoning” är en pseudodebatt. Det verkliga rättssäkerhetsproblemet är att det inte går att komma till rätta med de åklagare som löper amok. Det är hög tid att åklagarna åläggs ett personligt ansvar med ett effektivt disciplinärt system för att förundersökningen sköts på rätt sätt, skriver 64 advokater.

På senare tid har en debatt rasat om advokaters ”framtoning”. Det började med att en åklagare gick till angrepp mot advokater som gjort reklam med whiskyglas i händerna och sades romantisera gängkriminalitet, en kritik som vi i mångt och mycket kan instämma i.

Den 5 november klagade 38 åklagare på DN Debatt på ”lösryckta och ogrundade påståenden om fel eller försummelse i yrkesutövningen” som ”påverkar arbetsmiljön för oss som yrkesmässigt uppträder i domstol.” Kritiken från dessa 38 åklagare är felriktad och belyser i stället ett av Sveriges största rättsäkerhetsproblem.
Lagstiftaren har lagt mycket stor makt i åklagarnas händer. I princip får de bedriva förundersökningar och väcka åtal efter eget huvud, utan att vare sig domstolar eller försvarsadvokater har någon möjlighet att ingripa. All denna makt har givits åklagarna i utbyte mot en skyldighet att vara objektiva. Lagen talar sitt tydliga språk: En förundersökning skall bedrivas objektivt. Vid förundersökningen skall undersökningsledaren ta till vara och beakta omständigheter och bevis som talar såväl till den misstänktes fördel som till hans eller hennes nackdel. Förundersökningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet.

Listan på åklagare som, medvetet eller omedvetet, bryter mot dessa bestämmelser tycks kunna göras nästan hur lång som helst. Här är några exempel på återkommande övertramp:
Husrannsakningar genomförs under onödiga former, till exempel dagen före en bolagsstämma – till synes för att åstadkomma så stor uppmärksamhet som möjligt.
Misstänkta grips och förs med tvång till förhör, trots att man lika gärna hade kunnat kalla dem brevledes.

I upptakten till stora och uppmärksammade mål uttalar sig åklagare ofta kategoriskt i skuldfrågan i medierna och orsakar på det sättet de misstänkta irreversibel skada, även om det längre fram visar sig att de utpekade individerna är oskyldiga.
Förundersökningar pågår alldeles för länge, i vissa fall i årtionden, vilket även det leder till irreversibel skada.
Åklagare drabbas ofta av tunnelseende, vilket innebär att de systematiskt sållar bort bevis som talar till de misstänktas fördel och

i stället samlar sådant på hög som talar till deras nackdel, för att därefter väcka åtal som man redan från början inser kommer att misslyckas. Detta tunnelseendesyndrom går som en röd tråd genom de senaste årtiondenas största misslyckanden från åklagarhåll: Trustor, Prosolvia, Playa, HQ, Saab och, sist men inte minst, åklagarnas totala haveri i fallet Thomas Quick.
Är det konstigt om vi försvarsadvokater klagar när vi blir varse sådana fel eller försummelser? Nej, självklart inte! Vi är enligt lag skyldiga att med nit och omsorg tillvarata våra klienters intressen.
Problemet är att vi i praktiken är maktlösa. Det finns nämligen inget effektivt sätt att stoppa de åklagare som bryter mot sin objektivitetsplikt.
Att det ställs höga krav på såväl försvarare som åklagare samt att dessa grupper är föremål för ett effektivt disciplinärt system borde inte vara kontroversiellt, eller ses som ett arbetsmiljöproblem, med tanke deras avgörande ställning för ett välfungerande rättssystem. Vi försvarare kan bli prickade och

i värsta fall till och med uteslutna ur advokatsamfundet om vi gör något som kan uppfattas som felaktigt. Vi kan få våra kostnadsräkningar prutade, vi kan bli personligt betalningsansvariga för rättegångskostnader och vi kan bli fråntagna uppdraget som offentlig försvarare.
För åklagare finns inget disciplinärt system. De kan inte bli prickade eller uteslutna. Åklagare har, till skillnad från försvarare, inget personligt betalningsansvar för rättegångskostnader och en åklagare kan inte av en domstol bli entledigad från sitt uppdrag som allmän åklagare i ett konkret mål.
I praktiken kan därför en åklagare nonchalera sin objektivitetsplikt och hålla på med en förundersökning i åratal utan att riskera några disciplinåtgärder. En åklagare får bara väcka ett åtal om han eller hon på objektiva grunder kan förvänta sig en fällande dom. Så lyder den grundläggande regel som ska garantera att åklagare inte blundar för verkligheten och väcker åtal i onödan. En regel som på pappret låter bra är ju dock

aldrig bättre än hur den i praktiken tillämpas. Det är vår bestämda uppfattning att åklagare ofta väcker åtal trots att det redan från början står klart att frikännande domar kommer att avkunnas.
I praktiken är reglerna utformade på ett sätt som omöjliggör att ”komma åt” en åklagare som missbrukar sin makt på det sätt vi beskriver här.
Visserligen kan man göra en anmälan till JO, som i bästa fall leder till att kritik uttalas långt i efterhand, men JO går nästan aldrig in i pågående mål. Man kan göra en polisanmälan om tjänstefel men ribban är hög och hjälper inte den som blir åtalad fast han eller hon aldrig borde ha blivit det. Man kan också överklaga till åklagarens chef, och begära så kallad överprövning.
Tyvärr är vår samlade erfarenhet av detta institut mycket dyster. I princip har ingen av oss varit med om att en överordnad åklagare har ändrat ett viktigt beslut till den misstänktes fördel.
Inte ens domstolarna har någon möjlighet att ingripa mot åklagare som envisas med att bedriva ändlöst långa förundersökningar

för att sedan väcka utsiktslösa åtal. Lagen är tandlös.
I och med detta tvingas oskyldiga människor genomlida till synes ändlösa förundersökningar och långa rättegångar för att till slut bli frikända men ändå tvingas konstatera att de fått sina liv förstörda på grund av fel eller försummelser i åklagarnas yrkesutövning.
Summa summarum är åklagarnas kritik mot ”vissa” försvarsadvokaters ”framtoning” en pseudodebatt. Det verkliga rättssäkerhetsproblemet är att det inte går att komma till rätta med de åklagare som löper amok.
Åklagarnas självupplevda brister i arbetsmiljön torde väga lätt i förhållande till de oskyldiga människors liv som skadas eller förstörs utan att de ges tillgång till effektiva rättsmedel och åklagarna borde tänka på de misstänkta, precis som lagen föreskriver, i stället för att tycka synd om sig själva.
Det är hög tid att lagen ändras så att domstolar och försvarsadvokater ges effektiva lagliga möjligheter att sätta stopp för en åklagare som begår fel eller

försummelser i sin yrkesutövning och det är hög tid att åklagarna åläggs ett personligt ansvar för att förundersökningen sköts på rätt sätt. Först då kan man komma till rätta med detta centrala rättssäkerhetsproblem. Under tiden tänker vi fortsätta klaga, för våra klienters och för rättvisans skull!

Mehrnoosh Aknooni Ficks, Stockholm, Jan C A Andersson, Stockholm, Fredrik Andersson, Kristianstad, Christina Bergenstein, Stockholm, Simon Bergström, Stockholm, Olof Bexell, Stockholm, Klas Bjuremark, Stockholm, Ulrika Borg, Stockholm, Åke Broné, Stockholm, Jonas Carlsson, Malmö, Claes Dellborg, Göteborg, Lena Ebervall, Stockholm och Malmö, Ralph Ekman, Göteborg, Ingrid Elovsson, Stockholm, Tobias Enochson, Stockholm, Kurt Eriksson, Göteborg, Behrang Eslami, Stockholm, Lars Halldin, Göteborg, Karl Hannus, Kristianstad, Payam Hatami, Borås, Ulf Holst, Umeå, Björn Hurtig, Göteborg, Silvia Ingolfsdottir Åkermark, Stockholm, Göran Insulan, Göteborg, Lena

Isaksson, Umeå, Magnus Johansson, Göteborg, Thomas Johansson, Stockholm, Jan Karlsson, Katrineholm, Felek Kartal, Stockholm, Melka Kjellberg, Kristianstad, Rolf Klintfors, Stockholm, Kenneth Lewis, Stockholm, Peter Lindqvist, Södertälje, Anders Lindstrand, Göteborg, Marcus Lodin, Stockholm, Carl-Johan Malmberg, Stockholm, Olov Mattsson Dismats, Stockholm, Jesper Montan, Malmö, Christer Månson-Schwartz, Stockholm, Annika Nisser, Stockholm, Sven-Eric Ohlsson, Malmö, Thomas Olsson, Stockholm, Carl-Albin Rudolfsson, Stockholm, Lars Runeberg, Stockholm, Filip Rydin, Stockholm, Per E Samuelson, Stockholm och Malmö, Mari Schaub, Stockholm, Richard Schönmeyr, Stockholm, Felicia Selberg, Stockholm, Sven Severin, Stockholm, Diana Shamoun, Borås, Ulrik Smedberg, Göteborg, Anton Strand, Stockholm, Allan Stutzinsky, Göteborg, Nils Svantemark, Stockholm, Helena Svensson, Borås, Robin Söder, Stockholm, Taavi Tuula, Göteborg, Fredrik Ungerfält, Göteborg, Lotta Wirén,

Stockholm, Abraham Zeito, Borås, Fredrik Zenngard, Varberg, Johan Åkermark, Stockholm, Johan Ödlund, Stockholm.

Misstänkt mord – tre män anhållna

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

En man misstänks ha mördats i Skärblacka utanför Norrköping. Tre män har gripits.

– Vi har ingen säker identitet på den här mannen så vi har inte kunnat underrätta anhöriga. Vi har inlett förundersökning om mord på grund av att det är väldigt oklara omständigheter,

säger polisens presstalesperson Monica Bergström.
Polisen fick larmet om en avliden person alldeles före klockan 07 och ryckte ut till platsen på Bergslagsgatan i Skärblacka. Mannen ska ha påträffats i eller i anslutning till ett hus.
Tre män – i 45-, 50- respektive 60-årsåldern – som var på platsen greps och anhölls på lördagsförmiddagen skäligen misstänkta för mord alternativt dråp. Den avspärrade platsen genomgår kriminalteknisk undersökning och de misstänkta männen ska förhöras under lördagen.
Ossi Carp

Ordningsvakter slutar patrullera i Trollhättan

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Efter att oroligheter blossat upp under tre dagar i stadsdelen

Kronogården i Trollhättan stoppas både väktare och ordningsvakter från att patrullera.

– Man kan förstå deras situation, säger polisen Peter Adlersson.

Beslut om så kallat skyddsstopp har tagits av det regionala skyddsombudet och trädde i kraft den 12 december. Det gäller mellan klockan 18.00 och 03.00, fram till den 24 januari nästa år. Under andra tider på dygnet görs en bedömning om området är lugnt eller inte.

Trollhättans stad vill hitta en lösning på frågan så snart som möjligt.

– Vi har bett att få träffa vaktbolagets ledning så att vi kan diskutera det här. Vi vill såklart hitta en lösning som fungerar för båda parter så att vakterna kan komma tillbaka så snart som möjligt, säger Kristina Hedman, säkerhetschef på Trollhättans stad, till tidningen TTELA.

Flera bilar har vandaliserats och polisen har utsatts för stenkastning under oroligheterna i stadsdelen. Under torsdagen sköts raketer och bangers på

torget, men övriga kvällar har det varit lugnt.
Polisen har redan satt in extra personal i Trollhättan och de patrullerna är flexibla. De kunde under fredagen i stället hjälpa till i Vänersborg när ungdomar sköt raketer mot polisen. Att ordningsvakter och väktare slutar patrullera på kvällar i Kronogården innebär inte att ytterligare poliser sätts in men beslutet är beklagligt, säger polisens presstalesperson Peter Adlersson.
– Det är ett avbräck, de har bra kontroll och god kännedom om området och är till vår hjälp. Vi hade hellre velat ha dem kvar. Men man kan förstå deras situation.
TT

”Rimfrost” sprider sig till fler städer

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Operation Rimfrost, polisens satsning mot gängkriminaliteten i Malmö, kommer att flyttas till andra ställen i landet.
– I våra planer diskuterar vi Stockholm och kanske även till Uppsala efter hand, säger rikspolischef Anders Thornberg i Ekots lördagsintervju.
I Malmö har polisen hittills gripit ett 40-tal personer inom ramen för Operation Rimfrost.
Kommenderingschefen Stefan Sintéus säger till P4 Malmö att man har betydligt fler i blickfånget.
TT

Rekordstort beslag av narkotika efter biljakt

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

Boråspolisen har gjort ett stort narkotikabeslag, sannolikt det största någonsin i Sjuhärad, även ett av de största i Sverige i år, enligt BT.

Upptäckten gjordes efter en biljakt som slutade i diket, efter att en bil vägrat stanna på polisens order. I bilen upptäcktes stora mängder knark och två personer greps.
Ytterligare husrannsakningar genomfördes i bostäder i Sjuhärad varpå ännu mer narkotika hittades, samt olika skjutvapen och narkotikatillbehör. I samband med detta greps en tredje person. I fredags häktades männen misstänkta för synnerligen grovt narkotikabrott. Alla tre nekar till brott.
TT

Man dödad på krog – tre jagas

SÖNDAG 15 DECEMBER 2019

En man i 60-årsåldern dödades på en restaurang i Gislaved på lördagskvällen.

– Det var tre maskerade personer som kom in. Då blev det tumult och en man skadades så svårt att han avled, säger polisens presstalesperson Monica Bergström.

Hon säger att mannen, som var gäst på restaurangen, dödades med ett tillhygge, men vill inte uppge vad för slags tillhygge det var.
En av polisens teorier är att det är ett rån som har urartat.
– Det ska ha varit en rånsituation, säger Monica Bergström.
Det finns även uppgifter om att det kan finnas vittnen som har lämnat restaurangen utan att tala med polisen.
– Vi behöver få kontakt med alla som har varit där för att få en bra bild av vad som har hänt, säger Monica Bergström.TT

Räddnings-tjänsten besköts med raketer

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Oroligheterna i Angered bröt ut under lördagskvällen. En container sattes i brand och polis fick rycka ut för att skydda släckningspersonal från raketer.

Polisen rubricerar händelserna som våldsamt upplopp.

Larmet kom halv niotiden på lördagskvällen, vittnen ska enligt polisen ha sett fyra personer röra sig i bostadsområdet Lövgärdet innan branden bröt ut.

– Räddningstjänsten hade fått larm om en brand i en container och i bildäck, säger Göran Carlbom vakthavande befäl vid polisregion Väst, till DN.

Väl på plats hindrades räddningstjänsten i sitt arbete av ungdomar som smällde smällare och polisen fick rycka ut.

– Vårt uppdrag att skydda dem så att deras arbete kan genomföras, säger Göran Carlbom.

Busstrafik genom det aktuella området ställdes in och Västtrafiks störningskoordinator Jonathan Nord-Ekfeldt sade till GP att det även har kastats smällare mot bussar.

Ingen kunde frihetsberövas för händelserna, som rubriceras som våldsamt upplopp av polisen. Vid halv tolvtiden hade läget lugnat ned sig och insatsen kunde avslutas.

Det är inte klart vad som utlöst händelserna, men enligt Göran

Carlbom kan det bero på polisens ökade närvaro i området efter att en man hittats död i Lövgärdet på onsdagen förra veckan.
– Vi har en trygghetsskapande insats efter mordet. Kanske hände det här på grund av att vi är mer synliga, vilket retar upp en del, säger Göran Carlbom, som dock understryker att man inte ser någon vidare koppling mellan mordet och lördagskvällens oroligheter.

Josef Svenberg
josef.svenberg@dn.se

Gislaveds kommun öppnar kriscenter efter krogmord

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Gislaveds kommun öppnar sitt kriscenter efter det att en man dödats på en restaurang.

Samtidigt fortsätter polisen jakten på gärningsmännen.
– Vi har ännu ingen gripen och ingen namngiven misstänkt. Men vi kommer att vara många som jobbar med det här i dag, säger polisens presstalesperson Monica Bergström.
Den 60-årige mannen dödades med ett okänt tillhygge sedan tre maskerade män rusat in på restaurangen. En av polisens teorier är att det handlar om ett rån som urartat.
Händelsen rubriceras som mord alternativ dråp samt försök till rån. Avspärrningarna på platsen finns kvar för vidare teknisk undersökning.
TT

Nu avslutas rättegången om misstänkta Ericssonmutor

MÅNDAG 16 DECEMBER 2019

Nu i veckan avslutas mastodonträttegången i Grekland där sex före detta Ericsson-anställda står åtalade för grovt mutbrott och penningtvätt, däribland den tidigare vd:n Kurt Hellström.

Målet handlar om en 20 år gammal affär där grekiska staten köpte ett radarsystem till försvaret för fyra miljarder.

Ericsson vill helst av allt koncentrera sig på att sälja det nya supersnabba mobilsystemet 5g, man landade en order till Telenor i Norge i fredags förra veckan. Men den senaste veckan har det mest kommit negativa nyheter om det svenska telekombolaget. Förra helgen meddelade amerikanska myndigheter att man nått en uppgörelse på 10 miljarder kronor

med Ericsson efter en rad mutanklagelser.
Ericsson har fått de hittills näst högsta böterna enligt den amerikanska antikorruptionslagen FCPA (Foreign Corrupt Practices Act). Mer har bara det brasilianska oljebolaget Petrobras fått betala, på tredjeplats finns Telia som dömdes för sina affärer i Uzbekistan.
Och på torsdagen rapporterade Dagens Industri att Riksenheten mot korruption startat en förundersökning för att se om några Ericsson-företrädare har gjort sig skyldiga till mutbrott.
Nu i veckan dyker den 20 år gamla affären med radarsystem upp. Korruptionsrättegången i Grekland startade i maj i fjol, men har haft två avbrott och drog i gång på allvar förra hösten. Från början stod 21 personer åtalade, men två har avlidit under tiden. Bland de åtalade finns åtta svenskar, bland andra förre Ericsson-vd:n Kurt Hellström. Två av dem jobbade på dotterbolaget på Ericsson Microwave, och följde med till Saab som köpte bolaget 2006.

Domen väntas i januari nästa år, rättegången avslutas vid domstolen i Aten nästa vecka:
– Det som återstår är slutpläderingarna för de åtta svenskarna, bland andra de sex tidigare Ericssonanställda jag företräder, säger advokat Hans Strandberg.
Ericsson Microwave sålde 1999 sitt flygplansburna radarsystem Erieye till den grekiska militären. Systemet skulle monteras på det brasilianska jetflygplanet EMB-145. Ordern var värd Fyra miljarder kronor, och var företagets första till ett Nato-land.
Misstankarna, som avslöjades av Dagens Eko 2014, går bland annat ut på att korruptionspengar hade slussats via ett konsultbolag i Monaco. Samma år medgav en före detta högt uppsatt tjänsteman i försvarsdepartementet att han tagit emot 16 miljoner euro från företag i bland annat Sverige, Brasilien, Frankrike, Ryssland och Tyskland.
Alla åtta svenskar förnekar helt brott.

– När det gäller mina klienter var ingen av dem inblandade i Ericsson Microwave. Kurt Hellström var Asienchef och hade inte tillträtt som vd när affären gjordes, en annan hade inte ens börjat på företaget, säger Hans Strandberg.
Han är anlitad av de sex åtalade, som i sin tur täcks av en försäkring som tecknats av Ericsson. Strandberg har tidigare sagt till DN att åtalet bygger på en hämnd från en sparkad före detta Ericsson-anställd. Denne, som varit vittne i den grekiska rättegången, nekar totalt till detta och hävdar att han inte pekat ut några personer.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Fakta. Mutanklagelserna i Grekland

Ericssons dåvarande dotterbolag Ericsson Microwave landade en mångmiljardorder på fyra miljarder i juli 1999 till den grekiska staten. Det handlade om det flygplansburna radarsystemet Erieye, och var företagets första order till ett

Natoland. Ericsson Microwave såldes 2006 till Saab.

2014 avslöjade Dagens Eko att misstankarna handlar om att mutpengar slussats via ett konsultbolag i Monaco till mottagare i Grekland. Rättegången, med åtta åtalade svenskar, startade i fjol våras. Domen kommer i januari.

Polisens teori om upploppen: Kan vara avlednings-manöver

TISDAG 17 DECEMBER 2019

Raketer mot polisen, misshandel och bilbränder. Kronogården i Trollhättan har

den senaste veckan drabbats av oroligheter och sammandrabbningar mellan polis och ungdomar i området. Nu arbetar polisen med att identifiera de misstänkta och hitta motiv bakom upploppet.
– Den här typen av oroligheter är inte sällan ett sätt att avleda polisens uppmärksamhet från annan brottslighet, säger Rickard Fremark, lokalpolisområdeschef i Östra Fyrbodal.
Polisen har sedan en dryg vecka tillbaka haft ökad närvaro i Kronogården och hanterat flera upploppsliknande situationer. I samband med oroligheterna har flera ungdomar omhändertagits, den yngste endast 11 år gammal.
– Honom körde vi hem till föräldrarna. Vi vet att den här typen av beteende går ner i åldrarna men det är ändå ovanligt med så pass unga personer, säger polisen Rickard Fremark.
De övriga omhändertagna är enligt honom mellan 15 och 22 år gamla. I kölvattnet av sammandrabbningarna pågår just nu flera olika utredningar om bland annat våldsamt upplopp, förgripelse och våld mot

tjänsteman, men även stöld och misshandel.
Opinionsbildaren Joakim Lamotte var i slutet av förra veckan på plats i Kronogården för att göra en livesändning till sin Facebooksida. Enligt polisen har Lamotte blivit slagen samt bestulen på sin kamerautrustning i samband med detta.
– Ett antal uppretade personer hade bett honom lämna platsen medan han sände och det var väldigt kaotiskt. Det är då han fick ett slag mot kroppen och bakhuvudet. Sen fick vi fler poliser på plats, spärrade av och det lugnade sig inom 20 minuter, säger Rickard Fremark.
Nu arbetar polisen med att analysera Joakim Lamottes livesändning och inspelningar från polisens kroppskameror för att identifiera misstänkta gärningsmän.
– En del av dem som har medverkat i upploppen känner vi igen från tidigare brottslighet eller genom att de exempelvis har varit föremål för olika sociala utredningar. Det är ett väldigt brett spektrum.
Lokalområdespoliserna arbetar tätt tillsammans med kommunen i

samband med olika insatser och lär känna många personer i tidig ålder.
Det är enligt Rickard Fremark inte ovanligt med den här typen av händelser i samband med terminsavslutningar och terminsstarter.
– Det finns flera delar i detta och det är svårt att säga vad som är vad. Därför kan jag inte uttala mig i detalj kring vad den utlösande faktorn var. Men generellt kan det vara att någon frihetsberövas och polisen beskylls för detta.
Även om attackerna riktades mot polisen menar han att det även kan finnas andra motiv till upploppen.
– Vi som jobbar i den miljön vet att det som syns och hörs inte alltid är det viktigaste i sammanhanget. Den här typen av oroligheter är inte sällan ett sätt att avleda polisens uppmärksamhet från annan brottslighet som pågår samtidigt, till exempel stora narkotikaleveranser.
Oroligheterna har lett till att vaktbolaget som anlitas av Trollhättan stad har slutat göra ronder i området kvällar och nätter. Beslutet fattades av det

regionala skyddsombudet och stoppet ska gälla fram till 24 januari.
Polisen kommer att ha fortsatt utökad närvaro på plats ett tag framöver men planerar att lämna över till områdespoliserna.
– De kommer kunna jobba bäst med detta och har högt förtroende hos de boende. Situationen måste återgå till det normala, säger Rickard Fremark.
Vad kan man göra för att undvika fler upplopp i framtiden?
– Det blir ett klyschigt svar men det handlar om långsiktigt arbete. Det handlar om att skapa framtidstro hos ungdomarna så att de ser bortom fina bilar och snabba pengar. Kommunen, polisen och familjen måste ta sin del av ansvaret för att se till att de unga ser en annan framtid än inom den kriminella världen.
Torsdag 12
DEc
Måndag 09
DEc
Söndag 08
DEc
Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se
Bakgrund.

Större grupp ungdomar sköt raketer och smällare mot polisen. Oroligheterna eskalerade och vid 21-tiden sattes en bil i brand. Enligt polisen ska 30 till 40 ungdomar deltagit i oroligheterna. Fem ungdomar frihetsberövades för störande av allmän ordning. Samtliga har släppts.
Flera personer kastade sten mot polisen och en polisbil vandaliserades. Raketer och kraftiga smällare ska också ha avfyrats
Ett tjugotal ungdomar sköt raketer och kastade bengaliska facklor i bostadsområdet. En polis fick en flaska mot huvudet och skadades lindrigt. Sju personer omhändertogs för störande av allmän ordning. Anmälningar om våldsamt upplopp, våld mot tjänsteman och misshandel har upprättats. Opinionsbildaren Joakim Lamotte som var på plats för att sända live ska ha blivit bestulen på sin kamerautrustning och anmälde grov stöld och misshandel.

En död efter skottlossning

TISDAG 17 DECEMBER 2019

En man har avlidit av sina skador och en annan vårdas på sjukhus efter skottlossning i Stenhagen väster om centrala Uppsala sent på söndagskvällen.
– Två personer har suttit i en bil när en okänd person börjat skjuta på dem, säger polisens presstalesperson Jonas Eronen.
TT

Hade bomb i burk – frias från förberedelse till sprängdåd

TISDAG 17 DECEMBER 2019

I dag, måndag, föll domen mot 19-åringen som i somras greps med en pistol och 1,5 kilo sprängmedel på tåget från Malmö till Stockholm. Han frias

från förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse, men döms för vapenbrott tillsammans med en 31-åring.

19-åringen får nio månaders fängelse för vapenbrottet och 31-åringen, som också fälls för ringa narkotikabrott, får 1,5 år. Båda männen har kunnat kopplas till en pistol genom erkännande respektive dna på en hylsa från vapnet.

Vad gäller åtalspunkten om allmänfarlig ödeläggelse sammanfattar Malmö tingsrätt att 19-åringen inte har haft ”uppsåt att hantera en sprängladdning”.

Den 19-åriga mannen, hemmahörande i Södertälje, greps strax efter avfärd den 2 juli på tåget mot Stockholm.

Tulltjänstemän uppfattade honom som nervös vilket ledde till en undersökning av hans bagage.

I väskan fanns bland annat en inplastad slev, en inplastad nötburk och en pistol. Vid närmare besiktning av burken visade det sig att den innehöll 1,5 kilo sprängmedel, en mängd som motsvarar sprängkraften som användes av de fyra självmordsbombarna vid terrordådet i London den 7 juli 2005.

Den beslagtagna pistolen kunde kopplas till en 31-årig man från Malmö. Samma pistol användes vid en skottlossning på Persborgstorget i Malmö den 28 juli 2016 då en man skadades. Hylsan med 31-åringens dna på beslagtogs i det ärendet.
Några spår från 31-åringen finns dock inte på sprängmedlet eller burken och domstolen skriver att det inte går att utesluta att någon annan än han har placerat sprängladdningen i väskan – därför ogillas åtalet i den delen.
Efter gripandet av männen hittade polisen bilder och en videofilm på en plats i en telefon. Polisen tolkade det som att filmen var till för att komma ihåg platsen, eller för att förmedla den till någon annan.
Polisen lokaliserade platsen till ett grönområde i närheten av tågstationen Södertälje syd. Där hittade polisen ett hål i marken – som inte fanns på filmen – men det är oklart om hålet har med fallet att göra.
Åklagare Lotten Paulsson har tidigare berättat att det finns en tredje misstänkt person i ärendet. Personen, en 28-årig man vars

dna är säkrat från nötburken, var tidigare frihetsberövad. Måndagens tingsrättsbeslut är en deldom i ärendet.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Ingen behöver ett brottsföre-byggande

råd som inte före-bygger brott

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Lag och ordning är den tredje viktigaste frågan för svenska väljare, enligt opinionsinstitutet Novus senaste mätning. Frågar man M- och KD-röstarna är den allra viktigast.

I politiska sociala medier är den, ihopfogad med invandring och integration, den enda viktiga frågan.

Säg mig vad du tycker om brottslighet och jag ska säga vem du är. Två komplett oförenliga Sverigebilder existerar just nu parallellt: För en del är landet ett brinnande inferno av laglöshet, för andra ett välfungerande samhälle med vissa allvarliga problem som kan härledas till organiserad kriminalitet.

I centrum av den debatten står ofta Brå, Brottsförebyggande rådet. Myndigheten har funnits sedan 1974, men aldrig har väl intresset för dess verksamhet varit större än i dag. Medier kastar sig över rapporterna, politiker citerar dem och debattörer bläddrar frenetiskt för att hitta stöd för just den egna åsikten. Rådet har helt enkelt blivit ett fundament i dagens politiska identitetsbildande.
Men framför allt är Brottsförebyggande rådet en viktig myndighet med mycket angelägna uppgifter. Bland annat ansvarar det för Sveriges officiella rättsstatistik och genomför den årliga – och flitigt citerade – nationella trygghetsundersökningen.
Inte minst ska Brå ge underlag för åtgärder åt regeringen och myndigheter och stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.
Mot bakgrund av detta är det mycket oroväckande uppgifter som nu kommer från Linköpings universitet. Rapporten ”Går det att lita på Brå?” bygger på intervjuer med anställda, före detta anställda och andra som

arbetat för och med rådet, till exempel exministrar, före detta generaldirektörer och höga poliser. Flera av de tillfrågade riktar nedgörande kritik mot Brå. Några exempel, bland många:
Vissa ämnen och frågor får inte ”diskuteras eller beforskas” på Brå.
Eftersom rådet är både en myndighet och ett forskningsinstitut finns möjlighet att med anslagsfördelning påverka vilka studier som bedrivs.
Resultat som är obekväma blir censurerade, tillrättalagda och nedtonade.

Det finns en omfattande tystnadskultur på Brå. Det är lågt i tak och toppstyrt. En anställd kallar rådet för en sekt.
Brottsförebyggande rådet är ett forskningsinstitut som lyder under det departement (justitie) som ansvarar för området som institutet forskar om. Det ger stora risker för påtryckningar och tillrättalagd forskning, vilket flera intervjupersoner också vittnar om.
Av rapporten framgår inte i detalj hur Brås forskning påverkats, vilka uppgifter som friserats,

vilken bild som tonats ner eller lyfts fram.

Däremot handlar det om en längre tidsperiod och flera regeringar.

En före detta anställd berättar till exempel hur hen kallades upp till justitiedepartementet som krävde att rapporten hen skrivit skulle ”rättas”. Orsak: Forskaren hade kommit fram till att aktuella regeringsförslag var skadliga.

Det är oerhört illa om inte ministrar, polischefer och andra makthavare förstår sina roller och lägger sig i myndigheter som ska verka självständigt. Det var inte länge sedan socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S) anklagades för att ha sparkat en generaldirektör på politiska grunder och prickades av Konstitutionsutskottet.

Institut som Brå måste vara hundra procent oberoende från politisk påtryckning. Om kritiken som lyfts i studien från Linköping är korrekt är frågan hur rådet i fortsättningen ska förhålla sig till departementet. Det måste vara vattentäta skott mellan forskare och makthavare, annars kan rapporterna helt enkelt inte betraktas som tillförlitliga.

Kritiken som nu riktas mot Brå är nedgörande och måste utredas grundligt. Det minsta man kan kräva är att rådets verksamhet i fortsättningen präglas av transparens och ansvarsutkrävande, och att all tystnadskultur grundligt vädras ut.
Ingen behöver ett forskningsinstitut som producerar tillrättalagd forskning, ett brottsförebyggande råd som inte förebygger brott.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Politisk påtryckning inom Brå blir fall för justitie-utskottet

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Enligt en ny studie från Linköpings universitet utsätts personal på Brottsförebyggande rådet (Brå) för politisk påtryckning för att

ändra resultat som av olika skäl inte ses som önskvärda. Nu har justitieutskottet kallat till sig rapportförfattarna och Brås generalsekreterare för ett möte.

Enligt studien anser flera anställda inom Brottsförebyggande rådet att det finns en inbyggd spänning i att myndigheten lyder under justitiedepartementet, det departement vars kärnfrågor man samtidigt ska studera.

Bilden bekräftas även av andra som intervjuats för studien, bland annat en tidigare justitieminister:

”Givetvis finns en spänning inbyggd när Brå har ett intresse av att göra en uppdragsgivare nöjd och samtidigt vara objektiv och tydligt lyfta fram förhållanden som kanske inte är tilltalande för uppdragsgivaren”.

Andra intervjupersoner vittnar om politisk styrning och påtryckningar. I en del fall har det handlat om mer transparent styrning genom vilka frågeställningar som formuleras av justitiedepartementet, som beställer merparten av det Brå studerar.

I andra fall har det enligt studien handlat om censur och tillrättavisningar. En anställd sammanfattade problemen på följande sätt:
”Om det var så att resultat inte gillades så blev det censur, tillrättaläggande av resultat, nedtoning av resultat och att man lyfte fram andra delar av en studie som inte var så känsliga eller kunde visa på ett positivt resultat”.
Studien bygger på ett knappt 40-tal intervjuer med anställda och andra med insyn i myndigheten. Bilden som framträder är inte entydig, en del av de som intervjuats delar varken bilden av myndighetens beroendeställning eller att ett problem med politisk styrning existerar.
Med anledning av studiens resultat beslutade justitieutskottet på tisdagen att kalla studiens författare och Brås generaldirektör till nästa sammanträde.
– Det är väldigt allvarliga påståenden och anklagelser som läggs fram i rapporten. Brå är ju en expertmyndighet som ska leverera fakta som objektivt speglar samhället. Vi måste gå till

botten med det här helt enkelt, säger Johan Forsell moderaternas rättspolitiske talesperson.
DN har sökt Björn Borschos, tf generaldirektör för Brå, för en kommentar. Myndigheten hänvisar till ett uttalande på sin hemsida:
”Jag vill inte kommentera enskilda åsikter från intervjupersonerna men en sak vill jag klargöra och det är att Brå inte ändrar i några slutsatser i rapporter efter avstämning med departementet”, skriver Björn Borschos.

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) känner inte igen kritiken mot BRÅ.
– Jag kan bara svara för hur jag själv leder departementet, och jag har inte tagit några initiativ för att försöka styra forskning eller myndigheter på det här sättet. Sen kan jag naturligtvis inte svara för mina företrädare men det skulle förvåna mig om min företrädare Beatrice Ask (M) skulle göra något liknande, säger Johansson till TT.
Sverigedemokraterna (SD) har svarat med att lämna in en KU-anmälan mot justitieminister Morgan Johansson (S).

Josef Svenberg
josef.svenberg@dn.se

Skuldkontroll av resande till utlandet gav utdelning

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Kronofogden, polisen och Tullverket har gemensamt utfört cirka 150 kontroller på Arlanda och Landvetter i november. Vid gaterna kontrollerades resenärer, utifrån ett underrättelsebaserat

urval, om de hade skulder hos Kronofogden. Insatsen från myndigheterna resulterade i att Kronofogden kunde utmäta drygt 370 000 kronor i kontanter och Tullverket fann ett femtiotal personer på väg ut ur Europa med kontanter på upp till 10 000 euro.
TT

Ansiktsigen-känning blir en fråga för regeringen

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Datainspektionen säger nej till polisens testverksamhet med ansiktsigenkänning för att stoppa kriminella på Skavsta flygplats. Nu blir ärendet en fråga för regeringen.

I ett svar på polisens begäran om tillåtelse för testverksamhet med den nya tekniken skriver Datainspektionen att den inte kan bifallas på grund av en formulering i utlänningsdatalagen. Justitieminister Morgan Johansson (S) konstaterar att ansiktsigenkänning enligt en EU-förordning ska kunna användas vid bland annat gränskontroller i hela Schengenområdet, troligen från 2022. ”Det innebär att Sverige kommer att behöva se över lagstiftningen så att den tillåter ansiktsigenkänning i sådana situationer”, skriver han i en kommentar.

TT

Polisen får resurser för övervakning av högerextrema

ONSDAG 18 DECEMBER 2019

Tyskland. Polis och säkerhetstjänst i Tyskland får 600 nya tjänster för att kunna övervaka och bekämpa våldsamma högerextrema miljöer, enligt inrikesminister Horst Seehofer. Satsningen ska inte påverka resurserna riktade mot vänsterextremism eller islamistisk extremism, enligt ministern.
Det finns drygt 24 000 högerextremister i Tyskland och över hälften av dem, 12 700, räknas som potentiellt våldsamma, enligt en rapport från tyska underrättelsetjänsten BFV.
I oktober försökte en beväpnad 27-årig högerextremist ta sig in i en synagoga i tyska staden Halle utan att lyckas. I stället sköt han

ihjäl en man i en kebabrestaurang och en förbipasserande kvinna. Efter dådet begärde BFV mer resurser för att kunna övervaka högerextrema miljöer i landet.
TT-NTB

Nytt program för att minska gängkriminalitet

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Regeringen vill göra det lättare för kriminella att lämna sina gäng. Nu ska ett nationellt avhopparprogram tas fram.
– Det kan spara mycket mänskligt lidande och pengar för samhället, säger

inrikesminister Mikael Damberg (S).

Regeringen har tidigare lanserat ett program med 34 punkter som på olika sätt ska minska gängkriminaliteten. Nu har turen kommit till ett nationellt avhopparprogram som Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Social-styrelsen ska ta fram tillsammans.

– Vi vet att varje kriminell individ som lämnar den kriminella miljön kan spara väldigt mycket pengar för samhället, men också kanske förhindra framtida mord eller sprängningar, säger Mikael Damberg.

Tanken är att avhopparprogrammet ska omfatta både gängkriminella och extremistiska miljöer.

Myndigheterna ska presentera sina förslag om ett knappt år, men en första redovisning ska komma redan i april.

Regeringen fördubblar samtidigt anslaget som Polismyndigheten har för avhopparverksamhet, från fem miljoner till tio miljoner kronor per år.

TT

”Överklaga Erlandsson-domen”

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Den friande domen mot förre landsbygdsministern Eskil Erlandsson (C) kommer inte att överklagas, meddelade den ansvariga åklagaren i målet i tisdags.
Nu begär en av de tre målsägarna, en kvinnlig centerpartist, att det beslutet ska överprövas av en annan åklagare inom Åklagar-myndigheten.
Eskil Erlandsson åtalades för tre fall av sexuellt ofredande, då han enligt stämningsansökan skulle ha strukit eller smekt tre kvinnor på låren. Erlandsson har hela tiden nekat till brott, och friades av Stockholms tingsrätt i förra veckan.
TT

Finansinspektionen ska granska SEB

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Finansinspektionen inleder en sanktionsprövning mot SEB, skriver tillsynsmyndigheten på sin hemsida.
Beslutet innebär att Finansinspektionen (FI) har hittat allvarliga brister i granskningen av SEB:s penningtvättsrutiner i den baltiska verksamheten och att myndigheten nu drar i gång en så kallad sanktionsprövning. Prövningen kan leda till böter eller varning.
TT

Två män med koppling till Akilov uppges ha fängslats i Syrien

TORSDAG 19 DECEMBER 2019

Två tadzjikiska män som misstänks vara inblandade i terrorattentatet på Drottninggatan 2017 sitter frihetsberövade i Syrien. Det uppger radionätverket Radio Free Europe/Radio Liberty – som hänvisar till tadzjikiska källor och en turkisk tv-kanal. Den ena ska ha radikaliserat Rakhmat Akilov, som utförde dådet, uppger TV4 Nyheterna som deltagit i granskningen.

De 32-åriga männen uppges ha varit medbrottslingar till Rakhmat Akilov, som dömdes för lastbils-attacken på Drottninggatan 2017 då fem personer dödades, rapporterar Radio Free Europe/Radio Liberty och hänvisar till svenska utredare.

Den ena mannen rapporterades död 2017, men när turkiska TRT Haber TV gjorde ett reportage den 23 november i år om IS-fångar i Syrien siktades en man i ett fängelse i Afrin som såg ut att vara den 32-årige mannen som kallat sig för Abu Dovud.
En tadzjikisk tjänsteman säger till Radio Free Europe att myndigheterna i den tadzjikiska staden Dusjanbe ”är medvetna om den turkiska televisionens rapporter” och att mannen i filmen har identifierats av sin syster. Enligt tv-kanalen jobbar regeringen i Tadzjikistan på att få mannen utlämnad till hemlandet.
Tadzjikiska myndigheter har beskrivit den andre mannen, kallad Abu Osama Noraki, som den farligaste IS-rekryteraren i landet.
En källa i Turkiet, som har kontakt med tadzjikiska IS-medlemmar som fängslats i Syrien, säger till Radio Free Europe/Radio Liberty att han sitter fängslad i den syriska staden Deir ez-Zor som kontrolleras av syriska regeringsstyrkor.
Båda är efterlysta för terrorbrott i Ryssland och Tadzjikistan.

Enligt terrorforskaren Magnus Ranstorp på svenska Försvarshögskolan har Abu Dovud radikaliserat en rad IS-soldater, bland annat Rakhmat Akilov.
– Han har spelat en väldigt central roll, han har varit den som har radikaliserat Akilov. Det var till den personen han svor trohetsed, säger Magnus Ranstorp till TV4 Nyheterna.
Han menar att Abu Dovud instruerat Akilov att titta på filmer som radikaliserade honom ytterligare.
Rakhmat Akilov mördade fem personer när han kapade en lastbil i centrala Stockholm och körde på människor under färden framåt på Drottninggatan den 7 april 2017. I juni förra året dömdes han till livstids fängelse och livstids utvisning.
Den svenska säkerhetspolisen säger att de har tagit del av de senaste medieuppgifterna, men vill inte ge några närmare kommentarer.
– Som säkerhetstjänst är det svårt för oss att gå in och kommentera enskilda medieuppgifter.
Generellt sett kan vi inte gå in på

specifika frågor som skulle kunna beröra vårt operativa arbete, säger myndighetens pressekreterare Johanna Aschan – och menar att det skulle kunna skada Sverige. Radionätverket Radio Free Europe/Radio Liberty ägs av den amerikanska federala myndigheten US Agency for global media.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Avgick efter it-skandalen – får toppjobb hos finans-ministern

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Stefan Löfvens dåvarande statssekreterare Emma Lennartsson avgick i samband med it-skandalen på Transportstyrelsen – nu gör

hon comeback på Regerings-kansliet.

Det var i augusti 2017 som Emma Lennartsson lämnade in sin avskedsansökan. Orsaken var enligt henne själv hur hon hade hanterat it-haveriet på Transportstyrelsen.

Nu, drygt två år senare, kommer hon tillbaka för att jobba åt Stefan Löfvens regering. Men den här gången som statssekreterare åt finansminister Magdalena Andersson (S). Lennartsson, som är nationalekonom i grunden, har tidigare arbetat som planeringschef på finansdepartementet och som gruppsekreterare åt Socialdemokraternas riksdagsgrupp.

Lennartsson blir ansvarig för budgetfrågor och efterträder Max Elger som blir statssekreterare med ansvar för ekonomisk politik och internationellt ekonomiskt samarbete, skriver Regeringskansliet i ett pressmeddelande.

Som statsministerns närmaste medarbetare var Emma Lennartsson den som löpande hanterade arbetet i statsrådsberedningen.

Lennartsson har tidigare sagt att hon fick information först i december 2016 om säkerhetsriskerna som uppstått i samband med outsourcing av it-driften i Transportstyrelsen.
Men på sensommaren 2017 berättade Lennartsson att det funnits information på tidigare möten som hon deltagit i men att hon då inte uppfattat allvaret i situationen. Det ena ägde rum i februari 2016 och det andra i augusti samma år.
– Jag har närvarat vid minst två möten på justitiedepartementet där företrädare för Säkerhetspolisen nämnt att det pågår en tillsyn mot Transportstyrelsen. De har nämnt det i precis så övergripande ordalag, sa Emma Lennartsson till DN i augusti 2017.
Hon beskrev det som att hon inte hade något minne av informationen:
– Men det här innebär att jag vid minst två tillfällen har haft tillfälle att ställa följdfrågor. Det har jag inte gjort. Det misstaget gör att jag känner att jag inte kan ha kvar det här jobbet.

Moderaternas gruppledare Tobias Billström anser att rekryteringen är ”mycket uppseendeväckande”:
– Emma Lennartsson avgick efter att hennes agerande äventyrat svenska säkerhetsintressen. Att statsministern och finansministern ger henne nytt förtroende så kort tid efter en av de största säkerhetsskandalerna i modern svensk historia tycker jag är omdömeslöst.
DN har sökt både finansminister - Magdalena Andersson och Emma Lennartsson.
Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Tredje man kopplad till Akilov fängslad

FREDAG 20 DECEMBER 2019

En tredje man utpekad som medhjälpare till Rakhmat Akilov sitter frihetsberövad i Syrien. Han finns med i Säpos utredning och ska ha försett terroristen med detaljerade instruktioner för

bombtillverkning inför dådet på Drottninggatan, uppger TV4 Nyheterna och Radio Free Europe.

Inför attacken på Drottninggatan hade Akilov kontakt med ett stort antal personer. I hans telefon fanns detaljerade instruktioner för bombtillverkning, som den tredje mannen ska ha skickat.

Mannen ska nu, enligt Radio Free Europes källor, sitta i ett fängelse i Afrin i Syrien.

Tidigare har TV4 Nyheterna och Radio Free Europa rapporterat att två andra män med koppling till Akilov sitter fängslade i Syrien. Den ene har Tadzjikistan kallat för den farligaste IS-rekryteraren i landet. Den andre är en IS-rekryterare som ska ha inspirerat Akilov till attacken.

Anhöriga till ett av dödsoffren på Drottninggatan vill att Säpo ska förhöra männen.

– För dem är det en viktig del i deras sorgeprocess, att få så mycket svar som möjligt, säger deras målsägandebiträde Jessica Sandberg till TV4 Nyheterna.

Terrorforskaren Magnus Ranstorp på Försvarshögskolan tycker att det är bra om männen kan höras, men tror inte att svenska

myndigheter har intresse av att försöka ta dem till Sverige eftersom de skulle kunna utgöra ett allvarligt säkerhetshot.
– Det här är personer som har varit djupt involverade i IS och jihadistgrupper. Det är viktigt att ha någon typ av rättsprocess, men vi har problem att verkställa utvisningar till andra länder efter avtjänat fängelsestraff. Då kan de bli kvar i Sverige, säger han.
Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Så gick det för de andra nyckelperso-nerna

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Emma Lennartsson, som avgick i samband med it-läckan på Transportstyrelsen, har fått ett nytt jobb som stats-sekreterare hos - finansministern. DN:s genomgång visar att hon inte är

den enda inblandade som fått toppjobb efter skandalen.

Anders Ygeman

Dåvarande titel: Inrikesminister.

Det hände sen: Anders Ygeman avgick som inrikesminister i samband med it-skandalen, och blev i stället gruppledare i riksdagen för Socialdemokraterna. Blev åter minister 21 januari 2019 när han utsågs till energi- och digitaliseringsminister.

Anna Johansson

Dåvarande titel: Infrastruktur-minister.

Det hände sen: Avgick i samband med att it-skandalen uppdagades och är i dag ordförande för riksdagens arbetsmarknadsutskott. Var ordförande för Socialdemokraterna i Göteborg men avgick i februari efter en infekterad strid där distriktsstyrelsen försökt tvinga Ann-Sofie Hermansson, då kommunstyrelsens ordförande i Göteborg, att avgå.

Erik Bromander

Dåvarande titel: Statssekreterare i näringsdepartementet.

Det hände sen: Bromander avgick redan i oktober 2016 innan it-skandalen uppdagades efter att det framkommit att han under sin tid som statssekreterare gjort många dyra utlandsresor i tjänsten. När han frågades ut i KU uppgav han att han aldrig fått information om något lagbrott vid sina möten med Transportstyrelsen. Erik Bromander har i dag en egen konsultfirma och är enligt folkbokföringen utvandrad till Spanien.
Maria Ågren

Dåvarande titel: Generaldirektör för Transportstyrelsen.
Det hände sen: Sparkades som generaldirektör redan i januari 2017 och placerades på Regeringskansliet. Ågren sparkades sedan därifrån senare samma år. Men Arbetsdomstolen kom i mars 2019 fram till att det var fel att sparka Ågren från hennes position på Regeringskansliet och Ågren fick således jobbet tillbaka. Är i dag särskild utredare i en utredning om att förbättra konkurrensen i bostadsbyggandet.
Peter Hultqvist

Dåvarande titel: Försvarsminister.
Det hände sen: Riksdagen röstade nej till Moderaternas begäran om att rikta en misstroendeförklaring mot Hultqvist som i dag fortfarande är Sveriges försvarsminister.
Ann Linde
Dåvarande titel: Statssekreterare på justitiedepartementet.
Det hände sen: Var en av de första i Regeringskansliet som fick ta del av informationen om bristerna i Transportstyrelsens it-säkerhet. Utnämndes senare till utrikes-handelsminister och blev i september 2019 ny utrikesminister.
Rolf Annerberg
Dåvarande titel: Transport-styrelsens styrelseordförande.
Det hände sen: I juli 2017 framkom det att Annerberg känt till it-säkerhetsproblemen utan att ha vidtagit någon åtgärd och han entledigades sedan från sitt uppdrag. Sitter i dag i bland annat styrelsen för Världsnaturfonden WWF och är ordförande för forskningsprogrammet Mistra Environmental Nanosafety.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Två gripna misstänkta för mord

FREDAG 20 DECEMBER 2019

En person dog efter ett grovt våldsbrott i närheten av järnvägsstationen i Boden på torsdagseftermiddagen.
Två personer har gripits misstänkta för mord.
Polisen var inledningsvis mycket förtegen om vad som hade hänt.
Senare gick myndigheten ut med

att en person var död och att två personer misstänks för mord. Marko Rahmberg som äger en restaurang i närheten säger till NSD att han åt lunch när händelsen inträffade.
– Sedan såg jag när de höll på med hjärt- och lungräddning, de höll på jättelänge. Brandkåren kom hit sedan, säger han.
Tidningen rapporterar att flera personer blev vittnen till brottet. Polisen spärrade av stationen i Boden och tågtrafiken stoppades under några timmar.
Marit Sundberg

Man begärs häktad för mord och mordbrand i Tumba

FREDAG 20 DECEMBER 2019

Den man i 60-årsåldern som är anhållen misstänkt för att ha anlagt branden i Tumba som krävde två liv nekar till mord och mordbrand. Nu begärs han häktad.

– Vi kommer vända på alla stenar för att få fram sanningen, säger kammaråklagare Emma Olsson.

Det var tidigt på onsdagsmorgonen som räddningstjänsten larmades till en fullt utvecklad brand i ett parhus i Tumba.

Inne i huset fann man två personer döda. Fyra av de andra boende i huset hade lyckats ta sig ut och fördes till sjukhus för vård. En av dem, en man född på 50-talet, greps kort därefter på grund av uttalanden han gjorde till den första räddningspersonalen som kom till platsen.

Mannen är nu misstänkt för mord och mordbrand.

På torsdagsförmiddagen hölls ett förhör med honom på sjukhuset där han fortfarande vårdas. Efter förhöret valde åklagaren att begära mannen häktad för mord och mordbrand.

Häktningsförhandlingen kommer att hållas imorgon. Det är ännu oklart om mannen kommer att kunna närvara i rättsalen eller om han får medverka via länk.

Hansskador ska inte vara allvarliga. DN

”Gransk-ningen av det offentliga har blivit för detaljfixerad”

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191221

Vardagen för många som arbetar inom offentlig sektor handlar i dag om att bli granskad, att förbereda sig för nästa granskning eller om att granska andra. Vi har följt hur granskandet förändrats från slutet av 1980-talet och drar slutsatsen att vi granskar för mycket och att vi granskar för snävt, skriver forskarna Bengt Jacobsson, Jon Pierre och Göran Sundström.

Ett visst mått av granskning av offentliga verksamheter är en nödvändighet. Varje förslösad skattekrona är en stöld från folket, som en socialminister en gång uttryckte det. Men frågan är om inte också Gustav Möller skulle ha tvekat inför såväl mängden som

utformningen av dagens granskande.
Mer granskning har nämligen kommit att användas som en universalmedicin mot allsköns krämpor i offentliga verksamheter. Det har blivit lätt att dra en lans för granskning, och svårt – ibland nästan omöjligt – att värja sig mot sådana initiativ.
Vi lever i ett granskningssamhälle. Vardagen för många som arbetar inom offentlig sektor handlar i dag om att bli granskad, att förbereda sig för nästa granskning eller om att granska andra.
Granskningar har många beteckningar: kontroll, revision, kvalitetssäkring, uppföljning, inspektion, certifiering, tillsyn, utvärdering, rankningar och öppna jämförelser.
Motiven för att granska varierar. Även om det förekommer att granskningar initieras för att skjuta frågor på framtiden, eller helt avföra dem från dagordningen, handlar de oftast om att undersöka om en verksamhet är ändamålsenligt organiserad, att beslut verkligen implementeras, att lagar och regler följs, att mål och resultatkrav infrias, att

professionella värden upprätthålls och att det inte slösas med medel. Men leder verkligen all denna kontroll och granskning till att verksamheter förändras till det bättre? Eller kan det tvärtom vara så att det myckna granskandet i sig har kommit att stå i vägen för förnyelse och effektivitet? Har vi införlivat granskningen i vårt sätt att vara till den grad att den instinktiva reaktionen inför nya initiativ inte är att fråga ifall de är bra för verksamheten, utan ifall de skulle klara en granskning?
Vi har tillsammans med en forskargrupp följt hur granskandet inom sex politikområden har förändrats från slutet av 1980-talet och fram till i dag. Vi har studerat skolan, äldreomsorgen, arbetsförmedlingen, polisen, järnvägen och asylprövningen. Utöver det har vi studerat regeringars förvaltningspolitiska ambitioner när det gäller granskandet. Resultaten redovisas i vår bok ”Granskningssamhället. Offentliga verksamheter under lupp” (Studentlitteratur 2019).
Vi pekar på en del generella drag i utvecklingen.

För det första har den övervägande delen av granskningen drivits av en strävan efter att göra det möjligt att utkräva ansvar. Frågorna har handlat om ifall det preciseras tydliga mål, om det finns planer och dokument, om resultatkrav nås och om regler följs. Det har inte setts som lika viktigt att utforma granskningar som gör det möjligt att lära av erfarenheter, för att på så sätt kunna (om)organisera verksamheter till det bättre.
För det andra har en stor del av den offentliga granskningen kommit att styras av snäva managementidéer. Ekonomistyrning har hamnat i högsätet. Tekniker för finansiell revision, där det finns en stark förtröstan på experter och internationella standarder, har fungerat som förebild inom många områden. Omfattande system för intern styrning och kontroll har införts. Kamerala experter – om än i moderna skepnader som controllers och revisorer – har blivit allt mer talrika och ansedda i de offentliga korridorerna.

För det tredje har granskningarna ofta kommit att utformas på sätt som sällan har varit särskilt relevanta för att bedöma politiska programs ändamålsenlighet. Granskningarna har blivit påtagligt snäva, med fokus på enskilda myndigheters och enheters, och även individers, ageranden. Enbart undantagsvis har de handlat om de vidare effekterna av myndigheternas insatser, och hur olika myndigheter tillsammans, och i samverkan med olika typer av privata organisationer, bidrar till att hantera samhällsproblem.

Vi har således utvecklat system för en relativt snäv uppföljning av enskilda organisationer, men försummat att granska effektiviteten i de större offentliga åtagandena och systemen. Med tanke på att alla politikområden vi har studerat (skola, polis, arbetsförmedling, infrastruktur etcetera) har genomgått stora förändringar, är denna utveckling av granskningen bekymmersam. Det som trängdes undan (och ibland glömdes bort) i vurmen för företagsinspirerade idéer var insikten att offentlig verksamhet är någonting annat än privat, att

målbilden är mer komplex och att pengar inte är ett mål i sig utan ett medel för att uppnå andra mål.
Det granskningslandskap som vi har studerat är fragmenterat, och det har skapats utan någon tydlig föreställning om helheten. Det har varit lättare att addera nya former för granskning än att ta bort några av de existerande. Vi har fått lager på lager av granskning.
Intressant är också att granskning ofta sker av andra än offentliga organ, till exempel är internationella organisationer och olika NGO:s viktiga granskare. När oegentligheter upptäcks är det ofta genom mediers granskningar. Och medier är beroende av att tjänstemän – när de anser att felaktigheter har begåtts och de inte får gehör för sin kritik i den egna myndigheten – utnyttjar sin meddelarfrihet.
Vi drar fyra huvudsakliga slutsatser av vår forskning:
1 Vi granskar för mycket. Det gäller framförallt det snäva och återkommande granskandet, som sker mot regler och indikatorer och som syftar till att finna fel och utkräva målrelaterat ansvar. Självfallet behövs sådana granskningar, men de tränger lätt

ut annat. Risken med sådan snäv granskning är att uppmärksamheten riktas mot fel saker, att det blir för mycket taktiskt manövrerande, att tilliten urholkas och att den är mycket resurskrävande.

2 Vi borde också granska mera. Vi har för lite av bred och systeminriktad granskning som sker mot politiska övergripande mål och ambitioner och som har ett främjande syfte. Vi har under senare decennier gjort stora förändringar inom flera politikområden utan att tillförsäkra oss om att det sker en bred utvärdering av reformernas effekter i samhället (ibland har heller inte reformerna varit särskilt väl genomtänkta i förväg).

3 Vi måste vara mer uppmärksamma på mekanismer som leder till ökad granskning. Förespråkarna för den ökande kontrollen är ofta välmenande. Ofta är det ytligt sett triviala förslag om att öka kunskapen inom ett område som leder till granskning, och sedan till ytterligare granskning – och nästan alltid utan att någon befintlig granskning tas bort. Vägen till granskningssamhället

är mestadels stensatt med goda ambitioner.

4 Granskning bör inte ersätta styrning. När brister i hur verksamheter är organiserade framstår som uppenbara, är det vanligt att föreslå mer granskning i stället för att överväga en förändring av styrningen, till exempel genom att organisera om verksamheten. Risken med detta är att de grundläggande problemen – exempelvis den illa fungerande övergripande organiseringen av skolan – kvarstår, samtidigt som vi får mer granskning. Granskning har visserligen en styrande effekt – organisationer prioriterar av naturliga skäl de verksamheter som granskas – men att använda granskning som styrning leder till att båda verksamheterna blir av sämre kvalitet.

Mot bakgrund av de stora omvandlingar som har skett i samhällsstyrningen under senare decennier, är bristen på breda och systemorienterade granskningar anmärkningsvärd. Kunskapen brister i kunskapssamhället.

Bengt Jacobsson, professor i företagsekonomi, Södertörns högskola
Jon Pierre, professor i statsvetenskap, Göteborgs universitet
Göran Sundström, professor i statsvetenskap, Stockholms universitet

Ministern: Vi har inte tid att vänta på forskningen

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Forskarna vet inte exakt vad som ligger bakom det ökade gängvåldet.
Men politiken har inte tid att vänta, menar justitieminister Morgan Johansson (S).

– Ibland får man långa, långa svar som till slut slutar i att ”vi behöver forska mer”, säger han.

Det är veckan före jul och Morgan Johansson har precis slutfört årets 73:e interpellationsdebatt. Han började dagen med att leda regeringssammanträdet eftersom statsminister Stefan Löfven är på besök i Sydkorea.

Med blanksvart reservoirpenna skriver han under beslut efter beslut, bland annat får Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt avhopparprogram för personer som vill lämna den kriminella miljön.

Nästa steg på regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten blir att skärpa lagstiftningen så att fler kan låsas in.

– Vi skärpte straffen för grova vapenbrott för två år sen, det har lett till fler häktningar. Nu vill vi också se över grov utpressning, rån och andra brott som de gängkriminella begår för att kunna öka

häktningsmöjligheterna. Ska man lyckas måste man få undan de mest brottsaktiva från gatan. Samtidigt måste vi bryta nyrekryteringen med insatser som förstärkt skola och socialtjänst i utsatta områden och sänka kostnader för kommunerna när de gör lvu-omhändertaganden.
Vad beror det ökade grövre gängvåldet på?
– Det är två saker. Det ena är att vi inte bröt utvecklingen redan på 90-talet när vi såg att de kriminella strukturerna började växa fram. Och den andra är att det har en mycket tydlig koppling till narkotikahandeln.
Forskare hävdar att man inte helt säkert kan säga vilka faktorer som ligger bakom ökningen. Är det ett problem att inte ens forskarna vet?
– Det är det ju förstås. Ibland när man ställer frågan till forskare får man långa, långa svar som till slut slutar i ’vi behöver forska mer’. De fastnar ibland ogärna i konkreta slutsatser. Det gör att man som beslutsfattare ofta måste försöka destillera fram vad man hör från forskningen och omsätta det i konkret politik. Jag har sagt att

det vi behöver göra är att bura in de mest brottsaktiva individerna. Om vi inte gör det kommer de att sabotera allt förebyggande arbete och vara förebilder för unga killar. Stefan Löfven fick kritik för att han inte ville göra en koppling mellan migrationen och det ökade gängvåldet. Håller du med om att den inte finns?
– I huvudsak handlar det om växande klassklyftor. De här klyftorna har fått en etnisk prägel eftersom fler som befinner sig långt från arbetsmarknaden också har invandrarbakgrund. Men risken för att bli dödad i Sverige var större 1990 än nu, det var innan vi fick den stora invandringen från Balkankriget och långt innan grupper från Syrien, Afghanistan eller Somalia kom. Grundproblematiken är att man inte har hållit samman Sverige som man skulle behöva. Om vi tar knytningen till invandringen ligger en stor del i att vi inte har lyckats rå på ebo-systemet förrän nu. Under 25 år har vi haft ett system som i praktiken inneburit att många av de nyanlända hamnat i samma områden, ofta trångbodda och

ofta med ganska svåra sociala förhållanden.
Regeringen går fram med en rad straffskärpningar och utökade befogenheter för polisen. Ser du några risker med alltför hårda tag?
– Det kan naturligtvis alltid slå över i andra änden om man går på människor som över huvud taget inte har med detta att göra. Vi har till exempel diskussionen om visitationer och visitationszoner. Jag vill inte ha en utveckling där vanliga skötsamma människor, som de allra flesta människor i utsatta områden är, muddras och ställas mot en vägg. I stället vill vi öppna upp för ökade möjligheter till husrannsakan på kända adresser, där vi vet att de gängkriminella bor eller brukar hålla till.
Regeringen pratar mycket om att ni bygger ut antalet polisutbildningsplatser som en del av kampen mot gängkriminaliteten. Men endast 651 av utbildningens 1 020 platser är fyllda. Varför ser det ut så här?
– Vi utbildar tre gånger så många som när vi tillträdde, det är ungefär 3 000 varje år. Vi hade 17 000 som sökte men många av

dem klarade inte kraven. Jag vill inte sänka kraven. Vi måste se till att de som blir poliser är lämpliga och klarar kraven. En del av det man gjort är att man ska kunna söka under hela året och att man inte ska bli portad för att man sökt och fått nej en gång.
Men hur ska ni hålla löftet om 10 000 fler polisanställda år 2024 om ni inte ens kan fylla platserna?
– Vi är redan på väldigt god väg. Hittills har vi över 3 000 fler polisanställda, de flesta är civilanställda, många som utredare. Jag är övertygad om att vi kommer att uppfylla det.
Under veckan KU-anmälde Sverigedemokraterna Morgan Johansson efter uppgifter om politisk påverkan gentemot Brottsförebyggande rådet i en forskningsrapport från Linköpings universitet.
Hur ser du på det som framkommit?
– Själv känner jag inte igen det alls. Jag har inte ägnat mig åt några försök att styra forskningen under de fem år jag har varit chef här. Jag såg att Beatrice Ask (tidigare moderat justitieminister,

reds anm) uttalat sig på samma sätt och jag har ingen anledning att tro något annat. Men jag vill gärna höra med de opolitiska tjänstemännen här (på Regeringskansliet, reds anmärkning) för att se om det förekommit något sådant. Min grundhållning är att detta självklart inte ska förekomma.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Morgan Johansson om…

… hur regeringen ska hantera platsbristen på häkten och anstalter:

”Vi bygger ut kapaciteten. Det andra sättet är att se till att de som inte är svenska medborgare eller har hemvist i Sverige inte avtjänar sina straff här.”

… Moderaternas avhopp från gängsamtalen i höstas: ”De vill inte göra upp över blockgränsen och de uppgörelser som vi gjort tidigare hoppar de av. Det är inte ett konstruktivt beteende.”

… varför SD är med i migrationskommittén men inte gängsamtalen:

”De sitter i alla kommittéer. Men när vi bjuder in partier hit för att förhandla så blir det förslag som

sen ska läggas på riksdagens bord och då skulle det varit ett stort steg för de flesta av oss att sätta oss i förhandlingar.”

Mejlen som RÅ vägrade lämna ut

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

En domstol har nu tvingat riksåklagaren att lämna ut mejl som hon ville hemlighålla. Mejlen ger ny insyn i kontakterna, som DN tidigare granskat, mellan riksåklagaren Petra Lundh och de som rekryterades till Åklagar-myndigheten.

Under hösten granskade DN flera rekryteringar till Åklagarmyndigheten. Sedan Petra Lundh blev riksåklagare har fyra personer som arbetat på hennes tidigare arbetsplats, Södertörns tingsrätt, fått jobb vid huvudkontoret. I samband med granskningen begärde DN att få ta del av flera mejlkonversationer mellan de inblandade. En del vägrade Åklagarmyndigheten att lämna ut, riksåklagaren och hennes medarbetare hänvisade till att de var privata.
Kammarrätten i Stockholm har nu beslutat att majoriteten av de mejlen ska lämnas ut. I dem framgår bland annat hur riksåklagaren frågar den blivande rättschefen om hon hört något om rekryteringen.
”Ring gärna! Jag har gått vidare :)! Jag vet inte vem/vilka andra som gjort det men det känns jättebra! Ska göra såna otäcka tester…”, skriver den blivande rättschefen Marie Louise Ollén.
”Hahaha, jag ringer och rapporterar. Vi hörs! :)”, svarar riksåklagaren efter två minuter.
I ett pressmeddelande som Åklagarmyndigheten publicerade

efter domstolens beslut säger Petra Lundh:
– I en av de mejlslingor som nu lämnas ut så frågade jag min tidigare kollega som sökt anställning som rättschef hos oss hur rekryteringen gick. Själv hade jag ingen insyn i den. I övrigt handlade konversationen om skvaller från vår tidigare arbetsplats.
Kommunikationsdirektör Karin Rosander säger att Petra Lundh syftade på det skvallret när hon skriver att hon ska ringa och ”rapportera” till den blivande rättschefen.
I mejlen som nu lämnats ut finns även kontakter med en person från Södertörns tingsrätt som anställdes som handläggare på huvudkontoret.
”Ja, jag tycker absolut du ska söka. Då får du NN och Marie-Louise som chefer och mig på köpet. :)”, skriver Petra Lundh.
I pressmeddelandet säger hon:
– Jag har relationer till många av mina medarbetare. Det innebär en vänskaplig ton, att jag svarar på de mejl jag får och att jag ibland, precis som många andra gör i dag, skickar glada eller ledsna emojisar i mejl och sms. Det handlar för

den sakens skull inte om vänskapskorruption.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se

Fjärde man kopplas till Akilov

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

En fjärde man som kan kopplas till Rakhmat Akilov sitter fängslad i Syrien, rapporterar TV4 Nyheterna och Radio Free Europe.
Enligt uppgifter ska Akilov ha haft kontakt med den fjärde mannen före terrordådet på Drottninggatan i april 2017.

Mannen ska ha önskat Akilov lycka till och uppmanat honom att vara väl förberedd. Enligt granskningen kände de båda männen varandra väl och Akilov ska ha försett den andre med svenska sim-kort.
Inrikesminister Mikael Damberg (S) säger till TV4 Nyheterna att samtliga personer med koppling till Rakhmat Akilov och terrordådet i Stockholm som nu har identifierats i Syrien ska ställas till svars.
DN

”Mordet var en uppgörelse”

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

En 19-årig person dödades vid tågstationen i Boden i torsdags. Två jämnåriga greps misstänkta för dådet.
Polisen beskriver det nu som en ”intern uppgörelse”.
Polisen har varit förtegen med uppgifter och har tidigare inte gått ut med vare sig kön eller ålder på offret. DN

Stor ökning av falska sedlar

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Hittills i år har 1 200 falska sedlar analyserats av Nationellt forensiskt centrum vid Polisen. 2015 var antalet 300.
– Både allmänhet och kassapersonal är ovana att hantera kontanter och reagerar inte längre om en sedel känns konstig, säger Michael Johansson, sedelexpert på NFC, till Sveriges Radio P4 Östergötland.

Det rör sig främst om 500- och 200-kronorssedlar, och förfalskningarna är av ”enklast tänkbara typ”, enligt honom.
TT

”Systematiska mutor från Ericsson”

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Polisen utreder om Ericsson har gjort sig skyldigt till korruption. Misstankarna handlar om systematiskt givande av muta till mutbara personer, och om osanna uppgifter, skriver Svenska Dagbladet.

– Misstankarna är att det har förekommit systematiskt givande av muta till mutbara personer i andra länder. Det finns också misstankar om att Ericsson i sin redovisning redovisat osanna uppgifter på ett sätt som är straffbart, säger chefsåklagare Leif Görts, som leder utredningen, till tidningen.

Åklagarmyndigheten har tagit kontakt med amerikanska myndigheter.

– Det är väl inte uteslutet att vi kommer att begära ut material därifrån. Jag kan också bekräfta att en första kontakt med Ericsson

har etablerats, via ombud, säger Leif Görts.
Ericssons pressavdelning skriver i ett mejl till SvD att man känner till förundersökningen och att bolaget avser att samarbeta med utredningen.
TT

Efter självmord – ex-chef döms för mobbning

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Över 30 anställda drevs till självmord när det franska bolaget Orange omorganiserades efter en privatisering. Nu döms telekomjätten och dess tidigare vd

för att ha skapat en mobbningskultur på företaget. Det var under åren 2008–2009 som totalt 35 anställda tog sina liv, varav flera hade lämnat självmordsbrev som vittnade om stress på jobbet.
Dödsfallen fick den dåvarande vd:n Didier Lombard att avgå 2009.
Han befinns nu skyldig till moraliska trakasserier och döms till fyra månader i fängelse och ytterligare åtta månader villkorligt, meddelar domstolen. Han ska dessutom betala 15 000 euro, motsvarande närmare 160 000 kronor, i böter.
Även Orange som bolag anses skyldigt till trakasserierna och döms att betala böter på 75 000 euro, ungefär 785 000 kronor.
Rättegången har gällt totalt 19 fall av självmord.
TT-Reuters

Man häktad efter brand i Tumba

LÖRDAG 21 DECEMBER 2019

Den man i 60-årsåldern som misstänks för att ha anlagt den brand i Tumba som krävde två liv har nu häktats på sannolika skäl misstänkt för två mord och grov mordbrand.

Det var natten till onsdagen som två personer dog vid en brand i ett parhus i Tumba.

Mannen som nu häktats på sannolika skäl misstänkt för två mord och grov mordbrand nekar till de misstänkta brotten.

– Han har lämnat uppgifter som vi nu kommer att ägna oss åt att kontrollera. Vi ska försöka klarlägga vad det är som har hänt. Vi måste vända på alla stenar vi kan i den här allvarliga händelsen, säger åklagaren Emma Olsson.

Enligt mannens försvarare Anna Dahlbom Langley finns det en förklaring till hur branden uppstod.

– Nu hoppas vi och tror att den fortsatta utredningen kommer att bekräfta hans version, säger hon. Utredningen fortsätter med att muntlig och teknisk bevisning ska samlas in.

Vad låg egentligen bakom det dödliga knivbråket i Nordstan?

SÖNDAG 22 DECEMBER 2019

Trettio sekunder och sex knivhugg. Så lång tid tar hela händelseförloppet. Sedan ligger

en 19-årig man på golvet och tar sina sista andetag. DN:s *Marina Ferhatovic* berättar historien om knivbråket i köpcentrumet Nordstan i somras.

Med en stor kniv i handen springer gärningsmannen mot svängdörrarna på väg till Centralstationen. På vägen ut stöter han till en flicka.

– Hon blev så chockad och jag blev rädd av hennes rädsla liksom. Då tänkte jag: shit den här kniven måste jag bli av med. Så jag slängde den och valde att springa, skulle gärningsmannen senare berätta i förhör med polisen.

Det är strax före midnatt mitt i sommaren och mycket folk i rörelse.

Han är drogpåverkad, berusad och uppe i varv. Han springer mot Drottningtorget och sätter sig på nians spårvagn.

På vagnen upptäcker han att han blöder kraftigt från ena armen. Andra resenärer vill ringa 112 men han skriker åt dem att låta bli. Vid Gamlestadstorget inser han att han måste uppsöka vård och går av vagnen. Han grips på sjukhuset.

En polisman ska senare berätta att den unge mannen hade ett stort behov av att prata av sig. Gång på gång frågar han om 19-åringen är död.
– Det skulle kännas så jävla skit. För jag vill inte ha nån annans fucking, jävla liv på mina händer, jag är ingen mördare.
Fem månader senare ställs han inför rätta vid Göteborgs tingsrätt för mord. Men vad hände? Varför dödade han 19-åringen?
Mannen, i dag 22 år gammal, är sedan tidigare dömd för ringa narkotikabrott och brott mot knivlagen men har, enligt försvarsadvokaten Ulrik Smedberg, ingen historia av våld. Han hade flyttat till Göteborg ett år tidigare för att komma bort från sitt kriminella sammanhang i sin hemkommun i mellersta Sverige.
Av samtal med hans kontaktperson framgår att han kämpade för att ordna upp sitt liv. Han upplevde att 22-åringen var färdig med sitt kriminella liv och ville ”leva Svenssonliv” med jobb och familj.
”I takt med att vi har haft någon aktivitet som syftar till att nå målet så uppfattas ungdomen som

mer hoppfull. Dock finns en påtaglig skörhet med tanke på hur ungdomen reagerar på motgångar och när det inte går tillräckligt snabbt.”

Under utredningens gång framgick att han missbrukade cannabis och lugnande tabletter. Ett urinprov som togs på sjukhuset bekräftade att han dagen för knivdådet var både berusad och narkotikapåverkad. Hur det 19-åriga dödsoffret och den misstänkte kände varandra är oklart. Redan på sjukhuset sade 22-åringen att han inte ens visste vad offret hette, något han upprepade även senare.

19-åringen brukade, liksom den åtalade, tillbringa mycket tid i centrala delar av Göteborg. Även han hade tagit droger och druckit den kvällen. Veckan före dådet ska de, enligt den åtalade, ha träffat på varandra och drabbat - samman vid två tillfällen.

Första bråket ska ha skett i närheten av Järntorget. Den åtalade ska då ha kallat 19-åringen för ”luffare” varpå han ska ha svarat med att hota honom med kniv.

Den andra sammandrabbningen ska ha ägt rum dagen före knivdådet vid Gustav Adolfs torg. Även då ska 19-åringen ha plockat fram sin kniv.
Nästa gång ville 22-åringen vara redo, berättade han i förhör. När han lämnade lägenheten den 19 juli för att åka in till stan tog han med sig en kökskniv, lindade in den i en grytlapp och stoppade in den i strumpan. En kompis noterade kniven och bad honom att vara försiktig.
När de lämnade gångtunneln fick 22-åringen syn på 19-åringen. Det som skedde därefter fångades av olika butikers övervakningskameror från flera vinklar.
Den misstänkte har beskrivit händelseförloppet så här:
– När jag såg honom då var det liksom... ja, då var det i gång. Vi behövde bara se varandra, förstår du, han drog sin, jag drog min. Han högg mig, jag högg honom. Och sen, som tur är, lever jag. Och han gör inte det.
19-åringen blev knivhuggen sex gånger – i ansiktet, bröstet och ryggen. De sista fyra knivhuggen utdelades när han låg svårt skadad på golvet. Då hade 19-

åringen redan fått det dödande hugget i hjärtat.
På frågan varför han fortsatte hugga trots att offret redan låg ner, svarade 22 åringen:
– Han kanske bara spelade.
Utredarna hade omfattande filmmaterial från händelsen men ingen av kamerorna hade fångat händelsen från början till slut.
Den stora utmaningen för polisen och åklagaren blev att få grepp om kronologin, något som kan vara avgörande för hur man ser på - brottet.
Därför beslutade de att ta hjälp av ett produktionsbolag för att klippa ihop materialet och göra en animerad rekonstruktion.
Tekniken är relativt ny i Sverige och har bland annat använts för att återskapa lastbilens färd i samband med terrordådet på Drottninggatan
– Till att börja med så fick vi en gemensam tidslinje på filmerna och kunde vända rätt de filmer som är speglade. Det har varit centralt för utredningen att få se vad som hände och i vilken ordning.
Åklagaren Stefan Lind har valt att rubricera brottet som mord.

– Vi tror att han hade som uppsåt att döda honom. Jag tycker att man ser på filmen att det finns en tydlig attack. Han springer fram och offret hinner inte göra något. Hur kommer det sig att ni åtalar för mord och inte dråp?
– Det kan vara svårt att hävda dråp i ett läge när man har beväpnat sig. Det att han avslutar det hela med fyra rejäla hugg i ryggen hjälper inte heller saken.
22-åringen har hela tiden hävdad att han har handlat i självförsvar. Hans advokat Ulrik Smedberg delar upp händelsen i flera steg. Enligt honom hade 22-åringen backat efter den första attacken. När han då blev knivhuggen i armen uppstod ett annat läge vilket han menar innebär att hans klient agerade i nödvärn när han utdelade det dödande knivhugget.
– Det är två fulla, påtända unga män som är arga på varandra. Båda två var knivbeväpnade och båda två tog fram sina knivar när de såg varandra. Och då är det förberedelse för ett gemensamt knivslagsmål.
Förutom 22-åringen åtalas även hans kompis för medhjälp. Detta då åklagaren menar att han höll

fast en person som försökte stoppa knivslagsmålet.
En fråga kvarstår. Varför? Under hela utredningens gång har polisen och åklagaren försökt hitta ett motiv som förklarar vad konflikten handlar om.
Flera olika teorier presenterades i förhören med vännerna till de båda männen. En del menade att det var ett bråk om en tjej. Det förnekade den misstänkte. Han menade att 19-åringen hade haft en konflikt med hans kusin – en person han vägrar namnge och som polisen inte kunnat lokalisera.
Den medåtalade kompisen trodde i stället att det hängde ihop med händelsen på Järntorget en vecka tidigare.
– Han kallade honom för luffare och det var då allt började. Vi gick bara på gatan och han kallade honom för luffare. Om han inte hade provocerat, hade detta inte hänt, säger han i förhör.
Åklagaren Stefan Lind menar att det inte är ovanligt att bagateller kan urarta till grovt våld.
– Man måste förstå att det inte alltid behöver vara så allvarliga händelser i bakgrunden. Det kan vara flera olika saker som kokar

ihop till någon slags frustration och aggression.
Han yrkar på fängelsestraff för båda och utvisning för kompisen.
Dom meddelas om två veckor.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Maskerade rånare tog sig in på villafest i Västerås

SÖNDAG 22 DECEMBER 2019

Flera beväpnade personer trängde sig in i en villa under en fest i Västerås natten till lördagen. Drygt 20 personer som befann sig i huset rånades. Polisen är intresserad av

uppgifter från personer som har sett ovanliga rörelser i området.

De drygt 20 festdeltagarna som var i villan rånades av ett antal beväpnade personer. Polisen har inlett en förundersökning om grovt rån. Ingen har fått fysiska skador, men flera är omskakade.

– Många var chockade och ledsna efter händelsen, säger Daniel Wikdahl, presstalesperson vid polisregion Mitt.

Vilken typ av vapen det handlade om vill polisen inte kommentera, inte heller hur många rånarna var, annat än att de var ”en grupp” och att de var maskerade.

På lördagseftermiddagen hade ännu ingen misstänkt gripits.

– Vi har genomfört dörrknackning i området. Det är många målsägande som ska höras. Det kommer att genomföras en teknisk undersökning på platsen, säger Wikdahl.

Villan, som ligger i västra Västerås, har spärrats av. Polisen har också hört ”eventuella vittnen” som befann sig i området.

Exakt när rånet skedde vet inte Wikdahl, men polisen larmades klockan 05.27.

Fler nämndemän från C, SD och KD

SÖNDAG 22 DECEMBER 2019

Den politiska sammansättningen bland nämndemännen ändras rejält nästa år. Antalet nämndemän som nominerats av Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet ökar med över 50 procent vardera, enligt en genomgång av Dagens Arena. Störst förlust innebär resultatet för Miljöpartiet, som tappar 53 procent av sina nomineringar. Vänsterpartiets ökar i stället med 32 procent.

TT

Full man larmade om nöd i stulen båt

SÖNDAG 22 DECEMBER 2019

Kustbevakningen larmades på fredagskvällen om en båt som hamnat i sjönöd havet utanför västkustskommunen Tanum. När de kom till undsättning fann de att mannen i den var påverkad – och att båten var stulen, rapporterar Strömstads Tidning. Mannen, som är i 40-årsåldern och från Norge, hade larmat om att han drev omkring till havs utanför Fjällbacka. Båten var skriven i Kungshamn och när ägaren kontaktades framgick det att den nyligen blivit stulen. Båten värderas till runt en halv miljon kronor. Mannen har anhållits misstänkt för stöld, sjöfylleri och narkotikabrott.

TT

Mordutredaren : Jag har aldrig sett något liknande

MÅNDAG 23 DECEMBER 2019

Två unga män hittas döda på ett kallt källargolv – nakna, förnedrade och avrättade med flera pistolskott.

Tre dagar senare skjuts en 24-åring ihjäl i sin lägenhet med ett automatvapen i en misstänkt hämndattack.

Hur kunde en maktkamp om droghandeln i Sätra leda till en brutal attack som polisen liknar vid mexikanska kartellmord?

De två åtalade männen fångas på övervakningskamerafilm efter dubbelmordet.

– Vi kan fortfarande inte tro att han är borta. Det är ett bittert liv, det är mörkt för oss. Ni har ingen aning om hur det känns att förlora en son på detta brutala och smärtfyllda sätt. Jag har fortfarande den här bilden... när han blev av med sina kläder.

Det är tyst i säkerhetssalen på Södertörns tingsrätt när pappan till ett av offren berättar. Om sin 21-årige son, om hans drömmar och planer inför framtiden. Men även hur mordet förändrade familjens liv.

De två åtalade männen, 27 och 28 år, som anklagas för att ha mördat två vänner, 18 och 21 år gamla, får inte vara med i rättssalen under tiden som 21-åringens föräldrar vittnar. De sitter i ett annat rum och har hela tiden nekat till anklagelserna.

Dubbelmordet i källaren i Sätra den 10 april har polisen liknat vid mexikanska kartellmord i sin råhet.

De två unga männen misstänks ha legat döda i ett dygn innan de hittades – nakna och sittandes tätt intill varandra mot en vägg med utsträckta ben i ett trångt källarförråd. 18-åringen hittades med tre skott i huvudet och 21-åringen med två skott.

Källarlokalen är ett känt tillhåll för ungdomar inblandade i narkotikahandel, enligt polisen.

Tre dagar senare kom vad polisen misstänker är en vedergällning mot en av de tre misstänkta gärningsmännen, en 24-årig man.

Han sköts ihjäl med ett automatvapen genom sin lägenhetsdörr i Sätra. Mannen styrde droghandeln i Sätra och det var tydligt att 18-åringen var en av hans underordnade, visar polisens utredning. Mordet på 24-åringen utreds fortfarande av polisen. De brutala morden sände en chockvåg genom hela landet och fick inrikesministern Mikael Damberg (S) att besöka Sätra. Bakgrunden till dubbelmordet i källaren handlade om två saker: droghandeln och vem som skulle styra den i Sätra centrum.

– Dubbelmordet var en signal om vad som händer om man går emot den som bestämmer. Under mina 40 år som polis så har jag aldrig sett något liknande, säger Torsten Alm, som ledde mordutredningen.

○ ○ ○

De mördade och de åtalade växte upp i Sätra och sågs dagligen. Den misstänkte avlidne 24-åringen var välkänd av polisen. Samtidigt som han jobbade som parkeringsvakt för centrumförvaltningen i Sätra utnyttjade mannen en av centrumlokalerna för att driva

narkotikahandeln, vilket han även har dömts för tidigare. På en övervakningsfilm kunde polisen också se att 18-åringen var inblandad i droghandeln.
– 24-åringen hade en tongivande roll i Sätra och den som högst sannolikt styrde narkotikaförsäljningen i centrum. Det var tydligt vem som bestämde bland de som hängde i centrum, säger en poliskälla med god insyn.
Men något hände i mars. Både 18-åringen och 21-åringen slutade svara på samtal från 24-åringen.
I ett avlyssnat telefonsamtal berättar en anhörig till en av de mördade att de unga i centrum sedan en tid ville köpa knark från 18-åringen i stället för 24-åringen. Det fick 24-åringen att se rött.
Två veckor före dubbelmordet tog mannen ner ”alla ungarna” till samma källare där de unga männen senare kom att hittas döda den 11 april. Där ska han ha klargjort hur hierarkin såg ut.
– Vi påstår att det handlade om en maktkamp eller en konflikt mellan 24-åringen och 18-åringen, säger Torsten Alm.
Samtidigt framgår det under det avlyssnade telefonsamtalet att 18-åringen inte ville ha den makt som

24-åringen så gärna ville hålla fast vid.
Hur kom 21-åringen in i bilden?
– Det vi vet är att 21-åringen och 18-åringen umgicks dagligen. Vi vet också att 21-åringen var ”chaufför” sedan en tid åt flera tongivande kriminella i Bredäng, säger Torsten Alm.
○ ○ ○
I Sätra i södra Stockholm bor cirka 7 500 invånare. Medelinkomsten i stadsdelen är 20 357 kronor, vilket är lägre än rikets snittlön på 34 600 kronor. Området är bebyggt främst med låga lägenhetshus och är beläget mellan Bredäng och Vårberg. Båda dessa områden bedöms av polisen vara ”utsatta”, vilket karakteriseras av en ”låg socioekonomisk status där de kriminella har en inverkan på lokalsamhället”. Många av de berättelser som DN har tagit del av under det senaste året indikerar att dessa problem i stor utsträckning nu också har drabbat Sätra.
Sedan en längre tid har Sätra haft problem med ungdomsgäng som hänger i centrum, berättar en

poliskälla med insyn i området. Antalet ungdomar varierar alltifrån tio till ett tjugotal. Flera av dem är inblandade i knarkförsäljning, som sker öppet.
– Det i sig påverkar tryggheten och för alla som bor där. Det är den värsta platsen att vistas på där det finns öppen narkotikaförsäljning. Där äldre ungdomar som har mycket kontanter anses vara coola. De yngre växer upp i det här och uppfostras att snart kommer de att stå där, säger polisen.
En utsatt grupp, som polisen har sett, är näringsidkarna. Flera av dem har hamnat i konflikt med ungdomarna som står bakom droghandel och stöket kring centrum.
– De känner sig otrygga, i vissa fall vågar de inte ha öppet under vissa tider när det är som mest påtaglig. Sedan finns det en utbredd tystnadskultur, dels i området. Men det gäller även bland näringsidkarna.
Hur menar du?
– De vågar inte anmäla alla brott. Dels för att man blir utsatt för hot och skadegörelse. Vi ser allvarligt på detta eftersom de är en viktig del i lokalsamhället.

Samtidigt ser polisen en klar förbättring sedan kameraövervakning sattes in i centrumanläggningen och även när Stockholms stad satte in ”mobila ordningsvakter”.
– Narkotikaförsäljning pågår fortfarande, men det har förflyttat sig från själva centrumkärnan.
Sätrabon Lena Ölander är en av områdets eldsjälar. Hon har i snart tre decennier drivit olika föreningar för att ge ungdomarna i Sätra något att ägna sig åt på fritiden. Hon har också nattvandrat tillsammans med andra vuxna i området – allt för att försöka få så många av ungdomarna som möjligt att inte välja det kriminella livet.
Men sedan morden i våras känner Lena Ölander att Sätra har blivit ”mörkt”.
– Jag är orolig. Våldet har blivit så grovt. Det som var en örfil innan är ett skott i knäna i dag. Det finns inget mellanting, säger hon.
Precis som polisen lyfter Grace Caspers, ordförande för den ideella föreningen Sätra Kidz, fram tystnadskulturen som ett problem. Caspers har under många års tid arbetat med att försöka skapa en lugn miljö i

området genom olika projekt för ungdomar.
– Många vet ju vad som händer. Det görs framför ögonen på oss, säger hon.
Hur har skjutningarna påverkat Sätra?
– Det är fruktansvärt. Jag blev oändligt ledsen för de här mammorna. Och otroligt orolig för mina barns framtid här i Sätra. Efter de här skjutningarna ville föräldrar här i området stänga in sina barn. Men det går ju inte.
Samtidigt anser polisen att morden inte avgör hur Sätra är som område.
– Jag tycker att det är allvarliga händelser som har drabbat många och det är för jävligt att det gick så långt. Men det här är mord i en kriminell miljö som berör en klick individer. Vi ska inte förväxla att hela Sätra är ett gangsterområde – för så är det inte. Det finns fina resurser i Sätra och morden säger inte allt om Sätra som område, säger poliskällan.
Onsdagen den 18 december avslutades rättegången med att åklagaren Daniel Insulander argumenterade för att de båda åtalade männen bör dömas till livstid i fängelse för mord.

Åklagarens starkaste kort är att ingen av de misstänkta har något alibi och dna på tre patronhylsor som hittades i källaren binder 27-åringen till mordet.
I rättssalen sitter 27-åringen hela tiden lugnt med huvudet aningen nersjunket och håret uppsatt i en hårknut. Hans medåtalade, 28-åringen, tittar till synes ointresserat framför sig genom hela pläderingen.
Samtidigt har polisen inte hittat något mordvapen.
○ ○ ○
De unga männen som hittades på källargolvet den 11 april är två av totalt 16 personer som har dött i skjutningar i Stockholm hittills i år. Offren är ofta unga män och ibland pojkar under 18 år som rör sig i kriminella miljöer. För de anhöriga till de dödade förändras livet radikalt.
– Det påverkar på alla plan. Att förlora någon plötsligt och våldsamt på det här sättet är något som väldigt få glömmer bort, säger Diyar Bedirhangoglu, som företräder 18-åringens anhöriga.
Hur ser du på det här fallet?

– Det är bland det värsta jag har sett. Det är inte bara ett dubbelmord, utan här har man tagit det ett steg längre.
Dom faller den 15 januari.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

De inblandade i fallet

18-årig man skjuten till döds i källaren i Sätra den 10 april. Kroppen hittades den 11 april.
21-årig man skjuten till döds i källaren i Sätra den 10 april. Kroppen hittades den 11 april.
28-årig man misstänks för dubbelmordet i källaren.
27-årig man misstänkt för dubbelmordet, vapen- och narkotikabrott, samt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor.
24-årig man, numera avliden, misstänks för mordet och anses ha varit en central person i mordutredningen. 24-åringen sköts till döds den 13 april.

”Det är en livskris för alla som kommer hit”

TISDAG 24 DECEMBER 2019

På Kronobergshäktet sitter hundratals brottsmisstänkta inlåsta över helgerna. Prästen Johan Lundby tillbringar varje jul med att dela ut klappar till de intagna och hålla julmässa.

– För de flesta är den julklapp som vi delar ut den enda de får.

Runt om i Sveriges häkten sitter tusentals brottsmisstänkta över jul. Det handlar bland annat om misstänkta mördare, våldtäktsmän och tjuvar. En del med så hårda restriktioner att de får tillbringa 23 av dygnets 24 timmar inlåsta i sin åtta kvadratmeter stora cell utan kontakt med yttervärlden.

Vid högtider, och framför allt under julen, blir känslan av isolering och ensamhet extra påtaglig. Det säger häktesprästen Johan Lundby.

– Nästan alla högtider handlar om att vara tillsammans med sina nära och kära. De som har familj saknar den enormt. De som har barn saknar dem något fruktansvärt, säger Johan Lundby.
– Det jag pratar med de intagna om varierar. Vi pratar om det de behöver för att kunna må lite bättre. Det kan vara om det tunga: brottet, skam och skuld kopplad till det. Men oftast är brottet ett symptom för något annat, det är inte bara det som gör att de hamnat där. De har levt ett liv som lett dem dit. Många som sitter här är föräldrar, så då pratar vi kanske om hur man fortsätter att vara förälder trots att man inte finns där.
Julhelgen skiljer sig inte mycket från en vanlig dag i ett häkte. På Kronobergshäktet, där ett team på fem själavårdare jobbar – en präst från Svenska kyrkan, en pastor från Equmeniakyrkan, en muslimsk själavårdare samt en katolsk präst och en nunna – hålls under julen flera mässor.
– Av de som sitter här så brukar det vara en fjärdedel som deltar på någon av mässorna. Alla kan inte sitta tillsammans, antingen på grund av restriktioner eller att

man sitter häktad i samma mål, så vi får hålla flera mässor uppdelat. De intagna får julmat på julafton och en julklapp.
– Stadsmissionen är med och sponsrar med almanackor och de intagna brukar få godis och almanackor julkort från kyrkan. Vi delar ut klappen till alla, oavsett tro. Några få får paket även från sina familjer, men för de flesta är det vi som delar ut den enda julklapp de får.
Johan Lundby har jobbat på Kronobergshäktet i flera år. Här finns 279 celler som just nu är fulla. Sällan vet den intagne hur länge den kommer att sitta häktad. Ibland kan det röra sig om många månader, till och med år. Sverige har upprepade gånger fått hård internationell kritik för långa häktningstider. Vissa släpps fria, men de flesta placeras efter avkunnad dom på en anstalt.
Den viktigaste delen i Johan Lundbys jobb är att finnas där som ett stöd för de intagna. För många av dem är han eller någon av de andra själavårdarna en av få chanser till mänsklig kontakt. Själavårdsteamet söker inte upp de intagna, de får själva säga till om de vill prata. Runt 30 procent

av de som sitter häktade brukar anmäla intresse att träffa Johan eller någon av hans kollegor.
– För alla som kommer hit, som häktas, så är det en livskris. De vill inte vara här. Oavsett om man levt i en kriminell livsstil så är det ett stort misslyckande att åka dit. Även om det finns de som efteråt skryter om att det är tufft att sitta inne, så är det ingen som skryter när de väl är här.
Johan Lundby är tydlig med att han tycker att man ska straffas när man begått ett brott. Men han tycker samtidigt det är viktigt att visa medmänsklighet och att lyssna, även på de som begått brott så vidriga att det är svårt att förställa sig.
– Det är klart att de som sitter här har skuld i det de gör, man är ansvarig för det man gör i livet. Men så möter jag många som haft enormt trasiga liv och jag vet inte om jag hade gjort andra livsval än dem om jag haft samma bakgrund. Man ska straffas för det man gjort, men man måste få chansen att komma ut som en bättre människa, annars skapas bara ännu fler offer, säger Johan Lundby.

Han har tillbringat många dagar under flera år inne på Kronobergshäktet. Han berättar att han har sett sorg och ilska i sitt jobb, men han har även mött mycket kärlek.

– Många av de som sitter här är människor som inte tycker att de är värda någonting. Och så frågar man om de vill ha en julkram, och de bryter ihop. Det säger mycket om vad medmänsklighet betyder.

Linda Hjertén

linda.hjerten@dn.se

Baracker byggs för att klara fängelsekrisen

ONSDAG 25 DECEMBER 2019

Flera hundra dömda står i kö för att låsas in på anstalt. De svenska fängelserna är överbelagda och krisen tros bli än mer akut efter julhelgerna.

– Vi har redan byggt våningssängar och nu planerar

vi för baracker, säger Lennart Palmgren, direktör i Kriminalvården, med ansvar för häkten och anstalter.

På Högsboanstalten i Göteborg finns 83 celler, men 99 intagna. Det är alltså 16 för många, så sedan en tid tillbaka delar 32 av dem rum.

Mönstret går igen över hela landet. Det finns flera hundra dubbelrum på svenska fängelser och fler väntas. Kriminalvården har tagit fram en särskild handlingsplan för att möta det akuta läget.

– Vi försöker öka dubbelbeläggningen på flera ställen, tittar på om det går att bygga baracker på anstaltsområdena och letar externa lokaler som skulle kunna fungera som fängelser. Gamla sjukhus till exempel, säger Lennart Palmgren, direktör för häkte, anstalt och frivård.

Inom fem år är planen att ha 1 000 nya platser, utöver de 4 500 som finns i dag. Tills dess får organisationen pussla.

Den som döms till fängelse kan få tillstånd att skjuta upp verkställigheten av sitt straff.

Tidigare var en normal tid 50 dagar, nu är den 75, eftersom fängelserna ändå är fulla. Kriminalvården diskuterar att öka fristen till 100 dagar, men det är ingen bra lösning i längden enligt Lennart Palmgren.
– Det blir som en plog. Vi skjuter problemet framför oss, även om vi får ner topparna.
Den höga beläggningen är ett relativt nytt fenomen. Under nästan hela 2000-talet sjönk antalet intagna på svenska anstalter, men 2017 vände kurvan.
– Det är fler som döms numera och de sitter längre till följd av straffskärpningar för till exempel vapenbrott, sexualbrott och narkotikabrott, säger Lennart Palmgren.
Var står du i den debatten, tror du på hårdare tag?
– Jag har full förståelse för att poliser som griper någon inte vill att den ska komma ut direkt och återgå till sin kriminella miljö. Och vissa straffskärpningar, som till exempel för vapenbrott, är nödvändiga tror jag. Men lösningen på samhällsproblemen ligger inte i hårdare tag. Den får man söka djupare än så.

På Högsboanstalten sitter män som ofta är ganska unga och det vanligaste skälet till att de är här är narkotikabrott. Högsbo är en klass 2-anstalt, så de genomsnittliga strafftiderna är relativt korta, sex månader i snitt. Men numera är det alltså trångt om utrymmet. Utanför ett av dubbelrummen sitter en lapp uppnålad i korridoren. ”Var TYSTA efter 21!”.
– Det funkar ändå väl, säger anstaltschefen Linda Hilmarsson. Hon har inte sett någon ökning av incidenterna sedan dubbelsängarna skruvades upp.

Tomas Ohlsson
riksnatverket@dn.se
Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Fakta. Kriminalvården i siffror

Det finns 32 häkten, 45 anstalter och 34 frivårdskontor i Sverige.
4 500 sitter inlåsta på anstalterna.
11 500 är villkorligt frigivna.
1990 togs nästan 16 000 nya klienter in på anstalt under året.
2017 var siffran nere på nära hälften, 8 400.

I dag har kurvan vänt upp igen. 2018 togs 8 900 in. Anstalterna är indelade i tre säkerhetsklasser, där 1 har högst säkerhet. Inom kort kommer det ändras till fyra klasser.

Kriminalvården

Ledare: Tjuvar och tafsare måste ta

konse-kvenserna

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

Vi svenskar tycks inte ha någon större tilltro till våra medmänniskor. Det syns inte minst i debatten om huruvida man ska kunna porta tjuvar, stökiga personer, tafsare och knarklangare från affärer, bibliotek och simhallar. Men egentligen är det så enkelt:

Bulten i Bo gillar att tillsammans med sina hejdukar strunta i att betala för osten och energidrycken i den lokala handelsboden. När han rånat stället fem gånger tröttnar butiksägaren och säger till Bulten att han inte får komma in igen.

Samtidigt har bibliotekarien i Bo fått nog av Bultens ovana att skrika och spela musik bland böckerna, och simhallen har fått sin beskärda del av vittnesmål om hur Bulten med kompisar kladdar på kvinnliga besökare. De portar honom, säger att han får hålla sig därifrån för andras trivsel.

Det borde inte vara ett dugg komplicerat. Men det är det. Varje gång förslag om tillträdesförbud lanseras kommer politiker, remissinstanser och välvilliga debattörer att påpeka att så här får man inte göra, det rimmar illa med rörelsefriheten i de offentliga rummen, och ingen vet ju på förhand om Bulten verkligen tänker stjäla, tafsa eller sälja knark just den här gången. Men julen är miraklernas tid. Timmarna före julafton kom besked om att Socialdemokraterna nu ansluter sig till oppositionspartiernas åsikt att man ska kunna porta vanetjuvar från butiker. Simhallar och bibliotek ”behöver analyseras mer”, säger justitieminister Morgan Johansson till Sveriges Radio: ”Men jag stänger ingen dörr för den delen heller, men eftersom vi har fått en del remissinvändningar på just detta, huruvida det behövs, så vill jag gärna kontrollera det först.” Och det må ju vara hänt. Huvudsaken är att han kommer fram till att det inte är stötande, frihetsinskränkande eller reaktionärt att säga till en person

som upprepade gånger misskött sig att den får hålla sig borta i framtiden.
Det är alltid vanskligt att försöka uttolka det allmänna rättsmedvetandet, men det kan knappast vara riksdagens, lagstiftarens, åsikt att tjuvar och tafsare ska kunna komma och gå genom svängdörrar till samma brottsplats gång på gång?
Men det är ju det där med den bristande tilltron. Det är som att svenska beslutsfattare inte vill förstå att människor klarar att dra konsekvenserna av sitt eget handlande. Som att Bulten skulle stå gråtande utanför Ica eller simhallen, helt oförstående till varför det står en ordningsvakt i vägen: ”Hur kan världen vara så orättvis och förmena mig min rörelsefrihet i de offentliga rummen?”
Rörelsefriheten gäller alla. Det går inte att stoppa människor på grundval av vad man tror att de tänker göra. Däremot kan och bör man dra slutsatser av vad de gjort tidigare. Alla förtjänar en chans, kanske till och med två och i vissa fall tre. Missköter man dessa chanser får man ta konsekvenserna.

Rörelsefriheten i det offentliga rummet begränsas inte på ett allvarligt sätt av att Bulten i Bo och hans kompisar under en viss tid stängs ute från de platser som de har gjort osäkra. Är det någon som begränsar denna frihet är det Bulten själv, när han skrämmer livet ur skötsamma butikskunder, motionssimmare och biblioteksbesökare.

När det i framtiden analyseras varför viss kriminalitet ökade i Sverige under dessa år kommer ett av svaren att stå att finna här: Vi var för motvilliga att låta vuxna människor ta ansvar för den skada de orsakade andra. Vi tyckte lika synd om gärningsmannen som om hans offer.

DN 26/12 2019

Det ökande våldet i samhället oroar kungen

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

Kung Carl XVI Gustaf blickade i sitt årliga jultal i Sveriges Radio framåt på nästa årtionde. Han tog också upp klimatförändringarna och gängkriminaliteten. Samtidigt avslutade han med att prata om vikten av att ha en framtidstro.

– 20-talet är fortfarande ett oskrivet blad. Vi vet att vi står inför utmaningar, både här hemma i Sverige och i vårt närområde och globalt. Vi ser hur brottslighet skapar otrygghet i vårt samhälle. En oro som delas av mig och min familj, säger han i Sveriges Radio.

I jultalet pratade kungen om hur snabbt det säkerhetspolitiska läget ändras liksom klimatet och hur det ställer oss inför helt nya situationer.

Han tog också upp det ökande våldet i samhället, samt de insatser som görs inom rättsväsendet, försvaret och forskningen – bland annat forskning kring sjukdomar och miljö.
En stor del av jultalet handlade om barn och unga, och vikten av att bli sedd. Kungen vände sig direkt till de som arbetar med unga med orden:
– Jag tänker på alla er lärare och ledare som hjälper barn och unga att finna sin plats i tillvaron. Att tro på sig själva och sin förmåga. Era insatser är avgörande för Sveriges framtid.
Kungen skickade även en hälsning till alla som arbetar under helgerna, som på sjukhus och polisstationer, i vården och i kollektivtrafiken.
– Ni ser till att vårt samhälle fungerar även när andra är lediga. Till er vill jag säga: tack!
I slutet av talet kommenterade kungen för första gången beslutet att avgränsa det han kallar Det Kungliga Huset. Barnen till prins Carl-Philip och prinsessan Madeleine ingår inte längre i det.

– Beslutet innebär att det görs tydligt vilka inom den kungliga familjen som i framtiden kommer att agera som officiella representanter för Sverige. För mig är detta ett sätt att klargöra vilka förväntningar som finns. Kungen avslutade talet med en önskan om en stark framtidstro.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Polisen fick smällare kastade mot sig

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

Flera personer larmade polis på juldagskvällen efter att de fått smällare och fyrverkerier skjutna mot sig i Skarpnäck i södra Stockholm. När polis kom till

platsen kastade ungdomar även smällare mot dem.
– Det är ingen som har skadats, men det kunde ha gått illa om de hade träffat, säger polisens presstalesperson Anna Westberg.
En tonårspojke misstänks nu för försök till våld mot tjänsteman.
Sammanlagt ska upp emot 20 ungdomar ha varit inblandade, enligt polisen.
TT

24-åring gripen efter skjutning

TORSDAG 26 DECEMBER 2019

Dansk polis har gripit en 24-årig svensk som misstänks för inblandning i ett mordförsök i Helsingborg natten till den 22 december. En man i 40-årsåldern sköts då i benet.
Gripandet skedde på Kastrup, rapporterar Ekstrabladet.
TT

Polisen: Mycket fylleri – men få grova brott

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Juldagen har blivit en av årets stora festdagar. Polisen runtom i landet, och lokalpressen rapporterar om mycket fylla, men i övrigt en ganska lugn kväll och natt. I Norrköping anmälde en kvinna att hon hade utsatts för en våldtäkt utomhus.

En del fall av misshandel, bilbränder och rån är några av händelserna som inträffade, men framför allt handlade det stora hemvändarfirandet på juldagen om fylleri under en annars lugn kväll.

– Det har varit ovanligt lugnt. En del fylleri har det ju varit, men inget bråk eller annat som sticker ut och juldagen är ju ändå ett stort firande, säger exempelvis Patric Fors, presstalesperson i polisregion Syd.

Mönstret går igen i de andra två storstadsområdena Malmö och Göteborg: mycket fylla, få anledningar till stora utryckningar.
– Det har varit mycket fylleri centralt, men inga större bråk. Det har mest varit berusade människor som inte kan ta hand om sig själva. Vi har ett antal sådana i regionen. Det har omhändertagits ganska friskt, säger Peter Nordengard, vakthavande befäl vid polisen region Väst, till Expressen.

Även i övriga delar av landet rapporterar polisen och lokalmedia om mycket fylleri.
I Helsingborg omhändertogs flera överförfriskade personer av polisen under natten mot torsdag.
– Det har varit stökigt på stan och det har även inkommit några anmälningar om misshandel. Man kan väl säga att det varit ett normalt juldagsfirande, säger inre polisbefäl Jörgen Winberg till Helsingborgs Dagblad.
En man omhändertogs misstänkt för misshandel sedan polisen strax innan midnatt larmades till

centrala Östersund. En person fick föras till sjukhus.
Gävlepolisen sammanfattar natten som lugn men många personer har varit överförfriskade. Ingen person har omhändertagits.
Även polisen på Gotland rapporterar om ”en ovanligt lugn juldag”, skriver lokalmedierna.
Polisen i Kalmar beskriver juldagen som lugn, men 17 berusade personer omhändertogs.
Samma bedömning gör polisen i Kronoberg. Där är en man i 30-årsåldern misstänkt för misshandel efter att ha slagit en man i 20-årsåldern i ansiktet med knytnäven.
I Östergötland har 26 personer omhändertagits för berusning, uppger polisen. Vid 02-tiden fick polisen larm om ett större bråk med en handfull personer på Slottsgatan i Norrköping. En man i 25-årsåldern fördes till sjukhus med sårskador i huvudet efter misshandel med någon form av tillhygge. Polisen har inlett en utredning om grov misshandel och flera tillhyggen har tagits i beslag för närmare undersökning. Ingen person är misstänkt.

Vid samma tidpunkt har en kvinna anmält att hon har blivit våldtagen utomhus i centrala Norrköping. Larmet ska ha kommit in vid 02-tiden.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Man greps i Sverige för mord i Norge

FREDAG 27 DECEMBER 2019

En man har gripits i Arvika misstänt för mord på en man i 70-årsåldern i norska Hokksund. Gripandet skedde utan dramatik på torsdagsförmiddagen.

I måndags hittades en man i 70-årsåldern svårt skadad på en gata i Hokksund, sydväst om Oslo. Han

svarade inte på återupplivningsförsök och förklarades kort därefter död, uppger NRK. Obduktionen visade att mannen hade utsatts för brott och på onsdagen blev en man misstänkt för mord.
Vid 11.30-tiden i går torsdag greps den misstänkte mannen i Arvika i Värmland.
– Gripandet ska ha skett utan dramatik, säger Per Morten Sending enligt Dagbladet.
Den misstänkte och den döde hade någon form av relation, men polisen vill inte uttala sig närmare om vilken.
Norska polisen arbetar nu för att föra över mannen till Norge.
– Det pågår nu en dialog med svenska myndigheter om vad som sker framöver.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Misstänkt våldtäkt i Haninge – kvinna blev överfallen

FREDAG 27 DECEMBER 2019

En kvinna misstänks ha våldtagits i Brandbergen i Haninge, söder om Stockholm. Klockan 6.45 på annandagen fick polisen larmet.

– Det misstänkta brottsoffret har själv ringt och uppgett att hon har blivit våldtagen, säger Anna Westberg vid polisen.

Den misstänkta våldtäkten ska ha skett utomhus i ett grönområde i Brandbergen.

– Hon ska ha blivit överfallen, så det är riktigt otrevligt, säger Anna Westberg.

Kvinnan ska ha förts till sjukhus, men skadeläget är okänt.

Under gårdagen jobbade polisen med att ta reda på vad som har hänt och för att få in så mycket information som möjligt om brottet.

Exakt vilken tid brottet ska ha skett eller om det finns några vittnen vill inte polisen vill gå ut med.
– Med hänsyn till brottsoffret och till utredningen så kan jag inte säga så mycket mer, säger Anna Westberg.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Dela

Pojke misshandlad av ungdomsgäng

FREDAG 27 DECEMBER 2019

Polisen larmades till Farsta strand på torsdagseftermiddagen sedan en person bevittnat hur ett ungdomsgäng slog och sparkade en pojke. Tre personer under 15 år misstänks

för synnerligen grov misshandel och en för olaga hot.

Polisen fick larmet strax efter klockan 17. Händelsen ska ha ägt rum vid en badplats i området.

– En förbipasserande såg hur ett ungdomsgäng sparkade på en ensam person som låg ned, och ringde polisen, säger Anna Westberg på Stockholmspolisens ledningscentral.

Sammantaget ska det röra sig om ett tiotal ungdomar, både tjejer och killar, som slog och utdelade sparkar mot huvudet på offret.

– Personen är inte livshotande skadad, men rejält slagen.

I samband med händelsen ska en annan minderårig pojke, som är vän till offret, ha blivit hotad av ungdomsgänget.

Samtliga – både offer och misstänkta förövare – är under 15 år.

Fyra av de misstänkta är identifierade, tre kommer att rapporteras för synnerligen grov misshandel och en för olaga hot. Det rör sig om personer av båda könen. Samtliga misstänkta har lämnats över till vårdnadshavare.

– Eftersom de inte är straffmyndiga blir det ett fall för socialtjänsten.
Polisen har hört vittnen och kommer att granska övervakningsfilmer från platsen.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Klienternas historik innan de tagits emot hos den sociala insatsgruppen

(32 stycken klienter inskrivna under 2018-2019) Grafik: Elin Lindwall Källa: SIG

Typ av brott som klienterna begått

Antal klienter som anmälts till socialtjänsten på grund av:

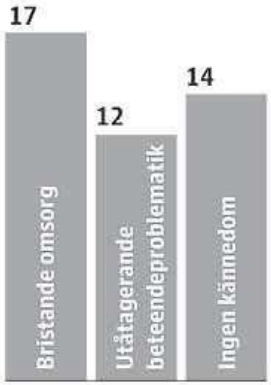

Antal klienter som beviljats insatser av socialtjänsten i form av:

(Före 18 års ålder)

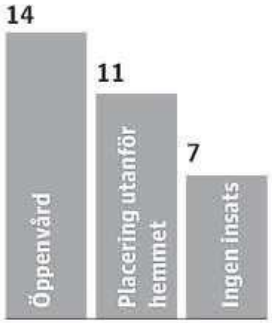

Klienternas tidigare erfarenheter

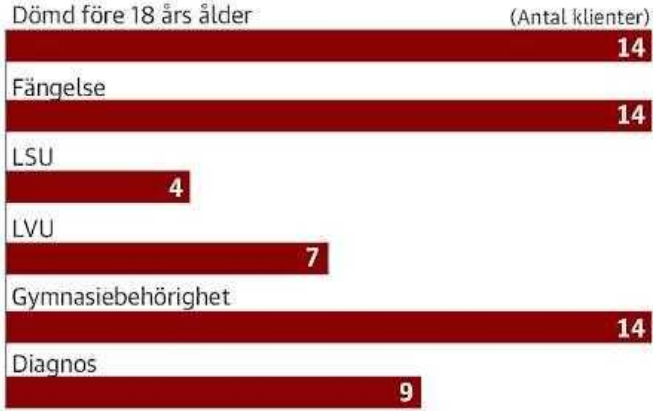

Här får Malmös tungt kriminella unga hjälp att hoppa av

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

När Operation Rimfrost startade kom poliser från hela landet till Malmö för att störa ut knarkhandeln och få tungt kriminella att vilja hoppa av. DN har följt den sociala insatsgruppens arbete som ska få kriminella att byta liv på Rosengård.

– Du inser att vännerna dör, att vännerna blir giriga. Det enda uppdrag folk tar nu är att skjuta andra, säger Abdallah, som får hjälp av gruppen.

Helena Flygare rafsar runt i baksätet efter sin mobil tills hon kommer på det.

– Javisst ja, den ligger ju där framme på laddning.

Hon skrattar och skakar på huvudet, det är bara två minuter sedan hon la den där. Helena

Flygare är behandlare på sociala insatsgruppen i stadsdelen Rosengård, som hjälper människor som vill bryta med sina kriminella liv.
Hon har fullt upp. Under förmiddagen har hon och kollegan Kubba Hermelin redan hunnit köra en klient till övervakningsnämnden, haft motiverande samtal med en annan, fått spontanbesök av en kille i kris, haft möte med en klient om hans hopplösa jobbsituation och löst en akut situation för en som inte dykt upp som han skulle hos sin missbruksbehandlare.
Det är strax efter lunch när de sitter i bilen på väg till en lägenhet med en ung man, Ali kan vi kalla honom, som vill lämna sitt kriminella liv bakom sig. Han har fått en genomgångslägenhet med boendestöd, en etta på 25 kvadrat i en ort en bit utanför Malmö, precis som Ali önskat. Han vill komma ifrån kompisgänget. Börja på nytt. Han är klar med en yrkesutbildning, fast utsikterna att få jobb är ändå små, eftersom han har dömts för brott och i stort sett alla arbetsgivare i dag begär

utdrag ur belastningsregistret. Men vi återkommer till det.
Nu kliver Ali in i lägenheten, hans första egna boende. Det luktar nymålat. Han är lågmäld och har en dyr jacka. I det lilla köket, på spisens glashäll, ligger en hög med papper som ska skrivas under. Uffe Larsson från Malmö stads lägenhetsavdelning är där för att signera kontraktet med honom. Han drar reglerna:
– Det är ett månadskontrakt som förlängs automatiskt, du betalar hyran senast den sista varje månad, du måste ha en hemförsäkring, du får inte måla eller tapetsera, inte ha inneboende men så klart gäster. Ja, sen är det vanligt sunt förnuft. Tyst efter tio, inte för mycket vatten när du städar parkettgolvet. Har du några frågor?
Ali skakar på huvudet.
– Det har de aldrig när de står där, de vill inte känna sig dumma. Det tar vi med dem sen, säger Helena Flygare.
När de är tillbaka på kontoret på Rosengård får de förklara för honom vad en hemförsäkring är. De sitter bredvid honom vid datorn och hjälper honom att

teckna en sådan, och att betala den första hyran.
Kubba Hermelin ger honom en kram innan de skiljs åt för den här gången.
– Välkommen till ditt nya liv.
○ ○ ○
Den 9 november skjuts en 15-åring och hans jämnårige vän utanför en pizzeria på Möllevången i Malmö. En av pojkarna dör på sjukhuset. Mordet skakar Sverige. Polisen går tidigt ut och kopplar det till den pågående droghandeln i kvarteret. Svaret blir Operation Rimfrost, poliser från hela landet kommer till Malmö med målet att störa ut knarkhandeln och få tungt kriminella att vilja hoppa av. I mitten på december är facit 68 häktade, ett 20-tal skjutvapen, tolv kilo narkotika och över 4 000 narkotikaklassade tabletter samt två kilo sprängmedel och 325 000 kronor har tagits i beslag.
Och strategin verkar fungera. I alla fall om man ska tro Abdallah, en annan av Malmös tungt kriminella som vill bryta med sitt gamla liv. Han har vänt sig till sociala insatsgruppen för att få hjälp.

– Det finns inte mer att hämta i knarkvärlden. Polisen tar pengarna du inte kan deklarera varifrån de kommer. Du kan inte köpa något i ditt eget namn, inte betala av dina skulder. De tar dina värdesaker, de har börjat klä av folk som har märkeskläder, på gatan, säger han.
Det är fredag och många runt bordet. Tre från sociala insatsgruppen, två från socialtjänsten, en från polisen, tre som jobbar med arbetsmarknad och sysselsättning. Och så Abdallah, anledningen till att alla är där. Han sitter på ena långsidan med en kopp te framför sig och har hälsat hjärtligt på alla. Det är samma människor varje gång, de ses var sjätte vecka. Ett enda möte, i stället för att Abdallah ska träffa myndigheterna var för sig. En gemensam planering, så att alla vet vad alla gör. Med undanröjd sekretess, vilket är nödvändigt för att kunna hjälpas åt.
Som vanligt är det Rosengårdspolisen Mats Svensson som först tar till orda.
– Det finns inga brottsmisstankar mot dig just nu och det är jättebra, säger han vänd mot Abdallah.

Den som är inskriven hos sociala insatsgruppen får inte vara brottsaktiv under behandlingstiden och måste ge samtycke till att polisen lämnar information. Mats Svensson har kollat misstankeregistret, vilka Abdallah synts med och annat kopplat till brottslighet. Allt ska upp på bordet, inför alla.
– Du har blivit kontrollerad ett par gånger i oktober och november men jag är inte orolig över vilka du har setts med. Det skulle vara Hussein i oktober i så fall, som jag tycker är så där, men i övrigt ser det bra ut i våra papper.
På stora vita tavlan är den gemensamt utstakade planeringen för Abdallah uppritad. Leva ett kriminalitetsfritt liv, står det överst. Sedan pilar som visar vägen dit: Sysselsättning, boende, hälsa, ekonomi.
Han har kommit en bit. Liksom Ali har han fått ett hyreskontrakt, med prövotid. Att ha ett eget boende är helt avgörande, annars bor killarna hos sina kriminella kompisar och då funkar det inte att starta på nytt. Det är därför bland det första som sociala

insatsgruppen försöker lösa. Boendet är hårt villkorat, Abdallah måste sköta alla delar. Förutom att betala hyran i tid ska han hålla sig borta från kriminalitet, lämna drogtest varje vecka och inte dra på sig nya skulder. Han måste följa planeringen hos sociala insatsgruppen och gå på arbetsmarknadsmötena tre gånger i veckan. Om ett år kan kontraktet bli hans på riktigt, funkar det inte ryker lägenheten.
Från en dag till en annan.
○ ○ ○
Abdallah vill bryta med det han ägnat stora delar av sitt drygt tjugoåriga liv åt. Han har varit misstänkt och dömts för grova våldsbrott, narkotikabrott och olovliga körningar.
– Jag har förstört så mycket, skitit i så mycket. I så många. Gjort så många illa. Bränt så många broar, säger han, när vi några dagar tidigare träffas första gången på Rosengård, där han har vuxit upp.
Abdallah har gått med på att DN följer honom under några dagar, och har gett sitt medgivande till insyn i myndigheternas arbete.

Med hänsyn till hans säkerhet använder vi inte hans riktiga namn.
Han hoppade av i somras, efter sitt senaste fängelsestraff.
– Du inser att vännerna dör, att vännerna blir giriga. Det enda uppdrag folk tar nu är att skjuta andra.
Han orkar inte mer, säger han. Han har försummat sitt barn, nu vill han vara närvarande, försöka gottgöra. Behandlarna Helena Flygare och Kubba Hermelin är med när vi ses. Abdallah är lite uppspelt. Han har just lärt sig vad autogiro är. Gjort en budget. För en vecka sedan betalade han en räkning för första gången i sitt liv – och med pengar som inte var svarta. Efteråt gick han till sin familj och visade hyresavin.
– Jag kände mig som en riktig man. Som betalar för sig. Det var skönt.
Han skrattar. Åt sig själv. Ett högt skratt som smittar av sig på Helena Flygare och Kubba Hermelin. De känner varandra; Abdallah har varit inskriven här förut. Påbörjat förändringsarbetet, följt planeringen, hoppats på sin egen förmåga. Och sen spårat ur, svikit

sig själv och sina nära. Men han har kommit tillbaka, för att han är så trött på sitt gamla liv. Och sociala insatsgruppen har välkomnat honom.
– Det är jag mycket tacksam för. Det har varit olika saker som fått honom att hoppa av de andra gångerna. Ett bråk han tyckt att han har behövt vara med och lösa. En hotbild som dykt upp. Han har misskött åtaganden och rökt på.
– Och så är jag rädd. Jag kan ju ingenting om det här livet.
Det känns lite dåligt att börja om från början, tycker Abdallah.
Men Kubba Hermelin säger att det inte funkar så.
– Han har lärt sig lite mer för varje gång, blivit mer redo. I den värld han har levt kan han spelreglerna, när han lämnar det blir han osäker. Det krävs mycket för att klara detta.
Han och Helena Flygare stöttar och motiverar. De följer med till myndigheter, till banken, på skuld- och budgetplanering hos kommunen. De resonerar på plats om hur man kan göra när det inte blir som man förväntat sig, hur man undviker bråk, slutar tänka och agera som en kriminell.

Ansvar är något man lär sig och måste öva på, anser de.
– De har inte lärt sig sköta en ekonomi, ta egna kontakter, söka vård, eller leta och navigera i samhället, eftersom de inte varit en del av samhället innan, säger Helena Flygare.
○ ○ ○
Det brukar börja på gatan där man bor, säger Mats Svensson. Han har varit polis i Rosengård sedan mitten på 90-talet med några avbrott i gatulangningsgruppen, som gruppchef och som spaningsledare i Operation Alfred – 2012 års särskilda nationella händelse för att stoppa gängkriminalitet och skjutningar. Han har sett många småpojkar rekryteras in i tungt kriminella miljöer.
– Först får de flytta paket och förvara saker i sina hem, ganska snabbt dras de in i narkotikaförsäljningen.
Mats Svensson berättar om två bröder som i tretton–fjortonårs-åldern utnyttjades av äldre killar till att förvara saker och ta hand om försäljningstelefonen. I den fanns nummer till kunder som

fick mass-sms när det kommit nya leveranser med narkotika, och som köpare ringde till när de ville beställa.
– Vi gjorde ett tillslag och hittade vapen i deras föräldrahem, men de var så unga då, det hände inte mycket. Ett par år senare var den ena inblandad i en sprängning och då blev båda omhändertagna. Det blev en vändpunkt.
Det går att se tidigt vilka som riskerar att hamna i den världen, ibland redan i förskolan, ofta i låg- och mellanstadiet. Mats Svensson har sett det många gånger. Barn som är utåtagerande, som slåss och bråkar. Som saknar stöd och trygghet i hemmen. Där kommunikationen mellan skolan och föräldrarna inte fungerar. Där barnen blir slagna hemma, har föräldrar som är arbetslösa, mår psykiskt dåligt eller missbrukar. De barnen söker sig ut, till kompisarna.
– I områden där det förekommer mycket kriminalitet får de status om de är duktiga på att slåss.
○ ○ ○
Abdallah minns inte sin första kontakt med socialtjänsten eller polisen. Inte heller sitt första

brott. Men han kommer ihåg känslan när han slogs i skolan. Han var stor för sin ålder och gav sig på andra elever. Redan på lågstadiet fick han en resurs som följde honom till och från skolan och som fanns med i klassrummen.

Hur det började?

– Det finns tusen svar på det. Jag vet inte. Man slåss en gång. Sen en gång till, det blir en rutin. Jag kollade på filmer och lärde mig, märkte att jag var stark. Och jag ska inte ljuga, det gav mig makt. Jag blev beroende.

På mellanstadiet hade han skaffat sig ett rykte, han styrde andra elever, hamnade jämt i bråk. Föräldrarna försökte göra vad de kunde för att få ordning på honom, säger han. Socialtjänsten också. När han gick i sjuan omhändertogs han första gången och placerades på ungdomshem.

– I dag, när jag själv har barn, tänker jag mycket på hur det kunde fortsätta. Jag var så liten. Det är mycket svårt att förstå.

○ ○ ○

För att få stopp på nyrekryteringen behövs

långsiktiga sociala satsningar, säger Mats Svensson. Han ser det han ser. Barn som växer upp i hem där fyra syskon delar rum i två våningssängar. Där det saknas studiero, dit man inte kan ta kompisar.
– Då söker man sig ut, oavsett hur gästvänlig familjen är. Man hänger på gårdarna och i trapphusen, de flesta fritidsgårdar har lagts ner på Rosengård. Är man inte med i någon förening eller håller på med idrott så finns det ingenstans att ta vägen.
Mats Svensson bor själv i ett välbärgat samhälle utanför Malmö, där det också har stängts fritidsgårdar.
– Men där ser du inte barn hänga utomhus, de är upptagna med en massa aktiviteter, och har egna rum och kan ta hem kompisar. Det är så stora skillnader och visar hur viktigt det är med en meningsfull fritid. Så vi måste jobba socialt ute i områden och jag tror att det skulle vara ganska enkelt att fånga upp de här killarna. När de är små har de ännu ingen vinning av kriminaliteten, säger han.
I regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet lyfts sociala

insatsgrupper fram som viktiga för att få unga att sluta begå brott. ”Resurser till kommunerna för detta ska säkerställas”, heter det. Men några extra pengar har det hittills inte blivit, trots att polisens insatser nu leder till att fler vill lämna sina kriminella liv.
Caroline Seyfali, som är samordnare på sociala insatsgruppen Öster, dit Rosengård hör, säger att de har kö, och att de därför har fått hämta förstärkning från en annan stadsdel.
– Straff och hårda tag är det som gäller, sådant är klimatet i dag och jag förstår att människor är frustrerade över situationen. Men vi har verkligen kris, det är fruktansvärt att inte kunna ta emot dem som vänder sig till oss när de vill sluta.
○ ○ ○
Det enskilt svåraste med att lämna ett kriminellt liv bakom sig är att hitta ett jobb. Alla arbetsgivare begär i dag utdrag ur belastningsregistret, säger Caroline Seyfali.
– Även när det gäller lagerjobb och liknande, och de som kommer

till oss är ju dömda för brott. Det är ett enormt problem.
Det syns i sociala insatsgruppens resultat. För även om åtta av tio lyckas hålla sig borta från kriminalitet under insatstiden på i snitt sju månader, är det bara hälften som får jobb.
– Alla vill ha något att göra, de är redo att jobba hårt. Vi kör fast för att samhället inte tar emot dem.
Det är också den punkten, ”sysselsättning”, som tar längst tid på insatsgruppens stormöte den här fredagen på Rosengård. Tre aktörer från arbetsmarknadshåll är med.
– Vi stöter ofta på arbetsgivare som säger nej för småsaker i belastningsregistret som kan ligga tre–fyra år bakåt i tiden. Trots att man bevisligen gjort mycket bra sedan dess, säger Fredric Carlsson från arbetsförmedlingen.
Hamburgerkedjor anställer hellre den som gått ett samhällsprogram på gymnasiet än någon som inte gått alls, och även de som har utbildning nekas.
– Vi har en färdig undersköterska, som har en prick i registret i två år till. Han får inga jobb, berättar Madeleine Romero på

kommunens arbetsmarknadsavdelning. Mohammad El-Madhoun är vägledare på arbetsmarknadsprojektet Boost by FC Rosengård, och den av de tre som just nu har tätast kontakt med Abdallah.
Men senaste veckan har inte Abdallah dykt upp som han ska.
– Jag försov mig faktiskt, ursäktar Abdallah sig. Jag mådde så dåligt på kvällen och hade svårt att sova.
De ska ta nya tag kommande vecka. Mohammad El-Madhoun är fast besluten att hjälpa Abdallah att hitta ett jobb. Det finns människor med goda hjärtan, säger han. Bara Abdallah själv visar att han tar det på allvar.
– Du måste komma på alla möten, tre gånger i veckan framöver, och visa att vi kan rekommendera dig till arbetsgivare. Och nu när du har egen lägenhet kanske jag kommer dit och väcker dig, säger Mohammad El-Madhoun.
– Du får nyckeln, jag lagar frukost, svarar Abdallah.
Alla skrattar. Helena Flygare säger att om hon och Kubba Hermelin får de bokade tiderna så kan de hjälpa Abdallah att komma upp på morgnarna.

På hans att-göra-lista står även samtal hos psykolog och att börja träna.
Han sitter vid ena långsidan av bordet. Låter blicken vandra runt.
– Fatta att ni gör allt detta. Det känns som att det går framåt. Tack så hemskt mycket.
Katia Wagner

Sociala insatsgruppen hjälper människor som vill bryta med sin kriminella livsstil. Det är en samverkan mellan socialtjänsten, polisen, arbetsförmedlingen och andra aktörer. Det ska gå snabbt att komma in, därför träffar samordnaren den som söker hjälp inom två dagar från första kontakten och behandlingen startar inom två veckor. Polisen är med under bedömningsarbetet.
Programmet innefattar bland annat kognitiv samtalsbehandling, social färdighetsträning, problemlösning, praktiskt stöd och samhällsorientering.
Misshandel, narkotikabrott, vapenbrott och rån var de vanligaste brotten bland klienterna under 2018 och 2019.
Under 2019 fördubblades antalet förfrågningar till sociala

insatsgruppen Öster, i jämförelse med året innan.

Sänkt straff för att ha svält sin dotter

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Göteborg. De två föräldrar i Göteborg som dömts för att ha försatt sin nyfödda dotter i ett livshotande tillstånd genom att inte ge henne tillräckligt näringsrik kost fälls även av hovrätten, men straffet sänks till villkorlig dom.

I tingsrätten dömdes föräldrarna till tre månaders fängelse för grovt vållande av kroppsskada.
Hovrätten lindrar straffet till villkorlig dom och sänker skadeståndet som föräldrarna ska betala till flickan från 60 000 till 50 000 kronor.
Hovrätten anser det styrkt att föräldrarna av oaktsamhet har orsakat sin dotter grav undernäring, som lett till ett livshotande tillstånd. Detta genom att ge henne svältkost och medvetet inte tillgodose hennes grundläggande behov av tillräckligt näringsrik föda. Man anser dock inte att det funnits ett illasinnat motiv.
Linn Augustsson, som försvarar pappan, säger att hennes klient har delade känslor kring domen.
– Vi tycker inte att hovrätten fullt tagit fasta på vårt krav om en oberoende utredare och inte de läkare som varit inblandade i vården av flickan. Samtidigt yrkade ju åklagaren på flera års fängelse och vi hamnar i en villkorlig dom eftersom hovrätten sett att det här är föräldrar som försökt att väl ta hand om sitt barn, säger Augustsson.

Det var i februari i år som föräldrarna kom in med sin dotter, då ett drygt år gammal, till akutmottagningen på Drottnings Silvias barnsjukhus i Göteborg. Läkare konstaterade att hon bara vägde 6,3 kilo, att hon var svårt undernärd och led av synnerligen allvarlig vitaminbrist. Syranivån i flickans blod var extremt hög och enligt läkare, som vittnade i rättsprocessen, var hon bara några timmar från att dö.
Föräldrarna nekade till brott och förklarade tillståndet bland annat med att deras barn varit magsjukt under cirka fem dagar före ankomsten till sjukhuset och även lidit av en luftvägsinfektion. Pappan menade också att flickans litenhet var naturlig.
Men i förhören framkom att föräldrarna låtit bli att ta sitt barn till barnavårdscentralen för kontroller och vaccinationer och precis som tingsrätten anser hovrätten att de försatt sin dotter i ett livshotande tillstånd genom att inte erbjuda henne tillräckligt näringsrik kost.
Föräldrarna, som beskrivit sig själva som nomader, är veganer. Enligt pappan fick dottern under sitt första levnadsår bröstmjölk

och levde likt föräldrarna på vegansk kost.
Tingsrätten konstaterade att ett barn kan få tillräcklig näring av vegansk kost, men tog intryck av föräldrarnas redogörelser i förhören och menade att det framkommit oroande uppgifter om deras ideologiskt grundande inställning till bland annat människors behov av föda.
Kvinnan berättade att hon 2016 genomförde en sju dygn lång fasta, där hon levde helt utan mat och vatten och därefter fram till den 21:a fastedagen intog endast vatten. Förebilden var en man i Indien som levt utan mat i 50 år, en ”breatharian”, som lever på luft. Pappan bekräftade mammans uppgifter.
Mia Sandros, som försvarar mamman, ville ha sin klient friad, men tycker att hovrättens dom är bättre formulerad än tingsrättens.
– Även om jag inte delar hovrättens slutsats i alla delar känns den här domen lättare att ta till sig. Till skillnad från tingsrättens dom är genomgången av bevisningen noggrann och saklig och fri från värderingar, säger Sandros, som vid lunchtid

på fredagen bara hunnit prata kort med sin klient.
– Jag tror att hon kommer att ha lättare att acceptera det här, säger Sandros.
Flickan, som tidigare varit omhändertagen och placerats på ett LVU-hem, bor nu åter tillsammans med sin mamma och får dagligen besök av pappan. Enligt Sandros mår hon bra och utvecklas normalt:
– Det här var en ganska stor del av vår bevisning i hovrätten, där åklagaren spekulerade i vilka konsekvenser det här skulle få för flickan. Det vet vi nu när det gått en ganska lång tid och hon mår bra och utvecklas på alla plan precis som hon ska, säger Sandros.
Åklagare Ximena Bene säger till Sveriges Radio att hon överväger att överklaga domen till Högsta domstolen eftersom det saknas praxis på området.
Tidigare i år fälldes ett par i Nacka för att man inte gett sitt barn tillräckligt med näringsrik kost. Även i detta fall handlade det om vegankost. Pappan dömdes i tingsrätten till 14 månaders fängelse medan mamman fick skyddstillsyn.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Hämnd tros ligga bakom mord i London

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Ingen har ännu gripits för mordet på den 36-årige svensken som sköts till döds utanför sitt hem i London. Polisen tror att offret kan ha varit inblandad i kriminell verksamhet i Sverige.

”Vi är i kontakt med vår svenska motsvarighet för att försöka förstå

vilka, om några, händelser som kan ha lett till att någon sökte hämnd mot NN i Storbritannien”, säger utredaren Jamie Stevenson. Svensken sköts ihjäl på julafton – mitt framför ögonen på hustru och barn utanför deras hem i stadsdelen Battersea. Mordet har fått stor uppmärksamhet i både brittiska och andra utländska medier.
Londonpolisen uppger att de är medvetna om alla spekulationer kring vad som har hänt, bland annat beträffande offrets bakgrund.

”Det jag kan säga är att NN, som är svensk medborgare och har albansk bakgrund, har bott i London i fyra eller fem år. Han var på väg hem tillsammans med sin fru och sitt barn när en ensam misstänkt gärningsman kom emot honom och sköt honom flera gånger innan han flydde till fots”, uppger utredaren Jamie Stevenson i ett pressmeddelande. Polisen jobbar nu för att ta reda på vilket motiv gärningsmannen hade. I nuläget utgår de ifrån att det rör sig om en riktad attack. Mannen är lagförd i Sverige för olovlig befattning med

smuggelgods, olovlig försäljning av alkoholdrycker och olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor. Brotten begicks i Malmö 2007 och utmynnade i ett strafföreläggande i form av villkorlig dom och böter.
Londonpolisen uppger att de har kommit en bit på väg med utredningen av dödsskjutningen.
”Dörrknackningar har genomförts, vi håller på och undersöker bilder från övervakningskameror och vi gör goda framsteg.”
Brittisk polis har haft direkt kontakt med polisen i Malmö, bekräftar Petra Stenkula som är chef för regionala utredningsenheten i polisregion Syd.
– Vi har pratat med dem och diskuterat hur vi ska fortsätta att hjälpa dem, säger hon.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Dela

Mordmisstänkt kan ha planerat ännu ett mord

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Den man i 50-årsåldern som på torsdagen anhölls misstänkt för mord på en jämnårig kvinna han haft en relation med häktades på fredagen. Han är också misstänkt för förberedelse till mord på en annan person.

Samtidigt har en åklagare inlett en förundersökning om eventuellt tjänstefel från polisens sida.

Den 50-årige mannen anmälde sig själv till polisen efter midnatt natten till annandagen för att ha tagit livet av en kvinna han sedan tidigare haft en relation med. Han anhölls på sannolika skäl misstänkt för mord. Mordet ägde rum inomhus men åklagaren vill i nuläget inte säga var.

På fredagen häktades mannen av Varbergs tingsrätt.

– Jag har skickat in häktningsframställan under förmiddagen och mannen är på sannolika skäl misstänkt för förberedelse till mord och mord. Mannen anmälde sig själv till polis natten mot den 26 december och han medger omständigheterna kring dödsfallet, säger åklagare Eva Lotta Swahn.
Mordet ägde rum kring midnatt mellan den 25 och 26 december och enligt åklagaren ska det inte finnas några vittnen till det. Den misstänkte mannen är tidigare ostraffad.
– Dessutom misstänks mannen för att ha förberett ännu ett mord som han planerade genomföra under ungefär samma tidsperiod, säger Eva Lotta Swahn.
Åklagaren vill dock inte gå in på vem som var det tilltänkta offret. Kvinnan hade slagit larm flera timmar tidigare och polisen utreder därför om tjänstefel har begåtts. Åklagare Bengt Åsbäck på särskilda åklagarkammaren har inlett en förundersökning om detta.
– Jag har bett om ett antal förundersökningsåtgärder, bland annat att samla in material. Det

kan finnas information i radiotrafik och i kvinnans 112-samtal, säger Åsbäck.
Kvinnan ringde polisen klockan 21.20 på juldagen för att hon kände sig illa till mods. En patrull kom till hennes bostad och fick höra att mannen på åtminstone sms uttryckt hot mot både henne och sig själv.
– Polispatrullen och kvinnan har ett samtal under en bra stund på platsen och kommer till ett gemensamt beslut om att det inte var tillräckligt för att klassas som brott. Han är också helt okänd för oss, finns inte i något register och har inte ens böter, sade polisens presstalesperson Christer Fuxborg till DN på annandagen.
Kvinnan och mannen hade en relation sedan tidigare men gjorde nyligen ett uppbrott, vilket ska ha väckt starka känslor hos mannen. Strax efter midnatt tog han kontakt med polisen för att berätta att han varit hos kvinnan och då tagit hennes liv. Klockan 03.30 på torsdagsmorgonen anhölls mannen av jouråklagare. Åtal i fallet ska vara väckt senast den 21 februari.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se
Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

Knivbeväpnad man skjuten av polis

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

En man som uppges ha varit beväpnad med knivar blev vid 15-tiden på fredagen skjuten av polisen i Deje i Värmland.
– Polisen har tvingats skjuta verkanseld. Som jag har uppfattat var det nödvärnsläge, säger Mats Öhman, presstalesperson på

polisregion Bergslagen, till Nya Wermlands-Tidningen.
Mannen uppges ha gått emot polisen med en eller flera knivar. Han träffades av ett skott i benet. Knivmannen kan komma att bli misstänkt för olaga hot. Polisens agerande ska granskas i en särskild utredning.
TT

Polisen misstänker att kvinna kidnappats

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Den 43-åriga kvinna från Landskrona som varit försvunnen sedan julafton kan ha blivit bortrövad. Det skriver polisen i en uppdatering på fredagen.

Hitintills har ärendet behandlats som ett fall av ”försvunnen person”, nu misstänker polisen att det är ett brott bakom försvinnandet.
”Omständigheter som framkommit om försvinnandet gör att vi nu misstänker brott. Rubriceringen är för närvarande människorov, men kan komma att ändras under utredningens gång. Vi har ingen misstänkt eller frihetsberövad för närvarande,” skriver polisen.
DN

Två gripna efter kraftig explosion i Lund

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Två personer greps under fredagskvällen sedan deras ugn exploderat i stadsdelen Kobjer i Lund. De båda misstänks för grov allmänfarlig vårdslöshet sedan de glömt sprejburkar i ugnen.

Det var vid 18-tiden på fredagen som en kraftig explosion tryckte ut delar av en yttervägg i ett flerfamiljshus.
De båda personerna i lägenheten, en man och en kvinna, fördes till sjukhus med lättare skador men fick några timmar senare lämna sjukhuset sedan de gripits av polis.
Peter Letmark

Man skjuten i huvudet – misstänkt mordförsök

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

En man skadades lindrigt efter att ha blivit skjuten i huvudet utomhus i Jordbro i Stockholm. Händelsen rubriceras som försök till mord samt framkallande av fara för annan.

Polisen fick larm om händelsen strax efter klockan 22 på torsdagskvällen. Den skjutne ringde då själv till Ledningscentralen och uppgav att han blivit skjuten i huvudet. Den skadade har förts till sjukhus med ambulans.
– Personen är lindrigt skadad, men är förd till sjukhus för kontroll, säger Anna Westberg på Stockholmspolisens ledningscentral.

Johan Croneman : Kan inte någon i kungens

närhet lugna honom en smula?

LÖRDAG 28 DECEMBER 2019

Kungens årliga jultal var kort, men lyckades ändå borra in sig på tre frågor med rejäl politisk sprängkraft: brottsligheten, försvaret och miljön.

Carl XVI Gustaf höll sitt årliga tv- och radiotal till nationen på juldagen. Det var föredömligt kort (tio minuter), ändå infann sig en viss leda redan efter inledningen, när kungen började rabbla upp alla som gjorde de viktigaste jobben i vårt samhälle (av pliktkänsla tycktes han dessutom tro): poliser, militärer, lärare stod högst i kurs. Dessutom alla som jobbade under helgerna. De som höll i gång samhällsfunktionerna. Dessa ville han tacka särskilt

(hallå, jag jobbade också i helgen!).
Efter att han hälsat till alla ”kära svenskar, hemma och utomlands – ja, alla i Sverige” skärpte han blicken och sade:
”Vi ser hur brottsligheten av olika slag skapar otrygghet i vårt samhälle. Sprängningar och skjutningar väcker oro hos allmänheten, en oro som delas av mig och min familj.”
Torekovuppgörelsen 1971 mellan regeringen och de borgerliga partierna begränsade kungens och monarkins makt. Kungen är inte uttryckligen förbjuden att uttala sig politiskt, men man rekommenderar honom starkt att undvika politiska uttalanden. Kungen betonade i sitt jultal frågor om brottsligheten, försvaret och miljön. Finns det tre mer politiskt laddade frågar i dag än just dessa? Och vad betyder det att han nämner dessa tre frågor som de viktigaste? Det är inte särskilt svårt att lista ut vilka det är som mest taktfast sitter och nickar bifall när självaste kungen antyder att han vill se hårdare tag, ett upprustat försvar och lite mer lag och ordning. Varför skulle han annars oroa sig?

”Herregud, nu är till och med kungen nojig!” Och han bevakas ändå dygnet runt av ett gross tungt beväpnade Säpokillar!
Vilka slutsatser ska/kan vi dra? Fler poliser och militärer. Det gillar kungen. Till landets beskydd, till samhällets bestånd. Nej då, det är ju inget politiskt alls, eller hur?
Vad kungen tydligen inte känner till är att antalet anmälda brott inte ökar dramatiskt i vårt land, enligt Brottsförebyggande rådets rapport för första halvåret 2019. Den grova brottsligheten, utövad av en mycket liten grupp, har däremot ökat kraftigt, mycket riktigt, kungen. Brottslighet med dödlig utgång är snart lika hög som den var i början av 90-talet! 1990-talet, alltså.
De flesta svenskar är, precis som jag, givetvis bekymrade över våldet, hänsynslösheten, offren som snart bara blir statistik – men oroliga, för egen fysisk del? Med all respekt: risken att man blir skjuten i Sverige är mer än bara liten, den är minimal.
Det framgick inte riktigt vad kungen oroade sig för mest, men någon i hans närhet skulle väl

ändå kunna lugna honom en smula?
Dels rör han sig sällan ute på stan, särskilt inte nattetid, och verkligen aldrig i miljöer där kriminella skjuter på varandra. Skattebetalarna bidrar med 137 miljoner per år till kungen – Republikanska föreningen har dock räknat ut att den verkliga notan för skattebetalarna hamnar på en dryg miljard om året.
Med kungafamiljens omfattande och kostnadskrävande personskydd dygnet runt får vi nog anta att kungen, hans barn och barnbarn kan känna sig rätt säkra. Tryggare kan ingen vara.
Miljön ligger kungen varmt om hjärtat. ”Klimatet fortsätter att förändras”, sade kungen i sitt jultal, och som den stora skogsägare han är så varnade han särskilt för granbarkborren (den gillar när det blir varmare), ”en liten skalbagge som orsakar stora skador på vår granskog”.
Givetvis delar svenska folket kungens oro över granbarkborrens framfart. Jag låg sömnlös i helgen.
Det är för övrigt ett bra tips till hovnarrarna på SVT, för nästa års

adventskalender: Granbarkborren hotar julgranarna och julen! Kungaparets sju barnbarn rycker ut för att rädda den. Kungligt.

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

M pressar regeringen om straff för våldtäkt

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Moderaterna är kritiska till att regeringen ännu inte kommit till skott med att höja straffen för våldtäkt och hotar nu med att ta initiativ i riksdagen för att tvinga igenom straffskärpningen.

Justitieminister Morgan Johansson (S) tillbakavisar kritiken.

I maj 2018 röstade riksdagen igenom ett tillkännagivande med krav på tolv olika straffskärpningar, däribland att straffet för våldtäkt ska höjas från två till tre års fängelse.

Moderaternas rättspolitiska talesperson Johan Forssell är kritisk till att regeringen ännu inte genomfört straffskärpningen.

– Det har gått 19 månader och inget har hänt. Jag har förståelse för att lagstiftning tar tid men här är det så att regeringen inte ens har tillsatt en utredning. Vi har alltså inte rört oss en millimeter framåt, säger Johan Forssell.

Om inte regeringen inom kort kommer vidare med frågan vill Moderaterna ta ett initiativ i riksdagen för att tvinga fram en straffskärpning. Enligt Johan Forssell tänker han kontakta KD, SD och L efter årsskiftet för att se om riksdagen kan driva igenom lagstiftning på egen hand.

– Det är inget förstahandsalternativ men vad gör man i ett läge när regeringen struntar i vad riksdagen tycker?

Det räcker dock inte med dessa fyra partier för att tvinga fram en lagstiftning via riksdagen.
Johan Forssell hoppas att Centerpartiet, som stod bakom tillkännagivandet i maj 2018, ska vara beredda att tvinga fram straffskärpningar via riksdagen.
– Jag har inte hört att något parti har ändrat uppfattning i den här frågan. I grund och botten förutsätter jag att de partier som fattade det här beslutet i maj 2018 är beredda att fortsätta på den banan när det 19 månader senare inte har hänt någonting, säger han.

Justitieminister Morgan Johansson (S) säger att han är angelägen om att skärpa straffen för sexualbrott och att en utredning ska tillsättas i början av nästa år.
Att det dragit ut på tiden förklarar han bland annat med att Sverige leddes av en övergångsregering under fyra månader och att den växande gängkriminaliteten tagit mycket av justitiedepartementets resurser i anspråk under 2019.
– Tillkännagivandet kom strax innan valet, en övergångsregering kan inte ta initiativ och av förklarliga skäl kunde inte

tillkännagivandet behandlas av övergångsregeringen. Även om den här hösten har präglats av gängkriminalitet och fokus främst har legat på 34-punktsprogrammet, så har det pågått ett arbete parallellt på regeringskansliet och vi räknar med att besluta om direktiv i början året, kommenterar justitieminister Morgan Johansson.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Oro för fler ekobrott när det blir billigare att starta aktiebolag

SÖNDAG 29 DECEMBER 2019

Kravet på aktiekapital halveras vid årsskiftet för den som vill starta aktiebolag. Målet är att

fler ska bli företagare. Men Ekobrottsmyndigheten är kritisk och inte ens organisationen Företagarna applåderar.

Det ska vara lätt att starta ett aktiebolag, det tycker de flesta av landets politiker. Centerpartiet välkomnar reformen med sänkt krav på aktiekapital.

– De flesta nya jobb skapas av småföretag och då måste vi göra det enklare att starta och driva företag. Att sänka kravet på aktiekapital är ett steg på vägen till ett bättre företagsklimat i Sverige, säger Centerpartiets näringspolitiska talesperson, Helena Lindahl.

Den som vill starta ett aktiebolag måste sätta undan ett aktiekapital, som en säkerhet för dem som bolaget har skulder till, om bolaget skulle gå omkull. Från årsskiftet sänks kravet på aktiekapital från 50 000 till 25 000 kronor.

För tio år sedan halverades summan från 100 000 till 50 000 kronor. Nu är det alltså dags för en ny halvering. Förändringen ingår i januariöverenskommelsen mellan S, MP, C och L. Men när

det nu blir lättare att starta aktiebolag kommer också kritik.
– Vi ser en risk för ökad ekonomisk brottslighet, att aktiebolag används som brottsverktyg. Vi har redan stora problem med målvakter som sätts in i aktiebolag. Det här är ett steg i fel riktning, säger Henrik Lundin, strategisk ekorevisor på Ekobrottsmyndigheten.
Organisationen Företagarna, i vanliga fall en stark förespråkare för att det ska vara enkelt att starta företag, tillstyrkte reformen med lägre aktiekapital. Men man gjorde det utan större entusiasm.
– Vi ser en hel del problem. Om man måste sätta av 50 000 kronor tvingas man ta sig en funderare innan man startar ett aktiebolag. Nu ökar risken för att en del startar aktiebolag baserat på affärsidéer som inte är så genomtänkta, säger Daniel Wiberg, chefsekonom på Företagarna.
TT

Fakta. Målet är fler företag

Den 28 november beslutade riksdagen att det lägsta tillåtna aktiekapitalet i privata aktiebolag blir 25 000 kronor från och med

årsskiftet. Beloppet har varit 50 000 kronor de senaste tio åren. Också befintliga aktiebolag kan sänka sitt aktiekapital till 25 000 kronor från den 1 januari.
Tanken med att sänka kapitalkravet är att göra företagsformen aktiebolag mer tillgänglig för den som vill starta ett företag.
Källa: Bolagsverket

”Skyddet för visselblåsare stärks efter EU-direktiv”

MÅNDAG 30 DECEMBER 2019

DN. DEBATT 20191230

Om ett år stärks skyddet för visselblåsare efter ett EU-direktiv. Den lag som nu förbereds innebär genomgripande förändringar för myndigheter, kommuner,

näringslivet, skolan, sjukvården, medier och - folkrörelser, skriver Claes Sandgren, tidigare ordförande i Institutet mot mutor.

På sistone har det kommit en strid ström av rapporter som visar att svenska storföretag och banker gjort sig skyldiga till omfattande korruption och penningtvätt. Det oroar, inte minst eftersom korruption, penningtvätt och skatteflykt bildar en järntriangel som är svår att komma åt.

Flera av våra myndigheter har mycket riktigt stått handfallna. Vad gäller teleföretagen Telia och Ericsson är det enbart tack vare amerikanska myndigheter som deras korrupta affärer kunna lagföras. Och trots att staten är huvudägare av Telia har även regeringen varit passiv.

Finansinspektionens tillsyn av bankernas kontroll av penningtvätt har fått kritik från flera håll, till och med från inspektionens egna revisorer.

Så vad kan göras? En hel del.

1 Skyddet för visselblåsare bör stärkas så att de vågar rapportera oegentligheter.

Vi fick visserligen en visselblåsarlag 2016, men den har

aldrig tillämpats på grund av sina svagheter: inget skydd för visselblåsares identitet, inga krav på kanaler för rapportering av missförhållanden, liten krets av personer som får skydd och avsaknad av krav på återrapportering.

Men det ljusnar. EU har nämligen beslutat om ett direktiv som kan råda bot på de här svagheterna. På basis av direktivet förbereder en utredning en lag som innebär genomgripande förändringar för myndigheter, kommuner, näringslivet, skolan, sjukvården, medier och folkrörelser.

Förutsatt att de har minst 50 anställda ska dessa inrätta interna rapporteringskanaler för visselblåsare som också ska ha tillgång till externa kanaler för sin rapportering. Och mest centralt: visselblåsarna värnas mot repressalier. De får skydd även om de haft ett illasinnat motiv för att slå larm, exempelvis att hämnas sin chef för en utebliven befordran.

De närmare 1,2 miljoner anställda i Sveriges kommuner och regioner får rätt till visselblåsarskydd, dock med undantag för anställda i den fjärdedel av Sveriges kommuner

som har färre än 10 000 invånare. Deras invånare skulle dock kunna få möjligheter att slå larm genom gemensamma, centrala eller regionala kanaler.
Den nya lagstiftningen träder i kraft 2021, men de förändringar som står för dörren är så långtgående att alla berörda organisationer redan nu bör börja anpassa sig till den nya situationen – mentalt och organisatoriskt. Det lär ta tid att vänja sig vid att tystnadskulturens tid är förbi.
2 Vi bör revidera vår syn på - korruption.

I fokus står ofta en offentlig tjänsteman som tar emot en förmån, exempelvis en måltid eller resa, för att bevilja ett bygglov eller medborgarskap. Den vanligaste brottsmisstanke som polisens nationella anti-korruptionsgrupp utreder är personal inom äldreomsorgen som tar emot förmåner av brukare. Fokus bör mer riktas in på givaren av mutor, bestickaren, och vi bör blicka ut över gränserna där storskalig korruption, penningtvätt och skatteflykt pågår i en elakartad växelverkan.

3 Myndigheternas möjligheter att lagföra brottslighet bör förbättras. Förundersökningar har lagts ned också i fall där bevisläget varit gott. Så skedde exempelvis med förundersökningen av Saabs medverkan till att mutor - utbetalats i samband med försäljningarna av Jas Gripen, fastän Saabs brittiska partner BAES mutat beslutsfattare i köparländerna. Saab hade överlämnat pengar för detta, men inga enskilda personer kunde bindas till utbetalningarna och företaget som sådant kunde inte åtalas enligt svensk rätt.

Detta bör ändras så att även bolag ska ha ett straffrättsligt ansvar. Dessutom bör åklagare ges en möjlighet att förhandla med företag om sanktioner på grund av misstänkt mutbrott, penningtvätt och annan grov ekonomisk brottslighet.
Företagen skulle då sporras att lämna ut material och att samarbeta på annat sätt. I gengäld skulle vissa personer kunna undgå åtal, företaget skulle kunna fortsätta sin verksamhet och få delta i offentliga upphandlingar. De skulle däremot kunna åläggas att betala kraftfulla böter, införa

skärpta kontrollsystem och avskeda vissa nyckelpersoner. Ett sådant system skulle ha en avskräckande verkan som går vida utöver den som följer med risken att enskilda personer kan komma att ställas inför rätta. En fördel är också att kostnaderna för lagföringen kan begränsas - kraftigt, att statskassan kan erhålla tillskott och att både företag och individer kan slippa en lång och förlamande väntan på en process med oviss utgång. Av rättssäkerhetsskäl skulle uppgörelserna godkännas av domstol så som sker i till exempel Polen, Storbritannien och USA. Det vore allra bäst att en sådan - ordning kom till stånd på EU-nivå. Böter skulle då hamna hos europeiska skattebetalare och inte som nu finansiera amerikansk skola, vård och omsorg.

4 Lagen om offentlig upphandling, som bygger på ett EU-direktiv, föreskriver att företag som begått grova brott såsom korruption och - penningtvätt under vissa förut-sättningar ska uteslutas från deltagande i upphandlingar. Uteslutning kan även drabba ett

företag som gjort sig skyldigt till ”allvarligt fel i yrkesutövningen”. EU-domstolen har fastslagit att den bestämmelsen omfattar alla felaktiga ageranden som inverkar på leverantörens trovärdighet i professionellt avseende. Detta är något att begrunda för företag som vill delta i upphandlingar i Europa, exempelvis Ericsson. Amerikanska myndigheter har nämligen slagit fast att bolaget under 17 års tid ägnat sig åt storskalig korruption – bara i Indonesien och Kina har bolaget betalat cirka 700 miljoner kronor i mutor – vilket gett miljardbelopp i vinster. De bötesbelopp som bolaget ålagts att betala (10,1 miljarder kronor) skulle för övrigt ha varit lägre om företaget samarbetat med myndigheterna fullt ut.

Till sist: Civilminister Lena Micko (S) meddelade häromdagen att en nationell handlingsplan riktad mot korruption ska utarbetas. Det är välkommet, men den storskaliga korruptionen i utlandet tycks inte finnas med i arbetet och inte heller korruptionens växelspel med penningtvätt och skatteflykt. Ministern förklarade bara att ”det

är vår uppgift att ge förutsättningarna att upprätthålla en förvaltning av hög kvalitet”. Den inrotade synen på korruption tycks bestå. Det bådar inte gott.

Claes Sandgren, seniorprofessor, Stockholm Centre for Commercial Law, Stockholms universitet, före detta ordförande för Institutet mot mutor

Så många skjuts ihjäl i Sverige

Antal fall av dödligt våld med skjutvapen 2000–2019.

Källa: Brå, Polisen

*Siffrorna för 2019 gäller fram till den 15 december 2019 och utgår från polisens siffror som i vissa fall skiljer sig från Brå:s siffror. 2017 och 2018, när polisen började räkna skjutningar och antalet personer som skjutits till döds genom dessa, räknade polisen med tre respektive två fler döda i skjutningar än Brå.

162 anmälningar om allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning gjordes under 2018.

236 anmälningar om allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning gjordes under de elva första månaderna 2019.

Källa: Brå

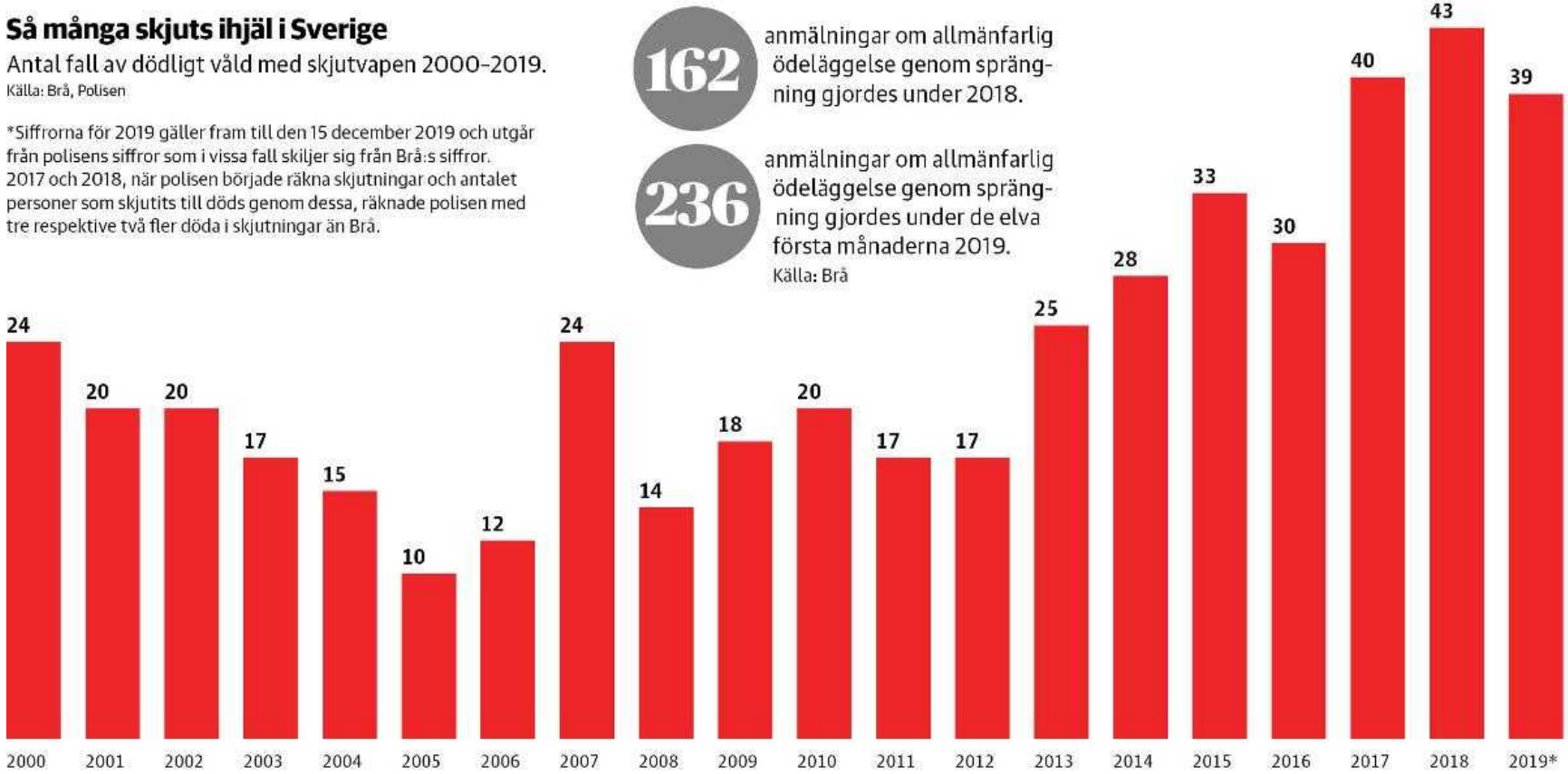

Åtgärder mot gängvåldet riskerar bli slag i luften

MÅNDAG 30 DECEMBER 2019

Politikerna strider om vad som ligger bakom skjutningar och bombdåd och om hur utvecklingen ska vändas. Men experterna vet inte säkert varför gängvåldet ökat de senaste åren.

– Ökningen har koppling till utsatta områden och det handlar till stor del om unga män. Men det är egentligen det enda vi vet, säger Manne Gerell, forskare i kriminologi.

Fram till den 15 december hade 38 personer dött och 112 skadats i totalt 312 skjutningar. Skjutningarna och sprängningarna har satt fyr på en högljudd politisk debatt under hösten. När statsminister Stefan Löfven i en intervju i SVT:s ”Agenda” inte ville koppla ihop det ökade gängvåldet med

migrationen eskalerade kritiken mot regeringen.
Vid sidan av utspelen och förklaringsmodellerna står ett häpet forskar-Sverige.
”Slutar aldrig förvånas över att så många är så tvärsäkra. På att dom själva har rätt. Eller att andra har fel. Hur vet ni det?” skrev kriminologiforskaren Manne Gerell vid Malmö universitet på Twitter, dagen efter att intervjun sänts.
Det Manne Gerell och några av hans forskarkollegor faktiskt har kunnat belägga är att det finns en koppling till utsatta områden.
– Men nästa steg, varför har vi fått en framväxt av kriminella nätverk i utsatta områden där unga män är involverade i väldigt grovt våld har jag inga svar på, säger han.
Ett antagande är att det är flera faktorer tillsammans som skapat förutsättningarna.
– Jag tror att någonting kring invandring och migration bör vara en faktor som är relevant att ta upp men det har säkert också att göra med saker som lagstiftning, politik och hur polisen arbetar. Man kan se skillnader mellan olika länders lagstiftning som kan ha bidragit. Det är många små

pusselbitar som tillsammans kan förklara hur det ligger till, säger Gerell.
Amir Rostami är kriminolog vid Stockholms universitet och forskar på gängkriminalitet. Han anser att en viktig aspekt är att titta på vad som lockar individer till gängmiljöer. Det forskningen vet är att det delvis handlar om sökandet efter skydd och säkerhet i en osäker miljö.
– Andra faktorer kan vara önskan om en gemensam social identitet och ekonomiska incitament samt att dessa fenomen uppstår i samhällsekonomiskt missgynnade områden, säger han.
Erik Nilsson, utredare på Brottsförebyggande rådet och en av personerna bakom intervjustudien ”Skjutningar i kriminella miljöer”, menar att de intervjuer han gjort visar att sättet att konkurrera i den kriminella miljön har förändrats.
– Det har blivit allt viktigare att ha rykte om sig att vara kapabel till grovt våld. Man beskriver att det krävs mer och grövre våld för att ”vara någon”. Det tycks också hänga samman med att gängen eller nätverken är väldigt

instabila. Man tycks inte behöva bli en fungerande del i en organisation, därigenom öppnas möjligheter för individer att snabbt avancera genom att skjuta.
Avsaknaden av forskning på området gör att flera av de åtgärder som nu vidtas, bland annat en del av dem som finns i regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten, riskerar att bli slag i luften.
– Alla vill visa handlingskraft och komma med skarpa förslag. Men det är oklart om det man föreslår egentligen kommer att ha någon större effekt, säger Manne Gerell.
Både Gerell och Rostami fanns bland de forskare som bjöds in till justitiedepartementet för några veckor sedan för att träffa inrikesminister Mikael Damberg (S) och justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S).
– Mitt huvudbudskap är att det görs en bred palett av saker i utsatta områden, i kommunerna och i de olika lokalpolisområdena. Men vi vet inte vilka av metoderna som är bäst. Förmodligen är några metoder bättre än andra men det

är ingen som ens försöker ta reda på det, säger Gerell.
Han anser att flera av åtgärderna, som till exempel Operation Rimfrost, polisens särskilda händelse mot gängvåldet, borde ha kommit för flera år sedan. Likaså den lagskräpning som gjordes när det gäller grovt vapenbrott.
Sven Granath, kriminolog och analytiker vid polisen, ser en rad förklaringar till att gängvåldet började eskalera just runt år 2006 och 2007. En buffert av illegala vapen hade hunnit byggas upp i Sverige, bland annat efter Balkankrigens slut på 1990-talet. År 2000 invigdes Öresundsbron, vilket underlättade för smugglare av både vapen och narkotika.
– Unga har gått över från alkohol till narkotika. Om det beror på en ungdomstrend eller ett ökat utbud vet man inte. Samtidigt har det har blivit lättare att föra in illegala varor i landet, på samma sätt som det blivit lättare att föra in legala varor. Vanlig näthandel började komma då också, säger han.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Frågor & svar. Experternas teorier om vad som ligger

bakom skjutningar och sprängdåd

Sven Granath, kriminolog och analytiker vid polisen:
”En viktig faktor är att narkotikamarknaden har ökat sin omsättning. Förr eller senare kommer grupperingar att möta andra som vill ta över. Det handlar om en yrkeskriminalitet där man behöver ha våldskapital och lojala bundsförvanter. Det är en illegal ekonomi och då uppstår våld förr eller senare. Det har också kommit in fler och fler illegala vapen.”

Stefan Holgersson, professor i polisvetenskap vid Linköpings universitet:
”Flera faktorer ligger bakom det ökade gängvåldet men det jag har fokuserat på i min forskning är Polismyndighetens ansvar. Chefer har systematiskt skurit ner på specialistfunktioner, såsom poliser som arbetar med narkotika, trots upprepade varningar om konsekvenserna. Det har minskat trycket på kriminella grupperingar.”
Amir Rostami, kriminolog vid Stockholms universitet, forskar på gängkriminalitet:

”Det finns ingen specifik forskning som jag känner till om vilka faktorer som ligger bakom det ökade gängvåldet i Sverige. Det var inte länge sedan som vi konstaterade att Sverige har ökande dödligt skjutvapenvåld jämfört med andra länder och att mycket av det beror på kriminella konflikter.”

Manne Gerell, kriminolog vid Malmö universitet:

”Det vi vet är att vi fått en framväxt av kriminella nätverk i utsatta områden som har blivit mer aktiva och mer våldsamma. Men varför vi har fått en framväxt av kriminella nätverk i utsatta områden där unga män är involverade i väldigt grovt våld har jag inga svar på. Förmodligen har det med många olika saker att göra.”

Erik Nilsson, utredare på Brotts-förebyggande rådet och en av dem som gjort intervjustudien ”Skjutningar i kriminella miljöer”:

”Det eskalerande våldet handlar mycket om förändringar i hur man konkurrerar om position i den kriminella miljön. Det har blivit allt viktigare att ha en rykte om sig att vara kapabel till grovt våld. Detta tycks också hänga samman med

att gängen eller nätverken är väldigt instabila. Man tycks inte i någon högre grad behöva bli en fungerande del i en organisation – då öppnas möjligheter för individer att snabbt avancera genom att skjuta.”

Pengar blir ännu ett vapen när kvinnor utsätts för våld

MÅNDAG 30 DECEMBER 2019

Våldsutsatta kvinnor förlorar oftare sitt arbete och har lägre inkomster, enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Begreppet ekonomiskt våld är

okänt för många – men drabbar kvinnor i destruktiva relationer.
Våldet mot kvinnor är komplext och uttrycker sig på flera sätt. I närmare 40 procent av alla fall av kvinnomisshandel är förövaren en närstående. Motsvarande siffra när män misshandlas är 3 procent.
Efter julhelgen brukar anmälningarna om kvinnomisshandel gå upp, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå). Förra året var det 135 fler anmälningar efter julen än snittet för en månad – som är 816 anmälningar.
Något som är vanligt, men trots det ganska okänt, är det ekonomiska våldet. Med det menas att pengar används som ett medel för att kontrollera sin partner.
Kvinnors inkomster minskar med 25 procent när de befinner sig i en våldsam relation, enligt en rapport från Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Dessutom ökar sjukfrånvaron med 20 procent för både män och kvinnor.
– Många ser den sämre ekonomin som en följd av det fysiska våldet. I själva verket är det en del av

grundproblemet, säger Åsa Witkowski, verksamhetschef på NCK.
Ekonomiskt våld är ett brett begrepp. Oftast börjar det med mindre saker, till exempel att den drabbade tvingas visa upp sina kvitton för sin partner. Eller att partnern förstör ägodelar, till exempel klippr sönder kläderna. Ju längre tid som går i relationen, desto hårdare blir kontrollen, enligt Elin Hedén, verksamhetsansvarig på Kvinno-huset i Västerås.
– Det här är ju en stegvis förändring i deras liv, säger hon. När kontrollen har trappats upp rejält får vissa kvinnor inte behålla sin lön. Andra blir under hot tvingade att skriva sig på alla lånen – trots att det är partnern som har tillgång till pengarna. Även budget- och skuldrådgivare känner igen fenomenet.
– Jag träffar minst en kvinna i månaden som har utsatts för ekonomiskt våld, säger Anna Huzell, budget- och skuldrådgivare i Karlskoga kommun.
Hon har arbetat med skuldrådgivning i nio år. Genom åren har hon mött flera kvinnor

som är skuldsatta efter en
våldsam relation.
Problemet har varken ökat eller
minskat. I själva verket har det
alltid varit lika förekommande,
enligt henne.
– Jag möter kvinnor i alla åldrar.
Många av dem kontaktar oss
något år efter att de har lämnat
sin partner. Det är först då som de
orkar ta itu med skulderna och vill
få en skuldsanering, säger Anna
Huzell.
– När vissa kvinnor utsätts för
våld av sin partner har det även
funnits skulder med i bilden, som
mannen har orsakat. Ibland har
kvinnan tvingats att skriva sig på
lånen. Andra gånger har hon gjort
det självmant, och valt att blunda
för riskerna, säger Anna Huzell.
I Västmanlands län hoppas
länsstyrelsen kunna sprida
kunskap om det ekonomiska
våldet. Tillsammans med en rad
aktörer, bland annat Kvinnohuset
i Västerås, har man tagit fram ett
underlag för vad begreppet
ekonomiskt våld innebär. Likaså
hur man känner igen
varningstecknen.
– Bankerna gör misstag i bland.
Till exempel kan banken ha
lyssnat godtroget på partnern och

glömt att fråga kvinnan om hon faktiskt har gått med på att ta lånet i sitt namn. I så fall är det aktuellt med en brottsanmälan, säger Elin Hedén på Kvinnohuset i Västerås.
Ett vanligt inslag i våldsamma relationer är att den utsatta isoleras. Den drabbade träffar alltmer sällan utomstående personer. När processen har eskalerat kan kvinnan bli tvungen att lämna sitt jobb. Dels för att partnern vill det, dels för att undvika frågor om sina skador eller blåmärken.
– Män tjänar generellt sett mer än kvinnor. Kvinnor har oftare osäkra anställningar, vilket gör det svårt att argumentera för att hennes jobb är viktigt, säger Elin Hedén.
Och hon tillägger:
– Idén med ekonomiskt våld är att man ska skuldsätta den drabbade för en lång tid framöver. Pengarna används för att begränsa och i vissa fall förnedra sin partner. Dessutom är pengar ett effektivt medel att få partnern att stanna kvar i en våldsam relation. Utan en egen inkomst är det svårt att lämna relationen, enligt Eman

Hussein, verksamhetschef på tjej- och kvinnojouren Somaya.
– Närmare hälften av alla kvinnor på våra boenden har någon slags anmärkning. Det handlar om allt från sms-lån till att bilen står registrerad i deras namn, trots att det är mannen som använder den. Det innebär ett stort lidande, säger hon.
Några av Sveriges största banker har en annan bild av situationen. Varken Nordea, Swedbank eller Handelsbanken upplever att fenomenet är vanligt. Alla tre har avböjt att ställa upp för en intervju om kvinnor som blir lurade eller tvingade att skriva sig på banklån.
En utmaning är att det är svårt att kartlägga ekonomiskt våld, enligt Anna Huzell. Ord står mot ord i många fall. Dessutom är det svårt att bevisa om lånet har tvingats på den drabbade.
– Det kan vara väldigt svårt om kvinnans namnunderskrift har förfalskats på lån, vilket jag har sett tidigare. Det enda personen kan göra är att polisanmäla, men det är svårt att bevisa något, säger Anna Huzell.
Trots det är hon optimistisk. Oftast är det möjligt att få

skuldsanering. Dessutom hjälper kvinnojourerna till, enligt Eman Hussein. Bland annat kan de hjälpa till att ringa till Kronofogden. Om utbetalningar sker i kvinnans namn, mot hennes vilja, kan myndigheten frysa utbetalningarna.

– Det finns hopp. Det är många gånger som kvinnorna kan erbjudas skuldsanering, säger hon.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Fakta. Det här är ekonomiskt våld

Ekonomiskt våld innebär att förövaren kan ta kontroll över ekonomin och materiella tillgångar för att på så sätt öka isoleringen, utsattheten och göra det svårare att lämna relationen.

Efter en separation kan skulder eller en dålig position på arbetsmarknaden som ett resultat av våldet påverka kvinnan under lång tid. En fungerande ekonomi kan däremot underlätta för kvinnan att lämna relationen.

Ekonomiskt våld kan se ut på följande sätt:

Kontrollera hur partnern använder pengar.

Inte tillåta partnern att ha egna pengar.
Gömma undan gemensamma pengar.
Tvinga partnern att medverka i ekonomiska olagligheter.
Se till att partnern får skulder.
Förstöra saker, strimla kläder med mera.
Källa: Länsstyrelsen Västmanlands län

Eva separerade från sin våldsamma sambo – nu är hon skuldsatt för livet

MÅNDAG 30 DECEMBER 2019

Eva levde med sin våldsamma man i tre år. Efter separationen fortsatte han att hota henne. Till slut gick hon med på att gå i borgen för honom. I dag, 32 år senare, är hon fortfarande skuldsatt.

– Jag vet faktiskt inte hur jag har överlevt, säger Eva, som nu är 70.

Han uppvaktade henne på jobbet, i den lilla tätorten norr om Stockholm. Den högt uppsatte chefen sände blommor och presenter till Evas adress. Hon var 34 år och arbetade som tryckare på en tidning.

– Det här pågick i flera månader. Jag har fortfarande kvar breven som han skickade till mig med sina kärleksförklaringar, säger hon.

De vita kuverten på dörrmattan skulle senare visa sig vara starten på ett liv i skulder. Kärleksbreven ersattes med brev från Kronofogden.

I tre års tid levde Eva, som egentligen heter något annat, med mannen som misshandlade henne.

Många gånger skröt mannen om att han var mer välutbildad än Eva. Hennes liv skulle bli ett helvete om hon lämnade honom. Det som fick bägaren att rinna över var den plötsliga graviditeten. Hon packade väskorna och lämnade hemmet.
– Han visste att jag aldrig skulle lämna honom om jag var gravid. Det hela kändes som en fälla. Men jag visste att det här aldrig skulle fungera, säger Eva.
Hon flydde till systerns gård ute på landet. Sedan tre år tillbaka hade syskonen träffats mindre regelbundet. När Eva bodde ihop med mannen kände hon sig isolerad.
– Om jag hälsade på min syster fick jag ett helvete, eftersom jag hade varit borta för länge. Han var otroligt svartsjuk, säger Eva.
Hon erkänner att hon tyckte synd om honom. Han verkade vara ensam. På kvällarna drack han alldeles för mycket, enligt Eva. Kanske var det därför som hon stannade så länge.
Trots det stod Eva på sig och vägrade bli tillsammans med honom igen. Ungefär en vecka efter separationen bad exsambon om en sista tjänst.

Hon skulle skriva sig som borgensman åt honom på fem banklån. Sammanlagt var lånen på 600 000 kronor. Skälet som han uppgav för Eva var att han inte skulle överleva utan pengarna.
– Jag ville bli av med honom. Han hotade mig. Självklart trodde jag att han skulle betala lånen, säger hon.
Tre veckor efter separationen damp det ned ett brev i Evas brevlåda. Avsändaren var hennes tidigare sambo. I brevet, som DN har tagit del av, stod det att han skulle ta livet av sig. Dessutom skulle Eva straffas för sitt svek. I brevet skriver mannen att hon ska tvingas betala lånen på 600 000 kronor.
Polisen konstaterade att mannen dog av en överdos sömntabletter. Han hade svalt dem med sprit en kväll 1988. För pengarna hade han bland annat köpt en bil och en lägenhet i Spanien, enligt noteringshäftet i mannens lägenhet.
– Jag har aldrig känt igen mig i begreppet ekonomiskt våld. Det är först nu när jag är gammal som det känns som våld, säger Eva, som i dag är 70 år.

Efter separationen har hennes liv präglats av skulder. Exakt hur mycket pengar Eva fortfarande är skyldig är hon osäker på.
– Egentligen skulle jag ha kontaktat en advokat, men det fanns ju inga pengar för det, säger Eva.
Det enda sättet att överleva var att fortsätta arbeta, konstaterar hon. Ibland drog Kronofogden delar av lönen. Andra gånger knackade de på dörren. I dag får hon bostadsbidrag utöver sin pension. Även det dras av för att betala skulderna.
– Jag vet faktiskt inte hur jag har lyckats överleva. Det har väl varit ur hand i mun, säger Eva.
2015 ansökte hon om skuldsanering. Kronofogden beviljade henne tre års sanering. I samma veva träffade hon budget- och skuldrådgivaren Mikael Zingmark.
– Jag har aldrig varit med om något så extremt tidigare. Däremot har jag mött kvinnor som har lurats att skriva på lån med löften om resor och ett bättre liv tillsammans. Sen finns det de som pressas att skriva på lånen, säger han.

Nu har Eva ansökt om ytterligare en skuldsanering. För att få det flera gånger krävs det särskilda skäl. Bland annat tittar Kronofogden på omständigheterna.
Mikael Zingmark bedömer att Eva har rätt till en ny skuldsanering.
– Det här är ju en oerhörd tragedi. Den här mannen ville ju medvetet försätta henne i skuld, vilket hon straffas för. Hon har betalat skulderna i över 30 år och det räcker, säger han.
Nu vill Eva varna yngre kvinnor för att hamna i samma sits.
– Stå på dig, det är inte värt att stanna kvar. Jag skäms fortfarande för att jag skrev på lånen. När brevbäraren går förbi mitt hus blir jag rädd. Jag tänker att han kanske ska komma med nya skuldkrav.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se

Ewa Stenberg: Fem saker att hålla ögonen på 2020

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Svensk politik är i en brytningstid och 2020 ser inte heller ut att bli något lugnt år. Väpnat våld på gatorna och oheliga allianser i riksdagen tillhör det som kan skaka marken under regeringen och januarisamarbetet.

1) Vad gör de åt våldet?

Polisen har dragit i gång operation Rimfrost för att minska skjutningarna och sprängningarna och bura in kriminella gängmedlemmar. Hur väl de lyckas kommer att forma den politiska debatten. Väpnade mord kopplade till kriminella gäng har blivit allt vanligare och är uppe i historiskt höga nivåer. De undergräver medborgarnas förtroende för regeringen och ökar otryggheten.

Partierna bjuder över varandra i att föreslå hårdare tag. Rättssäkerhet och integritet diskuteras sällan. Både S och M förespråkar polisiära befogenheter som var otänkbara för dem bara för några år sedan. Det gäller till exempel möjligheten att göra husrannsakan utan brottsmisstanke (S) och visitationer utan brottsmisstanke (M).

SD är det parti som har störst förtroende i rättspolitiken. Därifrån hörs det allra hårdaste tonläget: ”Sveriges politiska ledning måste förklara krig mot den

mångkulturella samhällsvisionen. Samtidigt ska rättsväsendet rustas med verktyg & resurser så att till & med råttorna ber om lov för att rota bland soporna!”, skrev SD:s rättspolitiske talesperson Adam Marttinen på Twitter i november.

2) Nya oheliga allianser
Eva Nordmarks framtid som arbetsmarknadsminister hängde på en skör tråd i början av december. Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna hotade att fälla henne med en misstroendeomröstning i riksdagen, om inte regeringen reviderade planerna på att privatisera Arbetsförmedlingen.
De tvingade januaripartierna S, MP, C och L till reträtt. De hade hoppats kunna styra Sverige stabilt med en del av oppositionen till höger och en del till vänster. Men misstroendet mot Nordmark visar att oväntade allianser kan uppstå.
Vänsterpartiet och Kristdemokraterna ska få Sverige ska blockera en höjning av EU-avgiften. Jonas Sjöstedt (V) ska ta kontakt med M för att göra upp om en begränsning av arbetskraftsinvandringen.
Vänsterpartiet ska försöka driva fram ett extraval om regeringen försvagar anställningstryggheten eller inför mer av marknadshyror.
Moderaternas Ulf Kristersson svarade på Sjöstedts misstroendelöfte: ”Av vilket skäl du än vill fälla den här regeringen, så kommer jag vara med på det”. Nu säger han att sakpolitiken kommer att styra.

3) Kan LO rädda regeringen?
Arbetsmarknadens parter ser ut att hamna i centrum nästa år. Först väntar en

ovanligt svår lönerörelse. Sedan ska arbetsgivare och fackliga organisationer förhandla om arbetsrätten. Om inte parterna kommer överens har regeringen lovat C och L att lägga fram en lagändring som gör det lättare för arbetsgivare att säga upp personal. Inträffar det lovar V i sin tur att försöka fälla regeringen.
Redan innan parterna har börjat förhandla på allvar har fem LO-förbund hoppat av. De har förlorat förtroendet för LO. Frågan är om LO-förhandlingarna kan fortsätta när förbund som representerar drygt hälften av medlemmarna inte står bakom. Om inte väntar svåra politiska våndor i socialdemokratin, som ju lovade sina väljare att inte försämra anställningstryggheten.
4) Fortsatt strid om migrationen
Före valet sökte Ulf Kristersson (M) en uppgörelse med Socialdemokraterna om en stramare migrationspolitik. Men S ville inte och gjorde efter valet i stället upp med MP, C och L om att försöka införa en ny, humanitär skyddsgrund som ger särskilt ömmande fall rätt att stanna i Sverige. I juni tillsattes en parlamentarisk utredning om migrationspolitiken på lång sikt.
M tvekade om det ens skulle vara med. Men nu sitter alla riksdagspartier från SD till V i kommittén. Sannolikheten att alla kommer överens om en kompromiss är minimal.
5) Fördjupas vårdkrisen?
Vårdköer, överbeläggningar och utlokaliseringar av patienter har ökat för varje år sedan 2014. Bristen på vårdplatser riskerar att förvärras när andelen äldre i befolkningen ökar. Samtidigt ökar debatten om hur regionerna använder sina pengar. Bygget av Nya Karolinska i Solna, de ökade kostnaderna för nätläkare och

gräddfiler för patienter med privata försäkringar är några stridsfrågor. Kommer staten att ingripa och hjälpa regionerna i större utsträckning? Kan rent av staten ta över ansvaret för en del av vården? Sjukvården står i topp på väljarnas dagordning.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Fakta. Viktiga politiska händelser 2020

Vänsterpartiet håller kongress i Västerås. Ska partiet radikaliseras? Kommer Jonas Sjöstedt att fortsätta som partiledare?
Utredningen om liberaliserad arbetsrätt presenteras. V har lovat försöka fälla regeringen om den blir verklighet.
LO har kongress och förhållandet till socialdemokratin kan komma att prövas.
Dessutom kommer splittringen mellan förbunden om arbetsrätten troligen diskuteras.
Sista dag för partierna i den migrationspolitiska kommittén att komma överens om ett förslag.
Kommer partierna att enas kring en fortsatt stram politik, en ännu stramare eller blir det liberaliseringar?
Dessutom ska det fattas ett försvarsbeslut.
Regeringen kommer under våren att lägga ett förslag till riksdagen om hur försvaret ska utformas 2021–2025.

Moderat-topp åtalas för tre våldtäkter

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Kommunalrådet i Motala, Kåre Friberg (M), åtalas för tre fall av våldtäkt och grov kvinnofridskränkning.

Friberg häktades i november. Han nekar till brott.

De brott Kåre Friberg åtalas för ska ha begåtts mot en närstående kvinna mellan januari 2016 och november 2019.

Förundersökningen inleddes efter att en polisanmälan gjordes i samband med att kvinnan hamnade på sjukhus i november. Kåre Friberg greps och häktades kort därpå.

Bevisningen i målet utgörs i första hand av en lång rad vittnesmål och chattkonversationer mellan Kåre Friberg och målsäganden. Kammaråklagare Emma Högström var på måndagen inte tillgänglig för kommentarer.

Åtalet gäller tre fall av våldtäkt under 2016 och 2017. Beskrivningen av åtalspunkten kvinnofridskränkning inkluderar i stämningsansökan såväl förolämpningar och okvädningsord i tal och skrift, som fysiskt våld vid upprepade tillfällen 2018 och 2019. Han ska också ha hotat henne till livet. Två gånger ska målsäganden ha knuffats i en trappa. Vid det senaste tillfället, i november 2019 föll kvinnan i en stentrappa och fick skador som behövde opereras. Polisanmälan gjordes i samband med sjukhusvistelsen.

I samband med brottsmisstankarna tog Kåre Friberg paus från sina politiska uppdrag, och Moderaternas förbundsordförande i Östergötland Anna Nilsson förklarade att förtroendet för honom var förbrukat, oavsett utgången i fallet.

Friberg har tills vidare ersatts på heltid av Kenneth Söderman (L), förste vice ordförande i Motalas kommunstyrelse. Enligt kommunallagen kan Friberg inte avsättas, utan måste själv avgå, såvida han inte dömts för brott som kan ge minst två års fängelse.

Kåre Friberg själv nekar till samtliga gärningar. Hans advokat Hanna Lindblom säger:

– En reflektion man kan göra är att åtalet vilar på bräcklig grund, och på vittnesmål från personer som berättar om saker de bara har hört i andra och tredje hand.

Också försvaret kommer att kalla vittnen till rättegången, samt åberopa skriftlig bevisning i form av mejl och sms-konversationer. Rättegången inleds den 13 januari i Linköpings tingsrätt.

Sanna Torén Björling

Dela

Polisen söker vittnen till gängskjut-ningen

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Göteborg. Inga ljuslyktor hade tänts, inga blommor eller minneshälsningar lagts ut.

Förutom polisens avspärrningsband var det enda som på måndagsförmiddagen påminde om den senaste dödliga gängskjutningen i Göteborg skyddspapper till sterila kompresser.

Den ”särskilda händelse” som polisledningen fattade beslut om 32 minuter efter att larmet kommit strax före klockan 18 på söndagskvällen om skottlossning invid en pizzeria i Biskopsgården på Hisingen, var desto mer påtaglig.

En man i 20-årsåldern sköts ihjäl och en man i övre tonåren skadades svårt. Redan på söndagskvällen, när polisen fick klart för sig att offren var väl kända sedan tidigare, gjordes bedömningen att det handlade om ett led i en gängkonflikt.

– Nu gör vi allt vi kan för att den här konflikten inte ska eskalera. Det finns alltid risk för att man vill hämnas. Frågan är vem som gör nästa drag, säger presstalesmannen Christer Fuxborg till DN.

Någon konkret bild av motivet till skjutningen har polisen ännu inte, enligt Christer Fuxborg.
– De som sköts har inte bara en ovän. Därför måste vi jobba brett när vi tittar på vilka tidigare händelser som just detta kan vara kopplat till, säger han till DN.
Den man i övre tonåren som skadades allvarligt var på måndagen så pass bra att polisen hoppades kunna tala med honom.
– Men av erfarenhet vet vi att i de här kretsarna är inte heller de som är brottsoffer så medgörliga.
Platsen för dådet var på måndagsförmiddagen fortsatt avspärrad.
Den man i 20-årsåldern som dog hittades liggande på asfalten framför pizzerian av en förbipasserande. Den andre skjutne mannen, som är i övre tonåren, satt allvarligt skadad uppe på den lilla bergknalle som finns alldeles intill när polis och ambulanspersonal tog hand om honom.
– Fy fan. Det är läskigt, säger Mohamed Hossein, bovärd hos fastighetsbolaget Willhem, när DN talar med honom intill mordplatsen.
Han har jobbat i området i snart två år och fick höra om dådet av en kollega.
Mohamed säger att han annars upplevt att kvarteren där han rör sig blivit bättre och bättre med tiden.
Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Två döms för mord i köpcentrum

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Två män, 22 och 24 år gamla, döms för att ha knivskurit en 19-åring så svårt att han senare avled. Straffen blir 16 respektive 8 års fängelse. Det var vid midnatt den 19–20 juli som en 22-årig man högg ner en 19-åring i köpcentrumet Nordstan i Göteborg. Enligt tingsrättens dom som publicerades på måndagen var det ett ”intensivt förlopp som varade i 30 sekunder”. Männen döms också att betala 120 000 kronor i skadestånd till den mördades efterlevande. **DN**

Paket innehöll droger – fyra döms

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Fyra män döms för att ha smugglat in droger i Sverige genom postförsändelser från utlandet, rapporterar P4 Väst. Smugglingen uppdagades när två paket från Tyskland fastnade i Tullverkets kontroll vid midsommar. Paketen innehöll droger värda närmare tio miljoner kronor. En person döms till sju års fängelse för grov narkotikasmuggling och grovt narkotikabrott vid Vänersborgs tingsrätt. De övriga tre männen döms till kortare fängelsestraff. TT

Både Virtanen och Wallin överklagar förtalsdomen

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Både Cissi Wallin och Fredrik Virtanen överklagar förtalsdomen, skriver Expressen. Wallin vill bli frikänd, Virtanen vill ha mer i skadestånd.

I början av december dömdes debattören och skribenten Cissi Wallin för grovt förtal med påföljden villkorlig dom och dagsböter i Stockholms tingsrätt. Hon dömdes även att betala 90 000 kronor i skadestånd till journalisten Fredrik Virtanen.

Åtalet gällde de inlägg som Wallin publicerat på Instagram för två år sedan där hon påstod att Virtanen våldtagit henne 2006. Ärendet utreddes då av polis men förundersökningen lades ner. Virtanen har hela tiden förnekat anklagelserna.

Wallin har tidigare meddelat att man kommer att överklaga domen, och har nu gjort så, skriver Expressen. Även Virtanen väljer att överklaga domen. Virtanen vill ha mer i skadestånd och hänvisar till flera andra fall som han menar talar för hans sak, enligt tidningen som tagit del av överklagan.

Det är inte klart när den nya rättegången i Svea hovrätt kommer att hållas.

Kajsa Haidl

Polis besköts med fyrverkerier

TISDAG 31 DECEMBER 2019

Hundratals ungdomar stormade en ungdomscup i fotboll i Örebro på måndagskvällen. Polis tillkallades och besköts då med fyrverkerier. Efter att polisen larmats kunde ungdomarna motas bort från platsen. Vid 21-tiden hade ingen person skadats allvarligt, och ingen hade heller gripits.
– Nu är det grönt läge på platsen. Det handlade mest om att fösa bort ungdomarna, säger polisens presstalesperson Lars Hedelin.
Ivan Solander

21-åring får fängelse för knivhugg

TISDAG 31 DECEMBER 2019

En 21-årig man döms för mordförsök och ytterligare en man döms för misshandel i Katrineholm i augusti, skriver lokala medier.
De gick till angrepp mot en man i 50-årsåldern och en man i 20-årsåldern med våld, enligt Nyköpings tingsrätt. 21-åringen högg de båda offren i ryggen med kniv, skriver SVT Sörmland. Offren är far och son.

Knivmannen döms till nio år fängelse och utvisning medan den andre mannen döms till skyddstillsyn och fängelse.
TT

”Raketförbu-det får inte någon snabb effekt”

ONSDAG 1 JANUARI 2020

Förbudet mot att skjuta raketer med pinne kommer inte att betyda så mycket för problemen med beskjutningar mot polisen.

– Gatsten eller raketer, det är samma typ av beteende. Det tar

tid att förändra, säger polisförbundets vice ordförande Tomas Stjernfeldt.

De senaste dagarna har polisen blivit utsatt för beskjutningar med raketer i samband med insatser i Kristianstad. Även i Södertälje har det varit oroligt med raketskjutningar, något som gör att kommunstyrelsens ordförande Boel Godner (S) vill arbeta för att införa ett totalförbud mot fyrverkerier.

Sedan halvårsskiftet är det förbjudet för privatpersoner att skjuta raketer med pinne utan ett särskilt tillstånd. Det är den typen av fyrverkeripjäser som oftast används vid skjutningar mot polisen.

Polisförbundets vice ordförande, Tomas Stjernfeldt, menar att beskjutningen är allvarlig, dels för att raketerna kan orsaka allvarliga personskador, men dels för att den leder till förseningar i polisens och blåljuspersonalens insatser.

– Det hindrar det arbete vi ska göra, ofta i akuta situationer när vi ska assistera räddningstjänst eller ambulans. Det är ett allvarligt problem, säger Tomas Stjernfeldt.

En undersökning som Polisförbundet gjort visar att 15 procent av poliserna i ingripandeverksamheten under det senaste året blivit beskjutna med fyrverkeripjäser.
Förbudet mot raketer, som infördes i somras, tror han inte får någon effekt i det korta perspektivet. Raketerna går att få tag på ändå, antingen genom mindre nogräknade handlare, import från utlandet eller genom inbrott och stölder.
– På sikt kan lagstiftningen få effekt, men utöver att samhället markerar mot den här typen av brottslighet så krävs det ett förändrat beteende. För våra polisers skull måste vi visa att samhället står bakom dem, säger Tomas Stjernfeldt.
Stenkastning eller raketskjutning – det är ett uttryck för en inställning till samhället, demokratin och staten som inte är acceptabel, menar han. Sådant tar tid att förändra.
– Det spelar inte heller någon roll vilken lagstiftning vi har om vi inte kan ingripa mot dem som bryter mot den. Det gäller också att vi får de resurser som vi behöver för att kunna ingripa och

förebygga den här typen av brott, säger han.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Fakta. Nya lagen om raketer med styrpinne

Den nya lagen för raketer med styrpinne gäller från den 1 juni 2019 och kräver tillstånd från kommunen för användning av explosiv vara, samt att man gått en så kallad B- eller C-utbildning. Kravet gäller även raketer som är inköpta före lagändringen.
Du måste ha fyllt 18 år för att köpa, inneha eller avfyra fyrverkerier. Langning till personer som är under 18 år är förbjudet.
Raketer med mer än 75 gram krut, miniraketer och smällare är förbjudna i Sverige, liksom andra fyrverkerier med knall som främsta effekt.
Varje år skadas cirka 100 personer så allvarligt att de behöver åka till akuten. De allra flesta olyckorna inträffar vid nyår.
Källa: Polisen och MSB

”Rekrytering av kriminella ska straffas hårdare”

TORSDAG 2 JANUARI 2020

DN. DEBATT 20200102

Vid årsskiftet trädde nya regler i kraft som skärper samhällets insatser mot gängvåldet. Inom kort tar regeringen initiativ till ny lagstiftning för att öka häktningsmöjligheterna för fler brott och för att den som - rekryterar unga till kriminalitet ska få hårdare straff, skriver justitieminister Morgan Johansson (S) och inrikesminister Mikael Damberg (S).

Ingen ska stå ensam inför samhällsproblemen. Oavsett om det handlar om revor i välfärden, en pension som inte räcker till eller ökade klassklyftor ska vi tackla utmaningarna tillsammans. Brottsutvecklingen i Sverige är inte entydig. Å ena sidan har det dödliga våldet minskat över tid. Risken att bli dödad var större för

30 år sedan än vad den är i dag. Likaså har villa- och butiksinbrotten minskat kraftigt. Antalet ungdomar som misstänks och lagförs för brott har sjunkit. Å andra sidan ser vi en tillväxt av de brott som kan kopplas till organiserad kriminalitet. Det gäller särskilt gängvåld i socialt utsatta områden. Det handlar exempelvis om skjutningar, sprängningar och rån.
Många av dessa brott begås av en ytterst liten grupp, men dessa personer besitter ett stort våldskapital och kan hålla hela stadsdelar i skräck. De tjänar sina pengar på narkotikahandel och hotar vanliga människor som försöker motverka dem.
Detta får inte fortsätta. Vår främsta prioritering är att rycka upp dessa gängstrukturer med rötterna. Vi kommer inte att ge oss förrän vi har nått dit. Målet är ett starkare samhälle där alla människor kan känna trygghet i vardagen och tilltro till framtiden, oavsett ekonomiska förutsättningar och var i landet man bor.
Detta arbete handlar om att ge rättsväsendet bättre förutsättningar att gripa och

lagföra gärningsmännen och att sätta dem i fängelse längre tid än i dag. Just nu pågår polisens nationella kraftsamling ”Operation Rimfrost” med full styrka. Bara i Polisregion Syd har polisen under operationens första månad gripit ett 40-tal personer, hittat fem efterlysta och beslagtagit ett 20-tal vapen samt ett par kilo sprängmedel. Det är styrkebesked för svensk polis när allt fler gängkriminella blir gripna och inlåsta. Det försvagar gängen i flera led.

Men hela samhället måste kraftsamla för att bryta nyrekryteringen till gängen. Bakom varje person som blir gripen, dömd eller skjuten så står ofta 10-15 nya som kliver fram för att fylla luckan i ledet. Det vet polisen mycket väl. När vi besöker poliser i utsatta områden pekar de ofta på att det inte räcker med polisiära insatser, utan att också socialtjänst, fritidsverksamhet och skolan måste lyftas.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna ställer gärna upp på våra straffskärpningar, men så gott som aldrig på brottsförebyggande insatser. Det visade sig förra året

när de i sitt budgetbeslut för 2019 strök alla riktade anslag till skola och socialtjänst i utsatta områden som vi föreslagit. I stället sänkte de skatten med över 20 miljarder kronor – pengar som hade kunnat göra stor nytta i brottsbekämpningen och välfärden.

Regeringen bekämpar såväl brotten som brottens orsaker. Vi prioriterar bygget av ett starkare samhälle med satsningar på trygghet och välfärd före stora skattesänkningar. Vi kommer att lägga nya förslag till förstärkningar av skola och socialtjänst i utsatta områden, och där vet vi att vi har en samsyn med Centerpartiet och Liberalerna.

Den bästa brottsförebyggande insatsen är att öka jämlikheten och minska klassklyftorna. När det gäller brottsbekämpningen genomförs den hittills största satsningen på polisen. Till 2024 ska myndigheten växa med ytterligare 10 000 anställda i hela landet. Polisen har i dag nästan 3 500 fler anställda jämfört med 2016. Antalet poliser är det högsta på åtta år.

Polismyndigheten har nu fler anställda än någonsin. Vi utbildar tre gånger så många poliser som alliansregeringen gjorde. Glädjande nog är det samtidigt allt färre poliser som lämnar yrket och fler som vill komma tillbaka. Vi har skärpt straffen för bland annat grova våldsbrott, allvarliga narkotikabrott och grovt vapenbrott. Vi ger polisen nya verktyg att komma åt kriminella med bättre möjligheter till husrannsakningar, kamerabevakning och avlyssning. Ökade häktningsmöjligheter och ökad polisiär effektivitet har lett till att anstalter och häkten fylls. Vi har så gott som full beläggning. Därför måste Kriminalvårdens kapacitet byggas ut. Det blir en stor uppgift under kommande år. Sedan 2014 har justitiedepartementet lagt över 200 propositioner till riksdagen, men arbetet fortsätter. Nyligen gav vi fyra myndigheter i uppdrag att utforma ett nationellt avhopparprogram så att fler kan få hjälp att lämna kriminaliteten. I november tog vi initiativ till att alla kommuner ska ha ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande. Tidigare i

höstas uppdrog regeringen åt Socialstyrelsen att föreslå hur så kallat mellantvång kan utformas, så att socialtjänsten får bättre möjligheter att ingripa mot ungdomar i riskzon också när deras föräldrar säger nej till insatser.
Vid årsskiftet träder dessutom ett antal nya regler i kraft:
Det nya brottet blåljussabotage införs, med hårdare straff för den som angriper eller försvårar för polisen och andra utryckningsverksamheter.
Straffet skärps för mord, med ökad användning av livstidsstraff.
Polisen och övriga brottsbekämpande myndigheter får ökade möjligheter att bedriva kamerabevakning.
Kriminalvården får i uppdrag att redovisa en plan för den långsiktiga platsutbyggnaden på anstalter och häkten.
I dag kan vi dessutom presentera några av de nya åtgärder som vidtas i början av 2020. Grunden för arbetet finns i det 34-punktsprogram mot gängkriminalitet som vi presenterade i höstas. Vi har redan levererat insatser på 15 av dessa punkter.

Regeringen kommer inom kort att ta initiativ på ytterligare fyra punkter i programmet. Det handlar om att åstadkomma ökade häktningsmöjligheter för fler av de brott som sker inom ramen för kriminella nätverk som rån och grov misshandel. Det handlar också om skärpta straff för den som rekryterar unga till kriminalitet, för den som överlåter narkotika och för brott som har kopplingar till kriminella uppgörelser.
Om de brottsbekämpande myndigheterna får de resurser och de verktyg de behöver, och om hela samhället mobiliseras i förebyggande insatser, kommer vi att vända utvecklingen. Det är vår fasta övertygelse. Samhället är alltid starkare än gängen.

Morgan Johansson (S), justitieminister
Mikael Damberg (S), inrikesminister

En hittad död i lägenhet – misstänkt greps på platsen

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En person hittades död i en lägenhet i centrala Sundsvall. En misstänkt gärningsman som greps på platsen har nu anhållits på sannolika skäl misstänkt för mord.

Tidigt på nyårsdagens morgon larmades polisen till en adress i centrala Sundsvall. I en lägenhet hittades en person avliden.

– Det var en person som kom till bostaden som påkallade hjälp från ambulans och polis, säger Anderz Ohlsson, jourhavande förundersökningsledare vid polisen, till Sundsvalls Tidning.

En person som befann sig i lägenheten greps och vid halv tio på förmiddagen anhölls personen på sannolika skäl misstänkt för mord.

Enligt Anderz Ohlsson var offret och den misstänkte gärnings-mannen ”inte obekanta” med varandra.
Åklagarmyndigheten uppger att förhör med den misstänkta hölls under onsdagen.
Polisen ville i går kväll inte lämna uppgifter om kön och ålder på offer eller misstänkt gärningsman eftersom anhöriga ännu inte är underrättade, säger Maria Linné som är presstalesperson för polisen i region Nord.
För Sundsvalls tidning säger dock åklagaren Stina Sjöqvist att både offret och den misstänkta gärningsmannen är i medelåldern.
– Båda är i 40–50-årsåldern, säger Stina Sjökvist till tidningen.
Polisens utredning fortsätter nu med brottsplatsundersökning och förhör.
– Vi har våra kriminaltekniker på plats och vi genomför också dörrknackning i området och håller förhör med eventuella vittnen, säger Peter Wennerbring, jourhavande förundersökningsledare.
Hur den misstänkte gärningsmannen ställer sig till anklagelserna är okänt.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Man anhållen för misstänkt våldtäkt

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En man i 20-årsåldern har anhållits misstänkt för att ha våldtagit en kvinna, även hon i 20-årsåldern, i Norrköping, uppger polisen.
Brottet ska ha skett inomhus i området Fyrby i Norrköping.
TT

Kropp hittad vid station

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En person har hittats död vid Tumba pendeltågsstation, söder om Stockholm. Kroppen upptäcktes vid 09-tiden på onsdagen av en förbipasserande som slog larm till polisen.
– Patrullen på plats gjorde bedömning att den avlidna personen sannolikt har legat på platsen en längre tid, säger Towe Hägg, vid Stockholmspolisen.

Polisen har inlett en förundersökning gällande mord eller dråp eftersom dödsorsaken är okänd. Man ska även fastställa personens identitet.
DN

... och i centrala Stockholm

TORSDAG 2 JANUARI 2020

En kvinna har anmält att hon utsatts för en våldtäkt i närheten av Kungsträdgården under nyårsnatten, skriver flera medier. Polisen påträffade kvinnan i centrala Stockholm.
– De såg också till att hon kom till sjukhus, säger polisens Towe Hägg till SVT Nyheter.TT

Ytterligare en anhållen efter mordet i Rinkeby

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Ytterligare en person har anhållits misstänkt för mord på en ung man som sköts ihjäl i Rinkeby utanför Stockholm natten mot tisdag. Personen anhölls på nyårsdagen som skäligen

misstänkt, den lägre misstankegraden.
Sen tidigare sitter fem personer anhållna.
Den mördade mannen hittades skadad i en bil och fördes till sjukhus. Men hans liv gick inte att rädda.
DN

En skadad efter knivbråk

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Efter ett bråk på nyårsdagen mellan ungdomar i närheten av Globen i Stockholm skadades en så allvarligt att personen fick föras till sjukhus.
Det är oklart vad som orsakade bråket som började vid 19-tiden. Det är också oklart hur illa skadad personen är. Enligt Tomas Ibstedt, vakthavande befäl hos

polisen, utreds händelsen som ett mordförsök.
Ingen har i nuläget gripits.
DN

Polisen utreder misstänkt våldtäkt i Hässelby...

TORSDAG 2 JANUARI 2020

Polisen utreder en misstänkt våldtäkt på en flicka i 15-årsåldern. En person hade träffat flickan i Hässelby gård på

nyårsdagen och hon berättade att hon blivit misshandlad.
När polisen kom till platsen framkom uppgifter från flickan om att hon blivit våldtagen. Övergreppet ska ha inträffat inomhus. Flickan fördes till sjukhus för undersökning.
TT

Tidningsbud skulle ”frälsas” genom rituell åderlåtning

FREDAG 3 JANUARI 2020

I flera timmar hölls tidningsbudet fången i en lägenhet i Kristianstad. Där ska han ha utsatts för tortyrliknande misshandel av

en 25-årig man – som åtalas för människorov, synnerligen grov misshandel och hemfridsbrott. Nu tas fallet upp i tingsrätten.

Klockan 06.50 den 12 augusti fick polisen ett första samtal från en boende i ett lägenhetshus i Kristianstad. Inringaren berättar att hon hört ”en incident i trappan med ett tidningsbud” och att hans vagn har stått utanför dörren sedan 05.00-tiden, enligt polisens utskrift från samtalet.

”Jag hörde att han sa ’snälla, jag har inte gjort nåt, jag har inte nåt, jag bara delar ut tidningar’”, säger hon till polisen under samtalet.

Nästa larmsamtal kom klockan 11.19 – denna gång till SOS. En annan granne berättar att han ser två nakna blodiga män springa på taket. Där den ena med knivar jagar den andra mannen.

Under timmarna mellan larmen ska tidningsbudet ha hållits fången av en 25-årig man. I polisförhör berättar budet att han först tvingades ner i källaren. Där berättar mannen att han under knivhot ska ha pressats att klä av sig naken, dricka ur en ginflaska och även sniffa kokain. 25-åringen ska även ha tagit tidningsbudets mobil och skickat sms till

mannens sambo: ”Kommer sent. Jobbar över, hälsa barn”. Även budets arbetsgivare ska ha fått ett lugnande sms.
Efter det ska tidningsbudet ha förts till 25-åringens lägenhet. Tidningsbudet berättar för polisen att han låg på golvet samtidigt som han blev rispad och skuren över hela kroppen med kniv.
Efter flera timmar fick tidningsbudet ett tillfälle att fly.
I polisförhör berättar tidningsbudet att han tog i av all sin kraft för att resa sig upp, öppna balkongdörren och ta sig ut på ett tak där han sedan sprang för sitt liv.
Efter sig hade han 25-åringen som fortfarande var beväpnad med knivar, berättar flera vittnen för polisen.
Vid takets slut blev ett fönster räddningen för tidningsbudet.
”Jag tänker att det är den enda chansen jag har. Så jag hoppar där, och lyckas få tag i fönstret och tar mig in... så faller jag bara ihop på golvet...”, säger han i förhör.
Samtidigt hade tio polispatruller och ambulans larmats till platsen.

Innan den misstänkte 25-åringen kunde gripas tog han sig först in i en lägenhet och skrämde en tioårig flicka, vilket den misstänkte själv har berättat i förhör.
25-åringen lyckades även fly undan tre poliser och tog sig in i ytterligare en lägenhet genom en öppen altandörr. I bostaden fanns en funktionshindrad man. Enligt polispatrullen som grep 25-åringen hittade de honom hoppandes jämfota på den funktionshindrade mannens rygg. 25-åringen ska även ha slagit den funktionshindrade i huvudet med ett tillhygge upprepade gånger, enligt åklagaren.
25-åringen greps och uppfattades, enligt polisen, som okontaktbar. Mannen åtalades strax före julafton för människorov, synnerligen grov misshandel och hemfridsbrott mot fyra målsäganden. På torsdagen inleds rättegången.
I stämningsansökan skriver åklagaren att brottet ska anses som grovt bland annat på grund av det stora antalet knivskärningarna som tidningsbudet utsattes för och

eftersom våldet utövats under en längre tid.
25-åringen, som hela tiden har nekat till brott, menar att tidningsbudet och han skulle ”frälsa varandra” genom en rituell åderlåtning. Samtidigt säger den åtalade i polisförhör att han inte minns flera av händelserna.
– Han förnekar i princip att han gjort sig skyldig till brott över huvud taget. Det är den inställningen han haft i förundersökningen, och jag förmodar att det är samma som han kommer ha i rätten. Men vi ska diskutera hans inställning, jag har inte gått igenom det fullt ut med honom ännu, säger 25-åringens advokat Peter Olofsson inför rättegången.
Advokaten vill inte yttra sig om sin klients sinnestillstånd vid händelsen. Det har dock gjorts en paragraf 7-undersökning av mannen, det som kallas en ”liten sinnesundersökning”, men vad den visar vill inte advokaten gå in på.
Peter Olofsson anser det är ”ett märkligt händelseförlopp”.
– Han förnekar inte att han utfört de olika gärningarna. Det är hans

förklaringar som är lite annorlunda.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Polisen utreds efter felaktiga uppgifter på Instagram

FREDAG 3 JANUARI 2020

Polisen fick stark kritik efter att ha uppgett flera juridiska felaktigheter på sitt officiella Instagramkonto. Dessutom - möttes kritiker av hånfulla kommentarer. Nu utreds händelsen internt.

På nyårsdagen publicerades ett inlägg på polisens Instagramkonto om lagändringen som innebär hårdare straff för den som angriper blåljuspersonal. I svaren i kommentarsfältet uppgav polisen en rad felaktigheter om bland annat lagstiftande.
Dessutom gavs svaren i en hånfull ton:
”Det vore klädsamt om du läste på lite om hur samhället fungerar. ’Vi’, det vill säga polisen ’hittar inte på’ lagar. Det gör lagrådet varpå riksdagen beslutar”.
Det stämmer inte eftersom det är regeringen och riksdagen som tar fram lagförslag. Lagrådet granskar och yttrar sig om redan existerande förslag.
Flera personer inom rättsväsendet reagerade på inlägget. En av dem var juristen Mårten Schultz, som skrev på Twitter att felaktigheterna skadade förtroendet för polisen och efterlyste en översyn gällande tonen i alla polisens kanaler på sociala medier.
Ett annat inlägg på polisens konto som kritiserades handlade om strafflängden:
”Att kasta sten mot polis, brandkår och ambulans, hota

poliser eller annan blåljuspersonal eller på annat sätt sabotera blåljusverksamhet kan från och med idag innebära fängelse upp till livstid vid grovt brott. Att kasta en banger mot polis ger i fortsättningen fängelse i minst ett år.”

Fredrik Nydén, rådman vid Södertörns tingsrätt och domare i brottmål, anser att myndigheter bör vara försiktiga med att uppge påföljder när en lag aldrig har prövats i domstol.

– Det har jag inte varit med om tidigare, säger han till Expressen. Dessutom har han svårt att se att domstolarna kommer att döma några längre straff för brott i den nya blåljuslagen även om polisens tolkning av påföljder inte är direkt felaktig. Det finns livstid i straff-skalan som börjar på ett år om brottet bedöms som grovt, och sedan ska man lägga till försvårande omständigheter för att ge 18 års fängelse och livstid.

– Det är väldigt svårt att se hur det skulle kunna gå till. Det är inte formellt felaktigt, men det är inte praktiskt tänkbart, säger Fredrik Nydén till tidningen.

Polismyndigheten har nu tagit bort inlägget från Instagramkontot som sköts av anställda på informationsavdelningen.
– Det var i går (Läs: nyårsdagen) som det publicerades felaktigt och olämpligt innehåll och har att göra med mänskliga faktorn. Det är beklagligt att det har skett och viktigt att människor har förtroende för polisen, säger Anna Engelbert.
Enligt Anna Engelbert är syftet med kontot att informera och föra dialog. Polisen finns även i flera andra kanaler på sociala medier, som Facebook och Twitter.
– Det är viktigt att rätt information finns på alla våra plattformar.

Har ni någon policy för hur ni ska bemöta kritik eller frågor i kommentarsfälten?

– Vår policy i den frågan är att vi ska ha en korrekt och bra ton. I det här fallet har det inte blivit så och det har korrigerats och vi har tagit bort inlägget, säger Anna Engelbert.
Myndigheten kommer nu att göra en internutredning om det som har skett.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fyra anhållna efter misstänkt mord

FREDAG 3 JANUARI 2020

Fyra personer sitter anhållna skäligen misstänkta, den lägre misstankegraden, för ett mord i Boden. Det rör sig om ett ”oklart dödsfall”, enligt polisen som är förtegen kring omständigheterna.
TT

Två anhållna vid knarktillslag

FREDAG 3 JANUARI 2020

Två personer i Mal-mö anhölls på nyårsdagen, misstänkta för narkotikabrott, skriver Sydsvenskan.
Polisen fick tips om de misstänkta efter larm om stor aktivitet på vinden i det flerfamiljshus där de två kunde gripas.
TT

Dödsfall utreds som mord

FREDAG 3 JANUARI 2020

En person hittades på förmiddagen medvetslös utomhus i centrala Lidköping. När polisen kom till platsen var personen avliden.
Polisen bedömer att det finns oklara omständigheter runt dödsfallet, och har startat en

utredning om misstänkt mord eller dråp.
TT

Kvinna begärd häktad för mord

FREDAG 3 JANUARI 2020

Den kvinna som misstänks för ett mord i Sundsvall under nyår har begärts häktad.
Det misstänkta mordet inträffade på nyårsnatten i en lägenhet i centrala Sundsvall. Både den misstänkta och den döda kvinnan är i 50-årsåldern.

Tidigt på morgonen larmades polisen till lägenheten och hittade en död kvinna. Senare greps en kvinna i närheten av brottsplatsen. Hon har nu begärts häktad av åklagare.
Polisen var först förtegen om de inblandade, men säger till TT att kvinnorna var bekanta med varandra.
DN

Polisen fann misstänkt sprängämne

FREDAG 3 JANUARI 2020

Polisen hittade på torsdagen ett misstänkt explosivt ämne i en fastighet i en by utanför Lycksele. Fyndet gjordes i samband med en husrannsakan i ett annat ärende. Enligt polisen ligger fastigheten på en avskild plats och ämnet ska inte utgöra någon fara för andra.
TT

Revisorer stäms efter bostadsrätts-svindel

FREDAG 3 JANUARI 2020

Två revisorer har stämts av den bostadsrättsförening i Malmö vars före detta ordförande dömts till fängelse för mutbrott. Föreningen, som nu har en ny styrelse, betalade under en treårsperiod miljontals kronor för bygg- och renoveringsprojekt med lånade pengar. Revisorerna borde ha slagit larm, anser nuvarande styrelse, exempelvis när 40 miljoner kronor 2015 lånades till investeringar som inte fanns med i underhållsplanen.

TT

Sju anhållna efter dödsskjut-ningen

FREDAG 3 JANUARI 2020

Den 20-årige man som sköts till döds i Rinkeby natten till nyårsafton hade länge levt i den kriminella miljö där dödligt våld förekommer. Flera av hans vänner har redan gått samma öde till mötes. Nu misstänks sju personer för inblandning i mordet.

År 2019 slutade våldsamt i Stockholms gängkriminella miljö. På nyårsaftonens morgon avled en 20-åring man efter att han blivit beskjuten och svårt skottskadad i en bil i Rinkeby. Han hittades klockan 00.30 och kom att bli det 17:e offret för det dödliga skjutvapenvåldet under det år som gått.

Han fördes till sjukhus med mycket svåra skador och vaknade aldrig upp ur sin medvetslöshet innan den livsuppehållande

behandlingen avbröts några timmar senare.
DN har fått bekräftat att 20-åringen identifierade sig som medlem i ett av de kriminella gäng på Järvafältet som sedan 2015 legat i konflikt med ett annat kriminellt nätverk. Det som sticker ut den här gången är att han tycks ha blivit dödad av ”sina egna”.
Än så länge finns det bara spekulationer kring motivet till dödsskjutningen. En av polisens teorier går ut på att 20-åringen fick betala med sitt liv då han på något sätt agerat illojalt mot ”sitt gäng”. Senast för två år sedan dömdes han för brott han då begick tillsammans med personer med kopplingar till det rivaliserande gänget – ett tecken på att 20-åringen rörde sig mellan de olika grupperingarna, något som i den här miljön betraktas som en hög riskfaktor för att själv hamna på gängens ”dödslistor”.
Enligt DN:s källor tillhörde 20-åringen inte ”toppskiktet” i gänget, utan betraktades mer som en ”springpojke” som aspirerade på att ”stiga i graderna”. Han dömdes senast för brott i juli 2019 – då för försök till grov stöld efter

att han tillsammans med två bekanta trängt sig in i två bostäder i Vällingby för att stjäla smycken och kontanter.
När han begick brottet var han villkorligt frigiven från ett tidigare fängelsestraff för ett grovt vapenbrott.
Han greps efter att ha kastat i från sig en helautomatisk kulsprutepistol vid en bensinmack i Råcksta när polisen ville kontrollera fordonet som han då färdades i. Med i bilen befann sig då även en känd rappare i 20-årsåldern, även han dömdes för två fall av grovt vapenbrott.
Rapparen fick två år och tre månaders fängelse.
Den nu avlidna 20-åringen sade vid det tillfället att han hittat vapnet på marken och att han var på väg till polisen för att lämna in det, eftersom det då rådde en vapenamnesti. Den förklaringen trodde dock inte tingsrätten på.
Rapparen hade också en förklaring till att han sprang från bilen när polisen kom.
– Jag var rädd att polisen skulle skjuta mig, sade han i förhör.
Tingsrätten konstaterar att den rädslan förefaller ”osannolik”.

När den nu avlidne 20-åringen dömdes för försöket till grov stöld i somras konstaterade tingsrätten att endast fängelsestraff kunde komma i fråga eftersom 20-åringen inte bedömdes ”vara lämplig för samhällstjänst då han enligt uppgift vistas i kriminella miljöer där dödligt våld förekommer”.
Strax efter skjutningen greps och anhölls fem män som nu på sannolika skäl är anhållna för mord. Sedan dess har ytterligare två personer anhållits, en av dem på den lägre misstankegraden.
Kammaråklagare Alexandra Bittner har ännu inte bestämt sig för på vilka exakta grunder hon kommer att begära de sammantaget sju personerna häktade.
Häktningsframställningarna väntas lämnas in till Solna tingsrätt på förmiddagen i dag, fredag.
Polisen vill i nuläget inte kommentera hur man tror att mordet gick till, om det anses vara planerat eller en impulsiv överslagshandling.
Samtliga sju anhållna, som är mellan 19 och 30 år gamla, har tilldelats försvarare.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

”Vårt mål är att rånen aldrig ska inträffa”

FREDAG 3 JANUARI 2020

Antalet personrån mot unga eskalerade i Stockholm under 2019. Drygt 1 000 personer under 18 år rånades – vilket är nästan en fördubbling jämfört med 2018. I Solna bestämde sig

polisen och företagarna i Mall of Scandinavia för att agera.
– Vi har lyckats bryta den negativa trenden. Nu gäller det att hålla i, säger Anders Djurestad, tf lokalpolisområdeschef.
Vid en av entréerna till gallerian Mall of Scandinavia blir en 14-åring pojke plötsligt omringad av ett större gäng killar och tjejer, de flesta bara aningen äldre än pojken själv. Det hälsas högljutt, någon lägger en arm om 14-åringen.
För den utanförstående ser det ut som om en drös kompisar träffas. Få, om ens någon reagerar på vad som sker.
I själva verket är 14-åringen skräckslagen. Han har ingen aning om vilka det är som nu vill att han ska följa med en bit bort, för ”man bara ska snacka lite”. Bara minuter senare har han rånats på sin jacka och mobil. Sannolikt har han också hotats – säger han någonting till någon om det som hänt kan vad som helst hända.
– Det tillvägagångssättet är absolut vanligast. För den som utsätts för det upplevs det ofta som en mardröm. Det kan sätta

spår för livet. Och för oss är det svårt att komma åt gärningspersonerna eftersom det nästan alltid saknas vittnen, säger Anders Djurestad, lokal polisområdeschef i Solna, en kommun där drygt 100 personrån av personer under 18 år inträffade under 2019.
Av dem begicks 23 i anslutning till den stora gallerian Mall of Scandinavia i Arenastaden. 20 av dem skedde under första halvåret, tre under det andra. Orsaken till den drastiska minskningen av antal anmälda rån är sannolikt att polisen, i nära samarbete med Mall of Scandinavia, sedan månadsskiftet juni–juli fokuserat på att arbeta brottförebyggande med inriktning mot ungdomsrånen.
– Vårt mål är att rånen aldrig ska inträffa. Det går inte att överskatta den samhällsvinst det innebär – både för den drabbade individen och för skattebetalarna, säger Anders Djurestad.
Med tanke på statistiken tycks de ha lyckats och såväl polisen som Sofia Rundström, centrumchef på Mall of Scandinavia, kopplar den drastiska minskningen från 20 till

tre anmälda rån till det arbete man gemensamt har lagt ner.
– Även om i princip inga av rånen inträffat inne i själva gallerian, utan i anslutning till den, så har vi självklart velat vara med och ta det ansvar vi har. Det känns bra att insatserna fått effekt, konstaterar Sofia Rundström.
Stadens gallerior, och inte minst Mall of Scandinavia som man når med pendeltåg, har sedan flera år blivit offentliga platser där många unga samlas och hänger. De flesta galleriorna erbjuder – förutom - värme och tak över huvudet – utrymmen med sittplatser, möjlighet att ladda mobiler, toaletter och närhet till service. Allt detta kombineras inte sällan med ganska generösa öppettider.
– Det är så vi vill ha det, det ska vara en miljö dit alla är välkomna och det är inte heller konstigt att det drar till sig många unga, säger Sofia Rundström.
– Men då gäller det också att vi är uppmärksamma på vad som händer och att vi lär oss se när det är på väg att hända saker som riskerar säkerheten och tryggheten, säger hon.
Efter att ha samrått med polisen i somras satte köpcentret in fler

ordningsvakter och trygghetsvärdar som hela tiden rör sig runt på de 300 000 kvadratmeter som gallerian omfattar.
Tillsammans med polis, som kartlade hur, när och var de flesta rånen begåtts anpassade man bemanningen. Polisen ökade också sin närvaro – både med uniformerad och civilklädd personal.
Under hösten kompletterades även antalet övervakningskameror i gallerian, en efterlängtad åtgärd som kommit att betyda mycket, tror både Sofia Rundström och polisen. Hur många kameror man har i dagsläget vill man dock inte gå in på, men att köpcentret har en egen bevakningscentral från vilken man kan övervaka vad som händer realtid är ingen hemlighet.
– Tekniken är fantastisk, men samtidigt vill jag understryka att ordningsvakter, trygghetsvärdar och poliser har lagt sig vinn om att arbeta kontaktskapande och uppsökande. Samlas det ungdomar på vissa platser så är vi snabba med att ta kontakt, presentera oss, snacka och ställa frågor, säger Anders Djurestad

som är övertygad om att det proaktiva sättet har den största effekten.
Det tror Sofia Rundström också:
– Många av de här ungdomarna vill ha uppmärksamhet, tar en vuxen kontakt med dem kan de räcka för att de ska känna sig sedda och höra till – på ett positivt sätt. Givetvis inser de också att vi håller koll på dem och att de därför avhåller sig från att begå brott.
Solnapolisens ungdomsgrupp har genom insatsen förbättrat sin kännedom om vilka det är som rör sig kring gallerian. Flera av de tidigare rånen har kunnat lösas tack vare att man gjort id-kontroller och lyckats koppla ihop personer med signalement man fått av brottsdrabbade.
– Gärningsmännen är mellan 13 och 20 år. Det handlar om både - killar och tjejer. Vår bild är att de vill åt snabba pengar – dyra jackor och mobiler – saker de snabbt kan avyttra. De väljer ut sina offer med omsorg och vet precis vilka som är mest sårbara och därmed enkla att råna. Vapen eller tillhyggen förekommer mycket sällan – det behövs inte. Hotet om våld och den stämning de skapar

räcker för att skrämma de flesta, säger Anders Djurestad.
Enligt honom finns det dock även andra inslag som oroar:
– Det har blivit ett slags trend, en kultur, i vissa ungdomsgrupper – att utföra dessa rån. Det handlar om att man finner någon form av tillfredsställelse i att kränka och förnedra andra. Vi har fall där man hotar och slår – bara för en keps. Då handlar det inte längre om att råna – då handlar det bara om att utöva makt, säger Anders Djurestad.
Problemet är att de utsatta sällan vågar vittna. Gärningspersonerna tar ofta id-kortet från offret och vet därför vad de heter och tar reda på var de bor. Medan en 14-åring rånas tilltalas den med förnamn – som om man vore vänner.
– Den kränkning offret utsätts för blir därför väldigt personlig. Konsekvenserna för den utsatta är svåra att överblicka: depressioner, oro, rädsla för att gå ut. Några orkar inte längre gå till skolan. Till slut riskerar det också att föda ett hat, säger Anders Djurestad.
Eftersom Mall of Scandinavia nås med pendeltåg kommer det unga från hela Stockholmsområdet till

gallerian. Det försvårar i viss mån kontakterna med socialtjänsten som blir inkopplade när de involverade är unga.
– Vi försöker också engagera skolorna, det är oerhört viktigt att man där lyfter de här frågorna. Vi hade ett projekt som vi kallade Trygg 15 som riktade sig mot 15-åringar. Vi har dock insett att det är för sent, så nu heter projektet Trygg 12 – och vi riktar in oss på 12-åringar i stället, säger Anders Djurestad.
Nu är det bara att hålla i, menar han. Att den anmälda brottligheten gått ner är en framgång, men samtidigt är polisen medveten om att det finns ett mörkertal och att rädslan både för att anmäla och för att vittna är stor.
– Alla måste vara med och hjälpa till, skärpa uppmärksamheten. Nu har vi sett att det går att få bukt med rånen, men det är alldeles för tidigt att luta sig tillbaka, säger Anders Djurestad.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Fakta. Polisens råd

Försök gör din omgivning uppmärksam på vad som händer. De flesta som passerar ser inte, hinner inte se. Rånarna beter sig dessutom som om de vore kompis med sina offer.
Larma direkt, ring 112.
Polisanmäl alltid.
Detaljer om händelsen och signalement kan vara avgörande.
Märk dina kläder och andra ägodelar, så kan du bevisa att det är dina saker.
Registrera ditt SL-kort. Då kan du spärra det som blivit stulet och få ett nytt.
Källa: Polisen

Fakta. Ungdomsrån

Flera gärningsmän har under året blivit dömda efter att ha utfört personrån av unga.
Fyra personer dömdes i april efter att ha utfört nio olika personrån i Enskede, Johanneshov och Rönninge. En av dem dömds för åtta av rånen till fängelse i två år och fem månader, en dömdes till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan för att att ha deltagit vid alla nio rånen. En tredje dömdes för tre av rånen till sluten ungdomsvård, den fjärde

dömdes till skyddstillsyn med samhällstjänst i 240 timmar. De dömda ska också betala skadestånd till de drabbade.
Fyra pojkar mellan 16 och 17 år dömdes i höstas till sluten ungdomsvård i åtta respektive sex månader för grovt olaga tvång, grov stöld, rån och övergrepp i rättsak. Brotten begicks i Stockholms innerstad och i Solna.
När polisen utreder ett brott där den misstänkte är under 18 år ska utredningen ske så snabbt som möjligt. Det är polisens ansvar att informera socialtjänsten om de ungdomar de bedömer löper risk att hamna i brottslighet.

MP-topp: Utred legalisering av cannabis

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

MP-toppen Rasmus Ling vill se över svensk narkotikalagstiftning – bland annat vill han utreda effekterna av att avkriminalisera och legalisera cannabis. Ett skäl är att få ner den organiserade brottsligheten.

– Vi har tittat för lite på det i förhållande till de skjutningar och uppgörelser som varit, säger han.

Svenska Dagbladet har i en serie nyligen beskrivit de svenska partiernas inställning i narkotikafrågan, närmare bestämt motståndet mot att diskutera en avkriminalisering eller legalisering av cannabis. Förra veckan meddelade Kristdemokraterna i Svd att de öppnar för att utreda en avkriminalisering – en

avkriminalisering skulle innebära att små mängder för eget bruk inte längre skulle vara straffbart. KD:s positionsförflyttning gör att tre av riksdagens åtta partier nu står bakom en sådan utredning. Socialminister Lena Hallengren, (S) har dock sagt nej.
Så sent som på partikongressen i våras fattade regeringspartnern Miljöpartiet beslut om att utvärdera narkotikastrafflagen i enlighet med SKR:s rekommendationer, ”för att se om det finns skäl att ändra i lagstiftningen i syfte att underlätta för personer med missbruk och beroende att söka hjälp.”
Nu tar riksdagsledamoten Rasmus Ling, rättspolitisk talesperson och ledamot av Miljöpartiets partistyrelse, ytterligare ett steg. I ett längre inlägg på Facebook skriver han att han vill utvärdera narkotikalagstiftningen. Han kopplar, precis som polisen, ihop narkotikaförsäljningen med gängvåldet.
– Jag tycker att vi har tittat för lite på det i förhållande till de skjutningar och uppgörelser som varit, säger han till DN.

Ling betonar att han inte tar ställning varken för eller mot avkriminalisering eller legalisering innan det finns ett gediget kunskapsunderlag.
– Jag tycker att det är genuint svårt. I Norge har man avkriminaliserat men jag är inte säker på att man kommer från problemen. Det är värt att undersöka vilka erfarenheter de har gjort, säger han.
– En del har legaliserat på olika sätt, andra har avkriminaliserat. Vi behöver få in mer kunskap för att seriöst kunna diskutera, säger han.

Rasmus Ling ser även behov av att se över andra delar av narkotika-lagstiftningen.
– Sverige har väldigt höga dödstal av narkotika jämfört med de flesta europeiska länder. Jag skulle gärna se att vi kunde göra en försöksverksamhet med injektionsrum för heroinister i Sverige, på det sätt man har i Danmark. Det är kontroversiellt i många läger i dag, men argumenten mot är exakt samma som när sprutbytesprogrammet infördes, säger han.
Hans Facebook-inlägg om en utvärdering av

narkotikalagstiftningen har fått stöd av flera miljöpartister, bland andra riksdagsledamoten Karolina Skog.
Men frågan är uppenbart känslig och splittrar partiet. Ex-ministern, numera EU-parlamentarikern Alice Bah Kuhnke, skriver i en kommentar till DN.
”Jag är personligen helt emot legalisering av droger. Att utreda, samla fakta och sammanställa senaste forskningsresultat för att komma med förslag på hur vi bäst tar hand om varandra och hjälper de som missbrukar att bli fria från detta helvete, är en helt annan sak. Varje liv vi kan rädda från beroende ska vi rädda”.
De två språkrören Isabella Lövin och Per Bolund har avböjt att kommentera.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

DO stämmer Försäkrings-kassan

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Diskrimineringsombudsmannen (DO) stämmer Försäkringskassan sedan myndigheten avbrutit en mans provanställning för att han varit föräldraledig. Mannen tog ut föräldraledighet i samband med att barnet skulle födas, men behövde sedan ta ut ytterligare ledighet eftersom hans fru blev sjukskriven, skriver Dagens Juridik.

Det gjorde att han var borta från jobbet större delen av sommaren. I början av september fick han besked om att hans provanställning skulle avbrytas med hänvisning till att det inte fanns något underlag för att bedöma mannens prestationer. Det blir nu upp till Arbetsdomstolen att avgöra frågan.

TT

Tre döms för vållande till annans död

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Tre män döms till fängelse för synnerligen grov misshandel och vållande till annans död, efter att ha strypt en man i Kiruna till döds den 27 juli förra året. Två av männen, som även döms för brott mot griftefrid, får åtta års fängelse. Den tredje mannen döms till sju års fängelse.

Åklagaren hade yrkat på att männen skulle dömas för mord till fängelse i 18 år.
Enligt åklagaren hade de tre männen tillsammans och i samförstånd dödat mannen genom strypning, för att sedan packa in kroppen i tyg och sätta eld på den i skogen. Alla de tilltalade har förnekat mord, men vidgått del i det våld som ledde till mannens död. Två av dem hade även erkänt brott mot griftefrid.
Den 28-årige mannen, hemmahörande i Kiruna, anmäldes försvunnen i slutet av juli förra året men hittades först i

mitten av augusti, död i skogen nära Parakka sydöst om i Kiruna.
TT

Flera häktade för mord på 20-åring

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

En känd rappare från Järva-området häktades på fredagen, på sannolika skäl misstänkt för mord på sin forna vän, en 20-åring som hittades skjuten i Rinkeby natten mot nyårsafton. Ytterligare en 25-årig och en 20-årig man häktades under fredagseftermiddagen för

samma brott. Samtidigt försattes två män i 20-årsåldern på fri fot.

– Misstankarna mot dem kvarstår, säger kammaråklagare Alexandra Bittner.

Natten mot nyårsaftonen hittades den av polisen tidigare kände 20-åringen, iförd skyddsväst och skjuten i huvudet i en bil vid en grusplan på Hjulstavägen i Rinkeby.

På fredagen häktades en av hans tidigare vänner, en 21-årig känd rappare som nyligen avtjänat ett fängelsestraff för grovt vapenbrott, på sannolika skäl misstänkt för mordet.

21-åringen såg tämligen oberörd ut när tingsrätten meddelade häktningsbeslutet. Han fördes ut ur sal 4 i Solna tingsrätt klädd i en vit hoodie, jeans, häktets tofflor och handfängsel. Han verkade leta med blicken efter bekanta ansikten bland åhörarna, där satt dock endast utredande poliser och journalister.

Ytterligare fyra unga män hade begärts häktade på sannolika skäl misstänkta för mordet på 20-åringen av kammaråklagare Alexandra Bittner. Av dem

försattes dock två på fri fot av Solna tingsrätt. Misstankarna mot dem, och även mot två personer som släpptes på fri fot redan på torsdagen, kvarstår dock, enligt åklagaren. Samtliga som begärdes häktade förnekar brott.
Förutom den 21-årige rapparen häktades en 25-åring och en 20-åring, båda skrivna i Järvaområdet, 25-åringen är dock medborgare i Storbritannien. Båda är, liksom övriga inblandade, kända av polisen sedan tidigare, dock inte för någon grövre brottslighet.

Med mordet på 20-åringen har nu den omtalade gängkonflikten i Järvaområdet skördat fler än tio unga människors liv sedan 2015. Då splittrades ett kompisgäng, som redan då ägnade sig åt kriminell verksamhet, efter ett bråk om ett rånbyte. Den konflikten mynnade ut i att två unga människor mördades inom loppet av några dygn den sommaren.
Efter det utkristalliserades två olika nätverk som kom att konkurrera om narkotikamarknaden. Först handlade det främst om

marknaden i Järvaområdet, men sedan skalade man upp och började sälja över allt större delar av Stockholm.
Ett av nätverken utmärkte sig genom att agera allt mer brutalt och storskaligt, både när det gällde narkotikahandeln och våldsbrottsligheten. De har anklagats för att mörda för pengar och pekats ut av DN:s poliskällor som ”det närmaste torpeder” vi haft i Sverige.
Det andra nätverket var inte sena att trappa upp – i dag kopplar polisen fler är tio mord till gängkonflikten. Endast ett av dem har klarats upp – det som skedde på en pizzeria i Rinkeby i januari 2018.
Det som sticker ut med mordet på 20-åringen är att han tycks ha blivit mördad av sina forna vänner – alltså av sitt eget gäng. Det ger skäl att tro att han på något sätt agerat illojalt och att mordet handlar om hämnd.
Två av de mest framträdande medlemmarna i det gäng som nu är aktuellt mördades i Köpenhamn i somras. En teori kring motivet till mordet är enligt uppgifter till DN att 20-åringen på något sätt kan ha röjt uppgifter

som gjorde att de mördades och att mordet på honom var en hämnd.
Att 20-åringen kan ha haft dubbla lojaliteter står också klart, det var bara några år sedan som han dömdes för brott som han begått tillsammans med personer som är kopplade till det rivaliserande gänget.
Så sent som i maj 2018 dömdes han dock tillsammans med den 21-årige rapparen som nu misstänks ha mördat honom. Då var de kumpaner när de stoppades och kontrollerades i en bil vid en bensinmack. De hade då tillgång till två olika skarpladdade vapen, en kulsprutepistol och en pistol. Rapparen dömdes till drygt två års fängelse och den nu döde 20-åringen fick ett år och fyra månaders fängelse.
Det finns skäl att tro att de snabba gripandena efter mordet på 20-åringen betyder att polisen spanade på åtminstone några av de inblandade. Den 21-årige rapparen har sedan han avtjänat straffet för de grova vapenbrotten, enligt sina egna sociala mediekanaler, vistats utomlands. Han har också nyligen släppt ny musik. Enligt obekräftade

uppgifter kom han tillbaka till Stockholm bara något dygn före mordet på 20-åringen. Utredningen är enligt polis och åklagare mycket omfattande och kommer sannolikt att ta lång tid.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Äldre man greps misstänkt för mord på kvinna

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

Polisen har inlett en förundersökning om mord, efter att en kvinna anträffats död i stadsdelen Blackeberg i Stockholm under natten till

lördag. En man har gripits misstänkt för mord.

Polisen fick larmet strax efter klockan två natten till lördagen.

– Enligt de initiala uppgifterna rörde det sig om ett sjukdomsfall. När vi anlände till platsen tillsammans med ambulans anträffades en avliden kvinna, säger Per Fahlström, presstalesperson hos polisen i region Stockholm.

Den avlidna kvinnan är i 55–60-årsåldern.

– Det finns omständigheter kring dödsfallet som gör att vi har inlett en förundersökning om mord, säger Per Fahlström.

En man i 75–80-årsåldern är gripen och misstänkt för mord. Han ska nu förhöras.

Under lördagsmorgonen är polisens tekniker på plats.

– Den tekniska undersökningen får visa vad som har hänt.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Person hittad död utomhus

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

En person har hittats död utomhus i Olofstorp utanför Göteborg. Polisen har inlett en förundersökning om mord för att kunna utesluta brott.

Polisen fick larmet på lördagsförmiddagen efter att kroppen påträffats av en förbipasserande.

Kroppen ska ha legat ute under en tid och polisen kan än så länge varken fastställa identitet eller dödsorsak.

– Det är något som kommer att fastställas vid den rättsmedicinska undersökningen. Det blir den stora delen i undersökningen, - säger Anna Göransson på ledningscentralen i polisområde Väst.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Person hittad död utomhus

SÖNDAG 5 JANUARI 2020

En person har hittats död utomhus i Olofstorp utanför Göteborg. Polisen har inlett en förundersökning om mord för att kunna utesluta brott.

Polisen fick larmet på lördagsförmiddagen efter att kroppen påträffats av en förbipasserande.

Kroppen ska ha legat ute under en tid och polisen kan än så länge varken fastställa identitet eller dödsorsak.

– Det är något som kommer att fastställas vid den rättsmedicinska undersökningen. Det blir den stora delen i undersökningen, - säger Anna Göransson på ledningscentralen i polisområde Väst.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Polishelikop-ter beskjuten med laser

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

En av polisens helikoptrar i Göteborg besköts med grön laser under natten till söndag.
– Runt midnatt larmade polishelikoptern in att de befann sig i centrala Göteborg och blev beskjutna ett flertal gånger med grön laser. Helikoptern kunde lokalisera en adress i Björlanda där de såg att två personer sköt mot dem, säger Anna Göransson, presstalesperson hos polisen i region väst.
Personerna, två 17-åriga pojkar, befann sig på övervåningen i ett hus på adressen.
En patrull skickades dit och laserpekaren togs i beslag.
TT

”Bör dömas för grov kvinnofrids-kränkning”

MÅNDAG 6 JANUARI 2020

Den 35-åring som dömts till åtta års fängelse för synnerligen grov misshandel av sin dåvarande sambo bör även dömas för grov kvinnofridskränkning och få skärpt straff.

Det anser kammaråklagare Carolin Hagvil som nu anslutningsöverklagat domen i Nacka tingsrätt.

DN har i flera artiklar berättat om 24-årige Josefin (fingerat namn) som under fyra års tid misshandlades svårt av sin dåvarande sambo, en 35-årig man.

Mannen dömdes till åtta års fängelse för synnerligen grov misshandel, fyra fall av grov misshandel, ett fall av misshandel och grovt olaga hot till åtta års fängelse i början av december 2019.

Han dömdes dock aldrig för grov kvinnofridskränkning, vilket åklagaren yrkat på.
Orsaken till att han friades från grov kvinnofridskränking var att tingsrätten inte fann det bevisat att mannen, vid ett stort antal, men ospecificerade, tillfällen under perioden 27 december 2017 till den 12 september 2019 slagit och sparkat målsägaren.
Åklagaren Carolin Hagvil hävdar dock att det finns tillräckligt med konkreta och identifierbara tillfällen – utöver de brottstillfällen som mannen dömdes för – för att han ska kunna dömas även för grov kvinnofridskränkning enligt den åtalspunkt som tingsrätten ogillade.
Enligt åklagaren styrker Josefins egna uppgifter, vittnens uppgifter och den omfattade skadebild hon hade att mannen systematiskt utsatte henne för misshandel under den ovan nämnda perioden.
Att mannen inte dömdes för grov kvinnofridskränkning innebär att Josefins fall går under radarn statistisk sett. Hennes fall räknas helt enkelt inte som grov kvinnofridskränkning om mannen inte döms för det. Fallet

aktualiserar behovet av att se över lagstiftningen i frågan, något som nu görs i en pågående utredning. Kammaråklagaren anser också att det samlade straffvärdet uppgår till nio års fängelse – och inte åtta som mannen dömts till.

Mannen medger endast en bråkdel av den misshandel han dömts för. Han har överklagat domen. Han vill bli friad från samtliga åtalspunkter utom en. Han anser inte att det han gjort sig skyldig till är synnerligen grov misshandel, utan endast grov misshandel och vill därför få strafflindring.

Även Josefin har, via sitt måls-ägarbiträde Silvia Ingolfsdottir Åkermark, överklagat domen. De har samma synpunkter på frågan som åklagaren.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Explosionen lämnade hål

TISDAG 7 JANUARI 2020

En villa i Klippans kommun har fått omfattande skador på fasaden efter en explosion under natten mot måndag, skriver Helsingborgs Dagblad. Polisen uppger att det är ett stort hål i husväggen om två gånger två meter. Det fanns både barn och vuxna i villan när explosionen inträffade men ingen har kommit till skada. Det finns ingen känd hotbild mot de boende, skriver polisen på sin hemsida.

Explosionen utreds som allmänfarlig ödeläggelse.

TT

Två häktade för mord

TISDAG 7 JANUARI 2020

Två män misstänkta för mordförsök har på sannolika skäl häktats av Halmstads tingsrätt, rapporterar lokala medier. Polisen larmades på fredagseftermiddagen till en lägenhet i stadsdelen Nyhem där en man i 20-årsåldern fått lindriga stickskador. Samma kväll grep polisen de nu häktade männen sedan de återvänt till lägenheten. Motivet till händelsen är ännu okänt.

TT

Två anhållna efter att kvinna hittats död

TISDAG 7 JANUARI 2020

En kvinna i 18-årsåldern hittades död efter att polisen larmats till en lägenhet på Hisingen i Göteborg på måndagseftermiddagen. Två personer, som befann sig i lägenheten, greps av polisen misstänkta för mord. Brotts-rubriceringen ändrades senare till vållande till annans död.

– Det skedde efter förhör med de båda misstänkta, säger Peter Nordengard, vakthavande befäl vid polisen i region Väst.

TT

Larm om knark och prostitution på kyrkogårdar

TISDAG 7 JANUARI 2020

Svenska kyrkan i Malmö har fått stora problem med kriminalitet och prostitution på kyrkogårdarna i staden. Nu kallar man till möte med polis och politiker för att få bukt med problemen. Enligt Svenska kyrkan förekommer droghandel och prostitution på kyrkogårdar i flera andra storstäder i landet.

TT

Man mördade kvinna inför hennes son – döms till livstid

TISDAG 7 JANUARI 2020

Den 34-årige mannen var inneboende hos den unga kvinnan och hennes familj. I april mördade han henne inför hennes lille son. Utredningen har inte kunnat visa varför. Nu döms mannen till livstids fängelse.

Det var den 2 april som polis kallades till en lägenhet i Skärholmen i södra Stockholm. Där fann man en 24-årig kvinna död. Hon hade utsatts för omfattande våld. I lägenheten fanns även hennes ettårige son.

Misstankarna fattades mot en 34-årig man som var inneboende hos kvinnan och hennes man och son. Mannen hade nyligen flyttat in hos paret. De kände inte varandra sedan tidigare utan hade fått kontakt via en bekant och 34-

åringen hyrde ett av parets sovrum.
Efter mordet flydde 34-åringen till Stockholms centralstation och åkte därifrån med tåg söderut. Han hade köpt en biljett till Köpenhamn och greps till slut i Tyskland.
Mannen döms nu till livstids fängelse av Södertörns tingsrätt för mordet och ska även betala skadestånd till kvinnans man och barn. Även om han själv nekar till brottet knyter omfattande teknisk bevisning honom till dådet, bland annat hand- och fotavtryck och dna.
Södertörns tingsrätt menar att det fanns flera försvårande omständigheter i målet som gör att ett livstidsstraff är rimligt. Inte minst att kvinnans ettårige son var i lägenheten under mordet.
– Det som särskilt kan lyftas fram är bland annat att kvinnan utsatts för ett omfattade våld, att brottet begåtts i hennes hem där hon haft rätt att känna sig trygg och där hennes ettårige son också befann sig. Till det kommer att barnet efter mordet lämnades ensam kvar i lägenheten tillsammans med den döda modern, säger rättens ordförande rådmannen

Peter Grym i ett pressmeddelande.
Vad som ledde fram till mordet vet man inte, utredningen har inte kunnat visa det.
– Han har inte erkänt att han på något sätt skulle bragt henne om livet, säger kammaråklagare Carolin Hagvil om dådet.
Kvinnans sons målsägarbiträde Carl-Johan Tengvall säger att målet berört honom:
– Det här målet har stått ut för mig – även jämfört med andra mycket grova våldsbrott. Det ena är det mycket kraftiga övervåld som har använts. Det andra är att den lilla pojken har varit närvarande i lägenheten medan brottet begicks. Eftersom en så ung pojke själv inte kan berätta om sitt mående har en psykolog, specialist på barntrauma, hörts under rättegången. Vad gäller bevittnandet har hon bland annat sagt att barn i den här åldern kan uppfatta fara riktad mot anknytningspersonen precis lika allvarlig som fara riktad mot sig själv.
Vad gäller skadeståndet som utdömdes till pojken på 60 000 kronor säger Tengvall att det saknas vägledande praxis på

området vilket även tingsrätten konstaterar i domskälen.
– Det är därför möjligt att sista ordet inte är sagt i målet vad gäller skadeståndet och det kan komma att bli en prövning för högre rätt, säger Carl-Johan Tengvall som hade yrkat på 100 000 kronor i skadestånd.
Kvinnans make satt först häktad under en period misstänkt för mordet på sin fru innan misstankarna riktades mot den inneboende.
Advokat Thomas Weilander var först makens försvarare när han greps men förstod snabbt att han var oskyldig.
– Det visade sig fort att det var den inneboende som var den skyldige, säger han.
Han blev sedan makens måls-ägarbiträde under rättegång.
Maken har nu flyttat från Sverige med sin son då han mår dåligt efter det som hände.
– Han mår väldigt dåligt. Han har dubbla jobb för att kunna försörja familjen. Och en av parametrarna till att han mår så dåligt är ju att de tog in den här personen i sitt liv, i sitt hem, och så händer det här, säger Weilander.

Tingsrätten resonerar i domen att det inte finns några förmildrande omständigheter i målet. ”En sammanvägning av alla omständigheter leder enligt tingsrätten till att brottet har ett mycket högt straffvärde och att det finns skäl för livstids fängelse”, skriver rätten.
Kammaråklagaren Carolin Hagvil är nöjd med tingsrättens utfall.
– Det är helt i linje med vad jag yrkade. Det finns inget utrymme alls för någon annan påföljd, anser jag.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se

Flera av förra årets dödsskjutning ar är ännu inte lösta

TISDAG 7 JANUARI 2020

17 personer sköts till döds under 2019 och polisen resurser är hårt ansträngda. Flera mordärenden är ännu olösta.

– I de fall där det handlar om uppgörelseliknande skjutningar finns det inget incitament alls från målsägandesidan att prata med polisen, säger Stephan Kiernan, ansvarig för Team 2022 som arbetar mot det grova våldet i polisområde Stockholm Nord.

Det är en dyster siffra. 17 personer, många av dem unga män, sköts till döds i Stockholm under året som gick.

En ökning från 2018 då 11 personer miste sina liv i skjutningar i Stockholm.
– Vår ambition 2018 var att lägga väldigt mycket kraft på de här grupperingarna, att åstadkomma en förändring. Det är ett långsiktigt arbete och ibland är det tillfälligheter som gör att skjutningarna ökar, säger Stephan Kiernan, ansvarig för Team 2022 som arbetar mot det grova våldet i polisområde Stockholm Nord.
Tillfälligheterna han pratar om kan vara att en konstellation växer sig starkare eller att en tongivande person inom den kriminella

världen kommer ut ur fängelse. Men Kiernan menar att polisen har en bra bild över vilka som är aktuella i de olika konstellationerna och bedriver ett långsiktigt arbete mot dem.
Även under år 2017 skakades Stockholm av många skjutningar. 19 personer dödades och 43 skadades i 130 skjutningar.
Nedgången 2018 sågs som positiv, men enligt Kiernan är det naturligt att statistiken skiftar.
– Vi har sett en möjlighet att påverka, det såg vi 2018. Den förmågan har vi bibehållit men de abrupta situationer som vi sett nu är svåra att styra över. Det här är ett långsiktigt arbete.
2019 blev också ett år då flera så kallade tredje part träffades av gärningsmäns kulor.
Den 28 augusti gick minst två gärningsmän fram till ett fönster på bottenvåningen i ett flerfamiljshus i Råcksta och öppnade eld med ett automatvapen. Men i stället för att träffa den egentliga måltavlan, en 33-åring, träffade kulorna hans 18-åriga fru Ndella Jack. Hon avled av sina skador.
Den 8 september öppnade gärningsmän återigen eld mot den

33-årige mannen. Även denna gång missade de sitt egentliga mål. I stället träffades en taxichaufför av flera skott och en ung student som befann sig i sin lägenhet träffades av ett skott i ögat och fick bestående men.
– Zoomar man ut så är det en väldigt liten andel som begår den här typen av brottslighet och det är även väldigt liten andel som riskerar att bli brottsoffer. Sen leder ibland den här våldsspiralen till fruktansvärda händelser som i Råcksta och Sickla. Det är därför det är så viktigt att hålla fokus. Kan vi få någon kriminell att hoppa av från sin kriminella livsstil? Kan socialtjänsten hjälpa de unga på väg in i kriminaliteten innan de hamnar där?
I de flesta av dödsskjutningarna i Stockholm under 2019 är dödsoffren unga män som ingår i en kriminell konstellation. Ofta handlar skjutningarna om uppgörelser om narkotika – en av de vanligaste inkomstkällorna för de löst sammansatta nätverken i Stockholms förorter. Deras våldskapital är stort. De är beredda att döda för till synes små saker och de har tillgång till vapen.

Var kommer alla dessa vapen från, vet man det?
– Det finns en tillgång på vapen som smugglas in i landet, vapen som är militära från olika konfliktområden. Den tillgången har varit ganska god men är inte outsinlig. Vi har även sett återanvändning av vapen och kan se hur samma vapen används i flera olika våldsbrott. Något som man tittar på är att försvåra möjligheten att beställa startpistoler och luftvapen som kan göras om till skarpa vapen med olika grader av effektivitet. De är sämre men billigare och lättare att ersätta, säger Stephan Kiernan.
I flera av dödsskjutningarna 2019 är ingen ännu gripen. Poliser har tidigare förra året vittnat för DN om hur resurserna för att utreda alla pågående mord- och mordförsök i Stockholm är mycket hårt ansträngda.
– Det är bara en slump att inte fler dött, sa Gunnar Appelgren, polisens gängexpert tidigare till DN.
Jan Evensson, chef för den regionala utredningsenheten, beskrev då situationen som ”pressad och utmanande” och

erfarna mordutredare berättade hur mordförsöken knappt utreds alls.
Stephan Kiernan bekräftar att det fortfarande är ett stundtals pressat läge.
– Det är ett utsatt läge på våra sektioner för grova brott och också på våra utredningsgrupper som jobbar med grova brott på lokalpolisområdena. Det finns ett resursgap och ett kompetensgap. Men vi jobbar långsiktigt med resursförstärkning till hela polisen.
Vad är de största svårigheterna med att utreda fall som dessa?
– Inget brottsoffer är det andra likt. Men i många av de fall där det handlar om uppgörelseliknande skjutningar finns det inget incitament alls från målsägandesidan att prata med polisen. Då blir inhämtning av digitala spår och filmer och allt sådant arbete väldigt, väldigt viktigt. Att jobba med utredningar i den här typen av fall är inte som att jobba med andra fall, säger han.
Stephan Kiernan säger att polisen jobbar med flera delar för att komma till rätta med skjutningarna.

Lokal samverkan i de olika våldsdrabbade förorterna: Samarbete mellan polis, socialtjänst, frivård och kriminalvården, så att man - tidigare kan upptäcka unga personer på väg in i de kriminella nätverken.
Att lägga ett polisiärt tryck på de kriminella: Störa deras arbete, hindra deras tillgång till vapen och narkotika.
– Och så genom förebyggande arbete, det vill säga, ge de kriminella en möjlighet att hoppa av det kriminella livet. Att se till att det finns en dörr på glänt om man vill hoppa av för detta är inget liv som någon kan leva länge.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se

Fakta. Dödsskjutningarna i Stockholm 2019

Tensta 12 januari. Polisen larmas till Tensta efter uppgifter om skottlossning. En 24-årig man påträffas utomhus med skottskador. Han förs till sjukhus men avlider senare.

Järfälla 30 januari. En 18-årig man skjuts till döds på Söderhöjden i Jakobsberg. Dagarna innan mordet inträffade flera skottlossningar i området.
Botkyrka 8 februari. Polisen larmas om skottlossning i Norsborg. En 17-årig pojke påträffas med skador vid en idrottsplats. Han dör av skadorna.
Upplands-Bro 21 februari. En 22-årig man hittas skottskadad i närheten av Norrängens förskola i Bro. Mannen dör till följd av skadorna.
Några hundra meter bort hittas ytterligare en skottskadad person, en 20-åring, som även han avlider. Offren är barndomsvänner.
Älvsjö 9 mars. Polisen får in flera samtal om skottlossning i biljett-hallen vid pendeltågsstationen i Älvsjö. En skottskadad 20-åring påträffas av ordningsvakter. När polisen kommer fram har han avlidit.
Sätra 10 april. Två män, 18 och 20 år gamla, påträffas livlösa i ett källarutrymme i ett flerfamiljshus i Sätra. På plats konstaterar polisen att båda är döda.
Rättegången i fallet avslutades nyligen.

Sätra 13 april. En 24-årig man skjuts ihjäl i ett flerfamiljshus i Sätra. Mannen misstänks ha varit inblandad i skjutningen i Sätra den 10 april.
Sollentuna 30 juni. Två män, en 17-åring och en i 25-årsåldern, beskjuts på Malmvägen. Den yngre avlider, den äldre skadas.
Blackeberg 30 juni. Polisen får larm om skottlossning i Blackeberg. En 23-årig man hittas skjuten till döds.
Tensta 7 augusti. Tidigt på morgonen hittar en förbipasserande person en livlös man i en skogsdunge i centrala Tensta. Polisen kommer till platsen och konstaterar att den 25-åriga mannen är död.
Stocksund 19 augusti. En 54-årig man skjuts ihjäl utanför en Ica-butik i Stocksund, Danderyd. Tre män anhålls misstänkta för mordet, men släpps efter en vecka.
Råcksta 28 augusti. En lägenhet i Råcksta beskjuts. I lägenheten hittas en skottskadad kvinna, 18-åriga Ndella Jack. Hennes liv går inte att rädda.
Haninge 7 september. En livlös person påträffas vid en begravningsplats i Österhaninge.

Mannen, en 25-åring, konstateras senare avliden.
Hökarängen 7 oktober. En skottskadad man påträffas på en parkeringsplats i närheten av Hökarängens tunnelbanestation och avlider senare.
Rinkeby 30 december. En 20-årig man skjuts till döds på en parkeringsplats. Han avlider av sina skador på nyårsaftonens morgon.
DN

Polis dröjde en timme – kvinna mördades

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Det dröjde en timme och 14 minuter innan polisen var framme efter att en granne larmat om en pågående misshandel i Kalix. När patrullen kom fram var kvinnan redan död. Nu vill hennes familj

lyfta problemet med bristen på poliser i vissa delar av landet.
– De vill visa på hur det faktiskt ser ut. Kan en förändring ske så kan fler kvinnor, och män som är utsatta för våld, överleva, säger familjens målsägandebiträde till Ekot.
Kvinnan mördades den 24 april förra året. En granne som ringde 112 om den pågående misshandeln fick besked att en patrull skulle komma ”så fort som möjligt”. Kalix tillhör länspolisområdet Östra Norrbotten och där fanns just då bara en patrull, och den var redan upptagen. I stället skickades en patrull från Luleå. När den kom fram gick inte kvinnans liv att rädda.
Kvinnans tidigare pojkvän dömdes till 16 års fängelse för mord. Han har överklagat och fallet tas nu upp i hovrätten.
TT

Åtalas för sprängmedel och vapen

ONSDAG 8 JANUARI 2020

En 39-årig man åtalas för flera grova brott sedan polisen hittat sprängmedel, tändhattar, vapen och ammunition vid ett tillslag mot en lägenhet i Östersund i augusti.
Mannen åtalas för grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor, grov förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse, grovt vapenbrott, narkotikabrott, penningtvättsbrott och ringa dopningsbrott, rapporterar SVT Jämtland. Sammanlagt fanns drygt fyra kilo sprängmedel och 36 tändkapslar i lägenheten vid tillslaget.
TT

Falska poliser ger sig på 100-åringar

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Falska poliser har under en enda dag kontaktat nio Malmökvinnor i åldern 95 till 100 år. I två fall lyckades de med det de föresatt sig – att stjäla från samhällets allra äldsta.
Nu uppmanar polisen till ökad vaksamhet hos äldre som kontaktas. I telefonsamtalen har kvinnorna fått höra att de ska få tillbaka förlorat gods eller att de utsatts för kortbedrägerier eller liknande och att de därför ska få hembesök av polis.
Hittills har ingen gripits och för att lyckas behöver polisen få in tips och vittnesuppgifter från drabbade, anhöriga och grannar.
TT

Överföll med planka – psykiskt störd

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Den 21-årige man som besinningslöst överföll en kvinna med en planka i en busskur i Malmö i november är allvarligt psykiskt störd, visar den större rättspsykiatriska undersökning som han genomgått. Diagnosen gäller när han begick brottet och han har fortfarande kvar störningen, enligt utlåtandet som Sydsvenskan rapporterar om. Kvinnan fick livshotande skador och har vårdats på en intensivvårdsavdelning men enligt kammaråklagare Fredrik Jönsson har hennes tillstånd förbättrats.

TT

Företag får böta för fingerkapning

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Ett företag i Linköping ska betala en företagsbot på 450 000 kronor för arbetsmiljöbrott efter att en anställd kvinna fick alla fingrar på vänsterhanden avklippta i en maskin.
Den svåra olyckan kunde ha förhindrats om skyddet runt maskinen varit bättre och om de ansvariga gett bättre instruktioner, anser åklagaren som utrett händelsen och meddelat strafföreläggande om företagsbot, skriver SVT.

TT

Topp-vd döms till fängelse för att ha köpt sex av barn

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Nu döms en vd i 50- årsåldern till ett års fängelse för flera sexbrott mot barn. Mannen har köpt sexuella tjänster av minderåriga flickor, som han har träffat via sugardejtningsajter.

Det var i början av september som en vd i Mellan-Sverige greps av polisen på sin arbetsplats. Mannen misstänktes för en rad sexbrott mot tre minderåriga flickor. Vd:n, som har suttit på flera tunga poster inom svenskt näringsliv, har kommit i kontakt med flickorna via ”sugardejtningsajter”.

Nu döms mannen till ett års fängelse för fyra fall av utnyttjande av barn för sexuell posering, åtta fall av köp av sexuell handling av barn och grovt barnpornografibrott.

Det är just barnpornografibrottet som tingsrätten i sin dom ser allvarligast på. Totalt har vd:n haft över 3 000 barnpornografiska bilder och videoklipp. Enligt tingsrätten uppgår straffvärdet för bara detta till sex månaders fängelse.
Vissa av bilderna föreställer två av flickorna som är målsäganden. Toppchefen ska betala totalt 60 000 i skadestånd till de tre flickorna. Deras advokat, Dahlia Ahmad, säger att målsäganden är nöjda med domen.
– Det här är en upprättelse för mina klienter, men jag tror att flickorna inte vågar andas ut förrän domen vinner laga kraft, säger hon.
Hon tillägger:
– Jag har haft flera sexköpsfall där hemsidorna är involverade. Enligt min erfarenhet börjar sugardejtning diskuteras allt mer i domstolarna, säger Dahlia Ahmad.
Under rättegångsdagarna har mannens advokat, Peter Sivenius, argumenterat för att en sugardejtningrelation inte är synonymt med sexköp.
– Han medger att han har träffat flickorna i ett slags syfte att byta

tjänster med varandra. Men det måste inte betyda sexuella tjänster, sa han då till DN.
Dejtandet på sugerdejtningssajterna har längre varit kontroversiellt. Sajterna vänder sig framför allt till äldre män som vill träffa yngre kvinnor. Polisen har tidigare larmat om att det förekommer prostitution på hemsidorna.
Dessutom ska det finnas flera fall där minderåriga har sålt sex via hemsidorna, enligt polisen.
Åklagaren Pia Åsberg delar den erfarenheten. Enligt hennes erfarenhet handlar det oftast om flickor i åldrarna 14 till 18 år.
– Det är ganska många som får sin första kontakt med männen på sajterna. Den kontakten leder senare till sexköp i dessa fall, säger hon.
En del av bevisningen mot toppchefen var det så kallade ”kvinnoregistret”. I mannens dator upptäcktes ett dokument där mannen har recenserat närmare 40 kvinnor. Hittills har polisen kunnat identifiera åtminstone 18 personer i registret, enligt förundersökningen. DN har tidigare träffat en av kvinnorna.

Enligt rådmannen Magnus Wickman, vid Örebro tingsrätt, har registret varit en del av bevisningen mot mannen under rättegången.
– Recensionerna har vi haft som stöd för att styrka två av flickornas berättelser. Visst har de haft betydelse för utredningen, säger han.
Toppchefen har erkänt många av brotten, enligt Magnus Wickman. Bland annat har han erkänt att han betalade en av flickorna för sex. Likaså att han kände till en av flickornas ålder.
Mannens advokat avböjer i dagsläget att kommentera domen.
– Det enda jag kan säga är att vi har tagit del av domen. Nu ska vi överväga ifall vi ska överklaga, säger Peter Sivenius.
Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se
Detta har hänt.

I början av september grips en vd i 50-årsåldern på sin arbetsplats i Mellan-Sverige. Detta efter att en 16-årig flicka i en annan del av Sverige berättat för sin mamma att hon har sålt sex till en äldre

man som hon har träffat via en sugardejtningssajt.
När polisen går igenom mannens dator hittar man vad man benämner som ett register, där mannen antecknat närmare 40 kvinnor och flickor, som han beskriver att han har haft en sexuell relation med.
Polisen påbörjar sedan ett spaningsarbete för att identifiera personerna i registret. I december rörde det sig om cirka 18 kvinnor, enligt förundersökningen.
I december åtalas mannen på 7 åtalspunkter som berör sexbrott mot minderåriga. Totalt finns det tre målsäganden. Samtliga är minderåriga flickor.

”I dag känns det mer som att vår musikgenre uppmanar folk till att skjuta, ta mer droger, sälja mer droger, vara destruktiva. Det är nästan häftigt att sitta på anstalt i dag. Jag står

inte riktigt för det.”

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Ken Ring är, i en intervju med TT, kritisk till vad som hänt med svensk hiphop. Han säger att nya albumet ”Leva i frid” blir det sista i hans karriär.

Ung man död i bostad – misstänkt mord

ONSDAG 8 JANUARI 2020

Norrtälje. En man i 20-årsåldern hittades död i en bostad i Norrtälje på måndagskvällen. Anhöriga till den unge mannen hittade honom och larmade polis.

Polisen misstänker att mannen blivit mördad.
– Det finns tecken som tyder på att ett brott har begåtts, säger Pontus Sandulf, vakthavande befäl vid Stockholmspolisen. Polisen har ingen misstänkt i ärendet. På måndagskvällen gjordes en teknisk undersökning i bostaden. Efter undersökningen kvarstod brottsrubriceringen mord.
DN

Ännu en gripen för mordet i Boden

TORSDAG 9 JANUARI 2020

En man i 25-årsåldern har gripits misstänkt för mordet på en 19-årig man vid järnvägsstationen i Boden. Mannen är den tredje personen som är frihetsberövad för misstankar om mord. Mannen,

som är född 1995, greps och anhölls på onsdagen på sannolika skäl misstänkt för mordet den 19 december. Han nekar till brott, enligt polisen.

TT

Män ville sälja björnar – får böta

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Ett auktionsverk i Skåne och två privatpersoner tvingas betala böter efter att ha försökt sälja två uppstoppade björnar, rapporterar Helsingborgs Dagblad. Björnparet auktionerades ut på auktionsverkets sajt för två år sedan, då en man som köpt de uppstoppade brunbjörnarna av en

annan man i Skåne försökte sälja dem vidare. Nu har en företagsbot på 15 000 kronor utfärdats för auktionsverket, och männen får i sin tur böter i form av strafföre-lägganden för den olovliga försäljningen.

TT

Hundägare åtalad efter attack

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Ett fyraårigt barn i Tingsryd blev i somras så svårt hundbiten att det slutade med ambulansfärd till sjukhus. Nu åtalas en 25-årig kvinna för vållande till kroppsskada, rapporterar P4 Kronoberg.

Enligt åtalet hoppade hunden ut genom ett fönster och kunde på så vis komma åt barnet.

TT

Hundägare åtalad efter attack

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Ett fyraårigt barn i Tingsryd blev i somras så svårt hundbiten att det slutade med ambulansfärd till sjukhus. Nu åtalas en 25-årig kvinna för vållande till kroppsskada, rapporterar P4 Kronoberg.

Enligt åtalet hoppade hunden ut genom ett fönster och kunde på så vis komma åt barnet.

TT

Försäkrings-kassans läkare är köpta för att ge avslag

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Sjukskrivning. Sedan 1984 arbetar jag som överläkare i psykiatri vid Hässleholms sjukhus, numera som timanställd eftersom jag är

pensionerad. Häromkvällen tittade jag på Försäkringskassans reklamvideo i tv. Först undrar jag vad en sådan kostar. Det andra jag undrar är varför myndigheten ljuger.
Det är väl självklart att ”förtroendeläkare” kallas opartiska. Det är klart att de inte är. De är köpta av Försäkringskassan för att ge avslag – så långt möjligt är – när vi som känner patienten (för min del upp till 30 år) föreslår sjukskrivning eller sjukersättning. Jag har varit med om flera fall där patienten (med hjälp av mig) fått rätt i Förvaltningsrätten. De hade inte orkat själva. Det är skrämmande att staten betalar reklaminslag i tv för en Försäkringskassa, som måste följa ”regleringsbrev” mer än patienters tillstånd och behov.
Sixten Arozenius, överläkare, legitimerad allmänpsykiater sedan 1984

Trots intensivt arbete – inga anhöriga har hittats

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Mannen låg död i tre år i sin lägenhet innan han hittades. Fortfarande, över en månad senare, har polisen inte lyckats lokalisera några av mannens släktingar och snart kommer han att begravas.

– Arbetet försvåras av att han kom från ett krigshärjat område där många register försvunnit, säger Mats Kemi, polisens dödsfallsutredare i Stockholm och på Lidingö.

Det var i slutet av november som mannen hittades död. Han låg på golvet i sin 22 kvadratmeter stora lägenhet på Södermalm i centrala Stockholm. Radion stod på och en lampa lyste. En almanacka i bostaden visade datumet fredagen den 11 mars 2016 och i kylskåpet fanns gammal mat.

Polisen misstänker att han dog av naturliga orsaker och att han legat

död i över tre år innan han hittades.
Av allt att döma inte saknad av någon. Hyran hade dragits via autogiro varje månad. Det var först när grannar reagerade på all post som samlades innanför mannens dörr, och att det var länge sedan de sett till den välklädde, artige men tillbakadragne mannen, som hyresvärden larmade polisen.
Sedan dess har ett intensivt arbete pågått med att försöka hitta eventuella släktingar till mannen.
Mannen, som i dag skulle varit 81 år gammal, kom till Sverige från forna Jugoslavien 1966.
– Han uppgav när han kom hit att han hade två systrar vilka vi försökt lokalisera med hjälp av den lokala polisen. Men då han kom från en plats i närheten av Tuzla, Bosnien, som drabbades svårt av inbördeskriget så finns det få register kvar, säger Mats Kemi, polisens dödsfallsutredare i Stockholm och på Lidingö som utreder mannens död.
Mannen arbetade under flera år som mekanisk montör på ett i dag nedlagt företag i Stockholm.

Två av hans närmaste chefer minns mannen som lågmäld.
– Det var så länge sedan, men det jag minns var att han var en av de tysta och lugna. Avdelningen han jobbade på var en grupp duktiga män, de var ordningsamma och det var en bra sammanhållning, säger en av cheferna.
1990 blev han sjukpensionär och verkar efter det ha levt ett tillbakadraget liv. En granne berättar att det aldrig verkade komma någon på besök och att mannen sagt att han inte hade några vänner i Sverige.
– Jag blir så ledsen när jag tänker på att jag har gått förbi lägenheten när han har legat död där. Det är sorgligt och fruktansvärt, har en granne tidigare sagt till DN.
Stockholms stads boutredningsenhet har uppdraget att förvalta dödsboet efter mannen. De uttalar sig inte om enskilda fall men gången ser likadan ut i alla de dryga 200 fall som boutredarna årligen får in. De börjar alltid med att besöka dödsboet för att leta efter testamente, kontaktuppgifter på eventuella anhöriga, bekanta eller vänner – ledtrådar som kan hjälpa

dem att komma vidare i släktutredningen.
De letar även i stadsarkivet och i Riksarkivet. Vanligtvis hittas en släkting, men inte alltid. Då tillfaller den eventuella egendom som den döda lämnar efter sig Allmänna arvsfonden.
En rättsmedicinsk undersökning ska göras av mannen för att fastställa dödsorsaken.
– Efter det kommer ärendet troligtvis att avslutas hos oss här på polisen, säger Mats Kemi.
Mannen begravs i mitten av januari på en kyrkogård i Stockholm.
– Han begravs av kommunen utan anhöriga närvarande, säger Mats Kemi.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Sporthall stängd efter upprepad vandalisering

TORSDAG 9 JANUARI 2020

Nacka. Sporthallen i Fisksätra har utsatts för omfattande skadegörelse under julhelgerna i samband med flera inbrott. Bland annat har det skjutits fyrverkerier i lokalen. Nu är hallen stängd i väntan på reparation, skriver Nacka Värmdöposten.

Per Hallsten, chef för lokalförsörjning i Nacka kommun, säger till tidningen att bland annat brandsäkerhetssystem, inbrottslarm och utrymningsvägar har förstörts.

– Det har även klottrats och krossats rutor. Och det har även skjutits fyrverkerier i lokalen, säger Per Hallsten.

Förhoppningen är att sporthallen ska kunna öppna igen inom några dagar.

– Att återställa ytskikt — sanera klotter till exempel — är den lilla

delen i det här. Det som kommer vara dyrt är att åtgärda larmen och ersätta fönsterrutor, säger Per Hallsten.

Fler skjutningar – färre sköts till döds

FREDAG 10 JANUARI 2020

42 personer sköts till döds i Sverige under 2019, enligt siffror från polisen. Det är en marginell minskning jämfört med 2017 och 2018. Men samtidigt har fler skjutningar ägt rum under året, 334 stycken.

Siffran 42 döda är dock historiskt sett hög. Enligt Brås siffror, som i vissa fall skiljer sig åt från polisens siffror, sköts i

genomsnitt ungefär 20 personer till döds varje år fram till 2013, när siffran började öka.
– Det har stabiliserat sig på samma höga nivå som de senaste åren, efter den kraftiga ökningen som var tidigare. Vi hade en dramatisk ökning, men nu ser det inte ut att fortsätta uppåt. Vad det beror på är svårt att säga, säger Manne Gerell, forskare i bland annat kriminologi på Malmö universitet.
Minskningen har framför allt skett i Polisregion väst, som hade tre dödsfall från skjutningar under 2019 jämfört med 10 under 2018. Även Polisregion syd, som inkluderar bland annat Malmö, har sett färre dödsfall jämfört med 2018. Ibland annat polisregion Nord och Stockholm har dödsfallen däremot ökat. Jämfört med tidigare år har färre skjutningar skett i storstadsområden.
Det ökade antalet skjutningar beror istället på en ökning i andra regioner. Den stora ökningen har framför allt ägt rum i Polisregion nord, som gått från 3 skjutningar 2017 till 28 skjutningar 2019.
– Det som är intressant är att man kan se en minskning i storstäderna men en ökning i andra delar av landet, Norrland till exempel. Det är en förskjutning från storstäderna, som verkar ha fått koll på problemet eftersom det minskar lite, säger Manne Gerell.
Beror det på insatserna som gjorts?
– Det är svårt att säga, men det är väl en rimlig hypotes att man lyckats med något i storstäderna. Om inte annat så har man en längre erfarenhet av att jobba med de här sakerna, och har större resurser att sätta in i de utsatta områdena där skjutningarna sker.

Det är inte bara antalet skjutningar som har ökat i Sverige. Siffror från Brå visar att det hade skett 236 sprängningar fram till den 30 november 2019, jämfört med 162 under hela 2018.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Bankanställd tömde avlidnas konton

FREDAG 10 JANUARI 2020

Kontona på banken hade legat orörda länge och skulle avslutas. Men i stället för att föra över de kvarvarande pengarna till ett preskriptionskonto stoppade den bankanställda kvinnan i Kronobergs län flera hundratusen kronor i egen ficka. Nu åtalas hon för grov trolöshet mot huvudman, rapporterar Smålandsposten. Totalt har kvinnan kommit över 315 000 kronor, som egentligen tillhört kunder som exempelvis avlidit eller bor utomlands. TT

17

FREDAG 10 JANUARI 2020

substanser som säljs på olika drogforum på nätet narkotikaklassas nu av regeringen. Flera av substanserna kopplas till dödsfall i Sverige. ”I kampen mot narkotika behöver vi se till att även nya droger narkotikaklassas. Varje människa som dör i överdos är en tragedi och vi måste göra vårt yttersta för att minska dödligheten”, säger socialminister Lena Hallengren (S).

TT

Personlig assistent tog miljonmuta

FREDAG 10 JANUARI 2020

Fyra personliga assistenter döms av Blekinge tingsrätt för att ha tagit emot mutor. En av dem fick kontanter och fastigheter värda sammanlagt 11,6 miljoner kronor av mamman till den person hon var assistent åt, rapporterar lokala medier.

Detta måste hon nu lämna ifrån sig. Hon döms till villkorlig dom och 200 dagsböter för grovt tagande av muta. Under rättegången försvarade hon sig med att gåvorna hon fått inte hade någon koppling

till hennes jobb eftersom hon blivit nära vän med mamman, men domstolen gjorde samma bedömning som åklagaren.
De övriga tre, som tagit emot belopp på mellan 10 000 och 15 000 kronor från mamman, dömdes till dagsböter för tagande av muta.
TT

Termosbombare dömda till fängelse

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

En sprängladdning placerades utanför en matbutik, och några dagar senare exploderade en termosbomb utanför en lägenhet.
Nu döms flera av de som har misstänkts för inblandning i tidigare sprängningar i Malmö till fängelse av tingsrätten.
En 24-årig man döms till fyra år och två månaders fängelse för bland annat medhjälp till allmänfarlig ödeläggelse samt grovt vapenbrott, medan en 25-åring

döms till tre år och tio månader för förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse, grovt vapenbrott och brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor.
En 18-åring döms till skyddstillsyn, medan den 20-åring som själv skadades svårt vid en detonation utanför en lägenhetsdörr döms till två års fängelse för allmänfarlig ödeläggelse.
Den 28-åring som pekats ut som drivande till sprängningarna frias dock från misstankarna och döms enbart till fängelse i en månad för olaga hot.
Det handlar om tre uppmärksammade händelser 2018 – den 4december, den 9 december och den 22 december. Detonationerna inträffade utanför en livsmedelsbutik vid Nobeltorget, utanför en lägenhetsdörr i bostadsområdet Söderkulla samt en tom fastighet i ett industriområde i Malmö. Ingen har dock dömts för explosionen utanför butiken.
Polisen kom ligan på spåren i början av förra året då man avslöjade en vapengömma på en vind i Malmö med både sprängdeg, termosar och vapen. Flera av de åtalade kunde även knytas till inköp av termosarna via övervakningsfilmer i de butiker där de inhandlats.
Flera personer åtalades för både anstiftan och för att ha utfört sprängningarna. Den nu dömda 20-åringen, som då var 18 år, skadades själv svårt vid explosionen som han på uppdrag apterat i trapphuset.
Totalt åtalades nio personer för inblandning i den omfattande härvan – som utöver allmänfarlig ödeläggelse även rör vapen och droger. Flera personer döms även till fängelse för narkotikabrott.

Motivet bakom sprängningarna har enligt utredningen handlat om konflikter och pengar.
TT

Hovrätten: Hedersmotiv bakom knivmord

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Hovrätten fastställer domen på livstids fängelse för den man som knivmördade sin tidigare hustru. Men den ändrar motiveringarna i tingsrättens dom och konstaterar att den åtalade mannen har haft ett hedersmotiv till gärningen, så som åklagarna har gjort gällande.
Tingsrätten skrev i sin dom att hedersmotivet är tveksamt. Men hovrätten är alltså av en annan uppfattning.
Det var i december 2018 som en kvinna hittades med stickskador vid en

återvinningsstation i Mölnlycke, öster om Göteborg. Hon fördes till sjukhus, men hennes liv gick inte att rädda.
TT

Polisen: Flera brister i utredningen av Fittjafallet

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Förundersökningen i våldtäktsfallet i Fittja 2016 hade flera brister, konstaterar Polismyndigheten i en granskning.
I genomgången av de åtgärder som vidtogs under utredningen finns genomgående kritik mot bristen på skyndsamhet i arbetet. Bland annat ifrågasätts det faktum att flera av de män som senare åtalades inte frihetsberövades förrän nästan ett år efter det att utredningen inleddes.

Redan ett halvår innan det skedde fanns det tillräckligt med bevis för att betrakta dem som åtminstone skäligen misstänkta, enligt granskningen.
Kritik riktas också mot att polisen inte tillräckligt noggrant undersökte kvinnans påstående om var den misstänkta våldtäkten ska ha ägt rum.
Bristerna gör att Polismyndigheten föreslår flera förändringar som ska stärka rutinerna kring förundersökningsarbete.
TT

Två knivskurna – polisen jagar gärningsman

LÖRDAG 11 JANUARI 2020

Två män i 20-årsåldern blev knivskurna i Vårbergs centrum på fredagskvällen.
Det var vid denna upplagas pressläggning oklart hur pass skadade männen är, men de fördes till sjukhus med ambulans.
En förundersökning om försök till mord har inletts.
Ingen misstänkt gärningsman hade på fredagskvällen kunnat gripas.
Alexandra Carlsson Tenitskaja

Ledare: Fuskarna stjäl från samhällets svagaste

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Alla minns förstås skandalen med Iraks försvarsminister Najah al-Shammari, som misstänks för att under ett annat namn ha lyft bostadsbidrag i Sverige. Det hela är pinsamt för Sverige, men bara den översta toppen av ett djupt isberg av mer eller mindre organiserat fusk med olika bidrag.

Ta till exempel händelserna kring ett assistansbolag i Malmö. Den senaste domen kom den 7 januari. En kvinna var åtalad och tidigare dömd för grovt bidragsbrott men hovrätten fann det inte ställt utom rimligt tvivel.

Den friande domen var ett undantag. Kvinnan är redan dömd för assistansfusk rörande en annan av bolagets brukare. Och inte bara hon: Flera huvudmän har dömts till åtskilliga år i fängelse. Bolaget figurerar i två uppmärksammade domar och det handlar om åtskilliga miljoner som har förskingrats.

Dagen innan, den 6 januari, publicerades på DN Debatt en artikel om fusket i socialförsäkringssystemet. Tre före detta försäkringskassedirektörer konstaterade: ”öppet mål” för den som vill missbruka den svenska socialförsäkringen.

De fick snabbt medhåll av Försäkringskassans nuvarande generaldirektör Nils Öberg, som menade att myndigheterna för att minska fusket både behöver ändra regelverket och bli bättre på att tillämpa de regler som finns.
I fredags kunde så TT rapportera om Sveriges värsta vab-fuskare. När Försäkringskassan bestämde sig för att öka sina kontroller åkte fler dit; år 2019 ökade antalet misstänkta fuskare med 50 procent. Sammanlagt 81 miljoner har kassan efter påstötningar fått tillbaka för 2019.
Ligan toppas av en kvinna i Örebro län som under tre år ansökt om tillfällig föräldrapenning 138 gånger – 540 000 kronor lyckades hon få ut.
Vi behöver tala mer om bidragsfusk, och göra betydligt mer för att stoppa det. Det har funnits en tendens att vilja sopa problemet under mattan, med den vanliga mer eller mindre uttalade motiveringen: Vi ska inte stigmatisera utsatta grupper som fattiga och sjuka.
Men de som verkligen orsakar problem för de utsatta är förstås fuskarna. En sak som förenar de ovan omskrivna fallen är just hur myndigheterna själva konstaterar att mer fusk innebär mindre pengar till de behövande.
I sin DN Debatt-artikel skriver generaldirektören Nils Öberg att 600 miljarder kronor årligen passerar genom Försäkringskassans system – ett par procents fusk kan alltså innebära ett svinn på över 10 miljarder.
Ju mer pengar som fuskas bort, desto mer urholkas tilltron till systemen och desto större risk att de stramas åt ytterligare.
Det ligger i allas intressen, inte minst

brukarnas, att debatten inte tystnar och att systemen förbättras.
Ett lämpligt första steg vore att rensa upp i regelverket kring de så kallade samordningsnumren, som ges till ickesvenskar som står i kontakt med svenska myndigheter. Numren är enkla att få och kan sedan användas för diverse bedrägerier, och såväl Skatteverket som Polisen och oppositiospartier har krävt en kraftig uppstramning av reglerna. Att så lite hänt under lång tid är graverande.
Det offentliga Sverige måste göra upp med oviljan att ta krafttag mot fuskarna – för de verkligt behövandes skull.
Den som talar om bidragsfusk möter ofta rop på att ta upp skattefusket i stället. Som om de två stod i motsättning till varandra. Tvärtom är de sidor av samma mynt, ett mynt som först borde hamna i statskassan och därefter göra verklig nytta.

DN 12/1 2020

Dubbsyndare lågprioriteras hos polisen

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

Dubbdäcksförbud ska skona miljön men i Stockholm är det få som bötfälls för att ha kört med dubbdäck på gator med förbud. Och i Göteborg och Uppsala måste polisen prioritera annat.

Bland de första gatorna att få förbud mot dubbdäck var Hornsgatan på Södermalm i Stockholm.

– Det är ytterst få som bötfälls för dubbdäck på Hornsgatan. Under 2019 var det någon enstaka, man kan säga i det närmaste noll, som bötfälldes. Den här frågan är minst sagt lågprioriterad hos oss, säger Rolf Lindelöf som hanterar ordningsböter i city i Stockholm.

I Stockholm infördes förbud mot dubbdäck på Hornsgatan den 1 januari 2010. Sedan den 1 januari 2016 är dubbdäck bannlysta också på Fleminggatan på Kungsholmen och på Kungsgatan i city.

I Göteborg infördes dubbdäcksförbud på Friggagatan och Odinsgatan den 1 oktober 2010. Samtidigt införde Uppsala dubbförbud på Kungsgatan och Vaksalagatan. I varken Göteborg eller Uppsala är bötfällning av de som bryter mot förbudet av särskilt hög prioritet – polisen måste prioritera annat.

– Det är ingen prioriterad aktivitet att ha kontroller på Friggagatan och Odinsgatan bara för dubbdäcksförbudet. När vi har kontroller och när vi springer på det så

bötfäller vi såklart, säger Teodor Smedius, lokalpolisområdeschef i Göteborg city.
Det är kommunerna som fattar beslut om att förbjuda dubbdäck på vissa gator. Syftet är att minska halten av giftiga partiklar i luften.
Även om frågan om att lagföra de som bryter mot dubbförbudet är lågt prioriterad hos polisen fyller förbudet ändå en funktion, tror Ulrika Borg, som är straffrättsexpert.
– Framför allt är det allmänpreventivt, man lagstiftar och säger att detta är fel. För allmänhetens del, om man vet att något är förbjudet, försöker man i första hand inte bryta mot sådana regler, säger hon.

TT

Fakta. Partiklarna försvårar - lungsjukdomar

Slitagepartiklar i luften uppkommer när dubbdäcken nöter mot asfalt och river loss partiklar ur beläggningen. Partiklar i utomhusluften irriterar luftvägarna och bidrar till att försvåra olika lungsjukdomar som astma och kol, enligt Trafikverket.
Källa: Trafikverket

Misstänkt mord på tonåring – jämnårig gripen

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

En pojke i tonåren har gripits misstänkt för mord på en jämnårig pojke i ett - bostadsområde utanför Uppsala.

Polisen larmades vid 20.30-tiden på fredagen då offret hittades utomhus liggande på marken med svåra skador. Han fördes till sjukhus med ambulans, men hans liv gick inte att rädda.

– Både den misstänkte gärningsmannen och målsäganden är pojkar i tonåren som är äldre än 15 år men yngre än 18 år, säger Daniel Wikdahl, presstalesperson för polisen i region Mitt.

Han vill inte gå in på vilket våld pojken utsatts för men beskriver hur det ska ha uppstått ett bråk. I nuläget finns det inga ytterligare personer som misstänks för brott.

Både kyrkan och fritidsgården i området höll öppet under lördagen. Kommunens särskilda krisberedskap är aktiverad.

TT

Man påträffades skottskadad

SÖNDAG 12 JANUARI 2020

En man fick föras till sjukhus med ambulans efter att ha skottskadats på lördagskvällen i Bredäng i Stockholm.
– Det finns ingen gripen i nuläget, säger polisens presstalesperson Towe Hägg.
Händelsen inträffade vid 21-tiden. Polisen larmades till Bredäng efter att ambulans påträffat en skadad man utomhus.
– Det var patrullen på plats som berättade att den skadade personen har skottskador, säger Hägg.
Mannen fördes till sjukhus. Det var på lördagskvällen oklart hur allvarligt skadad han är. Polisen har inlett en förundersökning om synnerligen grov misshandel.

Den långa vägen

Varje år går omkring 300 nyheter genom det här systemet för att ta plats i det fasta sortimentet.

1 Omvärldsanalys och lanseringsplan
Systembolagets inköpare kartlägger världsmarknaden.

2 Lägesbilden sammanställs i en lanseringsplan
En lång lista över brett beskrivna produkter som Systembolaget önskar ha med i nästa lansering.

3 Offerförfrågan skickas ut
Kraven på vinerna är mer specifik.

4 Offerterna från leverantörerna kommer in
De som stämmer överens med kraven i förfrågningsunderlaget får skicka in varuprover för bedömning.

5 Blindtester
Varuproverna blindtestas i två omgångar av Systembolagets experter.

Det första testet görs för att kontrollera att produkten är inom ramen för den stil och karaktär som efterfrågas.

De som går vidare därifrån provas igen och rangordnas då utefter dryckens kvalitet. Högst poäng tar plats på hyllan i nästa lansering.

6 För att säkerställa att det är samma dryck som sedan går ut i butikerna görs nya tester strax före lansering och en tid efter lansering.

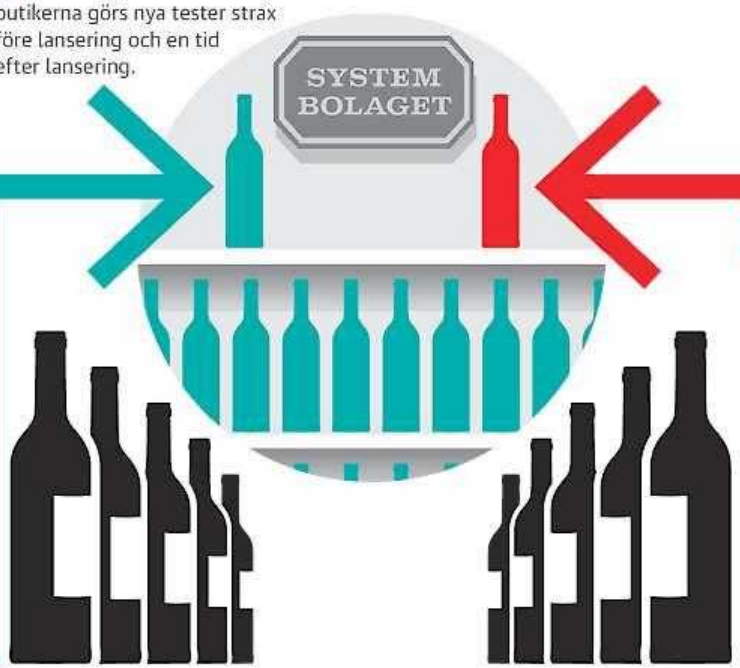

Den korta vägen

Alla viner som uppfyller svenska lagkrav får ansluta till systembolagets beställningssortiment. Om ett vin säljer bra där, i förhållande till andra produkter i samma kategori, kan det kvala in i butikssortimentet. Att som leverantör köpa sin egen produkt är förbjudet, men vinklubben har betalat privatpersoner för att beställa och hämta ut specifika viner. Ibland flera stycken av samma sort. Flera av dem har sedan tagit plats i butikssortimentet.

Fuskade in viner – Systembolaget kände till den hemliga vinklubben

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Systembolaget kände till den hemliga vinklubben som fuskade in varor i sortimentet redan i juni 2018, visar nya uppgifter. Ändå kunde verksamheten med organiserade stödköp fortsätta i flera månader innan personen som drev klubben själv lade ner den.

DN avslöjade i december förra året hur vinklubben Winenose på ett otillåtet sätt fuskat med vinleverantörers försäljningssiffror. Klubbens medlemmar, vanliga privatpersoner, värvades och fick betalt för det de trodde gick ut på att köpa och recensera olika viner.

I själva verket handlade det om organiserade så kallade stödköp, som hjälpt utvalda viner att kvala in från Systembolagets beställningssortiment till det högt eftertraktade butikssortimentet. Någonting som är i strid med Systembolagets inköpsvillkor.

Ulf Sjödin, ansvarig för sortiment och inköpsprocesser på Systembolaget fick ta del av uppgifterna och konstaterade att upplägget utgör ”ett klart fall av stödköp”,

och att han hade agerat mot klubben om han upptäckt det själv.
Nya uppgifter visar nu att Systembolaget haft kännedom om klubben långt innan DN:s publicering, men att dess verksamhet kunnat fortsätta ändå. I ett mejl som skickats i juni 2018 larmade en person Systembolagets jurister om klubbens verksamhet. Tre dagar senare svarade Systembolaget att varningen tagits vidare och att de kommer kontakta vinklubben.
Men trots det fortsatte klubben manipulera försäljningssiffror i flera månader innan den lades ner i december 2018. Mejlutskick från klubben, kvitton och Swish-transaktioner som DN tagit del av visar att organiserade stödköp har gjorts så sent som i oktober 2018 – mer än fyra månader efter att varningen kom.

Frågan om brister i Systembolagets inköp och produkturval är känslig eftersom tillräckligt omfattande problem skulle kunna skaka hela det svenska monopolet. EU-kommissionen har högt ställda krav på att inköpsprocesserna ska vara objektiva och rättvisa, och i det ingår att hålla dem fria från fusk, enligt EU-experten Jörgen Hettne på Ekonomihögskolan vid Lunds universitet.
Han har bland annat lett en statlig utredning om Systembolaget och forskar om EU:s inre marknad och statliga monopol.
– Skulle det här vara toppen på ett isberg kan det vara så att hela ordningen kan ifrågasättas, sa han i en tidigare artikel.
DN har velat intervjua Systembolagets vd Magdalena Gerger om detta sedan den 12 december, men det statligt helägda bolaget vill inte att hon ska uttala sig i de här

frågorna. I stället är det inköpsdirektören Sara Norell som svarar.
– Vad vi kan säga faktiskt när vi tittat lite djupare i det här nu är att det som du har plockat fram har även vi sett. Det fanns faktiskt på radarn innan, säger hon.
Ulf Sjödin, som också är med vid intervjun, bekräftar att han haft kännedom om klubben.
– Vi hade fått kännedom om den och jag kontaktade och upplyste dem om att det här inte var tillåtet. Att leverantörer som anlitade dem skulle löpa risk att få sina artiklarna avlistade, säger han.
Men enligt honom uppgav den ansvarige då att Winenose bara var en idé.
– När jag pratade med klubben sa de att de inte hade någon verksamhet, de trodde inte att de skulle kunna genomföra det. Det är vad de sa till mig, förklarar Ulf Sjödin.
För att komma in i Systembolagets butikssortiment finns det två vägar. Antingen anmäler vinimportörer sitt intresse när Systembolaget går ut med offertförfrågningar, och får då genomgå en detaljerad upphandlingsprocess som i slutet avgörs i blindprovningar av de inskickade vinerna.
Eller så listar importören sitt vin som beställningsvara, där alla får sälja sina varor, och väntar på att försäljningen ska öka tillräckligt mycket för att vinet ska kvala in i butikssortimentet.
DN:s granskning visade att ingen av de produkter som identifierats som otillåtet stödköpta av klubben fanns i butikerna när beställningarna gjordes, och att samtliga kvalat in i butikssortimentet efter köpen.
Efter publiceringen i december har Systembolaget talat med importörerna av de berörda vinerna, samt träffat

mediebyrån som var klubbens uppdragsgivare och Sprit- och vinleverantörsföreningen och förklarat att verksamheter som Winenose inte är okej. Men flaskorna som i dag fortfarande säljs i butik kommer inte att tas ur sortimentet.
– Det är klart att det här haft en påverkan, men det här har inte varit tillräckligt för att stoppa dem. Det har pågått andra kampanjer samtidigt som har påverkat försäljningen betydligt mycket mer, förklarar Sara Norell.
Ulf Sjödin förtydligar:
– Det vi kan se är att annan marknadsföringspåverkan har genererat så väldigt många beställningar, och den här klubbens omfattning har varit betydligt mindre i det läget. Vi har helt enkelt inte kunnat hitta någonting som vi kan ta med oss om vi skulle ha en dialog om eventuella påföljder, säger han.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Drev upp försäljningen

Systembolagets processer för inköp och sortiment har högt ställda krav på sig.
Det måste vara objektivt, rättvist och icke-diskriminerande.
DN har genom en källa tagit del av uppgifter som pekar på brister i en av inköpsprocesserna.
Det gäller den process som styr vilka varor som går från beställningssortimentet till det fysiska butikssortimentet.
En hemlig vinklubb har i flera konstaterade fall via koordinerade köp drivit upp försäljningen på utvalda viner ur beställningssortimentet, som senare kvalat in i butikssortimentet.
Systembolaget har fått ta del av DN:s uppgifter och konstaterar att det ser ut som ”ett klart brott” mot inköpsvillkoren, och att man hade agerat om man upptäckt det.

Dags att tala om mordet på allting: Omnicid

MÅNDAG 13 JANUARI 2020

Klimatkrisen och de jättelika bränderna i Australien väcker nya frågor. Vem är skyldig – och hur kan vi utkräva politiskt och juridiskt ansvar? Den australiska sociologen Danielle Celermajer förklarar varför omnicid (allmord) kan bli 20-talets hetaste debattämne.

När alla började inse Förintelsens fruktansvärda omfattning påpekade den polsk-judiske juristen Raphael Lemkin, som fått hela sin familj utplånad, att det saknades ett ord för det slags brott som begåtts: att mörda ett folk. Hans livsgärning kom att kretsa kring försöket att skapa ett sådant juridiskt begrepp – och sedan att få världen att använda och fördöma det: ”genocid”, folkmord. I dag ingår detta skrämmande ord i våra lexikon. Det betraktas som det kanske värsta brott någon kan begå.

Nu, under de första dagarna av det tjugoförsta seklets tredje decennium, ser vi på medan människor, djur, träd, insekter, svampar, hela skogar, floder och ekosystem utplånas – och vi inser att vi saknar ett ord för vad som sker. På senare år har miljöaktivister visserligen myntat begreppet ”ekocid”, mord på hela

ekossystem. Men detta är något annat och större. Vi talar om mordet på allting. ”Omnicid”. Allmord.
Någon invänder säkert att detta inte är något som går att beskriva med efterledet –cid – av latinets ord för att döda – utan att det snarare rör sig om ett naturligt fenomen, låt vara ett outsägligt beklagligt sådant. Det är också svårt att finna de skyldiga, men ett nytt slags brott fordrar även en ny förståelse av vilken skuld vi talar om. Problemet med att tillämpa lagarna om brottet ”folkmord” är att de är skrivna på ett sådant sätt att man måste kunna bevisa att det verkligen förelåg en avsikt att förinta ett helt folk. Och även när sådana avsikter finns döljer de sig ofta under ytan, i vaga begrepp som fördomar eller ”ondska”.
Den här gången kan vi inte låta det stanna där. Vi måste förstå att ansvaret för ett ”omnicid” är spritt och flerskiktat. Här är ansvaret nästan alltid indirekt, men följderna ändå förödande. Vi kan inte urskilja någon enskild som hade för avsikt att döda de femhundra miljoner vilda djur som antas ha strukit med under de australiensiska sommarbrändernas första månad.
Vi kan däremot lätt namnge politiker som vägrade att tala med de brandkårsbefäl som försökte varna för och förebygga den kommande katastrofen. Det var samma politiker som godkände och fortsätter tillåta att nya kolgruvor öppnas, trots den vetenskapliga konsensus som föreligger om följderna av fossila bränslen för klimatet, särskilt vad gäller höjda temperaturer och förlängda torrperioder. Det är samma politiker som godkänt att tillgängliga vattenresurser leds om för att användas för mineralbrytning samtidigt

som levande varelser dör ut på grund av vattenbrist och torkan slutar i ett eldhav.
Vi kan identifiera ägarna bakom de mediebolag som sponsrar massförnekandet av vetenskapliga bevis för klimatföljderna av en ekonomi dopad av fossilförbränning. Det är samma medieägare som använder sina verktyg för att underblåsa rädslor, utså förvirring och skapa splittring och fiendskap i hela samhällen.
Vi kan identifiera de investerare som använder sitt ekonomiska och sociala kapital för att stödja politiker vilka i sin tur försvarar deras finansiella intressen. Vi kan urskilja en hel företagskultur och ett helt juridiskt system, befolkat av advokater, managementkonsulter och finansanalytiker som kräver att företag kortsiktigt maximerar sina vinster, för sina aktieägares skull, och som dumpar alla kostnader för framtiden och livet på planeten på någon annan.
Sedan kan vi finna andra aktörer på betydligt närmare håll. Företagsägare och investerare vars inkomster är beroende av resursutvinning och exploatering. Konsumenter som blivit beroende av en livsstil byggd på samma exploatering av naturresurser. Medborgare som prioriterar sina kortsiktiga intressen framför planetens överlevnad, medborgare som saknar det mod och den framsynthet som krävs för att ta oss genom de ekonomiska och sociala reformer som skapar en beboelig värld för våra barn och andra levande varelser än vi själva. Medborgare som inte kan eller vill ta sig tid för att sätta sig in i komplicerade frågor, utan hellre söker skydd bakom de fördomar som odlas i den egna kretsen.

Vi kan också urskilja de människor och delar av den mänskliga kulturen vi intalat oss att vi är överlägsna, och vilka vi därför har rätt att dominera och exploatera, så som vi utnyttjar andra levande varelser och världens naturresurser. Tanken att det bara är sådana som vi som har rätten att frodas och att allt annat och alla andra existerar endast för vår skull. Att andra varelser inte är liv utan tillgångar.

Ingen av dem jag nämnt odlar en lust att döda allt omkring sig. Men tillsammans har vi skapat och fortsätter att skapa de omständigheter där omnicid blir oundvikligt.

När jag var barn brukade mina föräldrar spela en sång av Bob Dylan, ”Who killed Davey Moore?” Den handlar om en boxare som dog i ringen när han var trettio. Varje vers inleds med att någon – tränaren, publiken, hans manager, vadslagaren, sportskribenten, den andre boxaren – svarar på titelns fråga: ”Vem dödade Davey Moore?” och alla svarar: ”inte jag”. För att sedan förklara att de bara gjorde vad de förväntades göra: gå till matchen, skriva om den, utdela slagen. Och de talar alla sanning.

Vi gör också vad vi förväntas göra: försäkrar oss om att de viktiga donatorerna sponsrar vår politik; maximerar våra vinster; ser till att få det bästa priset; skapar en behaglig livsstil åt oss och de våra; undviker all förändring; lever förnöjda i självbedrägeriet att vi människor är utvalda. Men att göra det vi förväntas göra är fullt tillräckligt för att döda inte bara Davey Moore utan i praktiken allting omkring oss.

Omnicid är det största av alla brott. Och precis som med all brottslighet måste de skyldiga ställas inför rätta.

Danielle Celermajer är professor i sociologi vid Sydneys universitet. Hon är också författare till böckerna ”The sins of the nation and the ritual of apologies” och ”The prevention of torture”.
Danielle Celermajer

”Jag blev - felaktigt upphöjd”

TISDAG 14 JANUARI 2020

Åsa Waldau, en av de åtalade pastorerna i Knutbyförsamlingen, anser att hon blev ”felaktigt upphöjd” under sin tid i församlingen.
– Jag fick ett mandat som jag inte skulle ha haft, skriver hon i en redogörelse.
Hon hälsar genom sin advokat att hon inte orkar tala med några journalister utan hänvisar till brevet inför rättegången.
Waldau och två manliga pastorer från Knutbyförsamlingen står åtalade i

rättegången som börjar i dag, tisdag, i Uppsala tingsrätt. Hon misstänks för att ha misshandlat sex personer, men nekar till brotten som ska ha begåtts efter mordet i Knutby 2004.
Det var då den dåvarande pastorn Helge Fossmos fru mördades och han dömdes för anstiftan till det mordet.
I ”Kristi bruds” brev omnämns pastorn. Kvinnan beskriver hur han spelade en avgörande roll i att hon skulle tro att hon ordagrant var ”Kristi brud”. Efter mordet i Knutby beskriver Waldau hur hennes ”tillit till människor skakades för alltid”.
Hon förkastade dock inte tankarna på att hon var utvald av gud, trots mordet.
”Att vi inte då förkastade hela idén om bruden tror jag beror på att det var så många som själva uttalat tro på saken. Så många syner, drömmar och teorier var redan fast i vårt sinne”, skriver Waldau i sitt brev.
Hon skriver också:
”Vi byggde en direkt och total osund tillvaro som ändå naivt handlade om att vara trogen mot det vi trodde.”
Brevet avslutas med att kvinnan uttrycker en viss ånger:
”Jag blev helt felaktigt upphöjd. Jag är i dag väldigt ledsen för att jag felaktigt tog åt mig. Jag fick ett mandat jag inte skulle haft. Mandat att bestämma över saker och ting. Mandat att agera – det var helt fel!”
Hon skriver vidare att hon tappade sitt omdöme.
”Jag blev bortskämd med alla gåvor, serverandet och kärleksord. Jag fick aldrig något kritiskt till mig”.

Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Erkände knuff – åtalas för mordförsök

TISDAG 14 JANUARI 2020

Den 33-årige man som knuffade en kvinna framför ett tåg på Lunds centralstation i december erkänner brottet och åtalas nu för försök till mord, skriver Sydsvenskan.
Enligt åklagaren hade mannen uppsåt att döda kvinnan.
Kvinnan, som är i 70-årsåldern, blev svårt skadad och flera personer blev vittnen till händelsen. Det ska även finnas en övervakningsfilm från brottsplatsen.
Mannen har inför åtalet genomgått en så kallad liten sinnesundersökning.TT

Död man hittad i Landskrona – misstänkt mord

TISDAG 14 JANUARI 2020

Polisen utreder ett misstänkt mord sedan en man hittats död i Landskrona, rapporterar Helsingborgs Dagblad.
Mannen har hittats död i en lägenhet i centrala delen av staden och polisen ska nu genomföra en brottsplatsundersökning för att fastställa vad som hänt.
TT

Likfynd vid vägen utreds som mord

TISDAG 14 JANUARI 2020

En man hittades död utanför västgötska Svenljunga på måndagseftermiddagen. Mannen låg vid en väg ute på landsbygden och hittades av en förbipasserande person. – Eftersom vi inte vet om dödsorsaken inleddes en förundersökning om mord, säger Peter Adlersson, presstalesperson vid polisen.

TT

Man förvarade droger på rättspsyk

TISDAG 14 JANUARI 2020

En man som är dömd för mord och vårdas på en rättspsykiatrisk klinik har åtalats för narkotikabrott, skriver Sundsvalls Tidning. Personalen på hans avdelning tyckte att mannen verkade påverkad och när hans rum genomsöktes hittades cannabis och ecstasy.

TT

Johan Croneman: SVT:s - dokumentär om Clark Olofsson är katastrofalt usel

TISDAG 14 JANUARI 2020

Det går inte att säga något gott om ”Clark – en rövarhistoria”. Så mycket nonsens, så lite kritisk journalistik. Och den nya Hamiltonserien på Cmore/TV4 lider av torftig dialog. Faktiskt farligt nära ”Åsa-Nisse i agentform”.

Motbjudande”, skrev Expressens Fredrik Sjöshult i Expressen i veckan och rasade i klassisk kvällstidningsstil mot SVT:s rosenkindade, närmast smågulliga, långfilmslika porträtt av den notoriskt kriminelle Clark Olofsson.

Det var sannerligen motbjudande, när det inte var rent kväljande.

Den annars så kloke och sansade Ingemar Persson, dokumentäransvarig på SVT, förvarade sig mot kritiken med en grinighet fullt i klass med ”gör det bättre själv då” – men lite bättre kan nog du också, Ingemar.
Filmen var inte bara ett katastrofalt uselt och missvisande porträtt av en man som orsakat kopiöst med lidanden och trauman, varhelst han dragit fram, den var också ett bedrövligt hantverk, med upprepade och intetsägande intervjuer med Clark, sittandes, stående, gående, bilandes, där han om och om igen fick försäkra oss om att han i grunden alltid varit en cool katt, en oemotståndlig kvinnokarl, och givetvis alldeles för smart för den här världen.
Han ville ju bara vara fri, fri från att jobba, fri från att deltaga, fri från att bidra med något annat än brott. Han ville ha och ta. Skulle det vara något fel med det, undrar Clark. Det hade ju aldrig drabbat någon fattig i alla fall, sade han. Robin Olofsson och Clark Hood i en och samma person. Så mycket struntprat och så mycket nonsens har man inte fått sig till livs på länge.
Clark Olofsson har fått chans på chans, men har ständigt klantat till det för sig, tillbringat 45 av sina 70 levnadsår i fängelse, det tycker upphovsmännen bakom filmen är värt en mässa.
Och Sveriges Television hakade på.
Fredrik Sjöshult i Expressen kan givetvis inte personligen svara för sin tidnings långa kärleksaffär med just Clark Olofsson, men hans text om Clark och SVT är ändå ev av många stora Expressentexter och webb-tv-inslag om Clark bara under de senaste åren – Expressen kan nog anses vara en av de medieaktörer (ingen står

utan skuld) som flitigast bidragit till Clarks varumärkesbygge; det finns inte en centimeter av hans liv som inte bland andra Expressen dokumenterat under de 53 (!) år som Clark Olofsson varit första-sidesstoff, också hans liv som kvinnokarl, framgångsrik rövare och obekymrad gamäng (Expressens tv-intervju med honom från i våras var inget undantag). Gång på gång öppnar Clark Olofsson upp för den ena givna kritiska följdfrågan efter den andra, det kommer ingen över huvud taget.
”Jag ångrar ingenting”, säger Clark. Medhjälp till polismord, försök till polismord?
Frågor på det? Nix. Journalistik? Ingen alls.
En helt annan slags modern svensk ikon är Carl Hamilton, Jan Guillous agent som han delvis skapat efter egen av- och självbild, varpå han korsat honom med - Tarzan, James Bond och Noam Chomsky: Topputbildad attackdykare, stenhård specialagent, intellektuell toppnotch, framsynt som Saida, mer socialist än Lenin och överklass ut i fingerspetsarna. Oemotståndlig kvinnokarl han också, givetvis.
Nu spelar Jakob Oftebro honom som ung i en ny serie på Cmore/TV4, och han har sällskap av några andra mycket dugliga - skådespelare, som Nina Zanjani (Säpokvinnan Kristin), veteranen Krister Henriksson (DG) och ständige favoriten Peter Andersson (Näslund).
Man har tänkt Jason Bourne, men hamnat farligt nära ”Åsa-Nisse i agentform” – och allt är egentligen dialogens fel. En mardröm för särskilt skådespelarna, men också för regin, för drivet, för energin, och

helt förödande för trovärdigheten som krackelerar helt.
Agenttugget kan man kanske stå ut med, men när samtalet når höga svenska politiska kretsar då luktar det Klabbarparn och handlare Sjöqvist så det står härliga till.
Dessutom: Serieinflationen löper samtidigt amok. Kvantiteten hotar att döda kvaliteten.

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

Polisen: En lyckträff att ingen skadades

TISDAG 14 JANUARI 2020

Polisen har fått in en mängd tips och iakttagelser efter den kraftiga explosion som inträffade natten mot måndagen i en hyresfastighet på Östermalm.

– Det var en ren lyckträff att ingen skadades, säger Erik Widestrand, polisområdeschef i City.

Polisen söker fler vittnen och undersöker nu eventuella samband med tidigare händelser i området.
Explosionen var sannolikt den kraftigaste som någonsin ägt rum i Stockholmsområdet, enligt polisen.
Den inträffade på Gyllenstiernsgatan på Östermalm vid 01-tiden. Smällen hördes flera kilometer bort och orsakade omfattande skador på flerfamiljshuset samt på fordon som stod parkerade i närheten. Efteråt täcktes ett stort område av glassplitter och bildelar. Adressen ligger cirka hundra meter från tv-huset.
– Alla väggar skakade och fönstren krossades så det blev korsdrag i hela lägenheten, säger en person till DN.
Vid 13-tiden på måndagen höll polisen en presskonferens där man bedyrade att man gör allt man kan för att förhindra ytterligare sprängningar.
– Vi ser dock inga som helt tecken på att det här skulle handla om ett terrorattentat, säger Erik Widstrand, polisområdeschef i City.
Enligt honom har man fått in en rad vittnesmål och ”intressanta uppgifter” som kommer att vara polisen behjälplig i den fortsatta utredningen. Bland annat undersöker man om det kan finnas samband med tidigare händelser som inträffat i området. För en kort tid sedan brann till exempel en bil nära adressen.
Fastigheten fick evakueras på boende under natten efter att detonationen inträffat. De boende hade på måndagskvällen fortfarande inte fått återvända. Först när räddningstjänsten bedömer att det är säkert att ta sig tillbaka till fastigheten kommer de att få komma in i huset.

Det är oklart om det föreligger någon rasrisk på grund av de omfattande skadorna på fastigheten.
De tekniska undersökningarna pågår fortfarande och polisen kan inte svara på vad som detonerade eller var detonationen inträffade.
– Vi har en rad tänkbara scenarier och vi undersöker dem, mer än så kan vi inte säga i nuläget, konstaterar Erik Widestrand.
En reservofficer som bor mittemot byggnaden där detonationen inträffade fick sina fönster krossade och vittnar om en ”rejäl explosion och jag har hört många genom åren”.
Ett par i huset säger till DN att - explosionen var hemsk, det värsta de någonsin hört.
– Alla väggar skakade och fönstren krossades så det blev korsdrag i hela lägenheten. När vi evakuerats fick vi veta att det smällt inne i porten, men lyckligtvis är alla oskadda, säger en i paret.
– Omhändertagandet från polis, räddningstjänst, socialen och vårdpersonal var jättefint. Vi är chockade förstås och vår hund skakar och vi får inte komma hem på några dagar, men tack och lov kan vi bo hos släktingar.
Flera grannars uppgifter till DN talar för att explosionen skedde inne i trapphuset. Tryckvågen krossade inte bara fönster i närliggande fastigheter utan också inne på gården där porten slagits ur sina gängor och ligger på marken.
Fastighetsägaren till hyreshuset på Gyllenstiernsgatan var på plats tidigt på måndagsmorgonen.
– Jag kom precis hit. Det är hemskt att folk gör så här, säger Marie Atmer, vd på Ga-Fastigheter AB.

Marie Atmer säger att de inte har någon förklaring till explosionen.
– Vi vet inte vad som har hänt, det får polisen utreda.
Har det framförts något hot som kan kopplas till ert företag?
– Absolut inte.
Polisen har inlett en förundersökning om allmänfarlig ödeläggelse efter explosionen.
Carl Cato
carl.cato@dn.se
Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Ulrika By
ulrika.by@dn.se
Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

”Man var tvungen att stå stilla och ta emot bestraffningar-na”

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Allt handlade om att göra Åsa Waldau, av församlingen kallad Kristi brud, nöjd. Annars skulle Jesus återkomst försenas eller förhindras.

Så förklarar åklagaren hur de tre tidigare pastorerna drev Knutbyförsamlingen under rättegångens första dag.

I en fullsatt rättssal inleddes huvudförhandlingarna mot de tre tidigare pastorerna i den nedlagda Knutbyförsamlingen i Uppsala tingsrätt. Ett stort pressuppbåd fanns på plats när de åtta målsägande mötte de åtalade i rättsalen.

Under sin sakframställan gick åklagaren in på hur den tidigare Knutbyförsamlingen drevs av de tre åtalade pastorerna, där den tongivande var Åsa Waldau, även kallad för Kristi brud.

Enligt åklagaren handlade allt om att göra Åsa Waldau nöjd annars skulle Jesus återkomst försenas eller helt förhindras. Målsägarna tvingades att passa upp på henne med bland annat matlagning, olika hushållssysslor och massage. De bestraffades också om de ansågs vara ”fel”.

– Målsägandena har accepterat att de har blivit slagna och själva tagit på sig skulden. Man fick inte heller streta emot eller försöka försvara sig. Man var tvungen att stå stilla och ta emot bestraffningarna. Man fick till exempel inte sätta upp händerna som skydd, säger åklagaren.

Enligt åklagaren var också församlingen en sluten krets där det inte har tillåtits att man har en social krets utanför församlingen.

– Därför blir man väldigt beroende av församlingen, säger åklagaren.

Försvaret menar att flera gärningar har skett med samtycke och att målsägarna i samförstånd har passat upp Åsa Waldau.

– Syftet var aldrig att skada, tvärtom. I den situationen trodde Åsa att hon hjälpte. Åsa är beredd att ta sitt ansvar om rätten

finner det så, men detta är inte en ensam kvinnas verk även om det framställs så i dag. Försvaret vill lyfta fram att det finns ett kollektivt ansvar i hur den här destruktiva miljön har kunnat uppstå, säger Ester Andersson Zandvoort, Åsa Waldaus försvarare.

Tingsrätten beslutade tidigt att hålla alla förhören bakom stängda dörrar. Anledningen var att inte riskera att röja en målsägares identitet. En av de åtalade misstänks för att ha sexuellt utnyttjat henne.

Under rättegången var det flera av målsägarna som grät och de var redan tagna när de gick in i rättssalen. Målsägarbiträdet Elisabet Massi Fritz som företräder tre målsägare menar att hennes klienter fortfarande är traumatiserade av händelserna.

– Det har lett till psykiska skador. Här kan man se det så tydligt. De trauman som mina klienter bär på liknar närmast trauman hos människor som har varit med om krig. Där dödligt krig har funnits.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fakta. De tre åtalade

Åsa Waldau, som ska ha lett gruppen, misstänks för misshandel av sex personer. Hon ska bland annat ha bitit en person i ansiktet, sparkat personen i magen, dunkat personens huvud mot en vägg och stuckit en gaffel i en hand. Hon erkänner att hon slagit en målsägare med öppen hand. Men nekar till de andra åtalspunkterna.

Peter Gembäck, pastorn åtalas för misshandel och olaga tvång. Han ska ha slagit en person i ansiktet, tryckt ned personen mot marken och tvingat personen att krypa en sträcka på minst tio meter.

49-årig man åtalas för sexuellt utnyttjande av en person i beroendeställning.

Stramare regler ska försvåra fusk

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Regeringen föreslår stramare regler för så kallade samordningsnummer, nummer som individer som inte är folkbokförda i Sverige kan få.

Huvudskälet är att försvåra missbruk och fusk med ersättningar och bidrag, ett problem som DN skrivit om tidigare.

Ett av förslagen är att samordningsnummer som inte används automatiskt ska avregistreras efter fem år, enligt finansminister Magdalena Andersson (S). Skatteverket ska också kunna avregistrera ett nummer om myndigheten upptäcker fel.

En person som vill ha ett samordningsnummer ska kunna ansöka om nummer och ska då, enligt förslaget, personligen bege sig till ett kontor vid ansökan.

Finansministern och regeringen har av opposition och myndigheter ombetts skynda på med förändringar.

– Vi har drivit på hårt och en preliminär bedömning är att det här är ett rejält kliv i rätt riktning, säger Niklas Wykman, som företräder M i skatteutskottet.

TT

Föreståndaren anställde extremister – får 400 000 kr

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Det statliga ungdomshemmet Nereby anställde muslimska extremister som behandlingsassistenter. Pojkar skrämdes med onda andar och varnades för att sjunga i duschen. Nu köper staten ut avdelningsföreståndaren som såg till att extremisterna anställdes – för 400 000 kronor.

Statens institutionsstyrelses ungdomshem Nereby i Kungälv tar emot tvångsomhändertagna pojkar i behov av en trygg miljö. I november kunde DN avslöja att Nereby har anställt minst fem behandlingsassistenter med kopplingar till antidemokratiska salafistiska rörelser. De har främst arbetat på en avdelning för särskilt vårdkrävande pojkar mellan elva och sexton år.

Pojkar har blivit tillsagda att inte sjunga i duschen för att onda andar då skulle kunna lockas fram. En pojke blev så uppskrämd av berättelser om djinner – onda andar i islam – att personalen började undersöka saken närmare. Det ledde till att en av salafisternas anställning avslutades, eftersom han bedömdes vara olämplig.

Flera av de salafister som arbetat på Nereby är kända namn för poliser,

forskare och journalister som följer den radikala islamismen i Sverige. DN har tidigare skrivit om två av dem, två bröder som fick sluta på en Göteborgsskola efter att rektorn misstänkt extremistkopplingar.
En av Nereby-salafisterna har gillat terrorgruppen IS flagga på Facebook, och flera gånger öppet hyllat en islamisk stat utan demokrati. En annan har i en intervju med Göteborgs-Posten sagt att ”i islam ska inte kvinnor umgås med män”. En tredje predikar att ”döden är sanningen” och ”helvetet är sanningen” i religiösa videoklipp på nätet.
De fem salafisterna har arbetat på Nereby som timanställda, allt ifrån några månader till över ett års tid. Ingen jobbar längre kvar. De fem har anställts via en fast anställd sjätte person, en tidigare betrodd biträdande avdelningsföreståndare som sedan i mitten av oktober varit hemma från jobbet med lön.
Den sjätte mannen, känd av polis för sina kontakter med IS-anhängare, lämnar nu sin tjänst på Nereby efter en överenskommelse med arbetsgivaren. Statens institutionsstyrelse (SiS) betalar 400 000 kronor till mannen för att han ska lämna sin anställning. Det motsvarar tio månadslöner.
– Det viktigaste är att han inte jobbar kvar. Den här överenskommelsen gjordes för att kunna lösa situationen snabbt, säger Stefan Hell Fröding, pressansvarig på SiS.
Den utköpte mannen som varit med om att anställa salafisterna är själv släkt med två av dem. Han har formellt varit biträdande avdelningsföreståndare, men periodvis fungerat som föreståndare för en av Nerebys avdelningar.

Att 400 000 kronor av skattebetalarnas pengar nu går till mannen som rekryterat extremister och IS-anhängare är ett misslyckande i sig, enligt SiS pressansvarige Stefan Hell Fröding.
– De pengar som vi har bör ju alltid användas till vår verksamhet. Samtidigt har ju även arbetstagare rättigheter. I det här fallet behövde vi göra en överenskommelse för att lösa situationen.
Vad drar SiS för lärdomar av det som hänt på Nereby?
– Vi behöver bli ännu mer noggranna vid rekryteringar, och även jobba aktivt med värdegrunden bland våra anställda, säger Stefan Hell Fröding.
Efter DN:s avslöjande i november gjorde SiS även en lex Sarah-anmälan till Inspektionen för vård och omsorg, om hur salafisterna på Nereby påverkat ungdomar där. Lex Sarah-utredningen beräknas bli klar i slutet av januari.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Fakta. Salafism

Salafism är en bokstavstrogen tolkning inom sunniislam och har en strikt syn på en odelbar gud och total underkastelse för guds lagar.
Salafister följer de tre första generationerna av profeten Muhammeds följeslagare. Det finns ett brett spektrum av olika grupper mellan salafism och salafistisk jihadism.
Salafism är starkt gränssättande mellan muslimer och icke-muslimer, mellan rena och orena muslimer, mellan män och kvinnor, mellan halal (tillåtet) och haram (förbjudet), mellan islam och Väst.
Salafism har i vissa fall visat sig utgöra grogrund för våldsbejakande jihadism. Det finns även öppet jihadistisk inriktad salafism, som omfattas av terrorgrupper som al-Qaida och IS.

Försvarshögskolans rapport ”Mellan salafism och salafistisk jihadism –

påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället”

Nike var den enda som ingrep när en liten flicka trakasserades

ONSDAG 15 JANUARI 2020

Nike Lindström, då 18 år, såg hur en grupp tonårsgrabbar gav sig på en liten svart flicka. Hon var den enda som ingrep för att stoppa den fysiska och psykiska misshandeln. ”Vi behöver fler som vågar säga ifrån. Civilkurage

borde finnas med på skolschemat”, säger Nike.

Civilkurage

Del 2.

En artikelserie om varför vissa vågar protestera mot övergrepp och orättvisor – eller gripa in när någon medmänniska råkar illa ut. Den första artikeln publicerades 13/1.

En decembereftermiddag 2017 tog Nike Lindström som vanligt bussen hem från skolan i Nacka. Hon gick då sista året i gymnasiet. Några minuter innan bussen skulle komma in till Slussen i Stockholm saktade den in i en kurva.

Plötsligt såg Nike en grupp tonårskillar som knuffade en liten svart flicka mellan sig. De stod en bit ifrån närmaste busskur och mulade henne med snö i ansiktet. Till och med genom bussfönstret hörde Nike hur killarna högt ropade rasistiska tillmälen. Som ”djävla neger”.

– Jag skrek till föraren att han måste stanna, trängde mig fram mellan passagerarna som stod i gången och kastade mig av bussen.

Nike rusade fram och ställde sig mellan killarna och den lilla flickan. Hon höll upp händerna som skydd och hotade att ringa polisen om de inte genast slutade med sina trakasserier och kränkningar.

– Men de fortsatte att vara mycket aggressiva och till slut puttade jag till en av dem så att han ramlade omkull. Då hotade de att anmäla mig för misshandel, men ... till slut gav sig gänget av.

Den lilla flickan var genomvåt, iskall och darrade i hela kroppen. Hon verkade chockad och fick knappt fram ett enda ord, berättar Nike och fortsätter:

– Hon lyckades få tag i sin mamma som kom så fort hon kunde. Även hon verkade mycket tagen och hade svårt att få fram vad hon ville säga. De tackade mig och så gick mamman i väg hand i hand med sin dotter.
– Allt hade gått så fort. Ena stunden satt jag på bussen och i nästa sekund stod jag framför ett kaxigt och jätteaggressivt gäng killar som vrålade och betedde sig så illa.
Nike tog nästa buss in till Slussen där hon skulle möta en kamrat. Hon var fortfarande upprörd och arg när hon berättade för vännen vad som hade hänt. Hon var också förbluffad över att så många vuxna bara stått kvar vid busskuren, och sett och hört vad killgänget gjorde utan att protestera.
När Nike senare under kvällen träffade sin pojkvän kom tårarna när hon berättade om det hon varit med om. Sedan återvände ilskan och samtidigt kände hon sig förvirrad.
– Något sådant här ska ju bara inte få ske i Sverige eller i något annat land. Att ett gäng tonårsgrabbar ger sig på en försvarslös liten flicka ... nej, det kunde jag inte tro.
En tid efter den uppskakande händelsen var Nike extra rädd för att gå hem ensam.
– Om en sådan här sak kan hända mitt i rusningstrafiken med över tjugotalet vittnen, kommer då någon att gripa in om jag till exempel är på väg att dras in i en bil eller blir utsatt på något annat sätt? Varför tror du att just du ingrep?
– Jag har alltid sagt ifrån, ända sedan jag var barn. Om jag hör någon elak kommentar eller någon gör något elakt har jag alltid sagt ifrån. Jag minns hur min mamma alltid har sprungit benen av sig

för att hjälpa andra och protesterat mot orättvisor. Kanske har det smittat av sig. Och varför var de som väntade i busskuren så passiva?
– Jag tror många blir handlingsförlamade och och inte vet vad de ska göra. Jag förstår om föräldrar inte vågar gripa in om de har barn med sig. Men man kan alltid göra något. Som att ringa polisen eller uppmärksamma resten av omgivningen på vad som sker.
– En gammal dam vid busskuren försvarade sig inför mig med att hon trodde att barnen bara lekte med varandra. Men killarna skrek ju hela tiden n-ordet – högt och tydligt.
Nike tycker att det är viktigt att gripa in så fort man ser att någon blir kränkt och utsatt. Annars accepterar man till exempel olika former av rasism och sexuella trakasserier, säger hon.
– Vi kan inte bara stå och vänta på att andra ska agera. Alla måste vi ta vårt ansvar för annars får vi ett hårt och kallt samhälle där människor går omkring och är rädda.
Nike har en mormor som är född i Japan och har själv flera gånger blivit utsatt för rasistiska kommentarer.
– Jag ser lite asiatisk ut på grund av att jag ju är japansk till en fjärdedel, och har fått höra sånt som ”Åk hem till ditt eget land, till Kina”. När jag var barn var det många som ropade den där ramsan ”Pappa kines, mamma japan, stackars barn” efter mig.
Samtidigt har Nikes familj och nära kamrater alltid ställt upp för henne. Om det hände något i skolan talade föräldrarna direkt med läraren, rektorn, det aktuella barnet och dess föräldrar.
– Jag kommer ihåg hur en kille i tvåan retade mig ganska grovt. Då ställde sig

mina kompisar runt mig och snurrade med sina nyckelknippor. Men det är bara några få gånger som någon obekant vågat stå upp för mig.
– När det inträffar att någon annan har modet att hjälpa är det en otrolig känsla.
Vad betyder begreppet civilkurage för dig?
– Att våga stå upp för mig själv men framför allt även för andra.
I augusti i fjol tilldelades Nike utmärkelsen Ungt kurage som delas ut av Raoul Wallenberg academy. Utmärkelsen ges till personer mellan 13 och 20 år som ”med små resurser gjort stor medmänsklig skillnad och visat prov på civilkurage och engagemang”.
– Det var min pojkväns mamma som nominerat mig och jag fick så många positiva kommentarer efteråt. Samtidigt var många också chockade över det jag varit med om, att något sådant kan hända mitt en storstad intill en fullproppad busskur.
Raoul Wallenberg var en svensk diplomat som under andra världskrigets slutskede räddade tusentals ungerska judar från att gasas ihjäl i nazisternas koncentrationsläger.
Har du några föredömen när det gäller civilkurage?
– Nej, inga idoler eller så. Snarare inspirerar och imponerar det när människor i min nära omgivning visar prov på civilkurage. Min mamma och gudmor har färgat av sig väldigt mycket på mig och de har varit mina största föredömen.
I gymnasiet gick Nike samhällsvetenskaplig linje, och medan hon funderar på vad hon vill göra framöver arbetar hon nu på ett kafé i Stockholm. Vi träffar henne när dagens arbetspass är

över och slår oss ned vid ett av borden där.
Skulle någon ingripa om det hände något här, mitt i staden? Om någon till exempel blev utsatt för någon form av våld eller trakasserades verbalt för sitt utseende, sin hudfärg eller klädsel. Vad tror Nike?
– Jag vet inte, svarar hon. När jag gick i skolan fick vi ingen kunskap om det här med civilkurage. Det var nog många som slutade gymnasiet utan att ha en aning om vad begreppet står för.
– Både i skolan och i förskolan borde man ta upp civilkurage, ha undervisning om hur viktigt det är att människor vågar säga ifrån. Då måste också positiva exempel lyftas fram.
Nike är noga med att framhålla att hos inte ser sig som någon hjälte, och att hon inte gjorde något anmärkningsvärt den där decemberdagen för två år sedan.
– Jag och andra som gripit in när människor är i fara eller kränks gör bara vår plikt, agerar som alla borde.
Har du träffat flickan som du hjälpte?
– Nej, hon och mamman försvann från platsen så snabbt. Jag skulle så gärna vilja veta hur flickan har det i dag och hur hon lyckats hantera den traumatiska upplevelsen.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Fakta. Nike Lindström

Ålder: 20 år.
Bor: Centrala Stockholm.
Familj: Mamma, pappa, lillebror samt pojkvän.
Gör: Arbetar på ett kafé. Gillar att skriva.
Uppmärksammad: Fick utmärkelsen Ungt kurage av Raoul Wallenberg academy i fjol. Detta efter att ha ingripit när en liten flicka utsattes för ett rasistiskt påhopp.

Dödsolycka vid krock under polisjakt

ONSDAG 15 JANUARI 2020

En person dog och minst två blev allvarligt skadade efter att en 20-årig man kraschade in i två andra bilar när han blev jagad av polis på Örbyleden i södra Stockholm natten mot tisdag. 20-åringen är dömd flera gånger tidigare för grova brott – men också för flera bilstölder.

Strax efter midnatt flydde en personbil från polisen och i samband med efterföljandet krockade den flyende bilen med två andra bilar i korsningen Örbyleden-Grycksbovägen i Bandhagen. Den förföljda bilen hade kört längs Örbyleden innan kollisionen, enligt polisen.

Fyra personer fördes till sjukhus och minst tre av dem hade allvarliga skador.

Charlotte Wotz Ader, teamledare vid SOS Alarm, berättar att det även användes en ambulanshelikopter vid tillfället.

– Enligt rapporten var det fyra som fördes till sjukhus. En lastades med helikopter, säger hon.

Vid sextiden på tisdagsmorgonen uppgav polisen på sin webbplats att en av de allvarligt skadade personerna hade dött av sina skador.

– Tre personer har skadats mycket allvarligt i trafikolyckan. En av dem har avlidit, säger Towe Hägg, presstalesperson vid Stockholmspolisen.

En av bilarna som var inblandad i olyckan började brinna vid tillfället och räddningstjänsten kallades dit, berättar Peter Tistam, ledningsoperatör vid Storstockholms brandförsvar.
– Vi bistod polis och ambulans vid insatsen, säger han.
Föraren av det fordon som polisen förföljde, en 20-årig man, skadades också vid tillfället. Åklagaren i ärendet, Angelica Runesson, bekräftar uppgifterna men vill inte beskriva hur allvarliga mannens skador är.
– Den misstänkte har vissa skador, säger hon.
Angelica Runesson berättar också på tisdagseftermiddagen att ärendet fortfarande är i inledningsskedet och att 20-åringen är misstänkt för grovt vållande till annans död, grovt vållande till kroppsskada, grov vårdslöshet i trafik och olovligt brukande alternativt tillgrepp av fortskaffningsmedel.
Towe Hägg berättar att mannen inte följde uppmaningen från polisen om att stoppa sitt fordon.
– Föraren stannade inte utan körde vidare, säger hon.
Den misstänkte mannen har tidigare dömts för flera grova brott. Han är också känd för att ha stulit fordon tidigare. I en dom från 2016 framgår att mannen vid flera tillfällen har kört bil utan att ha ”rätt till det”, och att brotten ”bör bedömas som grova eftersom det skett vanemässigt”.
I domen beskrivs också hur 20-åringen – vid tillfället 15 år gammal – vid flera tillfällen hade tagit sig in i bilägares bostäder och där tagit bilnycklar för att därefter köra iväg i de stulna bilarna. Det har också förekommit att 20-åringen har

skyltat om de stulna bilarna, enligt domstolsdokument.
Samma år, 2015, körde han en Lexus bitvis i närmare 230 kilometer i timmen mellan Bro och Tensta. I en dom från året därpå framgår att filmen från en polishelikopter visade hur den nu 20-årige mannen ”visade uppenbar likgiltighet för andra människors liv och egendom”, och att det endast var ”tillfälligheter som medförde att körningen inte ledde till en allvarlig olycka”.
I en dom i förvaltningsrätten 2015 framgår också att han när han endast var 14 år flydde från polisen i en bil ”i hög hastighet” och att han då kraschade – men utan att skadas.
Värmlands Folkblad har tidigare skrivit om mannen flera gånger när han tidigare vid upprepade tillfällen rymde från ett ungdomshem i länet.

Polisen har satt in extra bevakning vid Karolinska sjukhuset, där de skadade vårdas. Polisen vill inte kommentera vad anledningen är till den extra bevakningen. Åklagare vid särskilda åklagarkammaren har kontaktats i samband med ärendet, berättar Anna Westberg, presstalesperson vid Stockholmspolisen.
– Det är ett rutinförfarande. Det blir alltid så när någon har skadats allvarligt vid ett polisingripande, säger hon.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Vi får inte undvika den viktigaste frågan vad gäller Knutby

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Pastorn Helge Fossmos första hustru hittades tredubbelt död i badkaret: hon hade toxiska halter smärtstillande i blodet och låg med huvudet under vatten, men enligt obduktionen var det den grova skallfrakturen som tog livet av henne. En ren olycka, fastslog polisen.

Några år senare sköts pastorns andra hustru ihjäl i hemmet. Vapnet avfyrades av den barnflicka som tidigare hjälpt honom bekämpa demoner genom sex. Hon sköt samma kväll även maken till en annan av pastorns älskarinnor, men han överlevde. De döda var lyckosamma. De hade ”tagits hem till Gud”, förklarade de andra andliga ledarna i Knutbys frikyrkoförsamling. Ja, de verkliga offren var snarare ledarna själva. De led under sina plikter, inte minst det tunga ansvaret att uppfostra syndare medelst hot, våld och sex. Även för omvärlden har det varit svårt att urskilja förövarna, eftersom de fortsatt att maskera sig som offer i öppenhjärtiga intervjuer. Helge Fossmo dömdes år 2004 till livstid för anstiftan till mord. Nu ställs också pastorn Åsa Waldau inför rätta, för

misshandel av sex personer. Hon ska främst ha gått på kvinnor: En ska ha fått sitt huvud dunkat i väggen, en annan blivit stampad på, ytterligare en fick en gaffel nedstucken i handen. Hon nekar till brott. Det gör även den manliga pastor som åtalas för sexuellt utnyttjande. Ytterligare en åtalad pastor erkänner misshandel och olaga hot, men säger att han har svårt att känna skuld.
”Uppdrag Gransknings” reporter, Anna Lindman, säger i sin analys (14/1): ”Den vanligaste frågan som ekar nu är den om hur det här kunde hända. Vad är det för människor som så villigt underkastat sig detta våld, varför har de inte bara ringt polisen och lämnat församlingen? Vi måste sluta ställa den frågan. Precis som vi måste sluta fokusera på varför misshandlade kvinnor inte lämnar sina misshandlande män.”
Själv tänker jag tvärtom. Hur Knutby kunde hända är den allra viktigaste frågan som de inuti och utanför kan ställa sig. Det har i efterhand framkommit att många församlingsmedlemmar ju ifrågasatte om Åsa Waldau verkligen var Kristi brud, de förstod att de blev manipulerade, visste att det som skedde var fel. Men de var tysta. Varför?
Kanske för att ingen makt är större än den som sägs vara given av Gud. Kanske för att kyrkan blev deras identitet, deras hela liv. För att de tappade greppet om verkligheten. Hjärntvätt går nog knappt att förstå ens för dem som tumlat runt däri. Men att fråga hur saker kan hända är inte att skuldbelägga offer, eller urskulda förövare. Det är att ta lärdom. Utan den kommer vi inte att kunna känna igen varningstecknen på en sekt som den i

Knutby nästa gång, än mindre hindra förödelsen.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

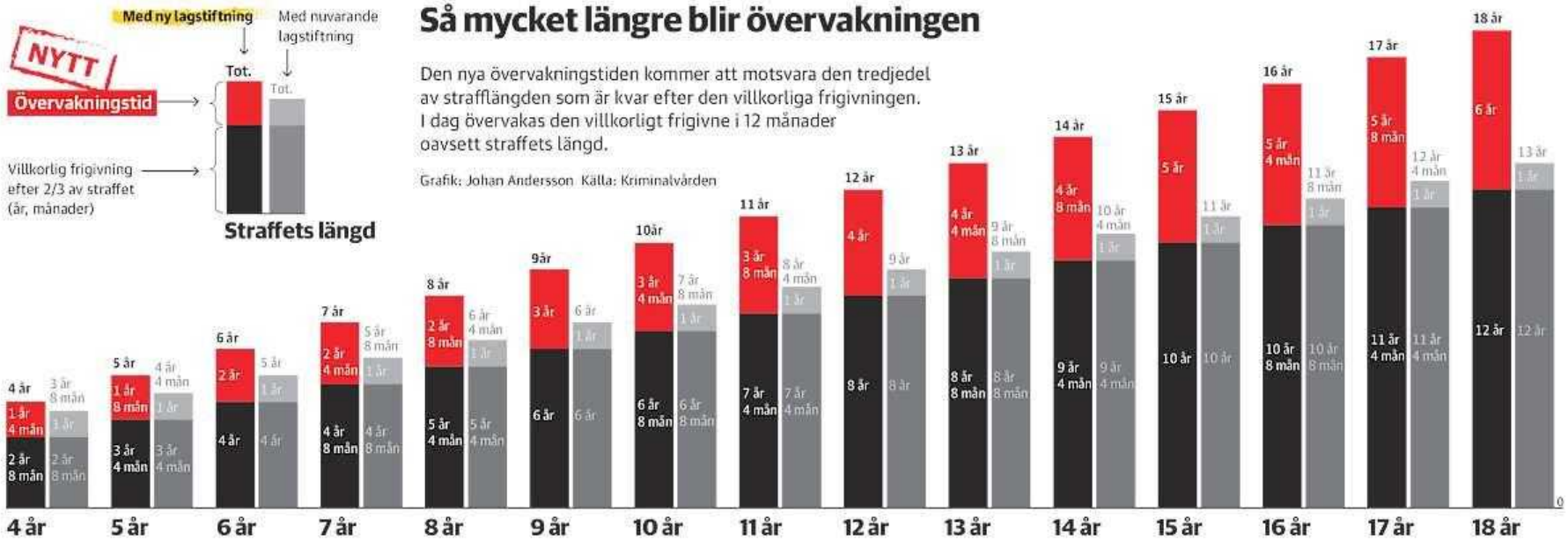
Med ny lagstiftning
Med nuvarande lagstiftning
NYTT
Övervakningstid
Villkorlig frigivning efter 2/3 av straffet (år, månader)
Tot.
Straffets längd
Så mycket längre blir övervakningen
Den nya övervakningstiden kommer att motsvara den tredjedel av strafflängden som är kvar efter den villkorliga frigivningen. I dag övervakas den villkorligt frigivne i 12 månader oavsett straffets längd.
Grafik: Johan Andersson Källa: Kriminalvården
4 år
5 år
6 år
7 år
8 år
9 år
10 år
11 år
12 år
13 år
14 år
15 år
16 år
17 år
18 år

Hårdare krav på villkorligt frigivna

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Om sex månader skärps villkoren för de som släpps ut ur fängelse. Kriminalvården kallar det den största förändringen av brottsbalken sedan 1962.

De villkorligt frigivna ska följas upp hårdare med fler fotbojor och drogtester, och den som missköter sig löper större risk att bli inlåst på nytt. Göteborg.

I dag beslutar regionala övervakningsnämnder om villkoren för den som släpps ut efter två tredjedelar av sitt fängelsestraff. Den 1 juli tar Kriminalvården över uppgiften och får då ansvar för hela processen för den dömde – från första dagens inskrivning på anstalt, till sista dagen med frivård. Samtidigt införs utökade kontrollmöjligheter som elektroniska fotbojor, drogtester och ny inlåsning om den frigivne inte sköter sig.

– När vi själva får sätta föreskrifter och agera direkt vid misskötsamhet blir det en mycket mer alert signal mot individen. Från misskötsamhet, till varning, till verkställning, säger Lennart Palmgren, kriminalvårdens direktör för häkte, anstalt och frivård.

Lagändringen blir en skärpning gentemot de dömda, men också ett ökat stöd till dem, enligt Lennart Palmgren. När Kriminalvården får helhetsansvaret kan utslussningen till frihet börja planeras

mycket tidigare än vad som hittills varit fallet.
– Jag hoppas att vi redan under de första veckorna av ett fängelsestraff kan börja sätta ramarna för den villkorliga frigivningen. Det kan handla om studieplaner, sysselsättning och påverkansprogram för att minska risken för återfall och för att få klienten att komma bort från en kriminell miljö. Våra föreskrifter innebär kontakt med frivården flera gånger i veckan. Det är en - ambitionshöjning vi står inför.
Den nya ordningen beräknas kosta mellan 50 och 70 miljoner kronor fram till 2031. En orsak till kostnadsökningen är de ökade övervakningstiderna. En villkorligt frigiven har hittills övervakats under det första året utanför anstalten. Den nya lagen betyder övervakning hela strafftiden ut. En person som dömts till 18 år, och släpps ut efter 12 år, har alltså 6 års frivårdsövervakning framför sig, i stället för ett.
– Det blir en klar uppstramning, men också mycket mer förutsägbart för de dömda, säger Lennart Palmgren.
Kommer man som kriminell i Sverige att uppfatta lagändringen som hårdare tag?
– Jag tror att många kommer att tycka att ”varför ska jag tvingas till det här?”, men det tycker de å andra sidan redan i dag. Om vi är tydliga med att villkorlig frigivning är en tid som ska användas för att kunna återinträda i samhället så tror jag inte det blir en stor fråga framöver.
Vi träffas på Högsboanstalten i Göteborg som kommer att påverkas mycket av den nya lagen om förstärkta åtgärder vid villkorlig frigivning. De knappt hundra intagna här sitter av korta strafftider, eller

sista delen av ett långt fängelsestraff. - Sedan ska de alla ut i samhället igen.
De olika sektionerna är tömda på intagna, av säkerhets- och integritetsskäl. Vi blir visade celler, uppehållsrum, matsalen och rastgårdarna.
Det är rent och snyggt. Språket här inne är också städat. Myndighetens anställda säger anstalt, inte fängelse, och intagna - eller klienter, inte fångar.
Så du sjunger aldrig ”släpp fångarna loss det är vår”?
– Nej, men jag jobbar med det. Jag vill att de ska ut. Den här lagändringen som vi förbereder oss för nu bottnar ju i att det har funnits ett driv från politisk nivå att begränsa möjligheterna till villkorlig frigivning. Jag är jätteglad att de inte tog bort den helt.
Varför är det bra att de dömda inte sitter inlåsta hela strafftiden?
– Vi tror att det behövs en utslussningsdel, men insatserna under den tiden ska ju ha ett bra innehåll, så att vi minskar risken för återfall, och det tror jag vi kan få till nu, säger Lennart Palmgren.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Dela

Elmätare avslöjade stor cannabisodling

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Tio personer åtalas för synnerligen grovt narkotikabrott eller andra mindre allvarliga brott sedan en storskalig cannabisodling avslöjats på en gård i Essunga kommun norr om Vårgårda. De åtalade är bosatta i Göteborg och enligt åklagare var narkotikan avsedd att säljas i Göteborgsområdet.

Det är odling av cannabis på industriell nivå som ligger till grund för det åtal som på onsdagen lämnades in till Skaraborgs tingsrätt. På en gård vid E20 norr om Vårgårda har tio personer producerat stora mängder av den narkotikaklassade växten. En ladugård på gården hade försetts med isolering, odlingslampor, konstbevattningssystem och särskilda fläktar. Dessutom odlades sticklingar i en separat byggnad på gården.

För att driva all utrustning hade en dieselgenerator installerats i anknytning till ladan och odlingen avslöjades när polisen granskade gårdens elförbrukning.

– Utifrån elförbrukningen förväntade vi oss en cannabisodling, men inte en så här stor. De körde allt vad nätet tålde och även från ett dieselverk, säger Peter Sundblad, spaningsledare vid polisen.

Fastigheten köptes 2011 av två personer som nu åtalas för medhjälp till synnerligen grovt narkotikabrott och grovt penningtvättsbrott. Gården ligger avskilt

vid motorvägen, enligt Peter Sundbland ett ”optimalt läge för ändamålet”.
Omgående hyrdes gården ut till en man i 50-årsåldern som enligt åklagaren Jenny Karlsson började odla cannabis där redan samma år. 2018 utökades verksamheten och fler personer kom in i bilden. Två personer, som i åtalet betecknas som anställda, har under en period bott på gården för att sköta odlingen.
– Det är en professionell odling som är större än man kanske kan föreställa sig, säger hon.
De män som ska ha varit drivande i framställningen av narkotika är sedan tidigare välkända av polisen och anses ha kopplingar till andra kriminella nätverk i Göteborg.
När polisen slog till mot gården beslagtogs tusentals cannabisplantor, men åtalet omfattar även tidigare framställning av minst 400 kilo cannabis. Enligt polisens kriminaltekniska laboratorium NFC är det den största enskilda odling som har analyserats i Sverige.
Listan över beslagtagna föremål som åklagaren menar bör förverkas täcker flera sidor och omfattar även själva gården.
– Det är som brottsverktyg. Gården är utrustad för att framställa cannabis, säger Jenny Karlsson.

Carl Cato
carl.cato@dn.se
3459

cannabisplantor beslagtogs av polisen. Åtalet omfattar också runt 45 kilo skördad cannabis.

Anhörig till polis döms för falsklarm

TORSDAG 16 JANUARI 2020

En anhörig till en polis slog förra påsken larm om hur hon blivit överfallen och knivskuren av två maskerade gärningsmän. Ett omfattande polispådrag inleddes i Blekinge, men patrullerna hittade inte förövarna. Det visade sig att kvinnan hittat på och nu döms hon för två fall av falsklarm, rapporterar P4 Blekinge. Det ena falsklarmet rör överfallet och det andra skadegörelse av polismannens bil. Kvinnan ska betala totalt 16 000 kronor i böter.TT

130 kor innebrända i storbrand

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Omkring 130 kor och kalvar dog i en storbrand på naturbruksskolan Vreta utanför Linköping natten mot onsdagen.
– Det är vår ladugård som brunnit ner. Det blåste kraftigt och gick enormt fort, säger gymnasieskolans rektor Elisabeth Bringer Hallberg
Inga personer skadades i branden. Polisen har inlett en förundersökning om mordbrand, men det finns i nuläget inga misstankar om att branden var anlagd. Hur elden startade är ännu oklart. DN

Utländska månggiften erkänns inte

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Månggiften som skett utomlands ska inte kunna registreras i Sverige, föreslår regeringens utredare, rapporterar SR Ekot.
– Jag tycker att det är bra. Ett stopp för månggiften är en viktig jämställdhetsfråga och för en feministisk regering är det en självklarhet att vi tar i det, säger justitieminister Morgan Johansson (S) till Ekot.
I Sverige är det förbjudet att vara gift med flera personer samtidigt. Däremot betraktas månggiften som skett utomlands, om personerna saknar anknytning till Sverige, i dag som giltiga.
TT

Polis bötfälls för våldsamt motstånd

TORSDAG 16 JANUARI 2020

En polis som på grund av berusning skulle omhändertas av kollegor under Storsjöyran i Östersund i somras vägrade att följa med och fälls nu för våldsamt motstånd, rapporterar lokala medier.
Enligt förundersökningen spjärnade kvinnan emot och var otrevlig mot de poliser som skulle omhänderta henne.
En åklagare vid särskilda åklagarkammaren har utfärdat ett strafföreläggande om 40 dagsböter.
Polisen, som jobbar på annan ort, har tidigare friats från åtal för en liknande händelse i Östersund.
TT

”När någon vågar protestera kan det få stora följder – som med Greta Thunberg”

TORSDAG 16 JANUARI 2020

Hur pass mycket människor vågar protestera mot missförhållanden och stå upp för andra har en stark koppling till tilliten i samhället, menar forskaren Brian Palmer. Men benägenheten att gripa in för att hjälpa främlingar finns också i våra gener.

Civilkurage

Del 3.

En artikelserie om varför vissa vågar protestera mot övergrepp och orättvisor – eller gripa in när någon medmänniska råkar illa ut. Tidigare artiklar publicerades 14 och 15/1.

Brian Palmer var student på ett universitet i USA när han som vanligt en morgon läste New York Times. Blicken fastnade på en artikel om en ung man som hade försökt försvara ursprungsbefolkningens rättigheter i den brasilianska regnskogen.

En dag hade två ranchägare som ville komma över mark dödat honom.
– Den unge mannen visste att andra hade blivit mördade i sin kamp för ursprungsbefolkningen. Trots det var han beredd att offra sitt liv för sin övertygelse. Jag ville inte glömma honom och skrev ned hans namn på en gul lapp som jag satte upp väggen i mitt studentrum, berättar Brian Palmer.
Sedan den dagen har han samlat på sig berättelser om personer som visat prov på civilkurage, det vill säga har haft modet att stå upp för sin mening. Men också om personer som gripit in när en medmänniska hamnat i nöd, trots att det inneburit en personlig risk.
Brian Palmer är antropolog och religionsvetare. Han doktorerade i USA, men är nu lektor vid teologiska institutionen vid Uppsala universitet. Han är i dag en av världens ledande experter på civilkurage. Enligt Brian Palmer finns både evolutionära och kulturella rötter bakom civilkurage. Evolutionsbiologer har konstaterat att människor har en altruistisk tendens, det vill säga kan hjälpa andra utan tanke på motprestation. Det är en mekanism som inneburit att någon med sitt agerande främjat gruppens överlevnad, även när hen som individ kanske inte överlevt.
– Jag räddar mina bröder, systrar och kusiner – våra gemensamma gener. Men sedan tillkommer det kulturella, att det i hela samhället anses viktigt med civilkurage. Att visa mod, generositet och ta ansvar är en förutsättning för att medborgarna ska känna tillit, säger Brian Palmer.

Han påminner om de unga tyska syskonen Hans och Sophie Scholl som var aktiva i motståndet mot nazisterna under andra världskriget. I februari 1943 dömdes syskonen Scholl till döden och avrättades genom giljotinering.
– Två andra exempel på personer som protesterat mot orättvisor och grymheter är den fängslade eritreanske journalisten Dawit Isaak samt Nobelpristagaren och läkaren Denis Mukwege, säger Brian Palmer.
Han lyfter också fram personer som utan tid att reflektera väljer att försöka rädda en person i livsfara, som amerikanen Wesley Autrey. En dag 2007 hoppade denne ned på tunnelbanespåren i New York för att rädda en man som drabbats av ett epileptiskt anfall och fallit från perrongen. Genom att lägga sig på mannen och trycka ned honom mellan spåren klarade Autrey livet på dem båda två. Som så många andra ”räddare” svarade Autrey efteråt att han bara gjorde vad han var tvungen att göra, medan tjugo andra stod kvar på perrongen utan att ingripa.
– Många som utför det vi ofta kallar en heroisk handling kan inte själva uppfatta vad som gjorde att de agerade. De pratar om sitt ansvar, om att de inte hade något val. Vi kan kanske tala om en osynlig moralisk princip som vägleder dem, och som de flesta av oss kanske kan förstå, säger Brian Palmer.
Han berättar om FannyAnn Eddy som föddes i Sierra Leone, flydde undan inbördeskriget och hamnade i Sydafrika. När FannyAnn kunde återvända till hemlandet startade hon en organisation för homosexuella män och kvinnor. Homosexuella i Sierra Leone är ännu osynliggjorda och riskerar att bli utstötta

ur sina familjer om de är öppna med sin sexuella identitet.
I april 2004 höll FannyAnn ett tal vid en konferens som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter anordnade. I september samma år hittades hon död med bruten nacke på sitt kontor. Polisen och myndigheterna menar att det var ett rån som gått snett, men anhöriga och vänner tror att FannyAnn mördades på grund av sitt arbete.
Brian Palmer framhåller att det finns en skillnad mellan att visa civilkurage i stunden och att göra det efter att noga överväga vilka följder ens agerande kan få för andra och för en själv. Malala Yousafzai, som då gick i skola i Pakistan, vågade öppet kritisera talibanernas syn på kvinnor. Malala blev skjuten i huvudet, men överlevde. Senare fick hon Nobels fredspris.
År 1984 lyssnade Palmer till en föreläsning av Olof Palme på Harvarduniversitetet och blev intresserad av den svenska modellen.
– Den bygger på att alla medborgarna i ett land känner en stor tillit till varandra och till att samhället ska ställa upp om någon blir sjuk, arbetslös eller drabbas av andra svårigheter. De flesta samhällena uppmuntrar till civilkurage, det vill säga att vi ska ställa upp när någon exempelvis råkat ut för en olycka. Men synen på civilkurage varierar.
Den som hoppar i en iskall flod för att rädda en person som håller på att drunkna uppmärksammas och hedras nästan överallt – men den som ställer politiska krav kan till och med fängslas i vissa stater, säger Brian Palmer.
– Många diktatoriska samhällen har krossats av olika former av civil olydnad, men det krävs mod att ställa sig upp i en

diktatur för att protestera. Risken är stor att bli avrättad eller hamna i fångläger, typ Gulag.
När någon står upp för en fråga ”smittar” det ofta och kan snabbt få stora följder. Som med Greta Thunberg och hennes klimatengagemang, påpekar Brian Palmer. Han menar att civilkurage delvis handlar om att känna empati och sympati. Man glömmer sitt eget välbefinnande, kanske till och med sin familj, för att man bara måste agera.
– För många handlar det om en balansgång. Ska jag ingripa eller inte? Det kan röra vardagliga situationer som när vi hör skrik från grannlägenheten, men är osäkra på om mannen misshandlar sin hustru. Eller om att resa till Afghanistan för att jobba för Läkare utan gränser.
– Om någon ramlar ned på tunnelbane-spåret hinner man inte tänka efter särskilt mycket, agerandet sker impulsivt i stunden. Men att till exempel fundera på att jobba i ett utsatt område ger möjlighet till reflektion före beslutet.
Brian Palmer anser att uppfostran, social påverkan och det vi upplever i skolan kan lära oss att handla altruistiskt och utveckla förmågan till civilkurage. Så berättar han om en uppmärksammad händelse som inträffade i Kina och som spreds på internet:
En man låtsades ligga skadad vid vägkanten. När en förbipasserande stannade till för att hjälpa till blev denne anklagad för att ha orsakat skadan och stämd inför rätta. Detta fick till följd att många människor i fortsättningen gick förbi skadade utan att ingripa, berättar Brian Palmer.
– Det finns en videofilm från Kina när en ung flicka blir påkörd av en bil. Ingen vill

hjälpa henne utan går bara förbi eller kör vidare. Flickan blir påkörd på nytt och avlider av sina skador.
Om en stor andel av befolkningen befinner sig i en utsatt situation finns en risk för att viljan till civilkurage minskar, enligt Brian Palmer. När han bodde i Brooklyn i New York upptäckte han en dag en nedblodad uteliggare på trottoaren.
– Jag ringde efter ambulans. Men när den kom fram anklagade ambulansförarna mig för att att kallat ut dem i onödan, det var ju bara en hemlös som låg där. Om jag berättat det i telefonen hade de stannat på stationen.
Brian Palmer har en känsla av att när de ekonomiska klyftorna ökar minskar tron på att samhället klarar av att ta hand om oss. Samtidigt minskar också människors vilja att hjälpa andra, säger han. Och en minskad tillit i ett helt samhälle kan påverka förmågan till civilkurage.
– Graden av civilkurage är kopplad till socialt kapital, det vill säga hur stark tilliten och kontakterna är i ett samhälle. Det betyder också mycket hur starka organisationer och föreningar är. Utvecklingen i Sverige och andra västländer, med växande klyftor, är oroande.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

”Gränsen mot dumdristighet kan vara hårfin”

TORSDAG 16 JANUARI 2020

En visselblåsare som säger ifrån mot maktmissbruk på jobbet kan mycket väl tveka inför att rädda en medmänniska i nöd – och tvärtom. Det är beteendevetaren och psykologen Maria Knutssons erfarenhet.

Under sin tid som lärare på Polishögskolan fick Maria Knutsson tillfälle att reflektera över begreppet civilkurage. Hon tar ett exempel: En polis kan visa stort mod i tjänsten och utsätta sig för stor fara, och ändå inte våga säga ifrån när en kollega kränker en gripen eller missköter en utredning.

– För mig handlar civilkurage om osjälviskhet och moraliskt mod, om att göra något som är obekvämt och farligt. Oftast handlar det om att hjälpa en annan människa eller att stå upp för viktiga värden. Det skiljer sig från modet på slagfältet eller modet hos en bergsklättrare, säger Maria Knutsson.

Hon har särskilt intresserat sig för vad som kännetecknar en visselblåsare, det vill säga en person som lyfter fram missförhållanden på jobbet eller i en organisation trots risken att få sämre arbetsuppgifter, frysas ut bland sina kollegor eller att själv bli anmäld – som läkarna på Karolinska som slog larm om

kirurgen Macchiarinis kränkningar av patienters rättigheter och forskningsfusk. Civilkurage är inte en egenskap som vissa har och andra inte. Det beror på situationen och på hur mycket personen i förväg reflekterat över begreppet. Modiga visselblåsare har beskrivit tillfällen där de inte har sagt ifrån – innan de tog det avgörande steget behövde de förbereda sig, fundera över riskerna och vilka värden som stod på spel. På samma sätt kan det vara med den som ingriper i en farlig situation. Det som kan se ut som en spontan handling kan ha föregåtts av en lång process.

– Ibland finns också en hårfin gräns mellan att vara modig och att vara dumdristig. Den som inte är simkunnig ska nog inte kasta sig i vattnet för att rädda någon som är på väg att drunkna. Att ingripa mot ett gäng knivbeväpnade ungdomar kan var livsfarligt, liksom att knacka på dörren till en lägenhet där det pågår ett stort bråk. Då är det ofta bättre att kontakta polisen.

Maria Knutsson konstaterar att vårt behov av hjältar gör att en del personer gärna framställer sig själva som människor med stort civilkurage, för att stärka sin image.

– Men de som verkligen ingripit för en medmänniska i nöd har ofta varit mycket ödmjuka och ibland till och med snabbt avvikit från platsen utan att göra så mycket väsen av sig. Så fort civilkurage blir ett led i ett varumärkesbyggande finns det anledning att vara vaksam.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Släkting kan ha hittats till man som låg död i tre år

TORSDAG 16 JANUARI 2020

I måndags begravdes den man som hade legat död i tre år i sin lägenhet. Försöken att lokalisera anhöriga har hittills varit resultatlösa – men nu kan en släkting eventuellt ha hittats.

– Det kan vara så att han trots allt inte var ensammast på jorden, säger områdespolis Viktor Adolphson till DN.

För en kort tid sedan tog en man från Balkan kontakt med Viktor Adolphson, områdespolis på Södermalm. Kontakten skedde via Adolphsons privata Facebook. Mannen verkade uppriktig och gav ett seriöst intryck när han förklarade att han genom utländska medier tagit del av berättelsen om den 81-årige man som legat död i tre år i sin lägenhet utan att någon saknat honom. När polisen tog sig in lägenheten den 18 november lyste en lampa och radion stod på. Under brevinkastet låg tre år gammal post. Mannen, som själv bor på Balkan, berättade att han är övertygad om att 81-åringen är hans mormors halvbror. Sedan han lämnade det dåvarande Jugoslavien för Sverige 1966 hade de inte haft någon kontakt, men han kände att när han nu fått vetskap om att en man med samma namn

som hans mormors halvbror avlidit ville han höra av sig.
– Jag ställde den typen av kontrollfrågor man kan ställa i ett sådant läge och gjorde bedömningen att mannen verkar trovärdig. Han hade fått tag i mitt namn via artiklar som publicerats i utländska medier, säger Viktor Adolphson.
Polisens dödsfallsutredare Mats Kemi hänvisade Viktor Adolphson till socialförvaltningens boutredningssektion som har ärendet på sitt bord. De uppmanade Adolphson att be mannen mejla handläggaren på socialförvaltningen. Kort därefter hörde mannen av sig igen och tackade för att Viktor Adolphson förmedlat kontakten.
– Man kan givetvis inte utesluta att det är en person som inte far med sanning, men jag har svårt att se vilken typ av vinning man skulle kunna ha av det. Det handlar inte om någon förmögen man, den avlidne, säger Viktor Adolphson och fortsätter:
– Och mannen som hört av sig verkade berörd och gav ett samlat intryck. Jag tyckte det var fint att han hörde av sig, säger han medger att han inte hade hjärta att berätta att begravningen redan har varit.
Processen att fastställa den eventuella släktingens identitet är i gång. Dödsfallsutredaren Mats Kemi har sedan den döde mannen hittades i sin lägenhet lagt ner mycket arbete på att lokalisera eventuella släktingar till mannen. Vad som hittills framkommit är att mannen kom till Sverige från forna Jugoslavien 1966.
– Han uppgav när han kom hit att han hade två systrar vilka vi försökt lokalisera med hjälp av den lokala polisen. Men då han kom från en plats i närheten av Tuzla,

Bosnien, som drabbades svårt av inbördeskriget så finns det få register kvar, har Mats Kemi sagt tidigare.
Mannen arbetade under flera år som montör på ett i dag nedlagt företag i Stockholm. Hans tidigare chefer minns honom som en sympatisk och lågmäld person.
I måndags begravdes mannen på Skogskyrkogården i södra Stockholm. Inga anhöriga eller bekanta fanns närvarande. Några personer som inte kände mannen dök emellertid upp.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

20-åringen misstänks för 200 brott

TORSDAG 16 JANUARI 2020

20-åringen misstänks för grovt vållande till annans död efter tisdagens biljakt i södra Stockholm. Polisens utredare Tobias Becker har följt mannens utveckling och berättar att han misstänks för minst 200 brott.

– Han är ju en extrem individ. Det finns inte så många av hans karaktär.

Den 20-årige man som greps på tisdagsmorgonen i samband med en allvarlig trafikolycka på Örbyleden har en lång historia av allvarlig brottslighet

bakom sig. Det berättar förundersökningsledaren Tobias Becker som tidigare har följt den misstänkte mannen under lång tid.
– Han verkar inte ha någon ånger eller vilja att ändra sin livsstil. Allting går ut på att planera brott och ta sig fram den vägen, säger Tobias Becker.
Tisdagens olycka krävde ett dödsoffer och 20-åringen ska själv ha blivit skadad när hans bil kraschade in i två andra bilar. Men det är inte första gången 20-åringen är inblandad i bilstölder och att köra i höga hastigheter för att undkomma polisen.
I domar från flera tillfällen – flera av dem som rör händelser från när den nu misstänkte mannen bara var 15 eller 16 år gammal – har han stulit snabba lyxbilar och ibland kört i mycket höga hastigheter för att undkomma polisen. Vid ett tillfälle beskrivs hur mannen har kört 229 kilometer i timmen på en 80-väg i västra Stockholm.
– Han får säkert en kick av polisjakterna. Och det är säkert lite av hans image. Han har väl gjort sig ett namn i den här världen med kriminella. Det verkar som att han alltid har haft ett intresse för bilar och hastigheter, säger Tobias Becker.
Den tidigare förundersökningsledaren berättar hur det har funnits ett stort antal misstankar mot 20-åringen genom åren. Brotten brukar bestå i att 20-åringen stjäl olika dyra bilar och kör iväg med dem. Polisen misstänker att han i ett stort antal fall har sålt dessa vidare till kriminella, som sedan använder bilarna i annan brottslighet. Mannen misstänks för minst 200 olika brott av olika slag.
– Misstankarna är väl ganska starka att de säljs till andra kriminella och används vid

till exempel smash-and-grab-kupper. Det kan ju finnas beställningar från andra kriminella på en sådan bil, säger Tobias Becker.
I domstolsdokument framgår hur 20-åringen vid flera tillfällen har dömts för att ha tagit sig in i olika bostäder – även när folk var hemma – och stulit bilnycklar. Sedan har han helt enkelt kört iväg med bilarna. Bland de bilar som mannen har stulit finns Ferrari, Mercedes, Lexus, Audi och BMW.
– Snabba bilar har alltid varit populära i den här världen, säger Tobias Becker.
I domar framgår hur mannen vid flera tillfällen har kört mot poliser när han har försökt undgå att bli gripen. I en dom framgår att det är oklart om 20-åringens avsikt var att köra på en polis eller inte, men att den misstänkte ”gasade kraftfullt” när polisen var framför bilen och att han hamnade på motorhuven.
– Det har varit jakter där poliser har fått hoppa undan. Det är en man som inte verkar väja när det står en polis framför bilen. Jag vet inte hur situationen var vid Örbyleden och om poliserna visste vem de jagade, men det kräver nog ett högre säkerhetstänk bland poliser när man hanterar den misstänkte, säger Tobias Becker.
Den misstänkte 20-åringen började sin brottsliga bana mycket tidigt. Han var känd hos socialtjänsten redan i 10-årsåldern och har bott på olika typer av boenden – bland annat inlåst – under en stor del av sin tonårstid. Så långt Tobias Becker känner till har 20-åringen inte använt vapen vid några av sina brott.
– Han har ju använt bilen som ett skjutvapen, kan man säga. Det är väldigt

hemskt att inte samhället har lyckats med att förhindra hans utveckling mot brottslighet. Han är ju en extrem individ. Det finns inte så många av hans karaktär, säger Tobias Becker.

20-åringen skiljer sig från många av de andra ungdomarna som har begått brott som Tobias Becker har arbetat med under det senaste decenniet.

– Jag har jobbat med ungdomar i tio års tid och sett utveckling som har gått åt fanders tidigare. Han är inte någon genomsnittsungdom. De allra flesta upphör med brott när de har begått något enskilt brott. I normalfallet hjälper det att räta upp det då. Det gäller att hitta någon motivation hos dem, och det finns ju oftast. Men det har inte fungerat i det här fallet, säger Tobias Becker.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Gangstrars frihet kostar liv

LÖRDAG 18 JANUARI 2020

Det är en viss personlighetstyp, sedan urminnes tider har den funnits, även om den är ovanlig: lagbrytaren. Den som inte bara råkat i tillfälligt olyckliga omständigheter, eller hamnat i dåligt sällskap. Den som är det dåliga sällskapet. 20-åringen som förra helgen hamnade på löpsedlarna efter att ha kört ihjäl en man tycks vara en sådan person. Han är inte bara en återfallsförbrytare, han har redan begått fler brott än många livsstils-kriminella hinner med på en hel livstid. När ”Uppdrag Granskning” räknade i höstas var det 221 stycken. Det är stöld, hot, misshandel, rån och så alla vansinneskörningar, om och om igen. Inget har någonsin fått några riktiga konsekvenser för honom. När han exempelvis för några år sedan dömdes till sluten ungdomsvård i 31,5 månader innebar mängdrabatten, ungdomsrabatten och tvåtredjedelarsfrigivningen att straffet bara blev två månader. Och eftersom han varit så ung när merparten av brotten begicks blev det i slutänden inget alls. När han fyllde 18 dömdes han sedan till fem års fängelse, men släpptes efter halva tiden nu i höstas.

Problemet är att det svenska rättssystemet inte är byggt för kroniskt kriminella. Det är byggt för medborgaren som begår ett enstaka brott, ångrar sig djupt och snabbt återgår till laglydighet. Men det är inte bara sådana personer som blir aktuella för straffrabatter, det är också

återfallsförbrytarna. Och det finns ingen anledning att det ska ses som en sorts förmildrande omständighet att de har begått många brott, tvärtom. De borde sitta inlåsta längre.
För frihetsberövandet har ju en funktion utöver rehabilitering, som blir desto viktigare när det gäller gangstrar: så länge de är inlåsta utgör de inte en fara för allmänheten. Det gäller inte minst 20-åringen, som enligt egen utsago inte ångrar någonting och inte tänker förändras.
Hans frihet har inneburit en annan människas död. Hittills.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Förlamad fick ligga i avföring

LÖRDAG 18 JANUARI 2020

En man som är förlamad från bröstet och ned fick ligga i sin egen avföring i 12 timmar på häktet i Göteborg utan att få hjälp av personalen. Kriminalvården får nu allvarlig kritik av JO för bristande omvårdnad.

Göteborg.

Mannen kan varken äta, dricka eller utföra sina behov själv. Under fem dagar, vintern 2018, var han intagen på häktet i Göteborg och ska, enligt en anmälan till JO, inte ha fått adekvat hjälp utan blivit ”liggande som ett kolli”.

Han ska även, enligt anmälaren, ha skadats då personalen tappat honom vid flera tillfällen.
I sitt svar till JO tillbakavisar Kriminalvården att det skett några fallolyckor men redogör för omständigheterna som ledde till att mannen inte fick hjälp.
På morgonen den 28 februari upptäckte sjuksköterskan som ansvarade för hans mediciner att mannen hade fått diarré och sa till personalen att han måste tvättas och få nya kläder.
Personalen vände honom men gjorde inget mer.
När sjuksköterskan kom tillbaka rapporterade hon det inträffade som en incident.
”Avdelningspersonalen var osäker på hur de skulle omhänderta mannen. Det var en kraftig stank på avdelningen”, står det i yttrandet från Kriminalvården.
Varför kunde man inte tvätta mannen? En förklaring som anges är att duscharna var suicidsäkrade, det vill säga slangen hade tagits bort, vilket försvårade proceduren.
En servicetekniker skickades för att köpa en duschslang men det visade sig att munstycket inte passade till kranarna.
Först vid 13-tiden nåddes en ansvarig som beslutade att hyra in en undersköterska från en extern aktör. Under natten transporterades mannen till ett duschutrymme på en annan avdelning och blev tvättad.
Då hade det gått 12 timmar.
”Oacceptabelt”, skriver JO.
En bidragande orsak till den uppkomna situationen var enligt JO att ledningen inte har informerat personalen om att det är

deras ansvar att hjälpa den intagne med exempelvis hygien och toalettbesök.
Malin Sparrström, chef för häktet i Göteborg, säger att man har tagit kritiken på allvar.
– Direkt när det blev tydligt att vi inte hanterat situationen på ett bra sätt så tog vi tag i det på plats. Sedan dess har vi arbetat igenom våra rutiner för att förtydliga vilket ansvar vi har och hur vi ska arbeta. Jag har förståelse för JO:s kritik och beklagar verkligen att det kunde bli så här, säger hon.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se